

HERBJØRG WASSMO

LAIMĖS SŪNUS

DINOS KNYGOS TĘSINYS

XX AMŽIAUS AUKSO FONDAS

HERBJØRG WASSMO

LAIMĖS SŪNUS

DINOS KNYGOS TĘSINYS

Iš norvegų kalbos vertė
Eglė Išganaitytė

alma littera
VILNIUS 1997

UDK 839.6-3
Wa-356

Herbjørg Wassmo
LYKKENS SØNN
Gyldendal Norsk Forlag,
Oslo, 1993

© Gyldendal Norsk Forlag A/S 1992
© Vertimas į lietuvių kalbą,
Eglė Išganaitytė, 1997

ISBN 9986-02-448-X

Skiriu Ibui

JEIGU ŽMOGUS IŠ TIESŲ TROKŠTŲ LAIMĖS,
IDIOTAS, BE JOKIOS ABEJONĖS, BŪTŲ GRAŽIAUSIAS
GIMINĖS ATSTOVAS.

Frydrichas Nyčė

PROLOGAS

JĖZUS ATSAKĖ: „LAPĖS TURI URVUS, PADANGIŲ SPARNUOČIAI — LIZDUS, O ŽMOGAUS SŪNUS NETURI KUR GALVOS PRIGLAUSTI“.

(Mt 8,20)

Tai aš: skruzdė viržiuose. Arba paukštis, paklydęs visatoj. Toli nuo žemės. Tačiau *ji* tebėra taip arti, jog juntu, kaip kvėpuoja į kaktą.

Tvirtai stovi išžergtomis kojomis ir tiesia į priekį rankas. Tada numeta daiktą žemėn. Pasigirsta čaižus barkštelėjimas, nes metalas kliudo akmenį. Visada nešiosiuos tą garsą.

Kai pamanau, jog viskas virto tyla, sukruta viržiai. Sausas šnaresys. Jos batai atsiskiria nuo sijono apačių ir pamaži ima trauktis atatupstom. Kol atsiduria už rato, kur viskas vyksta.

Rate lieku aš. Ir vyriškis. Jis guli viržiuose raudonom putom nudrengta galva. Jos sklinda platyn ir platyn. Raudonis — tai ratas aplink mus. Aplink jį ir mane. O ji atbulom pasitraukia. Mums nepasiekiama. Palieka sijono apačias.

Nesu nei skruzdė, nei paukštis. Aš niekas. Tačiau kažkas priverčia pakilti. Išdygti iš oro, kad ji mane pamatytų.

Pajuntu jos rankas. Liečia man galvą. Pečius. Kaklą. Veidą. Įgręžia man į akis pirštus. Lėtai. Kol viskas pajuosta. Neskauda. Tačiau persmelkia baimė.

Ji paima mane į glėbį, lyg būčiau kas nors trapu ir lengva. Laiko mane. Glaudžia.

Užuodžiu jos odos kvapą. Saulėj išdžiūvus žolė ir šviežias prakaitas. Prieskoniai ir druska. Bet jos nematau, nes kartą ir visiems laikams ji suvarė man į akis pirštus.

Jaučiu, kaip prieš atstumdama įtempia raumenis. Pilvo. Krūtinės, rankų. Juntu jos arteriją. Stipri srovė, grumzdžianti po ledu. Grėsmingai arti.

Kūną slegiantis šaltis. Pats vienas aklai leidžiuos visaton. Bijodamas nukristi pariečiu kojas. Pasiruošęs viskam. Užsidengiu rankomis veidą. Noriu apsisaugoti, kad nenukrisčiau.

Tuomet suprantu, jog kybau ore. Sklendžiu. Jos balsas suošia prie ausies, kaip nakties vėjas pro atvirą langą: „Laiminu tave, Benjaminai, esi laimės sūnus!“

Sako, jog nutylėta tiesa taip pat gali būti melas. Taigi melo daugiau, nei įsivaizduojame.

Nesakiau, kas numetė samišką šautuvą į viržius. Tikriausiai jau buvau pradėjęs ieškoti savo tiesos.

Galbūt tikrasis melas ir yra nutylėta tiesa?

Dievas nebylus. Ar Dievas melagis, jei tyli?

Parašyta, kad mes sukurti pagal Dievo paveikslą.

Tai gal didžiausias mūsų ir Jo panašumas yra gebėjimas nutylėti?

... TIK TAS, KURIS BIJOJO, RANDA ATILSĮ, TIK TAS, KURIS NUSILEIDŽIA Į POŽEMIO PASAULĮ, IŠGELBSTI MYLIMĄJĄ, TIK TAS, KURIS IŠSITRAUKIA PEILĮ, LAIMI IZAOKĄ..*

(S. Kirkegoras. „Baimė ir drebėjimas")

Tai irgi aš: svetimame mieste bandžiau suvesti balansą. Tačiau viskas buvo ne taip. Gyvenimas lėkė pro šalį. Aukštyn kojomis. Atbulom. Žmonės, sutikti gatvėse, buvo kaukėti. Visi iki vieno. Jie buvo Dina, kuri, visaip keisdama apdarus, bandė nuo manęs pasislėpti.

Dangus buvo milžiniška nušveista moneta, į kurią spjaudė ilgos plytinių kaminų eilės.

Kažkas man parašė laišką, prašydamas atsiimti Dinos violončelę. Taip daro draugai ar giminės, kai kas nors miršta. Variau tą mintį šalin, nes norėjau surast jos gyvos pėdsakus.

Priešais mane, kraipydama klubus, kurį laiką ėjo moteris didele skrybėle. Prisiminiau, kaip Andersas kartą pasakė: „Venk moterų, kurios galvą bando paslėpti po skrybėle, o atrodo taip, lyg vaikščiotų pliku užpakaliu. Jos nėra tokios drovios ar nuogos, kaip svajoji".

Violončelę galėjai vaizduotis kaip moterį nuogu užpakaliu. Ji stovi kažkur čia, svetimame mieste, atremta į sieną, verksmo pilnais viduriais.

Galėjai sau tarti, jog, suradęs violončelę, rasi verksmą. Arba mirtį. Arba ir viena, ir kita.

Taip pat galėjai su savim ginčytis, ar tai pamišėlio poelgis, ar suprantama vaiko reakcija. Šiaip ar taip, vienodai juokinga.

Griežti nemokėjau ir neketinau mokytis. Violončelė greičiausiai nėra tokia vertinga, kad ją praradęs labai kentėčiau. Tačiau buvo nuspręsta. Turėjau surasti instrumentą ir pargabenti į Reinsnesą.

Pro mane skubantys žmonės, balsai, neįprasta šnekta, sumaištis virto tikru pragaru, kuris atvėrė kiekvieną porą. Buvau vaikas, Dina užsodino mane ant arklio sakydama, kad

*S. Kirkegoro citatas vertė J. Adomėnienė.

laikys už apynasrio, kol išjosim iš kiemo, o paskui pats turėsiu paimti pavadį.

Purvinoje, dvokiančioje geležinkelio stotyje mane apėmė jausmas, jog įžengiau į požemio karalystę. Buvau Orfėjas. Moters pėdsakai atvedė į mirusiųjų pasaulį.

Važiuodamas iš stoties keletą kartų pasitikrinau, ar laiškas su adresu guli vidinėje palto kišenėje. Nors adresą vežikui buvau sakęs dukart ir abu sykius jis linktelėjo patvirtindamas, jog suprato.

Didelis, aukšta tvora aptvertas namas stovėjo atokiau nuo gatvės. Jį saugojo kaltiniai geležies vartai su smaigais viršuje ir apačioje. Gėlių lysves prie laiptų buvo užgožusios laukinės vynuogės ir piktžolės. Namas neatrodė gyvenamas.

Paprašęs vežiką luktelėti, žengiau kelis žingsnius iki vartų ir susiradau pažaliavusį skambutį. Kažkur name sučirškė. Bet nieko neįvyko. Pabandžiau atidaryti vartus. Šie garsiai, grėsmingai girgžtelėjo, tačiau nepasidavė.

Ėmiau vartus klebinti. Šaukti. Apimtas vaikiško įniršio. Vienatvę, nusivylimą, nuovargį, — viską išrėkiau šiurkščia jų kalba, kurios dorai nemokėjau. Benjaminas nori pas Diną. Pas mamą!

Niekinau save. Bet negalėjau sustoti. Dar ne!

Galų gale vežikas, matyt, dėl to triukšmo pasijuto nejaukiai. Norėjo gauti užmokestį ir važiuoti sau.

Kaimyniniame name atsivėrė langas, jame pasirodė moteriškė ir ėmė man kažką šaukti. Nesupratau jos. Tačiau iš žodžio „wahnsinnig“* nusprendžiau, jog ji mane plūsta. Į gatvę atsivėrė daugiau langų. Pasigirdo daugiau balsų. Kažkas šūktelėjo žodį „policija“.

Tuomet atlyžau. Ir jusdamas, jog iš tiesų namas egzistuoja tik mano sąmonėje, įlipau į vežimaitį.

Netoliese susiradau pigią nakvynę ir kasdien po keletą kartų ateidavau prie namo. Spiginanti saulė buvo tikra kančia. Mano tamsūs drabužiai — taip pat. Žinoma, galėjau įsigyti lengvesnių. Tiek pinigo aš turėjau. Bet kada juos dėvėčiau, iš čia išvykęs? O ir žmonės, pas kuriuos buvau apsistojęs, sakė, jog atšalti gali bet kurią dieną.

Visas pensionas, net kieta it akmuo pagalvė, buvo prisigė-

*Pamišęs (*vok.*).

ręs lašinių ir dešros kvapo. Blakės buvo gyvas, nenustygstantis tapetų piešinys. Todėl mieliau sėdinėjau aikštėse ir turgavietėse, aplink krentant lapams. Žmonės skubėjo savais reikalais, nekreipdami į mane dėmesio. Tačiau persekiojo slogi nuojauta, jog esu stebimas.

Galėjai vaizduotis, jog širdis kraujui varyti nereikalinga. Viską vertė cirkuliuoti vienatvės jėga. Neaplenkdama nė mažiausios kūno kertelės.

„Mirtis!“ — šnabždėjo ji.

Buvau Orfėjas. Apsiėmiau padaryti žygdarbį. Dėl ko?

Kalba mane mirtinai vargino. Iš pradžių visi kalbėjo motušės Karenos balsu. Sugrįždavau į vaikystę, o ji garsiai skaitydavo įdomias vokiškas istorijas, norėdama išmokyti kalbos. Maniau, kad moku ją tiek, jog galiu susikalbėti paprastomis temomis. Tačiau po kelių valandų viskas galvoje susijaukdavo. Pradėdavau manyti, jog žmonės leidžia garsus tam, kad ne taip suprasčiau arba kad mane suklaidintų.

Kai vakarais atsiguldavau į lovą, pro langelį lubose žvelgdamas į nesantį Dievą, galvoje imdavo suktis balsai ir žodžiai. Ar žmonės, su kuriais bandydavau kalbėtis, suprasdavo, ko juos klausiu? Ar aš suprasdavau, ką jie atsako?

Tikėjausi, kad ji gyva. Ir bijojau, jog tai pasitvirtins.

Tačiau Orfėjas privalėjo įsitikinti ir parvežti žinią namo.

Galėjai vaizduotis, kad ji sėdėjo štai ant šio suolelio arba ėjo šita gatve. Kartą pamaniau, jog matau ją. Ir keletą kvartalų sekiau paskui nepažįstamą moterį. Kol ji atsigrįžo ir apliejo mane piktų žodžių lavina.

— Nėra ko bijoti! Tai tik Orfėjas, — draugiškai tariau.

Tada ji pasileido bėgti. Rankinukas maskatavo prie šlaunies. Atrodė kvailokai. Buvo pernelyg aukštais kulniukais. Žingsneliai tankiai kaukšėjo grindiniu. Beveik toje pačioje vietoje. Galėjai nesunkiai pavyti. Sugriebti už rankos ar šiaip už ko nors. Pagunda buvo didelė. Tuo idiotišku bėgimu ji tarsi šito prašėsi.

Po trijų dienų vis dar slankiojau gatvėmis. Prie batų kibo lapai ir purvas, lyg būtų buvę mano dalis, kurios negaliu atsikratyti.

Atsikėliau anksti, nusprendęs pasikalbėti su kaimyninių namų gyventojais. Kruopščiai nusiskutau ir apsivilkau švarius marškinius.

Ėjau skambinėdamas nuo durų prie durų. Sustojęs klausydavausi tolimo mechaniško trepsėjimo. Didelių kojų, įautų į batus odiniais padais. Mažesnių kojų veltiniais padais. Aukštų kulniukų, kurių metalinis kaukšėjimas kone gąsdino. Tai kartojosi be galo. Dalyvavau apeigose su mažytėmis variacijomis. Rodės, tarsi jie žaistų su manimi, norėdami paklaidinti ir priversti užmiršti, kodėl čia esu.

Niekas nepažinojo Dinos Grenelv. Vieni atsakydavo mandagiai, tačiau abejingai, lyg manęs nė nematytų. Kiti suirzdavo ar išsigąsdavo, tarsi manydami, jog skambinu vien tam, kad juos primuščiau. Kai kurie buvo šalti, dalykiški ir nešnekūs. Dar kiti žiūrėjo į mane kaip į beprotį. Kas gi daugiau vaikštinėtų nuo durų prie durų ir klausinėtų apie kažkokią moterį, negalėdamas nusakyti net išvaizdos.

Pavakare grįžau prie to paties namo, kurio adresą turėjau. Paskambinau kaip ir kitas dienas.

Tuomet ritualas nutrūko. Artėjo žingsniai! Brūkšintys, bet spartūs. Duryse pasirodė pagyvenęs skvarbių akių vyriškis sidabriniais ūsais. Akimirką stovėjome varstydami vienas kitą žvilgsniais. Galų gale jis nekantriai tarė:

— Na?

Prisistačiau ir laukiau, kad mane atpažintų. Tačiau vyriškis žiūrėjo tuščiu žvilgsniu.

— Man pranešė, jog čia galiu atsiimti ponios Grenelv violončelę, — paaiškinau.

Pagaliau jis sureagavo draugiškai vyptelėdamas.

— Štai kaip. Vadinasi, tai jūs? Taip, aš esu Karlas Majeris. Iš tikrųjų saugau violončelę, — pasakė vyriškis.

Situacija buvo dirbtinė. Ėmiau karščiuotis. Visi klausimai užplūdo vienu metu. Stovėjau kažką vapėdamas.

Vyriškis valandėlę apžiūrinėjo mane, paskui linktelėjo. Net nežinojau, ar jis suprato, ką sakiau. Tada pakvietė užeiti į didelį tamsų prieškambarį. Baldai, tikri statiniai, glemžė orą ir šviesą. Tarp sieninių spintų ir kėdžių aukštomis atkaltėmis vyriškis sumažo.

Paaiškėjo, jog tai maestras. Jis apsiėmęs saugoti Dinos Mėr violončelę. Kai tik pasakė „Dinos Mėr“, supratau, jog Dina buvo pasivadinusi kita pavarde.

Man tereikėjo vaizduoti, jog žinau. Taip pat turėjau išklausti iš jo tai, ko nežinojau.

Virpėdamas iš nekantrumo padaviau jam ranką ir pasakiau,

jog jaučiu palengvėjimą, pagaliau užtikęs ką nors namie. Kol į kabyklą, panašią į kartuves, kabinau paltą, apsikeitėm keliom frazėm. Jis apgailestavo, kad keletą dienų buvo išvykęs. Tada nuvedė per baldais užgrioztus kambarius. Galiausiai atsidūrėme salėje, kurios viduryje ant tamsių parketinių grindų stovėjo milžiniškas fortepijonas. Sienos nukabintos įvairiais instrumentais. Buvo keli smuikai, altas, pučiamųjų.

Giliai įkvėpiau. Tolimam kampe atpažinau Dinos violončelę. Akys pritvinko ašarų.

Vyriškis pasakė atnešiąs ko nors atsigaivinti. Deja, negalįs pasiūlyti nieko prašmatnaus, nes tarnaitė turinti išeiginę dieną.

Žengiau prie instrumento. Paliečiau jį. Glotnus medis. Ir vėsus, ir šiltas. Brėžis viename šone. Atpažinau jį. Kaip draugą. Violončelė skleidė savotišką energiją. Buvau jos pasiilgęs.

Putojanti prisiminimų jūra. Paslaptys. Siaubas. Liūdesys. Ir džiaugsmas. Nejutau, kad verkiu, kol neišgirdau jo sugrįžtant.

Stovėdamas nugara į jį, bandžiau susitvardyti. Girdėjau, kaip ant stalelio palei vieną aukštą langą jis pastatė grafiną ir taures. Ne taip, kaip kiti kambariai, kuriuos perėjome, šis buvo skirtas vien muzikai. Be sunkių portjerų. Be nereikalingų baldų. Be kilimų.

Jutai, jog esi čia nebe pirmą kartą. Nes jos būta čia.

— Buvo gabi, — pasakė jis ir rankos mostu pakvietė prie stalo. — Labai gabi. Tačiau kiek per sena koncertuoti. Be to, moteris, — užbaigė.

Atkreipiau dėmesį, kad pasakė „buvo“. Mane tai įsiutino. Keista. Juk buvau pasiruošęs žodžiui „buvo“, argi ne?

Atsisėdau.

— Jai kažko trūko. Pirštų lankstumo, — tarė jis. — Buvo pernelyg užleidusi griežimą. Per kieta. Vėlai pateko pas patyrusį mokytoją.

Akimirką patylėjo, tarsi mąstydamas apie ją.

Paklausiau, ar žino, kur ji dabar. Jis trumpam palinko prie vyno taurės, paskui atrėmė mano žvilgsnį.

— Prieš kurį laiką ji išvažiavo.

— Kur?

— Sunku pasakyti. Minėjo Paryžių.

Bandžiau suprasti iš balso, ar jis žino daugiau, nei sako. Tačiau tai buvo neįmanoma. Nepažinojau jo tiek, kad galėčiau sugauti meluojant.

— Sunkūs laikai, — murmėjo jis susirūpinęs. — Sunku tokiais laikais Paryžiuje... Niekada nesupratau to žmonijos pažeminimo, kuris, rodos, yra būtinas...

— Kas tai?

— Karas.

Jis patylėjo. Tada, greičiau pats sau, tarė:

— Žavinga ir maloni. Visada dėmesio centre. Pažinojau ne vieną, troškusį jos draugijos. Ne visi buvo iš aukštesniųjų luomų.

Kodėl jis visą laiką kalba būtuoju laiku?

— Ar ji mirusi? — paklausiau.

— Ne, kodėl turėtų būt mirusi? — nusistebėjo jis. — Suprantama, laikai dabar sunkūs... Tačiau nėra jokio pagrindo manyti, kad jos nebėra gyvos. Kai mačiau ją paskutinįkart, buvo sveika ir žvali, bet violončelę metė.

— Kodėl metė?

— Per daug reikalauja jėgų. Ji kalbėjo apie auką. Jos nuomonė būdavo nepajudinama.

Bandžiau paaiškinti netikįs, jog Dina galėjo mesti ar apleisti violončelę.

— Laikiau ją žmogum, kuris palieka viską, ko neįmanoma įamžinti, — iš lėto pasakė jis.

Parodžiau jam laišką su adresu ir parašu, kurio nesugebėjau iki galo iššifruoti.

— Matyt, skubėjo. Kelionė...

Jis pažiūrėjo į mane klausiamu žvilgsniu. Paskui mostelėjo galva kertės pusėn.

— Violončelė, tiesą sakant, nėra labai vertinga, — sumurmėjo jis, — tačiau geras instrumentas. Pasiimkite ją!

— Kur ji gyveno? — paklausiau.

Jis papurtė galvą.

— Ar jūs jai patarėte mesti violončelę? — dar paklausiau.

— Jokiu būdu! — pasipiktino jis. — Bet aiškiai pasakiau, kad ji nepateks į didžiąsias koncertų scenas.

— Beširdiška! — įžūliai tariau.

— Ne, būtina.

— Tai atėmė iš jos viską!

— Ne, suteikė jai drąsos! — tyliai pasakė jis.

— Drąsos? Kokios drąsos?

— Būti savimi.

— Dina visada buvo savimi!

Žiūrėjome vienas į kitą. Jo ūsai buvo juokingi kaip pasišiaušęs žvėriūkštis.

— Sakykit, ar pažinojote tą moterį? Juk turėjote, jei ji padovanojo jums violončelę? — paklausė jis.

Konstatavau. Nesistebėdamas. Apie mane ji nekalbėjo. Savo gyvenimu su niekuo nesidalijo. Neminėjo nei Anderso, nei Jakobo. Tiesiog pasislėpė Europos viduryje, pasivadindama Mėr.

Tikriausiai jis pamanė, kad nesupratau klausimo, nes pakartojo:

— Sakykit, ar pažinojote Diną Mėr?

— Ne, ko gera, ne, — trumpai atsakiau.

Ir supratau, jog tiesa.

— Kas jūs? Giminaitis? — paklausė jis.

— Taip. Veikiau draugas...

— Turėjote būti jaunas draugas.

Pasijutau kvailai.

Kol gėrėme, buvo tylu.

— Manau, jums reikia apsispręsti, — iš lėto tarė jis, — ar ieškote violončelės, ar moters.

— Aš ieškau violončelės, — piktai atrėžiau.

— Tuomet violončelę radote.

— Jūs žinote daugiau apie ją? Ar ne?

Jis papurtė galvą ir nusišypsojo. Lyg erzindamas. Man sunkiai sekėsi valdytis, nes pasirodė, kad jis mane kvailina.

— Ji ir jus paliko? Juk taip? — išgirdau save tariant.

Jam kažkas pasidarė. Net nežinau, kas. Šešėlis vyzdžiuose, krustelėjusi ranka. Vos matomas judesys. Staiga supratau, jog taip ir yra. Ji paliko jį.

— Kodėl manote, kad mes buvome tokie artimi? Aš — senas žmogus, — nusišypsojo jis.

— Nežinau.

Jis šyptelėjo.

— Nedarykite jaunuoliškų išvadų. Suprantat... Daug mačiau jų ateinant ir išeinant. Visi svajoja išgarsėti. Kadaise svajojau ir aš. Vieni ateina laiku, tačiau neturi talento ar valios atsižadėti. Kiti turi ir valią, ir talentą, bet per vėlai ateina. Arba gyvenimas juos vienaip ar kitaip sustabdo.

— Kaip?

— O, būna visko. Šeima, pinigų stygius. Meilė ir kitokia beprotybė...

— Kas sustabdė Diną?

— Visų pirma tai, kad ji per vėlai atėjo. Kas nori tapti virtuozu, privalo būti kaip vaškas ir paklusti geležinei drausmei. Be to, neturi slėgti namų ilgesys ir širdgėla.

— Ar ją slėgė?

Jis žiūrėjo į mane tylėdamas.

— Kodėl ji nevažiavo namo? — klastingai paklausiau.

— Nežinau nieko, — skubiai atsakė jis. Pernelyg skubiai?

— Nieko nežinote?

— Ji nebuvo iš tų, kurios bet kam gali atverti širdį, — pasakė jis.

— Bet jūs turbūt nesat bet kas? Esate jos draugas ir mokytojas, argi ne?

— Tai nereiškia, jog esu visų jos reikalų patikėtinis. Ką tikėjotės iš manęs sužinoti?

— Kur galiu ją rasti.

— Apgailestauju, bet nesu tas, kurio jums reikia, — atsiduso jis.

Netrukus išsitraukė kišeninį laikrodį ir pasakė, kad tuoj ateisiąs mokinys. Jis atsistojo ir vėl mostelėjo galva violončelės pusėn.

Kai išėjome į prieškambarį, jis padavė vizitinę kortelę.

— Taip, tiesa, — staiga tarė, — galiu duoti teatro, kuriame ji lankydavosi, adresą. Manau, ten turėjo nemažai pažįstamų.

Jis užsikabino lazdą ant rankos ir, atsirėmęs į masyvų ąžuolinį stalą, kitoje kortelės pusėje užrašė adresą. Aš padėkojau.

Netrukus stovėjau gatvėje su Dinos violončele. Dėklo rankena buvo nutrūkusi. Nešiau ją po pažasčia. Kai sukau už kampo, pasivijo ledinis vėjas. Atskriejo du dideli klevo lapai ir prilipo prie palto.

Liko tik pasvajoti, kaip viskas galėjo būti. Jei būčiau ją radęs. Tačiau kas iš to? Orfėjo kelionė turėjo aiškų tikslą. Galėjai net teigti, jog tikslas pasiektas. Juk parašyta, kad iš požemio karalystės Orfėjas grįžo tuščiomis rankomis. O dabar jis ėjo atgalios su violončelės dėklu.

Pėdindamas į savo buveinę, prisiminiau studentus, kurie mėgdavo garsiai svajoti apie keliones. Per pobūvius Regensene arba Valkendorfe. Arba smuklėse, kai ant stalo atsirasdavo

alaus. Svajodavome pamatyti pasaulio, padaryti medicinos atradimų ir išgarsėti.

Kaip dabar savęs nepatraukti per dantį? Keliavau po pasaulį. Ir kas iš to? Argi dulkės ir purvas ne tokie pat visur, kad ir kur jų užeitum?

Ji taip pat svajojo keliauti. Prisiminiau, kaip lipo į „Princą Gustavą", duodama vėjui darkyti skrybėlės kraštus. Vis dar neapkenčiu jos nosinaitės, kuri plazdėjo atsisveikindama. Bandžiau įžiūrėti veido bruožus. Atstumas tarp mūsų buvo per didelis.

Ką ji laimėjo iš tų savo svajonių? Ar surado ramybę, paspruksi nuo manęs? Pabėgusi nuo to, kad viską galėjau išduoti vienu žodžiu?

Kankinausi galvodamas, kaip ją pakeitė metai. Kokių turėjo meilužių? Iš ko gyveno? Kaip atrodė? Kodėl neišvažiavo iškart, kai suprato, kad reikia? Bandžiau prisiminti, kas ją paskatino. Iš kokių mano žodžių ar poelgių ji nusprendė, kad ją išduosiu? Ar parodžiau silpnumą, kuris privertė ją suabejoti, kad pajėgsiu? Pajėgsiu tylėti.

Violončelė darėsi vis sunkesnė. Žvalinau save vaizduodamasis, kaip ji užšoka ant arklio arba uždaro duris. Visados keliaujanti. Tolyn nuo manęs.

Tokios mintys padėjo apsispręsti rytojaus dieną grįžt į Kopenhagą.

Tačiau kitą dieną neišvažiavau į geležinkelio stotį. Nuėjau į teatrą, kurio adresą buvo davęs maestras. Negalėjau taip visko palikti. Pirmiausia lemendamas kreipiausi į pilkaveidį vyriškį už langelio sienoje. Ieškąs Dinos Mėr, ar jis negalėtų padėti. Vyriškis papurtė galvą ir toliau užkandžiavo iš popierinio maišiuko. Kaskart, kai į jį panirdavo, kyšodavo tik viršugalvis. Stengiausi būti mandagus ir paaiškinau, jog labai svarbu, kad gaučiau pasikalbėti su kuo nors, kas ją pažįsta.

Jis visiškai manęs nepaisė. Kol susiprotėjau ištraukti banknotą. Tada, čiulpsėdamas dantis, jis susimąstė ir žaibiškai pačiupo pinigą. Atsargiai sulankstė popierinį maišelį, atidarė savo narvo duris ir pamojo eiti kartu. Ėjome garsų kakofonijos link, kurią, pasirodo, skleidė repetuojantis orkestras.

— Šrėderis! Pirmasis smuikas! — parodė jis ir dingo.

Palaukiau, kol orkestrantai padarė pertrauką. Tada puoliau prie vyriškio, kuris, mano supratimu, griežė pirmuoju smuiku. Neatrodė toks atšiaurus, kaip baiminausi. Iškart pradėjau nuo reikalo. Prisistačiau esąs Dinos giminaitis, atvykęs į Berlyną ir norįs su ja susitikti. Nedvejodamas davė maestro adresą.

— Ar ji ten gyvena? — paklausiau nutylėdamas, kad ten jau buvau.

— Taip, — tarė jis ir pasisuko į dirigentą, kuris pasakė kažką, ko aš nesupratau.

Nušiurusi scenos uždanga ir dėmėti kėdžių apmušalai rodė, jog tai — nedidelis trečios klasės teatras. Pagal jį, matyt, ir orkestras.

Vos tik dirigentas pasišalino, paklausiau Šrėderį, ar jis neturėtų laiko šnektelėti. Jis dvejojo, ketinęs pusryčiauti. Pasisiūliau pavaišinti. Jei netoliese esanti kokia vietelė. Bet jis neturėjo tiek laiko. Nekantriai mostelėjo žiūrovų salės link ir ten atsisėdo.

Buvo neaiškaus amžiaus. Siauro veido. Plaukai juodi, su baltu ruožu, einančiu nuo dešinio smilkinio ir siaurėjančiu ties viršugalviu. Atrodė keistokai. Jis pažinojo Diną!

— Ji nebegyvena tuo adresu, kurį minėjote, — tariau.

— Štai kaip, — gūžtelėjo jis.

— Ar ji čia griežė?

— Ne, — nusišypsojo jis, tarsi tokia mintis būtų juokinga.

— Tai iš kur ją pažįstate?

— Ateidavo su ponu Erenstu.

— Kas yra Erenstas?

— Teatro savininkas.

— Ką ji čia veikdavo?

Jis nepatenkintas vėl patraukė pečiais ir žvilgtelėjo į duris.

— Žiūrėdavo spektaklius. Klausydavosi koncertų...

— Koks buvo Erensto vaidmuo?

— Jis nevaidina, jis braižo ir stato namus, — suirzo jis.

— Norėčiau pasišnekėti su Erenstu!

— Išvykęs.

— Kur?

— Į Paryžių.

— Ar Dina galėjo su juo išvažiuot į Paryžių?

Jis pakraipė galvą. Po to atsuko man nugarą ir kreipėsi į ką tik įėjusį muzikantą. Čiupo stryką ir ėmė griežti. Lyg aš būčiau tuščia vieta.

Suprantama, gali iššvaistyti daug energijos, piktindamasis pasaulio nemandagumu ir kvailybe. Ėjau nuo vieno orkestranto prie kito, klausinėdamas apie Diną ir Erensto adresą Paryžiuje. Leidausi kankinamas prasčiokiškų, neįdomių, nedraugiškų, kvailų žmonių. Grubiai nutašytų ir pasiustų į šį pasaulį ardyti visų teigiamų ryšių.

Taigi Dina čia lankydavosi! Ateidavo paklausyti repeticijų. Jų griežimas, matyt, toks pats bjaurus kaip ir kalba, pamaniau išėjęs į gatvę.

Smirdėjo nuotakai, grindiniu trinksėjo vežimų ratai. Prisiminiau, kaip vaikystėje verkdavau iš pykčio ar baimės, ir panorau, kad vėl taip galėčiau. Užuot verkęs, pasitiesiau paltą ant grublėtų akmeninių laiptų ir atsisėdau.

Paskui slankiojau gatvėmis. Tačiau kai užtekėjo mėnulis ir įsižiebė dujiniai žibintai, vėl atsidūriau prie teatro. Nusipirkau bilietą net nepasidomėjęs, koks spektaklis.

Ne pro šalį būtų turėt sugedusių kiaušinių.

Susiradau vietą. Kai pakilo uždanga, supratau, jog vaidinimo nebus. Orkestrantai sėdėjo scenoje, o ne orkestro duobėje. Atpažinau vieną kitą, matytą per ankstesnįjį apsilankymą. Dirigentą, smuikininką.

Salė buvo apypilnė. Derinamų instrumentų kakofonija akimirksniu ėmė dirginti. Nesupratau, kodėl čia esu. Būtų buvę geriau, jei būčiau patykojęs Šrėderio lauke, viskam pasibaigus.

Už manęs sėdinti moteris be paliovos kažką pasakojo kaimynei. Nugirdau, kad susipažinusi su vyriškiu, kuris esąs toks negrabus ir toks nemokytas, jog ji neapsikentusi. Atsisukau, nes ji mane erzino. Moteris vilkėjo raudoną suknelę nėriniuota krūtine. Gestikuliavo žieduotomis rankomis ir mano žvilgsnio nepaisė.

Pagaliau salėje sutemo. Moteris už manęs nutilo. Smuikininkas ir kiti griežėjai pakėlė strykus. Jo pečiai nesiderino. Nei prie smuiko, nei prie scenos. Jam reikėjo būti akmenskaldžiu. Mane pralinksmino toks juokingas neatitikimas.

Tada atžengė muzika! Atžengė pas mane.

Orkestras nebuvo trečiaklasis kaip scenos uždanga. Tai supratau dar pirmojoje dalyje, bandydamas atspėti, kas grojama.

Mane įtraukė muzika. Veidų, palinkusių prie instrumentų, nebesiejau su liūdnąja ryto patirtimi. Nebejaučiau neapykan-

tos rankoms, kurios kilo ir leidosi. Sprandams. Pirštams. Šešėliams ant kulisų.

Nes viskas buvo muzika. O muzika buvo ji.

Supratau, kodėl ji pakentė tuos žmones prie instrumentų. Kodėl ateidavo paklausyti repeticijų. Senyvas violončelistas nutrintu švarku išnyko. Vienas po kito pradingo visi orkestrantai. Liko vien skambesys.

Dina sėdėjo ant pakylos su violončele tarp kelių. Stygų rauda liejosi jai iš pilvo. Netikėtai į tuščią kėdę šalia manęs klestelėjo rusas. Skylę galvoje prisidengęs ant šono užsmaukta vilkenos kepure, šliejosi į mane ir linksėdamas šypsojosi scenai. Kai nuskambėjo paskutinė dalis, jis pradėjo ploti ir garsiai švilpti. Žmonės atsisukę spoksojo. Tai mane nuramino. Jis buvo prasčiau apsitaisęs nei aš.

Ar mes vieninteliai šį tą supratome? Žinojome, kas ji tokia? Ar tą rudenį viržiai paraudonijo todėl, kad jis nieko nesuprato?

Per pertrauką vėl pamačiau moterį raudona suknele. Tamsūs plaukai dryksojo iš abiejų veido pusių. Atrodė sunkūs, lyg sutepti derva. Ji klausėsi, ką kalba jaunuolis baltomis kelnėmis ir tamsiu švarku. Tuomet papurtė galvą, gurkštelėjo iš taurės ir užvertė akis į lubas.

Ne visada gali paaiškinti savo poelgius. Įžengiau į šviesos ratą aplink ją. Tarp jos ir vyriškio. Ir šiurkščia kalba, nuo kurios buvau toks pavargęs, tariau:

— Atsiprašau, ar kartais nepažįstate ponios Dinos Mėr?

Iš pradžių ji tik žiūrėjo į mane. Tačiau kai kavalierius pabandė įsisprausti tarp mūsų pečiais ir mimika, ji tarsi pabudo.

— Ne, — bemaž draugiškai atsakė.

— Kas jūs? — sudirgęs paklausė kavalierius.

Buvo galima jo nematyti.

— Jūs tuo tikra?

— Taip, — atsakė ji. Bet šypsojosi. Dantys nelygūs, ant skruosto pernelyg didelis apgamas. Pati ganėtinai aukšta. Įžūliai išriesti antakiai ir per daug prisidažiusi. Vis tiek atrodė graži.

— Ar toji moteris turėjo čia šįvakar būti? — paklausė ji ir sutramdė kavalierių, imdama jam už rankos.

Tarp mudviejų pajutau jėgų lauką.

— Taip, — atsakiau nenuleisdamas nuo jos akių.

— Tuomet linkiu jums sėkmės, — paprastai tarė ji.

— Ji griežia violončele, — pasakiau apimtas panikos, nes pamačiau, kad ji nori nueiti.

— Kaip įdomu. Moterims sunku valdyti tokį instrumentą.

Tuomet žengiau porą mus skyrusių žingsnelių. Drąsiai paėmiau jai už parankės ir nusivedžiau į šalį nuo tų, su kuriais ji stovėjo.

Skambutis paskelbė antrąją koncerto dalį. Bet mes tebestovėjome šalia raudonos aksominės uždangos ir varstėme vienas kitą žvilgsniais. Ji buvo it raudonas šešėlis ant uždangos. Apsunkau nuo to. Prisipildžiau. Lyg odmaišis — vyno arba aliejaus.

Išsižergiau. Palengvėjo. Pirštais vedžiojau jos alkūnės linkį. Jos oda turėjo vėsaus drėgnumo. Apėmė svaigulys. Nukreipiau savo jėgą per pirštus. Mačiau ir jutau, jog ji priima.

— Esat įžūlokas ir, rodos, ne iš Berlyno, — tyliai pasakė ji.

— Jūs teisi, — tariau. — Norėčiau, kad pažinotumėt tą, kurios ieškau! Ji tamsi ir aukšta kaip jūs. Bendrauja su aktoriais ir muzikantais.

— Toji moteris, kurios ieškote, ar ji jūsų... mylimoji? — paklausė ji, o paskutinį žodį ištarė įkvėpdama.

Nesunku suprasti, kodėl jos tokie įžūlūs antakiai.

— Ne, draugė.

— Ar nesutarėt, kur susitikti?

— Ne. Aš praradau ją. Seniai.

— Draugai juk neprarandami, — pasakė ji.

Pajutau, jog kažką sužadinau. Ne vien smalsumą. Ji alsavo kažkaip ypatingai. Kalbėjau žiūrėdamas jai į akis, suėmęs už abiejų rankų. Jos buvo minkštos. Tokio minkštumo, kurio visada pasiilgsti.

— Man kitaip!

— Kas jūs? Atrodote šiek tiek nemandagus, — sušnibždėjo ji, bet rankų neatitraukė.

— Ir pats nežinau, — atsakiau.

— Atrodote truputį pamišęs. Pasitikintis savim, bet keistokas... Primenate man vieną žmogų, kurį...

Nuskambėjo dar vienas skambutis. Pamaži nuėjome į salę klausytis paskutinės dalies.

Kai atsisėdome, jos ranka tamsoje paglostė man sprandą. Ji pasakė kažką moteriai, kuri sėdėjo šalia. Manęs tai neerzino. Iš lėto atsisukau, norėdamas sutikti jos žvilgsnį. Tačiau tamsa

užgesino jos akių šviesą. Mano šnervės gaudė kiekvieną jos kvepalų dvelktelėjimą. Prasižiojau norėdamas jų daugiau. Gėriau juos. Rijau.

Tada užgriežė smuikai, violončelės, suskambo pučiamieji.

Apie rusą negalvojau. Nepastebėjau, ar jis tebėr šalia. Tačiau Dina sėdėjo ant pakylos, apsivilkusi žaliąjį kelioninį kostiumėlį plačiu sijonu. Išskėstomis šlaunimis ir uždaru veidu.

Kol jos šokantys pirštai liejo į mane muziką, nuo jos vienas po kito nėrėsi drabužiai ir skriejo į lubas. Ten daugybe rankų juos gaudė krištoliniai sietynai. Galiausiai ji liko sėdėti vienais apatiniais, prasegta krūtine.

Šešėliai nuo Dinos drabužių krito ant žiūrovų salėje, bet jie to nepastebėjo. Kažkas sukosėjo. Muzika tai kilo, tai leidosi. Nebuvau vienas. Miestas galbūt nedraugiškas ir purvinas. Žmonės — groteskiški, šiurkštūs ir nepatikimi.

Tačiau už manęs sėdėjo moteris raudonu apdaru.

Muzika ne tik liejosi iš instrumentų, ji buvo mano klubuose. Odoje. Kirkšnyse. Užuodžiau drabužius, kurie sviro žemyn nuo sietynų. Užuodžiau raudonąją už nugaros. Mano šnervės išsiplėtė. Atkraginau galvą ir užsimerkiau.

Per plojimus pajutau ant peties jos prisilietimą. Kai pakėliau ranką ir paėmiau kortelę, nuo tamsių sietynų nukrito Dinos drabužiai. Apklojo mane. Paimdamas spustelėjau jai pirštų galiukus. Tada išsikapanojau iš kvapnaus drabužių gniutulo ir vėl ėmiau ploti.

— Ketvirtadienį, penktą valandą, — šnipštelėjo ji pakildama ir leidosi pasroviui.

Eidamas užmečiau akį į programėlę kažkieno rankoje. Mocartas.

Dina greitai susirankiojo aptrintas natas, nulipo nuo pakylos, palikdama violončelę, ir išlydėjo mane per minią. Lengvai supleveno jos apatiniai, ir ji išnyko. Kvepalai tie patys kaip ir moters raudona suknele.

Vizitinėje kortelėje buvo parašyta: „Ponia Birtė Šulc". Adresas man nieko nesakė. Buvau nepažįstamam mieste.

Smuikininko nebuvo matyti. Nuėjau į užkulisius ir pasiteiravau. Kiti pasakė, kad jau išėjęs. Beje, kam jis man?

Galėjai įsivaizduoti esąs laivas pakeltomis burėmis, pučiant stipriam šoniniam vėjui. Reikėjo arba manevruoti neskaičiuojant laiko, arba uždaryti liukus ir atsiduoti gaivalams. Kilis at-

rodė sunkus. Kita galimybė — pripažinti, jog nesi jūrininkas. Tačiau, turėdamas galvoje Anderso patarimus dėl moterų ir laivų, supratau, jog geriausia manevruoti.

Tad laukiau ketvirtadienio, visu kūnu jausdamas savotišką triumfą.

Galima buvo be galo piktintis tuo, kad ji pamynė bet kokį padorumą, vizitinę kortelę duodama visiškai nepažįstamam vyriškiui. Tačiau kūne slypėjo per daug veržlios ir vienišos jėgos. Nuspręsta.

Buvau pasmerktas bastytis po šį miestą ir ieškoti.

Nusisamdžiau vežimaitį. Ponia Birtė Šulc gyveno pilaitėje miesto pakrašty. Namą supo dideli medžiai ir erškėčių brūzgynai. Kiemo vartų viršus su smaigais. Ponia Birtė, matyt, taip pat spygliuota.

Vartų sargas paklausė, pas ką aš ir ar esu laukiamas. Linktelėjau ir parodžiau jam Birtės Šulc vizitinę kortelę.

— Trečias aukštas, — pasakė jis, maloniai nusilenkė ir masyviais laiptais su žalvariniais turėklais palydėjo iki juodų dvivėrių durų.

Akimirką įkvėpdamas pagalvojau, kaip turėdavo jaustis trobelninkų vaikai, sustoję ant balto, kriauklelėmis ir smėliu nubarstyto tako priešais didžiąsias Reinsneso duris. Vėliau jie apeidavo namą ir įsmukdavo pro virtuvę. Lipdamas laiptais, kurie priekin siuntė žingsnių aidą, prisiminiau, kaip, eidamas alėja nuo prieplaukos, lyg apšviestą pilį tamsoje išvysdavai didįjį namą. Tada įžengdavai pas Stinę išimtininkų trobon.

Juk galėjai trumpam atsiduoti nostalgijai čia, priešais visiškai nepažįstamos moters duris, jausdamasis kaip nuskriaustas vaikas?

Dina! Tavo violončelė lai pūva pragare! — tariau pats sau, kai ponia Birtė atidarė duris. Tąvakar nebe raudonu apdaru. Ji buvo geltona.

Ką Bergene anuomet pasakė Andersas, kai su vyrais norėjau eiti pas skersgatvių kekšes? Nedraudė, kai užsimaniau išbandyti savo vyriškumą. Tik pasakė:

— Pasiimk peilį ir ne daugiau pinigų, negu reikia!

Mergina pasitaikė jaunesnė už mane. Liesa ir apskretusi. Nusivedė mane į mažą tamsią kamaraitę ir pasodino ant nu-

šiurusios lovatiesės. Po to ėmė mane glamžyti, lyg būčiau visai niekam tikęs. Šiaip taip nustūmiau ją. Gerai užmokėjau ir išėjau. Jei nebūčiau bijojęs, kad kas nors gali pamatyti, tikriausiai būčiau apsiverkęs. Ne todėl, kad mergina ir jos lova buvo purvinos ir atgrasios. Ar kad svajonės apie užverdantį kraują neatitiko tikrovės. Bet todėl, jog jaučiausi taip, lyg būčiau užmynęs ant pirštų mergaitei, kuri įkrito į juodą kūdrą ir nusitvėrė šakos, kad nenuskęstų.

Ji vilkėjo palaidinuke be sagų ir turėjo kaulėtas rankas.

Jau geriau galvoti apie Akselį ir Madam Pederio Madseno skersgatvyje.

Ponios Birtės rankos buvo aptakios, o geltonoji palaidinukė kruopščiai parinkta. Su ištisa virtine daug laiko atimančių sagelių. Jei būsime tikslūs, dvidešimt viena.

Per menkai apšviestą prieškambarį ji nuvedė mane į saloną, o aš jaučiau, kaip kraujas sukyla iki pat gerklės. Labiausiai būčiau norėjęs stverti ją į glėbį ir iš visų jėgų įsiskverbti. O tada — kad būtų po visko.

Tačiau atsitokėjau besėdįs minkštoje sofoje.

Tarnaitė atnešė padėklą su arbatos puodeliais ir pyragaičiais. Gaudžiau visus ženklus, kurie man galėtų suteikti dingstį. Visus ženklus, kuriuos siuntė ponia Birtė. Lyg bandydamas iššaukti dvasias ar užsiimdamas spiritizmu.

Kartais atsistodavau į jauno gydytojo Grenelvo vietą prie disekcijos stalo. Pakėlęs skalpelį apžiūrinėdavau moters kūną. Disekcijos pratybose su profesoriumi Šmitu buvo laikomasi tam tikrų taisyklių ir reikalavimų. Nuo viso kūno turėjau pašalinti plėves ir raumenis. Pirmiausia sauja reikėjo surinkti ponios Birtės kraują, kad profesorius Šmitas ant rankogalio nepastebėtų nė mažiausios dėmelės.

Ponios Birtės kūnas nesipriešino operacijai. Nepaisant dorovingųjų sagelių.

— Nesuradot savo draugės? — paklausė ji.

— Deja, ne, — atsakiau nenuleisdamas nuo jos akių. Supratau, jog pokalbis skirtas kambarinės garbei. Kol buvo pilstoma arbata, sužinojau, kad ji laukianti keleto malonių draugų, su kuriais norinti mane supažindinti. O kai kambarinė po valandėlės sugrįžo ir pasiteiravo, ar prieš išeidama dar turi ką nors padaryti, ponia Birtė žvaliai mostelėjo jai ranka ir pasakė, kad ne, galinti būti laisva.

Durys užsivėrė, ir aš paklausiau, kada ateis draugai. Tuomet ji vėl užlipo ant disekcijos stalo, ir galėjau pradėti darbą.

— Mano vyras išvykęs. Neatrodytų labai gražu... vien tik jūs ir aš, — pasakė ji ir stumtelėjo puodelį šonan. Tuomet pasiūlė chereso.

Po kurio laiko suradau keletą tinkamų žodžių. Tačiau jai, rodės, nereikėjo jokių kalbų. Viskas išnyko alsavime ir judesyje.

Putos. Nežinau, kada jas pamačiau pirmą kartą. Tačiau sąmonėje jos iškilo kaip kintantis, bet amžinas paveikslas. Putos tarp moterų pirštų, kai jos melžia. Putos nuo didelių grumzdžiančių bangų, kai jos dūžta į kranto akmenis. Į uolas už didžiųjų šcherų. Krintančios nuo laivo nosies, kai laivas, rodydamas savo jėgą, skrodžia jūrą. Putos. Nuo Stinės rankų, kai ji velia jūrininkams pirštines. Putos! Kai Dina vasarą trinkdavosi galvą duburyje už kalvos. Putos iš eržilo šnervių, kai jis atsispiria ir šoka. Šoka ant ponios Birtės Berlyne. Visada buvau tose putose. Kaip judesys sunkiam, galingam skambėjime. Nešiojausi jas. Buvau jose. Nenorėjau pabėgti. Moterys. Druskingų dumblių kvapas. Šarmas. Plaukai. Kvepalai. Skalbiniai nuo virvės. Karna! Karnos kvapas, sumišęs su krauju ir pūliais! Karo lauko ligoninėje prie Dybėlo.

Putos buvo viskas: džiaugsmas ir baimė. Jos ir bjaurios, ir gražios. Vienu metu.

Šiąnakt bus atlikta slapta disekcija. Uždrausta ir deganti. Tačiau kaip banga, kuri po audros atsitraukia palikdama putas, taip ir aš pasitrauksiu, ir niekas manęs nei apkaltins, nei pareikalaus pasiaiškinti.

Argi negavau vizitinės kortelės? Kvietimo? Ar negavau nedviprasmių ženklų? Argi neatsegiau dvidešimt vienos sagelės, kol sauja rinkau ponios Birtės kraują?

Kada nors vis tiek turėjau pakliūti ir į kitas putas. Ruso. Raudonas. Jos veržliai tiško į visas puses. Milijonai mažyčių rožės žiedlapėlių, kuriems nelemta tapti sveika gėle. Mat paveikslas sustingęs.

Dina ir jis viržiuose. Pirma baltuose, paskui raudonuose.

O tada nebeliko Dievo. Ponia Birtė buvo išskrosta. Putos uždengė ir ją, ir rusą.

Kas stovėjo stačias viržyne?

Iš jos burnos išsprūdo galinga violončelės gaida. Kilo ir leidosi. Rodės, lyg moteris bandytų dainuoti, bet nemoka.

Ji pasidėjo ir ruso, ir mano suniokotą galvą ant kelių.

Kai susiruošiau eiti, paklausė, ar pamatys mane dar kartą.

— Galimas daiktas.

— Mano vyro nebus iki kito ketvirtadienio, — pasakė ji tyliu korektišku balsu.

Buvau banga, kuri atsitraukia. Toli į jūrą. Apžiūrinėjau paliktas putas. Pro aukštą langą įžambiai krito pilka šviesa. Ponios Birtės veidas pasidarė baltut baltutėlis. Pats sau likau svetimas.

Aušo nauja diena.

PIRMOJI KNYGA

1 skyrius

NES KUR YRA DAUG IŠMINTIES, TEN DAUG IR APMAUDO, IR KAS DAUGINA ŽINOJIMĄ, DIDINA IR KENTĖJIMĄ.

(Koh 1,18)

Berniukas stovėjo kieme paklaikusiom akim. Šūkalojo kažką. Tarsi įpykęs. Iš pradžių visi pakėlė galvas. Nustebę. Virtuvėje ir tvarte. Samdinių gryčioje ir ūkiniuose trobesiuose. Jie ir pažino balsą, ir nepažino jo.

Stinė atbėgo greičiausiai. Ir pirma išsiaiškino žodžių prasmę. Pamažu susirinko visi, kas tik galėjo paeiti. Motušė Karena ir Jakobas, išsisupę iš senų įkapių ir kadai pamirštų įvykių, net ir jie atėjo. Bet nieko nesakė, nes neturėjo žodžio teisės.

— Samiškas šautuvas nušovė rusą! Rusą... į galvą! Į galvą!

Kalvose ir kalnuose atsiliepė aidas. Vėl metėsi prie jo, tarsi norėdamas įspėti jį, nuraminti. Paprašyti, kad nutiltų. Bet jis kartojo, garsiau ir garsiau. Kol Stinė apglėbė jį ir prispaudė prie savęs.

Tada suprato visi. Berniukas risnojo pirma vyrų, rodydamas kelią ton vieton. Šaukė ir proverksmiais aiškino. Kad staiga rusas pradingęs tarp medžių. Jis užsilipęs ant uolos pažiūrėti, kur vyriškis pasislėpė. Tada išgirdęs pykštelėjimą. Ir pamatęs, kaip rusas susmuko viržiuose. Ten pat gulėjęs ir šautuvas. Dina paprašiusi jį bėgti pas žmones pagalbos. Tačiau niekas negalėjo rusui padėti. Skylė galvoje buvo per didelė.

Rachelė Senajame Testamente sūnų, kainavusį jai gyvybę, pavadino Benoniu, skausmo sūnumi. Tačiau senasis patriarchas Jokūbas ją pataisė ir davė jam Benjamino, laimės sūnaus, vardą.

Niekam taip ir nepavyko sužinoti, ką mąstė Dina Grenelv, pavadindama savo sūnų Benjaminu. Ir niekas niekada nepatyrė, ką apie tai manė Jakobas Grenelvas, bažnyčios knygose įrašytas kaip tėvas. Tačiau visi matė, jog šis tvirtas neaukštas berniukas turėjo seno žmogaus akis, o kaktoje tiek raukšlių, kiek turi mažiausiai du kibirai sėklinių bulvių.

Gera galva jam buvo į naudą, nors atsiliepdavo sveikatai tų, kuriems tekdavo atsakyti į visus jo painius klausimus. Apie tai, kaip yra ant žemės, po vandeniu ir aname pasaulyje.

Vaiko negali kaltinti dėl to, kad jį žindė ir augino samė mergina, turėjusi būti nubausta už sanguliavimą ir mirtinus kerus. Ar dėl to, kad jo motina yra galinga ir greičiau bauginanti nei mylima. Galinga savo gebėjimu pelnyti turtus ir išpešti didžiausią naudą iš visko, kas ją duoda. Ne itin mylima, nes nuo jos vandens spalvos akių žvilgsnio susigūždavai. Per giedrą jūroje akys įgaudavo skaidraus, žalsvo spindesio. Bet kai dangus apsiniaukdavo, vyzdžiai sušaldavo į ledą.

Vieną vėlyvo rudens dieną, tais metais, kai sukako vienuolika, Benjaminas suprato, kad požemių dvasios jam kaišioja pagalius į ratus ir pasitikėjimo nevertas nė vienas šios žemės padaras. Iki tos dienos, kai viržiai sąsmaukoje paraudonijo nuo žmogaus kraujo, jis tikėjo, kad bent jį saugo savotiška apvaizda. Dabar žinojo, jog bet kas gali įvykti. Bet kas! Taip pat suprato, kad jis vienintelis tai žino.

Atrodė, tarsi žiūrėtum pro motušės Karenos didinamąjį stiklą. Į raides Biblijoje arba Hanutės išnarstytą skruzdę. Viskas pernelyg arti, per ryšku. Niekas nepanėšėjo į save. Matydamas taip aiškiai, jis darėsi neramus kaip žvirblelis.

Viržiai ir taip buvo raudoni. Ruduo juk. O vyriškis, kuris paslikas gulėjo ant žemės, jau buvo paglemžęs iš jo Diną. Todėl jis nejautė jokios netekties. Viskas atrodė netikra, bet su tuo buvo galima apsiprasti.

Tačiau jis negalėjo pakelti, jog ten buvo Dina.

Norėdamas tai atitaisyti, jis leido jiems be tiesių žodžių suprasti, jog rusas pats sau iššovė į galvą.

Dinai pakako budynių. Iš pradžių laukymėje, nes ten galėjo būti plėšrių lokių, kuriuos masina šviežio kraujo kvapas. Veidą gairino švelnus rudens vėjas, o į nugarą tviskino žema saulė. Iš jos nelauk šilumos.

Grįžus į Reinsnesą, budynės tęsėsi prie atvirų langų, uždangstytų drobulėmis. Tarp besiplaikstančių, varvančių lajinių žvakių. Vyrai nusiplūkė, kol didelį ruso kūną užgabeno laiptais į salę. Ji taip norėjo.

Nepaisydama drovos, Dina pati apsiėmė plauti ir šarvoti

mirusįjį. Tarsi kūną su visom paslaptim būtų gavus į vyrus. Pirmiausia ji išsiuntė tarnaites, kurioms vien žiūrint linko kojos. Paskui linktelėjo Tomui ir bernams, parodydama, kad jie gali eiti.

Likusi viena, apdėjo Levo viršugalvį švariomis palutėmis ir sutvarstė. Standžiai. Veido apačia buvo sveika. Burna pražiota, su stingsančia nuostaba. Lyg atspindėtų šmėstelėjusią mintį. Amūro lankas, pamėlynijęs, tykus. Pagaliau gavęs ramybę.

Levas Žukovskis buvo paguldytas į luomui pritinkantį karstą ir palaidotas šalia mūrinės bažnyčios. Kas, kad klaidatikis, be to, šnipas, katalikas, svetimšalis ir visa, kas blogiausia.

Pakasynoms nepagailėta nieko. Žmonės kalbėjo, kad Dina be reikalo taip išlaidavusi. Ir nederėtų probstui laidoti žmogaus, kuris, sprendžiant iš visko, pakėlė prieš save ranką.

Tačiau probstas jį palaidojo. Mat Dinai Grenelv galiojo savi įstatymai, kas pridera, o kas ne. Ir ji nestokojo priemonių jiems įteisinti.

O pirmoji metų šalna visus smaigė savo adatom.

2 skyrius

— Matysit, dabar ji metus neišeis iš salės, — kitą dieną po laidotuvių pareiškė Olinė. Jau buvo gerokai įdienoję, o Dina dar nepasirodžiusi.

Nei Stinė, nei katra nors iš kambarinių nedrįso atsakyti. Kartais vienodai pavojinga palaikyti ir vieną, ir kitą pusę.

— Dievas mato — kai kokia nelaimė, iš jos nesulauksi pagalbos! Tėja! Visas puodo kraštas apskretęs! Prieš plaudama pamiršai perskalaut šaltu vandeniu!

Mergina iš paniūrų dėbtelėjo, bet nepriešgyniavo. Tik išsinešė puodą prie šalto vandens kubilo priestate.

— Matysit, dabar ištisus mėnesius baladosis naktimis, — pasakė Olinė, pro suspaustus lūpų kampučius košdama orą. Garsas priminė viesulą, kuris bando prasiveržti pro stogą, kad viską ten nušluotų.

Vis dar niekas neatsakė. Stinė lankstė drobules, kuriomis buvo uždangstytos sumuštinių lėkštės.

Jos energija tryško iš nematomos versmės. Ne tokia, kuria paprastai pasižymi moterys, pasmerktos metai iš metų sėdėti namuose. Ne, ji buvo greičiau kaip plati upė. Visąlaik tekanti ta pačia lygia tėkme. Visada prošal, visada artėjanti, visuomet čionai. Kai matydavai Stinę dirbant, geriau imdavai suvokti nesustabdomą planetų sukimąsi. Stinės darbai buvo didesni už ją pačią.

— Šiąnakt ji buvo rūsy! Aiškiai girdėjau. O raktą išeidama numetė ant suolo. Bet kas galėjo paimti! Viršuj turbūt visi pasieniai pririkiuoti tuščių butelių. Bet kad nė šnipšt apie tai prie svetimų ausų! Supratot? — prigrasino Olinė.

Bet tuomet tvirtas jos kūnas sulinko. Virto į ragą sušalusiu užvalkalu ant virvės žiemos vėjyje. Netikėtai pūstelėjo pietvakaris. Įtemptas užvalkalas plyšo. Olinė susmuko ant durpių dėžės ir užsidengė veidą ne pirmo švarumo drobine prijuoste.

2. 1124

— Vargšas žmogus! Vargšas žmogus! — užsikniaubus dejavo. — Kas dabar bus? Kas dabar bus?

Jos nelabai suprato, ar jai gaila ruso, ar Dinos. O klausti nedrįso.

Vakare Dina nulipo iš mansardos. Porą kartų perėjo per kambarius. Stabčiojo prie įvairių daiktų, juos liesdama.

Tada atėjo į virtuvę ir pati pasiėmė valgyti. Kramtė stovėdama prie virtuvinės spintelės. Atsigėrė vandens iš kaušo, kurį rado kibire ant priestato suolo. Visą laiką atrodė taip, tarsi bandytų išspręsti neįveikiamą uždavinį. Tarp antakių ir prie burnos buvo įsirėžusios gilios raukšlės. Bet plaukai tvarkingai sušukuoti ir susukti į kuodą pakaušyje. Akys tokios, lyg į jas kažkas valandų valandas būtų pūtęs smėlį. Kai su kuo nors reikėdavo persimesti žvilgsniais, ji atrodydavo kiek nustebusi ir sutrikusi. Tarsi neatpažintų žmonių ar būtų suvokusi, jog atsidūrė ne ten, kur norėjo.

Tačiau visi lengviau atsikvėpė, nes ji vaikščiojo po namus ir užkalbinta atsakydavo.

Andersas buvo Stranstede, kai *tai* atsitiko. Vakare grįžęs namo, rado salėje pašarvotą vyriškį.

Turbūt jis kažkiek gedėjo. Bet patikėti tuo, kas įvyko, buvo sunku. Kai pagaliau rusas buvo išneštas iš namų ir palaidotas, tarsi tapo draugu.

Ar kad buvo miręs?

Andersas visada turėdavo daug reikalų. Dabar jų dar padaugėjo. Sandėliuose. Prie jektos „Motušė Karena". Ir kitur.

Kai valgydavo namie, Dina ir jis sėdėdavo vienas priešais kitą. Jis buvo tolimas giminaitis, kai reikia, paduodantis lėkštę ar druskinę. Andersas žinojo savo vietą.

Bet jis stengėsi, kad to nebūtų matyti. Tik kaupė. Kaip ploną dulkių sluoksnį ant veido. Jų negalėdavai nuplauti per šeštadienio maudynes skalbykloje. Jos nuolat gražiai gulė ant daugiamečių tos pačios rūšies dulkių nuogulų. Žinot savo vietą!

Andersui rodės, jog sėdi prie vieno stalo su vaiduokliais. Vis tiek sėdėjo. Krovėsi į lėkštę valgių. Kramtė. Leidosi aptarnaujamas. Tardavo savo įprastas frazes. Ir kai kada sulaukdavo stebėtinai įprastų atsakymų. Kartais imdavo karščiuotis, jei kambaryje likdavo vienas su Dina ir turėdavo laukti sriubos ar

deserto, neturėdamas kur dėti rankų. Tuomet nei iš šio, nei iš to imdavo pasakoti naujienas iš užeigėlės krautuvėje arba Stranstedo. Dažniausiai ji žiūrėdavo į jį su abejingu draugiškumu. Tačiau kasdien dingsėjo mintis: ji nemato tavęs.

Iš pradžių kaip pelytė tarp jų sėdėdavo berniukas, nes Dina liepdavo jį pašaukti. Vėliau jis grįžo išimtininkų trobon prie baltai nušveisto Stinės stalo. Staltiesė prastą dieną nebūdavo tiesiama. Užtat galėdavai ir kvėpuoti, ir valgyti.

Benjaminas jau kuris laikas miegojo išimtininkų troboje pas Stinę ir Tomą. Tryliktą dieną po laidotuvių, trečią valandą nakties, žemas įsakmus ruso balsas pašaukė jį į lovą su baldakimu. Vienais naktiniais, apsiginklavęs motušės Karenos didinamuoju stiklu, kurį buvo pasikabinęs ant kaklo, jis išsirangė iš lovos išimtininkų troboje ir išsverdėjo laukan.

Žolės kuokštai ir aplediję akmenukai kaip žvilgančios stiklo šukės žeidė padus. Jį mušė karštis, nors naktis buvo tokia šalta, jog iš burnos ėjo garas.

Didžiajame name švietė tik du salės langai. Blausus gelsvas spingsėjimas, kuris jam sakė, jog Dina degina vaškines žvakes. Jis ir anksčiau stovėdavo kieme žiūrėdamas į Dinos langus. Netgi bandydavo nueiti pas ją į viršų. Bet tai buvo seniai. Dabar jis didelis. Dideli berniukai nebėga į lovą pas mamą.

Buvo tamsu. Tačiau jis įžiūrėjo trobesius. Šulinį vidury kiemo. Prie žemės linkstančius medžius, kurių lapais, apsunkusiais nuo sušalusios rasos, žaidė vėjas. Trapus garsas įsismelkė į sąmonę. Kai kurie medžiai stovėjo pusplikiai, stiebdamiesi į dangų lyg apipešiotos baidyklės.

Jis nežinojo, iš kur sklinda šviesa. Ji krito ant sutryptos žolės prie jo kojų. Judėjo. Kai jis žengė pirmyn, ji slinko kartu. Kai suko šonan, taip pat buvo šalia. Požemių dvasios rodė jam kelią.

Ruso balsas buvo arti ir toli. Kažko reikalavo, bet jis nenorėjo paklusti. Tad eidamas stengėsi galvoti apie ką nors gera.

Pjaustiniai virš laukujų durų įgijo akis, nasrus ir drakono dantis. Įprastos mintys, virtusios akmenimis, sukosi kartu su ruso balsu. Jis įėjo į vidų. Namas — tarsi miražas ar šarvas. Buvo nusprendęs šiame name nebenakvoti. Nenorėjo prisiminti, kodėl.

Bet šiąnakt tai negaliojo. Jis sugniaužė geležinę durų rankeną. Šaltis ją pavertė dalgio ašmenimis.

Netrukus jis atsidūrė viduj. Ruso balsas aprimo. Tarsi žinodamas, kad gaus tai, ko norėjo. Kvepėjo kitaip nei išimtininkų troboje. Nebe toks stiprus Stinės prieskonių kvapas. Šiame name kvapai varžėsi dėl vietos, grūdosi vienas per kitą. Kai kurie buvo senos, pamirštos mintys. Kiti atpažįstami. Pelenų kibiras, cigaras, knygos ir rožių vanduo. Visi kvapai susitiko koridoriuose. Slėpėsi avikailių skrandose ir šaliuose, kurie kabojo po laiptais. Sienos kvepėjo žmonėmis, gyvenusiais čia per šimtą metų. Jis pažinojo juos iš pasakojimų.

Viskas, ką jis lietė, girgždėjo. Pratisi garsai, pastojantys jam kelią. Juodi ovaliniai rėmeliai laiptinėje turėjo mažiausiai po dvi akis, spoksančias į jį. Visos žiūrėjo į jį. Jis nebenorėjo žinoti, kas jie tokie, nors ir prisiminė jų vardus. Akys virto žaltvykslėmis, kurios piktai žybsėjo patamsy. Jis nedrįso nuleisti akių. Tuomet jie padegtų jį, paverstų susvilusia naktine peteliške ant žemiausio laiptelio.

Suspaustomis lūpomis jis kalbėjo motušės Karenos maldą, palengva kopdamas po vieną laiptelį.

— Tėve mūsų, kuris esi danguje, teesie šventas tavo vardas, teateinie tavo karalystė, teesie tavo valia... atleisk mums mūsų kaltes, kaip ir mes atleidžiame savo kaltininkams...

Durys į salę tik vos girgžtelėjo. Prie lovos aukštoje žvakidėje degančios žvakės pašėlusiai suplazdėjo skersvėjy. Ruso balsas sklido iš lovos! Čia, viduje, tapo griausmu ir Apreiškimo žvėries liepsna. Jis pamatė, kad ir ji girdi. Ji pasikėlė nuo pagalvių. Juoda banga baltoje jūroje.

Ji keletą kartų prasižiojo ir užsičiaupė. Jis priėjo arčiau ir pažiūrėjo pro motušės Karenos didinamąjį stiklą. Jos šnervės buvo baltos su melsvu atspalviu, o akių baltymai paraudę. Ji priminė skurdžių spalvų vaškinę lėlę. Akimirką jam net patiko. Tada jis ėmė drebėti.

— Aš atėjau... nes rusas taip baisiai mane šaukė, — sušnabždėjo jis ir netvirtais žingsniais žengė tarp kėdės ir lovos.

Ji įsmeigė į jį šviesias plačiai atmerktas akis, bet jis suprato, kad jo neišvarys lauk.

Viršutinė paklodė sušnarėjo tarsi apvytę drebulės lapai, kai ji atvertė apklotą norėdama jį priimti. Vos tik jis pajuto jos kūno šilumą, rusas nutilo. Paklodė minkštai prigludo prie odos, ir stojo ramybė.

— Jis negeras, — po kiek laiko pasakė.

— Cit, — sumurmėjo ji, įsikniaubusi jam į plaukus. — Cit, cit...

— Kodėl jis šaukia mane naktimis? — neatlyžo jis.

— Nežinau.

— Jis mane žadina ir baugina.

— Matyt, taip reikia.

— Kodėl, Dina? Kodėl taip atsitiko?

— Taip turėjo būti.

— Bet Dina... kodėl? — kūkčiojo jis.

— Niekas to nežino.

— Ką mes su juo darysim?

— Nieko, Benjaminai. Nieko.

— Bet jeigu jis ir kitus šaukia naktimis? Jeigu jis viską papasakos?

— Jis neturi ko pasakoti, — tarė ji ir tvirtai susupo jį į antklodę. — Jis ilsisi ramybėje.

— Iš kur žinai?

— Žinau, ir tiek.

Jis nebepajėgė priešintis. Jautė, kaip apgaubia jos šiluma ir kvapai. Jis buvo it viščiukas po kanapėtos vištos sparnu. Atsidūrė viename iš Olinės žodžių. Tame, kuris vadinasi „palaima“. Nenorėjo galvoti, kodėl nejaučia didelio džiaugsmo. Nenorėjo kankintis, jog neatsimena, kada paskutinį kartą buvo taip arti Dinos ar išvis yra buvęs. Rodės, jog dabar apie tai galvoti smulkmeniška.

Jis užmigo įbedęs nosį į Dinos pažastį, o kelius įspraudęs jai tarp šlaunų. Rankos naršė po jos marškinius, kol susirado tarpeklį tarp krūtų. Jos šiluma buvo tarsi medus ir glamonės po spiginančio šalčio. Kad tik naktis truktų amžinai!

Naktis niekada nebūna amžina. Kibiais pirštais ji siekia ryto ir ruošia dieną, lyg šioji būtų paskutinė.

Stinė ieškojo Benjamino lauke ir po namus. Ieškoti buvo išsiųsta Hana, pamažu prisidėjo ir kiti. Kad jis galėtų būti salėje pas Diną, niekam neatėjo į galvą. Tai buvo vieta, kur niekas neieško dingusių daiktų.

Tačiau šūksniai pasiekė salę. Atsibudimą pavertė gėda. Jis išsirito iš lovos ir norėjo bėgti į apačią. Tada ji ištiesė ranką ir jį sulaikė.

— Ne, Benjaminai.

Iš pradžių jis atkakliai žiūrėjo į ją. Paskui nudelbė akis. Jos marškiniai ant krūtinės prasisegė. Niekada tokios nebuvo matęs. Svetimos moters išpampusiomis mėlynomis gyslomis ir raukšlėmis prie burnos.

Jis pravirko.

Dina stumtelėjo jį lovon. Švelniai. Nevikriai. Kaip patelė, pastebėjusi, kad jauniklis tuoj tuoj iškris iš guolio. Paskui atsistojo, apsisiautė chalatą ir išėjo į koridorių. Jis girdėjo, kaip ji kažką pašaukė. Apačioje skardėjo sunerimęs Olinės balsas.

— Benjaminas čia, pas mane! — šūktelėjo ji nuo laiptų.

Šiltas aidas jam persmelkė galvą ir kūną: „Benjaminas čia, pas mane... Benjaminas čia, pas mane..." Jis verkė, nes nežinojo, kaip tai pratęsti. Ir dėl to, kad labai gėdijosi.

Ji vėl grįžo vidun ir pastovėjo prie lovos. Tada padavė jam nosinę ir pakedeno plaukus. Jis nedrįso pažvelgti jai į akis. Ant rankos pajuto jos pirštus. Ji spustelėjo. Jis taip pat.

— Aš atėjau, nes jis labai garsiai šaukė, — paaiškino jis.

— Taip, — tarė ji.

— Aš naktimis baldausi ne todėl, kad bijočiau. Bet jis kėlė baisų triukšmą, — atkakliai kalbėjo jis.

Jos žvilgsnis. Kodėl ji taip pažiūrėjo?

— Aš nebelendu pas nieką į lovą! — pasakė visai nusiminęs.

Ji neatsakė. Tik stovėjo.

— Kalbėk su manimi, Dina! — šėlo jis, suleisdamas nagus jai į delną.

— Tu labai triukšmauji, — pagaliau tarė ji.

— Bet ne taip, kaip rusas!

— Kas Benjaminui sakė, kad gėda bijoti savo sapnų?

— Niekas, — sutrikęs tarė jis.

— Tai kodėl taip niršti?

Jis sėdėjo tarp pagalvių, nunarinęs galvą.

— Nebijo tik neprotingi žmonės! — pareiškė ji ir išsivadavo iš jo rankos. Tada pasistatė širmą priešais praustuvę ir ėmė tvarkytis.

Kambaryje pasklido muilo aromatas, o jį šiurpino mintis, kad ji prausiasi šaltu vandeniu. Judėjo tik jo akių obuoliai, o Dinos ranka vieną po kito graibstė drabužius, kuriuos buvo pasidėjusi ant kėdės šalia širmos. Ji išėjo iš už pertvaros į palaidinukę segdamasi Jertrūdos sagę. Susikaupusiu nuleistu žvilgsniu ir tvirtais pirštais.

Nesunku suprasti, jog atminty išliks kaip tik tai: Dina, stovinti priešais širmą su Ledos ir gulbės atvaizdu, segdamasi tarp krūtų sagę.

— Kodėl tu sakai, kad nebijo tik neprotingi? Ar tu bijai?

Prieš atsakydama ji pasisukiojo priešais ovalų veidrodį, žiūrėdama, ar gerai guli sijonas.

— Taip.

— Kada?

— Visuomet.

— Ko?

— Visko, ko nėra. Ko aš nedarau.

— Kas tai?

— Kad turiu išvažiuoti... pas mokytoją, kuris išmokytų mane griežti violončele.

Ji sustojo vidury kambario. Tarsi stebėdamasi tuo, ką pati pasakė.

Jis krūptelėjo, visas įsitempė, lyg ji būtų užsimojusi kirsti.

— Nesąmones kalbi! Tu gi moki griežti violončele, — išbėrė jis.

— Ne, — tarė ji ir priėjo prie lovos. Supurtė jį ir pasakė: — Kelkis, miegaliau!

Jis pajuto ištrykštant ašaras. Buvo gėda.

— Na, na, — paragino Dina. — Turbūt neprošal būtų kelnės ir marškiniai. Kaip manai?

Jis linktelėjo ir pagalvojo, kokia gėda, kad jo kelnės ne tame pačiame name, kur jis miega. Todėl negalėjo neverkti.

Ji išnyko iš kambario. Kai grįžo su drabužiais, jis buvo apsisprendęs.

— Ar galiu likti miegoti ir kitą naktį? — paklausė užsikirsdamas.

Ji padavė jam drabužius ir atsuko nugarą.

— Ne, bet gali miegoti kambarėlyje pietų pusėje.

— Aš noriu miegoti čia!

— Ne, tau reikia atskiro kambario.

— Kodėl?

— Tau vienuolika metų.

— Man nusispjaut!

— O man — ne.

— Aš galiu miegoti drabužinėje. — Jis mostelėjo galva didžiosios drabužinės pusėn, kur tebestovėjo Jakobo šezlongas.

— Ne.

— Ar todėl, kad, sako, Jakobas ten turėdavęs miegoti, kai tu ant jo užpykdavai?

— Kas taip sako?

Pamatęs jos akis, greitai sumojo:

— Nepamenu!

— Tai ir nepliurpk, jei nežinai, kur girdėjai.

— Gerai. Bet Jakobas miręs, jam nebereikia vietos.

Pasidarė labai tylu. Kodėl tokia mirtina tyla?

— Kartą sakei, kad išimtininkų troboj nėra numirėlių. Nors Nylsas ten pasikorė, — susakė jis dusdamas.

— Taip.

— Vadinasi, ir Jakobo nėra drabužinėje!

— Ne, bet mirusiesiems taip pat reikia vietos.

— O rusas? Jis guli čia? — sušnabždėjo jis ir švystelėjo savo kaulėtas kojas iš lovos.

Neatsakydama ji ėmė tvarkyti patalą.

— Aš neužimsiu labai daug vietos, — maldavo jis.

Ji patapšnojo jam per petį ir tarė:

— Tu užimi kur kas daugiau vietos, nei įsivaizduoji. Gali miegoti kambarėlyje pietų pusėje. Kai neims miegas, galėsi ateiti ir pažadinti mane, tada sulošim šachmatų partiją.

— Aš nemoku žaisti šachmatais, — burbtelėjo jis.

— Turi gerą galvą, aš tave išmokysiu, — pasakė ji nepaprastai švelniai, ir jis suprato, kad pokalbis baigtas.

— Tuomet tu neišvažiuosi! — išpyškino taip greit, jog žodžiai lipte sulipo.

— Ar aš sakiau?

— Sakei bijanti, kad tau reikia.

— Na...

— Neišvažiuosi! Tu taip labai nebijai? Ar ne?

Ji stovėjo pasilenkusi prie lovos, rankose laikydama pagalvę. Tada lėtai atsigręžė.

— Negalvok apie tai, Benjaminai. Pažadu, kad įspėsiu, kai imsiu labai bijoti.

Tikriausiai jis nesuprato, kad berniukai su mamom šitaip nekalba. Bet, matyt, nujautė. Nes grįžęs į Stinės ir Tomo lempos šviesą išimtininkų troboje, nieko nepasakojo.

Stinė nė žodžiu neužsiminė apie jo dingimą. Bet Tomas nesusilaikė.

— Rodos, šiąnakt parbėgai pas mamytę!

Berniukas nusvarino galvą ir įbedė akis į lėkštę su koše.

Hana žvilgčiojo tai į vieną, tai į kitą, nujausdama nesantaiką.

— Aš išsikraustau į didžiąją trobą, — narsindamasis pasakė Benjaminas.

— Toji laimė netruks ilgai, ji nenorės...

Tomas nutilo. Bet jau buvo pakankamai pasakęs.

— Ne Tomo sumautas reikalas! — sušnabždėjo Benjaminas ir tėškė šaukštą į lėkštę, ištaškydamas košę. Veidas persikreipė. Tada puolė į savo kamaraitę. Iš ten pasigirdo bildėjimas.

Nesumodamas, kaip elgtis, Tomas nuėjo į kambarėlį ir griebė berniukui už ausies, kad sudrausmintų.

— Paleisk!

— Nežinai, kaip elgtis prie stalo? — iškošė Tomas ir papurtė vaiką.

— Tai Tomas nemoka elgtis prie stalo! Kišasi ne į savo reikalus.

— Matyt, mano reikalas, kai prie visų taip įžūliai ir bjauriai elgiesi. Tave reikia auklėti, kaip ir kitus vaikus.

— Tu man ne tėvas!

Tomas paleido berniuką. Ranka pakibo ore.

Kai durys užsivėrė, likęs vienas kambaryje, Benjaminas dar ilgai stovėjo mirksėdamas. Nesuprato, kodėl nesiseka pabaigti vienos minties. Nedažytose panelio lentose baisiai daug šakų. Jis skaičiavo jas nuo kampo lovos kojūgalyje iki kito kampo kiek įmanoma tiesesne linija. Sukdamasis visu kūnu. Ir kojomis. Svarbu, kad neatsiliktų kojos.

Pasaulis už lango buvo šlykščios mėlynai juodos spalvos.

3 skyrius

Apie tragišką ruso žūtį lensmanas ruošėsi pranešti valdžiai. Kai Benjaminas visiems papasakojo, kas atsitiko, nebebuvo reikalo ko nors varginti. Tačiau jis norėjo pasitarti su Dina, kur išsiųst ruso daiktus. Lensmanas nebuvo toks paikas, kad nesuprastų, jog istoriją galima papildyti. Vis dėlto nutarė, kad jeigu tai pasiektų žmonių ausis, kiltų daug triukšmo.

Tas nelaimingas atsitikimas medžioklėje galėjo būti ir savižudybė. Bet kadangi čia negyveno ruso artimųjų, kurie reikalautų viską išsiaiškinti, lensmanas nusprendė, jog šiuo atveju versijos tegu ir lieka versijomis. Net jeigu tai turi ką nors bendra su šnipinėjimu ir didžiąja politika, bandymas pasirausti giliau sukeltų tik nesantaiką ir sąmyšį. Jei yra koks nors ryšys su jo dukra Dina, tai niekam neturėtų rūpėti. O jei ponas Levas palūžo dėl nesėkmingų piršlybų, turint galvoje, ką jam teko iškentėti, kai buvo išaiškintas ir įkalintas, graudu savaime ir nėra reikalo kelti to viešumon.

Lensmanas Holmas apgailestavo dėl tokios baigties. Vyriškis jam patiko. Iš tiesų jis puoselėjo nedrąsią viltį, jog rusas pajėgs sutramdyti Diną, nors pats greičiausiai ir neturėjo kuo padidinti turto. Lensmanas buvo net pasirengęs užmiršti, kad rusas sėdėjo kalėjime. Dabar, šiaip ar taip, vėlu apie tai galvoti.

Lensmanas turėjo laiko viską apsvarstyti ir buvo neįprastai ramus, kai pasibeldė į salę, norėdamas pakalbėti su Dina.

Ji sutiko jį ne kaip atvykusį pasisvečiuoti tėvą, bet kaip lensmaną. Nebuvo nei lipšni, nei priešiška.

Lensmanas leidosi į ilgą įžanginę kalbą ir nebežinojo, kaip ją užbaigti. Galiausiai turėjo įsikišti Dina, kad abiem palengvėtų.

— Neką jis teturėjo. Kelias drapanas ir porą knygų. Tiesa, dar sidabrinį peilį. Kiek man žinoma, palikuonių neturi. Tad kaži ar verta visa tai siųsti į Rusiją?

— Tvarka yra tvarka, — pasakė lensmanas.

Dina gūžtelėjo.

Salėje jis niekada gerai nesijautė. Jam nepatiko, kad pokalbiai ir derybos vykdavo miegamajame, nors kambarys buvo nepriekaištingas. Lovas su baldakimais ir muzikos instrumentus maišyti su rimtais pokalbiais ir svarbiais reikalais — blogas įprotis. Toks įspūdis jam liko nuo to karto, kai atėjęs į salę bandė ją išvaryti į Jakobo laidotuves. Dėl šio poelgio jis, beje, apgailestavo. Norėjo jai tai pasakyti. Tačiau neįstengė. Atsikrenkštęs tarė:

— Kas iš tiesų dėl to kaltas? Kaip iššovė šautuvas?

Ji kilstelėjo galvą. Lyg įsiklausydama į kažkokį garsą lauke. Mažumą nustebusi tarė:

— Ar nori, kad pasakyčiau, jog jį nušoviau?

Jis šiurptelėjo.

— Nejuokauk šitaip. Aš tik noriu, kad popieriuose būtų parašyta, kas įvyko. Ar manai, kad jis tyčia tai padarė?

— Ne. Matyt, tiesiog nežinojo, kaip šautuvas veikia...

— Gal matei, ar šautuvą ant peties nešėsi? O gal griuvo ant jo?

— Ne, nemačiau.

Jis mąsliai linktelėjo.

— Ir Benjaminas nematė?

— Sprendžiant iš jo žodžių, ne. Bet tu gi žinai... vaikai mato tai, ką nori matyti.

— Tu nesi tikra? Judu apie tai nekalbėjot?

Ji pažiūrėjo į jį, bet neatsakė.

— Ką gi, — tarė jis. — Teks pasišnekėti su vaikiščiu. Ar galim jį dabar pasišaukti?

— Ne! Neteisinga jį dėl to varginti.

— Būtina.

— Ar manai, kad Benjaminas jį nušovė?

— Ne, dėl Dievo meilės! — sušvokštė lensmanas iš pačių plaučių. Jį apgaubusi tyla buvo nepakeliama, reikėjo ją kaip nors nutraukti.

Benjaminą Grenelvą iškilmingai atvedė pas senelį, lensmaną, paaiškinti, kaip atsitiko, kad pono Levo galvoje atsirado skylė. Iš tiesų jis tai suprato iškart, vos pamatęs į prieplauką įslenkant mėlyną dengtą laivelį.

Dina atsiprašė ir išėjo. Nenorinti matyti, kaip vaikas kankinamas, sušnypštė ji, kai Benjaminas įžengė pro duris.

Padėtis pasidarė tokia nepakenčiama, jog lensmanas nebežinojo, ko griebtis. Buvo liepta pašaukti Andersą, kad šis paglobotų vaiką.

Kai praėjo tiek laiko, kiek trunka pažaboti arklį, jie išgirdo ją išjojant per kiemą. Kanopų bilsmas nuslopo, vos tik ji pasileido laukais. Pasikeitus kanopų dundesiui, Benjaminas tiksliai žinodavo, kur ji yra. Aidas nuo kalnų irgi kažkuo ypatingas. Kalnai kvietė ją.

Apie tai jis ir mąstė. Tai buvo ryški mintis.

Andersas norėjo pasisodinti berniuką ant kelių, kai pamatė, koks jis išsigandęs. Bet pamanė, kad ir be to jam teks iškęsti pakankamai pažeminimų. Todėl tik uždėjo ranką ant peties ir garsiai, aiškiai kartojo viską, ką jis šnabždėjo.

— Išgirdau siaubingą trenksmą, — prabilo Benjaminas, o iš visų jo ertmių sunkėsi ir varvėjo. Negalėjo nusišluostyti nei kaip nors sau padėti, nes rankos ir kojos apmirė po stalu.

— Taip, — tarstelėjo lensmanas, aiškiai sutrikęs. — Kur tu tuomet buvai?

— Nežinau. Aš tik pribėgau. Ir tada...

— Ir tada?

— Tada... tada pamačiau jį ten gulint. Aplinkui buvo raudona.

Jis užsikniaubė ant stalo ir pasidėjo galvą ant rankų. Medis kvepėjo vašku. Jis pamanė, kad medis kvepia vašku. Tai buvo paprasta mintis.

— Ar judu su mama buvot kartu?

— Ne, — atsiliepė stalo lentos.

— Kur buvo ji, kai tai įvyko?

— Aš gerai nežinau... Turbūt stovėjo brūzgyne...

— O tu?

— Aš atbėgau...

— Kodėl atbėgai?

— Trenksmas! Argi neaišku...

— Pasikelk nuo stalo, tada suprasiu, ką kalbi, vaikeli! Ar nieko nebuvo šalia?

— Ne...

Jis iš lėto pakėlė galvą. Rankas pasidėjo ant stalo. Viskas sustojo. Matė save plūduriuojantį didelėse rimtose lensmano akyse. Bet nesvarbu. Jis pagaliau surado, kaip viską paaiškinti.

— Ne. Nieko nebuvo šalia. Visi buvo kas sau. Aš rinkau uogas ir valgiau, — triumfuodamas pareiškė jis.

Kai niekas neprakalbo, jis įtemptai permąstė žodžius ir pakartojo. Skambėjo labai įtikinamai.

Lensmanas atsidūsėjo. Jo pareiga atlikta. Jis labai kruopščiai užpildė popierius. Parašė, kad Levas Žukovskis, Rusijos imperijos pilietis, keliaudamas po Šiaurės Norvegiją, žuvo nuo savo rankos, netyčiomis nusišaudamas lensmano Larso Holmo apylinkėje. Vyriškis medžiojo, ir šūvio metu liudytojų nebuvo. Šūvį girdėję Dina Grenelv ir jos mažametis sūnus Benjaminas tuoj pat atbėgo įvykio vieton. Tačiau gyvybės nebebuvo įmanoma išgelbėti.

Lensmanas perskaitė, ką parašęs. Kai skaitė „gyvybės nebebuvo įmanoma išgelbėti", balsas prislopo.

Andersas vos vos linktelėjo. Viskas pasibaigė.

Tik tada berniukas pajuto, kad prisišlapino į kelnes.

Jis paskutinis išėjo pro duris ir nepastebimai įsmuko į savo kambarėlį persirengti sausais drabužiais.

Popiet, kai lensmanas išplaukė, Anderso neapleido jausmas, jog padarė didelę nuodėmę. Jis neišmanė, kuo atsilygint Benjaminui. Vienintelė į galvą šovusi mintis — pasiimti jį žvejot į kyšulį ir duoti tiek rudojo cukraus ir uostomojo tabako, kiek tam širdis geidžia.

Berniukas tol kramtė saldėsius ir šniaukštė tabaką, kol jį ėmė tąsyti. O kai išsivėmė, vėl atrodė žvalus.

Tačiau Andersas dar kelias dienas nenuleido nuo Benjamino akių, norėdamas išsiaiškinti, kaip anas jaučiasi. Kartais jam dilgtelėdavo mintis, jog motinos pareiga rūpintis savo vaiku. Tačiau jis ją puikiai suprato. Porą kartų jau žiojosi jai tai sakyti. Bet nežinojo, kaip reikės elgtis.

Taip viskas ir pasiliko.

Dinos ruso nebebuvo. O Andersas, nors ir keista, jautėsi labai nusikaltęs. Rusui jis simpatizavo. Žavėjosi juo. Pavydėjo jam. Tas vyras visur buvo toks apsukrus. Kalė geležį, kol karšta. Nežiopsojo ir nelaukė tinkamos progos. Jis veikė. Ir laimėjo Diną. Tai buvo vienintelis dalykas, kurį Andersas galėjo prikišti tam žmogui. Vis dėlto troško, kad rusas būtų negimęs.

O dabar jo nebėr.

Persinešęs pūkinę antklodę, kriaukleles, motušės Karenos didinamąjį stiklą ir rašymo reikmenis į didžiąją trobą, Benjaminas pirmiausia iššniukštinėjo visą namą. Reikėjo prisijaukinti neįprastus kvapus, kad vėl pasijustų namie. Tai truko keletą dienų. Jis ištisas valandas praleisdavo motušės Karenos kambaryje. Apžiūrinėjo Jakobo portretą su šelmiškais ūsais dailiame veide. Atrodė, lyg Jakobas nuolat paslapčiom juoktųsi.

Jis apžiūrinėjo save ovaliame veidrodyje virš komodos, norėdamas surasti, ką paveldėjo iš Jakobo. Bet greitai liovėsi ir nusprendė eiti medžioklėn, vos tik ims kaltis barzda.

Olinė netvėrė džiaugsmu.

— Ponaitis parsikraustė namo, — skelbdavo visiems, kas tik turėjo kantrybės klausytis. — Jis ne kokio trobelninko vaikas, o vienintelis sūnus Reinsnese!

Stinė nieko nesakė. Bet kasdien atnešdavo kokį niekutį, kurį buvo pamiršęs Benjaminas, arba duodavo jam kokį darbelį ar užduotį. Tai be galo erzino Olinę.

— Benjaminas — ne samdinys, — sušnypštė ji, kai vieną dieną Stinė atėjo prašyti, kad jis padėtų sutvarkyt rūsį.

— Žinoma, ne, — atsakė Stinė. — Bet stiprus ir greitas. O Hana tokia glebna ir lėtadarbė.

Olinė pasišovė neleisti, kad būtų menkinamas Benjamino statusas, ir prapliupo bartis. Eidama pro praviras virtuvės duris, Dina nugirdo, kaip Olinė pasakė:

— Gali keliauti namo ir pratinti savo mergiotę prie darbo, nevargindama Benjamino! Jis ir taip ilgai buvo piemens vietoj.

Kai įėjo Dina, Olinė užsičiaupė ir nusisuko į stalą, ant kurio žlėgė žuvį. Didžiulis medinis žlėgtuvas godžiai plekšnojo žuvies faršą. Naujoji ketinė krosnis buvo gerai iškūrenta, o pirmieji maltiniai jau čirškėjo keptuvėje. Žuvies kotletų kvapas ir vos juntamas muskato dvelksmas apgobė visus kampus.

— Lig šiol Benjaminui nieko bloga nenutiko, kad nudirbdavo vieną kitą darbelį, — pasakė Dina.

Olinė grėsmingai tylėjo.

— Benjaminas naktimis prastai miega. Sapnuoja košmarus. Kadangi man pačiai nemiga, nieko baisaus, kad ateis pas mane naktį. Todėl jis persikraustė į kambarėlį pietų pusėje. Tačiau tai nereiškia, kad jis negali padaryti ko nors naudinga.

— Atėjau ne tam, kad vaidus kelčiau, — pasakė Stinė.

— Tu niekada nekeli vaidų, — tarė Dina. — O Olinė ir taip turi pakankamai darbo, tad Benjaminu gali ir nesirūpinti!

— Bet kur tai matyta! — sušuko Olinė. — Kur tai matyta! Kad pono sūnus augtų nuosavo dvaro išimtininkų troboje ir dirbtų darbus, kurių visi kiti kratosi!

Sujaudinta savo pačios narsumo, ji suspaudė lūpas, norėdama atrodyti išties ori.

— Pasaulyje ir taip netrūksta ponų, — trumpai pasakė Dina. — Benjaminas žino, kas jis toks. Nebūtina vaikščioti rankas į kišenes susikišus.

Olinė nurijo atsakymą ir prisiekė sau niekada nebepražioti burnos.

Ji ištvėrė iki pat vakaro.

Pirmiau jis manė, jog gali tiesiog mėgautis Olinės dalijamais gardžiais kąsneliais, geromis Stinės rankomis ir akimis, beatodairišku Dinos artumu, kurį reikėjo užsitarnauti. Tačiau viskas buvo ne taip paprasta. Pasirodo, jog palaikyti gerus santykius su dvaro moterimis ne lengviau, kaip balansuoti ant arpo vielos tarp tvarto sienos ir šalinės. Jis dažnokai nupuldavo, įsitaisydavo mėlynių ir susižeisdavo.

Kartais pavargdavo. Arba rusas pratrūkdavo šaukti ir kriokti net dieną. Tuomet jis eidavo į sandėlius pas Andersą. Tas nieko neklausinėdavo ir už kitus neplanuodavo. Galėdavai jį klausti bet ko ir gauti dalykišką atsakymą. Jis nebuvo kieno nors giminaitis, ką nors vedęs, kieno nors tėvas ar probsto draugas. Turėjo nuolatinę vietą prie Dinos stalo, rūpinosi jos laivais ir Bergeno prekyba. Viskas. Niekas negalėjo Andersui uždrausti išvykti ar pasilikti, kai jis to nori. Niekas neliepdavo Andersui tvarkyti rūsio. Gal todėl jis nuolat šypsodavosi.

Vieną dieną Benjaminas paklausė Andersą, kaip jis atsidūrė Reinsnese. Andersas, įsikandęs pypkę ir keistai atsikišusią apatinę lūpą užrietęs šypsenai, atsakė:

— Kaltas sudužęs laivas, vaikeli! Tai daug ką lemia žmonėms. Gyvenimą arba mirtį. Nuskendus laivams, žmonės neretai atsiduria naujoje vietoje... Tikra teisybė. Aš atsiradau čia, Reinsnese.

— Ar seniai nuskendo tavo laivas?

— Tuo laivu plaukiau ne aš, o mano nelaimingi velioniai tėvai. Tuomet buvau dar pyplys.

Po to jis pasakojo toliau, nupiešdamas pirmąją Jakobo žmoną, Ingeborgą, kuri paėmė savo globon ir brolį Nylsą, ir jį. Benjaminui ji tapo tokia gyva, jog eidamas pro jos atvaizdą koridoriuje ėmė sveikintis.

Olinė daugybę kartų buvo jam nuodugniai išdėsčiusi Reinsnese gyvenusių žmonių giminystę. Tik ji viską vaizduodavo kitokiomis spalvomis nei Andersas. Jos nesuskaičiuojamos istorijos ir painios detalės būdavo ganėtinai įdomios paklausyti. Tačiau niekada nesibaigdavo. O Andersas pasakojo taip, jog iškart matei, kas svarbu, o kas ne taip. Bet kai Benjaminas turėdavo laiko sulyginti Anderso ir Olinės pasakojimus, jie tarsi susiliedavo į vieną.

Jakobo jis nebelaikė nelaimingu prieš laiką mirusiu žmogumi, kaip to norėjo Olinė. Jakobas buvo šaunus jūreivis, kuris, išlipęs į krantą, ėmė vieną žmoną po kitos. O kai pavargo, nukrito nuo skardžio. Bet Jakobui Andersas visada jautė pagarbą, o Olinė — meilę.

Gera būdavo pagalvoti: „Jakobas — mano tėvas“.

— Jei turėčiau tėvą, tikriausiai galėčiau plaukti į Lofoteną? — vieną dieną pasakė jis, kai su Andersu sėdėjo Andreaso prieplaukos sandėlyje ir didelio žibinto šviesoje lopė tinklą.

— Na, na... ne tai svarbiausia... tu ir taip galėsi plaukti į Lofoteną, vos tik pienas nuo lūpų nudžius. Yra tėvas ar nėra. Viskas pareina nuo to, ko pats esi vertas, — atsakė Andersas, sukdamas akis į šoną.

— O kam reikalingi tėvai? Tai yra kam reikia tėvų tiems, kurie juos turi?

— Bala žino. Visaip gali būti... — gerai pasvarstęs atsakė Andersas. Tuomet jis prisikimšo pypkę ir prakalbo apie savo tėvą. — Jis mokėdavo taip smarkiai pasukt karštutėlę košės prikrėstą lėkštę, jog neištikšdavo nė krislelis sviesto! Gerai atsimenu!

— Betgi neįmanoma.

— Tik ne mano tėvui, — atsakė Andersas. — Jis nebijodavo nudegt pirštų. Taip, taip... paskui nuskendo...

— O Hanos tėvas pasikorė.

Andersas liko ramus.

— Taip, — tepasakė.

— Kodėl visada taip atsitinka?

— Taip atsitinka ne visada, taip gali tik atrodyti, kai gyveni Reinsnese, — tarė Andersas.

— Ar tu esi kieno nors tėvas, Andersai?

— Kiek žinau, ne.

— Ar galima to nežinoti?

— Vyrams sunku viską numatyti.

Andersas nusispjovė, kad nuslopintų kylantį juoką.

— Kodėl ne tu mano tėvas? — paklausė berniukas ir įsmeigė akis į vyriškį.

— Dina tau galėtų geriau atsakyti.

Andersas nurėžė virvės galą peiliuku, kurį žiedu buvo užsimovęs ant piršto. Lyg būtų kirtęs aštriu snapu.

— Ar moterys pasirenka, kam būti tėvu?

— Manau, kad ne visada. Bet Dina, rodos, pati pasirenka.

— Ar Jakobas, kaip tėvas, buvo ypatingas?

— Hm... nežinau, ar Dina ėmė jį dėl tėvystės. Kai ji čia apsigyveno, buvo dar visai jaunutė.

— Tai dėl ko jį pasirinko?

Andersą išmušė prakaitas. O virvė tinklo lopymui kaip tyčia pasibaigė.

— Jakobas buvo visais atžvilgiais šaunus vyras. Jis taip pat valdė Reinsnesą. Manau, kad lensmanas norėjo jį turėti už žentą. Bet apie tai man nederėtų kalbėti, Benjaminai. Turėtum pasiklausti mamos...

Pastaruosius žodžius jis praleido pro ausis kaip nereikalingus tauškalus ir paklausė:

— Ar Dina norėjo tekėti už Jakobo?

— Manau, kad taip...

— Kam jai toks vyras, kuris ėmė ir numirė?

— Niekas negalėjo žinoti, koks Jakobo likimas. Galbūt daugiausia lėmė lensmanas, kas bus Dinos vyras.

Patylėjęs berniukas ryžtingai išrėžė:

— Niekada nepatikėčiau!

Andersas susijuokė.

— Nuo to laiko praėjo nemažai metų, Benjaminai.

Benjaminas neatsakė, tik sėdėjo knebinėdamas tinklą ir nekreipė dėmesio į surastą skylę.

— Reikėjo, kad tu būtum mano tėvas, — pasakė jis.

— Kodėl?

— Man tik atrodo... kad mes galėtume kartu plaukti į Lofoteną.

Berniukas pažvelgė atviru žvilgsniu.

Vyriškiui sunkiai sekėsi užsitraukt pypkę.

— Ar manai, kad tada aš būčiau kitoks?

Andersas išsiėmė iš burnos pypkę ir ilgai krenkšėjo žiūrėdamas į jį. Paskui iš lėto papurtė galvą.

— Ne, manau, kad vis tiek būtum savimi.

— Tai gal vis dėlto gali būti man tėvas?

Padvejojęs Andersas padavė ranką.

— Sutinku! Jei manai, kad dėl to būsi laimingesnis. Bet būtų geriau, jei apie šį susitarimą niekas daugiau nesužinotų. To juk nėra bažnyčios knygose.

Jiedu paspaudė vienas kitam ranką ir rimtai linktelėjo.

4 skyrius

Reinsnesą prislėgė nematoma našta. Senas rentinys krovės ją sau. Slėpė plyšiuose. Tarp amžino mirusių žmonių alsavimo senuos namuos. Tarp samanų kuokštų ir senų skudurų, kurie jau kadai ten gulėjo.

Paskui namas prisipildydavo žmonių kūnų ir balsų, kad jie prislopintų liūdesį. Dina nevaikščiodavo viršuj naktimis ir nesėdėdavo pavėsinėje gerdama vyną, kaip buvo pranašavus Olinė. Rytais kampuose nesivoliodavo jos numesti aplaužyti cigarai ir tušti buteliai. Pažiūrėti viskas buvo švaru ir balta kaip ką tik apsnigtuos laukuos.

Kada ne kada Benjaminas pabusdavo nuo ruso verksmo. Kartais — nuo savo paties. Tada eidavo į salę pas Diną. Jie žaisdavo šachmatais, norėdami įveikti tamsos baimę ir tai, ko nebegalima atitaisyti.

Kadangi toje palėpės pusėje miegojo tik Andersas, Dina ir Benjaminas, nė vienas garselis neprasprūsdavo Andersui pro ausis. Jis dažnai pabusdavo nuo berniuko verksmo. Paskui išgirsdavo tipenimą grindimis ir durų dejones. Ten, viduje, būdavo pakuriama krosnis. Jo kambarėlis darydavosi ledinis, o paklodės imdavo lipti prie kūno. Apimdavo noras pabėgt kuo toliau. Nes visa jam priminė tai, ko jis niekuomet neturėjo. Andersas gulėdavo plačiai atmerktomis akimis ir spoksodavo į tamsią sieną žinodamas, kad anie du kitoj koridoriaus pusėj nemiega.

Vieną rytą berniukas neatėjo pusryčių. Užtat prie stalo sėdėjo Benjamino ir Hanos mokytojas.

— Man rodos, jis dieną pavertė naktim. Nemiegant naktimis, kokia dar gali būti kalba apie uolumą moksle?

Dina skvarbiai pažvelgė į jaunąjį Angelį.

— Benjaminą kankina košmarai. Mes ginamės nuo jų žaisdami šachmatais, — pasakė ji ir abiem rankom pakėlė An-

dersui lėkštę su duona, nors jis ir neprašė. Viena ranka nuslydo jo riešu.

Andersas nelabai žinojo, kaip elgtis. Jau seniai pastebėjo, kad jos akys paraudusios, o abipus burnos įsirėžė gilios raukšlės. Jis nudelbė akis, nenorėdamas tyrinėti jos suvargusio veido.

— Šiąnakt buvo taip šalta, jog vanduo kubile po stogvamzdžiu kiaurai užšalo, — žvaliai pasakė jis ir padavė lėkštę su duona mokytojui.

— Žiema artinasi iš rimtųjų, — geranoriškai pritarė šis, džiaugdamasis, kad jo neatsargus leptelėjimas labiau visko nepagadino.

Prieškalėdžiu kažkuriuo metu Hana Benjaminui nustojo buvusi „Hanutė“. Ko gera, kalti buvo rusas ir Dina. Jis ilgai paslapčia tyrinėjo Haną. Giliai susimąstydamas. Sakykim, kaip atrodytų mirusi. Pavyzdžiui, be galvos. Kartais jam pavykdavo prie jos prisigretinti su motušės Karenos didinamuoju stiklu, tarsi ji būtų vabzdys. Hanos neįmanoma buvo įsivaizduoti kaip negyvos musės ant palangės. Bet jis nesileido apgaunamas. Mat rusas irgi buvo toks... kurį sunku įsivaizduot mirusį.

O gal tik todėl, kad jis niekada apie tai negalvodavo. Tuomet buvo dar mažas. Jam kildavo tik paprastos mintys.

Vieną dieną jiedu sėdėjo prie didžiojo svetainės stalo. Jis stebėjo Haną, kuri atsidėjus karpė iš popieriaus Betliejų. Virš lūpos želė mažučiai pūkeliai. Galėjai apžiūrinėti juos pro didinamąjį stiklą, ir tai jos nė kiek netrikdė.

Į kambarį įėjo Dina. Hanos akių gelmėje kažkas užsisklendė, ir ji paniuro.

Jam tai nepatiko. Todėl pagalvojo, kad jos pėdos nepaprastai mažos, o apvalaini keliai paklypę į vidų. Taip nubaudė ją neužgaudamas.

Sunkiausia buvo perprasti Hanos akis. Rudos kaip kavos pupelės, palaidos plūduriavo dideliame apvaliame kavos puodelyje, kuris buvo sklidinas pieno. Kai ji sumirksėdavo, žvilgsnis pranykdavo juodų blakstienų miške. Niekas nemokėjo mirksėti taip ilgai ir atkakliai kaip Hana.

— Tu nemėgsti Dinos, — pasakė jis kitoje stalo pusėje sėdinčiai Hanai, kai Dina vėl išėjo.

— Kodėl turėčiau jos nemėgti? — paklausė Hana ir ilgai ilgai mirksėjo.

— Aš matau, — atrėžė jis ir vėl prikišo prie jos didinamąjį stiklą.

Ji atidengė dvi tamsrudes kavos pupeles. Jos žybtelėjo jo pusėn. Ji vėl sumirksėjo.

— Dėl manęs gali pliaukšt apie viską, kas tik tau rodosi, — pasakė mirksėdama.

Tokie atsakymai būtų galėję net akmenį išvesti iš kantrybės. Šįkart jis susitvardė.

— Tu nemėgsti Dinos todėl, kad aš persikrausčiau į kambarį pietų pusėje, — pareiškė jis.

Hana papūtė lūpas ir neatrodė, kad girdėjo bent vieną žodį, kol neiškirpo abiejų angelo sparnų. Tada atsiduso ir pasakė:

— Anoks čia persikraustymas — kur buvęs, kur nebuvęs, vis pas mus.

— Ar per dažnai būnu?

— Ne, bet nesuprantu, kuo čia dėta Dina.

— Ji — mano mama! Niekas neturi tokios mamos, kuri jodinėja ir plaukioja laivu į Bergeną. O aš turiu!

Hana pamėgdžiojo jį, tvirčiau susirišo už kaklo prijuostę ir toliau dirbo savo darbą.

— Ateis diena, kai aš iš čia išvažiuosiu! Taip ir žinok! — išrėžė jis.

Kirpdama aureolę kūdikėliui Jėzui, ji atsidūsėjo ir tarė:

— Pasidarei tikras šūdžius!

Jam net burna atvipo.

— Kodėl?

— Dina tą, Dina aną! Įsikandęs tą savo Diną. O ji net ne moteris! Ji... ji yra velnias!

— Kas taip sako? — sušnabždėjo jis.

— Vyrai krautuvėje.

— Meluoji! — subliuvo jis, trenkė ant stalo didinamąjį stiklą ir išlėkė pro duris.

Laukdama, kol jis grįš, Hana iškirpo kūdikėliui Jėzui kojas ir rankas. Nesulaukus išėjo ieškoti. Be šalio. Rado jį daržinėje. Jis stovėjo ir knaisiojo šieną, lyg būtų norėjęs pats vienas pašerti visus gyvulius.

— Nedarkyk šieno, — taikiai pasakė ji.

Tada jis puolė ją. Stipriai stumtelėjęs parvertė ant dulkėtų grindų ir tol tąsė už plaukų, kol ta apsiverkė.

— Štai matai, pati velnių prisiėdusi! — sušuko jis ir suklupo šalia.

Ji šėrė porą nestiprių antausių. Jis gynėsi ją apkabindamas, įrėmęs galvą jai į pilvą. Bet ji jau pasidavė. Jis suprato iš kvėpavimo. Panoro maigyti ją, minkyti, kol nebeliks joje nė garselio. Bet neįstengė, kol ji verkė.

Galiausiai ėmė švelniai ją raminti. Tyrinėjo ją ir glostė, uostė ir žaidė slaptuosius žaidimus, apie kuriuos tik jiedu žinojo. Žaidimus, kurie jau kadai buvo pastebėti ir dėl kurių jiems nebebuvo leidžiama miegoti toj pačioj lovoj ir tam pačiam kambary.

Žaidimo įkaršty jis pastebėjo, kad viskas kitaip negu anksčiau. Nes buvo matęs Diną ir rusą viržyne. Žaidimas tapo dirbtinokas ir gėdingas. Jis užsigeidė padaryti jai tai, ko nedrįso. O tas, kuris nedrįsta, yra niekingas bailys.

Po valandėlės iš kiemo juos pasiekė Stinės balsas. Hana apsitvarkė drabužius ir išbėgo netarusi nė žodžio. Tačiau jis žinojo, kad jie lyg ir vėl draugai. Kitaip negalėjo būti. Jis jautėsi tarsi išvengęs didžiulio pavojaus, tad ėmėsi šukuoti arklius.

Tai buvo netikėtų susitikimų diena. Dina atėjo į arklidę arklio, o kiek vėliau pro duris įžengęs Tomas tarp šukų brūžinimo ir arklių šnopavimo išgirdo skambų Benjamino balsą.

— Tau nereikia ieškotis kito vyro, Dina, nors ruso ir nebėra.

Dinos balsas Tomui buvo vos girdimas. Arklys trypė. Garsai sklido iš kito pasaulio krašto. Jis priėjo arčiau ir sustojo. Lyg įbestas ant arklidės tako. Rankos nusviro it švininiai svambalai. Jis nejautė jų.

— Matysi, susitvarkysim patys, — pasakė berniukas. — Netrukus būsiu suaugęs ar bent konfirmuotas. Beje, Andersą aš jau klausiau, ar kol kas negalėtų pabūti man tėvu!

— Šit kaip?

Šieno dulkės sukėlė Dinai kosulį.

— Jis sutiko, — pridūrė berniukas.

— Ir jūs tai nusprendėt patys vieni?

— Taip, nenorėjau tavęs dėl to varginti.

— O ką jis darys, būdamas tavo tėvu?

— Hm, aš jį klausiau. Jo tėvas taip mokėdavo pasukti lėkštę su koše, kad neištikšdavo nė krislelis sviesto. Bet Andersas taip nemoka. Tai ir nėra būtina. Su juo galima išmokti valdyt jektą, nuplaukt į Bergeną ir panašiai. Tai irgi ne taip jau blogai. Į kelionę galėsiu pasiimt knygų, kad taip neprailgtų.

— Kodėl gi ne.

Kurį laiką, kol jie dengė arklį gūnia, buvo tylu.

— Ar dažnai pagalvoji, kad gerai būtų šalia turėt tėvą? — išgirdo Tomas ją sakant.

— Ne, ne, tik kai iš kalbos išeina. Ne taip jau dažnai...

— Ką dar sakė Andersas? — paklausė ji.

— O, su juo taip įdomu pakalbėti apie visokius dalykus. Jis nedaug juokiasi, bet iš tikrųjų yra linksmų plaučių žmogus. Jei tąkart, kai man į tėvus paėmei Jakobą, būtum ištekėjus už Anderso, dabar turėtum gyvą vyrą, — pasakė jis. — Bet tu gi negalėjai iš anksto žinoti, — geraširdiškai pridūrė jis.

— Buvo taip, Benjaminai, kad Jakobas norėjo mane vesti, o ne Andersas.

— Na, ir šelmis tas Andersas! Jis sakė, kad lensmanas norėjo Jakobo, nes tas turėjo Reinsnesą ir šiaip buvo šaunus vyras.

— Tau nereikėtų tiek daug apie tai kalbėti su Andersu, — pasakė ji.

— Aš juk turiu su juo šnekėtis, jei jis bus mano tėvas!

Tomas staiga atitoko. Išslinko pro duris ir nuėjo sandėlių link.

5 *skyrius*

Kalėdos, kaip visada, praėjo su šurmuliu ir savotiškom linksmybėm. Buvo gausu valgių, bendrų žaidimų ir grogo taurių. Ne vienas, matyt, atsiminė Kalėdas, per kurias šoko ir dainavo rusas.

Atvyko lensmano šeimyna. Vaikiščiai nardė laiptais tai aukštyn, tai žemyn, tai vidun, tai laukan. Olinė šūkavo jiems pavymui, o Tėja nešė jiems įvairius daiktus ir vėl rankiojo. Benjamino kambarys priminė sujauktą landynę, pilną šlapių vilnonių kojinių, garo mašinos dūmų ir uždraustų cigarų nuorūkų. Tvyrojo prakaito, kakavos ir saldainių kvapų mišinys. Net koridoriuje buvo justi kalėdiški ir berniukiški kvapsniai. Vilnos pūkų gniužulėliai nerūpestingai skraidžiojo iš vienos kertės į kitą, oro bangai siūbtelėjus vidun ar laukan.

Palėpės koridoriuj teko pastatyti tris tualetinius kibirus. O antrąją Kalėdų dieną Tėja sakė nesuprantanti, kaip žmonės gali pervaryti šitiek vandens. Šįmet buvę daugiau nei pernai, tvirtino ji.

Berniukų juokas taip greitai peraugdavo į vaidus, o pyktis — į draugystę, jog niekas net nesistengdavo jų taikyti. Be to, dabar jie buvo metais vyresni. Šiaip viskas liko po senovei.

Kad Benjaminas dar pirmąją Kalėdų dieną patyliukais persikraustė į motušės Karenos kambarėlį, niekas nenorėjo minėti.

Prabėgom Dina pasakė, kad jį kankinanti nemiga. Lensmano sūnūs išpūtę akis nužvelgė Benjaminą. Nemiga kankina tik pagyvenusius žmones. Tačiau jie net nebandė erzinti. „Nemiga“ skamba kažkaip iškilmingai. Blogiau buvo tai, kad Benjaminas vengė su jais žaisti. Sėdėjo užsidaręs kambarėlyje ir savo noru skaitė knygas.

Užėjus pirmam didesniam potvyniui po Naujųjų metų, į vandenį buvo nuleista jekta „Motušė Karena“. Žmonių privažiavo ir iš arti, ir iš toli, triukšmingoje talkoje dalyvavo ir keli

po Kalėdų užsibuvę svečiai. Moterys šiūravo viską su muilu ir juokėsi, kad utėlės buvusios ypač atkaklios Anderso gulte. Tas atšovė, jog dėl nuolatinės šilumos lovoje. Merginas toks įžūlumas pralinksmino, ir jos pasinaudojo proga pabaksnoti ir pakibinti Andersą.

Dina stovėjo prie atviro juto liuko. Visai netikėtai ir ji atėjo patalkinti. Diena buvo nešalta, tačiau švino pilkumo, mat saulė dar nebuvo pasirodžiusi. Tik vidurdienį dangus pietuose praskaidrėdavo, sužvilgdavo kalvų viršūnės.

Merginos pakėlė galvas, Dinai pašaukus Andersą. Skambiu balsu.

Benjaminas gulėjo išsitiesęs valtelėje ir žvejojo kuojas tarp paplūdimio akmenų. Jis taip pat išgirdo balsą. Jam rodės, jog diena iškart pasidarė šviesesnė.

Merginos, baigusios švarinti ir paišdykavusios su Andersu, susirinko šveitiklius ir geldas, norėdamos irtis į krantą. Tačiau bent kartą visos užmetė akį į jutą, kai Andersas lipo vidun.

— Kreti juokus su mergiščiom? — pasakė Dina, kai jis įėjo.

— Linksmybių esti tiek, kiek pats prasimanai, — sukrizeno jis.

— Turiu lašelį romo. Išgerkim už būsimą Lofoteno žūklę.

— O, — tepratarė jis ir prisėdo ant gulto. Stebėjo ją iš šono, kol ji pylė.

— Neatrodo, kad būtum susižavėjęs pasiūlymu.

— Anaiptol, tik jis labai netikėtas. Senokai... — pridūrė tyliai.

— Daug visko buvo.

— Aš irgi taip sakau, — pritarė jis.

— Bet su tokia šviesa jau galima gyventi! — pasakė ji ir atsisėdo šalia, paduodama jam taurelę. Tai buvo tas pats gultas, ant kurio ji gulėjo tuomet, kai Folhavo jūroje iškraujavo gemalą.

— Ką turi galvoje? — paklausė jis, prisimindamas gemalą, kurį jam teko išmesti į jūrą.

— Tai, kad dienos šviesėja.

— Taigi, — sumurmėjo jis laukdamas.

— Kodėl į mane taip žiūri? — paklausė ji.

— Nes nežinau, ko iš manęs nori.

Ji atkragino galvą. Šitaip buvo be galo panaši į savo žirgą, kai jis žvengdavo pririštas ganykloje, pamanė jis.

— Nepamenu, kada paskutinįsyk kalbėjomės vieni du...

— Ir aš ne, — sutiko jis.

Ji sėdėjo rankose sukiodama taurelę.

— Kartais tu pernelyg nuovokus, Andersai, — nelauktai tarė ji.

— Tai labai... Ką nori tuo pasakyt?

— Mažai kalbi apie tai, ką matai, — atsakė ji, laikydama taurelę tarp kampu suglaustų delnų.

— Apie ką?

— Pavyzdžiui, apie mane.

— Ne mano reikalas, — burbtelėjo jis.

Jis droviai stebėjo ją. Moterys, irdamosis krantan, garsiai juokėsi. Valtelės sukeltos vilnys teliūskavo į laivo korpusą. Buvo justi sodrus druskingas kvapas. Jie buvo vieni. Dina ir jis.

Stojo nejauki pauzė. Jis nudelbė akis.

— Noriu, kad pasirūpintum už mane Reinsnesu! Išvykstu pietuosna. Kai grįši iš Lofoteno, manęs greičiausiai nerasi, — pasakė ji.

Jis gerai nurijo ir ramiai pastatė taurelę ant staliuko. Šis buvo tvirtai priveržtas veržlėmis prie juto grindų. Jam reikėjo toli ištiesti ranką.

— Kur tu važiuosi?

— Į Kopenhagą. Galbūt dar toliau. Garlaiviu plauksiu iki Tronjemo.

— Vyksi į pietus Kopenhagos link... Ar galiu paklausti, kokiu reikalu?

— Klausti visada galima, — sausai atsakė ji.

Šviesa buvo violetinė. Jos pirštai skraite nerimo. Ovalūs žvilgantys pirštų nagai tamsios vilnos fone.

— Slegia sunki našta? — paklausė jis.

Tuomet Dina suėmė jam už rankų ir prisislinko. Po oda ėmė kirbėti, jį apėmė jaudulys.

— Čia ankšta! Supranti?

— Suprantu, kaipgi... Ar ilgai žadi užsibūti?

— To nežinau.

— Kas čia iš tiesų vyksta? — paklausė jis ir norėjo stotis.

Tuomet ji palinko į priekį ir sugriebė jam už riešų. Ji buvo stipri. Jis mėgavosi tuo ir juto kylantį nerimą. Kai ji neatsakė, jis tarė:

— Atrodo, kad turėsiu daryti taip, kaip sakai. Kas atsitiko? Ar rusas per dažnai ėmė rodytis Reinsnese?

— Ką čia šneki? — sušnabždėjo ji.

— Ar taip labai gedi Levo Žukovskio, kad turi iš čia bėgti?

— Ar gedžiu?

— Visi matė, kad jis buvo tas vyras, kurį Dina galėjo įsivaizduoti kaip Reinsneso šeimininką. Aš taip pat mačiau.

Jis stengėsi nutaisyti geraširdišką ir kasdienį balsą. Bet nepavyko.

— Ar gedžiu? — pakartojo ji, stebeilydama į kažką pro juto liuką. — Čia taip ankšta... Visąlaik tas pats per tą patį. Metų laikai. Darbymečiai. Žmonės. Apskaitos.

— Ir tai pastebėjai po to, kai nebeliko Levo? — tyliai paklausė jis.

— Tikriausiai mačiau ir prieš tai... pats taip galvotum, jei būtum pasmerktas amžiams...

— Galbūt tu teisi, — sutiko jis.

Jie patylėjo.

— Bet aš nesu tinkamiausias žmogus prižiūrėti už tave Reinsnesą. Aš juk taip retai būnu namie.

— Tik tave galiu prašyti.

— Nejau tikrai taip manai?

— Taip!

— Jei ištekėtum, būtumėt dviese, — išsprūdo jam.

Per juodu nuslinko šešėlis. Kiras, pralėkęs už liuko.

— Ne vienas ir anksčiau yra taip sakęs, — tarė ji.

— Ką atsakydavai?

— Tai buvo taip seniai... Aš paklausdavau, ar jie gali ką nors pasiūlyti.

— Ir pasiūlydavo?

— Taip.

— Ką gi?

— Tave, Andersai.

Kraujas plūstelėjo jam į veidą. Bet jis prisivertė pažiūrėti į ją. Tikėjosi pašaipaus žvilgsnio. Bet apsiriko.

— Hm, žmonės prikalba visokių nebūtų dalykų. Aš juk atsimenu, ką jie pamanė, kai man užrašei jektą...

— Galbūt jie neklydo, — lėtai ištarė ji.

— Neklydo?

— Kad tai būsi tu.

— Prisigalvoti daug ko galima, — pasakė jis ir tuoj pat išrėžė: — Štai dabar susigalvojai keliaut Kopenhagon, nes čia per ankšta.

— O ar būtum sutikęs? Jei būčiau tau pasipiršus?

— Jei būtum man pasipiršus?

Jis bejėgiškai viena ranka suėmė sau plaukus.

— Jei būčiau tave paklausus?

— Taip, — paprastai atsakė jis.

Ji atsiduso.

— Dėl savęs? Ar dėl Reinsneso? — paklausė ji.

Prieš atsakydamas jis ilgai į ją žiūrėjo.

— Turėtum žinoti, kad tokių dalykų nedarau dėl Reinsneso!

— Kaip manai, kaip būtume gyvenę?

— Prastai!

— Kodėl?

— Tu būtum sutikusi rusą. O aš būčiau pabėgęs į Bergeną, — atvirai pasakė jis.

— O jeigu nebūčiau sutikusi ruso?

— Tuomet tikriausiai būtų...

— Nemanau, kad dabar rusą dažnai matytum.

— Aš ne, bet tu — kas kita, — atsakė jis.

— Kodėl taip manai?

— Net prietemoj matau tavo galvoje bent du žilus plaukus. Per naktis baldaisi viršuje, sulysai kaip išneršusi menkė. Akys teliko ir pelekai. O dabar dar nori pasprukti. Nert į gilius vandenis.

Ji prajuko. Jiedu ilgai žvelgė vienas į kitą su rimtim, slepiančia juoką.

— Jeigu aš dabar pasipirščiau, ar vestum mane? — netikėtai paklausė ji.

Prieš atsakydamas jis ilgai stengės išsiaiškinti žodžių prasmę.

— Pasipirštum ir išvažiuotum į Kopenhagą?

— Pasipirščiau ir plaukčiau kartu į Bergeną?

— Turėčiau atsakyti „ne“.

— Kodėl?

— Negalėčiau gyventi su moterim, kuriai iš galvos neišeina negyvėlis!

Ji kirto taip stipriai, jog abu parvirto ant gulto. Tada ji pakėlė abi rankas ir smogė dar kartą. Iš abiejų pusių. Jo taurė nulėkė ant grindų. Liko gulėti virtuodama į šalis. Iš garso jis suprato, kad tebėr sveika. Nespėjęs atsitokėti užgulė ją visu kūnu. Išmušė prakaitas, kol jai užlaužė rankas ir paėmė viršų.

— Štai taip! — šnopuodamas tarė jis.

Jos kūnas po juo! Nesuprato, katras virpėjo. Abudu?

Tuomet ji pasidavė. Iš pradžių jis dėjosi, jog nepastebi. Norėjo, kad tai tęstųsi. Paskui atgniaužė gniaužtus, paleido ją ir atsistojo. Susigėdęs išlygino jai drabužius, nepakeldamas akių.

— Prašau dovanoti, — sumurmėjo jis ir išsirangė laukan.

Užlipęs ant denio ėmė drebėti. Virpulys prasidėjo keliuose ir pasklido visu kūnu. Jis norėjo susisagstyti marškinius, kurie atsilapojo grumiantis. Neįstengė. Tik įsitvėrė už borto ir laikėsi. Atrodė, jog taip ilsintis prabėgo amžinybė. Tuomet kažkas įvyko.

— Andersai! — tyliai pašaukė iš vidaus.

Jis atkragino galvą ir įsmeigė žvilgsnį į kalnų viršūnes. Tada aiškiai išgirdo dar kartą:

— Andersai!

Akimirką jis panoro pulti atgal į jutą. Bet kažkas jį sulaikė.

— Viskas gerai! Aš pasirūpinsiu už tave Reinsnesu! — kimiai sušuko jis.

Tuomet stryktelėjo per bortą ir nubrido į krantą. Valtelę su žvejojančiu Benjaminu tuoj pasigaus atoslūgis. Berniukas šūktelėjo kažką jam pavymui.

Jis slydinėjo ant apledijusių akmenų, plėšė dumblius, kurie kabinosi už kojų. Nusvirdinėjo alėja, nuo jo žliaugte žliaugė jūros vanduo. Visų akivaizdoje nužliugsėjo per kiemą. Ryžtingai kaip rujojantis vėplys, pūkšdamas ir spjaudydamasis į kairę ir dešinę.

Niekas nebuvo matęs Anderso tokio. Stebino ne vien tai, kad permirkęs iki juosmens, o auliniai batai, aplipę žaliadumbliais, vilko jūros dumblių kuokštus. Neįtikėtinas reginys. Maža to — Andersas buvo įpykęs! Ar dar kaip kitaip pavadinti?

Pirmą sykį į Lofoteną Andersas išplaukė be džiaugsmo. Negalvodamas apie grįžimą namo. Jis keikė save už tai, kad nėra kitoks. Suprato visus tuos metus gyvenęs vizijomis.

Tačiau svajoti yra viena. O žiūrėti į tai rimtai — kas kita. Jis visąlaik žinojo, jog Dina skirta ne jam. Galėjo plaukti jekta per audrą, pūgą ir nenuskęsti, bet niekada nebūtų atviromis akimis leidęsis į kelionę laivu be vairo.

Taip jau yra! Todėl ji keliaus Kopenhagon, o jis plauks į Lofoteną.

6 skyrius

Benjaminas buvo matęs negyvų kūnų. Negyvų veidų. Šiaip nelabai kraupu. Iš tiesų kur kas šiurpiau atrodo paskersti gyvuliai. Nes šie taip baisiai sudarkomi. Mirusios motušės Karenos veidas buvo panašus į matinę vazą, kuri stovi ant bufeto valgomajame. Aplieta skaidria geltonų atspalvių glazūra, išmarginta skersais ir išilgais brūkšneliais. Jis matydavo visa tai labai ryškiai, kai norėdavo išmesti iš galvos mintį, kad jos kūnas negyvas ir palaidotas.

Rusas buvo kitoks. Jis šaukė neturėdamas veido. Gal todėl taip sunkiai sekėsi jo atsikratyti. Jis tarsi virto paskerstu gyvuliu.

Kai pietums būdavo patiekiama mėsos, dingodavosi, jog slapta nuo visų Oliňė iš ruso gamina valgius. Jis nežinojo, kaip ateidavo tokios mintys, Olinę paverčiančios tikra pabaisa. Kartais jis taip įsijausdavo, jog skrandyje viskas sukildavo ir atsiprašius tekdavo skuosti į būdelę.

Kai tokiu būdu Olinė sudorodavo visą žmogų, palikdama vien suniokotą galvą ir aulinius batus, galėdavai pamanyti, jog niekas nebegresia. Tačiau vaizdas įsismelkdavo į sąmonę. Naktimis verčiantis ant kito šono, girgždėdavo batai ir aidėdavo vaiduokliškas klyksmas.

Po tokių naktų jis valandų valandas galėdavo sėdėti motušės Karenos kambarėlyje ir tyrinėti savo nykščių nagus, nieko aplinkui nematydamas. Kol mokytojas arba kas nors kitas paliepdavo užsiimti naudingu darbu. Šaltą rytą, kai niekas dar nebūdavo pakūręs krosnies, galėdavai vaizduotis esąs vienuolis, sėdįs savo celėje ir atliekąs atgailą. Atgailą už rusą.

Dienos jam įsimindavo taip, kaip jos rikiavosi senoviškame motušės Karenos kalendoriuje. Pagamintas jis buvo ne iš medžio, bet iš įrėmintos veršenos skiautės, kurią kažkas išmargino įrašais ir nevykusiais piešiniais. Kalendorius visada kabojo virš jos sekretero.

Pirmą Naujųjų metų dieną, kai dar toli buvo iki saulėgrįžos, jis atsikėlė labai anksti pažiūrėti, ar dangus ne raudonas. „Jei dangus raudonas pirmos Naujųjų metų dienos rytą, bus daug skausmo ir vargo, tais metais lauk didelio karo", — perskaitė jis.

Atsidūsėjo pamatęs, kad šėlsta pūga ir net varvekliai lauke netveria.

Jis gerai nežinojo, kas tie karai, apie kuriuos girdėjo kalbant. Aišku viena: žmonės krinta kaip musės. Ne visi žūsta pramušta galva. Andersas sakė, jog per karą dauguma miršta nuo šalčio.

Galėjai įsivaizduoti skarmaluotus perkarusius kūnus, vos pastovinčius ant kojų ir kemšančius į burną viską, kas pakliūva. Tačiau vien to nepakako didžiajam Karo įspūdžiui patirti. Dar trūko arklių ir uniformų.

Kai kada jis regėdavo juos. Kareivius. Gulėdavo pasliki mūšio lauke su didelėmis raudonomis skylėmis galvose.

Bet ir tai neatitiko tikrovės. Karas tą žiemą tapo tarsi nepavojingas, beveik toks pats taikus kaip bažnyčioje. Kai pagalvoji, kiek visko gali nutikt iš tikrųjų. Jis išrikiavo alavinius kareivėlius, gautus dovanų iš Anderso. Bet žaisti nesisekė. Tuomet nušlavė juos į kampą ir pasiėmė knygą, pilną nuotykių didžiuosiuose Amerikos miškuose.

Vasarį jis pradėjo tyrinėti šviesą, palange kopiančia į motušės Karenos kambarėlį. Kantriai sėdėdavo ant grindų ir laukdavo, kol spinduliai pasieks jo basas kojas. Jis suvokė, jog niekada lig tol taip aiškiai nejautė saulės šviesos.

Viena vertus, ji buvo iškilminga, kita vertus, tokia baisi, jog norėdavosi verkti. Toks pat jausmas apimdavo, kai stovėdavo kapinėse ir žiūrėdavo į kapų eiles, o žmonės šalia pliaukšdavo apie orą. Taip stovėdamas suprasdavo, jog tik jis vienas pažįsta mirtį.

Troško su kuo nors pasidalyti mintimis apie saulės šviesą, bet žodžiai glūdėjo labai giliai. Sunku buvo apie tai net mąstyti.

Kartą Hanai prisipažino, jog visada suskaičiuoja iki šimto, prieš eidamas patamsyje išvietėn, arba iki tūkstančio, kai tamsiais rudens ir žiemos vakarais eina į vasaros tvartą. Tai buvo dėsnis. Jis nežinojo, kodėl taip yra. Tačiau žinojo, kad jeigu nepavyktų pastumti išvietės sklendės ties šimtuoju skaičiumi, visos požemio dvasios taptų jo priešais. Kas įvyktų paskui, ne-

galėjo pasakyti. Todėl ir Hanai nemokėjo paaiškinti taip, kad ši suprastų. Ji vis tiek klausėsi be paliovos mirksėdama.

— Išvietėn reikia eiti. Bet kam be jokio reikalo vaikščioti į vasaros tvartą, jei dedasi tokie dalykai? — paklausė ji.

— Reikia lankyti vietą, kurioje esi gimęs, — pasakė jis ir nupūtė šerkšną nuo peržiemojusios žolės, kurią spaudė tarp nykščių. Rodės, lyg būtų sužviegus botagu perlieta kiaulė.

— Nesakyk, kad esi gimęs vasaros tvarte. Šventvagystė! Olinė primygtinai tai kartoja.

— Aš ir nesakau. Tai tu klausinėji ir tarški kaip šarka.

Turėjo iš anksto žinoti, kad ji nesupras. Ji visada arba ima mokyti, arba iškreipia jo pasakojimą. Nieko neišmano net apie požemio dvasias ir jų būdą. Jis gailėjosi, kam išvis prasižiojo, ir išsigando, kad vieną dieną ji patykos ir sutrukdys skaičiuoti. Norėdama patirti, kas bus, jei jis nepasieks šimto! Iš jos galėjai to tikėtis.

Tačiau ji nežinojo, kad jis susipažino su saule ir ketino suskaičiuoti žingsnius iki tos vietos viržyne, kur gulėjo ruso auliniai batai.

Vasario 24-ąją Benjaminas kalendoriuje perskaitė: „Matas laužo ledus. Jei ledo nėra, jis padaro, kad būtų“.

Benjaminas ilgai laukė, kad Andersas atsiųstų kokį gyvybės ženklą. Taip, kaip visi tėvai. Bet nieko nesulaukė. Jis suprato, jog taip yra todėl, kad Andersas labai supyko ant Dinos tą dieną, kai jie ruošė jektą plaukti į Lofoteną.

Lieka neaišku, ką turėjo galvoje Andersas sušukdamas Dinai, kad pasirūpins už ją Reinsnesu, jei dabar nesugeba net laiško atsiųsti!

Niekas anksčiau nematė Anderso šokant į jūrą. Jau savaime šiurpu matyti didelį vyrą, brendantį į krantą iki pažastų per šaltą jūrą. Ir be jokio reikalo, nes jis juk gulėjo valtelėje ir laukė, kol galės juos sausai parplukdyti į krantą.

O paskui Andersas išplaukė į Lofoteną. Žinoma, prieš tai atsisveikino ir paplekšnojo jam žandą, bet tai nebuvo malonu.

Taip jau yra, kad ten, kur įsikiša Dina, viskas lyg užkeikta ir ne jo naudai. Vis tiek Andersas galėjo atsiųsti laiškelį iš Lofoteno.

Niekas nieko apie jį negirdėjo. Jis pamanė, kad tai panašu į paskutinio teismo dieną, nes ne Anderso būdui taip ilgai pykti. Jis bandė pasiteirauti Diną, tačiau ji atsakė, jog An-

dersas niekuomet nemėgęs rašyti laiškų. Tai, kaip ji tai pasakė, irgi dvelkė teismo diena.

„Jei ledo nėra, jis padaro, kad būtų!“ Įrašus kalendoriuje jis išsiaiškino taip, jog motušė Karena numatė jį dideliems žygiams. Jis pavargo nuo viso to. Ne tiek, kad galėtų užmigti. Bet pavargo taip, kad nebeturėjo jėgų bijoti.

Negana to, kad rusas šaukė dieną ir naktį. Dina ėmė griozti ir stumdyti kelioninę dėžę ir komodos stalčius. Vieną dieną, kai išgirdo ją trankantis viršuje, jis įpuolė į salę nepasibeldęs. Dina stovėjo palinkusi prie dėžės ir krovė daiktus. Tuomet jis įrėmė į ją kumščius ir ėmė plūsti negražiais žodžiais, kuriuos čia pat pamiršo. Kalbėjo kažką apie tai, jog tikriausiai mananti, kad jis liks vienas su rusu, atėjus paskutinio teismo dienai. Ji nepratarė nė žodžio. To jis nesitikėjo. Tačiau buvo sunku su tiek ledo. Saugus pasijuto tik tada, kai pamatė, kad ji vėl įstūmė keliondėžę į Jakobo drabužinę.

Įveikęs nepatogumą, nes jis ir Tomas dar nebuvo draugai, paklausė, ar gali Lofotene būti tiek nežmoniškai daug darbo, kad žmonės nesugebėtų atsiųsti jokios žinutės. Bet, atrodė, Tomas nelabai suprato. Šiaip ar taip, atsargiai atsakė, esą išvykę į Lofoteną vyrai dažnai pamiršta pasiųsti namo žinią, nors ir kaip jiems sektųsi.

— Bet ne Andersas! — atšovė Benjaminas.

— Tačiau atrodo, kad ir Andersas ne kitoks, — nusišiepė Tomas.

— Gal jų laivas sudužo?

— Ne, tuomet žmonės būtų pranešę, — patikino Tomas.

Po šio pokalbio Benjaminui tapo visai neįmanoma užeiti į išimtininkų trobą, kai žinodavo ten esant Tomą.

Kalendorius rodė šv. Jurgio mišias: „Šv. Jurgio diena. Naktis ir diena vienodai ilga“. O iš Anderso vis dar nebuvo jokios žinios.

Andersas rengėsi grįžti į Reinsnesą, kuriame nebebus jos. Planavo, kaip leis dienas ir naktis. Bandė sau įteigti, jog tai, kad teks valgyt vienam, jo negąsdina. Panašios mintys niekada anksčiau taip neplūsdavo galvon. Dabar tai būdavo paskutinis rūpestis, kurį reikėdavo nustumti į šoną prieš užmiegant, ir pirmasis, kurį tekdavo apsvarstyti pabudus.

„Užtenka, kad turi vagį sienoj žiponui pakabinti“, — kartodavo sau ir tuo pačiu atsikvėpimu pridurdavo: „Svarbu ne kaip

3. 1124

einasi, o kaip į tai žiūri". Apsirūpinęs priežodžiais ir saviguoda, kuri buvo kaip žąsiai vanduo, jis dar prieš palikdamas Lofoteną užplanavo ankstyvą kelionę į Bergeną. Prisivertė ilgėtis vargingų jūrmylių pietuosna. Ir kalė sau į galvą, jog nelaimė nelygu nelaimei.

Kad ir kaip stengėsi, kai įplaukė įlankon ir pasijuto namie, krantas į jį žvelgė niūrus. Jis pakreipė vairą, nusivožė žvejo kepurę ir, kaip paprastai, kai pasimatydavo Reinsnesas, ėmė švilpiniuoti.

Pirmiausia palaikė ją miražu. Tačiau kai Antonas pasakė: „Rodos, šįkart ji pati sutinka prieplaukoj", atitoko ir ėmė suvokti, jog ten tikrai stovi Dina. Jį kaip žaibas trenkė. Manė, jog Dinos žodis nepajudinamas.

Jis buvo pratęs prisitaikyti prie metų laikų ir vėjo. Tai nėra lengva, tačiau turi pakankamai laiko susigaudyti. O Dinos vaizdas prieplaukoje pribloškė taip, lyg žiema nei iš šio, nei iš to būtų virtusi vasara.

Vis dėlto stengėsi elgtis taip, kaip visada elgdavosi prie žmonių. Paspaudė jai ranką ir apdovanojo šypsena. Tačiau kuo greičiau pasisuko į Benjaminą, kuris puolė kamantinėti, kodėl jis nerašė.

— Iš manęs nekoks rašytojas, — buvo jo atsakas.

Liepęs kitiems pasirūpinti bagažu, uždėjo ranką berniukui ant sprando ir išėjo iš prieplaukos pasakodamas, ką atvežęs. Šitaip jis galėjo pabėgti.

Ant juodų medžių šakų stingsojo sušalę vandens lašai. Varnos dirvoje niokojo mėšlą. Dienos matomai šviesėjo.

Berniukas prisispyręs klausinėjo. Andersas atsakinėjo ir juokėsi. Jis girdėjo einant ją iš paskos. Turbūt naujais aulinukais. Girgžduliavo sulig kiekvienu žingsniu. Bet jis neatsigręžė.

Virimui skirtų menkių ikrių dėžėmis visi pirmiausia atsigėrėjo, paskui jos buvo išdalytos trobelninkams ir geriems klientams. Kas jau buvo užsūdyta statinėse, turėjo keliaut į rūsį. Dar jie turėjo porą dėžių žuvų, skirtų džiovinti arba lengvai pasūdyti. Vyrai gyrėsi daugybę žuvų sukabinę ant stovų džiūti Lofotene ir išdidūs plekšnojo per kelnių kišenes.

Prieplaukoje pamažu prisirinko tikra armada laivelių. Visi, kas tik matė jektą ir femberingą aplenkiant kyšulius, tuoj pat rado dingstį užsukti. Norėdami pamatyti, ar Lofoteno žvejai su utėlėm kariavę, ar naujokams barzdos ėmė želti.

Sugrįžimas ir soti žuvienė visus įveikė. Vyrai greit išsiskirstė. Tik Antonas liko nakvoti didžiojoj troboj. Kiti iškeliavo namo arba atsigulė samdinių gryčioje.

Mokytojas, gavęs porą laisvų dienų, išvyko į Stranstedą. Tarnaitės vis dar barškino puodais virtuvėje ir kamaroje, o Benjaminas su šturmano kepure, gauta iš Anderso, užlipo į palėpę. Kepurės nenusiėmė net prie stalo, bet niekas nepasakė nė pusės žodžio.

Antonas triskart nusižiovavo ir palinkėjo labos nakties. Dabar girgždino palėpės koridorių.

Dina, kaip paprastai, sėdėjo šezlonge, rankas atmetusi ant atkaltės. Peleninėje gulėjo nebaigtas rūkyti cigaras. Ji sėdėjo primerkusi akis. Andersas krenkštelėjo ir ramiu balsu pasakė mielai išlenksiąs taurelę romo, kurio taip ir nepavyko išgerti prieš kelionę į Lofoteną.

Ji atrodė nustebusi, bet greit atitoko ir pašaukė iš kamaros Tėją.

Vos ant kojų pastovinti Tėja kyštelėjo pro duris galvą.

— Andersas šįvakar nori išgert romo, — pasakė Dina.

Mergina didelėm akim pažvelgė į butelį, stovintį prieš pat Dinos nosį, tačiau atnešė taurelę ir įpylė.

— Ar galiu dabar būti laisva? — paklausė vos tūptelėdama.

— Turi atsiklausti Olinę, — pasakė Dina.

— Ji jau miega.

— Tada gali būti laisva. Ačiū! Šiandien buvo sunki diena, — švelniai tarė Dina.

Tėja dirstelėjo į ją.

— Bet buvo smagu, — pasakė ji, pasiuntė jiems trumpą šypsnį ir tūptelėjusi dar sykį išėjo.

— Dabar jau šviesu iki vėlyvam vakarui, — nedrąsiai tarė Andersas.

Dina ne tuoj atsakė.

Jis kostelėjo. Tada ėmė dėstyti, kiek uždirbęs Lofotene. Norėjo atnešti skaičius ir apskaitą, kad pati įsitikintų.

— Skaičius pažiūrėsim rytoj, — pasakė ji.

Atsistojo ir nuėjusi prie rūkomojo stalo pasiėmė naują cigarą. Jis norėjo priminti jai apie tą, kurį buvo pasidėjusi šalia. Bet tuomet ji praslydo pro pat jį ir uždėjo jam ant peties ranką. Taip, kaip darydavo anksčiau. Net kai kas nors matydavo. Iki ruso mirties.

Andersas tiek naktų pramiegojo po šaltu kailiniu apklotu,

negalėdamas sušilt rankų. Jo akys nuslydo jos kulkšnimis, kai ji atsainiai klestelėjo nesusitvarkius sijonų. Per kojines aiškiai išsigaubė jų forma. Ji buvo apsiavus šlepetėmis. Iš po sijono išniro dešinės kojos keltis. Tai jį keistai jaudino.

Kai praėjo tiek laiko, kiek trunka išsiurbčioti taurelę romo, jam dingtelėjo, jog reikia ką nors kalbėti. Jis atsilošė kėdėje ir pažvelgė į ją.

— Ar daug pakeleivių apsilankė, kol manęs čia nebuvo?

— Tiek, kiek gali tikėtis žiemos metą, — tarė ji, žvilgsniu atremdama jo žvilgsnį.

— O šiaip? Viskas gerai?

— Kaip visada.

Ji giliai, pasigardžiuodama užsitraukė naująjį cigarą.

— Tu neišvažiavai, — pagaliau tarė jis.

— Ne.

— Kodėl?

— Supratau, jog turiu palaukti. Nors iki vasaros. Ir iškeliauti kartu su tavim, kai plauksi į Bergeną.

Laikrodis ant sienos juos sergėjo. Švytuoklė šipino jam protą.

— Ir Benjaminas... — pasakė ji.

— Džiaugiuosi, kad apsigalvojai! — Pats save nustebino. Ėmė ir pasakė. — Man nereikėjo sakyti to, ką pasakiau tąkart jektoje, — sumurmėjo jis.

Ji gūžtelėjo pūsdama dūmų žiedus ir sekdama juos plačiai atmerktomis akimis.

— Man nereikėjo tau smogti! — tarė ji, nežiūrėdama jo pusėn.

— Taip, tai buvo šiek tiek... netikėta. Turi kietą ranką!

Jis pabandė išsišiepti, bet nelabai pasisekė.

— Benjaminas man pasakojo, kad žadėjai būti jam tėvas.

Pamažu jį užliejo raudonis, bet jis linktelėjo.

— Jis norėjo, kad taip būtų... — tarė jis.

— Taip.

Laikrodžio švytuoklė tebegremžė.

Anderso nervai buvo kaip sena, perdžiūvus dervuota virvė. Reikėjo žiūrėt, kad laikytų. Jis kabalavo ant virvės galo. Įkvėpė oro.

— Tai, ko tu mane klausei... prieš man išplaukiant į žūklę. Nežinia, ar dėl to dar verta sukt galvą.

Ji atsitiesė.

— Aš galvojau, kol buvau išvykęs... Manau, kad sutinku, — toliau kalbėjo jis.

— Andersai?

Juos skyrė rūkomasis kambarys. Kilimas, kurį motušė Karena buvo parsisiųsdinusi iš Kopenhagos. Storas, su alyvinėmis ir tamsraudonėmis gėlių pynėmis. Jis prie rūkomojo stalo. Ji šezlonge, nugara į langą. Mėnulio nebuvo. Tik plynas mėlynai žvilgantis stiklas.

— Taip! — atsiliepė jis.

— Ar supranti, ką kalbi? — po valandėlės sušnabždėjo ji.

Jis maktelėjo galva ir atsikrenkštė. Kūnas buvo sustingęs.

— O kas tau už tai? — pridūrė ji.

— Šitai tik tu gali pasakyti.

— Nežinau, ką aš galiu duoti.

Ji tebekuždėjo, tarsi šilkiniai sienų apmušalai turėtų ausis.

— Bus matyti, — tarė jis greičiau sau pačiam nei jai.

— Neatrodo, kad labai džiaugtumeis?

— Aš pats nežinau, ką jaučiu, Dina. Metų metus vijau šalin mintį...

— Ar manai, kad pavyks?

— Jei tu tikrai nori.

Ji padėjo į šalį cigarą ir žengė artyn. Jis priėmė ją glėbin ir padėjo jos galvą sau ant peties, nedrąsiai glostydamas plaukus.

— Tebekvepia žuvimi, ar atsiprausiau?

— Kvepia Andersu, — atsakė ji, prigludusi prie jo.

— Iš kur žinai, kaip kvepia Andersas?

— Dabar sužinojau.

— Turėjo praeiti daug laiko.

— Matyt, tiek, kiek reikėjo. Ar tebesi man brolis?

— Ne.

— Kodėl?

— Negaliu atstoti tau visko.

Jis sėdėjo Reinsneso rūkomajame. Kambary, kuriame dar jaunystėj svajojo būt šeimininkas. Rūkomojo stalas su stoveliu pypkei ir cigarų dėžėmis. Spinta su senovinėm olandiškom taurėm. Jam dingtelėjo, jog svarbiausia ne tai. Turbūt džiaugsmas neturi nieko bendra su daiktais?

Jis juto jos šilumą. Jos galvą prie savo kaklo ir skruosto. Kol jie taip sėdėjo, jam prieš akis ėmė plaukti vaizdai. Dina ir Jakobas. Dina ir rusas. Dina, užsisklendusi muzikoj.

— Dar noriu tave kai ko paklausti... — pasakė jis.

— Taip?

— Ar tu nupirkai mane, Dina?

— Kodėl taip sakai?

— Žmonės taip manys.

— Žmonės?

— Taip. Tie patys, kurie ilgai manė, jog tarp mūsų vis dėlto kažkas yra.

— Kokia tuo atveju būtų kaina?

— Reinsnesas.

— O aš? Ką aš gaunu mainais? — paklausė ji ir pakilo nuo jo kelių.

— Vyrą, kuris galės prižiūrėti Reinsnesą. Ir tavo vaiką.

— Andersai! Kodėl dabar taip sakai?

Ji stovėjo priešais jį sugniaužtais kumščiais. Jis palinko į priekį nepakeldamas akių.

— Kad pasakytum, kaip viskas yra iš tikrųjų.

Žodžiai skambėjo it aidas iš vienos rūsio ertmės į kitą.

Ji šnarpšdama įkvėpė, kaip visada, kai būdavo įsiaudrinus.

— Manai, kad aš dabar tavo rankose?

Ji nušvytravo atgal prie šezlongo.

— Ne, — tarė jis. — Bet esu per senas, kad atviru laivu per miglą leisčiausi į jūrą neturėdamas jokio orientyro. Todėl privalau žinoti, ko galiu iš tavęs tikėtis. Aš nesu parduodamas. Man nerūpi, kad turėsiu štai tuos namus su visu sidabru ir pliušu. Aš turiu viską, ko man reikia, kai galiu išskleist burę ir paimt į rankas vairą.

— Labai gerai! — atsakė ji, apžiūrinėdama sietyną.

— Nenoriu versti tavęs pasakyti, kad myli mane, Dina. Aš tik noriu žinoti... Nuo to priklauso visas mano likęs gyvenimas... taip pat ir tavo.

Apgraibom ji susirado užgesintą cigarą. Pirštai neklausė, o veidas balzganai švytėjo. Jis atsistojo ir pridegė jai cigarą.

Laikrodžio švytuoklė ant sienos šaukė ir šaukė.

Jis suprato trokštąs, kad ji pasakytų mylinti. Norėdamas nukreipti mintis kitur, paklausė:

— Koks buvo jis? Levas? Ką jis tau žadėjo?

Jis nuslinko į kitą kambario galą ir vėl atsisėdo. Ji vis dar nieko nesakė. Jis nežinojo, ko tikisi. Įtūžio? Kad ji iš jo pasityčiotų ir pasakytų, jog jis pavyduliauja prieš laiką? Bet ko. Išskyrus tai, kas įvyko.

Ji susirangė šezlonge ir apglėbė save rankomis. Raizgus žmogaus kamuolys.

Jis priėjo prie jos dar sykį ir išgelbėjo plaukus nuo smilkstančio cigaro.

— Dina, — tyliai pašaukė ir suklupo priešais.

Iš pradžių jis bandė uždėti rankas ant šezlongo. Tačiau nesisekė. Tada, užuot mėginęs dar kartą, apglėbė ją pačią.

— Dina, kalbėk su manim, kalbėk... ar girdi?

Ji gergždė it sena, ilgai šaltyje stovėjusi ryla, kurią įnešė į vidų ir per stipriai prisuko.

— Jei nori verkti, verk, bet kalbėk su manim, ar girdi? — prašė jis.

— Jo čia nėra, — bejėgiškai pasakė ji. — Jis išnyko! Kiti liko čia. Išnyko tik jis! Ar supranti, kaip tai galėjo įvykti? Aš maniau, kad turiu jį... Bet taip nėra.

— Ar jis turėtų dabar čia būti?

— Taip.

— O kas tie kiti, apie kuriuos kalbi?

Ji papurtė galvą ir pamažu ėmė linguoti tai į vieną šoną, tai į kitą, apsisupus sijonais.

— Kodėl man piršaisi, Dina?

— Todėl, kad man seniai reikėjo už tavęs ištekėti.

— Kaip seniai? — paklausė jis gargždžiu balsu.

— Benjaminas teisus. Reikėjo, kad tai būtum buvęs tu, o ne Jakobas!

— Ar tavo meilė tokia nepastovi, Dina?

— Meilė? — nusistebėjo ji.

— Taip — ar dar kaip kitaip gali pavadinti? Tau aš tebuvau vyriškis, kada ne kada parvykstantis į Jakobo namus.

— O tu? Kada tu pats parodei... meilę? Pamenu tik tiek, kad visada stengeis stovėti ten, kur nedega.

— Matyt, man neatėjo į galvą tokia galimybė... Kada davei man kokį nors ženklą, kurio nesupratau? Tai turėjo būti baisiai seniai.

— Per namus visada pralėkdavai kaip vėjas. Nespėji sulaukti, kol atsisėsi prie stalo, o tu jau vėl jūroje, už daugybės jūrmylių.

— Kada pamatei mane pirmą kartą? Turiu galvoje...

— Kai plaukėm į Bergeną. Nežinojau, kaip viskas pakryps. Be to...

— Be to, buvo Levas?

— Taip, — atšiauriai pasakė ji.

Jis atsistojo. Stengėsi atrodyt orus. Nebūtų pakenkę iš savęs pasijuokti. Bet jis nesijuokė.

— Ką matai dabar?

— Maniau, atsiklaupei norėdamas pasipiršti, — tarė ji.

— Ką matai? — pakartojo jis. — Mane ar rusą?

— Ar nesiliausi? O gal nori, kad išlaižyčiau visas grindų lentas, kuriomis vaikščiojo Levas?

— Jeigu tai būtų tik grindų lentos...

— Jei jau taip, manyčiau, kad pats turėtum viską išlaižyti, — iškošė ji.

Ir išnyko jam nespėjus nieko net pagalvoti.

Naktį Andersui rodės, jog rusas, apsiavęs didžiuliais auliniais batais, trepinėja palėpės koridorium rinkdamas viską, kas nors kiek Dinos. Dešinį lūpų kamputį, kuris taip keistai užsiriečia jai šypsantis. Verpetą priekyje ties kakta. Krūtis.

Rusas viską susikrovė į kelioninį krepšį ir nusitempė koridoriaus grindimis. Giliai per miegus Andersas pajuto norą, kad vyriškis būtų gyvas ir būtų galima plikomis rankomis išstumti jį pro duris.

Kitą rytą brėkštant jį pažadino langus prausiantis pietvakaris. Jis valandėlę gulėjo jusdamas savo kūną, priklausantį surambėjusiam Lofoteno žvejui. Tada prisiminė tą vakarą, kai grįžo namo.

Matyt, tokia jau jo prigimtis, kad kiekvienas rytas jam reiškia ko nors pradžią. Dienos šviesa viską keičia.

Jis nusiyrė į jektą sąrašų su apskaita ir užsakymais. Paskui patykojo, kada ji eis į kontorą krautuvėje. Popierius jis nešėsi po pažasčia ceratiniam aplanke, kad ir krautuvės darbuotojui, ir saujelei kitų žmogystų pasieniuose būtų aišku — jis su reikalu.

Ji pakėlė galvą, kai jis įžengė pro kontoros duris. Netgi ištarė jo vardą.

— Andersai!

Dėl visa pikta jis užvėrė duris. Pasiruošęs galingam potvyniui ir dar baisesniems išbandymams.

— Nori, kad šiandien aptartume verslo reikalus? — paklausė ji.

— Taip, — atsakė jis. — Noriu kuo greičiau viską užbaigti, kad dar ir dėl to nekiltų nesantaika.

— Ar mes su tavim nesantaikoje?

— Manau, kad taip.

— Dėl ko gi?

— Dėl to, kas turi išvalyti po Levo: aš ar tu.

Jis pamatė, kaip jos akys susiaurėjo, o rankos stvėrė protokolą, gulėjusį priešais ją ant stalo. Todėl nedelsdamas užbaigė mintį:

— Nusprendžiau, jog tai padaryti turiu aš. Jei pati neprieštarausi, norėčiau tuoj pat ir pradėti. Ar tekėsi už manęs, Dina Grenelv?

Akimoju ji išsitempė stačia prie stalo. Tarsi kareivis, staiga gavęs komandą.

— Taip! — sušuko ji beveik piktai.

Jis nelabai žinojo, ką daro jo rankos. Kai susivokė, padarė tai, kas buvo neįsivaizduojama vakar. Jis nuėjo prie spintos, kur stovėjo Dinos taurės ir pirktiniai gėrimai. Padavė jai tuščią taurelę.

— Štai! Laikyk! — pasakė.

Abiejų rankos buvo netvirtos. Jis pylė sklidinai, kol romas išsiliejo jai ant rankos. Tuomet pasilenkė ir ėmė laižyti.

Ji nepajudėjo. Laikas sustojo. Jis niekada nebuvo daręs nieko panašaus.

— Aš pradedu iškart, — sumurmėjo jis prie pat rankos. — Pagaliau išgersiu tą romą, kurį pažadėjai prieš išplaukiant į žūklę!

— Jei gersim romą šitaip, greit bankrutuosim, — pasakė ji.

— Tai jau tikrai, — sutiko jis.

Kai išsitiesė panirdamas į jos akių gelmę, vaizdavosi, kaip susiranda jos lūpas. Tačiau nelietė jos. Jie ilgai stebeilijo vienas į kitą. Staiga ji prajuko, o veidu pasruvo ašaros.

Visi, kas buvo krautuvėje, girdėjo, jog Lofoteno žūklės apskaita sukėlė smagaus juoko. Iš pradžių pasigirdo duslus Dinos kvatojimas, paskui ėmė pritarti ir Andersas, jog net skardas ėjo. Žūklė, be abejo, buvo sėkminga.

7 skyrius

Naujiena apie Anderso ir Dinos vedybas visiems, ne tik Olinei, suteikė tam tikrų garantijų.

— Kiekvienas žino tiek, kiek žino. Ir kieno koks reikalas, — atsikirto ji. Šitaip apgynė savo garbę. O po teisybei, ničnieko nenujautė. Nebuvo nei vaikštinėjimo naktimis, nei meilių žvilgsnių ar glamonių, iš ko būtum galėjęs spręsti apie ką nors išskirtina. Olinė tai suprato kaip išdavystę. O atleisti nepajėgė.

Proga susigrąžinti orumą pasitaikė tuomet, kai Tėja papasakojo gavusi nurodymą nuotakos lovą kloti ne salėje, o antrame pagal dydį kambaryje, kuriame pastaruoju metu miegodavo Johanas, viešėdamas namuose.

Pirmiausia Olinė ėmė putoti iš nevilties, kad šeimininkai gali turėti tokią tuščią makaulę ir nesuprasti, jog ten neįmanoma įgrūsti lovos su baldakimu.

Andersas paaiškino, jog su kitu garlaiviu iš Tronjemo atkeliausianti nauja lova. Ir būsianti ne tokia didelė kaip senoji. Olinė žioptelėjo — ir vėl užsičiaupė. Vyriškis stovi ir šypso! Užsakyta nauja lova! Nepranešus *jai*, kad reiks siūti paklodes ir užvalkalus! Kur tai matyta?

Andersas apgailestavo nesupratęs, kaip tai svarbu. Jis blogai išmanąs panašius reikalus.

— Bet jinai turėjo žinoti! Vyras gali ir nesusiprotėti. Bet dabar jau žinai! — atšovė Olinė.

— Be reikalo Olinė taip širsta. Išeitį kaip nors rasim, — geraširdiškai tarė jis.

— Turiu pasikalbėti su ja pačia. Reikia be eilės kviesti siuvėją.

— Bet namuose turbūt pilna paklodžių? Ar negalima?..

— O Viešpatie maloningas! Mes kalbame ne apie laivo gultą! Ar negali suprast, kad klosime šeimininkams vestuvinę lovą? Ir kad pats probstas palaimins? Ar visai galvoj pasimaišė?

Pirmojo Anderso pavedimo savo namuose priešistorei jis ir Dina liudytojų neturėjo.

Vieną vakarą, kai viskas namuose buvo nurimę ir tik jiedu nebuvo atsigulę, Dina pasikvietė jį į salę. Andersas sėdėjo giedru veidu ir klausėsi įžanginių Mendelsono gaidų, griežiamų Lorcho violončele.

Kambarys su užtrauktom sunkiom portjerom klausėsi. Andersas pasirinko tolimiausią kėdę tarpulangėj.

Pro tankias šviesias blakstienas stebėjo, kaip ji judina rankas ir pirštus virš stygų. Vedžioja stryką. Kairės rankos pirštai buvo it maži žvėreliai, kurie palakstę stygomis staiga nuščiūdavo ir imdavo virpėti. Paskui plačiais šuoliais vėl pasileisdavo laisvėn. Jos veido išraiška jį sujaudino. Jis buvo pavergtas. Nepajėgė apsiginti, nors muzikoj ničnieko nenusimanė.

Kai ji atlošė galvą ir, sugavusi ritmą, perdavė jį instrumentui, jį užplūdo seniai pažįstama ilgesio banga. Veidas švietė, lūpos krutėjo, tarsi išleisdamos trumpus slopius šūksnius.

Kai paskutiniai garsai susigėrė portjerose ir lovos užuolaidoj, ji liko sėdėti nuleidusi stryką. Palinkus į priekį, tarsi ko nors lauktų.

Nežiūrėdama į jį, padėjo instrumentą.

— Klausytis buvo tikras malonumas... — tyliai pasakė jis.

Dėl savo žodžių pasigailėjo dar jų neištaręs. Ko gera, skambėjo taip, lyg būtų kalbėjęs svetimam žmogui, bandžiusiam jį užimti.

— Ar žinai, kas tai buvo?

Jis papurtė galvą ir laukė, kad ji pasakytų. Tačiau ji tylėjo. Andersas suglumo, stojo nejauki tyla. Mat jis nežinojo, ką ji griežė. Pamanė, jog galbūt ji galvoja: „Jis nežino nė tiek..."

— Turbūt pats laikas, kad Olinė ir tarnaitė gautų pamiegoti, — tarė jis ir pakilo eiti.

Tada ji pasisuko jo pusėn vos vos šypsodama.

— Ar viską slėpsi tol, kol įvyks vestuvės, Andersai?

Veržli pavasario šviesa prasiskverbė pro tankias užuolaidas, nuklodama jos skruostus ir kaklą juodais šešėliais.

Ji stovėjo pernelyg arti. Jis nepajėgė pakelti rankų, kad ją paliestų. Grindų lentos kabinosi jam į kelius, o gėlių pynės iššoko iš tapetų ir apsivijo kaklą. Jis nerado žodžių.

Tik paėmė jai už rankos ir ryžtingai nusivedė kambariu. Į tamsų koridorių, kurio sienomis šliaužė šviesa nuo laiptinės.

Įvedęs ją į kambarėlio gilumą, paleido ir užtraukė užuolai-

das. Kai pasiūlė jai prisėsti ant lovos krašto, jis galėjo įžiūrėti poras šalia jos nosies sparnelių. Ji atsisėdo.

— Tavo lova siaura, Andersai, — sušnabždėjo Dina. Jis pastebėjo, kad ji žiūri į sieną, ir prisiminė, jog anapus miega Benjaminas. Tačiau garsiai ji to nepasakė.

— Svarbu ne kokioj lovoj, o su kokiu vyru, — sukuždėjo ir jis, atsisėsdamas šalia.

— Kur to išmokai? — paklausė ji.

— Aš to nesimokiau. Turiu pabandyt išmokti dabar, — tarė jis ir surinko jos plaukus į saują. Lyg norėdamas pasverti.

— Salėje jaukiau, — pasakė ji.

— Tas jaukumas ne man.

— Ką turi galvoje?

Jis atsargiai suėmė abiem rankom jai galvą. Ištarė vieną žodį. Nutilo. Vėl įkvėpė. Tada surezgė klausimą tokiu balsu, lyg kalbėtų apie ką nors kasdieniška:

— Kiek vyrų tavo lovoje salėj surado palaimą arba gulėjo pašarvoti, Dina?

Alsavimas jį išdavė. Bet jis tebelaikė jos galvą.

— Andersai! Ir vėl pradedi? Juk žinai, kad buvau ištekėjus? — pasakė ji.

— Žinau.

— Tai kas dar?

— Ar jūrligė Folhave buvo Jakobo dovana, praėjus tiek laiko po jo mirties?

Šniokštuodama ji ištrūko iš jo rankų.

— Išklok viską, kad daugiau negirdėčiau! Bet pirmiausia noriu tave paklausti: ar aš prisispyrus kamantinėjau, kuo užsiimdavai pakrantėse pakeliui į Bergeną arba jektos gulte? Ar rėmiau tave prie sienos už tai, kad turėjai savo gyvenimą iki mūsų sutarties? Atsakyk!

Jis papurtė galvą.

— Ne, to nedarei. Tačiau lova su rusu aš nesidalinsiu. Nors ir nusprendžiau dalintis tavimi.

Pamanė, kad ji smogs. Prisimindamas praeitą kartą, žaibiškai prisidengė ranka it skydu. Tačiau jos išraiška buvo tokia, lyg sėdėdama viena ant uolos jūroje žvelgtų į jį pro rūką ir darganą.

Jis tvirtai apkabino ją.

— Nenoriu, kad dabar dėl to bartumės. Bet aš jaučiuosi... bejėgis.

Ji taip ir neatsakė. Bet, matyt, kai ką suprato, nes įsikniaubė į jį. Jis sėdėjo ją sūpuodamas.

Po valandėlės ėmė varstyti jai batus. Slydo rankomis per kulkšnis, blauzdas, šlaunis. Galvos susidūrė.

Iš lėto jis kėlė aukštyn sijoną ir dailiomis klostėmis dėjo jai ant klubų. Tarsi tai būtų darbas, iš kurio laikys pameistrio egzaminą.

Šypsodamasis apžiūrinėjo jos apatinio sijono nėrinius ir veidu įsikniaubė jai į skraitą. Keista, kad jos kvapai visąlaik buvo ten. Dabar jie priklauso jam. Ir šilta oda. Per ploną audeklą. Prie veido. Jos kraujas pulsavo ir sruveno visai šalia.

Tada ant kūno pajuto jos rankas. Ji rengė jį. Tarsi skrupulingai inventorizuodama kiekvieną raištelį ir kiekvieną sagą. Kilstelėjus nuo lovos, padėjo išnirti iš paskutinių drabužių. Akimirką atšlijo nuo jo ir žiūrėjo. Tarsi ieškodama ko nors apčiuopiama. Apgamo ar žymės. Pirštų galiukais braukdama per varpą, dusliu balsu tarė:

— Aš visada tai mačiau. Tavo labai gražus kūnas, Andersai.

Jis be garso susijuokė. Visa oda pašiurpo. Kai ji prisiliesdavo, kiekviena kūno vietelė teikdavo malonumą. Jis pasislėpė pas ją. Užsimerkė ir ant jos odos žaidė gūžynes. Giliai jame įsižiebė trapus džiugesys. Tada, užplūstas baisios jėgos, kurios nepajėgė valdyti, prarado savitvardą. Kambarys ėmė suktis ratu.

Patalas buvo glotnus ir vėsus. Jis pasiguldė ją šalia po apklotu. Norėjo ją sušildyti. Apsaugoti. Bet pirmiausia — ją užvaldyti.

Siaura viengungiška lova buvo nepriklausoma planeta, keliaujanti per visatą. Ji — su juo! Ką tik apėmęs nerimas, kad nepajėgs kartu pakilt, išgaravo.

Bangų mūša prasidėjo. Smarki. Nuo smūgių putojo, kol ji suurzgė ir apsunko jo rankose. Jis nežinojo, kad moterims šitaip būna. Manė, tik vyrams. Jis išvydo naujas erdves.

Kai jūra atsitraukė, paplūdimyje liko vien laivo duženos, kvepiantys dumbliai ir šlapi apvalūs akmenys. Dar — stiprus alsavimas. Be galo stiprus alsavimas, nuo kurio tirštai rasojo visi lygūs paviršiai.

Pagaliau Benjaminas suprato, kam reikalingi tėvai. Girdėjo naktinius garsus iš Anderso kambarėlio. Užmigdavo su Andersu, o pabusdavo su rusu.

Tarp šių garsų jusdavo ir ją. Bekraštėse žaliose pievose po lietaus. Kurios nusėtos juodom gleivėtom nejudriom sraigėm.

Tikriausiai tam ir reikalingi tėvai. Taigi rusas taip pat buvo savotiškas tėvas. Nes, kol viskas pasibaigė, Dina ir jis buvo susijungę į vieną mazgą viržiuose. Ar ji su Andersu taip pat daro? Jis nerimavo. Tokius dalykus išdarinėja, matyt, tik priešai?

Šie klausimai ir sraigių vaizdas privertė pajust kaltę. Nes jis, ko gera, žino daugiau nei jie. Kur kas daugiau. Ir negali įspėt Anderso. Juk pats prisiprašė, kad būtų jam tėvas.

Jis visąlaik turi sergėti Andersą. Juk jam gresia pavojus. Pačiam to nežinant.

Kai Dina, suėmusi jam už sprando, pasakė, kad Andersas ir ji susituoksią, jis suprato, kad ji nusprendusi dėl jo pasigailėti Anderso.

Jis nurijo seiles ir maktelėjo galva. Ji paklausė, ar jis nesidžiaugia.

— Užtenka lavonų, — atsakė jis.

— Lavonų?

— Taip, tuomet jam nereikės... mirti.

Jos veidas keistai persimainė, ir jis iškart pasigailėjo taip pasakęs. Bet juk pati klausė. Žmonėms nereikėtų tiek daug klausinėti.

— Mirti?.. — sušnabždėjo ji, palinkdama prie jo.

Jis nurijo seiles ir linktelėjo.

— Benjaminas be reikalo taip galvoja, — tarė ji.

— Betgi žinai, Dina, aš negaliu negalvoti.

Jis norėjo sprukti pro jos šoną.

— Bet argi tu nesidžiaugi, kad jis bus tavo tėvas?

— Jis jau seniai mano tėvas. O dabar dar ir tavo, — burbtelėjo jis. Negalėdamas suprasti, ar protinga šitaip kalbėti.

— Ar norėtum, kad mes nesituoktume?

— Manau, bus geriausia, jei susituoksite, — pasakė kiek galėdamas suaugesniu tonu.

Buvo ruošiamasi didelėms vestuvėms. Išsiųsti kvietimai į Grėtėjų, Cheringėjų, Tjeldėjų, Trondarnesą, Bjarkėjų ir Stranstedą. Johanas taip pat buvo užprašytas ir pažadėjo atvykti.

Gegužė užkariavo uolas ir dirvožemyje darė stebuklus. Maudėsi įlankoje ir krito žemėn saulės šviesa ir lietumi.

Vestuvinis patalas buvo paklotas ten, kur nusprendė Andersas. O nuotaka nelakstė po kambarius vienais apatiniais, kad

galiausiai rastų išsigelbėjimą medyje. Ant laiptų nestovėjo motušė Karena ir neverkė, kad viskas taip gėdingai klostosi.

Buvo kariaujama su cigarų ir žiemišku vyrų kvapu. Olinė nusisamdė penkias padėjėjas. Tačiau velionis Jakobas buvo nepaguodžiamas ir svyrinėjo iš vieno kambario į kitą. Kabinėjosi tarnaitėms už pirštų, varė krosnių dūmus vidun, palanges nuklodavo negyvom, toli gražu apetito nežadinančiom musėm. Nors viskas ką tik būdavo iššveista žaliuoju muilu.

Vestuvių dieną ėmė dribsnoti. Ištisa siena įlankos pusėje.

Iš ryto atvėręs kambario langą, Benjaminas prajuko. Šiltais delnais gaudė snaiges ir žiūrėjo, kaip tirpsta. Tada priglaudė drėgnas rankas prie veido. Rusas tąnakt jį pamiršo.

Per pietus jis buvo pasodintas tarp Dagnės ir probsto žmonos. Kaip tikras suaugėlis. Dina ir Andersas sėdėjo galustalėje. Kartu. Jis matė, kad ji mažai valgo. Bet akys šypso.

Šiomis dienomis jis tai džiaugėsi vedybomis, tai bijojo.

Buvo galima džiaugtis, nes ištekėjusi ji tikrai niekur neišvažiuos. Taip pat nenušaus Anderso. Tikrai ne dabar, kai už jo ištekėjo. Tačiau vienas dalykas viską temdė. Jis turėjo būti pasirengęs likti vienas su rusu, nes ištekėjusi ji tikriausiai neras jam laiko.

Dėl to kartais jam akyse pajuosdavo, nes jis pamiršdavo kvėpuoti. Jis rinko gera žadančius ženklus. Šlapdribą iš ryto laikė geru ženklu. Tokiu metu sniegas neįprasta. O tai, kas neįprasta, dažnai atneša laimę. Nors ne visada.

Jis bijojo tol, kol jie susėdo į valtį plaukti bažnyčion. Tuomet jį apėmė Iškilmybė. Pažvelgęs į Andersą, suprato, ką motušė Karena turėdavo galvoje kalbėdama apie Iškilmingumą. Tuomet vienaip ar kitaip pasimato žmogaus vidus. Kai jiems sėdint valtyje Andersas viena ranka apglėbė Diną, o kita — jį, iš Anderso ėmė spinduliuot Iškilmybė. Galėjai ją matyt kaip šviesą virš jo skruostikaulių.

Jis nebuvo tikras, ar Dina ją matė.

Dabar visi sėdėjo prie vaišių stalo ir atrodė laimingi. Šiaip ar taip, Dina atrodė kitokia. Tarsi gera. Dėl jos niekada negalėjai būti tikras.

Johanas atrodė griežtas. Bet tik todėl, kad norėjo taip atrodyti. Buvo akivaizdu, jog jam patinka valgiai.

Tomas buvo tylus ir stengėsi valgyti kuo gražiau. Saikingai

gėrė, o stalo įrankius ir taures ėmė tokia tvarka, kaip buvo mokiusi Stinė. Po kruopštaus skutimosi raudonavo keletas kruvinų įpjovų. Kostiumas buvo ankštokas per krūtinę. Gavo jį iš Tromsės po to, kai Stinė išmatavo ir apskaičiavo visus matmenis. Pasak Tomo, pernelyg žiauri kaina už keletą apgailėtinų drapanų.

Ne kartą jo ruda ir mėlyna akys įsmigdavo į Stinę. Kai ši linktelėdavo, jis žinodavo, jog pasielgė teisingai. Jis kramtė lėtai ir stropiai. Kur kas dailiau nei probstienė. Beje, galima buvo stebėtis, kad tokia prakilni ponia taip greit viską praryja.

8 skyrius

Pavasaris grįžtelėjo atgal bausdamas visus, kurie darbavos lauke. Medžių pumpurai apmirė, o gėlės susisupo į pažiedes.

Vieną vakarą jie sėdėjo svetainėje aplink stalą, virš kurio kabojo didysis šviestuvas. Andersas, Johanas, Dina, mokytojas Angelis ir Benjaminas. Suaugusieji skaitė laikraščius ir laiškus. Benjaminas sprendė aritmetikos uždavinius, kurie turėjo būti baigti iki vakarienės. Dešinė ranka slydo pliušine staltiese, o kairiąja jis vedžiojo pieštuką.

Jis atkreipė dėmesį, jog Angelis bando įtikti ir Dinai, ir Johanui. Keista, kaip jis nesupranta, kad tai neįmanoma. Angelis žavėjosi Johanu, nes tas yra pastorius, tad pritarė jo nuomonei. Tačiau jam patiko Dina, todėl pritarė ir jos nuomonei.

„Tromsės vyskupystės naujienose“ Andersas perskaitė, jog Bergene nusistovėjo žuvų supirkimo kainos. Ledjūrio menkių kaina pakilo iki devyniasdešimt šešių šilingų už vogą*. Už menkių ikrių statinę mokama po šešis talerius ir trisdešimt šilingų.

Johanas ir Angelis, perskaitę kai ką neįtikėtina apie Rusijos carą, užvedė apie tai kalbą. Caras norįs panaikinti baudžiavą vadovaudamasis šūkiu: „Geriau reformos iš viršaus į apačią nei iš apačios į viršų per sukilimus ir kraujo praliejimą!“

Koks keistas žodis. Kraujo praliejimas. Jis nenuspėjamas. Strigo gerklėje ir gniaužė kvapą. Benjaminas bandė suvokti, jog Rusijos caras ir geras, ir kartu žiaurus.

Andersui viskas buvo aišku, jam atrodė, jog caras elgiasi protingai. Tačiau mokytojas nenorėjo sutikti. Jis teigė, kad rusų liaudis yra laukinis žvėris, kurį sutramdyti galima tik jėga.

Johanas pasakė, esą Krymo karas ir Paryžiaus taika parodę, kas darosi Rusijoje. Rusų liaudį pažeminęs ir karas, ir taika. Tačiau imperija liko! Todėl valstybei reikalingas caras, kuris būtų šis tas daugiau nei eilinis žmogus.

---

*Vogas — senas svorio vienetas, lygus maždaug 18 kg.

Benjaminui buvo nebeįmanoma spręsti uždavinio.

— Nesuprantu, kaip tai suderinti, — įsiterpė Dina.

— Ką suderinti? — paklausė Andersas.

— Būti caru ir išlikti žmogum!

— Jie valgo, geria ir dauginasi kaip bet kurios kitos būtybės, — tarė Andersas.

— Dina turėjo galvoje žmogiškumą, — pataisė Johanas.

Andersas suraukė kaktą.

— Gerai, kad turime tave, Johanai, kuris gali paaiškinti, — tarė Dina.

— Taip, taip, suprantu, — geraširdiškai tarė Andersas ir patapšnojo Dinai ranką. — Aš galvoju, kad neįmanoma būti žmogumi, neturint žmogiškumo, — pridūrė jis.

— Nuodėmė ir žiaurumas neturi nieko žmogiška. O Rusijos carų istorija grįsta žiaurumu, — pasakė Johanas.

— Nuodėmių kiekvienas turi pakankamai, — sumurmėjo Andersas.

— O kaip dvasininkai žiūri į šią problemą, mielas Johanai? — paklausė Dina.

Benjaminas puikiai matė, kad Johanas jaučiasi nekaip. Jis žaidė pypkės valikliu. Energingai barbeno juo per pirštų galus, o veidą užliejo raudonis.

Johanas norėjo būti protingiausias. Gudresnis ir už Andersą. Sunku buvo įžvelgti, ką pats Andersas apie tai mano. Juk negalėjai klausti.

Prie stalo pasidarė tylu. Geriausia buvo į juos nežiūrėti. Jis juk turi uždavinį.

Tuomet prabilo Dina, tarsi pamiršusi, kad Johaną kažko klausė:

— Būtų labai įdomu ten nukeliauti ir viską pamatyti. Tokia didžiulė šalis... tokia daugybė turtų. Ne vien brangenybių. Ir meno lobių. Muzika! Čia, pas mus, nėra erdvės nei nusidėjėliams, nei kitiems žmonėms. Tarp tų smulkių nusidėjėlių taip ankšta.

Šito jai nereikėjo sakyti. Jis ėmė manyti, kad ji nori išvykti.

Nejaugi galvoja išvažiuoti? Į ruso tėvynę? Gerasis Dieve. Viešpatie, kuris parodei, kad iš Anderso gali nužengti „Iškilmybė“ ir ramiai visus apgaubti. Jis privalo jai pasakyti, kad ji nevažiuotų! Kitaip užgrius nederliaus metai, prispaus bėdos ir pavasaris niekada neateis.

Ar Viešpats suvokia tokius akivaizdžius dalykus?

Reikia ką nors sugalvoti, kad ji pamirštų ketinus išvykti. Jo žvilgsnį patraukė į jį atsuktas laikraščio puslapis. Ten buvo rašoma apie anglę Florens Naitingeil. Jis ėmė balsu skaityti, kaip ji su savo žibintu vaikščiojusi tarp sužeistų kareivių Turkijoje ir padėjusi jiems ne vien maldomis už jų sielas. Visą gyvenimą paskyrusi lazaretams, smarvei ir kraujui, savo aštriu liežuviu vanojusi generolus, negailinčius sužeisto priešo. Karas, kuriame nebuvo nugalėtojų, vien pralaimėtojai, baigėsi. Angelas su žibintu grįžo namo, į Angliją. Išsaugojusi gyvybę, tačiau ligota ir palaužta dvasiškai, praradusi tikėjimą gėrio pradu.

Kol jis skaitė, visi nutilo. Tad galėjo paklausti:

— Kas tas „gėrio pradas", kuriuo ji nebetiki?

— Ji juk buvo kare, — pasakė Andersas, — o ten nepamatysi daug gėrio.

— Kodėl? Ar lengviau pamatyti jį čia, kur nėra karo? — paklausė jis.

Andersas pasidėjo laikraštį ant kelių.

— Čia mes bent nešaudom žmonių, — tarė Johanas.

Garsai iš virtuvės ir kamaros pasidarė nepaprastai svarbūs. Abiem rankom jis įsikibo į stalo kraštą. Kietai sučiaupė lūpas. Sėdėti tiesiai buvo pernelyg sunku. Jei atsiremtų į stalą, ko gera, praeitų. Kad jam bloga, niekas nematė. Bet viskas atrodė kaip nutirpę. Rankos ir kojos.

— Benjaminai! — pašaukė Dina skardžiu, tvirtu balsu. Ir atsistojo.

Tuomet didžiausias blogumas praėjo. Jei tik nežiūrės į juos ir atsargiai nuleis kojas ant grindų, viskas bus gerai. Dabar tereikia atsistoti. Jis nesusivėmė. Toli gražu. Žengė porą netvirtų žingsnių. Grindys artėjo prie jo.

Tada ji atsidūrė šalia. Sulaikė jį. Išvedė.

Vyrai liko su Rusijos caru, žuvų kainomis ir Moterimi su žibintu.

Riksmai sklido iš gilios grotos. Jis vis tiek žinojo, kas šaukia. Jo akys įkliuvo tinklan. Negalėjo išnarplioti jų. Jos buvo labai senos. Ir traiškanotos. Bijojo šviesos. Negalėjo ištrūkti. Naktis išmėtė savo pėdsakus žvilgančiais raštais, kurie atgyja šviesoj. Tinklas buvo baltos nertinės užuolaidos atvirame lange.

Rusas jį laikė. Riksmai siekė visur. Deginantis spaudimas smelkė ausies kanalus ir galvą. Aidas virpėjo net lūpose. Rusas išrėkė savo klausimą. Kelis kartus. Kratiniu, kurio neįma-

noma buvo suprasti. Vyriškis tarpais taip priartėdavo, jog buvo justi garas iš burnos, čia vėl nutoldavo ir išnykdavo jam iš akių.

Kai jis būdavo arti, įkrisdavo į raudoną ertmę, kuri plėtėsi ir plėtėsi, o jo riksmas ėjo smarkyn ir smarkyn.

Kai jis nutoldavo, galėdavai kvėptelti oro ir pasijusti saugus. Benjaminas nurijo viską, kas buvo susikaupę burnoje, ir iššoko iš lovos. Parsinešti savo akių.

Tada suprato, jog stovi akmenų nuošliaužoj ir žiūri žemyn į Diną ir rusą, kurie it kirminai rangos viržyne. Jie tąsė ir plėšė vienas kitam drabužius ir galūnes. Tarsi negalėdami apsispręsti, ar būti tolimi, ar artimi, draugai ar nedraugai. Grūmės norėdami ištrūkti. Kabinosi vienas už kito.

Galiausiai ruso galva pasruvo raudoniu. Jis liko ramiai gulėti atstatęs savo ilgas pėdas į priešingas puses. Tarsi dirvoj numesta baidyklė. Šautuvas taip pat gulėjo viržyne, o šūvio skardo rauda sklido iš visų kalnų. Triukšmas buvo įvyniotas į vilną, o krūme plazdantis paukštis taip lėtai kilnojo sparnus, jog, rodės, nupuls.

Jis turėjo atverti burną, kad išleistų nepakeliamą tylą.

Staiga išdygo ji. Stovėjo jo kambarėlyje vienmarškinė, basų kojų pirštais liesdama kilimėlį. Jis bandė juos nustumti, kad ji neprieitų arčiau. Mat tebebuvo ruso šauksme. Taip pat norėjo, kad jį apkabintų. Jis buvo išdžiūvęs šienas ir dumbliai. Ji buvo didelis medis juoda lapija. Pavojingoj aukštybėj. Vis tiek reikėjo į ją kopti. Slidžiom šakom. Giliai kamiene stukseno. Lyg paukštis, kurį kažkas užsklendė viduje. Tuk tuk.

Jis užsilipo labai aukštai. Ten, viršuje, taip galingai siūbavo. Netrukus ten atsidūrė ir Andersas. Mėlynu chalatu ir akimis, kurios nepaleidžia. Jis nebuvo panašus į save. Jo rankos, it skubančios varnos, stvarstė už šakų ir šakelių. Visur braškėjo traškėjo. Andersas krito ir lipo. Krito ir vėl kopė aukštyn. Galėjai matyti, jog medis neskirtas ir Andersui.

Pagaliau pavyko atplėšti akis nuo užuolaidos ir pravirkti.

— Kas tave taip išgąsdino? — paklausė Andersas.

— Rusas! Jis tapo caru. Jis tik guli, šaukia ir klausinėja!

— Ko klausinėja?

Pasidarė labai pavojinga. Andersas prasmego grindyse. Tikriausiai užsimušė. Negi ji nesuprato, kad turi neleist jam nukristi.

Andersas juk nežinojo, kad jam negalima klausti.

— Tai žino Dina! Ji žino! Juk ji moka rusiškai!

Jos veidas! Pasidarė toks plokščias. Turbūt niekada čia nebuvo. Dabar ji išeina! Iškeliauja. Ji pasiėmė skrybėlių dėžę ir nusiyrė į garlaivį. Įvyko blogiausia!

Bet ji neišėjo. Ir leido pasilikt Andersui.

Vieną dieną Dina patykojo Tomo arklidėje ir pranešė, kad medžiokliniai šautuvai ir parakas neturi kaboti ant akių, juos reikia užrakinti. Jis gūžtelėjo pečiais ir pažadėjo padaryti taip, kaip ji liepusi. Tačiau kai jis paklausė, kodėl, ir išgirdo atsakymą, jog dėl Benjamino, nesusilaikė.

— Berniukas juk turi pratintis prie suaugusiųjų gyvenimo, nesvarbu, kad rusas nusišovė.

— Bus taip, kaip pasakiau, — tarė ji.

— Negalime visą gyvenimą slėpti nuo jo šautuvo. Juk netrukus išaugs į tikrą vyrą.

— Pasakiau, ir viskas.

Tomas ilgai į ją žiūrėjo. Paskui nedideliais glėbiais ėmė dalyti arkliams šieną, skendėdamas senos, išdžiūvusios vasaros debesyje.

— Ką Andersas apie tai mano? — paklausė jis.

— Andersas nesinaudoja šautuvu.

— Ne, tas vyras ne medžiotojas, — pasakė jis. Balse buvo justi pašaipa.

— Dėl to, ką veikia Andersas, Tomui lai nesopa galvos! Tai daroma dėl Benjamino.

— Aš ilgą laiką rūpinausi Benjaminu, negi nesupratai?

— Dėkui už vargą, Tomai!

— Tai tiesiog savaime suprantama. Manau, kad mudu jį ir pradėjom.

— Tomai!

— Bijai, kad papasakosiu Andersui, kaip viskas buvo?

Pasisukusi eiti, ji sustingo. Pakėlė vieną ranką ir atsigręžo į jį su tokia jėga, jog jis pamanė, kad smogs.

— O ką Tomas gali papasakoti? — tarė ji ir priėjo taip arti, kad jis ant veido juto jos kvėpavimą.

Jis neatsakė. Tik stovėjo tvirtai įsispyręs į arklidės grindis.

— Dina mindžioja šieną, — pagaliau prabilo jis.

— Ką tu gali papasakoti Andersui? — pakartojo ji.

— Kad berniukas mano!

Akimirką ji užsimerkė. Kai vėl pažvelgė į jį, buvo rami.

— Ir tu manai, kad, pranešęs tokią naujieną, Tomas Anderso dvare galėtų sulaukti senatvės?

— Ne, — trumpai atsakė jis.

— Tokiu atveju tau vertėtų pagalvoti apie savo vaikus ir apie tai, kokia jiems bus laimė turėti liežuvautoją tėvą. Benjaminui tavęs nereikia.

— Jam reikėjo manęs anksčiau. Ne kas kitas, o Stinė ir aš...

— Už tai ačiū! Tačiau tai ne priežastis dabar keršyti. Ar tau ko nors trūksta? Ar negyveni kaip koks grafas su koklių krosnimi ir sietynu? Ar nepavalgęs, ar mažai tave gerbia? Ar dar gali ko nors reikalauti? Ką?

Per visą jos ilgą kalbą jis kiek susigūžė. Valandėlę abu žiūrėjo į skirtingas sienas.

— Jei mes būtume likę kartu... — pradėjo jis.

— Mes niekada nebuvom kartu, — pertraukė ji.

— Tik vieno žodžio. Ar negalėjai man tarti vienintelio žodžio?

— Tau pavojinga ką nors žadėti. Atmintis tavo kaip arklio. Tik esi atbulai pakinkytas!

— Pamiršai? — paklausė jis.

— Aš nieko nepamirštu! Ničnieko!

Kažkas įėjo pro priestato duris. Lyg būtų iš anksto susitarta, Dina skubiai žengė atgal nuo šieno krūvos, o Tomas pasilenkė jo paimti.

— Taip ir sutariam! — garsiai ir aiškiai pasakė ji, kai tarpdury pasirodė šėrikas.

Parėjęs į namus užkąsti, Tomas sutiko visą švytinčią Stinę. Buvo užsukus Dina ir sakė iš Bergeno parvešianti jai naujas audimo stakles. Tos, kuriomis Stinė dabar audžianti, labai dilinančios apmatus.

— Pačiam vidury visada nudyla koks dešimt siūlų. Pusę apmatų reikia išmest, — pasakė Stinė.

Tomas linktelėjo. Tuomet nusismaukė kepurę ir nuėjo plautis rankų.

9 skyrius

Vieną dieną antroje žiemos pusėje šį tą dirbinėdami Andersas ir Benjaminas šnekučiavo.

— Manau, kad šią vasarą tau tikrai reikia plaukt į Bergeną, vaikel.

Andersas pasakė tarsi visai be reikalo. Nuo to taip nelemtai sudrėko akys.

Jis dirbsiąs už atlyginimą ir miegosiąs kartu su vyrais. Tačiau kiekviena pamaina, per kurią turės „šerti žuvis", iš algos bus išskaityta. Andersas ir jis sukirto rankom neklausę Dinos sutikimo.

Nešiodamas paslaptį, kurią težinojo Andersas ir jis, juto, kad pamažu darosi suaugęs. Vieną dieną jam aiškiai pasirodė, kad gyvaplaukiai virš lūpos per naktį pasidarė ilgi ir tamsūs. Jis iškilmingai pasiėmė Anderso skustuvą ir užsilipo ant kėdės, kad geriau save matytų didžiajame komodos veidrodyje. Tačiau veidrodžio atspindy ranka buvo netvirta. Naudos tebuvo tiek, jog įsipjovė nosį. Visas kruvinas turėjo prašytis Dinos pagalbos. Ji nepuolė bartis, tik žvilgtelėjo į skustuvą ir prausė jį tol, kol nustojo kraujuoti.

— Norėjau paišdykauti, — nuolankiai tarė jis ir pabandė viską nuleisti juokais.

— Mat kaip. Šįkart tikriausiai užgis. Bet kitą sykį, ko gera, turėsi paaukot visą nosį.

Jis linktelėjo ir, šmurkštelėjęs pro šalį, spruko lauk.

— Nereiks ilgai laukti, kol įgysi tą bėdą visam amžiui! — šūktelėjo ji pavymui nuo laiptų.

Tada jis nebeištvėrė, sustojo ir sušuko:

— Tu nežinai, ką aš žinau! Ką mes su Andersu nusprendėm!

Ji išėjo į laiptų aikštelę.

— Ką gi jūs nusprendėt?

— Pamatysi! — sukrykštė jis ir nėrė pro koridoriaus duris.

Visą žiemą ir rudenį prisispyręs klausinėjo apie viską, kas nors kiek susiję su Bergenu. Susirado kažkada iš ten parvežtus paveikslus ir knygas. Iš Angelio nebuvo jokios naudos. Mat jo kelionės niekada nesiekė toliau Tronjemo.

Andersui išvykus, viskas susijaukdavo, nes dvare nebelikdavo nė vieno nusimanančio žmogaus. Todėl Benjaminas pajuto palengvėjimą, kai vieną dieną Dina išsidavė viską žinanti. Ji bent jau atsakydavo į jo klausimus, nors ir trumpai.

Benjaminas greit sumetė, kad nereikia klausinėti apie Bergeną naktimis, kai Dina ir jis nemiegodavo, nes šaukdavo rusas. Tada jos akys paklaikdavo.

Kai paukščiai subruzdo krauti lizdus, o gyvuliai buvo išginti į ganyklą, jis stebėdamasis mąstė, kaip krūtinėj gali būti tiek džiaugsmo, nes tiek daug apie viską žinai.

Atėjus lauktajai dienai, jis suprato, jog kelione Hana nesidžiaugia taip kaip jis. Bet viskam yra saikas. Ji neturėjo teisės taip siaubingai plūstis.

— Suprask, aš esu vyras, o tu — moteriškė, — pasakė jis ir giliai įkvėpė, kad abiem rankom paimtų po dėžę.

— Aš atsimenu, kaip tu rėkei ir burnojai, kad tavo mama išplaukė be tavęs, — atrėžė ji, šluostydamasi veidą.

— Tai buvo seniai, — pranašiai tarė jis ir žengė kaip tikras vyras.

— Nežinia, ar aš būsiu čia, kai sugrįši!

— O kur tu ruošiesi?

— Dar neaišku.

— Na, tuomet negalėsiu tavęs aplankyti, jei nežinosiu, kur esi, — tarė jis ir išsišiepė.

— Tu tikras kvaiša!

— Tu — ne mažesnė! Jei negali ištverti nepabėgus, kad aš išvažiuoju.

— Aš neturėsiu su kuo būti, — pasiskundė ji.

Nusiminęs jis pastatė ant žemės nešulį.

— Galėsi plaukti kartu, kai aš suaugsiu ir pats viską spręsiu.

— Lig tol reiks laukti visą amžinybę, nes tu baisiai lėtai augi!

— Juk galiu suaugti ir spręsti pats, net jei nesu didelio ūgio, — sušnypštė jis ir kumštelėjo jai. — Aš didesnis už tave, bjauri mergiūkšte! — sušuko jis, pasiėmė nešulį ir nubėgo pakalnėn.

— Ne tai norėjau pasakyti, — taikingai sušuko ji.

Prieš jam išplaukiant, jie vėl buvo draugai. Kitaip ir neįsivaizdavo. Jis pažadėjo jai lėlę porcelianiniu veidu ir tikrų tikriausiais plaukais.

— Tik dėl įdomumo, — pasakė ji, nes juk buvo per didelė žaisti su lėlėmis.

Jis sumetė, jog tai gali daug kainuoti, tad jei nori, kad užtektų algos, turi nesirgti jūrlige.

Tą rytą, kai jie išplaukė į pietus, vėjas buvo kaip užsakytas, tik saulės nesimatė. Andersas stovėjo prie vairo, pasijutęs savo stichijoje. Jis tvirtino, jog jūros pursluose geriau dirbanti galva.

Užsirėmęs ant borto, Benjaminas stebeilijo į saleles, paplūdimius ir užtakius, kurių niekad anksčiau nebuvo regėjęs. Pasaulis vėrėsi begalinis, o jis be paliovos šūkčiojo visiems, kas jį girdėjo:

— Perkūnas, kaip greit judam į priekį! Matytų Hana!

Andersas pakėlė akis į juto langą, už kurio buvo Dina. Ji nepasakė nė vieno blogo žodžio apie jo nutrūktgalvišką pažadą pasiimti berniuką į Bergeną. Atrodė, lyg ir džiaugiasi.

— Turėsi daug rūpesčių, Andersai, pasiimdamas visą šeimą, — pasakė. — Mes juk nežinom, koks iš to vyro jūrininkas.

— Tai ir sužinosim, — atsakė jis palengvėjusia širdimi, kad sąjungos su berniuku ji nepalaikė už bloga.

Šturmanas Antonas buvo neįtikėtinai ramus, kai sužinojo, kad laive bus ir moteris, ir vaikas. Rodės, jog visi Benjamino klausimai jį smagino, ir jis jautėsi dar labiau nepamainomas nei anksčiau.

Beveik visą kelionę pūtė stiprokas vėjas. Bet ne toks stiprus, kad berniukas susirgtų jūrlige. Kiekvieną dieną jis pažymėdavo brūkšneliu vienoje žuvų dėžės lentoje. Tuomet pasispjaudydavo delnus ir švilpaudamas kibdavo į kokį nors jam pavestą darbą. Vyniodavo lynus, kol tie pūpsodavo tvarkingai lyg spyruoklės vijos.

Kai nedirbdavo savo nuolatinių darbų, kuriuos jam duodavo Andersas, sėdėdavo su žiūronais ant džiovintų žuvų dėžės ir aiškindavo, ką pamatęs. Arba, takelažui dejuojant ir kirams klykiant, skaitydavo jute knygą. Su vyrais lošdavo kortomis. Tie ne per dažniausiai leisdavo jam laimėti ir iš to turėdavo juoko.

— Kai tavo motina pirmą kartą keliavo į Bergeną, kortomis geriau lošė, — pasakė Antonas.

— Ji metų daugiau turėjo ir buvo ištekėjus, — pasakė Andersas ir pašnairavo į jutą.

— Kiek jai buvo? Šešiolika? — kažkas paklausė.

— Šiaip ar taip, pamenu, Jakobui nepatiko, kad ji gulinėja po bure ir skelia kortomis, — atsakė Antonas.

— Užteks, — tarstelėjo Andersas.

Keista buvo ne tai, ką Andersas pasakė, o žmonių reakcija. Staiga visi sušneko apie visai ką kita arba, pasinėrę į savo užsiėmimą, ėmė pratisai švilpauti.

Kartą, plaukiant pro sodybas ir prieplaukas, kur, kaip pasakojo Andersas ir Dina, jie turėjo pažįstamų, Benjaminas paprašė užsukti į krantą.

— Ne, teisybė, mes turim greičiau pasiekti Bergeną, nes paskui bus vėlu ir niekas nebenorės mūsų prekių, — pasitaisė jis, dar niekam nespėjus atsakyti.

— Bet kai plauksim į šiaurę, siaubsim visą pakrantę, miegosim lovose ir sėdėsim ant kėdžių! — tarė Andersas ir ėmė dėstyti, koks jis patenkintas šiemetiniu kroviniu. Tiesa, turėjęs atsakyti vienam kitam trobelninkui, norėjusiam įduoti žuvis, neatitinkančias reikalavimų.

— Taip galima įsigyt priešų. Ne juokas, kai išbrokuoja tavo žuvis. Juk žmonėms tai vienintelis uždarbis. Bet, matai, Bergene mes turime išlaikyti gerą Reinsneso jektos vardą. Taigi tegul žmonės pristato pirmarūšę prekę. Ar ne taip, vaike?

Bergeno prekių kontrolieriai buvo patys sau ponai, nesvarbu, kam jie tarnavo. Jų žodis prilygo įstatymui. Jeigu vieną džiovintų žuvų partiją jie priskiria prie pirmarūšių olandiškų, vadinasi, tai įstatymas, kurio niekas negali pakeisti.

Apie tai Andersas išrėžė ilgą kalbą.

— Matai, Benjaminai, Bergeno prekių kontrolieriai labiausiai vertina olandiškąsias. Šios turi būti tam tikros mėlynos spalvos, švarios ir neviršyti uolekties. Sverti turi ne daugiau kaip pusantro svaro! Geriausia, jei tik vieną! Ar supranti, vaike? Brėmeniškės taip pat labai geros, tik per didelės, kad galėtų būti olandiškosios. Jos vežamos į Brėmeną, Olandiją ir Viduržemio jūrą. Puiku būtų ten nuvykti, ką? Paskui dar džiovintos menkės. Šios turi būti baltos, žvilgančios odos ir mėsos,

perskrostos iki pelekų. Tai pirmarūšė prekė į Olandiją! Po perkūnais, kaip ten visur lygu!

Kai Andersas norėdavo turėti gerų džiovintų žuvų, labai žiūrėdavo, kad žuvys būtų skrodžiamos ir sūdomos šviežios, po to dvidešimt keturias valandas laikomos medinėje statinėje. Perplautos kraunamos į ne aukštesnes kaip vienos uolekties krūvas. Vidinę pusę dedant prie vidinės. Paskui išdėliojamos ant švarių uolų džiūti. Jokiu būdu ne ant žolės ar kemsyne. Ir niekada nekraunamos į krūvas, kol kaip reikiant neišdžiūva.

— Aš nevežu į Bergeną žuvų, kurios sūdomos tiesiog ant sandėlio grindų. Gali būti ramūs!

Nuostabu, kad jūroje Andersas tiek daug plepėdavo. Apie žuvis. Ypač jei pats manai, kad visos džiovintos žuvys atrodo vienodai, kad ir kaip jas vadintum.

Per visą kelionę į pietus rusas neišleido nė garso. Turbūt negalėjo keliauti kartu. Pasaulis neaprėpiamai platus ir didelis.

Žmonės krante nežinojo, kad kalvos ir kalnai gali atrodyti tokie aštrūs, jei tik patys šviesią naktį nėra plaukę prošal.

Dar buvo justi jūros kvapas. Nuolat. Net giliai įmigus. Toks be galo sodrus kvapas. Žmonės, matyt, nuo jo darės kitokie.

Naktys, beje, taip pat mainėsi. Kuo toliau jie plaukė į pietus, tuo jos melsvėjo. Ir žmonės vairiose vietose, kur jie nuleisdavo inkarą ir išlipdavo į krantą apsirūpint šviežiu maistu ir vandeniu, šnekėjo vis kitaip.

Jis buvo skaitęs apie kalbų sumaišymą Babelyje, bet kad taip galėtų būti vienoj šaly, atrodė labai keista.

— Norvegija ilga kaip žarna. Todėl taip yra, — pasakė Antonas ir atsipjovė griežinėlį sūdyto kumpio, kurį laikė pakabinęs prie stiebo drobės skiautėje.

— Ne, — paprieštaravo Benjaminas, — taip yra todėl, kad kadaise Babelyje buvo sumaišytos kalbos ir niekas nebesuprato, ką sako kaimynas, tad žmonės turėjo išsisklaidyti po pasaulį ir pradėti gyvent atskirai!

Antonas pamiršo kramtyti.

— Kad jį kur velniai! — rimtai tarė jis ir įkišo peilį makštin. — Tai štai kaip viskas buvo. Palauk, tuoj išgirsi Bergeno poniučių gargaliavimą! Jos, matyt, vienos pirmųjų spruko iš Babelio!

Kai jie pasiekė Bergeną, ne vien nuo šnektos jis turėjo išplėsti ausis ir akis. Ir labai susiimti, kad išvis nepamirštų kvėpuoti. Tarpais garsiai šliurkštelėdavo į plaučius kelis gurkšnius oro, o paskui būdavo tylus ir nematomas iki kito kvėptelėjimo. Staiga įspūdžių sūkury jis pastebėjo naująją Dinos skrybėlę.

— Graži kaip Edeno sodas, — pagyrė jis.

Tačiau kai ji norėjo paimti jam už rankos, atšoko.

— Ne, dėl Dievo meilės! Aš negaliu remtis į moterį! Dina turėtų suprasti.

Jis ėjo šalia Anderso vieną ranką užsikišęs už švarko iškirptės, o kitą užmetęs už nugaros.

Iš pradžių stebino viskas, ką matė uoste. Daugybė laivų. Burės. Šūkalojimai. Tai dar niekis. Mat iš tolo galėjai įsivaizduoti ką tinkamas. Tačiau kai jie išlipo į krantą, viskas užgriuvo taip, jog neįmanoma buvo surikiuoti. Begalinės eilės stogų, prieplaukų ir frontonų. Vežimai ir vežimaičiai, kinkyti ir ne. Visokio plauko žmogystos. Tokiais neregėtais apdarais, jog atrodė kaip iš paveikslų. Dauguma ponių virš galvų laikė skėčius. O jis manė, kad tai lensmano žmonos Dagnės išmonė.

Žuvų turguje viskas buvo paprasčiau. Net kvapai rodės pažįstami. Tačiau ir į vieną, ir kitą pusę plūdo tokios minios žmonių, jog labiausiai jam priminė skruzdėles, zujančias į skruzdėlyną ir iš jo. Net nežinojai, kuo jos iš tiesų užsiima. Turgaus grindiniu kaukšėjo medpadžiai, o žmonės visąlaik buvo kažkuo užsiėmę, visai kaip namie. Bent jau tie, kurie vaikščiojo žeme. Sėdintieji brikuose su pakeliamais stogeliais atrodė taip, lyg vasaros metą būtų išsiruošę pas probstą švęsti Kalėdų.

Jis suprato, kodėl prieš išlipant į krantą Bergene reikėjo žmoniškai apsirengti. Andersas tokį ilgą kelią vežėsi laikrodį su grandinėle, kad, spiginant saulei, galėtų vaikščioti atsagstytu švarku.

Kalnai Bergene buvo tiesiog juokingi. Atrodė taip, tarsi negalėtų stovėti, jei visai šalia nebūtų žmonių. Darėsi šiek tiek nejauku nuo tokio jų artumo. Bet gyventojai, matyt, buvo įpratę, kad kalnai remtųsi į namų stogus. Atrodė kaip akmeniniai kauburėliai. Jis užsiminė apie tai Andersui, kai abu vaikštinėjo po miestą.

— Nemanau, kad reikėtų tai sakyti kam nors, kas Bergene gimęs ir užaugęs, — netverdamas juokais tarė Andersas.

Vieną dieną jie nusisamdė briką ir važinėjo po miestą, lyg būtų turėję reikalų. Andersas priminė Dinai, kad jie čia buvę anksčiau. Ji nusišypsojo giedromis akimis. Kai jie žiūrėjo vienas į kitą, Benjaminą užliejo šiluma ir džiaugsmas. Visai be priežasties. Jie juk kalbėjo ne su juo.

Kuo didesni buvo namai, pro kuriuos jie važiavo, tuo didesni sodai ir medžiai augo aplink. Išskyrus tuos namus, kuriuos matė miesto centre, mat tie stovėjo taip sulipdyti, jog galėjai pamanyti, kad Bergeno gyventojai neturėjo už ką pasistatyti savo namų sienų, tad gavo šlietis prie kaimynų.

Kai jie ėjo į savo būstą, kurį išsinuomojo krante, jį apėmė didelė nuostaba. Norėjo, kad jie tai suprastų. Todėl stabtelėjo ir prisimerkęs pažvelgė aukštyn į namų stogus.

— Kaip jiems gali patikti statytis dideliuose miestuose? Ir kaip žmonės gali pirkti ir pardavinėti tokią galybę daiktų, ir rasti, kur juos panaudoti!

10 skyrius

Pakeliui į šiaurę jis paklausė Andersą, iš kur jis turįs Bernhoftų pavardę.

— Tai buvo žmonės, kadaise pastatę Cheringėjų, — atsakė Andersas. Tik iš to jam buvo maža džiaugsmo. Anderso motinos giminė buvo kilusi iš Šėningeno Grėtėjuje. Pas Sėreną ir Sofiją jis visados buvo laukiamas svečias.

Giminės iš Grėtėjaus dalyvavo vestuvėse Reinsnese, tad dabar buvo jų eilė aplankyti.

— Mudu su Sėrenu laikomės krūvoj. Per Krymo karą jam nepasisekė. Pilnas miltų galeasas įšalo jūroje, o kai parplukdė krovinį namo, kainos jau buvo tiek nukritusios, jog kelionė vos atsipirko. Taigi. Ko tik nebūna, — tarė Andersas, įsmeigęs akis į tolį.

Plaukdami šiaurės kryptimi Folhavu, jie pasuko siauru laivakeliu Grėtėjaus link. Vakaro saulė vienu spinduliu įžiebė jūroje gaisrą, o Lofoteno siena už salelių pajuodo. Nesuskaičiuojami šcherai ir salelės sulaikė didžiąsias bangas. Tačiau kaip įspėjimą jie girdėjo amžiną jūros gausmą.

— Baisiausia, kai šiapus šcherų — visiška ramybė, o anapus jūra gaudžia kaip bažnyčios vargonų bosai. Tada nereikia ilgai laukti, kol pasisuks vėjas ir užgrius audra! — pasakojo Antonas. — Taip, turi saugoti burę, kitaip bematant atsidursi dugne su palaida vairo lazda rankoj! Grėtėjo laivakelis turi tiek povandeninių uolų ir klastingų seklumų, jog pakaktų visai armadai paskandint! — pridūrė jis.

— Dabar nėra tokio pavojaus, — tarė Andersas.

Sala buvo toli jūroje, tačiau prekyvietė pasisukusi į laivakelį ir žemyną. Didelis baltas šeimininkų namas kiekviename aukšte turėjo dešimties langų eilę ir verandą su kalstais palei visą fasadą. Masyvi mūro siena nuo jūros saugojo didelį sodą su pavėsine. Didįjį namą tankiu vainiku supo pašiūrės ir ma-

žesni trobesiai. Visur virė gyvenimas. Laivai, įrankiai ir žmonės. Tačiau žemės buvo nedaug ir augmenija skurdoka, palyginti su plačiomis dirvomis namuose.

Benjaminas vaikštinėjo tarp trobesių smalsaudamas. Pamiršo, kad greit bus suaugęs, ir prisispyręs kamantinėjo. Tačiau jis ne lakstė, bet ėjo. Aptiko medžių, kurių niekad nebuvo regėjęs. Jam paaiškino, kad jie atvežti iš tolimų kraštų ir čia pasodinti. Vos spėjęs pasivaišinti sultimis ir pyragaičiais, vėl per uolas jis nuėjo prie sandėlių pakrantėje.

Sodyba buvo tokia maža. Tokia susispaudus. Bet joje užteko visko. Žmonės buvo kitokie nei namuose. O gal taip atrodė tik dabar, nes atvyko svečių? Visi daiktai turėjo savo vietą. Ypač tai jautėsi sandėliuose. Viskas buvo sukrauta į rietuves, susukta į ritinius, niekas nesimėtė ant grindų. Ne taip kaip Reinsnese. Ten, kai išsidėliodavai reikmenis ir pradėdavai kokį darbą, viskas likdavo gulėti iki kitos dienos, jei tik niekam nekliūdavo.

Tik vienoje Reinsneso vietoje buvo griežtesnė tvarka. Virtuvėje. Grėtėjuje sukinėjosi dvi prunkštaujančios mergiūkštės su prijuostėmis. Viena iš jų, su kasomis, buvo jaunesnė už jį. Nedaug. Vyresnioji jau buvo iškilia krūtine ir vilkėjo per ankštą liemenę. Ši buvo patrauklesnė, nors puse galvos aukštesnė už jį. Nemalonu, bet nieko negalėjai pakeisti. Ji turėjo šviesius, trumpai kirptus plaukus, visai kaip berniukas. Šalia jos jį ėmė pilt prakaitas. Todėl išėjo palikdamas jas vienas skusti bulvių.

Kelias valandas patyrinėjęs vietovę, prisėdo prie suaugusiųjų svetainėje. Sėrenas susidomėjo Lofoteno komisijos pastangomis sukurti laisvąjį įstatymą, kuriuo turėtų būti įteisinti trys dalykai: laisva jūra visiems, laisva žvejyba visiems, nesvarbu, iš kokios Norvegijos Karalystės vietos būtum, ir valstybinė įstatymo priežiūra.

Sėrenas liaupsino poną Ketilį Mocfeltą, kuris buvo laikomas vienu iš šio įstatymo krikštatėvių. Andersas retai įsiterpdavo, daugiausia kalbėjo anas. Andersas visada šitaip.

— O žvejų gyvenviečių savininkai? Kur apie juos tame įstatyme parašyta? — pagaliau paklausė Andersas.

— Ten, kur ir apie kitus žmones, — atsakė Sėrenas.

— Vis tiek žvejybos plotus pirmiausia pasieks tie, kurie turi jautriausią uoslę ir geriausius laivus. Bus vėl kaip anksčiau: ir-

kluosi, kol burnoj pajusi kraujo skonį ir pirštinės ant rankų pradės garuoti, — tarė Andersas ir išsišiepė.

— Taip, bet tavęs niekas neguis ir nevarinės, jei pateksi į žvejų gyvenvietę, kur nesi susimokėjęs už pastogę.

— Vis tiek visi plauks į senąsias vietas, — pasakė Andersas.

— Bus matyti! Šiaip ar taip, niekas neturi jūros nuosavybės, net jei kažkam priklauso paplūdimys ir trobesiai!

— Keista, kad esi taip užsidegęs, kai pats turi tiek paplūdimio ir trobesių, — pasakė Dina.

— Taigi ir aš taip sakau, — atsiduso Sofija. — Be jokios naudos laksto į susirinkimus ir kivirčijasi su Lofoteno dvarponiais.

— Naujieji laikai nėra skirti vien dvarponiams, — mąsliai tarė Sėrenas.

Dina stebėjo jį akies krašteliu. Benjaminas sunerimo.

— Rūpinies vargšais, Sėrenai, — pasakė ji. — Kur to išmokai? Čia, Grėtėjuje?

— Kur išmokau? Teisingumo nereikia mokytis, jei Dievas davė proto! Oras, ugnis ir jūra niekam neturi priklausyt.

Andersas pasamprotavo, kad galbūt ne blogiau turėt jūros nuosavybę nei paukščių būriavimosi vietų ar pelkių su tekšynais. Bet jis nebandė labai prieštarauti. Tiesiog davė klausimą.

Dina, laimei, nieko daugiau nesakė. Tačiau kada ne kada įbesdavo akis į Sėreną. Geriau ji to būtų nedariusi.

Iš kiemo, kur samdiniai suruošė šokius, sklido muzika ir juokas. Vakaras buvo šiltas. Durys ir langai atlapoti. Pilna jaunų ir senų. Samdinių ir jūrininkų, giminaičių ir nuomininkų. Niekas nė negalvojo gultis. Žmonių veidai buvo kaip medus.

— Tu, Benjaminai, turbūt jau išsidūkai? O gal nematei, kad turime čia dvi merguželes, iš kurių ir nauda, ir gražumas? — paerzino Sėrenas.

Jis tesugebėjo linktelėti.

— Nenori išvesti jų šokti? — meiliai paklausė Sofija.

Laimei, Sėrenas tuoj pat ėmė kalbinti Andersą:

— Pats, tėtuši, matyt, jau nebesivaikysi po visą šalį merginų?

Andersas neatsakė, tik šypsojosi.

— Pamenu, sakei, jog vedybos ne tau, ir todėl netikėjai, kad iš to gali kas nors išeiti. O dabar, vadinasi, vedei, Andersai? Taigi išgerkim už meilę Reinsnese!

Suaugusieji pakėlė taures. Vis tiek atrodė, tarsi jie vienas kitą sergėtų. Benjaminas trūktelėjo megztinio siūlą. Nereikėjo. Rankovė prairo.

Sofija iškart pastebėjo ir nuėjo adatos. Galiausiai jam teko nusivilkti megztinį, kad ji galėtų susiūti.

Reinsnesas skyrėsi nuo Grėtėjaus. Namie niekam nebūtų atėję į galvą siūti, kai keliamas tostas už meilę. Arba kai griežia Dina.

Jis nedrąsiai pašnairavo į Diną, norėdamas pamatyti, ar siūlas viską sugadino. Bet ji atrodė įprastai. Beveik. Jis vis tiek apgailestavo, kad tokioj šilumoj apsivilko megztinį.

— Girdėjau, meilinaisi čia prie vienos merginos Grėtėjuje, tačiau tėvai tau iš po nosies nutekino ją į Bergeną, — maloniai tarė Sofija ir, žvilgtelėjusi į Diną, tuoj pat vėl palinko prie siuvinio.

— Nuo to laiko daug metelių prabėgo, — nusijuokė Sėrenas, tarsi nenorėdamas daugiau apie tai kalbėti. Nors su juo tai nieko bendra neturėjo.

— Aš niekad nebūdavau pirmas pasipiršti, — išsišiepė Andersas ir, jausdamasis lyg namie, atsistojo prisipilti taurės.

— Teisybė, ir turbūt ne veltui. Bet laukti taip ilgai kaip Andersas reikia nemažai kantrybės! — sukrizeno Sėrenas.

Dina pasitaisė suknelės rankovę. Sėrenui nereikėjo to sakyti. Jam tikrai nereikėjo to sakyti! Benjaminas norėjo atsistoti ir sprukti pro duris. Bet tas nelemtas megztinis. Dar nesusiūtas. Be to, reikėjo padėkoti už darbą.

— Taip, jaunystė, — nusijuokė Andersas.

— Po teisybei, nebebuvai toks jaunas, — tarė Sofija.

— Tiksliai nepamenu... — sumurmėjo Andersas.

— Nemanau, kad Dinai prie širdies tokie plepalai, — pasakė Sėrenas ir mostelėjo taure į Diną.

Ne, ne, geriau jam buvo to nesakyti. Megztinis jau sutvarkytas! Ko ji dar ten krapštosi?

— Mes Reinsnese nebijom, kai žmonės šneka mums girdint. Blogiau tai, kas pasakoma už akių, nes į tai negalime atsakyti, — tarė Dina.

— Dėl Dievo meilės... — susigėdusi pasakė Sofija ir ėmė apžiūrinėti savo pirštų galus.

Šneka nutrūko. Tyla priminė negyvas muses ant palangės. Sėrenas valandėlę pasukiojo nykščius, tada tarė:

4. 1124

— Mes nepažįstame Dinos taip gerai, kaip pažįstame Andersą. Tegu ji nelaiko už bloga, kad mes mažumėlę draugiškai pajuokaujam.

Sofija atsidūsėjo ir pasakė, jog naktį, matyt, būsią lietaus... po tokio vakaro. Tada grąžino megztinį. Jos šypsena buvo visiškai negyva.

Jis padėkojo. Kol vilkosi megztinį, Andersas pastatė taurę ir priėjo prie didžiojo krėslo, kuriame sėdėjo Dina. Kai Benjamino akys išlindo pro megztinio iškirptę, Andersas lyg namie pasiėmė nuo rūkomojo stalelio cigarą. Kruopščiai jį aplaižė. Graži Anderso burna labai tiko cigarams laižyti. Buvo matęs anksčiau, kaip jis tai daro. Dabar vos neėmė linksėti, kai minkštos Anderso lūpos apžiojo cigarą. Tada Andersas jį pridegė ir, užsitraukęs porą dūmų, padavė Dinai.

— Kai esi su Dina, neįmanoma prisiminti, kokias nesąmones kadaise išdarinėjai. Jos nieko nebereiškia. O mergina juk gerai ištekėjo ir be mano pagalbos, — tarė jis.

Akimirką Andersas pastovėjo priešais ją, tada įsispraudė į krėslą prie jos. Nedažnai išvysi tokį vaikiškumą. Iš tikrųjų. Tačiau smagu. Mat Dina jam nusišypsojo ir padarė vietos.

Pro duris iš sodo siūbtelėjo vėjas. Dievo pirštas perbraukė Dinai veidą. Štai taip. Dina atsigręžė į Andersą.

Vėliau, kai jis jau spėjo vienai mergaitei patampyti už kasos ir šnektelėti su kita, atėjo Sofija ir paklausė, ar jam nereikėtų eiti į viršų, mat jau vėlu. Jam buvo gėda, nes mergaitės girdėjo. Tada tarpdury pasirodė Andersas ir tarė:

— Benjaminas greit bus suaugęs vyras! Buvo puikus darbininkas plaukiant į Bergeną. Tokiems vyrams nereikia daug miego.

— Aš tik maniau... — tarstelėjo Sofija, bet Andersas stvėrė jai už rankos ir pasakė, kad ji turinti su juo pašokti.

— Ar tai tavo tėvas? — susižavėjusi paklausė viena mergaitė.

— Taip, — atsakė jis net nesuabejojęs. — Taip, Andersas — mano tėvas! — pakartojo.

Mergaitės nusekė akimis Andersą.

— Tu nepanašus į jį! — pasakė ta su kasom.

Jai nereikėjo to sakyti! Kam taip pasakė? Negi visas pasaulis išsikraustė iš proto? Bet jis nurijo apmaudą ir patylėjo.

— Tu panašus į savo motiną, Diną Grenelv, ji baisiai graži! — pasakė toji berniukiškais plaukais ir pakreipė galvutę.

Tada jam šovė į galvą mintis. Kad jis turi su ja pašokti. Anoji galės stovėt kaip drimba ir vėpsoti. Jis suko Boletę, ne taip jau dažnai užmindamas jai ant kojų. O ir pati neką geriau šoko.

— Aš prastai šoku, — pasakė uždususi.

— Aš irgi! O mums nusispjaut! — tarė Benjaminas, ir jį apėmė toks beribis džiaugsmas, jog nuo kaklo iki pat kulnų pajuto aštriai dilgsint.

Kai jie užlipo į viršų, kur jiems buvo paklota miegoti, ir palinkėjo vieni kitiems labos nakties, Andersas uždarė duris tarp kambarių. Tačiau jis viską apie juos žinojo.

Įsikniaubė Dinai tarp krūtų ir išplaukė su ja jūron. Rusas vis tiek buvo šalia, klampios, dvokiančios dervos klane. Benjaminas norėjo atsikratyti jo, nugramzdinti jūroje. Juk turėjo teisę ramiai paplaukioti su Dina. Bet ta šlykšti smarvė nenyko. Jis pašaukė Andersą. Tačiau atstumas iki „Motušės Karenos“ denio, nuo kurio Andersas stebėjo kelią, buvo per didelis.

Virš jų visąlaik ratus suko didelis bjaurus padaras: nei gyvatė, nei varnas, nei kiras, kažkoks jų mišrūnas. Nerdavo žemyn ir vėl kildavo į dangų.

— Ji ne tavo. Argi nematai? — sukrankė paukštis jam į ausį. — Ji turi iškeliauti. Nes juoda!

Pasidarė bjauru. Šleikštu. Plaukti su ja. Norėjo ją paleisti ir nenorėjo. Ji plaukė kartu. Buvo baisiai sunki. Jis vėl norėjo pašaukti Andersą. Bet neįstengė. Ką jam daryti? Ji plaukia kartu. Ji ne jo ir nori iškeliauti.

Paukštis išsinėrė iš odos ir užmetė ją ant jo. Jis matė, jog tai ir rusas, ir ne rusas.

— Pasakyk ką nors! — suriko jis padarui. Bet paukštis neatsakė, tik įsibrido į jūržolėm apžėlusį paplūdimį. Į pačią smarvę!

Ten stovėjo mergaitė su kasomis. Tarp akmenų ji užkūrė didelį laužą. Šiluma taip tvoskė jam į veidą, jog ėmė deginti. Degė jo pilve. Ir ten, ko jis nemokėjo įvardyti. O visi medžiai jūros pakrantėj liepsnojo.

— Tai todėl, kad visada turi ištekėti už kito! — pašaipiai tarė mergaitė. Ji išleido savo kasas. Plaukai plaukė per žiežirbų lietų. Plaukė į jį. Plonos auksinės gijos juodoje jūroje.

Dina keletą kartų pagrečiui ištarė jo vardą. Tarsi būtų ką tik atradusi jį ir tiksliai nežinotų, kas jis toks.

Jis pasidarė didelis ir tuščiaviduris. Jo akys matė kiaurai jūros. Viskas atrodė įprastai. Iki pat dugno. Taip, lyg žiūrėtum pro langą.

Jis galėjo pažvelgt ir į viršų. Per jūrą ir orą. Iš dugno. Tai nebuvo keista. Danguje žiojėjo plyšys. Andersas be galo lėtai krito pro skylę. Panašiai kaip popierinis paukštis, kurį paleidi pro palėpės langą. Dūsaudamas ir dejuodamas, jis nusileido į ką tik išskalbtą, saulėje išdžiovintą vilną. Juk taip ilgai išbuvo Lofothavo iže.

Jis juto dilgsėjimą sušalusiuose Anderso pirštų galuose. Buvo ir skausminga, ir malonu. Visai gerai. Taip, kaip šilumoje esti nušalusiam.

11 skyrius

Kai jis grįžo namo, buvo gražus ruduo, pilnas jaukių kvapų. Jis galėjo vaikštinėti po dvarą ir krautuvę, pasakodamas istorijas apie Bergeną ir Pasaulį.

Tuomet dar nežinojo, kad kitą rudenį bus siunčiamas į mokyklą Tromsėje. Nugirdo vieną dieną, kai sėdėjo motušės Karenos kambarėlyje, neuždaręs durų į svetainę. Kartais durys likdavo praviros.

Andersas Dinai balsu skaitė laikraštį. „Jieveris ir sūnus" skelbėsi pigiai parduodą seną portveiną, muskatinį vyną, aviečių actą ir žibalą lempoms. Valandėlę buvo tylu, paskui jis skaitė toliau. Apie laišką, neatsiimtą iš Generalinės pašto direkcijos, adresuotą Dinai Grenelv nuo pastoriaus Johano Grenelvo, išperkamasis mokestis dvylika šilingų.

Anderso balsas buvo kažkoks keistas. Tarsi bandytų išmokti atmintinai ir neįstengtų.

— Kodėl neatsiėmei laiško, Dina? — paklausė Andersas.

— Nes žinau, kas jame parašyta, — atsakė ji, tarsi kalbėdama apie vėjo kryptį.

— Žinai, kas jame parašyta?

— Taip.

— Bet dėl Dievo meilės... Ar tau galvoj negerai?

— Tas pats kaip ir praeitą sykį.

— Štai kaip. O ką jis rašė?

— Jog norįs nedidelės sumelės, kad galėtų vykti į Kopenhagą toliau studijuoti teologijos.

Andersas kone išnyko.

— Apie tai aš nieko nežinau.

— Suprantama. Nenorėjau tavęs varginti.

Tada liko tik sieninis laikrodis. Kalė jų alsavimą į sienas, grįždamas į jo ausis nepakeliamu triukšmu.

— Argi negali jam padėti, Dina?

— Ne!

— Nejau iš tikrųjų?

— Taip!

— Bet juk netiesa, Dina.

— Per visus tuos metus Johanas gavo daugiau nei užtektinai. Vienintelis jo darbas buvo trintis mieste su knygelėm po pažasčia. Dabar kitam atėjo eilė studijuoti. Tai brangiai atsieis.

— Kam atėjo eilė?

— Benjaminui.

Laikraštis pasijuto nesmagiai. Sušnarėjo. O didelės pėdos subrūžavo kambaryje po stalu.

— Kokie tavo planai dėl Benjamino, jei galima paklausti?

— Tromsės realinė mokykla! Ten bus mokomas užsienio kalbų ir baigęs galės laikyti brandos egzaminą. Vien mokslas kainuos trisdešimt šešis talerius. O kur dar pastogė ir maistas.

— Pastogė ir maistas! Tromsė! Betgi, Dina, jis dar vaikas!

— Jis negali čia būti ir...

— Ar berniukas apie tai žino?

— Dar ne. Bet mes anksčiau esam kalbėję.

— Per jaunas, — pasakė Andersas. Balsas buvo kaip tuomet, kai įsakydavo nuleist inkarą. Nepiktas. Toli gražu. Bet inkaro negalėdavai sustabdyti.

Dina sustabdė inkarą:

— Kuo anksčiau, tuo geriau.

— Bet juk Angelis — geras mokytojas.

— Benjaminas negali sėdėti Reinsnese tol, kol galiausiai niekur daugiau nebetiks.

Ar tai Andersas nusijuokė?

Kas juokėsi?

— Betgi, Dina, tai gali palaukti. Jam prieš akis visas gyvenimas.

— Niekas neturi būti verčiamas metai po metų tupėti saloje!

— Tai tu šitaip jauties, Dina?

Kažkas perėjo grindimis. Kur jie susiruošė? Kodėl nesėdi ramiai?

— Jam bus sunku, Dina.

— Taip, — atsakė Dinos balsas.

Nuo vieno žodžio jo galva susitraukė ir pavirto į nieką. To nieko viduj buvo riešutas. Gėlė ir norėjo ištrūkti. Jis būtų galėjęs atsistoti ir nueiti ten, kur balsai. Bet taip nepadarė. Ne, tai buvo neįmanoma.

— Tikiuosi, pati jam praneši, kad jis turės palikti namus?

Anderso balsas pasigirdo baisiai arti.

— Taip, — atsakė Dina.

Buvo neįmanoma kur nors eiti.

— O aš apie tai sužinosiu, kai bus po viskam? — nuskambėjo Anderso balsas taip, lyg kalbėtų į skardinį bidoną. Buvo neįmanoma klausytis.

— Andersai, negalvok šitaip.

— Tai kaip aš turėčiau galvoti?

— Tiesiog manau, jog bus geriausia, jei pati pasirūpinsiu Benjaminu.

— Taip, tu juk motina!

Pro durų plyšį pasigirdo kaži koks papsėjimas. Matyt, Andersas ėmė kimštis pypkę. Jis kemšasi pypkę! Ko tik žmonėms nešauna į galvą!

Kai pasklido pypkės dūmas, ji tarė:

— Kodėl taip supykai?

— Aš nesupykau. Tik jaučiuosi, lyg būčiau kvailelis be balso. Tu visus mus dresuoji, Dina. Iš to nieko gera nebus, pamatysi. Žinau, kad esi pratusi viską pati rikiuoti. Bet dabar patvarkei taip, kad turi mane, taigi privalai susitaikyti su tuo, jog sykiu turim galvoti.

— Taip ir yra, — pasakė ji. Pernelyg meiliai.

— Ne, tu nė žodžiu neužsiminei, kad berniuką ketini išsiųsti iš namų. Ir nepaklausei, ką aš apie tai manau, jei išvis apie tai pagalvojai.

— Būčiau atsiklaususi. Man tiesiog neįprasta turėti vyrą.

Jis įsivaizdavo, kaip ji įsmunka į Anderso mintis ir vėl išlenda lauk. Kaip šermuonėlis. Gali pasidaryti tokia laiba, jog pralenda pro siauriausią akmeninės tvoros plyšį, nespėji nieko daugiau pamatyti, tik jos uodegą.

— O košmarai, Dina!

— Jis serga tik Reinsnese.

Ji pasakė, kad jis serga. O juk žino, kad netiesa. Rusas serga. Dar ir kaip serga! Visai susibaigęs. Ar ji meluoja norėdama išsigelbėti? Nejau Dina meluoja kaip ir visi kiti?

Stovėdamas motušės Karenos kambarėlyje, jis ištiesė ranką. Norėjo pasiguosti paglostydamas lempą žaliu stikliniu gaubtu virš Viešpaties cherubino. Kažką juk reikia turėti. Jis ištiesė pirštus. Visus išsyk. Kas padaryta, padaryta. Motušės Karenos lempa jo taip pat nenori. Keršija! Žalio stiklo šukės susmigo jam į blauzdą. Iš jo mažom raudonom pūslelėm ėmė sunktis rusas, o aplinkui pakvipo žibalu.

Jis dar ilgai šitaip stovėjo, kai jie subėgo iš visų pusių ir ėmė klegėti.

12 skyrius

Olinei nereikėtų taip šaukti, pamanė jis. Olinė ir jis — vieninteliai Reinsnese, kurie taip plyšauja. Tačiau kai rėkdavo ji, būdavo kur kas blogiau. Darydavosi nejauku. Mat ji lyg ir turėjo teisę. Ne veltui buvo Olinė.

— Dieve visagali, nubausk tą, kuris paniekino Dievo dovaną! — šaukė ji skaisčiai įraudusi.

Atviros durys nesaugios. Tai pasitvirtino dar kartą. Galbūt vertėtų persikraustyt išimtininkų trobon. Bet ir ten nesaugu. Ten — Tomas.

— Ponia, negalima šitaip švaistyt miltų!

Jai iš burnos prasiveržė rėksmingo apmaudo srautas, ištryško ašaros. Tikriausiai norėta, kad liudytoja būtų tik Tėja. Bet juk negali negirdėti, jei turi ausis. Dina jau kadai buvo arklidėje su miltų gorčiumi.

— Ji ne tiek jau daug paėmė. Vos ant dugno... — suniurnėjo Tėja virtuvėje.

— Aš tau parodysiu vos ant dugno! — suklykė Olinė.

Netrukus pasigirdo pliaukštelėjimas. Tarsi ant stalo kas būtų tėškęs šlapią mazgotę. Suprantama, jis galėjo dėtis vyru, pasišaipyti ir viską priskirti prie bobų tauškalų. Bet ne taip paprasta.

— Aš pati mačiau, kiek ji paėmė. Begėdiška! Ir didelė nuodėmė! Reinsnese nepaisoma senojo papročio, kad arkliui nevalia duoti Dievo dovanos. Bet ateis atpildas! Visi matėm. Kokia bausmė už tai, kad Dina neša kruopas ir miltus arkliui.

Jis nusprendė būti suaugęs ir įeiti į virtuvę. Tuomet ji tikriausiai nutils. Bet Olinė nekreipė į jį dėmesio. Priėjo prie pat atšlijusios Tėjos ir ėmė kuždėti. Balsiai ir grėsmingai, tarsi kerėdama.

— Dėl ko Reinsneso žmones ir arklius jau tiek laiko persekioja nelaimės? Ką? Aš tik klausiu, neturėdama galvoj nieko pikta. Pirmiausia arklys pasibaido, sudaužo roges, ir Jakobas

žūva pragarmėje. Paskui Dina savo rankom papjauna savo žirgą. Jau daugel metų šiuos namus lanko mirtis ir serga darbiniai arkliai. Minėsi mano žodį, mergyt! Galėčiau pakartoti paties probsto akivaizdoj! Tai bausmė už Dinos piktnaudžiavimą Dievo dovana!

Jis paklausė, ar stalčiuje neatsirastų dervuotos virvės. Jam taip reikėtų kokio galelio peilio kotui apsukti, nes dabar jis labai slysta.

Bet Olinė jo nematė. Jis atsidūrė audros sūkury.

— Dina gerai nusimano apie arklius! — užriko jis ir pajuto, jog dreba.

— Nusimano! — suprunkštė Olinė, lyg kalbėtų su Tėja. — Tai kodėl dvarui taip nesiseka pirkt arklius? Naujausias darbinis arklys tokių silpnų kojų, jog tikra gėda. Tomas sako! Kaip manai, dėl ko taip yra? Eržilas atrodo kaip kojinėm apmautas ir po kiekvieno darbymečio vis labiau klyšta. Persirgo ir špatu, ir kolika.

— Kitur irgi taip atsitinka, — nedrąsiai pertarė Tėja.

— Nedrįsk taip kalbėti! Dieglius Dina gydo geriausiai. Ji duoda arkliui valgomąjį šaukštą pieno rūgšties, praskiestos puse litro vandens, arba pusę litro praskiesto acto! — grėsmingu balsu tarė jis ir žengė prie Olinės.

Bet šiandien ji buvo it pamišusi. Nesutramdoma.

— Ji nebeleido duot pašaro, pati sėdėjo prie arklio ir šiltais skudurais trynė pilvą, — tarė Tėja, norėdama jam padėti.

Olinė atrodė taip, tarsi mielai juos būtų apspjovusi. Tačiau tik primerkė akis palikdama siaurus plyšelius, pro kuriuos svaidė ugnį ir sierą.

— Ji paniekino Dievo dovaną! Tai nepraeis be bausmės! Bandžiau perkelti miltų maišą už dėžės po suolu viralinėje, kad nerastų. Netikėjau, kad klaus, kur padėtas. Ji ir neklausė. Bet šviežias miltų pėdsakas akivaizdžiai rodo, kad ji surado slėptuvę ir ją apvogė! Ką pasakysi? Kad šeimininkė šitaip nusivažiuoja, jog vagia Dievo dovaną iš nuosavos viralinės! Ir neša kuinpalaikiui!

Kai ji atsikvėpdavo, atrodydavo, jog kažkas tėškia milžinišką paltuso galvą į druskos dėžę.

— Kuo, beje, tie arkliai tokie ypatingi? Ar nors vienas gyvas padaras gali man atsakyti, kuo tie arkliai ypatingi? Ypatingesni nei karvės, kurios duoda pieno, sviesto ir veršiukų? Iš žirgo jokios naudos! Paskutinio kumeliuko kulkšnys kaip ver-

šio, o kryžkaulis — kaip vištos perekšlės! Tai — bausmė! Už Dievo dovanos paniekinimą! Kaip Andersas nebijo plaukti atviron jūron, turėdamas žmoną be jokio supratimo apie padorumą!

— Liaukis šitaip kalbėt apie Diną! Kitaip... kitaip aš tave nušausiu! — suriko jis.

Pagaliau ji vėl tapo bent kiek savimi. Užčiaupė burną taip, jog suliulėjo žandai, ir įbedė į jį akis.

— Viešpatie, pasigailėk mūsų! Vargšas, vargšas vaikytis! O dabar ji žada tave išsiųsti! — sukūkčiojo ji ir apglėbė jį.

Jį prarijo rūgštus, saldus ir miltinas pasaulis.

Dabar galima vėl pradėti galvoti. Viskas praėjo.

Jis susirado Andersą, norėdamas jį įspėti apie Olinės grėsmę. Vis šis tas, nors ir maža naudos.

Andersas vaikščiojo po sandėlius rikiuodamas, ką reikės vežti į Lofoteną.

Jis suraukė kaktą ir paklausė:

— Ar Dina girdėjo?

— Ne, buvo arklidėje.

— Nereikia jai dėl to galvos kvaršinti. Olinė labai prietaringa.

— Nebuvo malonu viso to klausytis, — pasakė jis.

— Pamiršk! Kartais Olinei reikia išsiplūsti. Ji visai kaip garo mašina! Geriausiai dirba, kai išleidžia garą. Verčiau lik čia, padėsi man viską suskaičiuoti ir sukrauti.

Andersas šyptelėjo, bet galėjai matyti, kad jis truputį susirūpinęs.

— Lofoteno žvejai, ne taip kaip arkliai, turi dviejų šimtų metų senumo teisę į trijų mėnesių maitinimą, — tarė jis, išskleidė seną sąrašą ir balsu perskaitė: — „Tuzinas svarų sviesto, tiek pat rauginto sūrio ir pora varškės sūrių. Du vogai duonos papločių. Toliau — du svarai miežinių miltų žuvienei. Taip pat visas rūkytas avies kumpis ir šiek tiek sūdytos mėsos. Dvidešimt sklindžių, pusė kvartelio* silkių. Ankeris** gėrimo, ropinė degtinės ir keli markai*** tabako. Kiekvienam atskirai dar reikia miltų košei ir sirupo pagal poreikį. Bendra viso to vertė dešimt talerių".

---

*Kvartelis — svorio vienetas, lygus 25 kg.

**Ankeris — senas skysčių talpos vienetas, 38,6 l.

***Markas — svorio vienetas, lygus 250 g.

— Ar jie šitiek suvalgys?

— Ir dar daugiau. Jei nori turėt geriausią įgulą, geriau paskaičiuoti per daug nei per mažai. Su įgula aš galiu tvarkytis pats, nesvarbu, ką Olinė sako, o žuvis siunčia Viešpats. Tačiau net aptikęs tuntus žuvų, neturėsi naudos, jei įgula bus ištižus.

— Būtų įdomu pažiūrėti, kaip ten viskas atrodo...

— Baisybė žvejų! Rodos, girdėjau, kad Lofotene žūklauja koks dvidešimt tūkstančių. Kiekvienas vyras turi savo mantą. Daug priskaičiuotum dėžių su duonos papločiais ir skrynių. Devynias galybes aprangos ir aulinių batų. Pirštinių, kurios, pririštos prie laivagalio, mirksta vandenyje, kad būtų švarios ir nesuledėtų.

Galėjai įsivaizduoti keturiasdešimt tūkstančių pilkai baltų žvejų, viena vora plaukiančių Vestfiordu. Ne juokas. Keista, kad niekas jam anksčiau nepasakojo.

— Sakai, Olinė skundžiasi, kad Dina duoda arkliams miltų. Tai dabar žinok, kad ne kas kitas, o tavo motina prieš daugel metų išsprendė painiausią uždavinį apskaičiuodama, kiek sūrio, sviesto ir uostomojo tabako kiekvienais metais reikia Lofotene. Tada ir pradėjau gabenti prekes pardavimui. Olinė nemato toliau už Reinsneso virtuvės, vargšelė... Mudu su Dina į tai žiūrime kiek kitaip.

Jis pasakė „mudu su Dina“. Viskas gerai. Andersas tam pritaria. Vadinasi, klydo Olinė.

— Nors važiuoji į Tromsę mokytis, aš tau, vaikel, pasakysiu, kad žūklė — tai laisvė ir nuotykiai! Gilus nakties miegas. Pūliuojantys pirštai ir beribis gyvenimo džiaugsmas. Net kai žūklė nenusisekus, ištrūkti iš namų — tikra palaima. Visa kita, ko nebegali atitaisyti, turi palaukti, kol grįši.

— Ar aš galiu plaukti kartu į Lofoteną?

Jis matė, kad Andersas nežino, ką atsakyti. Tačiau pakartojo klausimą.

— Pakalbėsiu su Dina, — netvirtai pažadėjo Andersas.

Bet jie abu žinojo. Apie tai negali būti nė kalbos.

Andersas atsikrenkštė ir tarė:

— Turi gerą galvą, vaike. Reikia duoti jai darbo, kol nepasenai ir neiškvaišai.

— Tu juk irgi turi gerą galvą, Andersai! Bet dėl to tavęs niekas nesiunčia į svetimus namus Tromsėje!

— Ne, mano jaunystėje buvo kitaip. Džiaugeisi, jei kas duodavo darbą už išlaikymą. Be to, mano verslas ne toks, kad reikėtų skaityti knygas.

— Aš noriu būti škiperis, Andersai. Pasakyk Dinai, kad mes taip nusprendėm!

— Dina netiki, kad iš tavęs gali būt škiperis.

— Kodėl netiki? Aš jai įrodysiu!

— Ir aš nemanau, kad iš tavęs bus škiperis.

— Ar už tai, kad netinku būti škiperiu, turėsiu galuotis Tromsėje?

— Ne, tu esi laimingiausias berniukas iš visų, kuriuos pažįstu. Mes manome, kad tu tapsi dideliu žmogumi. Todėl tau reikia į mokyklą.

— Kas aš būsiu?

— Laikui bėgant pats pasirinksi. Tai bus kas nors svarbu!

— Aš maniau, kad būsi man tėvas ir taip pat spręsi. O dabar vis tiek sprendžia ji viena!

Nieko negalėjai padaryti, kad sukilo pyktis. Žodžiai ištarti, ir neįmanoma jų atsiimti. Andersas žiūrėjo į grindis.

— Tavo motinai turbūt geriau žinoti.

— Pats matai, ką iš to turi Johanas. Dabar tik guli šezlonge su pastoriaus sutana ir kaulija pinigų!

Andersas neišlaikė nesusijuokęs.

— Tai visai kas kita. Jis nėra Dinos sūnus, — linksmai tarė.

— Ką nori tuo pasakyti?

— Tu, Benjaminai, kitaip suręstas.

— Iš kur žinai?

— Matau, kai būni įširdęs. Ir kai būni švelnus.

— Bet mes abu esame Jakobo, ir Johanas, ir aš, o tu juk žinai, kas atsitiko Jakobui? Dabar tik kaip puošmena kabo ant sienos ir vaidenasi drabužinėje salės pašonėj.

— Kas sako, kad vaidenasi?

— Dina sako, kad jis ten yra.

— Šit kaip, — mąsliai tarė Andersas.

— Jis nepavojingas.

— Galbūt.

Andersas prisikimšo pypkę ir uždegė.

— Ar tu tiki vaiduokliais ir šmėklomis, Andersai?

— Tie padarai manęs labai nekamuoja.

— O mane kamuoja.

— Kas būtent?

— Rusas. Jis persikraustys su manimi į Tromsę. Ten man nebus su kuo žaisti šachmatais naktimis.

— Ar tebesapnuoji rusą?

— Taip.

— Ką jis daro?

— Šaukia ir klausinėja.

— Ko klausinėja?

— Ar aš negalėčiau būti jo liudytojas.

Jam niekada nereikėjo šito sakyti! Suvokė iškart, kai žodžiai jau buvo išsprūdę. Jie turėjo likti neištarti!

— Vis dar jauti nuoskaudą, kad lensmanas tave tąkart tiek daug klausinėjo?

— Nežinau...

— Negali pamiršti, kad jis nusišovė?

— Tai buvo šautuvas!

Jis pakartojo kelis kartus, kad neliktų abejonių.

— Taip, šautuvas! — pritarė Andersas.

— Kaip manai, ar būna, kad žmonės šaudo vieni kitus? — paklausė jis, nors ir žinojo, kad neturi to daryti.

— Būna, bet ne čia.

— Kodėl ne?

— Visą likusį gyvenimą praleistum cypėje. Žmonės šaudomi tik kare.

— Ar nepažįsti nė vieno, kuris ką nors nušovė?

— Ačiū Dievui, ne!

— Pagalvok. Labai gerai pagalvok!

Tai buvo tas pat, kaip vaikščioti peilio ašmenimis. Neįmanoma pabėgti. Jis tai pasakė.

— Liaukis, vaike! Man nėra reikalo apie tai galvoti.

Galėjai tiesiog stebėti mažą padarėlį juoda nugara, paprastą vabalą, iš lėto roplojantį lentos atraiža. Juodu žvilgančiu šarvu. Staiga pajuto, jog turi ką nors daryti. Pasidarė taip tuščia. Neįmanoma tverti. Jis atsistojo ir kulnu sutrėškė vabalą.

— Kaži ar gražiai pasielgei? Juk nepadarė tau nieko bloga? — tyliai pasakė Andersas.

— Negyvas rusas irgi nėra gražu, juolab kad ir jis nieko bloga nepadarė, — pasakė ir klestelėjo ant statinės. Ši susvyravo. Grindys velnioniškai nelygios.

— Tiesa, — pasakė Andersas.

— Kaip tau atrodo, kaip ji gali... gyventi lyg niekur nieko? — išgirdo save tariant.

— Ji negyvena lyg niekur nieko. Tiesiog stengiasi neištižti, — pasakė Andersas ištįsusiu veidu. Galėjai pamanyti, jog Andersas visažinis.

Tačiau Andersas nieko nežino.

— Ji juk turi tave!

Net keista, kaip paprasta buvo ištarti: „Ji juk turi tave".

— Tu irgi turi mane, Benjaminai.

— To, kurį turi Dina, niekas daugiau neturi!

— Gal todėl ji ir nori, kad tu išeitum į žmones ir išmoktum kai ko daugiau, ne vien būti Dinos sūnumi.

— Tu taip manai?

— Panašiai, — atsakė Andersas keistoka veido išraiška.

— O kaip rusas?

— Jis turės pasilikti čia. Jei ne, duok žinią, atvažiuosiu su juo pakalbėti.

— O jeigu būsi Lofotene?

— Iš Lofoteno taip pat plaukia laivai.

— Kelionė ilgai trunka.

— Bet įmanoma. O kol kas bus, turėsi laikytis savo jėgom. Vyrams būtina.

— Manai, kad aš boba, kuri išsigąs negyvo ruso?

— Esu matęs didesnių vyrų nei tu, kuriuos įveikė mažesnės nelaimės, — rimtai pasakė Andersas.

— Ar tu kada nors bijai, Andersai?

— Visaip būna.

— Dina sako, kad visi ko nors bijo.

Andersas atrodė nustebęs. Jis nedaug žino. Tiesiog tikisi, jog viskas bus gerai.

— O, ji taip sako?

— Sako, kad ir pati bijo.

— Ko bijo?

Jis pasakė per daug. Neužtenka kalbėtis su žmonėmis. Reikia kalbėtis taip, kad apsaugotum save. Nevalia ištežti. Dabar reikia užvesti kitą kalbą. Kasdienišką. Todėl jis pasakė:

— Greičiausiai paprastų dalykų, kurie nė kiek nepavojingi.

Andersas linktelėjo ir nebeklausinėjo. Daugeliu atžvilgių jis — ypatingas tėvas. Žino, kad visada reikia kur nors sustoti. Tada Andersas papasakojo istoriją apie vieną savo kelionę laivu. Jis taip bijojęs, jog vėmęs net nesirgdamas jūrlige.

— Baimę pamiršti iškart, kai išlipi į krantą ir pasijunti saugus, — pridūrė šypsodamas.

Jau kitą dieną Andersas Benjaminui pranešė, kad, deja, prieš vykdamas į klasikinę mokyklą Tromsėje, jis privalo atsidėti gra-

matikai ir aritmetikai. Nevalia prarasti nė dienos, taigi kelionę į Lofoteną teks atidėti iki kitų metų.

— Ji negera!

Kodėl gi neišdrįst pasakyti to žmogui, kuris jam yra tėvas.

— Matyt, ji turi priežasčių, — pasakė Andersas ir nusisuko.

Jis dažnai sėdėdavo motušės Karenos kambarėlyje ir mąstydavo apie tai, jog neverta visko prisiminti. Iš to nieko gera. Kuo daugiau jis galvojo, tuo daugiau prisiminė.

Kartais šios mintys prasprūsdavo į skaitomas knygas ir viską sugadindavo. Kalbėdavo baimingu balsu, priklausančiu pačiam sau. Pasakose ir romanuose išgirsdavo save pasakojant tai, ko jam nevalia prisiminti.

Tai buvo kone blogiau už ruso klyksmą.

Retkarčiais jis pamatydavo save iš šalies. Kaip dulkelę, kažkieno padėtą po motušės Karenos lupa. Kai kada jis pamanydavo, jog pats save ten padėjo. Ir kad ta jo dalis, kuri tai padarė, yra neįveikiamas milžinas, plumpinantis visata su žvaigždėto dangaus apsiaustu ant pečių. Bet dažniausiai jautėsi tuo, kuris guli po lupa. Kartais būdavo kandis, kuri skraidžioja po kambarį, bet niekas nepakelia į ją akių.

Jis dažnai mąstydavo, kodėl daro taip, kaip nusprendžia ji. Ar ne ji sprendžia? Gal jis pats bando atspėti, ko ji iš jo nori?

Tarpais labai aiškiai matydavo, jog ne jos kaltė. Bet nedrįso tų minčių kaupti, nes tuomet viskas būtų vien jo kaltė. Nes jis — bailys. Nes nėra toks geras, koks turėtų būti. Nes šaukia ir verkia baisiau nei Olinė, neturėdamas jokios teisės.

Labai blogomis dienomis galvodavo, kad Johanas yra geriausias Jakobo sūnus. Ir kad motušė Karena juo labiausiai didžiavosi. Žinoma, Johanas — geras žmogus. Jeigu ir muša, turi priežastį. Svarią priežastį.

Kartą po Anderso ir Dinos vestuvių jis pabandė šnektelėti su Johanu. Juk teturi tą vieną brolį. Johanas tądien atrodė toks smagus. Taigi neprašytas nusekė paskui Johaną, kai šis išėjo pasivaikščioti paplūdimiu. Bet paskui labai aiškiai pamatė, kad jo artumas broliui — kančia. Galima buvo nekreipti į tai dėmesio ir ištverti. Bet tai viską keitė. Tuomet paaiškėjo, koks jis gali būti blogas, palyginti su broliu. Ėmė ir pasakė. Buvo pakankamai suaugęs, kad suprastų, jog tokie dalykai nesakomi.

— Šįkart tau teks miegoti vienam, nes Dina ištekėjo už Anderso.

Vienu akimoju Johanas sustojo kaip įbestas tarp akmenų, bangoms plakantis į uolas. Seklumose saulė jūrą nudažė žaliai, viskas buvo ramu. Šlameno vėjelis. Bet viduje buvo šalta. Johanas buvo toks pat blyškus kaip smėlis su kriauklių priemaiša, ant kurio jis stovėjo. Nelaimės pranašas. Baltas brolis, vos vos plazdenantis vėjyje.

— Ką nori tuo pasakyti? — ištarė brolis, beveik nekrutindamas lūpų.

Jis juk žinojo, kad Johanas nepakęs atsakymo. Todėl tarė:

— Tu miegodavai pas Diną anksčiau, kai ji gyveno išimtininkų troboje! Tiesa?

— Iš kur ištraukei, vaike?

Johanas grėsmingai žengė priekin. Tereikėjo atsitraukti ir justi, kaip širdis tvinksi pirštų galuose.

— Aš mačiau!

Ant peties pajuto Johano gniaužtus. Nagai susmigo į odą. Buvo bemaž gera. Juos tarsi kažkas susiejo.

— Tylėk! Niekada nieko panašaus nesi matęs! — sušuko Johanas ir sugnybė dar smarkiau.

Jis juk turėjo surikti. Bet niekis. Kai esi gnaibomas, turi visišką teisę rėkti. Tada bent žinai, ko rėki.

— Argi tai taip blogai? — sustūgo jis, ištrūko ir ėmė bėgti priešais.

Bet kur buvęs, kur nebuvęs atsigręždavo ir pažerdavo naujų žodžių, dėl kurių Johanas imdavo vytis nė kart nesuabejojęs, ar jis tikrai matė.

— Tu nesakysi to šlykštaus melo jokiam žmogui! — šnypštė Johanas.

— Tai ne melas! Bet jeigu taip bijai, galiu ir nekalbėti! — galėjai sušukt savo broliui. Tai buvo taip lengva. Šitaip galėjai su Johanu turėti šį tą bendra. Johanas negalėjo pasprukti negalvodamas apie jį. Negalvodamas apie tai, kad kažką jie žino abu.

13 skyrius

Prieš Kalėdas apsilankė lensmano šeimyna. Nuotaika prie stalo buvo slogi. Berniukai ir Tomas, prisikrovę kalėdinių dovanų, rogėmis išvažiavo lankyti trobelninkų.

Nė kiek nepasidarė geriau, kai, valgant paltusą, lensmanas užsiminė, jog naktimis nesą ramybės. Žingsniai, varstomos durys. Netikus tvarka.

— Benjaminą tebekankina sapnai, — trumpai paaiškino Andersas.

Dina, užsispyrusi ir atšiauri, knebeno žuvį.

— Kiekvieną naktį? — paklausė Dagnė.

— Pastaruoju metu — taip, — pripažino Andersas.

— Labai blogai! Ar jis nėra... kiek per švelniai auklėjamas? — pasakė lensmanas ir susikimšo į burną antros porcijos likučius.

— Vis ta ruso žūtis, — tyliai pasakė Andersas ir pasiuntė lensmanui lėkštę su žuvimi.

Kvepėjo lauro lapais ir actu. Žuvies mėsa buvo balta ir stangri, padengta nelygiu perlamutru, su riebios odos apvadu.

— Bet tai juk atsitiko seniai, — tarė lensmanas, kraudamasis į lėkštę.

— Jis ten buvo. Tai būtų galėję sukrėsti ir suaugusį vyrą, — pasakė Andersas.

— Bet netrukus po to jis buvo toks žvitrus, — įsiterpė Dagnė. Ji nuoširdžiai troško, kad prie stalo būtų santarvė.

Akimirką lensmanas kramtydamas žiūrėjo į ją. Paskui maktelėjo galva ir pabrėždamas žodžius tarė:

— Apie juos negalima per daug tūpčioti, nes pasidaro nesukalbami.

— Kaip aš? — paklausė Dina.

— Na, na, — tarė lensmanas.

Andersas ir Dagnė išsižiojo kažko sakyti, bet jų žodžiai susidūrė ore.

— Ar tu buvai ten, kai jis parkrito? — toliau kalbėjo Dina.

Lensmanas pasijuto užgautas, bet neparodė.

— Na, na... — maloniai pakartojo jis.

— Ar tu buvai ten, kai Jertrūda parkrito? — sušnabždėjo Dina.

Lensmanas Holmas išblyško ir staiga griebėsi už širdies.

— Dina, Dina, nepradėk iš naujo, — paprašė Dagnė ir kilstelėjo nuo kėdės. Jos peilis nupuolė ant grindų. Sidabrinis kotas buvo pripildytas smėlio. Ir nustojęs virtuliuoti po stalu dar ilgai gaudė.

— Ar tu buvai ten, kai Jakobas nuvirto į pragarmę? — šaltai kalbėjo Dina. Sugniaužtos rankos gulėjo priešais lėkštę, ji atkakliai žiūrėjo į užmerktas lensmano akis.

— Dina... — paprašė Andersas.

— Ar buvai ten, kai Nylsas pasikorė palubėje?

Aplink ją šerkšnijo.

— Jeigu būtum ten buvęs, galbūt ir tau kokią naktį nesisektų užmigti. Taigi per daug nesipūsk! — užbaigė ji.

Tuomet ji ramiai atstūmė kėdę, sulankstė servetėlę ir padėjo prie pilnos lėkštės. Kiekvienam atskirai linktelėjo ir išėjo. Andersas iškentė iki galo. Tada, nusiskundęs nuovargiu, palinkėjo visiems labos nakties. Viršuje, palėpės koridoriuje, prieš žengdamas vidun turėjo stabtelėti prie durų ir susitvardyti.

Ji rengėsi už širmos. Jis priėjo artyn ir stovėjo žiūrėdamas į jos viršugalvį, kol ji sustojo ir pažvelgė į jį.

— Aš nebepakęsiu nesantaikos tarp tavęs ir tavo tėvo! — išdėjo be įžangos.

— Ką ruošies daryti?

— Kai jie atvažiuos kitą kartą, manęs nebus namie, jei nepasirūpinsi, kad galima būtų ramiai pavalgyti, — pasakė ir iš syk nusismaukė švarką ir marškinius.

Ji neatsakė, tik užmetė palaidinukę ant širmos viršaus. Blyškioje šviesoje tematė jos rankas ir plaukus. Lauke snyguriavo. Jis užtraukė užuolaidas ir nusivilko likusius drabužius.

Išsiliejęs atlyžo. Bet ji ir toliau buvo užsiėmusi savimi. Galiausiai tai tapo nepakenčiama.

— Kitas dalykas... dar svarbesnis: negalime išsiųsti berniuko į Tromsę, kol jo tokia būsena kaip dabar. Jis juk visai nemiegą! — pasakė jis.

— Geriau, kad jo galva būtų užimta kitais dalykais, negu dykinėtų čionai, — atsakė ji.

Andersas pajuto, kaip apima pyktis.

— Tu nesigaili vaiko.

— Ką, tavo manymu, turėčiau daryti?

— Leisk jam pasilikti namie, kol viskas praeis.

— O jei nepraeis?

Andersas stovėjo už nugaros ir žiūrėjo į ją, kaip ji šukuojasi. Paprastai, kai ją stebėdavo nemačiom, jo veidas tapdavo gailus.

— O jeigu taip ir liks? Visą laiką? Ar jis ir sėdės čia, Reinsnese, su savo košmarais?

— Ar bandei su juo pakalbėti? Apie tai, kas jį kankina.

— Aš žinau, kas jį kankina, — pavargusiu balsu tarė ji ir išėjo iš už širmos.

— Na, taip, rusas. Bet ar pasakei jam, kad tai ne jo kaltė?

Ji ūmiai atsisuko ir įsmeigė į jį akis.

— Kalba ne apie kaltę!

— Ne! Bet ar jis tai supranta? Mes turime sugalvot, kaip padėti... — Jis patylėjo. Tada iš lėto ištarė: — Galbūt tam darbui nesi tinkamiausias žmogus, Dina?

— Ką turi galvoje?

— Tai, kad ir tu ten buvai ir jį suradai. Būtų geriau, jei kas nors kitas pakalbėtų su juo apie tuos dalykus.

— Ir kas gi galėtų tai būti? Pastorius? — kandžiai paklausė ji.

— Ne. Aš!

Ji nužvelgė jį tiriamu žvilgsniu ir nežiūrėdama padėjo šepetį.

— Esi labai geros nuomonės apie save, Andersai?

Jis pajuto pašaipą.

— Žinoma, o tu — ne? Nesi geros nuomonės apie mane?

Jo veidą iškreipė keista šypsena.

— Kaipgi. Tu labai mielas, — išsiblaškiusi tarė ji.

Kai jiedu atsigulė, žiūrėdama kažkur į šalį ji pasakė:

— Ne tau reikėtų išvykti iš namų, o man.

— Kaip tai atrodys? Taviškiai važiuos pas mane į svečius, kai būsi išvykus?

— Gali būti, kad jiems teks.

— Ką nori tuo pasakyti?

— Kad man, rodos, reikia išvykti.

Kambaryje liko tik tyla.

— Ir vėl, Dina? Kur? — pagaliau sušnabždėjo jis.

— Ten, kur galėčiau pas maestrą mokytis griežti violončele.

— Violončele? O, Dieve!

Jis girdėjo vien jos kvėpavimą. Buvo taip šalta.

— Tu ir anksčiau tuo grasindavai, — pasakė jis ir įkvėpė taip, jog palengvėjo. Tada kalbėjo toliau: — Tik tiek ištūrėjai? Tu jau gailiesi? Dėl vedybų?

Ji papurtė galvą ir įsikniaubė į jį.

— Kas tau neduoda ramybės? Ar rusas tebelaiko apglėbęs visus namus?

— Čia taip ankšta.

— Tą patį sakei ir anąkart jektoje. Paskui norėjai, kad aš visa atitaisyčiau. O dabar ir to negana!

— Aš nekalta.

— Tai kas kaltas?

Ji neatsakė. Ramiai gulėjo, tarsi norėdama jį įtikinti, kad miega. Jis įsiuto. Bet Andersas nemėgo rodyti savo įtūžio.

— Tu vis dar gedi? — pagaliau paklausė.

— Kas yra... gedėti? — atsakė ji klausimu.

— Aš žinau, kas yra. Man... Bet aš nieko nežinau apie tavo sielvartą, Dina.

— Ir aš nežinau, — vos girdimai pasakė ji.

Jis pasijuto mirtinai pavargęs. Vis dėlto neatlyžo. Turėjo ją prašnekinti.

— Galbūt tau reikėtų išsiaiškint? Tau juk teko gedėti visą gyvenimą. Iš pradžių motina, paskui Jakobas. Tada Levas... Galbūt turėjai išsiaiškinti, prieš kalbėdama su manim apie vedybas, Dina?

Laiptuose pasigirdo žingsniai. Tyliai šnekučiuodami, Dagnė ir lensmanas atsargiai uždarė salės duris. Kai viskas nurimo, Dina porą kartų giliai atsikvėpė.

— Vedybos neturi nieko bendra su mano sielvartu, — pasakė ji.

— Nejaugi? Levas nebesilanko Reinsnese?

— Vėl pradedi, Andersai?

— Ne!

Jie gulėjo susispaudę po stora antklode. Nejudėdami. Praėjo tiek laiko, kad jis turėjo pakrutėti.

— Tinklas tavo mintims? — paklausė ir apglėbė ją.

Ji neatsakė. Bet apsikabino jį. Vis šis tas.

— Dina?

— Ko?

— Ar nemanai, kad kada nors... tarp mūsų atsiras... truputis meilės, ar kaip pavadinti...

Jis užsikirto.

— Meilės... — tarstelėjo ji.

— Taip, man nesunku tai sakyti, — sumurmėjo jis.

— Kodėl?

— Nes man atrodo, kad tai teisinga.

Ji paglostė jam plaukus ir sprandą. Nuo to jis tik pasijuto apgailėtinai.

— Tame negali būti nieko bloga? — pasakė jis prie jos rankos.

— Ne, Andersai, ne, ne, nieko bloga!

Jis kai ko ją paklausė. Ar ji nesuprato? Galiausiai atsidusęs tarė:

— Galbūt pakalbėsi apie jį? Levą?

Ji neatsakė. Bet jis jautė, kad žodžiai skinasi jos galvoje kelią. Ji sulaikė kvėpavimą. Jis atvertė ją, kad galėtų pažvelgt į akis. Tačiau buvo per tamsu. Akimirką įžvelgė jas kaip porą tolimų žvaigždžių. Paskui ji išnyko jam iš akių.

— Ne. Ar negalim jau miegoti, Andersai? Diena buvo ilga, — pasakė ji ir vėl norėjo pasislėpti po antklode.

— Tu kaltini save? Už tai, kad jis nusišovė? Ir už tai, kad Benjaminas matė?

— Ar negalim jau miegoti, Andersai? — pakartojo ji.

Jis prisitraukė jos veidą.

— Ne! Kodėl nori išvažiuoti?

Jis buvo piktas. Pats girdėjo. Piktas, nes išsigandęs.

Tuomet ji atsisėdo prie smakro prisitraukdama kelius ir apkabindama save rankomis. Iš lėto svyravo į šalis. Jis pabandė ją apglėbti. Bet ji ištrūko. Kol ji laikė priešais veidą rankas, tarsi laukdama smūgio, pasigirdo kapoti žodžiai:

— Jeigu aš tau pasakyčiau... kad jis... nepadarė to pats... ką darytum, Andersai?

— Ką turi galvoje?

— Tai, ką pasakiau...

— Kad tai buvo nelaimingas atsitikimas?

— Ne.

Kažkas pasidarė šešėliams prie durų. Jis nesuprato, kieno jie.

— Dina?..
— Taip.
— Tu juk nenori pasakyti?..
— Noriu!
Kai tarp kambario sienų liko tik jų alsavimas, ji garsiai pakartojo:
— Noriu!
Buvo tamsu. Andersas buvo mažas berniukas. Sėdėjo ant motinos kelių. Bet nuo to laiko, kai ji paskendo, praėjo daug metų. Niekas nieko nežino apie laiką. Jis susirado jos ranką. Sunėrė savo pirštus su jos pirštais. Išskyrė ir vėl sunėrė.
— Ar berniukas matė? — išgirdo save tariant. Iš kažkur toli.
— Nežinau, — atsakė ji taip tyliai, jog jis valandėlę turėjo įsiklausyti tamsos, kol suprato.
Tada jis ir kitą ranką įnėrė į jos ranką. Gniaužė tol, kol suskaudo kaulus. Bet ji, matyt, nejautė.
— Ką dabar darysi? — paklausė ji.
Jis keletą kartų atsikrenkštė. Tuomet suvokė, kad abu sėdi ir šąla, tad geriau apklojo save ir ją.
— Velniai žino! — galiausiai sušuko ir prispaudė ją prie savęs. Tarsi nieko daugiau ir nežinotų.
Laikas sruveno pas juos atgal kaip smėlis, kurį palieka banga, kai jūra ima slūgti.
— Ką jis tau padarė? — pasigirdo iš jo lūpų.
Ji papurtė galvą. Purtulys pasklido visame jos kūne, virsdamas drebuliu. Jis negalėjo suprasti, ar ji verkia. Bet veidas prie jo krūtinės buvo sausas.
— Dina?
— Tiesiog negalėjau jam leisti išvykti. Atšliaužė gyvatės, ugnis...
— Ir tai sakai tu! Kuri grasina mane palikti! Ar manai, kad ir aš turėčiau užsitaisyt šautuvą?..
Ji pažvelgė į jį. Akys žvilgėjo tamsoje.
— Taip! — tvirtai pasakė ji. — Jei tavo meilė tokia stipri. Padaryk tai! Jei niekas neišdrįs, viskas liks kaip po senovei. Per amžius. Kas nors turi išdrįsti!
Jis išpūtė akis.
— Tu tik šitaip sakai!
— Padaryk tai, Andersai! Išlaisvink mane! Šitaip! Parašyta, kad meilė niekada nebūna bergždžia! Kad ji viską pergyvena. Man buvo kitaip. Jis nebeatėjo...
Andersas juto, kad širdis kapoja jo kūną į gabalus. Galin-

gais smūgiais atkirto kaulus, kremzles ir mėsą, kol galva atsiskyrė ir nusirito į Dinos glėbį.

— Apsaugok mus abu, Viešpatie, mano Dieve! — sušvokštė jis, apkabinęs ją suglebusiomis rankomis.

Jam teko stovėti prie vairo šėlstant audrai, kai bangos kyla sulig bažnyčia. Tekdavo išskirti vyrus, kai tie puldavo vienas kitą su peiliais. Šaukdavosi velnio ir gerųjų dvasių, kai išbandymai darydavosi per sunkūs. Bet niekada nebuvo laikęs savo glėby ko nors, kas...

Tačiau tai — jo gyvenimas, taigi niekur nedingsi.

— Ką dabar darysi? — įsiterpė jos balsas. Svetimas ir nuožmus.

Jis įkvėpė oro. Daug oro.

— Aš laikysiu apkabinęs tave tol, kol papasakosi man viską, ką turiu žinoti. Ir tada tebelaikysiu! Tik nepabėk nuo manęs! Girdi! Nepalik manęs!

— Ar atlaikysi tokią naštą?

Jis ne tuoj atsakė, bet atsakymas buvo tvirtas:

— Aš atlaikysiu bet kokią naštą, kurią panorėsi nešti kartu su manimi! Viską, apie ką nors kiek žinau!

— Dabar žinai!

Ji kimiai, trūksmingai nusijuokė ir išsilaisvino iš jo rankų. Išlipo iš lovos, jam nespėjus sulaikyti. Čiuksėjo grindimis, tarsi užsimiegojus ko nors ieškotų. Pasilenkusi po lova išsitraukė naktipuodį ir ant jo atsitūpė. Jis girdėjo, kaip čiurškia. Netrukus garsas sumišo su verksmu. Jis atsikėlė ir atsisėdo šalia, aitriam šlapimo ir prakaito gare. Neišmanė, kuo daugiau užsiimti, tik pirštais ėmė šukuoti jai plaukus. Kai ji baigė, padėjo jai vėl įlipti į lovą.

Drebančiom rankom jis uždegė žvakę. Pastatė ant kėdės prie pat durų, kad šviesa jos nevaržytų. Priėjo prie praustuvo. Po vandens srove iš ąsočio palaikė rankšluostį ir nevikriai išgręžė į porcelianinį dubenį.

Kai grįžęs prie lovos nušluostė jai veidą ir kaklą, ji kažką sumurmėjo, bet jis ne iškart suprato.

— Aš juos visus sutikau. Patriarchus. Apaštalus. Joną. Judą. Simoną Petrą. Jie tebėra čia. Meluoja, išsižada ir išduoda. Net nemanau, kad jiem patiem būtų tai žinoma. O Kristus tebėra vaikas, nors prie jo kojų guli daugybė paleistuvių!

Ji stabtelėjo tarsi nebežinodama, kaip pabaigti.

— Bet... Andersai! Tu užsikrauni per sunkią naštą. Nepajėgsi!

— Pajėgsiu tiek, kiek tu pajėgsi.

Ji papurtė galvą ir atidavė jam rankšluostį.

— Viskas kartojasi. Mes visada darom tą patį. Visada. O tu nesupratai iki šios nakties. Bet dabar — dabar pamatei, Andersai!

Jis numetė rankšluostį ant grindų.

— Pamenu, galvojau, kad Levas nėra iš tokių, kurie pas ką nors pasilieka... Bet maniau, kad tu taip nori. Viešpatie! Dina, ar galėjau ką nors padaryti... kol dar nebuvo vėlu?

Ji papurtė galvą.

Jis tvirtai suėmė jai už pečių ir pasakė:

— Mums tereikia nuspręsti, kad nėra per vėlu, Dina!

Kažkur anapus savęs išgirdo, kaip arklys ir rogės įsuka į kiemą. Deglo šviesa krauju aptaškė užuolaidas. Neilgai trukus prie koridoriaus durų pasigirdo galingas trepsėjimas, ir trys poros dramblotų kojų bandė surasti kelią į lovą.

Vienas sniego kąsnelis po kito lipo prie lango stiklo. Virto vienu dideliu kąsniu. Apsunkęs krito žemėn. Be garso. Tada valandėlę galėdavai žiūrėti į naktį. Kol naujos snaigės sulipdavo į naują kąsnį. Taip kartojosi lygiais laiko tarpais.

Kitą rytą jie surado vienas kito įdėmius žvilgsnius. Tarsi nė katras netikėtų, jog įmanoma, kad kitas būtų šalia. Kas, kad gulėjo susipynę. Jeigu kas nors dieną prieš tai Andersui būtų pasakęs, jog įmanoma toliau gyventi su tokiu žinojimu, būtų paprieštaravęs.

Vis dėlto jie atsikėlė. Ji pirma. Paskui jis. Nuėjo pas ją už širmos ir apkabino. Niekas nieko nesakė.

Per pusryčius jo akys nejučia nukrypo į jos rankas, ant riekės tepančias sviestą. Ilgi pirštai, suriesti prie peilio, prilaikė ruginę duoną lėkštėje. Staiga jis išvydo ranką, prie skruosto laikančią samišką šautuvą. Išgirdo šūvį. Aidas nuskardėjo per visą namą, bet niekas nepakėlė galvos.

Šleikštulys. Teliko jį pripažinti. Pasiimti ir paslėpti.

14 skyrius

Benjaminas girdėjo pagyvenusius žmones sakant, jog laikas bėga pernelyg greitai. Jis irgi spėjo tai pajusti. Kai sužinojo, kad bus siunčiamas į Tromsę. Visas gyvenimas susidėjo tik iš mokslų ir mokytojo Angelio. Rodės, jis nebepriklauso prie gyvųjų.

Į Lofoteną ir ankstyvon kelionėn į Bergeną Andersas išvyko vienas. Jo niekada nebebūdavo namie. O jos žvilgsnį prikaustė kažkas, ko niekas kitas negalėjo matyti. Hana turėjo tiek pareigų, jog galėjai pamanyti, jau pasiruošus tekėti.

Jis ėmė gailėtis, kad taip ilgai šalinosi Tomo. Nors šio galva, vos pradėjus eiti įšalui, buvo pramušta vien drenavimu. Tomas pasiekė, ko norėjo, ir su Žemės ūkio bendrovės pagalba ėmėsi drenuoti žemes, kad pagausintų derlių.

Dabar Tomas įkalbėjo Diną įsigyti airšyrų veislės buliuką iš Trionelago. Apie jį buvo kalbama kaip apie vienintelį veršį visam pasauly. Andersas turėjo jį atgabenti grįždamas iš Bergeno.

Naujosios Stinės audimo staklės atnešė daug malonių permainų.

— Pasaka, ne staklės! Koks tvirtas volas ir puikus ranktūris. Platus, bet nepaprastai smagus, — neslėpė džiaugsmo Stinė.

Kad niekam neateitų į galvą suabejoti, kieno tai nuosavybė, Dina ant veleno liepė išpjaustyti Stinės inicialus. Panorėjus galėtų išsivežti jas į Ameriką.

Moteriškės traukė į dvarą jų skolintis. Nešinos siūlais, skudurų atraižom ir vedinos dukterimis. Mat staklių nevalia judinti! Jos apsistodavo didžiajame samdinių trobos kambaryje, kuris šiaip buvo skirtas poilsiui. Bet vyrams, matyt, atrodė smagiau pašonėj turėti moterų pilną audyklą, nors vakarais su gaižiomis pypkėmis tekdavo eiti ant laiptų.

Nepažįstamos moterys keisdavosi skudurų atraižom, padėdavo viena kitai suverti metmenis ir nukarpyti galus. Jos juokdavosi, plepėdavo ir dainuodavo. Tai jam priminė mušamą sviestą arba šaltinį aukštikalnėje.

Audėjos nesusirinkdavo visos iškart. Ne, eidavo kaip vilnelės krantan. Po vieną, po dvi. Pirmiausia alėja atšlamendavo sijonai. Paskui pasigirsdavo džiaugsmingi šūksniai ir tylus kikenimas palei išvietę ir samdinių trobą. Pokalbiai šnabždomis pro atvirus vakaro langus. Ir skambūs, skaidrūs dienos balsai. Ne jis vienas sekė, ką veikia atvykėlės. Visi dvaro vyrai. Girdėdavai juos klausiant, ar nereikia parvežti nuo kyšulio. Arba prikapot malkų. Arba pakabinti daugiau kablių lempoms. Galų gale jauniausias bernas pasišovė sukalti lentyną kraitėms su skudurų atraižomis, kad nesipintų po kojomis. Kai Stinės audimo staklės buvo pastatytos svetimoms merginoms naudotis, į Reinsnesą pasidarė nesunku privilioti vyriškos darbo jėgos.

Benjaminas taip pat rasdavo progų į jas pažvilgčioti. Viena buvo tokia laiba per liemenį, jog buvo sunku patikėti, kad jos kūnas vientisas. Visos būdavo palinkusios prie staklių veleno ir traukydavo jį taip, jog krūtinės dribsėdavo.

Krautuvėn ėmė plūsti daugiau žmonių nei įprasta. Tai prasidėjo dar vasarį. Atplaukdavo mažomis ir didelėmis valtimis lankyti žmonų, seserų ir mylimųjų. Arba ko nors, ką tikėdavosi čia sutikti. Užtraukę valtis ant kranto, eidavo pirkti sirupo, uostomojo tabako ir dar šio to.

Retkarčiais net Angelis užsimiršdavo. Persisverdavo pro atvirą langą, nebaigęs diktuoti diktanto. Pro šalį visada švytruodavo kokia nors atvykėlė.

Buvo viena iš paskutinių gegužės dienų. Jis stovėjo ant tvirto suolelio ištiesęs rankas ir sukinėjamas į visas puses. Jei padarydavo nereikalingą judesį, į jį negailestingai susmigdavo kelios dešimtys smeigtukų.

— Stovėk ramiai, tada greičiau baigsim! — tarė siuvėja.

Jis suprato, jog tai — vienintelis būdas greičiau pasprukti nuo priešo.

— Per metus Benjaminas ne kažin kiek tįstelėjo, — sumarmaliavo ji pilna burna nelabųjų smeigtukų. Ryšėjo mėlyną prijuostę, plaukus buvo susukusi į kietą kuodą pakaušyje. Jis norėjo, kad ji prarytų smeigtukus. Visus iš karto. Suprantama, tai nedora mintis. Bet visiškai natūrali. Kai geriau pagalvoji. Vis dėlto jis ilgokai stovėjo ypač ramiai, kad Dievas jam atleistų.

— Taip prastai miegodamas ir tiek mažai valgydamas, jis ir

negali augti! — pasakė Tėja, žiūrėdama į jį taip, tarsi jau būtų visai susisukęs ir išleidęs paskutinį kvapą.

— Kas tave kamuoja, jaunikaiti? — saldžiai paklausė priešė ir bakstelėjo jam į ranką.

Jis neatsakė. Surado geresnį užsiėmimą. Nusišnypštė į rankovę, palikdamas baltą dryžį. Paskui, žinoma, užėjo čiaudulys. Neplanuotas. Jis iškart pasigailėjo, nes viskas iširo ir smeigtukus reikėjo subedžioti per nauja.

Stinė tyliai papriekaištavo dėl snarglio ir nuėjo į virtuvę pašluostės.

Jis nieko nesakė. Leido joms apie jį krapštinėtis ir pamokslauti dėl mažo ūgio. Vis tiek negali joms sutrukdyti.

Įėjo Dina ir pakreipusi galvą jį apžiūrėjo.

— Ar ne geriau siūti tokius drabužius, kurie jam dabar tiktų? — paklausė.

— Drabužiai turi būti siuvami išaugimui! Kitaip vaikščios pusnuogis Tromsėje, dar neatėjus Kalėdoms, — pasakė siuvėja ir parodė, kad ji paskaičiavo kelnių ir marškinių rankovių ilgį su atlanku.

Stinė ir Tėja pritarė siuvėjai. Nuo koridoriaus sienos jos nukabino didįjį veidrodį ir palaikė jam priešais. Ir jis, ir drabužiai atrodė skolinti.

Dina linktelėjo, bet jis puikiai matė, kad jo nepastebi. Jai nesvarbu, kad jis panašus į kaliausę. Bet jam vis vien.

Jis leidosi siuvėjos apsukamas ratu, stebimas švelniai tiriamo Stinės žvilgsnio. Buvo medinė statulėlė, kurią reikia aprengti ir išsiųsti į Tromsę. Prieš tai dar turės bažnyčioje parodyti katekizmo išmanymą. Tai niekis, svarbu, kad Andersas iš Bergeno grįžtų laiku, iki konfirmacijos sekmadienio.

Hanai terūpėjo nudirbt visus darbus. Kartais ji tylutėliai pasėdėdavo su juo. Klausydavo, kaip jis balsu skaito. Bet tik todėl, kad nemėgo būti viena. Porą kartų jam skaitant ji net užmigo.

Ji nebesileido tyrinėjama. Niurzgė, kad jie per dideli tokiems dalykams. Jis neturėjo ko atsakyti. To tarsi negalėjai pakeisti. Bet kartais jam vis dėlto būdavo leidžiama supinti jai plaukus. Pakaušyje. Tas darbas savotiškai šildė. Bet ji nenorėdavo tiek laiko ramiai sėdėti. Na, ir kas? Jis juk vis vien išvažiuos.

Labiausiai norėdavosi pabūti vienam. Tiek daug reikėjo apmąstyti. O šiaip viskas tik plaukė pro šalį ir darėsi nebepa-

siekiama. Jis manė, kad dėl tos pačios priežasties nebeauga kūnas. Nustojo kaltis net pūkai, kuriuos buvo pastebėjęs virš lūpų.

Kol sėdėdavo motušės Karenos kambarėlyje ir nekeldavo triukšmo, niekam jis nerūpėdavo. Jei kasdien ten tūnotų vis ilgiau, turbūt niekas nepastebėtų, jei vieną dieną visai išnyktų.

Jis dažnai lindėdavo vasaros tvarte. Ten pro nedidelę kiaurymę visada krisdavo melsva šviesa. Kvepėjo karvėmis, mėšlu ir dobilais. Jis atsisėsdavo tarpduryje ir pasinerdavo į sudėtingus apmąstymus apie tai, kas jis toks, kas jis kitų akyse ir kuo priverstas tapti, kad kiti nieko neįtartų.

Kartais išdrįsdavo paklausti: dėl ko žmonės gyvena? Ar pats gyveni dėl savęs? Ar dėl to, kad privalai būti nieko neišduodantis liudytojas?

Jis niekad nerasdavo atsakymo. Tik susitaikydavo su nerimu. Jo galva pasidarė tiesiog per didelė kūnui. Nepadėjo ir tai, kad, Stinės liepiamas, ištiesdavo sprandą.

Nežinojo, kada apie tai pagalvojo pirmąkart. Kad niekas niekada nuo nieko jo neišgelbės. Privalo gelbėtis pats. Mintis virto baltais kirminais, šliaužiančiais stuburu. Jie knibždėjo, raitėsi ir vedė vis daugiau kirminų. Galiausiai jam pasidarė sunku išsitiesti. Kad bent būtų išdrįsęs kaip reikiant bijoti. Bet negalėjo. Tai būtų jį numarinę. Jam liko nerimas ir kirminai. Kai tie surydavo viską, pajusdavai tuštumą. Negalėjai be paliovos apie tai galvoti, bet vis tiek žinojai. Kad tuštuma.

Jis matė, kad ir Dina laukia Anderso. Diena iš dienos lipo į vėliavos kalną. Buvo tokia laiba, jog pati būtų galėjusi būti vėliavos stiebas. Jai nerūpėjo, kaip jis atrodo arba kuo apsivilkęs. Ir kodėl turėtų rūpėti? Jai užteko savų rūpesčių.

Jis stengėsi būti vėliavos kalne su ja. Tykodavo, kol ji ateis. Tarytum tai būtų pasimatymų vieta. Tik jiems. Bet iš tiesų jis žinojo, kad ji nelaukia ir Anderso. Ten ėjo dėl ruso. Ji niekad nepykdavo, kai jis atsekdavo įdurmais, tačiau bemaž nekalbėdavo. Tik stovėdavo vėjyje besiplaikstančiais plaukais lyg didele tamsia bure. Jei šviesdavo saulė, abu rankomis prisidengdavo akis. Tarsi tai būtų sutartas pasveikinimas.

Taip jiedu stovėjo vėjapūtoje, kai jekta išskleistomis burėmis įplaukė įlankon. Jis džiaugsmingai sustugo ir tekinas pasileido namo persimaut ilgomis kelnėmis, apsirengt didžiuliu

švarku ir užsidėt baltą marškinių krūtinę. Jautėsi kaip į dausas pavėlavęs išskristi sparnuotis. Tarsi įgijęs maskuojamą spalvą. Dabar ir pats netrukus turės išplaukti.

Auliniai batai buvo tokie dideli, jog jis turėjo pakeisti eiseną, kad nekliūtų už akmenų ir pagalių. Jis laukė Anderso sugrįžtant. Bet vis tiek nesijautė laimingas. Todėl keletą kartų prisiversdamas garsiai nusijuokė ir sustugo. Paskui atsistojo paplūdimyje kartu su kitais ir laukė. Į vandenį buvo nuleistos valtys. Viena po kitos. Balsai su vėju plaukė per bangas ir putų draiskanas ilgai po to, kai žodžiai buvo ištarti.

Tada įvyko tai, ko Tomas nekantriai laukė ištisus mėnesius: į Reinsneso krantą buvo atplukdytas bulius, o didesnio sambrūzdžio nebūtų sukėlęs ir negras iš Afrikos. Gyvuliui suko vidurius, nes pakeliui į namus užklupo smarki audra. Jo aptvaras buvo pridergtas virš batų aulų, kliuvo ir jį laikiusiam vaikinui.

Andersas pralinksmėjo, kai karališkajam buliui uždėjo apynasrį ir išvedė į krantą. Tuomet jis davė komandą iššiūruot laivą.

— Bulius — irgi žmogus. Bet laive jam ne vieta, — nusijuokė Andersas, kai valtis stuktelėjo į akmenis.

— Jo vardas Tūrė Hiunas, kainavo trisdešimt talerių, — skelbė Tomas visiems, kas tik norėjo išgirsti.

— Kaip už gyvulį — baisi kaina, — pasakė vienas trobelninkas ir pasilenkęs ėmė čiupinėt papilvę.

Kiti vyrai susidomėję stebėjo, o moterys, kol vyko apžiūra, suko akis į šoną. Bulius bjauriai mykė ir stojosi piestu.

— Jis mums atsipirks, — išdidžiai tarė Tomas.

— Kiek kainuoja šuolis? — paklausė kitas.

— Šešis talerius, — atsakė Tomas, tapšnodamas širstantį bulių.

— Dauguma, ko gera, pasiieškos pigesnio, — tarė vyriškis.

— Trobelninkams nuleisiu, — tyliai pasakė Tomas.

Visi, stovėję aplinkui, tvirtino nematę galingesnio buliuko.

Tuomet į paplūdimį nusileido Dina. Paspaudė Andersui ranką ir pasisveikino. Šurmulys aplink bulių ir Tomą aprimo. Tebuvo Dina ir Andersas.

Ilgą laiką tvyrojo drėgnas rūkas. Bet išlipęs krantan Andersas atstojo vilnonį apklotą. Benjaminas matė tai iš jos veido, grįžtant nuo prieplaukos. Rodės, jog Andersas, eidamas alėja, ant kupros nešasi rusą, lengvai lyg pūkelį. O vėliau, kai pasidė-

jo alkūnes ant stalo ir ėmė pasakoti viską, ką matęs, pasidarė lengviau kvėpuoti.

Negalėjai skųstis, nors netrukus su visa manta turėjai būt išvežtas iš namų. Galėjo būt ir blogiau. Galėjo ji iškeliauti.

Vieną popietę Andersas ir Benjaminas stovėjo prie karvelidės ir žiūrėjo į šen ten purpsinčius balandžius. Tuomet Andersas netikėtai pasakė:

— Aš atvažiuosiu tavęs pasiimti Kalėdoms. Nespėsi nė apsidairyti — jau ir Kalėdos! Atplauksiu net per baisiausią audrą!

Jam nieko daugiau neliko, tik linktelėti, nes žodžiai buvo nuoširdūs.

Lensmano šeimyna atvyko į konfirmacijos pokylį. Dagnė pagyrė, kaip jis puikiai mokėjęs Evangeliją ir painius katekizmo aiškinimus.

Lensmanas pasakė, jog turėdamas tokią gerą galvą galįs daug pasiekti. Išvakarėse padovanojo auksines sąsagas.

Oskaras ir Egilis su juo nebesimušė. Visi malonumai dingo. Olinė neplyšojo ant visų namų, kad lensmano peštukai baigią užplumpinti Benjaminą. Oskaras ir Egilis persekiojo Diną. Su ja ir apie ją kalbėjo taip, tarytum ji jiems priklausytų. Jis niekaip negalėjo priprasti, kad Dina berniukams lyg ir sesuo. Tai, kad jis jauniausias, nieko nekeitė.

Atsigriebė bandydamas suartėti su Dagne. Tą vasarą ji pasikeitė tiesiog akyse. Ta, kuri visada tik guosdavo ir dengdavo, virto tikra puikybe. Pavojinga. Ir būtina šalia. Plaukai. Jos sunkis, kai ji pasilenkdavo virš lovos palinkėti labos nakties. Taip, ji tebeturėjo tą įprotį, nors, kaip pati sakė, tam jie per dideli.

Ji buvo lyg tolimas debesis. Be galo puikus jausmas. Jis griebėsi visų savo triukų, ir tų, kuriuos mokėjo, ir tų, kurių niekada nesimokė, kad tik Dagnė pradėtų jį matyti.

Kai visi grįžo iš bažnyčios, laukdamos pietų, moterys būriavosi pavėsinėje ir aplink ją. Benjaminas pralėkė palei praviras pavėsinės duris. Lapijos šešėliai šoko ant suknelių krūtinių ir veidų. Jis įplaukė į kvapų jūrą. Tarp sijonų ir biustų. Nelabai vyriška. Bet trumpam juk galima užsimiršti?

Dagnė pasilenkė prie jo apžiūrėti sąsagų, kurias gavo dovanų. Nuklydo į jo delną. Buvo šiek tiek keista. Pasakė kažką apie tai, jog išgražėjęs.

Jo galva virto minkštu gumulu. Ranka pakilo. Nevalingai paglostė jai krūtinę. Ji nesukrutėjo. Stovėjo lyg niekur nieko, slėpdama jo ranką prie savęs. Taip, tarsi sutiktų. Nenorėdama, kad kas nors pamatytų. Tuomet jis virto šunyčiu ir prikišo snukutį prie suknelės iškirptės. Probėgšmais. Tuomet viskas baigėsi.

Bet kvapas jo nepaliko daugelį dienų.

15 skyrius

Tomas sakė, kad 1859-ieji, atrodo, būsią visokio derliaus metai. Taip pat bulvių ir šakniavaisių. Naktinis lietus ir šiltos dienos padarė žolę aukštą ir žalią. Benjaminas taip pat plūkėsi su visais. Knygos galėjo palaukti. Visi suaugusieji tam pritarė. Jo atžvilgiu jie dažniausiai būdavo vieningos nuomonės.

Vieną dieną, pasibaigus šienapjūtei, iš Bjarkėjaus atėjo moteriškė pasiskolinti Stinės staklių. Ji atsivedė būtybę šviesiomis klubus siekiančiomis kasomis ir blyškia oda. Jis niekad anksčiau nebuvo matęs tokios merginos. Visai nepanašios į Haną.

Vis dėlto jiedvi su Hana rado bendrą kalbą. Dirbdamos. Kikendamos iš ko nors, apie ką niekas daugiau nežinojo, kai karpydavo skudurus takams austi. Jos kartu eidavo išvietėn. O jų juokas skardėdavo kieme kaip nenumaldomas kirų klyksmas.

Susidraugavusi su Else Marija, Hana turėjo gerą progą nubausti jį už tai, kad ruošiasi išvažiuot į Tromsę. O jam nebuvo kaip atsigriebti.

Porą kartų jis prisiartino norėdamas šnektelėti su naujoke, bet Hana kažką pakuždėdavo ir ana imdavo prunkšti ranka prisidengusi veidą.

Vieną ankstyvą rytą, eidamas kiemu, ją pamatė. Elsę Mariją. Ji stovėjo prie šulinio ir sėmė vandenį. Jos palaidi plaukai susiliejo su tekančia saule. Kojos basos. Virš jos plūdo šviesa, išryškindama kūno formas po plonu drobiniu audiniu. Jis skubiai apsižvalgė ir po akimirkos atsidūrė šalia.

Ji neišgirdo jo prieinant, nes šulinio rankena ir kibiro ąsa girgždėjo viena už kitą garsiau. Kai jis priėjo iš užpakalio ir taikėsi paimt šulinio rankeną, norėdamas jai padėti, ji krūptelėjo ir viską paleido. Jis pajuto, kaip geležinė rankena nudrėskė delno odą. Kibiras dusliai pliūkštelėjo į šulinį.

Jis stovėjo susiėmęs ranką, jiedu tiriamai žiūrėjo vienas į kitą.

— Aš norėjau padėti, — tarė jis.

— O...

— Elsė Marija? Toks tavo vardas? — paklausė jis ir nutvėrė rankeną. Sutepė ją krauju.

— Taip, — droviai atsakė ji. Ir po akimirkos: — O siaube! Tau gi kraujas bėga!

Jis ėmė sukti.

— Tau kraujas bėga, — pakartojo ji.

— Nebėga.

— Aš matau. Ar ką nors uždėti?

— Niekai.

Jis suko it pašėlęs, ir ji nieko nebesakė.

— Ar tau patinka be paliovos karpyti skudurus? — paklausė jis.

— Ne.

Rodės, ji atsiminė kažką nepaprastai linksma. Susiriėtė ir ėmė kikenti, skersakiuodama į jį gosliomis mėlynomis akimis. Kurios tokios nepanašios į tamsias Hanos akis. Jis stovėjo taip arti, jog įžvelgė šviesias strazdanėles ant rankų ir nosies. Taip, ir prie iškirptės, kuri nebuvo dorai užsegta.

Jis atitraukė akis ir ėmė įnirtingai darbuotis rankena. Kibiras su trenksmu iškilo virš šulinio krašto, juos abu aptaškydamas. Tamsi dėmė prilipdė suknelę jai prie kūno. Pačiam vidury. Jis negalėjo atplėšti akių. Ji turėjo tokių keistų išlinkių. Buvo tokia apskrita.

— Ar žinai, kas aš esu? — paklausė jis ir nukabino kibirą nuo kablio.

— Taip.

— Kas aš toks?

— Tu esi Benjaminas Grenelvas iš Reinsneso, — pasakė ji.

— Iš kur žinai?

— Visi žino.

— Manai, kad tai kas nors ypatinga?

Ji uždėjo abi rankas ant šlapio suknelės skraito ir prisimerkusi pažvelgė į jį.

— Ne, — atsakė.

— Tai kodėl nenori su manim kalbėti?

— To aš nesakiau...

— Aš tau kai ką parodysiu. Šalia vasaros tvarto. Po vakarienės. Kai bus pamelžtos karvės ir viskas nurims. Bet privalai

būti ten prieš saulei pasislepiant už Kobholmeno, nes kitaip nieko neišeis.

— Kiek tuomet bus valandų?

— Pati turi nuspėti.

— Kur yra Kobholmenas?

Jis pasisuko ir mostelėjo ranka ton pusėn.

— Ką nori man parodyti?

— Negaliu sakyti.

Ji suprunkštė ir pasilenkė prie šlapio skraito. Kilstelėjo ir vėl paleido. Galėjai matyti, kaip jis prisisiurbė prie kūno. Tai kažkaip jaudino. Trukdė alsuoti.

Jis užsidėjo naščius ir užkabino abu kibirus. Sugniaužęs rankomis kibirų ąsas, tarė:

— Tai bus kažkas iš požemio pasaulio.

Vos ištaręs, suprato, kaip tai paika. Tačiau buvo vėlu. Ką nors pakeisti. Jis nurijo seiles ir pajuto, kad išraudo. Nusisuko taip greitai, kaip tik galėjo su pilnais kibirais, ir nunešė juos prie samdinių trobos laiptų.

Tą pačią dieną jis padėjo Tomui rankiniu vežimėliu iš pievų suvežti žaiginių baslius. Reikėjo kentėti, nesvarbu, kad delne didelė žaizda. Tomą tokie dalykai nelabai jaudino.

Buvo liūdna nuo mokslų ir konfirmacijos šventės pereiti prie ūkio darbų su Tomu. Jis to nesakė. Vis vien nebūtų buvę jokios naudos.

Kaip galėjo būti toks kvailas ir girtis Elsei Marijai apie požemio dvasias? Juk neturi ko parodyti!

Be to, nesmagiai jautėsi Tomo draugijoje. Rodės, kad visąlaik yra stebimas, tarsi anas norėtų įrodyti, koks jis niekam tikęs. Kažkaip Tomas vertė jį vaikščioti užuolankomis. Negalėjo pasakyti, kaip būtent.

Lauko darbai prasidėjo tą dieną, kai jis, eidamas palei atviras arklidės duris, viduje išgirdo Tomo balsą:

— Berniukas išblyškęs ir suglebęs, nieko daugiau nedaro, tik sėdi ir mokosi per dienas. Taip ir susirgt galima.

Dinos atsakymo jis nesuprato.

Netrukus išgirdo, kad vienas katras išėjo. Jis spruko šalin jusdamas stiprų apmaudą. Kodėl ji kalba apie jį su Tomu? Kam ji tai daro?

Tądien buvo pristatytas vežioti baslių.

Niežėjo visą kūną, o ant savęs juto Tomo akis. Tačiau turėjo susitaikyti ir su tuo, jog Tomas bando užmegzti savotišką pokalbį.

— Įkaitai šiandien, — pasakė Tomas.

— Taip.

Tada abudu nunešė po keletą baslių ir sumetė į vežimėlį.

— Greitai važiuosi į Tromsę mokytis?

— Taip.

— Tikriausiai bus įdomu?

— Nežinau.

— Matai, ką išmoksi, ant pečių nenešiosi... Ne taip kaip baslius.

— Aha.

— Manau, patiks.

— Taip.

— Hanai bus liūdna.

— Aha.

— Ar parvažiuosi namo per Kalėdas?

Vienu mostu jis suvertė baslius į vežimėlį. Tada ištiesė nugarą. Rodės, kad veidas virto tamsraudoniu gumbu.

— Kam klausi?

Tai buvo neteisinga. Vis dėlto jis pasakė. Matė, kaip Tomas sumirksėjo nežinodamas, ką atsakyti. Galima buvo jo gailėtis. Bet jis nenorėjo!

Vyriškis ramiai padėjo nešulį ir nudūręs akis į žemę tarė:

— Nes noriu tau tiktai gero.

Galima buvo juoktis iš suaugusio vyro tokio elgesio.

— Aš girdėjau, kaip tu Dinai sakei, kad iš manęs prastas darbininkas!

— Kada?

— Visai neseniai... arklidėje.

— Aš pasakiau, kad tau reikėtų daugiau būti lauke, ne vien sėdėti prie knygų.

— Ko taip rūpiniesi?

Tomas liežuvio galiuku persibraukė lūpas.

— Taip jau yra... — sušnabždėjo.

Buvo nejauku. Tarsi Tomas žinotų, kad vienas iš jų greitai mirs. Rodės, jam svarbu ištarti kaip tik tuos žodžius: „Aš noriu tau gero. Taip jau yra..."

Jis nurijo seiles. Mintys pakriko. Kažkas ne taip. Niekam negali linkėti, kad vežiodamas baslius išgirstų tokių dalykų,

5*

nuo kurių negali apsiginti. Kurių nesupranti. Staiga jis stvėrė vežimėlį, nors jis dar nebuvo pilnas, ir pašėlusiu greičiu nudardėjo tvarto link. Basliai šokinėjo, saulė spigino. Reikėjo gelbėtis.

Bildėdamas su vežimu palei sodo tvorą, jis pamatė Elsę Mariją su Hana. Jos sėdėjo ant suolelio sode ir karpė savo nesibaigiančius skudurus takams austi. Nors ir uždusęs, jis švilptelėjo. Hana nepakėlė akių. Elsė Marija kilstelėjo ranką. Vos vos. Bet to pakako.

Su basliais nutrinksėjo į tvartą. Išvertė juos ant aslos. Žaizda delne atsivėrė. Aplink buvo paraudę. Staiga jį apėmė šleikštulys. Iš žaizdos plūstelėjo kraujas. Raudonas. Iki šios dienos nebuvo to matęs. Kad jo kraujas gražus. Jautė, kaip suprakaitavęs. Per veidą žliaugė.

— Else Marija! Else Marija! Else Marija! — šaukė mintyse. Bet stengėsi, kad neišeitų joks garsas. Jis prisėdo. Nusišnypštė į delną, kuris nekraujavo. Pasidarė truputį lengviau.

Kai grįžo atgal paimti daugiau karčių, mergaitės stovėjo prie sodo tvoros ir spoksojo. Hana pasiuntė pašaipų žvilgsnį. Tuomet pasilenkė prie Elsės Marijos ir kažką pašnibždėjo. Prisidengusios rankomis abi sukikeno.

Nieko negalėjai padaryti, bet kažkas nutrūko. Viduj. Nesuprato, kas tai. Taip staiga. Gal mažas piktas nykštukas? Nuo kurio kerų akys pasidarė sausos it pintis. Kuris pavertė jo galvą gyvačių lizdu. Kuris įtūžį pavertė baisia jėga. Jis pastatė vežimėlį prie tvoros. Ši buvo tik tokio aukščio, kad neperliptų avys. Baltai dažyta. Su smaigaliu kiekvieno žiogrio viršuj.

Nespėjęs susivokti, ką daro, jis persisvėrė per tvorą ir, suėmęs Elsei Marijai per liemenį, įkėlė ją pas save. Statydamas Elsę Mariją ant žemės, sutiko tamsių Hanos akių žvilgsnį. Jam užėmė kvapą.

Tuomet jis prisivertė. Įkvėpė taip, jog ausyse ėmė ūžti ir spengti. Tada dar kartą pakėlė mergaitę. Tiesiomis rankomis aukštai virš savęs. Mergaitės batai vos palietė tvorą. Jos kvapas virto ilgu atodūsiu, kai jis pasodino ją į vežimėlį. Grįžtelėjęs į Haną, pabandė išsišiepti. Bet nežinojo, ar jam pavyko.

Elsė Marija sėdėjo priešais su kruvinu dryžiu nuo jo rankos. Raudonas dryžys per visą liemenį. Dabar ji priklauso jam!

Jis čiupo už rankenų ir nudardėjo laukais su mergaite vežime.

Tą vakarą ji iš tikrųjų atėjo prie vasaros tvarto. Pasislėpęs už krūmokšnių, pamatė ją kylant taku. Buvo baisiai šviesi. Jis nežinojo, kad žmonės gali tokie būti. Eidama pro laukinių aviečių krūmą, ji pasilenkė ir ėmė skinti uogas, verdama ant smilgos. Negerai. Kad skina Hanos avietes. Bet jis dėl to nekaltas.

Staiga ji tarsi pajuto, jog yra stebima. Liovėsi skinti ir ištiesė nugarą. Pažiūrėjo tiesiai į jį, jo nematydama. Kilo malonus kirbulys. Silpnas dunksėjimas pilvo apačioje. Atliepiantis abiejose šlaunyse. Tuomet jam dingtelėjo, kad negalės jai parodyti jokių požemio dvasių.

Turbūt geriausia kuo greičiau viską baigti. Jis išlindo iš krūmų ir pakėlė ranką. Ji iš lėto žengė prie jo su raudonomis uogomis ant smilgos. Kai visai priartėjo, jis pamatė, kad jos veidą išpylęs prakaitas. Mažais perliukais aprasojusi viršutinė lūpa ir kakta. Po tais keistais taškeliais oda buvo baltut baltutėlė.

Jis galėjo ištiesti ranką ir paliesti jos veidą pirštų galais. Dabar. Štai šitaip.

Ji stovėjo nejudėdama ir žvelgė aukštyn į jo pirštus. Atrodė keistokai. Jis nusijuokė, nors jie dar nebuvo pasakę nė žodžio. Ji taip pat nusijuokė. Buvo tokia pat nedidukė kaip Hana, nors, rodos, turėjo penkiolika metų. Kol jie taip stovėjo, o jis vedžiojo smilių jos skruostu, nosimi ir kakta, jis pradėjo pasakoti apie laumę mėlynais apdarais, kuri atkeliavo iš požemio pasaulio, panorusi nusimaudyti žmonių maudyklėje.

Jis niekad nebuvo girdėjęs to pasakojimo, bet niekis. Visa tai buvo galvoje. Tereikėjo papasakoti. Netrukus jis pastebėjo, kad ji nekvėpuoja.

— Laumė stovėjo po didžiuoju kriokliu, ir ant jos krito vanduo, — pasakojo jis.

Ji vis dar nekvėpavo. Tik žiūrėjo į jį siaubingai didelėmis akimis. Jis pamanė, kad ji gali uždusti. O tai — jo kaltė. Bet nieko negalėjo padaryti, mėgavosi, kaip ji dūsta jam pasakojant.

Kai ji susvyruodavo ir galėdavai pamanyti, kad jai galas, ji vėl įkvėpdavo. Paskutinįkart susverdėjusi atsidūrė arčiau. Taip arti, jog turėjo ištiesti rankas, kad neužgriūtų ant jo.

Jos rankų šiluma! Jis, rodos, niekada anksčiau nepatyrė tokių keistų pojūčių. Jos buvo gyvos. Siaubingai gyvos.

Jis vėl priglaudė pirštų galus prie jos veido. Koks lengvas veidas! Kiek daug šviesos! Galbūt joje gyvena šviesa ir gali pakelt ją į orą? Galbūt jis vienintelis tai žino?

— Išlipusi į krantą, laumė nusivilko mėlynąjį apdarą. Jis buvo sušlapęs. Pakabino jį džiūti ant beržų sąžalyno. Štai kaip tik tokio beržų sąžalyno, — pasakė jis ir parodė. Labai trumpai parodė. Nebūtų įstengęs ilgiau atsitraukti nuo jos veido. — Paskui laumė atsigulė į žolę miegoti. Geriau ji būtų to nedariusi! Ją pamatė tamsiaplaukis vaikinas, ir ji pasirodė jam graži, nes joje gyveno saulės šviesa. Jis panoro, kad ji būtų jo, ir nežinojo, kad ji ne žmogus, o laumė. Ir kai tik jis palietė jai skruostą, štai šitaip... ji atsibudo ir suprato esanti nuoga. Ir taip baisiai susigėdo, kad jos gėdą pajuto visi kiti, gyvenantys kalne. Jie atlėkė ir užbūrė vaikiną taip, kad jis niekada nebebuvo pats savimi. O ji nebegalėjo grįžti kalnan. Sėdėdavo nuoga po kriokliu ir šaldavo arba vaikštinėdavo po krūmokšnius... Cit! Ar girdi, Else Marija? Kaip ji vis tebevaikšto? Cit!

Ji įsiklausė ir atrodė šiek tiek nusigandusi. Taigi jis paėmė jai už rankos. Ji nė sykio nenusijuokė. Aplinkui leidosi mėlynos sutemos. Kvepėjo gaivia vasara ir karvėmis. O ji dar nebuvo pratarusi nė žodžio.

Jis pasisodino ją tankiuose krūmokšniuose. Tuomet klausiamai ištiesė ranką prie smilgos, kurią ji tebelaikė. Ji atsitokėjo ir padavė jam uogą. Jis papurtė galvą ir nustūmė uogą jai prie lūpų. Ji išsižiojo ir įsidėjo avietę į burną. Viena mažytėlaitė pūslelė plyšo. Raudonos sultys paliko jai ant smakro taškelį. Jis turėjo jį nuvalyti. Kadangi nežinojo, kaip juo atsikratyti, nes pasiliko ant piršto, teko jį nulaižyti.

Ji visą laiką į jį žiūrėjo. Tik į jį. Nuo to jį ėmė krėsti drebulys. Štai šitaip sėdėti ir būti stebimam, valgyt avietes ir apie nieką nekalbėti.

Kai baigėsi uogos, ji vis dar nieko nepaklausė, ką jis žadėjo parodyti. Bet neaišku, ar ji viską pamiršo. Todėl abiem rankom suėmė jai liemenį. Nestipriai. Patikimai. Taip, kad ji nepasijustų nesaugiai. Tuomet kažkas atsitiko. Ji užsimerkė. Nesuspaudė akių taip, lyg nenorėtų matyti. Ne, jos palengva užsivėrė. Lengvai, lengvai. Blakstienos kaip mažučiai sparneliai nusviro ant skruostų. Jos buvo tokios šviesios, jog beveik nesimatė, kad tikros. O vokai — baltut baltutėliai, melsvomis gyslelėmis. Lyg kažkas būtų nutapęs jas plonu teptuku. Jie nepaliaujamai virpėjo bandydami nuslėpti, kaip bijo.

Jis nurijo seiles ir palietė ją. Iš priekio, ties krūtine. Ne atvirai. Truputį iš šono, tarsi visai netyčia. Darėsi tiesiog nepa-

kenčiama, kad ji amžinybę sėdi virpančiomis blakstienomis, nepraverdama burnos.

Jis nurijo dar kartą, ir ranka nuslydo į iškirptę. Oda buvo drėgna ir švelni. Tik pamanyk, ji sėdi kaip sėdėjusi.

Jau taikėsi atsegti viršutinę suknelės sagą, kai pakalnėje sutraškėjo krūmai ir nuskardėjo Hanos balsas:

— Aš žinau, kad jūs čia! Žinau, kad jūs čia!

Elsė Marija vienu akimoju pašoko ir tekina pasileido nuokalnėn. Jis pajuto savotiškus traukulius. Kirkšnyse ir veide. Rodės, ims ir nei iš šio, nei iš to pravirks. Pasaulis buvo sodriai mėlynas. Jai išnykus, jis dar ilgai girdėjo, kaip traška šakelės.

Jam vis vien. Netrukus apačioje išgirdo jų juoką.

Jis nuėjo į vasaros tvartą pas karves. Jos pūtė į jį kvapą ir glemžė jo atneštus žolės kuokštus. Jis paeiliui lietė šiltus jų kūnus.

— Aš esu Benjaminas Grenelvas iš Reinsneso. Ar pažįstat mane? — šnabždėjo kiekvienai atskirai. Vienos atrajojo gulėdamos, kitos stovėjo. Viena kita pažvelgdavo į jį didelėmis akimis ir linktelėdavo. — Bet dabar turiu išvažiuoti.

Paskutinioji karvė drėgnai papūtė jam į veidą.

— Aš netinku basliams vežioti.

Karvė ryžtingai nusigręžė.

Nesuvokdamas, ką daro, jis iš visų jėgų spyrė karvei į kulšį ir suriko:

— Aš jums parodysiu! Parodysiu! Girdit?

Tuomet kažkas atsitiko.

Visos karvės ištiesė kaklus ir pakėlė į lubas atvertas žiotis. Didžiulių galvų šešėliai gąsdino. Bliovimas plūstelėjo klaikia jėga ir partrenkė jį į srutų lataką. Gulėjo drebėdamas, apimtas siaubo ir juto, kaip pro pirštus trykšta mėšlas. Sunkiasi į drabužius. Gyvuliai bliovė. Trypė kojomis. Įkvėpdavo ir vėl užbliaudavo.

Jis atsistojo ir atbulom ėmė trauktis durų link.

Akys! Jos sekė jį. Bukai spoksojo į jį. Sulig kiekvienu žingsniu jų daugėjo ir daugėjo. Pagaliau virto viena milžiniška karvės akimi.

Tuomet už nugaros jis apčiuopė duris. Išsvyrino lauk ir užšovė skląstį.

Medžiai stovėjo aplink lyg vaiduokliai. Jie matė ir girdėjo. Stvarstė jį, draskė, kuždėjo. Vis tiek reikėjo pro juos prabėgti.

Prie upės. Valandėlę stovėjo žiūrėdamas į kunkuliuojantį duburį, kurio viduryje tryško versmė. Tada šoko į gelmę.

Reikėjo nuplauti savo paties šešėlį. Šis atsidavė mėšlu.

Jo kūnas plūduriavo šaltam vandeny. Jis susirado giliausią vietą ir pasinėrė iki kaklo. Juto, kaip srūva vanduo. Prošal ir prošal. Skaidrus, ledinis. Ūžesys ir kunkuliavimas jį apsvaigino. Viskas buvo labai trapu. Skaidėsi į dalis. Reikia ištverti. Tai niekad ilgai netrunka. Kažkas jam kuždėjo. Iš pradžių pamanė, jog vanduo. Arba požemio dvasios. Paskui suprato — rusas.

Jis nežinojo, kiek laiko ten lindėjo. Kūną išplovė vanduo. Jis nejautė šalčio. Rankos ir kojos nunyko. Iš jo teliko galva, upėj mąstanti skaidrias it ledas mintis, kurios sruvo tolyn. Iš milžiniško violetinio dangaus į jį žvelgė šviesios karvių akys.

ANTROJI KNYGA

1 skyrius

KAI VAIKAS TURI BŪTI ATJUNKYTAS, MOTINA LAIKO PO RANKA SOTESNIO MAISTO, KAD VAIKAS NEPRAŽŪTŲ. LAIMINGAS, KAS TURI SOTESNIO MAISTO PO RANKA!

(S. Kirkegoras. „Baimė ir drebėjimas")

Vieną tamsmėlynę rudens dieną „Motušė Karena" įslydo į Tromsės įlanką. Iš Benjamino turėjo būti padarytas žmogus ir galbūt — mokytas vyras.

Andersui ne prie širdies buvo tai, jog kažkam teks mokytis to, ko neprašė. Tačiau nusivožė kepurę ir parodė krantą. Kai jie pasuko uosto link, dairydamiesi tinkamos vietos išmesti inkarą, Andersas staiga išgirdo už nugaros kalbant Benjaminą. Tai buvo labiau panašu į užkeikimą nei kreipimąsi į ką nors:

— Bjarmerai čia atsikraustė 1250 metais, nes totoriai užgrobė jų žemes Rusijoje. Hokonas Hokonsonas pasakė, kad galės čia likti, jei taps krikščionimis. Tada jie pastatė bažnyčias Ofotene ir Tromsėje. Žmonės ten vykdavo apsipirkti ir parduoti. Dabar Dina sėdi Reinsnese ir siunčia mane čionai! Nedavusi nė mėšlo parduoti!

Andersas stengėsi išlikti orus, bet mažumėlę sutriko.

— Iš kur, velniai rautų, visa tai žinai? — galiausiai paklausė, riktelėjęs trumpą komandą vyrams, kurie ruošėsi nuleisti inkarą.

— Kai ką sugalvojau, o kai ką tiesiog perskaičiau, kaip ir visa kita, — seniokiškai atsakė berniukas ir taip pat nusismaukė kepurę.

Vairininkas prasilenkė su dideliu anglų brigu ir rusų laivu, o Andersas paliepė išmesti inkarą.

Labai dažnai ir anksčiau, kai Benjaminas pasakydavo dalykų, apie kuriuos Andersas niekada nebuvo girdėjęs, jam rodės, kad dovanai gavo kiek išminties. Andersui prisiminė motušė Karena. Bet ji buvo sena ir mačiusi pasaulio. Šis berniokas tebėr vaikas.

Kai jie yrėsi krantan, Andersas rodė namus ir prieplaukas, vadindamas juos vardais. Kiek nuošaliau stovėjo Jo Didenybės Karaliaus magazinas ir prieplauka. Matėsi įspūdingi pirklio

Jieverio prieplaukos statiniai, Figenšau ir Stėnsono pirsai ir sandėliai. Už miesto ribos stūksojo Ebeltofto sandėliai ir pastoriaus ūkis.

Namai rėmėsi vieni į kitus mėlynoje šviesoje. Tarpuose matėsi gelsvai žali skverai ir medžiai. Kai kuriuos didelius baltai dažytus namus supo statinių tvoros ir dailiai nuaugę šermukšniai. Nuolaidžiam šlaite kaip voratinklio gijos raizgėsi keliai ir takeliai. Jie nyko melsvame popietės danguje.

Palei krantą stovėjo nedažytos arba nusilupinėjusiais dažais lūšnelės, iš kurių varganų kaminų kilo liūdnas plonas dūmelis. Kitoje įlankos pusėje viskas buvo baisiai žalia.

Namai rikiavosi viena greta abipus plačios gatvės. Jų buvo mažiau nei Bergene, be to, ne tokie dideli, bet taip pat sujungti arkomis ir priestatais. Kai kurie sustatyti siena prie sienos, tarsi mirtinai bijotų likti vieni pasaulyje.

Jie ėjo paskui vežimą, kuris vežė skrynią ir mantą visai žiemai, o Andersas rodė ir vardijo namus, iškabas ir gatves.

— Palauk, kol sutems ir visi uždegs žiburius! Tai bus nuostabu!

Bet pirmiausia reikėjo pakilti šlaitu aukštyn ir pasiekti odžiaus namus. Geltoną dviaukštį pastatą rudais langų pjaustiniais. Jeigu jis nebūtų ten ėjęs su skrynia ir savo kraustuliais, namas jam tikriausiai būtų pasirodęs gražus. Papūtus vėjui, niekas nebarškėjo ir neklibėjo. Languose augo snapučiai, o vartų vyriai nė necyptelėjo.

Nereikėjo galvoti apie tai, kad, einant pro šalį, ant galvos gali pabirti čerpės. Jos buvo gerai pritvirtintos. Negirgždėjo ir koridoriaus durys.

Tačiau vos įžengus į vidų, kažkur ėmė tvilksėti savotiškas virpulys. Lyg tai būtų jau kadai nulemta. Kad jis bus čia.

Kvapas buvo kažkuo ypatingas. Niekad anksčiau neteko uosti ko nors panašaus. Ne arklidės kvapas. Ne parako. Ne šarmo ir ne naktipuodžių. Nei aitriai kvepianti vilna, nei pašvinkusi mėsa. Bet galbūt visko po truputį. Kai odžius parėjo namo, kvapas pasidarė toks stiprus, jog Benjaminas pamanė, kad Andersas jį pajus. Bet šis nieko nesakė.

Juos, atvykusius su manta, pasitiko ponia Andrėja. Ji buvo aukšta ir tamsi, klubais, į kuriuos negalėjai ilgai žiūrėti nerydamas seilių. To buvo per daug. Jeigu jai ant klubų būtų pastatęs vandens grafinėlį, kuris stovėjo namie ant naktinio sta-

lelio, tikriausiai nebūtų nukritęs. Priekyje jos taip pat buvo daug.

Jis neįstengė išmatuoti visko žvilgsniu, nes iškart raudo. Suknelė buvo kukli, susagstyta iki pat viršaus. Ruda, su sidabrine sege prie kaklo. Norėdamas matyt ją iš priekio, galėjai žiūrėti į segę.

Jis vis tiek neįstengė nerausti. Plaukai buvo kietai nušukuoti nuo veido. Taip standžiai, jog oda ties smilkiniais buvo įtempta, o akys — įkypos lyg katės.

Dinos plaukai niekada nebūdavo suveržti. Jos veido irgi nelabai matydavai, nebent pati parodydavo. Andrėjos veidas buvo siaubingai atviras, bet į akių gelmę neįmanoma pažvelgti.

Dinos akių negalėjai išvengti. Tai buvo ir blogiausia, ir geriausia, būnant su ja viename kambaryje.

Pirmą vakarą, praleistą geltonajame name, Andrėja sulig kiekviena minute plėtėsi. Bangavo tarp jų. Ji taip vaikščiojo. Tarsi bangos ketera virš šcherų, pučiant vakariui. Ir ūmi, ir lėta. Pilna virpulio, kurį tegalėjai nujausti. O gal kaltos įkypos akys? Galėjo kilti mintis, kad ji ragana ar kas nors panašaus. Nors ne. Jis jos nebijojo. Tai buvo kas kita. Jis tiksliai net nežinojo. Panoro tapti avižiniu sausainiu jos rankoje, kurį kiek palaukusi ji apčiaupė lūpomis.

Jam pasidarė įdomu, ar ir Andersas taip galvoja. Bet šis niekuo neišsidavė.

Kai jie įėjo, už Andrėjos stovėjo sudžiūvusi žmogysta mėlyna suknele ir iki pat akių užsmaukta skarele. Keletą kartų ji be žodžių tūptelėjo. Paskui, Andersui ir jam padavusi ranką, kažkur išnyko.

Anderso būta teisaus. Gatvių žibintai šalia turgaus ir priešais kepėjo Riosto kepyklą — puikus reginys. Jis buvo matęs didelių prieplaukų Bergene, tad Holsto ir Vadelio prieplaukų statiniai net dieną nedarė jam įspūdžio. Tačiau žibalinės lempos buvo tikras stebuklas.

Dar pirmąją savaitę jis patyrė, jog po žibintais skiriami pasimatymai ir slaptom rūkomi papirosai, bandant atspėti, iš ko kikena mergiščios.

Per gyvenimą nebuvo matęs tiek daug mergaičių vienoje vietoje! Jos stovėjo grupelėmis, rankas paslėpusios movose, o

nosis — kailinėse apykaklėse ir šalikuose. Šalčiui einant smarkyn, vis labiau ir labiau apsimuturiavusios. Mergaitės po žibaliniais žibintais. Tromsėje buvo kažkas neįsivaizduojama ir nesuvokiama protu!

Rotušės laikrodis taip pat buvo apšviestas. Tarsi miesto gyventojams bet kuriuo metu būtų privalu žinoti, kuri valanda.

Iš kur jos, mergaitės, atsirasdavo, buvo paslaptis. Ankstyvą popietę judrius šešėlius po žibintais mesdavo Siondrės mokyklos mergikės. Jos aikčiodavo baisėdamosi bjauriais Nordrės berniukų mokyklos vaikėzais, kurie keikiasi, spjaudo ir svaidosi pašaipiais žodžiais, o žiemą — sniego gniūžtėmis.

Kartais pro šalį pralinguodavo nuskurus žmogysta. Iš smuklės grįžtančio darbininko eisena. Bet jis būdavo pakankamai blaivus. Tai — vyresnysis mokytojas Hansas Bodė Tėtingas: svirdinėdavo mostaguodamas rankomis ir kažką murmėdavo sau po nosim, lyg paleistas iš „Beprotnamio“. Niekas jo nebijojo. Jie tik išsisklaidydavo, kad išvengtų nemalonumų. Būdavo, vienas kitas padauža sumano jį paerzinti. Bet žmogėnas tik skėtriodavosi plyšodamas, kad tas „pajodžarga“ dar atsiimsiąs už savo darbus. Stuktelėjęs porą kartų lazda į žemę, vyresnysis mokytojas išsiblaškęs kilstelėdavo skrybėlę ir eidavo toliau, tarsi pamiršęs pyktį.

Vieni mokytojai buvo niekinami, kitais žavimasi. O kai kuriems pavydima. Pastarieji mokė mergaites Siondrės mokykloje arba panelės Tėsen ir panelės Brek pensione.

Direktorius Blumas buvo laikraštininkas. Sėdėdavo prie savo straipsnių, kol mokiniai raštu versdavo iš vokiečių kalbos. Jis tarsi gyveno savo paties galvoje. Bet kūną ir akis turėjo. Taigi negalėdavai būti tikras, kad nemato. Su juo menki juokai. Jis kėlė savotišką pagarbą, kurios negalėjai iki galo paaiškinti. Greičiausiai taip buvo todėl, kad jis rašė į „Tromsės vyskupystės naujienas“. Tiesiog negalėdavai to pamiršti.

Nuo tada, kai pirmą kartą Fr. Langės gatve nuėjo iki škiperio Vito namo pakrantėje, jis nenorom turėjo pripažinti, jog ši tremties vieta jam patinka. Pamiršo viską, kas vaizduotėje atrodė baugu ir svetima.

Kvapai. Judantys žmonės. Garsai iš amatininkų trobelių pajūryje, laivai su svetimų šalių vėliavomis ir į krantą plukdomi vyrai neįprastais apdarais. Jam netgi patiko statūs kalnai kitoje įlankos pusėje, užstojantys jūrą. Jie tapo savotiška priedan-

ga. Jeigu jau esi nublokštas į pasaulį, gerai, kad niekas neprimena Reinsneso.

Iš pradžių atrodė, tarsi kažkas jį būtų nukėlęs į pasaką. Nežinojai dorai, kaip visa tai vertinti. Supratęs, kad niekas neatvyks jo iš tos pasakos vaduoti, nutarė, kad miestas sukurtas jam. Kartais tapdavo skaitomos knygos skyriumi.

Tačiau vos Andersas iškeliavo namo, jis suprato, kad negali tos knygos užversti ir iš jos pabėgti. Turi gyventi čia metų metus. Privalo paklusti.

Kiekvieną vakarą, kai odžius pareidavo namo ir jie sėsdavo prie stalo valgyti, jam atrodydavo, kad namas užburtas. Jis uždarytas su slibinu ir užburta moterimi nesuvokiama veido išraiška. Name buvo daug kambarių, į kuriuos jam negalima įkelt kojos. Jei jis tai padarytų, įvyktų kas nors siaubinga.

Andersui jie pasakė, kad jis gavo geriausią kambarį. Su dviem aukštais langais, kurie bukai spitrėjo į sandėliuką ir statinių tvorą. Ir su juoda krosnimi, visą laiką atsiduodančia dažais, nes turi žvilgėti.

Reikėdavo sėdėti prie stalo su ta didele tamsia moterimi, kuri niekada negali parodyti vyrui, kas ji iš tikrųjų. Odžius krenkšėdavo ir neramiu žvilgsniu vedžiodavo po visus daiktus. Tarsi įtardamas viską ir visus. Arba bijodamas, kad jie staiga nepasakytų ko nors, ko jis negali pakelti. Ko nors baisaus, kas išsklaidytų kerus.

Iš tiesų negalėjai suprasti, ar odžiui patinka, ar nepatinka jo buvimas namuose. Nė katras nepasakė nieko, iš ko jis galėtų susidaryt nuomonę. Žodžiai buvo kažkur uždaryti. Matyt, nuo amžių nulemta, kokie žodžiai gali būti ištarti.

Kol tebebuvo Andersas, jie elgėsi gana įprastai. Tačiau kai jis išvyko, sulig kiekviena diena ėmė po truputį keistis. Tarytum vis mažiau ir mažiau buvo tikroviški. Jis surado ne vieną įrodymą. Pavyzdžiui, Andrėja pakaušyje turėjo slaptą akį. Ji visada žaibiškai atsisukdavo, kai jis bandydavo vaizduotis, kad jai ant klubų stato mažąjį grafinėlį.

Apsiprasti reikėjo ne tik su namų kvapu. Vyriškis turėjo bjaurias rankas. Pirmąją savaitę jos buvo beveik įprastos. Vėliau, laikui bėgant, pamažu darėsi vario spalvos. Be to, visa plaštaka buvo apžėlusi juodais plaukais. Iki pat pirštų galų.

Jis stengėsi nespoksoti į odžiaus rankas. Tačiau sunkiai sekėsi.

Maistas taip pat buvo netikras. Arba užburtas. Kad ir kaip viskas atrodė, skonis buvo tas pats. Nenuostabu. Nes prie stalo vyraudavo tokia nuotaika, kokia galėtų būti jūros gelmėj. Tamsūs svyruojantys rudadumblių miškai ir glitūs akmenys, prarajos ir plyšiai. Plaukiojantys padarai pravertom žiotim ir aštriais pelekais. Tamsus valgomasis tabako spalvos gėlių raštais ant sienų iš tiesų buvo pilnas linguojančių dumblių ir gleivėtų kūnų. Kambarys iki pat lubų buvo pripildytas žodžių, kurie niekada nebus ištarti. Joks žodis negalėjo ten išgyventi. Net su žiaunomis.

Aplink tvyrojo paslaptys, per jas negalėjai gerai matyti. Kažkas jam priminė du mėnesius vartotus Lofoteno žvejų kailinius apklotus. Kvapas — taip pat. Matyt, panašiai pakvimpa, kai einama gulti nenusirengus.

Keista, kaip greitai galima su tuo apsiprasti. Jis taip įprato, kad prie stalo nekalbama, jog krūptelėdavo kaip pagautas sukčiaujant, jei jie netikėtai prašnekdavo apie orą. Lyg ir nepavojinga tema. Oras arba geras, arba bjaurus. Pučia šiaurys arba liūdnas vakaris. Arba ir viena, ir kita.

Baisu buvo dėl to, kad žodžiai, matyt, reiškė ką kita. Ką nors šiurpaus! Nors skambėjo taip, lyg būtų kalbama apie orą.

Kartais jis patirdavo, jog tuose namuose šypsomasi. Tai darydavo ji. Ir visada jam. Niekada vyrui. Kai ji nusišypsojo pirmą kartą, pilvo apačioje radosi įtampa. Dėl to, kad jos akys žvelgė į jį. Kad burna prasivėrė ir jis galėjo pažvelgti vidun. Ji virto dideliu žvėrimi, pasiruošusiu jį pulti. Ne praryti, bet sulaižyti.

Tokia pirmą kartą atėjo pas jį sapnuose. Užriestais lūpų kampučiais ir pasiruošusi veikti, ji tarsi užgriuvo jį. Viskas apsunko nuo neįvardijamų uždraustų vaizdų. Kurie vis artėjo ir artėjo. Kol jis pranyko juose. Tarp didelių mėsingų lūpų.

Bet tai būdavo naktimis. Prie stalo ji visada sėdėdavo kietai susičiaupusi. Tarsi kankinama dantų skausmo. Išskyrus tada, kai šypsodavosi. Jis neatsiminė, kad ji kada nors būtų nusišypsojusi kam nors ką nors pasakius arba norėdama parodyti draugiškumą. Paprastai šypsodavosi tik tada, kai žaibiškai atsigręždavo ir pamatydavo, kad jis ją stebi.

Būdavo, stovi prie bufeto tvarkydama stalo įrankius ir puodelius. Staiga judesiai sustingsta, ji atsisuka, o lūpos išsiskleidžia. Pražysta šypsena. Ir nejučiom įtraukia jį į save.

Vos tik įžengęs į tuos namus, jis suprato, kad čia žmonės nesiliečia. Todėl tai tapo nuosprendžiu. Vieną kartą išdrįs ją paliesti. Kai stovės pusiau nusisukus nuo jo.

Jis buvo girdėjęs apie vilkolakius ir raganas, turinčius dvilypį gyvenimą. Paprastai dieną jie būna žmonėmis, o naktį vilkais. Viskas atitiko! Nuo tokios minties jis apsunkdavo.

Žinojo, kad jeigu palies ją tuomet, kai ji šitaip stovi ir mano, kad niekas į ją nežiūri, jis ją demaskuos. O tuomet įvyks baisiausia.

Tromsės miestas buvo daugiau nei ponia Andrėja. Tai buvo pareigos ir amžinas bandymas įsitvirtinti — ne tik Benjaminui Grenelvui.

1858 metais direktorius Blumas pasiekė, kad duris galėtų atverti vadinamoji išplėstinė mokykla. Dinos sūnus buvo vienas iš devyniolikos nevietinių, kurie gyveno pas svetimus žmones arba tolimus giminaičius. Jis turėjo gauti žinių ir būti išmokytas drausmės. Per trejus metus jam reikėjo išeiti Herodoto IX knygą, Platono raštus ir olimpines Demosteno kalbas, Homero „Iliados“ V—VII knygas, be to, morfologiją, sintaksę ir gramatiką. Literatūros lotynų kalba sąrašas buvo platus: Livijaus I knyga, pradedant XLIV skyriumi, ir Fedro II, IV ir V knygos. Vergilijaus „Eneida“ ir Horacijus taip pat įėjo į privalomos literatūros sąrašą. Kas antrą savaitę buvo rašomi rašiniai vokiečių, anglų ir prancūzų kalbomis. Reikėjo kalti geografiją, aritmetiką ir geometriją. Visa tai dėl baigiamojo egzamino. Jie turėjo išlaikyti lotynų kalbos egzaminą: rašinį, vertimą ir atsakinėjimą žodžiu. Be to, norvegų kalbos rašinį, istoriją, tikybą, graikų kalbą, geografiją, aritmetiką ir geometriją. Taip pat jie turėjo pademonstruoti dainavimo ir deklamavimo įgūdžius. Pastarasis dalykas jam patiko.

Kiekvieną mėnesį mokytojų taryba pareikšdavo savo pastabas. Be to, nuodėmės kasdien buvo registruojamos žurnale. Už visą tą dresūrą ir mokslus Dina paklojo trisdešimt šešis talerius. Kone kasdien nuo katedros jis išgirsdavo, kokia tai buvusi didžiulė „brangių maitintojų“ auka.

Nuolat išmokdavai naujų būdų išvengti visoms toms bausmėms, kurias „užsitarnaudavai“ nebūdamas nuolankus.

Pirmasis įstatymas — nepraverti burnos mokytojo akivaizdoje, kai jis nieko neklausia. Antrasis įstatymas — būti man-

dagiam nepataikaujant. Jis greitai patyrė, jog visi pataikūnai kada nors susilaukia atpildo. Arba mokytojų, arba bendraklasių.

Bet jei neturėjai polinkio padlaižiauti, viskas ėjos gerai. Tačiau jam ilgokai teko mokytis laikyti liežuvį už dantų. Reinsnese tik Dina ir Stinė buvo mažakalbės. Ir tai savo noru. Nors niekas nepasakė, jis žinojo, kad kiekvienas turi teisę nebaudžiamas išsakyti savo nuomonę, jei tik išvengia Olinės keiksmų ir prakeiksmų.

Galbūt lotynų kalbos mokytojas buvo teisus sakydamas, kad jis užsispyręs ir plepus kaip nesutramdomas orakulas. Bet tai nebuvo mirtina nuodėmė, kol rodei norą pasitaisyti.

Mokykla buvo skirta pirklių ir valdininkų sūnums. Tačiau vienas kitas pasitaikydavo iš amatininko ar jūrininko šeimos. Tromsėje, matyt, nebuvo niekinamas fizinis darbas. Tačiau skirtumas egzistavo.

Kilusieji iš paprastų šeimų visada išsiduodavo. Nors ir stengėsi pakeisti savo kalbą. Ypač tie, kurių namuose prie pietų stalo nebuvo griežtai draudžiama gatvės kalba. Jie prabildavo gluminančiu vadinamosios lavintos ir nelavintos kalbų kratiniu.

Pamažu jis suprato, ką lensmanas turėjo galvoje, kai porą kartų užriko, kad Dina leidžianti jam kalbėti kaip arklių šėrikui. Bet jam tai tik padėjo tramdyti savo šnekumą.

Reikėjo skirti, kas gražu, o kas vulgaru. Tačiau jis daug geriau jausdavosi su staliaus Beko sūnumi Sofusu nei su bet kuo kitu. Sofusas keikdavosi gana tyliai ir susilaikydavo, kai reikėdavo kalbėti gražiai. Jis taip pat rodydavo nebylų susidomėjimą mergaitėmis po žibintais. Patiko netgi jo kvapas. Vyriokas kvepėjo obliuotu medžiu ir sakais.

Išstypėlis Sofusas plačia nosimi ir niauria veido išraiška buvo žmogus, kuriuo galėjai pasitikėti. Bet apie tai jiedu nekalbėdavo.

2 skyrius

Ponia Andrėja buvo kur kas jaunesnė už vyrą. Mąstydamas apie tai jis jautė savotišką triumfą. Negalėjai žinoti, ką ji veikia dieną, nes tuomet jis būdavo mokykloje. Galvojo, kad reikėtų paklausti. Bet tai buvo neįmanoma. Jis pats turėjo išsiaiškinti. Tai buvo nulemta iš anksto.

Vyras dirbo savo raugykloje prie jūros. Tačiau dėl to nebuvo mažiau grėsmingas. Priešingai. Galėjai įsivaizduoti, kaip odžius stovi prie garuojančio katilo ir didžiuliu samčiu maišo kunkuliuojančią kraujo ir kaulų masę. Be abejo, rauginamos odos. O visa kita? Kur dedama? Juk reikia kur nors padėti, kad ir kaip bjauru būtų apie tai galvoti. Ir odžius, matyt, kažkur deda. Todėl jo tokios netikros rankos.

Jis niekada nebuvo matęs tokių rankų. Rodės, jos kasdien ūgtelėja. Kartais dingodavosi, kad mato jas per miegamojo sieną. Buvo lyg didelės žaizdos, kurios likdavo ant jos kūno po plačia antklode, kurios jis nebuvo matęs. Kartais šis vaizdas iškildavo ir tuomet, kai žiūrėdavo, kaip odžius, pasidėjęs sunertas rankas ant baltos staltiesės, prieš valgį kalba maldelę. Vienos rankos smilius turėjo paukštišką nagą. Tai buvo paslaptis! Ten ji paslėpė savo nuodus ir taip galėjo juos laikyti šalia.

Iš pradžių jis manė, kad ji jo nemato. Beveik nemato. Dina ir visi kiti namiškiai jį matydavo, nors kartais to neparodydavo. Tai jis visąlaik suprato. Reinsnese turėjo tik sau vienam žinomų slėptuvių, tačiau vienaip ar kitaip visuomet sužinodavo, kad yra kviečiamas.

Čia niekas nieko neklausinėjo. Jie nežiūrėdavo į jį, kai su juo kalbėdavosi. Nebuvo tikri.

Į namus neužeidavo joks pašalinis. Tik senė, kuri buvo ir virėja, ir kambarinė. Ji gyveno už sienos nedideliame priestate, kuriame, matyt, kažkada būta arklidės ar sandėlio. Galėjo gy-

venti ir name, nes čia turėjo būti mažiausiai penki miegamieji. Šiaip ar taip, palėpės koridoriuje buvo penkerios durys. Bet senoji tikriausiai žinojo, ką daro, kiekvieną vakarą išeidama iš namo.

Reinsnese visada būdavo pilna žmonių. Daugelį jis matydavo pirmą kartą. Visi, net probstas, užsukdavo į virtuvę ir krautuvėn. Nebūtinai su kokiu nors reikalu, nors dažnai apsimesdavo, kad taip.

Čia kitaip. Pragyvenęs mėnesį odžiaus namuose, jis niekur nebuvo užėjęs, išskyrus valgomąjį, laiptinę ir savo kambarį.

Reinsnese visos durys ir spintos turėjo spynas ir kablius. Bet tik tam, kad, norėdamas atidaryti, turėtum už ko paimti. Net užrakinus kontoros duris krautuvėje, raktas likdavo spynoje. Tiesa, vyno podėlis būdavo rakinamas. Bet raktas kabodavo ant vagio pas Olinę arba gulėdavo viršuje pas Diną, kai ji nepakabindavo jo į vietą.

Odžiaus namuose, prieš einant gulti, būdavo užrakinamos visos durys. Kiekvienas kambarys turėjo raktą. Kuris atlikdavo savo paskirtį. Vakarais tyliai gulėdamas, jis girdėdavo, kaip spynose sukami raktai. Paskui — žingsniai laiptuose, durų į šeimininkų miegamąjį girgždesys, odžiaus krenkštimas ir galiausiai iš vidaus pasukamo rakto trakštelėjimas.

Dar pirmosiomis savaitėmis jis suprato, kad tą dieną, kai dėl kokios nors priežasties ritualas nutrūks arba bus atliktas kitaip nei kitais vakarais, įvyks kas nors siaubinga.

Jis gulėdavo po antklode sulaikęs kvėpavimą, kol viskas nurimdavo. Skaičiuodavo žingsnius laiptuose ir rakinamas duris.

Vis dėlto jis nebuvo pasiruošęs, kai tai iš tikrųjų įvyko. Vieną žiemos vakarą, prieškalėdžiu. Paskutinis raktas nebuvo pasuktas!

Naktis buvo grėsminga it karstas, užkeltas daržinės pastogėje namie, kai niekas nežino, kas jame gulės. Suprantama, buvo galima atsikelti ir uždegus lempą išsigelbėti. Tačiau tai reikėjo iš tiesų padaryti. Jis neįstengė.

Galima buvo sau kartoti, jog tereikia užmigti. Neaišku, ar prakeiksmas skirtas jam. Tai galėjo būti spąstai, kuriuos odžius paspendė jai. Neužrakindamas durų. Bet širdies gelmėje jis jautė, jog tai skirta jam.

Jis nežinojo, ar ir anksčiau girdėdavo garsus iš šeimininkų miegamojo, ar tiesiog apsiprato su jais kaip ir su viskuo. Bet

po valandėlės garsai pasidarė pernelyg aiškūs. Pasiekė jo ausis ir sužadino įtampą, nuo kurios nevertėjo bėgti.

Kažkas dejavo. Stenėjo!

Reikėjo, matyt, susitvardyti ir vienaip ar kitaip gelbėtis. Išlipęs iš lovos, pateko į šaltą tamsų kambarį. Užsimetė porą drabužių. Maudamasis vilnones kojines, pajuto tuščią šilumą. Pilvo apačia ir rankos stingsėjo. Stingulys pasidarė svarbiausia. Jis šito ir norėjo, ir nenorėjo. Apgraibom priėjo prie lango ir atitraukė užuolaidas. Kambarį užliejusi mėnesiena viską pakeitė. Tai buvo aiškus ženklas. Ir garsai! Jie privertė jį išeiti.

Jis ėjo neliesdamas kojomis grindų. Duris atidarė, kad joks žmogus negalėjo nei matyti, nei girdėti. Jis neegzistavo. Tai buvo lengvas, bet stingus jausmas — ir būti, ir nebūti.

Ten garsai pasidarė aiškūs. Slopinamos aimanos ir kimus stenėjimas. Jis visąlaik žinojo! Kad odžius išaiškins ją ir supras, kad ji prileido nuodų jam į smilių.

Dabar atėjo laikas. Odžiui reikia liudytojo! Jis nori ją nušauti!

Jis visąlaik žinojo. Šitaip turėjo būti.

Jis negalvojo, ar išdrįs. Tiesiog ryžosi! Atidarė miegamojo duris. Jos tyliai prasivėrė. Dalyvavo nuosprendžio vykdyme. Ėjo išvien! Jam reikėjo išbūti. Jis čia tam, kad išbūtų.

Iš pradžių aplink tebuvo chaosas ir tamsa. Tačiau pro užuolaidas prasiskverbė mėnesiena. Baltų naktinių marškinių fone išryškėjo plati odžiaus nugara. Jo kojos, šakoti pušų kamienai, apačioje. Kūnas dirbo varomas didelių nematomų dumplių. Jis girdėjo. Tai buvo netikra. Staiga odžius ištiesė nugarą ir palinko į šoną.

Jis kažką laiko rankoje. Lyg prietaisą. Samišką šautuvą! Peilį? Jis paspendė jai spąstus. Ji parodė, kad yra vilkė. Todėl jis turi ją nužudyti.

Jos šlaunys! Mėnuo nudažė jas baltai. Akinamai baltai.

Mėnuo nušvietė ir tai, ką odžius turėjo rankoje.

To daikto niekas negali laikyti palaido. Jis turi būti prie kūno. Matyt, ji taip užbūrė. Turėti rankoje. Visai palaidą. Nuosprendis!

Dabar odžius nori atkeršyti. Kerštą jis laiko rankoje!

Matyt, ji suprato, jog baigta. Sustenėjo, kai vyras palinko prie jos ir smeigė. Spaudė ją prie lovos viena ranka, o kita badė.

Kambarys buvo pritvinkęs žodžių, kurie niekada nebus ištarti. Pritvinkęs odžiaus keršto ir jos dejonių.

Neįmanoma nuo to pabėgti. Tiesiog reikia ištverti. Be riksmo. Tylut tylutėliai. Taip pat ir akimirką, kai išvydo ją mėšlungiškai spurdant. Šlaunimis ir blauzdom abipus plačios odžiaus nugaros. Mėnesiena viską užtvindė balta spalva.

Ūmiai odžius sustingo pakeltu įtaisu. Nejau pastebėjo, jog kažkas stovi? Bet ne. Jis palinko ir vėl smeigė jai tarp šlaunų. Judesiai! Aimanos! Ji tebėr gyva!

Tereikėjo ramiai stovėti ir būti liudytoju. Jie šoko savotišką šokį. Buvo priešai. Ir pasmerkti vienas kitam. Tai galas. Tuoj pasigirs pokštelėjimas. Pasipils kraujas.

Staiga ji dusliai sudejavo, kojos nusileido ir glebios liko tysoti už lovos krašto.

Jauteisi atsidūręs kape. Tyla nebuvo panaši į nieką. Tiesiog reikėjo sulaukti, kol pasipils grumstai ir palaidos.

Odžius apgaule pavertė jį liudytoju. Dabar jis toks kaip jie. Netikras.

Jis neuždarė durų. Tik grįžo koridoriumi į savo kambarį. Jų kvapo prisigėrusiais plaukais ir oda. Odžiaus alsavimas buvo jo alsavimas. Jų lovos kvapas tapo jo kvapu. Jis negalėjo pabėgti. Tebebuvo tenai. Pas juos lovoje.

Kitą rytą buvo po viskam. Bet niekas nepasikeitė. Ji dar nebuvo mirusi. Girdėjo ją už sienos. Ji kalbėjo su odžiumi. Kaip visada. Vadinasi, nieko nėra tikra.

Reikėjo elgtis kaip paprastai. Nulipti pusryčių. Pavalgyti. Eiti į mokyklą. Tik darydamas visiškai įprastus dalykus galėjai išsigelbėti. Jis žengė vieną žingsnį laiptais. Paskui kitą. Nusitvėrė turėklų.

Stovėjo ant krašto, taikydamasis šokti ant šieno krūvos. Nuo aukščio sukos galva. Neįmanoma pamatyti, ar ten, apačioje, yra šieno. Dabar jis šoks. A!

Reikėjo atverti valgomojo duris. Nelengva. Turėjo atidaryti greitai, kad nebūtų matyti, jog pasidarė kaip jie.

Kai jis įėjo į kambarį, jie jau sėdėjo prie stalo. Apie tai net nepagalvojo. Kad jie jau sėdės. Galės stebėti, kaip jis prieina prie stalo, atitraukia kėdę ir atsisėda.

Kai atsisėdi nieko neapvertęs, nebegali atsistoti. Privalai sėdėti.

Odžius atsikrenkštė ir sumurmėjo:

— Labas rytas.

Andrėja sukrutino lūpas į jį nežiūrėdama.

Ji viską žino! Matė jį tarpduryje!

Padavė jam lėkštę su duona. Tikriausiai užnuodyta. Jis vis tiek turi paimti riekelę. Paėmė sviesto iš keturkampio indelio auksiniu kraštelių, ant kurio įmantriomis raidėmis užrašyta „sviestas". Buvo kietutėlis ir nesitepė, tik įduobė riekę.

Jis ištiesė ranką siekdamas uogienės. Serbentai. Baisiai raudoni. Tarsi pasklido po visą kambarį. Jam pasidarė bloga, jis siekė sūrio. Šis gulėjo kitame keturkampiame inde, ant kurio vingriomis raidėmis buvo užrašyta „sūris". Užrašyta viskas, ką jam reikia daryti.

Turbūt parašyta, jog turės kasnakt stovėti tarpduryje ir saugoti, kad odžius neišsitrauktų peilio ar šautuvo.

Tam jis ir priimtas į jų namus.

O gal matė tik ji? Matė, kuo jis gali būti naudingas.

Jis kramtė žiūrėdamas tai į vieną, tai į kitą keturkampį indą. Prie to priprantama.

Bet pieno stiklinės neįstengė pakelti. Pieno spalva kaip mėnesiena ir jos šlaunys. Negalėjai lyg niekur nieko jo gerti.

Kai sėkmingai įveikė sumuštinį ir jau buvo prie durų, pamatė jos šypseną. Išsiskleidusią veide. Per visą kambarį. Lūpos suvilnijo nerodydamos dantų. Jos akys! Mieguistos, bet baisiai įdėmios. Kaip katės.

Odžius atsikrenkštė ir tarė:

— Taip, taip, oras ne toks jau blogas!

Jis puolė pro duris, negrabiom rankom užsimetė paltą ir spruko lauk. Kišenę plėšė raktas. Neužrakino lauko durų, kaip jie buvo mokę.

Jis ėmė miegoti pagalve užsidengęs galvą. Vis tiek girdėjo garsus. Net per miegus. Jis žinojo, ką jie daro. Dabar ne odžius, bet jis paimdavo didįjį įtaisą ir judindavo. Badydavo ją. Kai kada operuodavo dviese. Odžius ir jis. Kitomis naktimis likdavo su ja vienas. Ji būdavo minkšta ir didelė. Jos lūpų kampučiai išsiskirdavo. Tarp jų likdavo gili praraja, į kurią galėdavai suvaryti savo įtaisą. Ji dejuodavo ir dūsaudavo, apnuoginusi savo dideles putlias lūpas.

Dienomis negalėjai gyventi tuo, ką žinojo naktis. Prie stalo jis vos išdrįsdavo į ją pažvelgti. Ją paliesti būdavo pirmoji min-

tis, kuri užvaldydavo jį pabudusį, ir paskutinė, kuri sukdavosi galvoje prieš miegą. Prisilietimas būtų reiškęs mirtį.

Vis dėlto jis žinojo, kad turi tai padaryti!

Būdamas namie, be paliovos galvodavo apie progą paliesti, tačiau taip pat reikėjo vengti visų spąstų, kuriuos ji spendė norėdama, kad jis tai padarytų. Į jos kūną po kuklia suknele jis ėmė žiūrėti kaip į tam tikrą ženklą. Visada svarbu paisyti ženklų.

Jis saugus, jei tik jie nemato, kad jis turi veidą.

3 skyrius

Mirė odžiaus giminaitis. Ženklas negalėjo būti aiškesnis. Jis žinojo, kad tai jo kaltė. Seniai troško, kad kas nors įvyktų ir jis turėtų progą.

Odžiaus įtaisas turėjo būti kažkur miegamajame.

Jis neįstengė apgailestauti, jog kaltas dėl mirties, kai Andrėja bejausmiu veidu pranešė, kad jie turį vykti į laidotuves. Užtruksią keturias dienas. Bet jis gausiąs pavalgyti ir būsiąs prižiūrėtas, kaip visada. Virėja pasiliekanti.

Tos pačios dienos popietę jis sėdėjo prie lotynų kalbos kaitybos ir laukė, kada ateis vakaras. Tuomet pilkomis veltinėmis šlepetėmis atšliuravo virėja ir pasakė einanti į religinės bendruomenės susirinkimą. Vakarienei ji pritepusi sumuštinių, kurie guli valgomajame, uždengti drobule.

Jis nesusilaikė jai nenusišypsojęs. To jam nereikėjo daryti. Ji įtariai pažvelgė į jį ir tarė:

— Tamsta privalai užrakinti lauko duris!

Jis greit vėl surimtėjo.

Kai išgirdo ją išeinant, veiksmažodžiai ir jų kaityba nustojo egzistuoti. Jis pripuolė prie koridoriaus lango, norėdamas įsitikinti, jog ji iš tiesų nukrypuoja gatve, tvirtai įsitvėrusi nutrintą rankinę.

Tuomet jis vėl pasijuto stovįs daržinėje. Šalinė pilna šieno. Tereikia šokti. Jausmas juk pažįstamas. Trauka. Kirbulys. Įtampa. Ar išdrįs? Ar įstengs?

Galbūt durys užrakintos? Gal tarp komodos stalčių jie prikaišiojo popieriaus skiaučių, norėdami jį išaiškinti? Arba dar blogiau: galbūt ji neišvažiavo? Guli lovoje ir laukia? Jis juk nematė jos išeinant iš namų. Gal jie nori privilioti jį į miegamąjį? Kad galėtų sudoroti?

Jis apsuko porą ratų kambaryje. Bet vieną kartą juk reikia

nuspręsti. Taigi jis pasiryžo. Išsėlino į koridorių ir pritykino prie durų. Atrodė, tarsi kraujas gausiomis čiurkšlėmis veržiasi pro ausų kanalus ir teka ant grindų.

Jis atsargiai sugniaužė žalvarinę rankeną ir paspaudė. Ji pasidavė nedejuodama. Durys taip pat be garso prasivėrė. Ar tai spąstai? Kad durys neužrakintos! Jie juk visada užrakina.

Netrukus jis buvo viduje. Kambarys išsiplėtė. Pro langus liejosi ledo melsvumo šviesa ir gulė ant lovatiesės.

Jos lovoje nėra!

Jis uždarė duris ir įslinko į kambarį. Namas sergėjo žingsnius. Miegamojo kvapas čia buvo kitoks nei namie. Vasara ir šienapjūtė šios vietos niekada nepasiekdavo.

Lova buvo vaiduoklių laivas. Aukšta ir tamsi. Virš komodos nuožulniai kabojo didelis veidrodis. Jis krūptelėjo išvydęs savo paties atspindį. Neryškių kontūrų figūra per ilgomis marškinių rankovėmis ir baltu kaip kreida veidu. Akys didelės ir tamsios. Jis norėjo bėgti iš kambario. Tačiau kažkas, ko jis nepažinojo, buvo stipresnis. Jis liko.

Galva dundėjo kaip akmenų griūtis. Jam dingtelėjo, kad pamiršo paklausyti, ar negrįžo virėja. Ji juk galėjo ką nors pamiršti.

Jis vėl išpuolė į koridorių ir laiptų aikštelėje įsiklausė. Bet ne. Garsų nėra. Jokio triukšmo iš kambarių ar virtuvės. Nė vieno trakštelėjimo duryse. Jis vėl įsėlino į kambarį ir, giliai įkvėpęs, atidarė artimiausią spintelę. Ten stovėjo naktipuodis su dangčiu. Nuo kvapo, su niekuo nesupainiojamo, rietė nosį, nors puodas greičiausiai tuščias.

Jis ištraukė viršutinį stalčių ir rado geltonu šilku aptrauktą skrynelę. Joje, dailiai sukrautos, pūpsojo siuvinėtos nosinaitės. Ten pat buvo nedidelė dėžutė su žiedais ir segėmis. Taigi čia josios spintelė! Ilgoje, paplokščioje kartoninėje dėžėje gulėjo smulkus, pradėtas ir nebaigtas kryželiu siuvinėti paveikslėlis, vaizduojantis ėriuką laikančią mergaitę. Į ėriuką buvo susmeigta daug adatų. Siuvinėjimo siūlai dailiai sudėti sruogelėmis. Raudoni, geltoni, mėlyni, oranžiniai ir juodi. Po jais, surišti šilkiniu kaspinu, gulėjo keletas laiškų. Jis jų nelietė.

Vyro spintelė buvo užrakinta! Jis taip ir žinojo. Vis tiek įsiuto. Ėmė purtyti ir tampyti rankeną. Bet spintelė nepasidavė. Jam reikėjo prisėsti. Bet jis nedrįso sėstis ant lovos. Prie lovos galo stovėjo suolelis. Atsisėdo ant jo. Gerklė buvo pilna kalkių ir smėlio. Jis įbedė akis į sieną ir vėl susidūrė su savo

atspindžiu virš komodos. Plaukai stovėjo piestu. Išraiška lyg pamišėlio. Jis savo noru į tai įsivėlė!

Geismas ūžtelėjo bangom. Smarkiai. Jam reikėjo padėti. Reikėjo atlaisvinti drabužius ir sau padėti. O pats stebeilija. Į varpą, užaugusią rankoj.

Jis pakliuvo į jos spąstus. Kitaip negalėjo. Kai ištryško, įsikniaubė sau į kelius.

Trakštelėjo lauko durys?

Ar įmanoma uždusti nuo savo širdies dūžių? Reikėjo tik atsistoti. Užsismaukt kelnes. Štai taip! Apačioje vis dar degė. Drėgna ir lipnu. Jis grįžo į savo kambarį. Bet ji tebebuvo jį užvaldžiusi.

Išsekęs krito į lovą ir užmigo.

Kitą dieną mokykloje jo galvoje sukosi viena mintis: kaip atidaryti užrakintą spintelę. Pavakary, kai sėdėjo vienas valgomajame ir taršė silkę su bulvėmis, pasijuto drąsus.

Namų darbus padarė vienu atsikvėpimu. Tik žodžiai nelindo galvon. Tada atėjo vakaras.

Pirmiausia jis įsitikino, ar tikrai namuose vienas. Nusileidęs į rūsį, susirado dildę, ylą ir plaktuką. Kad ir kur būtų, jautė jų miegamojo kvapus.

Buvo dar nejaukiau nei praeitą dieną. Jis padėjo dildę, ylą ir plaktuką ant komodos ir atsargiai patapšnojo lovą. Ar šilta? Ne. Tuomet kilstelėjo lovatiesę ir pažvelgė po ja. Tamsu!

Iš savo kambario atsinešė lempą ir pastatė ant komodos. Šviesa atsispindėjo veidrodyje.

Kai pamatė žalvarinius spintelės durų apkaustus, drąsa priblėso. Jis giliai įkvėpė ir pabandė atkrapštyti yla. Veltui. Spyna buvo pernelyg sudėtinga, kad taip lengvai pasiduotų. Dildė per didelė, o apie plaktuką neverta nė galvoti.

Staiga jam šovė mintis! Greit atsistojo ir šiek tiek atitraukė naktinį stalelį nuo sienos. Visai teisingai. Kitoje pusėje buvo trys vinimis prikaltos lentos. Jis atsuko visą užpakalinę pusę į kambarį, kad geriau galėtų prieiti.

Tačiau paaiškėjo, kad be replių nieko negalės padaryti. Vinys per daug stipriai laikėsi. Jis sugebėjo ištraukti galvutes, bet visa kita tebesilaikė tvirtai.

Ar rūsyje nematė replių? Jis padėjo dildę ir pasiėmęs lempą nusileido laiptais. Ši baisiai rūko, nes neįstengė jos tiesiai laikyti. Visas namas tebuvo tamsios girgždančios kertės.

Kas tai? Vaikšto kas nors? Persigandęs pakniopstom užbėgo siaurais rūsio laiptais ir įsiklausė. Bet ne. Viskas ramu.

Replių nerado, bet prisiminė, kad virtuvėje ant sienos matė kabant žnyples cukrui. Jos galėjo praversti. Atsinešė žnyples.

Dabar jis toks pat kaip jie, odžius ir Andrėja, pamanė. Ir perėjo į puolimą, skendėdamas raudoname rūke. Šis išplito į pilvo apačią. Virto galinga jėga, kuri užėmė kvapą ir pripildė kirbinančio laukimo.

Lenta pasidavė į šoną, ir jis galėjo į spintelę įkišti ranką. Ten buvo dvi lentynos. Apatinėje — popieriai ir knygos, panašios į apskaitos žurnalus. Viršutinėje — į gniužulą susuktas languoto audeklo gabalas. Ištraukė ir pajuto, kad viduje kažkas yra.

Skuduras išsiskleidė lyg žabangai.

Odžiaus įrankis nukrito ant grindų.

Pirmiausia spoksojo negalėdamas pajudėti. Tada atsargiai paėmė. Odžius išvažiavo į laidotuves be įrankio!

Jis buvo iš minkštos, glotnios, šviesios odos. Ištiestos plaštakos ilgumo. Turėjo dailiai išgaubtą galvutę ir du nemažus kapšelius kitame gale.

Klūpojo laikydamas jį rankoje. Pagamintas iš šešių odos atraižų. Jos buvo kruopščiai sukirptos ir mažais dygsneliais susiūtos rudu šilkiniu siūlu.

Pirštų galai nuslydo siūle. Ji buvo vos juntama. Matyt, prikimštas pjuvenų. Kietas, bet lankstus.

Veidrodyje pasirodė marios eržilų. Jie šuoliavo su odžiaus įrankiu papilvėje. Turėjo tikslą. Kanopos ir besiplaikstantys karčiai. Raumenys, judantys po oda. Garsus žvengimas. Jie dundėjo tikslo link. Tikslas — tai ji. Lovoje. Vieta odžiaus įrankiui. Lūpos.

Vaizdai lyg antausiai švysčiojo jam apie galvą. Tada jis įšoko į arklių kaimenę. Odžiaus daiktas rankoje sušilo. Jis stebeilijo į jį. Uostė. Nusekė paskui jį jos vidun. Pasidarė stiprus. Jos viduje su daugybe žvengiančių žirgų, kurie laukė savo eilės.

Tai tapo būtinybe! Patekti ten. Į patį vidų. To ji norėjo.

Jis padėjo įrankį į vietą, pritaisė lentą, apsuko naktinį stalelį ir su žnyplėmis nuėjo žemyn. Atrodė, tarsi aklinoje tamsoje liptų stačia akmenų nuošliauža, nors nešėsi lempą. Stiklas buvo juodutėlis nuo suodžių.

Dildę, ylą ir plaktuką įsidėjo į savo spintelės stalčių tikėdamasis, kad niekam jų neprireiks.

Šiluma krosnyje buvo išblėsusi, pro kambario langą žvelgė šaltas mėnulis. Galva, pilna raudonų raukšlių, jis grįžo į odžiaus miegamąjį.

Jam reikėjo pagulėti jos lovoje. Kaip padaryti, kad niekas nepastebėtų jį ten buvus, nežinojo. Bet jam reikėjo.

Galingos jėgos plėšė jį iš vidaus taip, jog jis ėmė kūkčioti. Palindo po antklode toje pusėje, kur stovėjo jos spintelė. Įsikniaubė į pagalvę ir šniokšdamas traukė jos kvapą. Nejaukų. Artimą. Mielą. Tokį stiprų.

Galėdavo jį užuosti, įėjęs į valgomąjį. Kartais jos kvapas, tik nujaučiamas, tvyrodavo koridoriuose. Bet čia jis buvo visas. Sunkus. Kūnas, alsavimas ir naktis.

Jis užpūtė žiburį ir apglėbė rankomis pagalvę ir antklodę. Tai ji! Ji buvo šilta. Lietė jį, glamonėjo ir pavertė dideliu odiniu daiktu šilkinėmis siūlėmis.

Skaudėjo. Ji vis tiek užtęsė. Laikė jį. O jis mėgavosi, kol nebegalėjo tverti ir pasidavė.

Pirmą kartą jis susigėdo ne tik dėl žaidimo. Tai buvo be galo rimta. Jis įsibrovė jos lovon!

Galėjai vaizduotis, kaip odžius atskleidžia jo kaltę ir pakaria jį ant sietyno. Arba žiauriai sumuša. Arba praneša apie jį direktoriui. Arba parašo laišką Dinai ir Andersui. Kaip bus, taip bus. Jis neįveikiamas. Suaugęs vyras, apšvirkštęs ir ją, ir paklodę.

Jis pabudo išgirdęs žingsnius laiptuose. Virėja. Lipa aukštyn jo žadinti! Jis nedrįso nė kvėptelėti. Akys įsmigo į durų rankeną, dar nespėjus kaip reikiant pabusti. Jis užmigo šeimininkų lovoje! Jį suseks!

Virėja pabeldė į jo kambario duris. Garsas sudraskė pasaulį į skutelius. Jis vos neatsakė iš ten, kur buvo, kad viskas greičiau baigtųsi.

Ji žengė porą žingsnių. O gal tik perkėlė svorį ant kitos kojos, laukdama jo atsiliepiant. Tuomet ji pašaukė dar kartą:

— Septynios valandos! Laikas keltis!

Jis sulaikė kvėpavimą. Abu laukė. Dabar ji atidarys duris! Ir pamatys, kad lova tuščia! Jis ėmė melstis. Kad ji nueitų. Pamiršo, kad yra tokioje gėdingoje padėtyje, jog kaži ar protinga pritraukti Viešpaties dėmesį.

Jis išgirdo, kaip ji pašaukė trečią kartą. Aštriu balsu. Akimirką stojo tyla. Kol Dievas išgirdo jo maldą ir sugirgždo laiptai.

Akimoju jis pašoko. Norėjo apžiūrėti lovą. Bet buvo per tamsu. Širdį nustūmė gilyn į skrandį, nes ši daužėsi lyg pašėlusi. Kaip neregys, bandantis nutrinti pėdsakus, išlygino lovatiesę. Prisiminė, jog turi pasiimti lempą.

Grįžo pačiu laiku. Virėja vėl užlipo aukštyn. Jis garsiai ir aiškiai sukosėjo, kad ji išgirstų, jog atsikėlęs, ir tikėjosi, kad nieko neklausinės. Bet ji tik šūktelėjo:

— Ar kosulys užpuolė?

— Ne, — suriko jis balsu, kokio niekas lig tol nebuvo girdėjęs. — Ateinu, ateinu!

Ji kažką sumurmėjo, ir laiptai vėl sugirgždėjo.

Kol jis bandė patogiai įsitaisyti kietame mediniame suole šalia mokslo draugo, apėmė nerimas: o kas, jei virėja įeis į odžiaus kambarį ir pamatys sugadintą spintelę ir sujauktą lovą!

Kai mokytojas paklausė, ar jis neserga, nes labai išblyškęs, mielai prisipažino, kad blogai jaučiasi, ir buvo paleistas namo. Taigi galėjo apžiūrėti miegamąjį ir sunaikinti visus pėdsakus. Kol dar šviesu.

Virėjos batų ir palto nebebuvo. Atlėgusia širdimi įžengė į uždraustąjį kambarį. Kaip ir bijojo, buvo gana aiškiai matyti, kad lovoje gulėta. Nors lovą ir užklojo lovatiese, nuo jo galvos žymėjo ryški duobė. Jis viską išlygino kaip mokėdamas. Tačiau lovų klojimas namuose neįėjo į jo pareigas.

Sulaukęs vakaro, kai virėja išėjo, jis padėjo odžiaus daikčiuką į vietą ir sukalė vinis. Atrodė, tarsi būtų paslėpęs sąjungininką. Kuris viską žino.

Jis mąstė, kaip ji parvažiuos namo ir atsiguls į tą pačią lovą, kurioje jo gulėta. Galvojo apie tai sėdėdamas prie namų darbų.

Tą vakarą, kai šeimininkai grįžo iš laidotuvių, jis, kaip sakoma, „vaidino“ Peterseno traktieriaus salėje.

Norvegų kalbos mokytojas paprašė jį padeklamuoti Vergelando eilėraštį.

— Benjaminas Grenelvas turi puikų balsą ir yra geras skaitovas, — sakė mokytojas.

Taigi jis stovėjo ant pakylos ir deklamavo, į kiekvieną žodį dėdamas savo paslaptį. Eilėraštis buvo skirtas Stelai, „dangiš-

kajai nuotakai". Žodžiai savaime radosi burnoje. Tereikėjo juos išleisti:

Jausmas — tarsi lengvas stūmis,
Kuris kūnus
Danguje įsuko, įsiūbavo jūrą,
Įžiebė žvaigždes ugnim dievų,
Kuri blyškiam kraujy žiedų
Per amžius dega ir negūra!

Nesvarbu, kad švarko rankovės per ilgos, o klešnės braukia batus. Plojimai buvo griausmingi ir ilgi.

Reikėjo pasistengti nepulti strimgalviais nuo pakylos. Reikėjo nulipti oriai.

Pirmoje eilėje sėdėjo visa greta merginų. Per pertrauką, eidamas į bufetą atsinešti puodelio kakavos, užmetė į jas žvilgsnį.

Jos spoksojo į jį! Visos kaip viena! Į jį? Jis prisivertė praeiti pro šalį, kai grįžo su pilnu kakavos puodeliu. Eilės viduryje sėdėjo raudonplaukė mergaitė ,oda apkraštuotomis švarkelio rankovėmis.

Ir ką jis tuomet išvydo! Rankoje ji laikė odinį odžiaus daikčiuką. Jis krūptelėjo ir apsipylė karšta kakava.

Raudonplaukė greit atsistojo, paslėpė įrankį tarp sijono klosčių ir paėmė iš jo puodelį. Vis tebespoksojo į jį. Viskas įvyko taip greitai. Jis sumišęs linktelėjo ir pasakė:

— Ačiū!

Tada pajuto nuplikytą ranką. Iš skausmo išsiviepė. Laikydama rankoje puodelį, ji išsitraukė nosinaitę. Jos krūtys tai kilo, tai leidosi. Kaip du žvėriukai. Baltais minkštais piršteliais ji atsargiai nušluostė jam plaštaką.

— Tu taip puikiai deklamavai! — pasakė. Akys buvo baisiai mėlynos. Bet negalėjai pamiršti, kad ji paslėpė odžiaus įrankį sijone.

— Ačiū! Ar nori mano kakavos? — uždusęs paklausė jis.

Linktelėjusi gurkštelėjo. Ir taip pat nusidegino. Jis pamatė. Ji bandė nuslėpti. Tačiau neatitraukė nuo jo akių.

Kai ji nuleido puodelį, tarp lūpų ir nosies sparnelių liko rudas dryžis. Jis panoro jį nulaižyti. Bet tik plačiai nusišypsojo.

— Aš esu Šarlotė Vikstrem, — šiek tiek susidrovėjusi pasakė ji. Vien iš to, kaip ištarė savo vardą, jis suprato, kad jam reikėtų ir derėtų žinoti, kas ji tokia.

Ji sušnairavo į drauges, tarsi visa tai būtų dariusi tik dėl lažybų. Todėl jis kaip mokėdamas gražiau nusilenkė ir taip pat prisistatė.

— Mes žinom, — pasakė ji seniokišku tonu ir paglostė odžiaus įrankį tarp suknelės klosčių. — Esam girdėję apie Reinsneso Grenelvų giminę, — pridūrė ji.

— Šit kaip, — vangiai tarė jis.

— Mes esam girdėję apie Diną Grenelv.

Jis jau norėjo klausti, kas tie „mes", bet taip ir nepaklausė. Mat ji iškišo liežuvio galiuką ir nusilaižė kakavos dryžį. Jam ėmė svaigti galva. Ranka degė. Bet jis nežiūrėjo į ją. Jos liežuvis buvo rausvas. Jis bandė apsiprasti su rankos skausmu ir liko stovėti kaip įbestas.

Tuomet ji išraudo ir nuleido akis. Kai trumpai linktelėjusi grįžo pas drauges, jis suprato, kad ji pamanė, jog jis ją mėgdžioja. Matyt, jis padarė kaip ji: iškišo liežuvį ir mėgaudamasis perbraukė per lūpas. Tokių dalykų negali atitaisyti. Ką čia bepasakysi?

Norėjo bėgti iš paskos, bet ji jau buvo dingusi minioje. Reikia surasti ją. Paaiškinti. Kad jis nemėgdžiojo jos, tik apsilaižė. Jam reikia tai padaryti. Nes ji yra ženklas. Pabėgo su brangiu odžiaus įrankiu sijone.

Kai jis iš „Hegelundo salės" Škiperių gatvėje 12 pėdino namo, galvoje sukosi dvi mintys: kad dabar jie sugrįžo iš laidotuvių ir kad Šarlotė Vikstrem pabėgo su odžiaus įrankiu. Odžius, matyt, viską žino. Pamatė, kad jis įsilaužė į spintelę ir gulėjo su ja lovoje.

Mirtina grėsmė girgždėjo sniege ir verkė po batų padais.

Išdžiūvusia burna ir degančiomis akimis jis atsirakino geltonojo namo duris ir pabandė nepastebėtas nusėlinti į palėpę. Nespėjo nė užlipti viršun. Ji išėjo į koridorių ir užkalbino. Užkalbino jį!

— Ar viskas buvo gerai, kol mes buvome išvykę? Ar gavai pavalgyti?

Jis kažką sumurmėjo ir keletą kartų maktelėjo galva.

— Vyras išėjo pažiūrėti į dirbtuvę, — pasakė ji švelniai kaip katė ir pažvelgė į jį. Tiesiai į jį.

Prakaitas! Jis buvo kvailys, beviltiškai bandantis sustabdyti potvynį. Veidas. Viršutinė lūpa, nuo kurios jis jau daugiau kaip pusę metų gramdo barzdaplaukius. Varvėjo. Ir nosis. Liepsnojo kaip laužas.

Kam ji taip aukštai iškėlusi lempą?

— Gal niekis, jei vakarienė kiek vėluos? Jei palauksime, kol jis grįš?

— Ne ne ne! — skubiai sušuko jis.

Tada puolė laiptais aukštyn.

Kai ji pašaukė jį valgyti, odžius dar nebuvo parėjęs.

— Jis vėl pasinėrė į darbą, tad grįš vėlai, — pasakė ji ir įpylė jam stiklinę pieno.

Akimirką viską aptemdė saldi tamsuma. Dėl visa ko jis padėjo sumuštinį į lėkštę. Neįstengė ištarti nė žodžio. Kažkas pasidarė liežuviui.

Ant bufeto stovėjo žalvarinis virdulys. Šaltai blykstelėjo, kai jis pabandė ant jo surasti prieglobstį savo žvilgsniui. Virš stalo degė lempa. Pamažu siūbavo. Kodėl siūbuoja? Ji uždegė jo veidą.

Jis atšlijo kėdėje ir įsmeigė akis į virdulį. Tada nekramtęs prarijo duonos kąsnį.

Ko gera, jis susektas! Tai matyti iš jos elgesio. Telieka pasiduoti. Jis garsiai atsidūsėjo. Vienu atsikvėpimu išmaukė pieną ir prisiminė jos šlaunis mėnesienoje.

Ji padavė pieno ąsotį. Visas jo kūnas užsiliepsnojo, kai imdamas už ąsos pora pirštų palietė jos pirštus. Jis laikė ąsotį virš stalo ištiesta ranka, kol ji atitraukė savąją. Kai sujudėjo, jai tarp krūtų blyškiai sužėravo segė.

Staiga tarp jų ant stalo atsidūrė odžiaus įrankis. Galėjai dėkoti raudonplaukei mergaitei. Tuomet daiktas pradėjo šokti! Smarkiai, sodriai pliaukšėdamas ant baltos staltiesės.

Jos akys! Svarbiausia jų išvengti. Jos slėpėsi po sunkiais vokais. Lūpos išaugo. Krutėjo. Troško jo. Įsiurbė jį. Odžiaus įrankis šoko.

Odžius viską žino! Jis susektas!

Negalėjai suprasti, ar tai mirtis, ar geismas. Šiaip ar taip, nepabėgsi. Jos lūpos išsiplėtė. Subolavo priekiniai dantys. Plyšeliai burnos kampučiuose virpėjo.

Odžiaus įrankis dundėjo. Kol apvirto pieno stiklinė.

Ji atsistojo ir apėjo aplink stalą. Palinko visu kūnu prie jo su servetėle rankoje.

Dabar — laikas! Prisiminė paskutinę sekundę! Kad privalo paliesti ją pirmas. Jis pakėlė ranką. Įstengė! Uždėjo ją ant jos pliko kaklo. Ji buvo labai minkšta. Ir šilta.

Akimirką ji stabtelėjo. Tada padėjo servetėlę tarp jo ir lėkštės, norėdama nušluostyti. Jis sėdėjo visai ramiai. Laikė savo ranką jai ant kaklo. Ranka judėjo kartu, kai ji šluostė. Kaip jos dalis. Keista.

Po kiek laiko ji baigė tvarkyti ir padėjo servetėlę į savo lėkštę. Tuomet paėmė ąsotį ir vėl pripylė pilną stiklinę.

Tuomet jis tai padarė! Apvertė stiklinę!

— Nagi! — išgirdo ją sakant. Ji buvo sunki nuo odos, palinkusi virš jo su medžiagine servetėle. Jam per ranką pasruvo baltas skystis ir ėmė varvėti į skraitą. Visa baltuma susigėrė į kelnes ir prilipdė jas prie šlaunų.

Ji atsargiai šluostė nerodydama akių. Pasakė, kad reikia pasikeisti kelnes. Lietė jo drabužius. Pirštai buvo alkani. Jie buvo ant jo. Spaudė. Lietė jį. Jis atlošė galvą. Rankos nusviro prie kėdės šonų. Po užmerktais vokais juto jos šešėlį. Slogų šešėlį. Turbūt jis pavojingas? Bet neišvengiamas. Šešėlis sunkiai alsavo.

Jis pajuto kažką, kas galėjo būti skausmas. Bet nebuvo.

Krosnis buvo šalta jau kelios valandos. Durų rakinimo ir žingsnių laiptuose ritualas pasibaigęs. Miegas buvo namo dalis. Nelygių vėjo gūsių į langus dalis.

Ji įėjo į kambarį taip, jog jis neišgirdo, kada atsidarė durys. Tačiau girdėjo, kaip ji užrakino jas iš vidaus. Naktis buvo tamsesnė už tamsią. Virš jos vis vien pleveno šviesa. Iš pradžių virš chalato klosčių, paskui virš kūno, įvilkto į baltą ploną audeklą. Jos oda nusmuko. Didžiulės bangos, kurių negalėjai išvengti. Aksomas, kuris sunkia gausybe krito nuo lubų ir palaidojo jį. Palaidojo jos kvapuose. Jis atpažino juos. Ir žinojo, kad jam jų reikia.

Iš pradžių ji buvo susiliejusi su tamsa ir nuostabiu prakeikimu. Mirtis ir siaubas. Leidaisi pervedamas per juos. Be pasipriešinimo. Atsidavei jos drėgnai šilumai. Pasislėpei. Prisišliejai prie jos. Inkštei. Spurdėjai kaip žuvis, nežinanti, kad moka plaukti. Kol ima plaukti. Dabar jis priklausė jai.

O ji leido jam laistyti pieną ant savo baltų staltiesių.

4 skyrius

Iš ryto jis atsikėlė anksti. Kaip tas, kuris dega nekantrumu pradėti kokį nors darbą. Jo darbas buvo išsinešdinti iš namų, kol niekas nepabudo.

Jis vaikštinėjo tuščiomis gatvėmis ir žiūrėjo, kaip pamažu bunda miestas. Nukeliavo iki pat bažnyčios. Slampinėjo pirmyn atgal Kranto gatve. Pro pribuvėjos, lensmano Irgenso ir pirklio Jieverio namus. Galėjai suskaityti juos ir surūšiuoti pagal dydį ir spalvą. Galėjai bandyti atsiminti žmonių ir pastatų vardus.

Galiausiai atsidūrė pakrantėje tarp senų bažnyčios mūrų. Toje vietoje buvo pirmą kartą. Vyriokas, tądien dar, matyt, nebuvęs lovoje, dėbtelėjo į jį ir nusvirduliavo toliau ieškoti namų. Nosį rietė aitrus šlapimo ir išmatų tvaikas. Iš už lentinės tvoros iššoko pasišiaušus neaiškios spalvos katė ir ėmė šnypšti. Mat jis vos neužmynė jos.

Jis buvo šulinio dugne. Žuvęs. Ir jam priklausė visas platusis pasaulis! Jis nebegalėjo grįžti į geltonąjį namą. Niekados! Odžius perrėžtų jį pusiau. Ištrauktų vidurius. Kraują nutekintų laiptais. Odą nudirtų ir paverstų minkštais it šilkas įrankiais, prikimštais pjuvenų. Vienintelė paguoda, kad žinojai jų paskirtį.

Jo galvą ir varpą odžius tikriausiai nukirstų ir paslėptų kamaroje. Galbūt užsūdytų statinaitėje kaip silkes. Po kiek laiko ištrauktų ir, virėjai išėjus į susirinkimą, pasislėpęs surytų.

Niekas jo nepasigestų. Išskyrus mažąją Šarlotę Vikstrem. Ji pasiteirautų jo keletą kartų. O paskui pamirštų, nes atsirastų svarbesnių dalykų.

Galvodamas apie Šarlotę, bandė prisiminti, ar kas nors jam nepasakojo, kur ji gyvena. Galbūt galėtų prikalbinti ją užstoti jį prieš odžių. Bet juk pirmiausia reikėtų papasakoti visą istoriją. O ji tokia nepanaši į Vergelando eilėraščius. Visai netin-

kama Šarlotei Vikstrem. Juk ji, matyt, nieko nenusimano apie odžiaus įrankius.

Jis nužingsniavo per miestą mokyklos link. Juto, kaip šlapias sniegas ir purvas permerkė batus. Tai buvo ir savotiškas apsivalymas, nors jautėsi apgailėtinai.

Kaip ten Olinė sakydavo? Žmogaus Sūnaus kančia yra žmogaus apsivalymas. Šaltutėlės kojos leido pajusti, kokias baisias kančias kentė Kristus.

Jis tegalėjo vaikštinėti. Ir galbūt apsivalyti. Tačiau mintys buvo tokios pat gašlios kaip ir anksčiau. Galvoje vien odinis įrankis ir jos oda. Ir stiprus spaudimas. Apačioje.

Kažin ar įmanoma kada nors su tuo apsiprasti.

Vienintelė išeitis — viską neigti. Kad ir ką odžius įrodinės, jis viską neigs. Tai vienintelė išeitis. Arba vartoti tą pačią taktiką kaip odžius. Tyla. Nė pusės žodžio. Tylom pavalgyti ir pasišalinti. O jeigu odžius puls mušti? Suluošins? Kas bus, tas. Odžius vis tiek kurį nors užmuš. Galbūt abu. Galiausiai.

Ne, ne! Ji neleis, kad taip atsitiktų. Paslėps jį.

Jis įgavo drąsos. Nusprendė eiti į mokyklą. O paskui bus matyti. Susimąstęs atsitrenkė į kietą it akmuo kūną prie namo kampo. Abu sugriuvo ant žemės ir paleido iš rankų portfelius su knygomis.

Jis išgirdo keiksmą ir pamatė kruviną nosį. Tai buvo Sofusas Bekas. Susirinkę daiktus, jie atsistojo ir nusivalė sniegą.

— Galėjai ir apsižiūrėti! — suurzgė Sofusas ieškodamas, kuo nusišluostyti kruviną nosį.

— Tu taip pat!

Valandėlę patylėję, abu nusprendė, kad nieko nepakeisi. Jis padavė savo nosinę Sofusui. Šis paėmė nepadėkojęs ir pridėjo prie nosies. Bet kraujas tebebėgo.

— Galima prispausti gniūžtę sniego. Padeda, — pasakė jis ir prispaudė Sofusui prie veido saują sniego. Be jokių kalbų. Kraujuoti nustojo.

— Mano tėvas pažįsta žmogų, kuris moka sustabdyti kraujavimą, — pasakė Sofusas.

— Dabar ir tu pažįsti, — tarė jis ir išsišiepė.

Eidami jie vyriškai šnekučiavosi apie daugybę dalykų. Apie mokytojus ir pamokas. Galėjai sau nors tiek leisti. Diena ir taip buvo sunki.

Nežinia, ar dėl Sofuso, ar dėl ko nors kito, bet iš mokyklos

6*

jis grįžo prie geltonojo namo. Geriau, kad tai, kas turi įvykti, įvyks dabar, negu klaidžioti šaltyje.

Tikrai įmanoma apsiprasti su tuo, jog esi rato vėžėje suspausta sraigė. Jei esi toks bjaurus, jog niekas nenori liesti, gali būti ramus.

Ji palietė jį! To nebepakeisi.

Per pietus prasidėjo nemalonumai. Odžius prabilo! Paklausė, ar jis dabar visada norės išeiti iš namų, kol niekas dar neatsikėlęs. Jeigu taip bus ir toliau, reikės jam po lėkšte pavožti sumuštinį, kad nebadautų.

Nuo to laiko, kai jis čia apsigyveno, odžius dar nebuvo pasakęs iškart tiek daug žodžių.

— Aš kai kam buvau pažadėjęs kai ką padaryti. Darbelį...

Odžius numykė ir sunėręs geltonas rankas sukalbėjo rytmečio maldą.

Ji valgė šviežios mėsos sriubą nepakeldama akių. Dailiai, puspilniais šaukštais. Nerodydama dantų. Ji tik apgaubdavo šaukštą lūpomis.

Jam ėmė trūkt oro. Bet kažką reikėjo daryti. Jis stvėrė šaukštą.

Odžius galbūt po stalu laiko paslėpęs ginklą? Telaukia tinkamo momento? Kai būsi mažiausiai pasiruošęs? Ar ji taip pat to laukia?

Iš šaukšto į lėkštę jai nuvarvėjo sriubos. Keli lašeliai. Ji sėdėjo taip, tarsi norėtų įsiklausyti, kaip varva. Nežiūrėjo į jį. Ar ji odžiaus pusėje? Ar jie dėl visko susitarė? Ne, ji gina jį. Štai taip.

Mėsos gabalėliai buvo labai smulkiai supjaustyti. Vienas kitas vis tiek tokio dydžio, jog vidus buvo raudonas, su riebalų perlais. Negalėjai į juos žiūrėti. Jie kaupėsi pilvo apačioje.

Jos blakstienos buvo storos. Tamsios kaip sena spygliuota viela. Dabar nuleistos ant skruostų. Ji buvo išblyškusi. Galėjai įsivaizduoti Kristaus erškėčių vainiką. Jai ant skruostų gulė erškėčių vainikas. Ar dėl nuodėmės?

Jos krūtinė kilnojo sagę. Kilnojo tol, kol jis ėmė drebėti. Tuomet kažkas įvyko: ji pakėlė du mažus erškėčių vainikėlius ir pažvelgė į jį. Tiesiai.

Jis ėmė kristi. Krito ir krito, suspaudęs šlaunis ir nustojęs kvėpuoti.

Tačiau paskui buvo daugiau dienų ir naktų. Jis ėjo į mokyklą ir kalė pamokas. Vaikščiojo su Sofusu po žibintais ir žvalgėsi į merginas. Bet viskas buvo daroma norint pasislėpti.

Kartais jis pažadėdavo atgailauti ir pasitaisyti. Tesėdavo tol, kol imdavo artėti vakariniai namų ritualai. Tuomet atsėlindavo nerimas. Geismas. Ilgesys.

Pavojingiausia būdavo tomis popietėmis, kai odžius būdavo dirbtuvėje, o virėja išeidavo į susirinkimą.

Jis nusirengdavo nuogas ir užpūtęs žiburį atsiguldavo. Noras augti buvo be galo stiprus. Jis buvo sija, ant kurios laikėsi geltonasis namas.

5 skyrius

Kartą ji pasakė, kad prieš išvažiuodama jį įspės. Turbūt išsiuntė žinią per vėją.

Rinko žinias po trupinėlį, parvykęs vasarą į namus. Olinė buvo it sena krovininė valtis, nežinanti, ko jam atgabenti. Bet pamažu jai pavyko sudėlioti viską į vietas taip, kad jis suprastų.

Dina išvažiavo. Gegužę, Andersui išplaukus į Bergeną. Iš pradžių visą savaitę kasnakt vaikštinėdavo salėje. Paskui staiga puolė dirbti, kai dar niekas nebūdavo akių praplėšęs. Per keletą dienų surašė savo turtą. Apskaitą ir popierius sudėjo į senąją pinigų spintą. Apmokė krautuvės pardavėją ir suteikė jam visus įgaliojimus iki sugrįžtant Andersui.

Kol saulė nuėjo savo kelią už horizonto, susikrovė skrybėlių dėžę, kelioninę skrynią ir supakavo Lorcho violončelę.

— Gandras jau seniai buvo sugrįžęs į šiaurę ir susikrovęs lizdą galulaukėj. O Dina paliko viską ir garlaiviu išplaukė į pietus, — pasakė Olinė.

Jis juk visada žinojo, kad ji išvažiuos. Dabar ji taip ir padarė.

Olinė papasakojo, kad lensmanas paštu gavęs įgaliojimą, kuriuo Andersui neribotam laikui su visomis teisėmis ir pareigomis perduodamas Reinsnesas ir „berniukas“. Galėjai suprasti, jog esi turto dalis. Laiško nuorašas greičiausiai gulėjo dideliame antspauduotame voke Andersui. Kontoroje, pinigų spintoje.

Suprantama, jis galėjo nueiti ir pažiūrėti į laišką. Bent į voką. Raktas juk buvo duryse. Ne taip kaip geltonajame name.

Jis taip pat sužinojo, kad iš pradžių lensmanas ketino telegrafu pranešti apie tai visai pakrantei, norėdamas ją atsekti ir pats parvežti namo. Tačiau Dagnė atkalbėjo. Jis tik telegrafavo į Bergeną, kad praneštų Andersui. Gavo stebėtinai santūrų atsakymą:

„Mano žmona nusprendė vykti į užsienį mokytis griežti violončele. Aš pats netrukus, Dievo padedamas, keliausiu namo. Su pagarba — Jūsų žentas Andersas“.

Matyt, Dievas norėjo, kad Andersas grįžtų namo. Bet šiaip buvo griežtas. Pakeliui iš Bergeno į šiaurę pasiglemžė jektą „Motušė Karena“. Su įgula ir visu kroviniu.

Jis stovėjo paplūdimyje, kai Andersas parplaukė garlaiviu. Buvo gėda, nes žmonės matė jį verkiant. Bet jis negalėjo nuspręsti, dėl ko verkia. Dina išvykusi, bet gyva. Andersas viską praradęs beturtis, bet taip pat gyvas. Daugelis stovėjo šalia apraudodami žuvusius.

Andersas ėjo pro žmones, susirinkusius ant kranto. Apkabino tuos, kurie prarado vieną iš artimųjų. Kartą jis sakė, jog sudužus laivui viskas pasikeičia. Taigi jis jau žinojo, kaip yra.

— Lauki, Benjaminai. O aš grįžau be jokios dovanėlės iš miesto, — pasakė jis. Bet negalėjai atspėti, ką mąsto.

Nebuvo daug kalbama apie tai, kad jis neapdraudęs laivo ir krovinio, kaip lensmanas primygtinai patarė. Žmonėms iš draudimo maža naudos. Jų nebesugrąžinsi.

Artimuosius Andersas pakvietė į Reinsnesą paminėti žuvusiųjų. Visiems reikėjo pakloti patalą. Ant grindų ir lovose. Kad kartu galėtų praleisti dieną ir naktį. Ir nieko nebuvo pagailėta. Atvyko probstas ir švelniai kalbėjo su žmonėmis.

Ypač sunki dalia teko trobelninko Pederio Olajaus našlei. Liko viena su šešiais mažais vaikais ir skola. Andersas pasirūpino, kad krautuvėje ir kitose gausiai lankomose vietose būtų pastatytos aukų dėžės. Uždarbio duoti jis negalėjo, nes skrynelė su pinigais gulėjo Folhavo dugne.

— Baisi audra. Daugybė sniego. Stiebas triokštelėjo kaip šakalys. Nukrypome nuo kurso. Vairas lūžo, atsitrenkus į šcherą. O tada mus nunešė į atvirą jūrą!

Taip buvo kalbama, Viešpačiui pareikalavus savo dalies.

Andersas ir vairas išsigelbėjo ant to paties šchero. Po poros dienų jį ten surado žvejys. Taip pat rado virėjo padėjėją. Jį palaidojo krante. Kitų niekas daugiau nebematė.

Po atminų sodybą apgaubė mirtina tyla. Tada Andersas išplaukė žvejoti. Dvi dienas nieko neturėjo burnoje. Išsiruošė triirkle valtimi. Vienas. Tai buvo beprotybė.

Kai jis negrįžo per naktį, Olinė puolė į ašaras ir ėmė šauktis Viešpačio. Žmonės sakydavo: „Dievas stiprus, bet trys vyrai triirklėje irgi šis tas“.

Olinė sukūrė savo variantą:

— Mielaširdingas Dieve, kai triirklėje vienas vyras, telieka pasikliauti Tavim! Išlaikyk giedrą!

Nuo kranto jie galėjo sekti valtį akimis. Blankų šešėlį. Čia netoli namų prieplaukos, čia toli įlankoje. Kažin, ką protingiausia daryti, kai motina palieka namus, o tėvas pabėga žvejoti. Galima buvo tik pasijuokti. Bet nuo to nė kiek ne geriau. Galiausiai jis pamanė, kad jeigu būtų Anderso kailyje, norėtų, kad kas nors pas jį atplauktų ir įkalbėtų elgtis protingai. Todėl jis išplaukė norėdamas sužinoti, kaip sekasi. Užtruko tris valandas. Ten ir atgal. Kol nusiyrė ir visa kita.

Negali sakyti, kad jo pokalbis su Andersu būtų buvęs itin turiningas.

— Ketini praleisti čia visą likusį gyvenimą, Andersai? — sušuko jis per vakaro miglą, priplaukęs pakankamai arti.

— Visaip gali būti, vaike!

— Ką veiki?

— Čia gausu jaunų menkių!

— Ar valtyje ir verdi?

— Ne, bet kirams čia gera gyventi.

— Gal porą žuvų paliktum ir žmonėms ant kranto?

— Šito aš, velniai rautų, dar nenusprendžiau.

— Per kiek laiko nuspręsi?

— Tu lauki? Manęs?

— Taip, bet tai menkniekis. Šiuo metu ne kažkiek žmonių, kurių galėčiau laukti.

— Tikrai ne, tu teisus.

Valtys brūžinosi viena į kitą.

Anderso barzda buvo plieno pilkumo, o nosis — atvira žaizda. Saulė nusvilino.

— Tu panašus į vaiduoklį, — įsidrąsinęs pasakė jis, spausdamas valčių bortus.

— Aš ir esu vaiduoklis! — tarė Andersas. — Ant pirštų galų perėjau karščiausią pragarą, nuo rūsio iki palėpės, visus velniško, įkaitusio, velnių prikūrento pragaro užkaborius! Aš — vaiduoklis! O velnias ir Ponas Dievas tesigraužia nagus, negalėdami manęs įveikti! Gali bandyt iš priekio, iš užpakalio ir iš kur tik nori, bet pamatys, kad Andersas ne tam visus tuos me-

tus elgėsi kaip nuolankus kvailys, kad nugarmėtų dugnan! Štai taip! Pririšk valtį, varliau! Šok pas mane!

Be didelių kalbų jis padarė tai, ką liepė tėvas vaiduoklis. Kai atsisėdo ir paėmė irklų porą, Andersas kalbėjo toliau:

— Matai, pasiėmė tą prakeiktą violončelę ir išvažiavo! Na, vaike? Ką manai? Ar supranti ką nors? Kaip prakeikta boba gali būti tokia trenkta? Nesvarbu, kad tavo motina! Kad ir ką sakytum, pasielgė kaip tikra kvaiša! Dabar pirmyn! Tiesiai per ledą ir karščiausią pragarą!

Tą vasarą Andersas liovėsi būti Andersas. Pražilo. Bet tūžmas pamažu išblėso. Vėliau jis retai minėjo jektą „Motušė Karena" ir Diną. Jei užsimindavo, tai tik todėl, kad jos būdavo susijusios su kokia nors istorija, kurią reikėdavo papasakoti.

Šiaip neatrodė, kad kas nors Andersui būtų ką nors padaręs. Bet jis nustojo vaikščioti į bažnyčią. Gerai jį pažindamas, galėjai suprasti: jis tapo vaiduokliu.

Rudenį išvažiuoti į Tromsę buvo savotiškas išganymas. Jis atpratino save galvoti apie tai, jog Dinos ten nebėra, o Andersas virto vaiduokliu.

Jeigu kartoji sau, kad visa tai buvo vienoje erdvėje, o Tromsė yra kitoje, galiausiai tuo patiki.

Ruduo buvo ne toks jau blogas, nors ir nemalonus.

Gerai vien tai, jog kiekviena diena užimta, o Reinsnesas toli.

Dar buvo Andrėja. Jis tikriausiai žinojo, kad tai turės įvykti. Taip, greičiausiai buvo nulemta, kad viskas bus daug blogiau.

Andrėja juk niekuomet to nežadėjo tiesiogiai. Bet jis tikėjo, kad ji apsaugos jį. Nebūtinai nušaus odžių. To jai nereikėjo daryti! Jai tereikėjo paprašyti jį pasiimti didžiulį odų kalną į savo spalvotas rankas ir išsikelti iš miesto. Tuomet išnyktų ir jo kvapas.

Paskui jie galėtų perdažyti geltonąjį namą. Baltai. Jis galėtų mokytis, o ji galėtų veikti ką tinkama. Ir niekam nereikėtų nieko aiškinti. Nes juk nedraudžiama turėti nuomininkų.

Tačiau tą dieną prieš pat Kalėdas, kai odžius grįžo iš dirbtuvės anksčiau nei manyta ir išrėžė savo trumpą kalbelę, ji išėjo iš jo kambario netarusi nė žodžio.

Jis žinojo, jog tai nesusiję. Dina išvažiavo, o Andrėja tiesiog išėjo iš kambario. Jis buvo pakankamai suaugęs suprasti. Galima būtų susitaikyti su tuo, kad žmonės išnyksta. Jei ne tuštuma.

Odžius jo neužmušė.

Nieko jam nenukirto.

Negrasino padaryti, kad jį išmestų iš mokyklos, ar panašiai.

Odžius verkdamas pasakė savotišką kalbą. Ten pat, prie jo lovos. Jis visą laiką žinojo: odžius netikras.

Jį išgelbėjo virėja. Visas tas dienas, kurios buvo likusios iki jam išvykstant namo Kalėdoms, ji klojo jam lovą savo priestate. Bet jis neatsiminė, kad būtų pasakiusi nors žodį. Pas ją kvepėjo kamparu ir jodu. Todėl jis pasijuto ligonis. Tačiau nebereikėjo dėl nieko nerimauti. Jis nebebijojo, kad kas nors gali įvykti. Viskas jau buvo įvykę.

Parvažiavęs namo į Reinsnesą, sužinojo, kad nuspręsta išsiųsti Haną pas Anderso gimines į Grėtėjų. Pasimokyti dailių manierų.

Jis nieko negalėjo pakeisti.

Po vasaros su Else Marija Hana pasidarė keistoka, taigi jie neberado bendros kalbos. Dabar ji, matyt, džiūgauja, kad išvažiuos. Panašu į ją.

Tarsi Grėtėjus būtų kažin kas.

Būtum galėjęs su tuo apsiprasti, jei ne tuštuma.

6 skyrius

— Neįtikėtina, kaip užaugai, berniuk! Manau, tau šįmet reikia plaukti į Lofoteną, — pasakė Andersas.

Tada jam nereikės iškart po Kalėdų važiuoti į Tromsę.

Andersas nesakė visko, ką jis žino ar mato. Tiesiog nusprendė.

— Turime atpratinti tave nuo melancholijos, — pasakė Andersas. — Be to, reikia pasiklausinėti pažįstamus, kur galėtum gyventi. Tai menkniekis, — pridūrė.

Jis dorai nežinojo, kaip vaizdavosi Lofoteno žūklę. Girdėjo juk Andersą postringaujant apie laisvę, bangas, draugystę ir žuvis. Apie pasakišką daugybę sidabro tiesiai iš juodos jūros. Bet jis pamiršo papasakoti, kad tai geliančių pirštų, snarglių ir šlapių batų pragaras. Ir žaizdotų rankų! Rankos tiesiog iro ir atrodė kaip Biblijos raupsuotųjų, kuriuos jis prisiminė iš motušės Karenos pasakojimų. Ištisas valandas sūriuose pursluose jis nejausdavo rankų. Tai dar niekis. Bet paskui, grįžus į žvejų trobelę ir susiruošus ilsėtis, būdavo tikra velniava. Tada jau nieko daugiau neveikdavo, tik jusdavo.

Netrukus paaiškėjo, kad iš jo prastas naujokas. Pilnas jėgų, švaistėsi aplinkui, bandydamas visiems įtikti. Tačiau jei būdavo įmanoma ką nors nuversti, nuversdavo. Jei ką nors būdavo galima sudaužyti, būtinai sudaužydavo. Išmetė į jūrą kablį ir plaktuką. Apdujęs nuo sielvarto ir aklos energijos, neįstengė ko nors išmokti.

Pirmiausia jie ėmė žvairuoti į knygas, kurias jis buvo pasiėmęs, ir patarė jam iškelti jas ant stiebo, kad ir kirai galėtų pasiskaitinėti. Kai jie pamatė, kaip jis nevikriai dirba bet kokį darbą, pradėjo tylomis dėbčioti. Paskui pasipylė užgaulūs žodeliai.

Tai buvo taip baisu, jog jis ėmė kartoti juos garsiai, visiems girdint, norėdamas juos nukenksminti.

Ilgą laiką jie kentė. Jį kankino šlykšti nuojauta, kad jie jo gailisi. Be to, stabdė pagarba Andersui.

Tačiau vieną šeštadienio vakarą visa pratrūko. Andersas buvo išvykęs į Veretą su reikalais, o vyrai išvirė žuvienės ir pastatė ant skardos prie krosnies.

Jis įėjo vidun ir norėjo padžiauti savo šlapius drabužius. Pagalvojo, kad svarbu neįmesti pirštinių į puodą. Tačiau kai žengė žingsnį artyn, norėdamas jas padžiauti, atsitiko nelaimė. Jis užlipo ant puodo ąsos. Menkių sriuba išsipylė ant grindų.

Laukdami vakarienės, vyrai buvo išlenkę po keletą burnelių. Kai kurie dar daugiau. Įniršis ir apmaudas dėl perniek nuėjusio valgio virto žiežirba sausame šiene.

Iš pradžių dviese sugriebė jį iš abiejų šonų ir pagrasino, kad jis turės sulaižyti nuo grindų visus palietos sriubos žuvų gabalus ir kepenis. Trečiasis staiga pasiūlė geresnę bausmę:

— Mes pakrikštysim raganos vaiką kepenų statinėj! Pakrikštysim jį kepenų statinėj!

Jie išsitempė jį į priemenę. Po akimirkos jis užsimerkė ir bandė sulaikyti kvėpavimą, kol buvo murkdomas. Tarpais jį ištraukdavo, kad neuždustų.

Po gerai atlikto darbo jie atsipūtė ir pažiūrėjo, kaip jam sekasi. Jis stovėjo drebėdamas ir šnairavo į juos pilna galva šaltų kaip ledas kepenų. Nedrįso nė pajudėti, bijodamas dar baisesnės bausmės.

Kai visi pamatė, kaip jis prastai atrodo, juos lyg velnias apsėdo. Vienas ėmė šaukti, kad jie nuplaus velniūkštį švariai kaip uolą saulės atokaitoje žuvims džiovinti. Kiti kaip vienas suskandavo: „Taip, taip, taip!“

Jie užrišo jam per liemenį storą kanapinę virvę, nusitempė prie krantinės ir nustūmė į vandenį. Vasario mėnesį tai buvo nebloga bausmė.

Jis pasiruošė mirti dar tada, kai buvo murkdomas statinėje. Dabar buvo miręs. Kai ledinis vanduo užgniaužė kvapą ir susiliejo jam virš galvos, nuo šoko akimirką išnyko pats sau. Tada atvėrė akis ir ausis į anapus ir iš gelmės išgirdo tylų varpelio skambesį. Jis ne tik girdėjo. Jis tarsi matė, kaip skambesys juda. Gražu.

Kas, kad mirsi. Šito garso niekada nepamirši.

Matyt, maždaug tuomet Andersas atsiyrė per įlanką. Pamatė jį vieną akimirką, kai buvo ištrauktas į paviršių jo kūnas. Matyt, traukė apimti panikos. Taip staiga, jog, rodės, plyš ausų būgneliai. Vis tiek spėjo išvysti Andersą valtyje. Jis atsistojo

stačias tarp suolų. Tebelaikydamas irklus. Jie buvo nuleisti į jūrą. Kaip nupešti sparnai.

Anderso balsas buvo kaip didžiulė griūtis, nugriaudėjusi iš visų pasaulio kampų. Kartu su ja užėjo baisi audra, suplėšė orą ir sudaužė paskutinę dienos šviesą.

Vyrai, ko gera, pajuto, kad juokai menki. Tikriausiai jie nenorėjo, kad jis vėl pliūkštelėtų į jūrą. Bet, matyt, niekas nenorėjo parodyti, kad laiko virvę. Šįkart jis nugrimzdo iki pat dugno. Bet neilgai trukus pajuto stiprų trūktelėjimą po pažastimis ir ėmė kilti aukštyn.

Slogioje tyloje buvo ištrauktas į krantą. Iš pradžių gulėjo sustingęs ir ramus. Paskui, kad ir koks negyvas, ėmė vemti. Visi vyrai šokinėjo akyse, o dangus atsidūrė jūroje. Viskas sukosi didžiuliu greičiu.

Vadinasi, jis ne tik mirs, bet bus dar ir išverstas.

Jie nunešė jį į trobą ir nuvilko. Andersas trumpai įsakinėjo atnešti karšto vandens, vilnonių apatinių ir kailinių apklotų.

Virėjo padėjėjas suurzgė, kad jis nekaltas. Jis pasitraukė į šalį ir buvo besprunkąs. Bet orą perplėšė Anderso balsas:

— Šįvakar niekas iš čia neišeis! Visi liks troboje. Manau, man reikės ant ko nors rankas apšilti!

Pasklido nirtingas murmesys. Bet visi pasiliko.

Jis buvo apmuturiuotas ir paguldytas į gultą. Andersas surinko tuos keturis vyrus, kurie dalyvavo pasismaginime. Jau ramus. Pašaukė juos vardais, lyg būtų pastorius, suteikiantis sakramentą.

Jis viską girdėjo gulėdamas užmerktomis akimis, kaisdamas iš gėdos, kuri buvo it maišas ant galvos. Jis nesuprato pirmųjų garsų, nes buvo labai išsekęs. Smegenyse ėmė barškėti kaip smeigtukai skardinėje. Paskui taip, tarsi Olinė daužytų maltą mėsą medinėje geldoje. Pirmiausia Andersas, matyt, praskirstė suolelius, rakandus ir statines. O tie kiti garsai, ko gera, pasigirsdavo tada, kai jo kumščiai kliudydavo vyrus.

Pamiršęs, koks jis nupiepęs, atsimerkė.

Pirmasis vyrukas atlaikė smūgius svajinga veido išraiška. Pamažu kiti ėmė užsistoti. Tada Andersas virto galingu vėjo malūnu. Mostagavo rankomis ir kojomis, nuosekliai ieškodamas taikinio. Niekada nemanė, kad Andersas gali toks būti.

— Jis išprotėjo, — išstenėjo kažkuris ir tuoj pat gavo tokį smūgį į veidą, jog nutilo ir be garso susmuko už dėžių krūvos.

Andersas puolė prie kito. Jie būtų galėję jį sudoroti. Jei iš

tiesų būtų turėję už ką. Bet atrodė taip, lyg, prasiveržus tam šventam pykčiui, jie būtų praradę visas jėgas. Tiesiog leidosi mušami.

Vienas iš tų, kurie tik stovėjo ir žiūrėjo į krikštijimą kepenų statinėje, galiausiai nuo dėžių krūvos išstenėjo:

— Liaukis, Andersai! Liaukis, dėl Dievo meilės!

Tada Andersas, klaikiai stūgtelėjęs, šoko ant jo. Anas nebuvo didelis vyras. Bet tvirto sudėjimo ir stiprus. Be to, beveik blaivus. Galėjai bijoti blogiausio. Bet kai Andersas galų gale atsistojo pasiimdamas jam priklausančius drabužius ir galūnes, vyriškis liko gulėti ant neobliuotų grindų kruvinu veidu. Jis iš lėto nusibraukė akis, kad galėtų matyti, ir, dėl orumo prisivertęs nusišypsoti, sušvokštė:

— Na, gerai, Andersai. Mes supratome, kad tu gali daryti tvarką! Supratome. Berniukas nėra joks žvejys, bet jam, velniai rautų, pasisekė su patėviu! Aš prižiūrėsiu berniuką kartu su tavim. Bet dabar liaukis!

Jie turėjo visi paeiliui prieiti prie gulto ir paduoti jam ranką. Tai buvo nemalonu. Jis neišspaudė nė žodžio. Ir niekada nepasakojo Andersui, kad jie jį vadino raganos vaiku. Įsitikinęs, kad taip pasakiusiam vargšui smarkiai atsirūgtų.

Nuo to laiko jis buvo saugomas kaip brangenybė, į kurią gali įsidurti. Andersas parodė vyrams tokią savo pusę, kurios jie niekada nebuvo matę. Tiesa, jis daug dienų vaikščiojo skudurais apsivyniojęs rankas. Bandė slėpti jas kumštinėse. Krumpliai sunkiai atlaikė kautynes.

Jis ne tik patyrė, kad Andersas dėl jo gali pasiversti vėjo malūnu, bet ir tai, kad suaugę vyrai gali regimai gėdytis. Jie priminė kormoranų būrį ant uolos. Visi iškart pasisuka, vos vėjas papučia iš kitur.

Jis jautėsi kaltas dėl to, kad jie taip gėdijasi. Ir visiems atleido. O kas jam beliko daryti? Viskas ir taip sudėtinga.

Šlykšti nuotaika. Tyla, limpanti prie jo. Ir koktus dvokas, kylantis nuo verdamos žuvienės. Jis niekada nebesigardžiuos šviežia virta menke.

Kai jie grįžo namo iš Lofoteno, netverdami namų ilgesiu, Olinė įdarbino Elsę Mariją iš Bjarkėjaus. Ji turėjo pavaduoti Haną ir išmokti tvarkytis dideliuose namuose.

Grįžti namo po varginančių, sunkių vyriškų išbandymų buvo

tas pats, kaip pakilti iš ligos patalo. Jis kone pamiršo, kad Dinos čia nebėra.

Iš pradžių buvo maudynės skalbykloje kartu su vyrais. Kiekvieną kartą, kai kas nors atidarydavo duris, saulė pro garus mesdavo ugnies kardą. Moterys nešiojo vandenį ir malkas. Trumpą akimirksnį jos pamatydavo tokį vyrą, koks jis yra. Nuogą.

Nesunku buvo įsivaryti mirtiną baimę. Viena yra šmirinėti pirmyn atgal tarp puskubilių ir būti apsirengusiu vaikėzu, ir visai kas kita būti nuogam tarp vyrų. Kūnas jau subrendęs, bet dar ne iki galo. Tai buvo gėdinga. Niekas neturėjo to matyti. Guodė nors tai, kad jis ūgtelėjo. Kažkas pasakė dar ant kranto:

— Man rodos, Benjaminas bus tįstelėjęs: ir iš kojų, ir iš ūsų matyti!

— Mes šėrėme jį žuvų kepenimis ir tempėme tarp žuvų džiovintuvų, — linksmai atsakė Andersas.

Tuo kalba buvo baigta. Tačiau bjauriausia, kad jie šnekėjo apie jį taip, lyg jis būtų veršis.

Jis jau seniai suprato, kad kažkas ypatinga, kai visi vyrai maudosi kartu. O moterys zuja juos aptarnaudamos.

Vyrai išeidavo iš skalbyklos po vieną varvančiais plaukais ir nuskusta barzda. Kai kas dar nebūdavo spėjęs susitvarkyti petnešų arba užsisegioti marškinių. Tai buvo daroma norint parodyti plaukuotumą. Žinoma, neperžengiant padorybės. Plaukai jiems žėlė visur. Jis matė, kaip jie kibina pro šalį einančias merginas. To niekada neišdrįstų eilinę dieną. Maudynių dieną merginos ramiai stovėdavo ir šypsodavo. Galbūt merginos tokios ir yra: jas gali liesti dieną arba dvi. Paskui lieka tuštuma.

Jos buvo uždraustos. Nors nebūtinai. Jei tik mokėjai elgtis. Arba turėjai pakankamai plaukų ir barzdos.

Dabar jis bent išsimaudė su vyrais. Kaip mokėjo, taip. Nuogas!

Viduje buvo tvanku. Garai ir muilo kvapas. Tėja įpylė daugiau šilto vandens į medinį puskubilį, o jis tuo metu rengėsi už ištemptos burės. Andersas laukė savo eilės, kol jam nušveis nugarą, ir maloniai šnekučiavosi su kitais. Girdėjosi pliaukšėjimas, o jis erzino Tėją sakydamas, kad jos kieta ranka.

— Tavo skaudžios rankos, matyt, susipykai su mylimuoju?

— Aš neturiu mylimojo, bet jei nori, gali pats pamėginti! — atrėžė ji.

Taip ji niekada nebūtų pasakiusi Andersui, jei nebūtų maudynių diena. Tikrai.

Juokas parodė, kad jiems patiko šmaikštus jos atsakymas. Andersas juokėsi su visais. Galėjai matyti jo, sėdinčio puskubilyje, nugarą ir iš vandens kyšančias plaukuotas kojas ir rankas. Neblogai būtų taip atrodyti. Jeigu jis būtų Anderso sūnus, bent jau žinotų, kas jo laukia bėgant metams. Jakobas kabėjo ant sienos ir buvo tik gražus veidas, daugiau nieko. Neįmanoma pasakyti, koks bus jo kūnas ateityje. Bet reikėjo stengtis užaugti.

Jis jau vilkosi marškinius, kai plyšyje tarp ištemptos burės ir sienos išniro rausvas veidelis, apsuptas geltonų pasišiaušusių plaukų. Pora plačiai atmerktų mėlynų akių blykstelėjo tarsi upėtakio žvynai. Jis taip pat išpūtė akis. Tai truko akimirką. Veidas sodriai paraudonavo ir dingo. Tai buvo Elsė Marija iš Bjarkėjaus.

— Negąsdink naujoko už burės, mergyt! — sušuko vyras, vardu Trondas.

— Aš nežinojau... Aš tik norėjau paimti muilo nuo lentynos, — gynėsi toji.

Vyrai juokėsi. Jam atrodė, lyg visą kūną kas kutentų smilga. Oda pašiurpo po švariais marškiniais. Jis įsispyrė basnirčias į medpadžius ir išsleivojo iš savo slėptuvės, norėdamas įrodyti, kad ji nematė jo nuogo.

Mergaitė buvo pabėgusi. Tačiau jos veidas kaip šydas bolavo visur, kur tik jis užmesdavo akį. Jis stovėjo tarpduryje ir norėjo prisišaukti ją. Norėjo, kad ji priglustų prie jo. Kaip drabužis. Kaip vėjas. Nors valandėlę.

Bet niekas neturi to matyti!

Jis įžengė į virtuvę pas Olinę ir iškilmingai įteikė jai dovaną iš Lofoteno. Bet darė tai dėl Elsės Marijos.

Ji stovėjo ir pjaustė svogūnus dėti į puodą su kepenimis. Jis buvo basnirčias įsimovęs į medpadžius. Atėjęs tiesiai iš šalčio. Ji pakėlė ašarų pilnas akis. Gražu. Bet, matyt, dėl svogūno.

Galėjai įsivaizduoti, kaip pasielgtų Andersas. Todėl jis atlošė pečius, apkabino Olinę ir padavė jai ryšulėlį su medžiaga suknelei. Lenkdamasis prie Olinės, jis kuo ramiausiai galėjo apžiūrėti mergaitę prie lentelės su svogūnais. Geras apvalumas. Geresnis nei anuomet. Ar jis galvojo apie Elsę Mariją? Sunku prisiminti. Juk taip ilgai buvo išvykęs. Tromsėje, paskui Lofotene. Bet dabar — taip. Jis apie ją galvojo.

Kalbėjosi su Oline nerausdamas.

— Tu mane lepini, — pasakė ji, abiem rankom glostydama audinį. — Labai labai ačiū, — pridūrė, ir jis turėjo leistis glėbesčiuojamas, ir išklausyti kalbą apie tai, koks jis geraširdiškas ir be galo rūpestingas žmogus.

Nieko baisaus, kad Elsė Marija girdi.

— Matau, turi padėjėją, — pasakė jis.

— Tai Elsė Marija. Bus čia iki rudens, — pasakė Olinė ir meiliai linktelėjo mergaitės pusėn.

Jis žengė su medpadžiais per virtuvę kiek galėdamas grakščiau. Padavė jai ranką taip, kaip žinojo, kad reikia sveikintis su naujais tarnais. Jos ranka buvo šalta ir drėgna. Svogūnas buvo dvokiantis padorumas.

Geltoni jos plaukai buvo papurę ties smilkiniais. Bet šiaip standžiai supinti į dvi ilgas kasas. Kaip tada, kai jis lėkė laukais, veždamas ją vežimėlyje. Ji neturėjo tiek strazdanų kaip vasarą. Bet dabar joje gyveno dar daugiau šviesos nei anuomet. Galėjai įsivaizduoti, jog tai kažkas antgamtiška.

Jis taip dažnai sukinėdavosi virtuvėje, jog Olinė padarė pastabą. Ne erzinančiu tonu. Ne, anaiptol! Tai buvo aiškus įspėjimas.

— Benjaminai, esi vyras, o ne virtuvės darbininkė! — pasakė ji po to, kai jis kelias dienas pasitrynė virtuvėje. Ji dėbčiojo į jį pro primerktas akis, virtusias dviem mažais plyšeliais.

Jis bandė elgtis kaip tikras vyras ir, Olinei nematant, pamerkė Elsei Marijai. Bet mergaitė nedrįso į jį pažiūrėti.

Jis laikėsi nuošaly nuo virtuvės, bet pradėjo tykoti Elsės Marijos, kai ši eidavo į ūkinius trobesius ar kur kitur. Vien nuo minties apie ją diena pasidarydavo jaudinanti ir gera.

Jis taip pat iškišdavo galvą nuo palėpės laiptų ir sušukdavo, kad jam reikia šilto vandens, rankšluosčio ar dar ko nors. Kai numanydavo, kad kiti užsiėmę ir tik ji gali atnešti. Pirmus kartus ji šmurkštelėdavo su atneštu daiktu kaip šermuonėlis. Paspurkdavo nespėjus jam padėkoti. Bet trečią kartą jis suskubo ir paėmė už rankos.

— Palauk, Else Marija, — pasakė dusdamas ir uždarė duris.

— Yra daug darbo, — tarė ji, taip pat pritrūkusi oro.

— Ką tu veiki?

— Valau pietinį kambarėlį, nes kažkas turi atplaukti garlaiviu, — pasakė ji.

Joje buvo tiek daug jūros ir saulės. Jis prispaudė ją prie durų staktos ir prisitraukė prie savęs. Stipriai, kad nesumanytų pabėgti.

Ji norėjo ištrūkti — iš pradžių. Paskui visai nuščiuvo. Taip nuščiuvo, jog galėjo kilti mintis: o ką dabar daryti?

Jų alsavimo ritmas nesutapo. Jis palietė jai skruostą. Tada ji atsiduso. Visą laiką žiūrėjo į kažką kitoje sienoje.

— Ar negali po vakarienės ateiti prie vasaros tvarto? — pagaliau sukuždėjo jis.

— Manau, neįmanoma.

— Kodėl? Anksčiau galėjai?

— Olinė.

— Olinei nepriklauso tavo vakarai.

— Ne, bet...

Jis nežinojo, iš kur ištraukė, nes tai buvo juokinga mintis, vis dėlto vyriškai pasakė:

— Bet man priklauso ir Olinė, ir visa kita.

Ji išpūtė akis. Pažvelgė tiesiai į jį ir paklausė:

— Ar Reinsneso šeimininkams priklauso virėja ir visa kita?

— Taip, — pasakė jis ir nusijuokė, norėdamas tai paversti juokais.

— Tada neišdrįsiu ateiti prie vasaros tvarto, — pasakė ji, ištrūko ir spruko pro duris.

Jis persekiojo ją. Tykojo jos. Nesislapstydamas padėdavo jai nešti vandens kibirus ir malkų kraitę.

Žinoma, nepamiršo, kad ji — dvaro samdinė, bet tai nieko nereiškė. Jis turėjo ją gauti.

Vieną dieną buvo pakviestas į kamarą pas Olinę. Ji sėdėjo viename iš brokatu apmuštų krėslų, kurie ten stovėjo, nes nebuvo kasdien vartojami.

— Aš matau ir girdžiu, Benjaminai, — pasakė ji.

Jis stovėjo prie durų žinodamas, kas bus toliau.

— Tu atkakliai nori gauti Elsę Mariją.

Geriausia laikyti liežuvį už dantų.

— Aš noriu tau kai ką pasakyti, Benjaminai! O būtent, — kad aš prisiėmiau atsakomybę už tą mergaitę.

Reikia tik stovėti, kol ji baigs.

— Esi suaugęs, Benjaminai! Tu žinai, kodėl į merginų kambarį niekas nepatenka, nors per galvą verstųsi? Kaip manai, kodėl niekas, dabar aš nekalbu apie vargšę Stinę, tai buvo

prieš daugel metų, be to, krautuvės kontoroje... Kaip manai, kodėl, atleisk man, Viešpatie, niekas Reinsnese nepateko į bėdą? Ogi todėl, tuoj tau papasakosiu. Todėl, kad Olinė saugo ir jos miegas lengvutis kaip plaštakės.

— Aš nieko Elsei Marijai nepadarysiu.

Raudonis užliejo jam ne tik veidą, bet ir visą kūną.

— Įrodyk! — griežtai pasakė ji. Tada nuščiuvo, ir galėjai pamanyti, jog pravirks. — Viešpatie, koks tu panašus į velionį Jakobą... — Paskui netikėtai išrėžė: — Tegu tave velniai, jei lakstysi paskui Elsę Mariją ir užtrauksi jai bėdą!

— Bet Oline...

— Ar tau niekas nesakė, kad nedera lakstyti paskui tarnaitę, kai valdai Reinsnesą?

— Nee.

— Dabar aš tau pasakiau, — tarė ji ir pliaukštelėjo sau per šlaunis taip, jog viskas sudribsėjo. Tada atsistojo.

Jis neišmanė, ką padarius, kad susigrąžintų jos malonę.

— Man be galo patinka Elsė Marija, — sušnabždėjo jis.

Atrodė, tarsi Olinės veide būtų užtekėjusi saulė. Ji žengė prie jo išskėstom rankom.

— O, Benjaminai, Benjaminai, tu — tikras Jakobas, — pasakė ir skubiai perbraukė ranka akis. — Bet, supranti, meilė tavo amžiuje tokia nepastovi. O tu juk nenori sugadinti mergaitei gyvenimo? Užtraukti jai nešlovę? Paskleisti apie ją gandus ir apkalbas, ką?

— Ne, — tarė jis.

Gerklėje įstrigo gumulas.

— Tai duok jai ramybę. Ji susižadėjusi su Evertu Steinbakenu iš Haselėjaus ir turi išmokti namų ruošos. Be to, bent dvejais metais vyresnė už tave. Tu dar tik piemenaitis. Bet turi auksinę širdį...

Ji vėl vos neapsiverkė. Tik taip gali sugėdinti žmones.

Matyt, nieko nelemta turėti. Šiaip ar taip, jis iškeliavo į Tromsę nesusitikęs su Else Marija prie vasaros tvarto. Žinoma, galėjai pasijuokti sakydamas, kad ir metų laikas buvo netinkamas.

7 skyrius

Andersas neklausė, dėl ko jis prieš Kalėdas susipyko su odžiumi.

Kai kada atrodydavo, kad Andersas žino viską. Kitais kartais būdavo tikras, kad anas nieko nenujaučia. Prisikaupė tiek daug visko, ko žmonėms nereikia žinoti. Užpildė visą galvą, ir niekam kitam, rodės, nebeliko vietos.

Bet Andersas nieko nesakė. Tik pasirūpino, kad kas nors paimtų jo dėžę ir kraustulius iš geltonojo namo ir perneštų pas pirklį Sėrenseną, kuris gyveno beveik prie pat turgaus. Ten jis ir apsistojo.

Kambarys buvo pačiame viršuje, mansardoje. Nieko šalia nebuvo, nuo stačių laiptų jį skyrė tamsutėlė palėpė skalbiniams džiauti. Sėrensenų namuose prie stalo kasdien sėsdavo septyni žmonės. Su juo aštuoni. Daugiausia kalbėdavo motina. Ji žinodavo viską apie visus ir norėdavo, kad ir kitiems tai būtų žinoma. Kaži ar ji žino, kodėl jis nebegyvena pas odžių? Ar jis pats žino?

Jis nuramino save mintimi, kad jeigu ji žinotų, neįstengtų nutylėti.

Reikia dirbti, norint atpirkti savo kaltę. Taip, rodos, parašyta Šventajam Rašte.

Buvo kovas, ir direktorius pasakė apgailestaująs, kad liga taip ilgai jį užlaikiusi. Bet jeigu jis norįs pasimokyti papildomai ir laikyti egzaminą, nesą jokių kliūčių.

Liga? Jis jau žiojosi klausti. Laimei, neuždavė direktoriui nereikalingo klausimo. Tai, matyt, Andersas. Jis ir anksčiau suprato, kad Andersas visad moka rasti gerų pateisinamų priežasčių.

Dabar tereikėjo kibti į mokslą.

Buvo per daug šviesu, kad galėtum nukeliauti prie geltonojo namo ir pažiūrėti, ar ten kas nors dar gyvena.

Jis žinojo, kokiu keliu odžius eina į darbą ir grįžta. Taigi ten nevaikščiojo. Kartais atsigręždavo manydamas, kad užuodė jos kvapą. Bet tai visada būdavo kokia nors kita moteris.

Maždaug tuo metu, kai jis grįžo iš Lofoteno ir negavo susitikti su Else Marija, nes ji priklauso Olinei, jis susirgo savotiška liga. O gal tai buvo tik tuštuma, likusi po to, kai Andrėja išėjo iš kambario nė nebandydama jo ginti?

Šiaip ar taip, pajutęs moters kvapą, jis turėdavo išsiaiškinti, iš kur jis sklinda. Panašiai kaip nutukėlis, kuris ryja ir ryja. Net jei prisisotintų iki vėmimo, vis tiek negalėtų sustoti. Tarsi maistas saugotų ir gelbėtų nuo viso, kas bloga.

Nesvarbu, ką jos sakė ar darė, ar atstumdavo jį, ar viltingai šypsodavo. Šios būtybės egzistavo, ir jis turėjo jas perprasti, kol jos nespėjo išnykti.

Andrėja jau buvo išnykusi, nors greičiausiai tebegyveno geltonajam name.

Pirklio Sėrenseno namas buvo baltas ir judrus. Vaikų riksmas, juokas ir gerovė. Pirmiausia jis įsidėmėjo nerakinamas duris.

— Nėra to blogo, kas neišeitų į gera! — sakydavo ponia Sėrensen, kai įvykdavo kas nors, ką galima laikyti mažu nemalonumu.

Vyras prekiavo su rusais. O dabar turėjo išeiti karaliaus dekretas, leidžiantis iš Archangelsko srities įvežti medieną į Šiaurės Norvegiją. Taigi visa jo prekyba, kuria jis jau seniai užsiima, eis kaip sviestu patepta.

Sėresenas vaikščiojo už liemenės užsikišęs nykščius, tarsi pats tą dekretą būtų parašęs. Jis buvo atšvęstas su mėsišku valgiu, taip, jog net padažas tyško ant staltiesės. Vis tiek galvojai apie tai, ką valgo Andrėja.

Sėrensenų šeimyna buvo per gausi ir per triukšminga, kad galėtum išties džiaugtis jų drauge. Reinsnese taip pat daug žmonių. Tačiau viskas turi saiką. Namuose gali užsidaryti duris, nors jų niekas ir nerakina.

Taigi jis dažnai mokydavosi pas Sofusą. Sėrenseno vaikai buvo pernelyg dideli drauginінkai.

Jis paaugo. Juk to visą laiką ir troško. Bet vis tiek nebuvo patenkintas sudėjimu. Riešams ir pečiams kažko trūko. Kai jis parvyko į namus vasarą, jam reikėjo naujų drabužių. Jis atsisa-

kė lipti ant suolelio, kai siuvėja turėjo primatuoti. Tik pasišaipė ir gnybtelėjo jai į skruostą.

Kartais pagalvodavo apie Haną. Ir apie Elsę Mariją. Bet jų nebuvo.

Sugrįžęs namo Kalėdoms, sužinojo, kad Elsė Marija ištekėjo. O Hana tapusi nepakeičiama Grėtėjuje. Jis pamanė, jog mergaičių keistas gyvenimas. Toks greitas, nors atrodo lėtas.

Jis ir kvėpino, ir lietė naująsias Reinsneso tarnaites. Bet gana santūriai, nes Olinė nenuleido nuo jų akių. O kai jis kitą kartą parvykdavo namo, jų neberasdavo.

Tromsėje jis turėjo Šarlotę Vikstrem. Bet ją galėjai tik pauostinėti po žibintais. Ji niekada nesutikdavo eiti pasivaikščioti po salą. Arba sėdėti priešais jį rogutėse, važiuojant nuo kalniuko.

— Mamytei tai nepatinka. Policija gali atimti rogutes, jei važiuosim taip greitai, — tardavo ji ir susikišdavo rankas į movą.

Vis tiek jis sekiodavo jai iš paskos, vien dėl kvapo.

Jam juk reikėjo ir mokytis. Ir traukti papirosus su Sofusu. Tiesą sakant, koks čia gyvenimas. Bet, anot senų žmonių, laikas bėga. Žiūrėk, ir pasensi nesutikęs tos, kurią galėtum paliesti.

Du paskutinius kartus būdamas namie, nepaklausė Anderso, ar tas negavęs žinių iš Dinos. Niekas daugiau apie ją nebekalbėjo. Netgi pakampėse. Dėl Anderso.

Andersas darėsi vaiduokliškesnis. Nedaug kalbėjo, užtat dirbo. Vieną dieną, kai jie vieni sėdėjo rūkomajame, jis vis dėlto tarė:

— Pradėjai trečius metus Tromsėje. Vasarą sueis dveji metai, kai ji išvažiavo.

Galėjo paklausti Andersą, apie ką jis galvoja. Bet neįstengė. Ir kai juodutėlį sausį vėl išvažiavo į Tromsę, vis dar nežinojo, ką Andersas mąsto. Atrodė, jog tai jo kaltė. Anksčiau, kai buvo dar vaikas, klausinėdavo apie viską. O Andersas visada atsakydavo.

Vieną naktį jis susapnavo, jog nuėjo į Strandą. Atsekė pagal kvapą. Prie raugyklos. Odžius stovėjo ant trinkos prie didelio katilo. Jame plaukiojo visokių formų ir dydžių odos. Atrodė gličios. Jis garsiai pasilabino su odžiumi. Bet to jam nereikėjo

daryti, nes odžius įkrito į katilą ir ilgam pranyko. Iš visų pusių subėgo žmonės ir jį ištraukė. Odžius buvo visas geltonas. Valandėlę Benjaminas pastovėjo žiūrėdamas. O paskui teliko lyg niekur nieko sėstis su Sėrensenais prie stalo ir dėtis, jog ten nebuvai.

— Ar odžius Magnusas mirė? — paklausė vyriausias berniukas. Tą dieną jam sukako keturiolika, ir jis gavo dovanų odinį odžiaus įrankį. Gulėjo pilkame popieriuje ant stalo.

Paskui galėjai pasijuokti, kad sapne tai neatrodė nė trupučio keista. Kaip ir tai, dėl ko dūsavo ponia Sėrensen. Ji pasakė:

— Taip, vargšelis... visai susigadino spalvą... Valgyk gražiai, drauguži! Nelaistyk pieno! — pasakė ji mažėliui.

Sapnuose žmonės prišneka keisčiausių dalykų. Įdomu, kad labai panašiai jie ir šiaip kalba. Bet vis tiek juokinga.

Jis niekada nežinojo, kad odžiaus vardas Magnusas.

Sapne pamanė: kartais tik persikėlęs į kitą vietą ar žmogui mirus sužinai, kuo jis vardu.

Jis vis dar nebuvo nuėjęs prie namo pažiūrėti, ar tebėra Andrėja.

Tą naktį susirgo Sėrensenų sūnus. Galbūt todėl jis pradėjo galvoti, jog bus gydytojas. Matyt, seniai ėmė apie tai mąstyti, dar prieš važiuodamas namo Kalėdoms. Tą dieną į klasę įėjo direktorius ir pasakė, kad mieste prasidėjo epidemija. Žmonės kalbėjo, kad liga atėjusi iš Tronjemo. Todėl ją ir praminė Tronjemo liga. Pirmiausia įsimesdavo į gerklę ir nugalabydavo žmogų.

Dabar buvo pavasaris. Sėrensenas pasiėmė sūnų į laivą, atvykusį iš Tronjemo. Iš pradžių kilo didelis triukšmas. Paskui stojo kraupi tyla. Girdėjai šnekant, jog nespėjo ištepti jo pragaro akmeniu, kol dar nebuvo vėlu.

Jis juk visą laiką žinojo. Kad sūnaus vardas Sėrenas. Tačiau net jei ir nebūtų žinojęs, dabar nekilo jokių abejonių. Nes ponia Sėrensen ir vyras šaukė jį vardu vienas per kitą. Tą pačią naktį jis mirė.

— Tau nereikėjo imti Sėreno kartu! Tu kaltas! Tu kaltas! Tau nuolat reikėjo visur tampytis berniuką. Sėreno nebėra, jo laukia šaltas kapas! Tu kaltas!

Kambarėlis mansardoje buvo tiesiai virš jų miegamojo.

Be Sėreno vardo, nieko pasaulyje daugiau nebuvo. Juk negalėjai miegoti, taigi teliko keltis ir mąstyti, jog galbūt būsi gydytojas.

Kai nakties saulė pasisuko į jį, jis atsisėdo mokytis lotynų kalbos. Tą naktį palėpėje buvo gera šviesa. Nepaprastai gera šviesa. Tik kirai kėlė triukšmą. Ko gera, buvo susisukę lizdą ant stogo. Jis įsikišo į ausis porą vatos gumulėlių. Bet vargšė ponia Sėrensen labai garsiai raudojo. Tikriausiai visi prabudo. Šiaip ar taip, verkė ne ji viena.

Po valandėlės jis pamatė gatve nueinantį Sėrenseną — be skrybėlės, plevėsuojančiu surdutu. Žiūrint pro palėpės langą, jis iš tikrųjų tebuvo juodas taškas. Atrodė taip, tarsi kažkas būtų išvažiavęs ir jį palikęs. Iš dalies taip juk ir buvo. Tačiau ponia Sėrensen ne iš tų, kurie, kai nutinka kas nors bloga, tiesiog išeina iš kambario. Nepuldavo ir ginti kito. Todėl iš namų turėjo išeiti Sėrensenas.

Jis buvo mokykloje, kai Sėreną išlydėjo į kapus. Šeimininkams buvo tas pats. Jis juk vis tiek niekuo negalėjo padėti.

Bet pamanė, kad galėjo berniukui pasakyti draugišką žodį. Kol buvo gyvas. Jis dažnai ateidavo į mansardą. Norėdavo paplepėti ir pažiūrėti jo knygų.

Galbūt tai ir buvo priežastis. Nulėmusi apsisprendimą tapti gydytoju.

Dar vasario mėnesį sveikatos komisija įvedė tam tikras taisykles. Svarbiausia — nepamiršti švaros ir gryno oro! Laidojant mirusiuosius nuo gerklų uždegimo, privaloma atsisakyti šarvojimo ir lydėtuvių, laidojama turi būti kuo skubiausiai, ligonių patalynė ir drabužiai turi būti išvalomi, kambariai išplaunami ir gerai išvėdinami.

Vėliau daug mirė nuo ryklės uždegimo. Per daug, kad būtų įstengęs atsiminti vardus. Galva vis tiek buvo pilna.

Ir verksmas. Tromsėje taip klaikiai raudojo. Sėrenui buvo tik keturiolika. Vyriausiam mirusiajam buvo dvidešimt treji.

Tą dieną, kai buvo įteikti mokslo baigimo pažymėjimai ir direktorius turėjo pasakyti kalbą apie tai, kad jie baigė mokyklą ir išlaikė egzaminus, jis kalbėjo beveik vien apie tuos, kurie atsisveikino su šiuo pasauliu savo jaunystės pavasarį. Sofuso Beko tą dieną taip pat nebuvo. Direktorius gerai žinojo, kas įvyko. Tai sužinodavai iškart. Atėjo ir Sofuso eilė.

Sofusas buvo toks žmogus, su kuriuo galėdavai būti. Kai nesimokydavo arba nežiūrėdavo į mergaites, kurios vaikščiodavo susikibusios už parankių, jiedu juokaudavo. Kartais pakrante apeidavo visą salą, jis taip pat papasakojo Sofusui, kad tąkart ne sirgo, bet buvo Lofotene. O Sofusas prisiekė niekada niekam to neminėti. Suprantama, kai kurių dalykų negalėjai sakyti net Sofusui.

Vėl reikėjo pereiti. Švarinimąsi. Visi Sėrensenai nuo prausimosi buvo rausvi ir blizgėjo. Jei buvai vienas iš jų ir lankydavaisi pas Sofusą Beką, turėjai švarintis. Jie nebenorėjo nieko daugiau prarasti.

Nors ir išsiprausė, jis nuėjo aplankyti Sofuso, kol šis dar gyvas. Ketino pasakyti, jog vis dėlto Dinos žodžiuose, kad mirusieji lieka šalia, esama tiesos. Buvo pakankamai suaugęs, kad suprastų, jog tuo visų pirma nori paguosti save. Sofusui tai nerūpi. Tačiau motina jo neįleido. Apsikabino jam kaklą ir ilgai verkė.

— Sveikatos komisija, — šniurkščiojo ji, — sako, kad niekam negalima eiti pas vargšelį Sofusą.

Jis pasakė, kad nieko baisaus, jie juk visą laiką buvę kartu, be to, visi kada nors mirsią. To jam nereikėjo sakyti. Net keista, kaip išsprūsta netinkami žodžiai, kai manai, jog reikia ką nors pasakyti. Ji taip baisiai prapliupo raudoti.

Jis nedrįso jos paliesti.

Didelių laidotuvių nebuvo. Tai prieštaravo sveikatos komisijos nurodymams. Jis buvo suaugęs ir suprato, kad taip reikia norint išsaugoti kitų gyvybes.

Bet nuėjo į kapines ir sustojo už tvoros. Sofuso motina verkė, bet linktelėjo jam iš tolo. Tik pamanyk, pastebėjo jį tokią dieną!

Dabar teliko laukti ir žiūrėti, kas bus. Bet jeigu tai jį aplenktų, galėtum laikyti ženklu, jog privalai tapti gydytoju.

Sulig kiekviena diena, per kurią nesusirgdavo, jis galvodavo, kad reikia nueiti pas ją į geltonąjį namą. Taip ir neprisiruošė.

Odžius taip pat nei susirgo, nei numirė. Visi, kas mirė, buvo jauni. Sofusas šešioliktas.

Galbūt tam kartui pakako.

Andersas atplaukė jo paimti nauja jekta, vardu „Gulbė“.

— Velniai rautų! Ką jie su tavim padarė? — pasakė vos įžengęs į kambarėlį mansardoje.

Jis prisiminė, kad ponia Sėrensen nebesako: „Nėra to blogo, kas neišeitų į gera“.

Po valandėlės padavė Andersui mokslo baigimo pažymėjimą, kad atitaisytų tai, jog nekaip atrodo. Žiūrėjo į jį kartu, Andersas persibraukė kaktą ir tarė:

— Puiku! Puiku! Eime! Čia nėra daugiau ko pasilikti!

Greičiausiai jis buvo teisus.

TREČIOJI KNYGA

1 skyrius

KIEKVIENAS BEGALYBĖS JUDESYS ĮVYKSTA PER AISTRĄ IR JOKIA REFLEKSIJA NEGALI SUKELTI JUDESIO. AISTRA YRA NUOLATINIS ŠUOLIS Į BŪTĮ, PAAIŠKINANTIS JUDESĮ...

(S. Kirkegoras. „Baimė ir drebėjimas“)

Galima save paklausti, kas nulemia pasirinkimą. Arba ar išvis egzistuoja pasirinkimas. Paplaukiojęs su Andersu daugelį mėnesių, supratau nesąs nei jūrininkas, nei pirklys. Nežinau, ar tą dieną Andersas nusivylė, ar lengviau atsikvėpė, kai pasakiau, kad noriu vykti į Kopenhagą mokytis. Šiaip ar taip, nebandė manęs atkalbėti. Ir neėmė pamokslauti, jog tai brangiai atsieisią.

Johanui rekomendavus, buvau įkurdintas pas našlę gatvėje, kurią visi vadino Plačiąja. Bet iš tikrųjų ji vadinosi Norvegijos gatvė, taigi vien tai šį tą reiškė. Johanas ten gyveno prieš daugelį metų. Ponia Frederiksen buvo nelabai pasiturinti, bet, matyt, kilminga. Pirmieji jos žodžiai buvo, jog aš nepanašus į savo brolį. Praėjo keli mėnesiai, kol supratau, kad tai pasakyta kaip pagyrimas.

Iš pradžių miestas man kėlė siaubą. Bet juk negalėjau gyventi nuolat jausdamas išgąstį, taigi teliko atsiduoti smalsumui ir juslėms. Tik tas, kuris pats tai išgyveno, supras, kaip jaučiausi pirmą kartą įžengęs į universiteto vestibiulį.

Tada susipažinau su studentų gyvenimu ir išmokau studentiškų dainų. Paskaitinėjau Melerio knygą su apmąstymais apie moteriškumą, bet niekam nenorėjau prisipažinti, jog išmokau kai ko nauja. Studentas nieko neturi prisipažinti, jis privalo studijuoti ir diskutuoti apie amžinąsias problemas. Turi vaikščioti po alines ir būti kviečiamas į pobūvius.

Į aukštus medžius storais kamienais ir didžiuliais vainikais žiūrėjau kaip į naujus pažįstamus. Jie tapo mano tiesioginiu ryšiu su dangumi, kaip namuose buvo kalnai. Dėl medžių namie nuo pat mažumės burnoj pajusdavau metalo skonį, kai matydavau, kad ruduo juos paverčia styrančiomis

šakomis. Kopenhagos medžiai išlaikydavo lapus net žiemai prasidėjus. Šaltis juos pakeisdavo ir aptraukdavo glazūra, bet jie nukrisdavo.

Suprantama, šiomis mintimis negalėjau pasidalinti nė su vienu sutiktu studentu. Tada supratau, kad nuo pat motušės Karenos mirties ėmiau mąstyti kaip senis.

Apsipratęs su aukštais pastatais, žmonių knibždynu ir kalba, nurimau. Tačiau čia pat slypėjo karštligiškas troškimas patirti ką nors nepaprasta. Kas tai turėjo būti, gerai nesupratau.

Studentui kelio nepastos
Rūsti lemtis.
Ar žlugs pasaulis, ar gyvuos,
Jis tarp giesmių senovinių klajos
Ir amžių pilkapių skaičiuos,
Diena bus ar naktis.
Vergai tegu sau vaikosi naudos,
Turtus didžiausius jam atstos
Skaidri mintis.

Tai buvo Melerio mintys iš studentiškų dainų knygelės. Lankiausi Regenseno studentų bendrabutyje ir dainuodavau kartu su visais, o alaus bokalai eidavo per rankas kaip taikos pypkės. Vėliau pritapau prie Valkendorfo bendrabučio draugijos. Ten paprastai kiekvienas turėdavo savo butelį. O per šventes, be abejo, būdavo švaistomi gausūs kišenpinigiai.

Ten susipažinau su Akseliu. Pastoriaus iš Limfiordo, kuris pažinojo Gruntvigą*, sūnumi. Akselis labai džiaugėsi būdamas blogiausias iš visų Danijos pastorių sūnų. Šviesiaplaukis, aukštas, ironiškas. Su teisėjo balsu ir grioviakasio sąmojais.

Pamažu susibičiuliavome. Kartu mokėmės filosofijos ir klausėme Siberno arba Rasmuso Nilseno paskaitų. Be to, turėjome rimtų ketinimų perskaityti viską, kas privaloma zoologijos, fizikos, botanikos ir chemijos. To reikėjo norint išlaikyti parengiamąjį medicinos studijų egzaminą, kurį visi tiesiog vadino „kantusu“.

Dėstytojai kalbėjo, esą taip mes supažindinami su „požiūriu į gamtą ir jos stebuklus“. Tie stebuklai buvo sausoki, tad grei-

*N. F. S. Grundtvigas (1783—1872), danų teologas ir poetas.

tai išsiaiškinome, kad Kopenhagoje yra kitų stebuklų, kurie verti išsamesnių studijų.

Akselis turėjo pažinčių. Mes vaikščiodavome į pobūvius. Bet aš žaibiškai supratau, kad mergaičių pobūviuose nevalia liesti. Jos yra kieno nors dukterys. Negalėjai su jom net pašokti, neužsirašęs į jų sąrašus. Atvykusį iš speigračio tai galėjo šiek tiek gąsdinti. Bet su tuo netrunki apsiprasti. Be to, ten dažnai gaudavai gardžiai pavalgyt ir išgert.

Teko per nauja mokytis šokti. Su savo ankstesniu mokėjimu, Akselio nuomone, gąsdinau net dramblius. Slapta repetuodavome Valkendorfo koridoriuose, keiksnodami ir keldami triukšmą. Palyginti su manimi, Akselis buvo tikras nevėkšla. Jis tvirtino, kad danų pastorių namuose nešokama.

Nedaug studentų skaitydavo knygas savo malonumui. Mūsų grupės dauguma, ištrūkę iš namų ir išsivadavę nuo mokyklinės drausmės, tiesiog skendėjo ekstazėje arba tyrinėjo karališkąjį miestą. Romanai ir apsakymai skirti moterims, ne vyrams.

Vyrai studijavo, klausė paskaitų ir diskutavo apie politiką. Mane tai sukrėtė ir nuvylė. Bet labai stengiausi to neparodyti.

Vis dėlto literatūra mus suartino. Vieną vakarą prieš pat Naujuosius metus pabandžiau Akseliui papasakoti apie savo liūdnas Kalėdas pas našlę Plačiojoje gatvėje. Vargais negalais įveikiau Giustavo Flobero „Ponią Bovari“ originalo kalba.

Mudu sėdėjome „Vaistinėje“, aš bandžiau jam paaiškinti, kad Floberas tik patvirtino tai, ką žinojau iš anksčiau. Jis, ko gera, įžvelgė, jog noriu pasirodyti protingesnis, nei esu, bet nieko nesakė.

— Protingasis žmogus atėjo į pasaulį susitaikyti su tuo, jog viskas kartojasi, — tragiškai tariau.

— Mane tai visai patenkina, — nusišaipė jis.

Aš praleidau pro ausis tą tikrai nepagarbią repliką ir tęsiau savo pranešimą. Jis susitaikė su tuo nuobodžiaujančio žmogaus išraiška.

— Ne tik banalūs veiksmai: valgyti, šalinti, statyti vieną koją už kitos, įsimylėti, užsiimti intrigomis ir panašiai, bet ir visa rūšių veikla kartojasi. Tai amžinas šokimas ratu. Ir viskas kada nors baigiasi. Būtent — beprasme mirtimi! — išdrožiau dviem atsikvėpimais.

Kai aš įkvėpdavau, Akselis atsidusdavo. Be to, porą kartų pataisė mano danų kalbą.

— Žinoma, aš suprantu, kad rašytojas taip pat nori mums parodyti didelę tragediją. Bet aš permačiau formą. Ji lėkštoka.

— Tu per daug senauji! Esi pernelyg miesčioniškas! Skaičiau, kad miesčionija nori uždaryti rašytoją į kalėjimą, — sukrizeno jis.

— Miesčioniškas? Aš! — pasipiktinau.

— Kodėl tu toks piktas? Juk tai tik kūrinys, ar ne? Kuo ta knyga ypatinga?

— Ji nepadori, — niūriai atsakiau.

— Kuo?

— A, dėl tos Emos, — nekantriai pasakiau ir vėl norėjau grįžti prie filosofijos.

Bet Akselis nenorėjo.

— Papasakok, kuo, tavo manymu, ji nepadori, — netikėtai užsidegė jis.

— Na, ne taip lengva paaiškinti.

— Manai, kad negalima rašyti apie tokias kaip Ema? — išsišiepė Akselis.

— Ji apgavo savo gydytoją, kad tas išoperuotų ją pagal naujausią metodiką. Jis nesugebėjo. Mudu su tavimi galime šio to pasimokyti, nes ruošiamės būti gydytojai. Bet šiaip manau, kad pats būčiau galėjęs geriau padaryti. Turiu galvoje knygą, — pasigyriau.

— Na, pirmiausia tau reiktų prarast nekaltybę, — linksmai pasakė jis.

Akimirką netekau žado ir paraudau. Niekada negalėjai žinoti, ką tas pastoriaus sūnus sumanys lepteléti.

— Tu neskaitei knygos, — pasakiau suirzęs.

— Ne, neskaičiau. O tavo prakalbos man kelia nuobodulį. Geriau pašnekėkim apie Bodlerą, — pasiūlė Akselis.

— Bus nelengva, — prisipažinau.

— Kodėl? Tu juk deklamuoji jo eilėraščius, vos paimi tris alaus!

— Tai visai kas kita.

Aš su niekuo negalėjau kalbėti apie Bodlero eilėraščius. Man buvo gėda, kad jie man daro tokį įspūdį. Iš tikrųjų keletą kartų garsiai skaičiau juos. Dėl to gailėjausi. Man tie eilėraščiai turėjo magišką galią. Paskęsdavau ilgų laidotuvių procesijų vaizduose. Kai jo viltis iškelia juodą vėliavą ant palinkusios kaukolės.

— Geriausia Bodlero eilėraščiuose yra moterys, — pasakiau bandydamas surasti bendrų interesų. Bet tai buvo tiesa.

— Taip? — tarstelėjo Akselis.

— Gyvuliškos. Nežmogiškos ir beatodairiškos, žiaurios ir pavojingos.

— Ar manai, kad galima pasiguldyti jas į lovą ir nebegeisti gyvų? — paklausė jis.

— Nežinau, — netvirtai atsakiau.

Akselis gūžtelėjo.

— Nemanau, kad tau rūpi poezija, bičiuli! Tu tiesiog puikuojiesi viskuo, ką manai ir ką žinai, visai kaip eilinis norvegas, — sukrizeno jis.

Įsižeidęs ėmiau prieštarauti. Ir prisipažinau, kaip tie eilėraščiai mane veikia.

— Tave nuo jų apima geismas? — pagyvėjo jis.

— Hm...

— Geismas nuo Bodlero eilėraščių! Kad tave kur žaltys! Koks tas geismas?

— Mane apima noras kažką daryti...

— Su moterimis? Ar...

— Viską! Viską daryti!

— Ot pasiutęs! — susižavėjo jis.

Taip jis mane išviliojo iš kiauto.

— Kažkada pažinojau vieną moterį... — pradėjau.

— Na? — pasakė jis nekvėpuodamas ir nusilaižė alaus putą.

— Andrėja... Ji buvo... Ji atėjo pas mane naktį.

— Nejau? Kada tai buvo?

— Seniai... — abejodamas atsakiau.

Jis žiūrėjo į mane, kol vėl paraudau.

— Tiek to! Ką ji darė? — kilniadvasiškai paklausė jis.

— Palietė mane ir...

— Ir?

— Na, tu žinai... Viską!

Ilgainiui, stebėdamas jo veidą ir pasakodamas apie odinį odžiaus pleištą, ėmiau abejoti, ar tai tiesa. Galbūt aš viską sugalvojau? Susapnavau?

— Ji turėjo būti iškrypusi! — pasakė Akselis švytinčiom akim.

— Tu taip manai?

— Ar galėjo būti, kad ji?.. Ne! Pramanas! Pats sugalvojai tą istoriją, norėdamas mane pašiurpinti!

Aš neatsakiau. Tik papurčiau galvą.

— Kokia ji buvo? — paklausė jis po valandėlės.

— Aistringa, — atsakiau.

— Na, taip, bet tiksliau?

— Gerai neatsimenu.

— Meluoji! Atsimeni! Tik droviesi.

Jis pabandė nusijuokti.

— Tai buvo siaubinga, — staiga leptelėjau. Visai ne tai ketinau pasakyti.

— Kodėl?

— Vyras išmetė mane iš namų.

— Aš būčiau tą patį padaręs! — pasakė Akselis.

— Jis verkė.

— Verkė? Fui!

— Aš troškau, kad jis numirtų, — tariau aš.

— Negalima trokšti kito mirties, — tarė Akselis.

— Taip, bet aš troškau.

— Tu tik taip manai. Gali nepasakoti, kad buvai toks drąsus! Tikriausiai mirtinai bijojai. Kad tave kur velniai, vaikine, vis tiek padarei!

— Tai liks tik tarp mūsų, — prigrasiau.

— Kalbos nėra, drauguži!

Akselis padavė man savo milžinišką leteną.

Tą akimirką pasijutau lyg pakylėtas bangos. Turėjome šį tą bendra. Akselis ir aš. Galbūt atėjo ir nuėjo didysis žodis. Laimė? Ar dar kaip pavadinti?

Kai mes išėjome, Akselis ėmė juokauti, kad ne pro šalį būtų pasižvalgyti po skersgatvius.

— Rodos, žinau vieną švarią vietelę, — nedrąsiai tarė jis.

Matyt, aš labai išpūčiau akis. Vėliau jis pasakė, kad yra tik girdėjęs apie jas. Bet jis žinojo, kokiose gatvėse... lengva jas pastebėti. Moteris. Sėdinčias ant palangių.

— Tiek ir aš mačiau! — narsiai tariau.

Dviese dukart drąsiau nei vienam. Suskaičiavome savo pinigus. Pakenčiama.

— Kiek kainuoja? — paklausiau.

— Sunku pasakyti. Brangiausių neimsim.

Mes šauniai nužingsniavome į Salos gatvę. Abu matėme, kad moterys ten rodosi viešai. Tačiau visos, matyt, buvo užim-

7. 1124

tos, nes niekas neatidarė. Mes pabeldėm į dvejas duris, kurias žinojo Akselis. Languose taip pat nieko nesimatė.

— Aristokratai šią gatvę perkrikštijo, — išsišiepė Akselis.

— Kaip ji anksčiau vadinosi?

— Jūros vilkų. Visi pasaulio jūrininkai apie ją žinojo. Tie, kurie gyvena gerojoje miesto dalyje, neapsikentė. Tačiau vardo pakeitimas, rodos, nieko nedavė.

Mes juokėmės klampodami per šlapią sniegą.

— Kad ir koks būtų pavadinimas, negalime čia trintis visą naktį, — tariau.

Jis kiek susigėdo, nes pats rodė kelią.

— Tai tu pasakojai, kad esi labai narsus, — paerzino jis.

— Tada dar buvau jaunas, — nusijuokiau.

— Taip ir patikėsiu, — nervingai sukrizeno jis.

— Ramybės skersgatvin! Štai kur galim nueiti! — sušukau ir trūktelėjau jam už rankovės.

— Ne, žinok jos ten priima pliušu apmuštuose kambariuose, o jas prižiūri griežtos ponios, dėvinčios vyriškas skrybėles. Ten tikrai bus brangu! — pasakė Akselis.

— Ko tik tas vaikinas nežino... — sumurmėjau.

Mūsų kelionė baigėsi Pederio Madseno skersgatvyje. Tai buvo tarsi siauras koridorius, vedantis nuo „Gulbės“ vaistinės į Žaliąją gatvę.

Siauras purvinas griovys, šaukte šaukiantis aukštuomenei jį aplenkti. Ypač jei tai moteriškosios lyties atstovės. Abipus kiaulininko su atviru nuotaku, sklidinu atmatų ir mėšlo, pasirėmę vienas į kitą stovėjo trijų keturių aukštų namai.

Staiga prisiminiau, kaip vienas profesorius per paskaitą minėjo, jog, remiantis paskaičiavimais, per penkerius metus šioje gatvėje penkerių metų sulaukė tik devyniolika iš aštuoniasdešimties gimusių vaikų.

Akseliui to nepriminiau. Kam nuo to būtų buvę geriau? Tikras prakeikimas, kad man taip rūpi skaičiai! Mane vis tiek nupurtė šiurpas, ir jis pamanė, kad aš ėmiau dėl visko gailėtis.

— Pakinkliai dreba?

— Anaiptol!

Dvi ar trys sėdėjo prie atvirų langų ir jau atkreipė į mus dėmesį. Apsigręžti buvo vėlu. Pažvelgiau į Akselį norėdamas paklausti, ar nevertėtų mums išsiskirti. Tačiau bijojau, kad jis gali atsakyti „taip“. Ėmiau apgailestauti, kam taip gyriausi savo patyrimu. Kostelėjau ir nusišypsojau artimiausiai lango puoš-

menai. Ji buvo plačiu papurtusiu veidu, plaukai įmantriai susegti į didelį kuodą viršugalvyje. Sėdėjo darbui skirtais drabužiais. Plačia balta suknele, papuošta nėrinių apykakle ir sage. Nebuvo nutukusi, bet arti to. Vis dėlto atrodė simpatiška. Būčiau galėjęs su ja paplepėti. Bet gultis į lovą? Ne!

Akselis, rodos, buvo kitokios nuomonės. Arba tiesiog norėjo pasirodyti. Jis nusipurtė sniegą, įkišo galvą pro jos langą ir tarė:

— Puikus oras!

Ji šyptelėjo ir atsistojo. Moteris lange kitoje skersgatvio pusėje pamojo man. Ji rūkė pypkę ir, matyt, nebebuvo labai jauna. Bet ir jos visos nebebuvo...

— Prašom! Užeik į mano biurą! — sušuko ji per gatvę.

Tos dvi bobšės ėmė dėl mūsų plūstis. Joms tai turbūt įprasta. Bandžiau įkalbėti Akselį eiti toliau. Bet jis stovėjo kaip prisvilęs ir paikai šypsojosi.

Tuomet atsidarė durys ir išėjo Madam. Tiedvi ant palangių akimirksniu nutilo.

— Prašom užeiti! Nekreipkite dėmesio į Jenę. Ji tikra rėksnė! — pasakė ji ir piktai mostelėjo galva į tą, kuri nepriklausė jos „biurui".

Atsidūrėme viduje, mažame koridoriuje, kur negalėjai matyti net savo ištiestos rankos. Tačiau, šiaip ar taip, buvome kartu. Širdis, rodės, tuoj tuoj iškris iš liemenės. Adomo obuolys atrodė kaip gumbas, nežinojau, ką kalbėti.

Madam atidarė duris, ir iš mažyčio kambarėlio, pilno kutų, bumbulų ir užuolaidų, ant mūsų grėsmingai krito geltona šviesa. Lyg to nebūtų gana, prišoko nykštukinis šunėkas ir iššiepė aštrius dantis. Apsiseilėjęs storapilvis.

— Jis labai džiaugiasi, kai užeina svečių, — pasakė Madam.

Kambarys buvo grūste prigrūstas baldų. Komoda su trim vazom, pypkės stovas ir pusiau nugertas butelis. Apvalus stalas su visų vaivorykštės spalvų staltiese ir keturios taurės. Už stalo — sofa, ant kurios sėdėjo drūta moteriškė su dar vienu šunėku ant kelių. Pastarasis, be abejo, buvo niežuotas, bet draugiškas. Ant poros iš trijų aplink stalą stovinčių kėdžių sėdėjo išsidažiusios moterys plačiais gelsvais peniuarais. Jos linktelėjo ir viltingai nusišypsojo, tarsi sėdėtų Karališkojo teatro scenoje.

Geltoną šviesą skleidė virš stalo kabanti lempa. Vienintelis gražus daiktas kambaryje. Ji priminė lempą Reinsneso

7*

valgomajame. Šakos, laikančios kolbelę ir kupolą, vaizdavo rožių ūglius, o gaubtas buvo geltonas. Prie rankenos apačioje kabojo trys dulkėti rausvi vilnoniai spurgai. Ant parudavusios nuo tabako dūmų sienos puikavosi karaliaus portretas. Nė vieno lango. Kvepėjo išsigaravusiu rožių vandeniu ir prakaitu su šviežia žalio svogūno priemaiša. Moterys sėdėjo pasistačiusios po butelį bavariško alaus ir indą žalsvų sausainių.

Suglumę klestelėjome į pasiūlytas kėdes. Moterys su šunimis susispaudė ant sofos. Akseliui sunkiai sekėsi pabrukti po stalu kojas. Stalas buvo per žemas arba kėdė per aukšta. O vienintelė vieta, kurioje jis galėjo laikyti kojas, buvo pastalė. Jis atsisėdo ant kėdės krašto, atsilošė ir atsargiai jas įkišo.

Kas galėjo pamanyti, kad jų čia bus tiek daug? Pažvelgiau į Akselį. Bet jis tik murksojo.

— Štai čia Tilda, o čia Olga ir Birtė. Kurios pageidausite?

Madam įspūdingai mostelėjo. Ji vilkėjo plačią suknelę, bet tai nebuvo tipiškas apdaras. Rudai šlakuotas, geltonomis juostelėmis, kurios įvijai krito nuo perpetės. Juostelės, jai judant, krutėjo virš krūtinės. Negalėjai atplėšti akių. Veidas buvo griežtas. Bemaž gražus. Amžius neaiškus. Ji buvo tarsi dervuotas piratų laivas.

Jauniausiajai buvo gal dvidešimt penkeri, gal mažiau. Atrodė normaliai. Akselis žiūrėjo į ją, nors ir nebuvo graži.

Ta su šunimi, vardu Birtė, buvo tikras tristiebis burlaivis. Pilvas imdavo dribsėti, vos tik ji savo mažas putlias rankutes nuleisdavo nuo stalo į skraitą.

„Juk negali to daryti čia, visų akivaizdoje“, — pagalvojau ir pajutau savo varpą. Kaip slieką išdžiūvusioj dykumoj.

Pamačiau, kad Akselis blaivėja, ir pasijutau dar vienišesnis.

Moterys klausiamai žiūrėjo į mus. Aš sumaniai vengiau jų žvilgsnių. Pagaliau Madam tarė:

— Gal ponai pageidautų po vieną alaus, prieš eidami į biurą?

— Kokia kaina? — iškrenkščiau.

Ji pasakė kainą ir pabrėžė, jog alus už dyką.

— Iš kiekvieno? — paklausiau perėmęs vadovavimą.

— Iš kiekvieno, — atsakė Madam ir užvertė akis į lubas.

— Tiek neturime, — išmekenau.

— Ne, tiek neturime, — paantrino Akselis palengvėjusia širdžia ir keletą kartų linktelėjo.

Madam nužvelgė mus. Nuo kojų iki galvos ir nuo galvos iki kojų.

— Čia atsiskaitoma tik grynaisiais ir nuolatinė kaina nenuleidžima, — tvirtai pasakė. Buvo matyti, jog ji mumis netiki.

— Iš viso teturime pusę sumos, — pasakiau ir atsistojau. Akselis irgi pašoko.

Pamiršo ir savo kojas. Moterys žaibiškai stvėrė alų ir indą su žalsvais sausainiais. Stovėjome kaip alaviniai kareivėliai, ką tik išgelbėti nuo karo.

Moterys susižvilgčiojo. Jos ir anksčiau kalbėjosi akimis.

— Jūs jauni? — švelniai sumurkė Madam.

— Na... — nutęsė Akselis.

— Jie gražūs, ypač tas tamsiaplaukis puikiomis akimis, — pasakė Madam, tarsi kalbėtų apie šunis.

Storulė, sėdinti ant sofos, nusijuokė taip, jog visas kūnas suliumpsėjo. Madam metė į ją žvilgsnį, kuris būtų galėjęs užmušt jautį. Akimirksniu stojo tyla. Visos paeiliui gurkštelėjo iš savo butelio. Tarytum tai būtų ritualas. Madam prisidegė pypkę. Labai lėtai, stebėdama mus pro dūmus.

— Didysis ne toks gražus, bet jo platūs pečiai, — tarė Madam ir linktelėjo moterims ant sofos.

— Sutinku! — draugiškai pasakė storoji.

— Iš to jokios naudos! — pasakė jauniausioji ir prisidengusi ranka garsiai suprunkštė.

„Ji spuoguota ir priekiniai dantys išgedę“, — kerštingai pagalvojau ir pasisukau eiti.

— Palaukit, ponaičiai! — tarė Madam.

Jutau, kaip visa nugara perbėgo šiurpas.

Ji nuėjo prie sofos ir kažką sušnabždėjo storulei, paskui atsisuko į mus ir švelniai pasakė:

— Tai kiek turite?

Mes su Akseliu susižvelgėme. Išraudę kaip burokai. Tada sugrūdome rankas į kišenes ir išlupome viską, ką turėjome. Kai padėjome pinigus ant stalo, virš jo iškart palinko keturios galvos ir ėmė skaičiuoti.

Galiausiai jos vėl pakilo. Madam sausai pasakė:

— Už tiek pinigų nenueisit į jokį biurą, jaunieji mano bičiuliai. Už tokį vargana užmokestį nebent galima gauti moterų Voldene arba kapinėse.

Ji mums maloningai linktelėjo. Tuomet vienu pirštu pasitaisė plaukus.

— Aš juos veduosi į biurą, — pasakė ji kitoms, tarsi mes būtume kurti.

Storoji norėjo prieštarauti, bet susilaikė. Kitos dvi atrodė priblokštos.

— Bet, motin, jokios prasmės! — tarė storulė.

Madam atsiduso ir pasakė:

— Šiandien sekmadienis. Galima juk sekmadienį padaryti gerą darbą.

Po to jau buvo vėlu. Viskas buvo vėlu. Akseliui irgi žliaugė prakaitas. Buvome nuvesti į tamsų nedidelį kambarėlį, taip pat be lango. Pamaniau, kad jeigu kiltų gaisras, supleškėtume vietoje, be jokios galimybės pabėgti.

Aš tiek daug buvau girdėjęs apie širdies daužymąsi. Ir pačiam pasitaikė. O kaipgi. Bet kaip tik tuo metu širdis nustojo plakusi. Nedrįsau nė kvėpuoti. Klinikinė mirtis.

Lova, kurios turinio negalėjai įžvelgti, nes buvo pernelyg tamsu, stovėjo vidury kambario. Praustuvą galėjai numanyti esant už juodutėlės širmos. Madam atsinešė nedidelį žibintą su stearino žvake ir pastatė ant suolelio už širmos.

— Prašom patogiai įsitaisyti! — pasakė ir mostelėjo galva į lovą.

Kai aš nė nekrustelėjau, Akselis kumštelėjo man į pašonę. Pamačiau, kad jis bando nusišypsoti.

Atsisėdau ant lovos krašto ir įbedžiau akis į širmą, už kurios buvo Madam. Ji pripylė į dubenį vandens. Tada išsinėrė iš dervuoto laivo korpuso su įvijomis. Akimirką pro širmos plyšius pamačiau kūno linijas ir odos bei klosčių begalybę. Neskubėdama per galvą užsivilko baltą peniuarą. Akselis nurijo seiles man prie pat ausies.

Ir prasidėjo. Ji išėjo iš už širmos apšviesta blyškios šviesos. Klubai ir šlaunys persišvietė per ploną apdarą. Viskas lingavo. Ne tik ji. Visas kambarys.

Iš lėto ji ėmė nurengti Akselį, šnekindama kaip vieną savo šunų.

— Štai taip, dabar pamatysi, kaip bus gerai! — kalbėjo plekšnodama man per ranką sulig kiekviena atsegta saga. — Pamatysi, kaip bus gerai. Dabar tereikia apsiplauti. Būtina. Visi žino. Štai taip! Dabar pamatysit.

Ji išrengė mus nuogai nuo viršaus iki apačios. Mes netgi padėjome. Aš neįstengiau žiūrėti į Akselį. Per prausimosi cere-

moniją įdūriau akis į sieną. Jei bent Akselis būtų paprieštaravęs. Tada ir aš nebūčiau tylėjęs. Bet jis kaip niekur nieko. Galėjai pamanyti, kad miega.

Lova buvo per maža gulėti trise. Mes vos laikėmės. Tada Madam paėmė antklodę ir uždengusi ją paklode patiesė ant grindų.

Ji atsigulė tarp mūsų ir lietė taip, tarsi būtume vienas kūnas. Panašiai darbuodavosi Olinė, formuodama kvietinę duoną.

Manau, kad aš pirmas pasidaviau. Tačiau Akselis mane aplenkė kitkuo.

Staiga ji atsuko Akseliui užpakalį ir užsivertė peniuarą. Išniro baltas kalnas. Jis koketiškai judėjo ratais virš kūkčiojančio Akselio.

Ji apžergė mane ir ėmėsi mano varpos, o jam atgręžė užpakalį! Tuomet iš rūbo ji išvertė krūtis.

— Eik šen! — valdingai pasakė ir užgulė mane dviem pilnais odos kapšais. Vienodu ritmu.

Nemanau, kad meldžiausi. Bet turėjau melstis. Pasigailėk mūsų, vargšų nusidėjėlių!

Akselis! Jis iš lėto judėjo, klūpodamas už jos. Pamažu atsirado ritmas. Jo stenėjimas buvo tai graudus, tai grėsmingas. Ji ramino jį. Pusiau atsisukusi gelbėjo.

O tada prasidėjo velniava. Jis puolė ant jos kaip žvėris. Prispaudė ją prie manęs ir toliau darbavosi kaip pamišęs. Prislėgtas jos didžiulių krūtų, valandėlę buvau negyvas.

Galima apie tai negalvoti kiekvieną dieną. Bet niekada nepamirši!

Paskui Akselis išsitiesė. Kvėpavo kaip lokomotyvas, kuris bando sumažinti greitį.

Niekada taip ir neišdrįsau pasakyti jam, kokie buvo nuostabūs. Tie jo smūgiai. Kaip, po velniais, galima sakyti tokius dalykus? To neturėtum net pastebėti.

Manęs jai nepavyko išjudinti. Iš gėdos vos nepuoliau į ašaras. Supratęs, kaip aš jaučiuosi, Akselis nuėjo už širmos. Tik ir tai nepadėjo. Visą naktį galėjau justi jos ranką ant savęs. Vėl atsidūriau geltonajame name. Andrėjos smagioje rankoje buvau pilnas veržlios, palaimingos jėgos. Bet vos šita norėdavo man padėti įeiti, sugniuždavau.

Galiausiai ji numojo ranka. Patapšnojo man šlaunį ir paguodė:

— Taip, taip, esi gražus ir jaunas. Tavo laikas dar ateis. Ateis, pamatysi!

Gėda buvo tokia, kokios dar niekada nebuvau jautęs.

Kai atsidūrėme gatvėje, o aš uždrebėjau šaltame vėjyje, Akselis pasakė:

— Reikia įmesti!

— Ne, aš einu namo, — sumurmėjau.

— Negi nori mane dabar palikti! Nieko panašaus lig tol nesu daręs!

Susiradome rūsį, kuris tebebuvo atidarytas, ir nuspūdinome į patį tamsiausią kampą. Nereiks vienam į kitą labai žiūrėti. Kurį laiką leidome sau pabūti paukščių baidyklėmis. Bent jau aš. Akselis juk išlaikė egzaminą.

— Aš grąžinsiu tau pinigus, kuriuos sumokėjai, — staiga pasakė jis, spoksodamas į savo stiklą.

— Kaip tai? — sumurmėjau neatitraukdamas akių nuo savojo.

— Velniai rautų, aš taip pat neįstengčiau įkišti jo į skylę, pilną svetimo daikto...

Daugiau jis niekada nebeminėjo to pažeminimo. Net tada, kai bandžiau atmušti nuo jo Aną.

2 skyrius

Išgirdau ir aš, kaipgi! Kad visai neseniai Švedijos ir Norvegijos karalius Karlas Kopenhagoje susitiko su karaliumi Frederiku VII ir šventos brolystės vardu pažadėjo nušluoti Austriją ir Prūsiją.

Tačiau fanfaromis ir skambiais žodžiais viskas ir pasibaigė. Norvegai ir švedai niekad nerodo nosies, kai padėtis pasidaro rimta.

Buvau dar toks žalias. Gėdą būti norvegu Kopenhagoje pajutau antrąjį pusmetį. Nepaisant universiteto, alaus ir Akselio. Šalis stovėjo viena priešais dvi didžiules kraujo ištroškusias armijas.

Vengiau kalbėti gimtąja kalba. Iškaliau keletą trumpų daniškų sakinių, išmokau nutaisyti giedrą žvilgsnį, o šiaip laikiau liežuvį už dantų. Jei išsiduodavau, sužinodavau apie Karlo XV silpnadvasiškumą, kurį parodė, kai Švedijos ir Norvegijos vyriausybė, supratusi padėties rimtumą, nė nemanė rizikuoti krauju, kad apgintų brolišką tautą.

Smuklėse ir studentų susibūrimuose buvo pasakojamos nešvankios istorijos ir dainuojamos dainuškos apie karalienės Viktorijos meilę Bismarkui. Apie daugybę karalienės nėštumų ir apie tai, už kuriuos iš jų anglai gali dėkoti Bismarkui. Ir apie bailųjį Napoleoną III, kuris iš baimės nedrįso paleisti net perdalo į Prūsijos pozicijas, jau nekalbant apie patrankų sviedinius.

Pirkliai ir prekininkai vis tebegraibstė informacinį laikraštį, kuriame netrūko skelbimų. Bet šiaip žmonės, kur ką nutvėrę, skaitė apie karą. Mažuose lapeliuose, kurie visur skraidžiojo. Arba išgirsdavo paskutines naujienas smuklėse.

Lapkričio 13-ąją Valstybės taryba priėmė naują bendrą Danijos ir Šlėzvigo konstituciją. Vokiečiai gavo, ko laukė. Prasidėjo žiema.

Žmonės aiškino tai savaip:

— Atėjo Bismarkas, su kalaviju ir krauju!

— Karna! — sušukau, kai ji pasakė savo vardą. — Niekas neturi tokio vardo!

— Aš turiu, — niauriai atsakė.

Ji sėdėjo vežime, laikydama sužeisto leitenanto ranką. Krauju ir išmatomis dvokė iki pat kelkraščio, kuriuo ėjau vadeliodamas arklį.

Daug kam turiu būti dėkingas už tai, kad sutikau Karną. Pavyzdžiui, prūsų ir austrų kariuomenės būriams. 1864 metų vasario pirmosios naktį jie persikėlė per Eiderį. O gal turiu dėkoti Bismarkui? Tai jo ciniškas protas panūdo užkariauti Šlėzvigą.

Studentai dar gruodžio mėnesį suprato, kad bręsta dideli įvykiai. Bet mes negalėjome įsivaizduoti jų masto. Kopenhagoje visi manė, jog Danevirkės tvirtovės pylimas sustabdys kiekvieną prūsą.

Susitikę prie alaus bokalo smuklėje, aptarinėdavome karo galimybes. Ne tik aš, naivuolis iš Šiaurės Norvegijos, negalėjau gerai įsivaizduoti karo. Šlykščiausios bet kokio didvyriškumo atmainos.

Nuo pat mažumės norėjau sužinoti, kas vyksta kare, bet niekas negalėjo man paaiškinti. Kopenhagos smuklėse buvo pasakojamos istorijos apie senąjį generolą C. J. de Mecą, kuris skambindavo pianinu, vilkėdavo chalatą ir nerimaudavo dėl savo sutrikusio virškinimo, kai visi kiti narsiai leidosi skerdžiami.

Bismarką mažai kas pažinojo. Man visada buvo smalsu, ar tas žmogus žaidė šachmatais. Ar jis manė, kad gyvenimas — šachmatų partija.

Tuo metu danų kariuomenė jau buvo pasitraukusi iš Danevirkės ir įsitvirtinusi prie Dybėlo. Spūdino atgal kaip saujelė nuteistų vagių, nusistekenę ir praradę viltį. Tie, kurie pasiekė Kopenhagą ir įstengė kalbėti, pasakojo apie stovėjimą stačiomis dieną ir naktį, be padoraus maisto ir apdaro, kai sniegas, pliurza ir šaltis skverbiasi į kūną, o nuo austrų stovyklos laužų sėlina mirtis.

Jų aplankyti atvyko vienas neapkenčiamas ponas iš ministerijos — su kaliošais ir išskleistu lietsargiu! Karalius pabėgo, o

visi kiti Šiaurės šalių piliečiai užsimerkę sėdėjo prie savo gražiai padengtų stalų, kartodami tuščias replikas. Pavyzdžiui:

— Baisu! Kaip gaila! Kaip tragiška!

Nors viską girdėjau, suprast nesupratau. Tai būdavo tik įdomios istorijos. O gatvėse galėdavai matyti daug nublizgintų kareiviškų batų, ginklų ir mėlynų mundurų. Kai kas kalbėjo apie ėjimą į savanorius. Šia prasme universitetas turėjo senas tradicijas.

Po studentų subuvimo uždarame Regenseno kieme, kur dainos ir alus pavertė mus vienminčiais didvyriais, dėvinčiais bepirštes pirštines ir studentiškas kepuraites, aš pasiprašiau į tarnybą fronte. Akselis norėjo padaryti tą patį. Tačiau jis turėjo motiną, ir ji atvykusi viską sugadino. Aš motinos neturėjau.

Kadangi buvau norvegas, be to, medicinos studentas, atsidūriau fronto pašonėje rinkti sužeistųjų karo lauko ligoninei.

Iš pradžių žiūrėjau į tai kaip į pasityčiojimą ir nuosmukį. Tačiau nereikėjo ilgai lakstyti krauju nutaškytais laukais, kol supratau, kad man pasisekė. Jei išvis galima vartoti tokius teigiamus žodžius lediniame pragare.

Jeigu jie būtų žinoję, kaip puikiai mano jaunas kūnas tinka patrankų mėsai, ko gera, būtų man įdavę ginklą ir pastatę į priešakines pozicijas.

Bet generolai, matyt, taip pat netikėjo karu.

Mus apgyvendino arklidėje. Gyvuliai buvo dalis šilumos. Senas šienas — taip pat. Prausdavomės kaip įmanydami puskubilyje kieme, pramušę po nakties trapų ledą.

Tas, su kuriuo rinkau sužeistuosius, vadinosi Paulas. Išvaikščiodavom visą apylinkę. Pirmiausia apeidavom sargybos postų žemines šiaudiniais stogais ir neapkenčiamuosius apkasus. Jų, beje, buvo dešimt. Ir visi vienodai neapkenčiami. Mes taip bijodavom, kad beveik nepraverdavom burnos. Šaltis kandžiodavo ausis ir lįsdavo per drabužius. Prakaitas vis tiek tekėdavo upeliais, stingdavo ir virsdavo ledo pluta.

Mūsų juk niekas nesiųsdavo, kai baisiai drioksėdavo. Tačiau būtent mes ateidavome ir viską pamatydavome. Kai valandėlę liaudavosi dundėti ir prūsų granatos gaudavo tai, kas joms priklauso.

Felčeris ir mudu. Kartais jis būdavo toks purvinas ir apšiuręs, kad galėdavai pamanyti, jog tai priklydęs valkata. Kėblinėdavo su savo skrynele, paskui, atsisėdęs vežime, porą minučių

nusnūsdavo. Kartą išvirto ir prasiskėlė kaktą. Kol tvarsčiau, jis mane išvadino idiotu ir luošiu.

Pasisiūliau pririšti jį vežime, kad galėtų ramiai miegoti. Tačiau tuo metu taip baisiai driokstelėjo, jog viskas pranyko.

Jie išžygiuodavo prie apkasų. Svyrindavo ir šliauždavo atgalios. Mūsų vaikinai. Vežimuose ir šalia vežimų. Ko gera, jau būdavo mirę. Net ir tie, kurie eidavo.

Vieną dieną išgirdau balsą:

— Vokiečių pozicijos už keturių šimtų penkiasdešimt metrų nuo apkasų.

Jis negavo jokio atsakymo.

Štai kaip viskas buvo. Taip susipažinau su Karna.

Kai prūsai su penkiolikos tūkstančių kariuomene pirmą kartą persikėlė į Also salą, Viešpats viską sujaukė pasiųsdamas sniegą ir išganingą darganą. Bet jie bombardavo ir kasėsi artyn. Prūsų granatos buvo vientisa prakeikta giedra, spjaudanti virš mūsų mirtį. Balandžio 9-ąją danų artilerija nebeišleido nė garso.

Kai neliko vietos ligoninėje, mums buvo pavesta įkurdinti sužeistuosius sodybose ir laikinose karo lauko ligoninėse. Šalia bažnyčios buvo nedidelis ūkelis. Mes, tuntas mažų, mirtinai išsigandusių didvyrių, nešiojome ir vežėme šimtus sužeistų kareivių.

Senasis ruso košmaras buvo sugėdintas. Neliko nieko kito, tik su kažkokia mechaniška savikontrole daryti tai, kas privalu.

Paskui nejučia pradedi galvoti. Pavyzdžiui, apie teisingumą. Ar svarsčiau, kad mediciną reikėtų iškeisti į teisę? Nesąmonė! Laikas, praleistas prie Dybėlo, išmokė mane, kad teisingumas juokingas ir bevertis. Galbūt medicina tėra pirmoji pagalba, bet jau geriau jai paskirti gyvenimą.

Mirtis buvo vienintelis patvarus dalykas. Tačiau pernelyg bijojau tai pripažinti. Baimė buvo juodas arklys. Jis nuolat mane sutrypdavo. Bet aš atsikeldavau. Nedrįsau kitaip.

Neramus miegas arklidėje, kurioje buvome apgyvendinti, leido man pažiūrėti į Diną kitokiomis akimis.

Jeigu sąjungininkai prūsai ir austrai galėjo išskersti ir suluošinti šimtus danų vyrų, nes šie buvo pasiųsti ginti savo žemės, kodėl ji negalėjo šūviu į kaktą nudobti vienintelio ruso už tai, kad ja pasinaudojo?

Tai buvo savotiška paguoda. Matyti Diną iš kito regėjimo taško. Rusas buvo subjaurotas, nes šauta iš arti, tačiau jo mirtis — humaniška. Staigi ir greita!

Vieną naktį košmariškam sapne skardėjo ne ruso šauksmas, bet pasirodė raita Dina karine uniforma. Karvedė, greitai ir neskausmingai nudobianti kiekvieną prūsų ir austrų kareivį. Samišku medžiokliniu šautuvu! Taikliais mirtinais šūviais ji vijosi generolus priešo užnugaryje. Medžiojo epoletus ir auksinius galionus taip, kaip kolekcionavo skrybėles. Kartu su ja buvo heroldas, kuris turėjo surinkti vyriškas puošmenas iš tuštybės mūšio lauko.

Atsibudęs savo laikiname guolyje, supratau, jog ne taiklioji Dina sapną pavertė košmaru. Ir ne bevardė kareivių orda jai iš paskos. Ne, kaltas mano paties vaidmuo. Nes mirtinai persigandęs heroldas tarp arklių kojų ir lavonų buvau aš. Tai aš maiše ant nugaros nešiau visus tuos medalius ir uniformų puošmenas.

Mano galva visai suseno.

Karo lauko ligoninė buvo prisigėrusi kraujo, pūlių ir apmaudo. Iki pat kojų strampų, gangrenuojančių galūnių ir sudarkytų veidų. Jei nieko nebegalėjai nuveikti mūšio lauke ir praradai tikėjimą, jog šį karą dar įmanoma laimėti, galėjai bent išlieti neapykantą ir nusivylimą pro burną.

O aš juk niekada nepakęsdavau pažeminimų. Prie Dybėlo teko išmokti kentėti. Jaučiau trigubą pažeminimą. Mano tautiečiai baimingai lindėjo krūmuose, kol danai beviltiškai kovojo. Dina slapstėsi kažkur priešo užnugaryje. Tie, kuriems atiduodavau visą savo laiką ir jėgas, neapkentė manęs, vos praverdavau burną. Jei tik žaizdos nebūdavo tokios rimtos, jog negalėdavo kalbėti. Jie kęsdavo mane tol, kol būdavo per silpni kreipti dėmesį. Bet su sveikata grįždavo ir neapykanta, ir aš sužinodavau, kas esąs.

Kodėl pasilikau? Aš išėjau savanoriu, velniai rautų! Įrašiau į kažkokius popierius savo vardą! Tikriausiai nejaučiau skirtumo tarp baimės ir tūžmasties. Galbūt tie jausmai susiliejo. Viena iš moterų, dirbančių dvare, kurį pavertėme ligonine, vadino mane „geruoju norvegu“.

Taip jos ir nepaklausiau, ką ji turėjo galvoje tai sakydama.

Dvaro moterys dieną naktį dirbo maitindamos ir prižiūrėdamos mus bei sužeistuosius.

Man reikėjo kažko kito, ne kraujo ir baimės. Tad žvalgiausi į jas. Uodžiau jų kvapą. Laikiausi kiek galėdamas arčiau. Lakstydamas šerkšnotais laukais, vaizdavausi jas kaip išsiilgtą stovyklos laužą. Taip galėjau nors kiek atitokti nuo tikrovės. Patrankų. Gaisrų. Sumaitotų žmonių kūnų.

Tie, kurie vakarais sugrįždavo iš mūšio lauko ir būdavo pakankamai sveiki, matyt, galvodavo panašiai kaip aš. Jie rūkydavo ir gnaibydavo merginas, gerdavo ir miegodavo. Kartais dainuodavo. Vienas iš jų turėjo senus vargonėlius.

Moterys buvo tarsi muzika. Baisiai arti. Po oda. Ir vis tiek neprieinamos. Kurstančios ar žavinčios. Būsena. Visada nepastovi. Anksčiau ar vėliau jos juk išeina iš kambario.

Tačiau knygas ir sapnus galėjai pasiimti. Net čia. Šitan pragaran.

Nežinau, ar esu ką nors sapnavęs nuo tada, kai nužudžiau Karną.

Pirmasis, kurį mačiau mirštant karo lauko ligoninėje, šaukėsi mamos. Vėliau supratau, kad vyrai mirdami dažnai taip daro.

Dešinioji ranka ir petys šūvio buvo suplėšyti į skutus. Veidas pilkas, su šviesiomis plaukų sruogomis ant kaktos. Krauju pasruvusios akys — vienintelė beviltiška gyvybės liekana. Neįtikėtina, kad, praradęs tiek kraujo ir kęsdamas tokius stiprius skausmus, jis dar galėjo išspausti kokį garsą.

— Mama! Mama! — sustenėjo bejėgiškai siekdamas Karnos likusia ranka.

Gailus vaiko balselis:

— Neišeik! Neišeik! Mamyte, neužgesink šviesos! Neišeik!

Karna Dons sūpavo jį ir kažką šnabždėjo.

Ji buvo dvaro samdinė. Prieš mums ateinant. Prieš Bismarką. Mano amžiaus. Kūninga. Jos plaukai buvo didelis sartas arklys. Veidas blyškus ir rimtas. Jau tada, kai ji padėjo nelaimingajam užlipti laiptais ir paguldė į laikiną karo lauko ligoninės guolį, supratau, kokia ji stipri.

Kažkuo ypatingas buvo jos glėbys, kai ji priglaudė vargšą vaikiną prie savęs. Rankos. Nuo sunkaus darbo pabrinkusios ir raudonos. Jos akys, kai būdavo atsuktos į mane, visada žiūrėdavo į vieną tašką virš galvos.

Staiga mane užvaldė noras permiegoti su Karna. Visai ne-

tekau proto. Matydamas ją spaudžiant glėbyje mirtį, susijaudindavau.

Mėlyna suglamžyta prijuostė, liudijanti apie sunkų naktinį budėjimą. Atraitytos rankovės, apnuoginančios žiemiškai baltą odą ir duobutes alkūnėse. Buki stiprūs pirštai, kurie apglėbia žmogaus gniužulą lovoje. Mirties tvaikas, sumišęs su kūno kvapais. Visa tai žadino geismą.

Jutau, kad stoviu laukdamas, kol vyriškis lovoje numirs ir bus mano eilė. Aš jos norėjau.

Paskui temačiau Karnos kūną. Po poros valandų, kai išnešėme lavoną, aš jos patykojau. Ji ėjo į kamaraitę, kurią buvome pavertę sandėliu, atsinešti tvarsčių.

Įsmukau vidun ir uždariau duris. Tada prispaudžiau ją prie lentynų ir daviau rankoms valią. Nežinau, kodėl taip kvailai pasielgiau. Galėjau pasitelkt klastą ir žavesį ir greičiausiai būčiau pasiekęs, ko troškau.

Ji net nešaukė. Tik įrėmė man į tarpukojį kelį ir laikė, kol paleidau.

Tą patį vakarą, kai sėdėjome vienas priešais kitą ankštoje virtuvėje ir valgėme, pajutau jos žvilgsnį. Viskas staiga ėmė suktis, ir aš išpuoliau laukan vemti. Visur tebuvo irimas. Ir beprotybė.

Kai krečiamas drebulio ir nusibaigęs grįžau vidun, ji draugiškai linktelėjo. Atrodė, tarsi susitaikė su tuo, jog visiems vyrams, ir mirštantiems, ir pasiliekantiems, norisi ją liesti.

Karna virto stipriu švino skoniu burnoje ir dilgsinčiu geismu. Ji nepaskleidė gandų apie mane tarp kitų merginų. Antraip būčiau pastebėjęs. Taigi įvykis sandėlyje neliko vien mano gėda. Kol ji manęs neišdavė, buvo ir jos gėda. Tikriausiai ji tai žinojo.

Paskui išvažiavom su Paulu, į vežimą pasikinkę iš baimės apdujusį arklioką. Viskas kilo ir leidosi drėgname ūke ir kančios smarvėje. Ji man palanki! Vežiau atviru vežimu jai sužeistuosius. Nešiau pas ją. O ji leisdavo jiems numirti savo glėbyje, šaukiantis mamos.

Jau kitą dieną ji atsakė į mano žvilgsnį virš dejuojančio sumaitoto kūno. Daugiau nieko nesiėmiau. Aš laukiau.

Mes buvome patys reikalingiausi mirštančiųjų slaugai karo lauko ligoninėje. Vaikščiodavome kartu, siejami tam tikros

tarpusavio priklausomybės. Ieškojome vienas kito rankų šalia sužeisto kareivio. Liesdavome vienas kito odą, kur galėdami. Bet aš laikydavausi kuo toliau nuo sandėlio, kai ji ten būdavo.

Aš laukiau.

Sužinojome apie studentų bruzdėjimus. Jie spjaudę į karališkąją šeimą. Bet man neteko ten dalyvauti. Mano dienos ir naktys priklausė Dybėlui. Laukiau Karnos, o danų kariuomenė sugulusi meldėsi, kad įtvirtinimai atlaikytų. Kaip atlaikė per Trejų metų karą.

Tačiau jų maldos nebuvo išklausytos. Gausiai liejosi kraujas. Taip gausiai, jog bėgimas iš kariuomenės ir maištas tapo kasdieniu reiškiniu. Priglausdavom juos kaip užsiundytus jauniklius, ištiktus šoko ir pamišusius nuo mirties baimės. Kai kurie susižeisdavo tyčia, norėdami ištrūkti.

Balandžio 18-ąją, prūsams šturmuojant Dybėlą, ilsėjausi. Tuomet, kai patrankos tebegriaudė, o dangų ir žemę svilino vienas gaisras po kito, ji patykojo manęs prie vartelių. Nusivedė už trobesių į savo kambarėlį. Karna Dons.

Duryse ji turėjo įsitaisiusi kabliuką, o kertėje stovėjo siaura lova. Virš jos kabojo žvilgantis paveikslėlis, jame buvo arkangelas Gabrielius su deglu rankoje ir vainiku ant galvos.

Ji nebuvo tokia apkūni, kaip vaizdavausi. Krūtys ne tokios didelės, kaip man atrodė. Bet jos buvo šilti kauburėliai šaltame pasaulyje. Oda šviesi, o gyslos kaip signalai bėgiojo po mano rankomis, kur bepaliesdavau.

Syvai iš jos žliaugte žliaugė. Tarsi būtų juos kaupusi nuo tos dienos, kai bandžiau paimti ją sandėlyje.

Rodos, nepratarėme nė žodžio. Tarpais pakeldavome galvas ir laukdavome, kol nurims patrankos. Paskui vėl bandydavome surasti vienas kitą. Visą laiką plūduriavau odiniame maiše su Andrėja ir odžiaus įrankiu.

Vis tiek buvau Karnoje. Nežinau, ar jai suteikiau malonumo. Bet ji laikėsi santūriai. Taip pat santūriai sutikdavo ir mirtį.

Paskui valgėme bulves su silke, užgerdami pigia degtine. Drovėjausi ir bandžiau sužinoti, kaip ji jaučiasi. Bet nedrįsau paklausti.

Kai butelis beveik ištuštėjo, nei iš šio, nei iš to kaip koks skystalas ėmiau bliauti. Verkiau mykdamas kažką apie

mirtį ir karą. Ji linksėjo. Sausomis draugiškomis akimis. Vien už tai būčiau galėjęs ją mylėti. Bet neįstengiau. Ji buvo sunkumas mano kūne. Nežinojau, ar jis blogas, ar geras. Ji jau buvo dalis manęs. Mano sąžinė ir sielvartas. O aš vis dar nieko nenujaučiau.

Nežinau, ko tikėjausi, kai iš arti matydamas beprotybę dūmiau per mūšio lauką, kol burnoje pajutau švino skonį. Aš tik žinau, kad tai mane išgydė nuo ruso.

Tą pačią dieną, kai Karna tapo mano dalimi, abu su Paulu bėgome per kapines prie Dybėlo bažnyčios, nešdami granata sužeistą žmogų. Jis buvo be nosies, o dantys kaip blogai suvertas perlų vėrinys gulėjo šalia burnos. Raudonoje masėje. Jis net nesišaukė mamos.

Bet aš rėkiau, taip, jog Paulas prisišlapino. O gal dėl to, kad patrankos buvo taip arti. Šiaip ar taip, šaukiau žmogui be veido:

— Viskas bus gerai. Gulėk ramiai. Tavo mama ateis! Tuoj ateis!

Kaltinės geležies varteliai į plynas kapines praverti girgždėjo. Atrodė, tarytum apsnigtų kapų eilė buvo vienintelis planingas dalykas pasaulyje. Akmeninę tvorą dengė taikus sniego apklotas, o išilgai išvietės stogo prie vandens siurblio žvilgėjo varvekliai. Medžiai aplink bažnyčią stovėjo pliki, tiesdami šakas į raudoną dangų, kuris rijo sprogimų griausmą ir tolimus riksmus.

Pats plaukiojau be tikslo savo tuščioje galvoje. Nelyginant senas sukežęs laivas. Ūmiai visą kūną persmelkė mintis: „Dina, padėk neprarast sąmonės. Nušauk tą vyrą! Padėk jam numirti! Greitai!“

Paskui bėgom su žmogumi per sušalusią žolę ir žvyrą. Liejosi jo kraujas ir mano maldos. O žemė tarp mūsų kojų visa tai gėrė.

Vėliau, kai prieš akis iškildavo šis vaizdas, aiškiau matydavau žiemos gamtovaizdį nei patį žmogų. Nemačiau šešias valandas trukusios granatų ugnies, į kurią danai neatsakė, pasekmių. Nemačiau klaikios baimės visų sutiktųjų akyse. Nei parako dūmų virš pranašios prūsų armijos, kuri buvo arčiau apkasų nei mūsų kariuomenė. Negirdėjau tūžmingų komandų ir skausmo riksmų. Mano protas žinojo, jog visa tai buvo.

Mačiau visiškos tylos apgaubtą žiemos gamtovaizdį ir vyrus, virstančius vienas ant kito klaikiais, lėtais judesiais. Ir raudoną sniegą. Juodus žiomenis ir išdraskytą žemę.

Balandžio 18-ąją Danija neteko penkių tūkstančių vyrų. Iš visų, kurie gulėjo mano neštuvuose, ryškiausiai man vaidenosi tas be veido. Jis ir nelaimingasis, miręs ant Karnos kelių, išvarė rusą.

Liko Karna.

Vieną dieną sulopėme karo numintą neturtėlių mergaitę. Ji turėjo Hanos akis. Nuo to man pasidarė silpna. Bet tik akimirką. Paskui ėjau toliau. Prie kitos lovos.

Po dienos ji su savo čigonų šeima dingo. Jie buvo vadinami panaktiniais.

Mąsčiau, jog turiu gelbėtis ir važiuoti namo į Reinsnesą. Iš gydytojų maža naudos, kol yra Bismarkas.

Vis dėlto neišvykau.

Grįžęs į Kopenhagą, radau laišką nuo Anderso. Jis paaiškino, kodėl siunčia mažiau pinigų pragyvenimui. Turėjęs imti paskolą. Žuvų nesą, o naujoji jekta labai daug kainavusi. Baigdamas užsiminė, jog Hana ištekėjo ir persikėlė gyvent į Lofoteną.

Kai atėjo vasara, nei iš šio, nei iš to pagalvodavau: „Dabar Reinsnese vasara!“ Matydavau saulę, kuri apsigrįždavo virš šcherų, neišnykdama jūroje. Ir staiga skaudžiai nusmelkdavo aitrus sukepusių dumblių paplūdimyje kvapas, nesvarbu, kur būdavau.

Bet iš tiesų tai tebuvo blankus gailestis, kad laikas nulėkė kažkur be manęs. Aš net negalėjau dorai atsiminti Hanos veido bruožų.

Reinsnesas buvo vieta, apie kurią perskaičiau knygoje.

Birželio pabaigoje žlugus Londono konferencijai, o su ja — ir paliauboms, puoselėjau vaikišką viltį, jog Dina, kad ir kur būtų, telegrafuos arba parašys: „Atvažiuok! Mes vykstam namo į Reinsnesą!“

Tačiau ji to nepadarė.

Tuomet prūsai perėjo Also salą, ir žeminanti taikos sutartis tapo faktu. Spalio 30-ąją plunksnos brūkštelėjimu Holšteinas ir Šlėzvigas buvo perleisti Austrijos kaizeriui ir Prūsijos karaliui.

Aš nusprendžiau nebeištarti nė vieno žodžio norvegiškai. Ir niekada nekelti kojos į švedų žemę.

Kopenhaga buvo paralyžiuota. Vieni galvojo apie savo santaupas ir rentą banke, kiti kaupė maisto atsargas ir bėgo iš miesto. Vėlyvą rudenį Akselis pasakė, kad aš geriau šneku daniškai. O kaipgi kitaip. Juk sėdėjau išduotoje tėvynėje ir ruošiausi studijuoti mediciną.

Nenumačiau tik to, kad į Kopenhagą grįšiu kaip didvyris. Mat prie Dybėlo rankiojau sužeistuosius. Toks jau buvo ir yra narsumo mitas.

Taip pat visiškai nenumačiau, kad ir Karna atvažiuos į Kopenhagą. Kopenhagoje jos kūnas nebebuvo toks pat kaip prie Dybėlo. Aš tai ir supratau, ir nesupratau.

Svaigus džiaugsmas, sugrįžus į studentišką gyvenimą, matyt, aptemdė protą. Kartą prisigėręs Akseliui ir kitiems sugėrovams sušukau:

— Ar pažįstat žudikę?

Tačiau jie nepažinojo nė vienos žudikės. Tik spoksojo į mane kaip į pamišėlį. Aš taip įtūžau, jog trenkiau į stalą ir sustugau:

— Kur, po velnių, dingo visos pasaulio žudikės? Ar galit man pasakyti?

Jie net nesiteikė papurtyti galvos.

— Jis toks pasidarė po to, kai pamatė prūsus, — sumurmėjo Akselis ir paprašė mane užsičiaupti.

Dviese suėmė man už parankių, išgabeno lauk ir parvedė namo pas našlę Plačiojoje gatvėje.

Suprantama, aš žinojau, kur jos. Žudikės. Areštinėje ir kalėjime. Kurį laiką pats dirbau areštinėje. Ten sutikau porą jų. Išmintingesnis nuo to nepasidariau. Tik sutrikau. Pamatęs, kokios jos nekaltos. Pataikaujančios. Nelaimingos. Palaužtos. Nusižeminusios. Arba šiurkščios ir atgrasios, kalbančios kaip apleistas ir nekenčiamas vaikas. Jos nebuvo panašios į Diną, kurios akys ir protas — it stiklas.

3 skyrius

Vieną naktį aš ir Akselis išėjome paūžti su vienu bendramoksliu. Klausas buvo jo vardas. Šventėme savo narsos išbandymą po to, kai ištisas valandas skrodėme lavoną. Išėmėm žarnas ir organus, prikimšome laikraščių, šiaudų ir vėl užsiuvome. Buvome ištroškę, užsidegę, pilni pasididžiavimo savo išmanymu apie žmogų.

Klausas pradėjo kalbėti apie garsų žmogų, kurį neseniai skrodėme ir kuris turėjo visus įsisenėjusio sifilio požymius.

— Cit! — sudraudė Akselis, kai Klausas įsismagino.

— Aš nepasakiau pavardės, — gynėsi tas.

— Jei apie tavo tauškalus pranešime vyriausiajam gydytojui, tau atsirūgs, — pasakė Akselis.

— Aš nežinojau, kad tokie vaikšto į „skersgatvius“, — tarė Klausas.

— Dabar žinai, — pasakiau bandydamas nuslėpti, kad mane pykina. Tiesą sakant, pykino visą dieną.

— Velniai griebtų! Jis juk buvo dvasininkas! — tarė Klausas.

— Nutilk! Kol niekas neišgirdo. Kitaip tave tuoj patį velniai griebs, — pasakė Akselis ir apsižvalgė.

Klausas ėmė postringauti apie bendrą mirusių mokslininkų moralės ir intelekto trūkumą.

— Bet dvasininkas „skersgatviuose“! — galiausiai sušuko jis, nenorėdamas pasiduoti.

Mudu su Akseliu susižvelgėme.

— Ar tu ten nesi buvęs? — staiga paklausiau.

— Ką?

— Pas viešnamių mergšes?

— Prašau?

— Aš tik klausiu.

— Kaip ten gali eiti? — suglumęs pasakė jis.

— Kažkur juk reikia prarasti nekaltybę, — bandžiau pakurstyti.

— Fu! — pasakė jis ir pažvelgė į Akselį, aiškiai tikėdamasis pagalbos.

— Būtent! — pasakė Akselis, nenorėdamas jam padėti.

Visa tai galėjo baigtis labai nesmagiai, nes mudu supratome, kad jis nepritampa prie mūsų, ir man kilo noras jį paerzinti.

Tačiau Akselis puolė taisyti padėties ir pradėjo pasakoti smagias istorijas apie savo vaikystės miestą, dvilypę miesčionių moralę ir savo tėvą, kuris kiekvieną sekmadienį bažnyčioje atleisdavo jiems nuodėmes. Gaida ta pati, tik nekaltesnė. Akseliui reikėtų kur nors gauti diplomato postą.

Tada jis vienu kąsniu prarijo sviestainį ir žalią kiaušinį, kaip koks vilkas ar didelis šuo. Tai reiškia: plačiai išsižiojo ir kažkokiu būdu sugebėjo viską sukišti į burną neišsitepdamas barzdos. Tada užsičiaupė ir kaip pašėlęs ėmė malti dantimis.

Griežtas auklėjimas įspaudė gilų pėdsaką, nes, atlikdamas šį veiksmą, jis nekalbėjo. Ir nepražiojo burnos. Bet visos kitos kūno dalys buvo apimtos transo. Purtomos mėšlungiško drebulio. Galvos ir kaklo tikslingi trūkčiojimai persidavė visam galingam stuomeniui. Kai milžiniškas kąsnis buvo nustumtas žemyn ir užantspauduotas, jis sriūbtelėjo gerą gurkšnį alaus. Tai yra lygiai pusę bokalo.

Paskui toliau pasakojo savo nežabotas istorijas apie teisėjo žmonos meilužį nepaisydamas, kad, kol jis kramtė, mudu su Klausu spėjome susidraugauti. Ir kalbėjomės apie galimybę baigus studijas gauti praktikanto vietą vienoje iš ligoninių.

Tuomet pastebėjau Sesiliją. Ji buvo ką tik įėjusi pro duris įpilti alaus. Per prekystalį pasilenkė prie mūsų taip, jog kaklo iškirptėje pasimatė griovelis tarp krūtų. Visiškai paralyžiuota Akselio valgymo technikos, ji pylė alų per bokalo viršų ir spoksojo į jį.

Galų gale man pagailo alaus ir aš uždėjau savo delną jai ant rankos. Ši buvo šalta it ledas nuo tamsaus alaus. Ji pažvelgė į mane. Akimirksniu nusprendžiau, jog prie mano gyvenimo prisilytėjo kažkas nepakartojama.

Ji virto karštlige manyje. Ilgam. Visiškai nustojau vaikščioti pas Karną Didžiajame Kranto skersgatvyje. Ir karas nutolo.

Po pirmojo susitikimo jos lovoje, kol draugė buvo darbe, Sesilija nusprendė tapti Reinsneso daktariene.

Aš žiūrėjau į tai skeptiškai, tačiau Sesilija buvo praktiška ir gašli. Ji pilstydavo man alų, skalbdavo mano drabužius, priimdavo į savo lovą, kai draugės nebūdavo namuose, ir išplūsdavo, kai jai atrodydavo, kad elgiuosi ne taip, kaip reikėtų.

Kai susipykdavome, o tai atsitikdavo gana dažnai, ji su ta pačia drauge iš manęs šaipydavosi. Ji mėgdavo išsiplepėti. Tad visi žinodavo, kai mes susipykdavome. Man tai keldavo savotišką apvalantį įniršį. Ne vieną kartą, kai būdavome vieni, suspausdavau ją savo gniaužtais. Stipriai. Bet ji tik žiūrėdavo į mane kibirkščiuojančiomis atkakliomis akimis ir kęsdavo. Žinoma, aš ją paleisdavau nelaukdamas, kol apspjaus. Buvo tiesiog neįmanoma surasti protingų priežasčių barniams. Kaip ugnikalniai jie iškildavo kažkur viduje, kur mes neturėjome galios. Išsiverždavo su didžiule jėga ir nurimdavo.

Nežinau, ar ji taip pat jautė aplink save stingsančią lavą. Storesniu ir storesniu klodu sulig kiekvienu proveržiu.

Tarp mūsų kildavo puikių peštynių, apie kokias net Akselis nebuvo girdėjęs. Bendraudamas su Hana išmokau smulkių suktybių. Taigi pasinaudodavau ilgais Sesilijos plaukais. Nutverdavau ir laikydavau, kol ji kapituliuodavo. Tačiau kai manydavau ją įveikęs, ji įsigudrindavo į jautrią vietą įremti kelį ar alkūnę. Buvo akivaizdu, kad ir ji išmoko niekšiškų triukelių. Kartą dūrė man į akį nykščiu ir keletą dienų negalėjau ta akimi žiūrėti.

Negana to, turėjau ją guosti, kai ji suprato vos manęs neapžabalinusi. Ilgainiui įsisąmoninau, kad santykiuose su Sesilija tiek daug energijos iššvaistydavau išoriniams efektams, jog dorai negalėdavau suregzti nė vienos minties.

Akselis nedavė ramybės primygtinais raginimais susirasti meilužę iš geresnės aplinkos.

— Su moterim nesimušama! — vieną dieną tėviškai pasakė, kai mums teko sprukti iš užeigos, nes Sesilija su drauge privertė mus pasijusti taip, tarsi į mūsų alų jos būtų pripylusios arseniko. — Įsigyk tokią draugę kaip Ana! — pridūrė.

Neturėjau noro su juo ginčytis. Buvo dar nevėlu. Lynojo. O gyvenimas atrodė šleikštus. Suprantama, galėjau paklausti, ką jis gauna iš Anos. Tai, ką aš apie ją žinojau, neatrodė labai viliojama. Pernelyg graži profesoriaus dukrelė, kurią galėdavai sutikti nebent pokyliuose, Tivolyje ar „Alambroje“. Arba, dar blogiau, Karališkajame teatre.

Po to, kai Andersas ėmė taupyti šilingus, mano kišenė tokiems dalykams pasidarė per plona. Trūko ir kantrybės.

Todėl tik atrėžiau:

— Užsičiaupk, miesčioniškas dvarų plytlaižy!

— Nenoriu su tavimi bartis. Tau trūksta smegenų padoriems išpuoliams! — tėškė jis.

Sesiliją ir mane išgelbėjo vienas karaliaus gvardijos seržantas su šviežiu randu kaktoje. Moteris, matyt, traukia randai. Arba sužeisti vyrai. Ir suprask, kad gali.

Aišku, jog ne seržanto kaltė. Kad mūsų santykiai nutrūko. Tai prasidėjo prieš keletą savaičių. Tą dieną, kai būnant pas ją man iš kišenės iškrito Anderso laiškas.

Pirmą kartą Anderso laiške buvo prašymas. Ne iki galo suformuluotas. Parašytas nenatūralia senovine kalba, būdinga tiems, kas nepratę reikšti minčių raštu. Jis pageidavo, kad baigęs mokslus grįžčiau namo. Arba padaryčiau pertrauką. Tarp eilučių slypėjo susirūpinimas Reinsnesu. Namuose buvau labai reikalingas.

Nieko, kas buvo rašoma laiške, negalėjau pasakoti Sesilijai. Tikriausiai man buvo gėda. Supratau, kad Anderso triūso dėka išgyvenau Kopenhagoje beveik ketverius metus. Ko gera, jis baiminosi, kad grįžęs namo būsiu visai niekam tikęs. Lygiai kaip Johanas.

Kol Sesilija tauškė, kaip būsią puiku, kai važiuosime į Norvegiją, bandžiau paslėpti Anderso laišką.

Neįstengiau įsivaizduoti, kad visą likusį gyvenimą pjaustinėčiau pūliuojančius pirštus ir Šiaurėje rašinėčiau piliulių ir miltelių receptus. Bet viso to negalėjau paaiškinti Sesilijai. Ji bandė pačiupti iš manęs laišką. Suirzęs stumtelėjau ją šalin.

Iš pradžių, įskaudinta ir įsižeidusi, ji tvirtino, kad aš kažką slepiąs.

— Tai tik laiškas nuo patėvio, — tariau netekęs kantrybės.

— Tai kodėl negaliu jo perskaityti?

— Nes jis mano! — pasakiau šaltai ir supratau, kad netrukus išstumsiu Sesiliją iš savo gyvenimo.

Nežinau, ar ji tai suprato. Šiaip ar taip, pakeitė strategiją. Pradėjo mane kamantinėti apie Reinsnesą ir žmones, įvairias vietas, laivus, jūrą.

Pirmiausia buvau pamalonintas, kad ji tyliai sėdėjo man prie kojų, kol įsijautęs pasakojau. Parinkau įdomiausias istorijas, ge-

riausias vietas, fantastiškiausius žmones. Žandai įraudo, užsidegiau kaip mokinukas, pagaliau paklaustas to, ką jis moka.

Tada ji ėmė klausinėti apie Diną. Iš pradžių atsargiai. Mat buvo to klaususi jau anksčiau ir negavusi doro atsakymo. Bet dabar, kai aš jau ir taip pasakojau, ji įsidrąsino. Spaudė mane.

— Kokia ji, tavo motina? — paklausė.

— Ji užsienyje. Juk sakiau... Nemačiau jos daug metų.

— Kodėl? Ar jūs susipykę?

— Visai ne. Manęs taip pat nėra namie.

— Kodėl nenori kalbėti apie motiną? — paklausė ji. — Argi mes ne mylimieji? Ar aš nesu tau artimiausias žmogus šiame siaubingame pasaulyje?

Būtent tokie pareiškimai mane visada suerzindavo. Žmonės neturi būti tokie artimi, jog nebegalėtum pakelti. O aš niekada nepakenčiau kelių klausimų iš karto. Man tai priminė vieną mokytoją Tromsėje. Jis visada ištratindavo visus klausimus vienu atsikvėpimu. Užkirsdamas kelią bet kokiam atsakymui ar pokalbiui.

Ir kaip tik tada, kai iš paskutiniųjų stengiausi jai atsakyti taip, kad nekiltų muštynės, pajutau, kaip smarkiai Sesilija man įgrisusi.

— Kodėl nenori kalbėti apie savo motiną? — neatlyžo ji.

Puoliau ją užuot atsakydamas. Tarp jos šlaunų, žįsdamas krūtis, regėjau kitus vaizdus. Dina, besiprausianti už širmos. Mačiau jos šešėlį ir užuodžiau kvapą. Trumpais siaubo intarpais kyščiojo šūvio subjaurota ruso galva. Ir kareivio galva ant Karnos kelių. Viskas judėjo tuo pat ritmu kaip kūnas po manimi lovoje. Plaukė Sesilijos plaukais. Galų gale rusas ir kareivis keliais protrūkiais išpylė savo kraują tarp mūsų. Ir mudu likome sulipę ramiai gulėti.

Bet aš nieko nepasakojau. Sesilija jau buvo atmesta. Ji ne toks žmogus, per kurį perleista siela liktų sveika.

Bet mes dar kurį laiką pešėmės. Kol atsirado seržantas. Neatsimenu, jog būčiau sielvartavęs. Tik tiek, kad seržantas man nepatiko.

Ginčai, išgertuvės, juokas, pypkės dūmas. Man tai leido pajusti, jog kažkur esu savas. Atitolino maudžiantį ilgesį, kurio iki galo nesupratau.

Tačiau kai išsivadavau nuo Sesilijos, staiga iškilo ryškus Reinsneso vaizdas. Paukštis, skrendantis virš salų. Daigas dar-

želyje. Medžių lapai, vėjyje atsukantys išvirkščiąją pusę. Lietus! Dulkių, knygų ir levandų kvapas.

Studentams dar nebuvo pabodę aptarinėti Kirkegoro išpuolių ir neapykantos oficialiajai krikščionybei, jo minties, kad ko nors verta yra tik atskiro žmogaus kančia. Jis pats ją patvirtino galutinai nusistekendamas. Parkrisdamas gatvėje ir numirdamas. Nors buvo negyvas nuo 1855 metų lapkričio, studentai negalėjo palikti jo ramybėje.

Kai kurie jam niekada neatleido už įgėlimus Gruntvigui.

Šie pritarė Gruntvigo tezei: „Pirma žmogus, paskui krikščionis, tokia gyvenimo tvarka".

Mane trikdė nepajudinamas žmonių entuziazmas, su kuriuo jie pasisakydavo už arba prieš kitų žmonių mintis ir darbus. Didžiųjų mąstytojų teiginiuose visada rasdavau ką nors nevisiškai suprantama. Ir manydavau, kad prasmingiau per diskusiją iki galo išsiaiškinti, nei vienpusiškai žavėtis ar neigti. Nesugebėjau pasirinkti nei Gruntvigo, nei Kirkegoro.

Iš pradžių naiviai tikėjau, kad tie, kurie taip kompetentingai reiškia savo nuomonę, tuos du gerai pažįsta. Vėliau paaiškėdavo, kad niekada nebuvo jų matę. Tik apie juos girdėję. Kai kurie dėdavosi labiau įsigilinę į straipsnius ir raštus, nei buvo iš tikrųjų. Ir paprastai vieni kitus demaskuodavo.

Manau, iš pradžių šis disputas mane traukė. Kaip iliustracija motušės Karenos teorijai apie tai, kad žodžiai neatitinka tiesos arba, geriausiu atveju, yra iškreipti. Ir kad pavojinga mylėti knygas to neįsisąmoninant. Visai nebūtina, kad vienas išminties žodis atmestų kito galimybę. Tarsi gyvenimą galėtum išparceliuoti, padalyti lyg miško sklypus ir kirsti pagal tikslias žymes. Tarsi kas nors galėtų suplanuoti, kiek žuvų pagaus jūroje. Arba nuspręsti, kuo tikėti ir abejoti, to neišbandžius. Tarsi artimo meilė ir tezės turėtų ką nors bendra.

Porą kartų buvau Borcho bendrabutyje ir klausiausi žmogaus, kurį įsidėmėdavo daugelis. Jo vardas — Georgas Brandesas. Manau, jog buvau geresnis klausytojas nei kalbėtojas. Kai kas nors pateikdavo puikių argumentų Gruntvigo naudai, pamanydavau, kad Kirkegoras — vienintelis blaivus mąstytojas. Turintis geriausias smegenis. Bet kadangi studijavau mediciną, visada sau prikišdavau, jog nesu matęs tų smegenų iš vidaus. Ir net jei būčiau matęs, neturėjau pakankamai žinių, kad galėčiau daryti išvadas.

Svarsčiau pasisakymus už ir prieš, lyg turėdamas pasirinkti arba sultingą mėsos kepsnį ir desertą, arba paprastą svogūnų sriubą, bet su geru vynu. Tavo pasirinkimas priklauso nuo laiko ir nusiteikimo.

Kai kas nors pateikdavo gerų argumentų apie tai, koks Kirkegoras nuostabus ir kokia jo aiški satyra, visada užsistodavau Gruntvigą, kaip geriausią ir teisingiausiai gyvenantį žmogų.

Įsigijau jų ir apie juos išleistų raštų, kalbų ir straipsnių, tačiau tai man nepadėjo ko nors išsiaiškinti. Kaip buvau, taip ir likau neutralus ir maniau, kad man jų abiejų reikia, nelabai žinodamas, kam.

Tačiau buvo kitų temų, apie kurias mielai būčiau diskutavęs. Viena iš jų — kaltė, bandydavau išprovokuoti diskusiją kada tik galėdamas. Tai visada baigdavosi tuo, jog it šunys susiriedavome dėl religinės filosofijos.

Kita tema — moterys. Apie jas būdavo sudėtinga diskutuoti, nes studentai visada viską iškreipdavo, norėdami pasislėpti po pagyromis.

Mudu su Akseliu žinojome apie vienas kitą. Bet Akselis tokių dalykų nesvarstydavo. Jis veikdavo. Arba nieko nedarydavo.

Vargiai galėdavau žiūrėti į moteriškosios lyties būtybę nelaikydamas jos jusline dangaus dovana vaizduotei. Ne visada svajodavau apie kokius nors veiksmus. Toli gražu. Supratau savo ribotumą. Moteris įsileisdavau į svajones. Geriausius pavyzdžius pasilikdavau saugoti ir susirasdavau, kai būdavo tinkama proga. Jų buvo daugybė. Katalogavau jas pagal spalvą, dydį ir amžių. Kada panorėjęs galėdavau atkurti jų vaizdą. Kartais taip ryškiai, jog nebūčiau įžvelgęs skirtumo, jeigu staiga jos būtų įžengusios pro duris. Dažniausiai būdavo pagražintos, pusiau pasislėpusios tarp flero ir klosčių. Arba perkeltos į nešvankų kontekstą, nepadoria poza ar nešvankioje situacijoje. Arba paverstos abejingomis nekaltybėmis. Žiūrint ko man reikėdavo.

Kartais apie kolekciją bandydavau pakalbėti su Akseliu, bet jis stengdavosi nuleisti juokais.

— Bet, Akseli, jos mąsto kitaip. Yra kitokios! Įsikabina į tavo protą, nors tu visai to nenori.

— Tu tiek daug kalbi apie moteris. Gali pamanyti, jog pažįsti jas iš vidaus! — pasakė jis.

Pasijutau kaip hermafroditas.

— Gal vėl pradėk lankytis „skersgatviuose“ — pabaigęs visada gali sprukti lauk, — suprunkštė jis.

— Aš ne apie tai kalbu, — pasakiau suirzęs. — Beje, kodėl pats ten neini? Anos juk negali gauti.

Geriau jau būtų man trenkęs. Tačiau to nepadarė. Tik niekinamai pažvelgė į mane.

— Atleisk! — po valandėlės tariau.

Sliūkinome vėjyje palei ežerus. Kelios žmogystos čiuožinėjo pačiūžomis. Sukinėjosi tai šen, tai ten kaip išsipusčiusios antys.

— Nebegaliu ten eiti po to, ką pamačiau skrosdamas dvasininką, — sausai pasakė jis.

— Bet jeigu taip nebijotum sifilio? — paklausiau.

— Na, tada... — sumykė jis ir pasimuistė.

— Ar tau patiko? — paklausiau.

— Benjaminai, būk geras, užsičiaupk!

— Kas tau patiko? Kvapai? Išgąstis? Dideli kumpiai? — neatlyžau.

— Kvapai? Ne! Kas nors kita? Šviesa juk buvo užgesinta.

Tvardžiausi, kad nepradėčiau juoktis.

— Nori pasakyti, jog tau vis vien, su kuo miegoti? Nes šviesa užgesinta?

— Žinoma, ne.

— Tai ką turi galvoje? Ką nori patirti?

Jis tik gūžtelėjo.

— Man bloga nuo tavo filosofinių paistalų, — tvirtai pasakė jis.

— Tačiau turiu ką nors galvoti ir svajoti apie tai, ką tau gali duoti viešnamis, jei sakai, kad vienintelė tavo nesilankymo ten priežastis yra ligų baimė? Ir vis dėlto mokai mane, kad turiu susirasti merginą, kuri to nedaro! — sušukau.

— Nutilk! To aš nesakiau!.. Bet aišku. Tai taip... paprasta.

— O gal įdomu?

— Ar nenutilsi! — pasakė ir nuėjo.

Nubėgau iš paskos apledijusiu keliu. Čiuožiau ilgas atkarpas. Visą laiką jaučiausi taip, tarsi būčiau nuplėšęs nuo jo drabužius. Viešai.

Kitą dieną auditorijoje praeidamas pro šalį pakišau jam raštelį. Ten buvau iškeverzojęs: „Aš neinu ten iš baimės, kad nepavyks. Bet jeigu esam dviese ir vienam pavyksta, tada ne taip jau blogai. Gydytojai gali ištirti, ar prekė užkrėsta, ar ne“.

Pamačiau, kad šypsodamas įsidėjo raštelį į kišenę. Tada kilstelėjo ranką — ženklas, kad man atleido.

4 skyrius

Žygį į „skersgatvius“ atidėliojome. Užtat Akselis pasirūpino, kad būčiau pakviestas pietų pas Anos tėvus.

Profesorius buvo guvus žmogelis vešliomis žandenomis. Skaitydamas paskaitas turėjo įprotį pasistiebti, o paskui garsiai girgžtelėdamas nusileisti ant kulnų. Dėl šio ritualo neatsimindavau beveik nieko, ką jis kalbėdavo.

Akselio tėvas ir profesorius buvo studijų draugai. Tai galėjo būti tyros Akselio meilės Anai priežastis. Bet aš to nesakiau. Šiaip ar taip, jis pasiekė, kad kvietimas pietų galiotų ir „studentui iš Norlano, tolimiausios ir atšiauriausios Norvegijos vietovės“.

Kai paklausiau Akselį, kaip jam pavyko, šypsodamas tarė:

— Turiu tave išgelbėti nuo tokių kaip Sesilija, Karna ir visų kitų panašaus plauko. Tau reikia padorios draugijos. Be to, yra dar viena priežastis.

— Kokia gi? — paklausiau apimtas blogos nuojautos.

— Tavo troškimai tokie stiprūs, jog kai tau nepavyksta gauti, ko nori, žmonės, su kuriais bendrauji, ima justi sąžinės graužimą ir mano, kad jie dėl to kalti. Daug kartų buvai nepatenkintas, kai išėjau pas Aną be tavęs. Todėl ir esi pakviestas!

Profesorius gyveno jo padėtį atitinkančiame bute Didžiojoje karaliaus gatvėje. Duris atidariusi nedidukė juodai ir baltai apsivilkusi tarnaitė paėmė paltus ir skrybėles. Ta proga buvau su pirštinėmis. Bet tai matė tik juodai balta neūžauga.

Viltingai nusiteikęs, pabandžiau jai nusišypsoti. Akselis pro suspaustas lūpas sušnypštė:

— Čia tarnaitė...

Ji paėmė saldainių dėžutę, kurią nupirkome susidėję, tūptelėjo ir nuvedė mus į kambarį.

Butas buvo stebėtino skonio ir aptrinto jaukumo mišinys. Ant kai kurių baldų puikavosi garbus C. B. Hanseno įmonės,

esančios Naujojoje karaliaus aikštėje, spaudas. Šeimininkė lyg tarp kitko užsiminė, jog šis baldininkas išrinktas karališkuoju „dvaro kėdžių dirbėju".

Dar prieškambaryje užuodžiau sunkų cigaro kvapą. Pasijutau vos ne namie. Prisiminiau Reinsnesą. Kambarius. Garsus. Kvapus. Paveikslus. Ypač Jakobo. Žalvarines žvakides ir šviestuvus. Degančių krosnių spragėjimą. Prisiminimuose daiktai ir žmonės buvo neatskiriami.

Ir Aną, ir Sofiją buvau sutikęs anksčiau. Bet tik prabėgomis. Rankos paspaudimas gatvėje. Jos niekada neateidavo į studentų šventes. Atrodė, tarsi Akselis laikytų Aną kur nors paslėpęs. Taip, tarsi ji nebūtų gyva.

Sofija ir motina kalbėjo daugiausia. Taip pat ir valgant pagrindinį patiekalą. Tačiau prieš paduodant desertą, nusprendžiau pašnekinti Aną.

Ji kalbėjo mažai, bet aiškiai mačiau, jog iš padilbų mane stebi. Buvo gana liekna, bet iš Kūrėjo gavusi visas moteriškas formas. Plaštakos siauros, gražiais ilgais pirštais, kurie tvirtai spaudė stalo įrankius. Veidas buvo aukso spalvos, nors ir viduržiemį. Tokią pat odos spalvą turėjo mano matyti naujagimiai, sergantys gelta. Kaip ir visa šeima, ji atrodė nevietinė. Turbūt būta tiesos kalbose, jog profesorius — žydas.

Jos plaukai buvo tamsiai rudi ir lygūs. Bet prie veido garbanojosi. Nežinia, ar žnyplių, ar Dievo darbas. Dėl moterų niekada negali būti tikras. Tame geltonyje ir rudume skendinčios akys tiesiog stebino.

Nesupratau, kaip jų nepastebėjau sutikęs ją pirmąkart. Skaudžiai mėlynos akys kiaurai vėrė viską, kur tik nukrypdavo. Bet buvo daugiau dalykų, į kuriuos anksčiau neatkreipiau dėmesio. Pavyzdžiui, nosis. Pakumpusi, aštri, didelėmis nervingomis šnervėmis. Pečiai atrodė kaip siena, atitverianti nuo visko ir visų.

Akselis pažiūrėjo į mane ir nusišypsojo. Kažkodėl mane tai didžiai suerzino.

Sofijai nedavė ramybės Gruntvigo idėjos, ji karštai pasakojo, kaip svarbu, kad švietimas būtų prieinamas paprastiems žmonėms. Pati norinti mokytojauti jo dvasia. Jei tik turėtų kiek daugiau žinių.

Profesorius išdidžiai linktelėjo.

— Mano draugas norvegas labiau simpatizuoja Kirkegorui, — pasakė Akselis ir šelmiškai pažvelgė į mane.

— Nesuprantu, kodėl negalima žavėtis jais abiem, — tariau ir pajutau, jog raudonuoju.

— „Baimė ir drebėjimas“ - tiesiog siaubinga, — užsidegusi sušnabždėjo Ana.

— Tai ne moterėlių skaitiniai, — nusijuokė profesorius.

— Kas Anai atrodo siaubinga? — paklausiau pasijutęs taip, tarsi Akselis ir Anos šeima būtų išnykę didžiojoje spintoje ir užsidarę.

— Pats siaubingiausias dalykas... auka. Abraomas, norintis paaukoti savo sūnų Izaoką, — pasakė ji, perverdama mane žvilgsniu.

— Bet taip įsakė Dievas! Juk aiškinau, brangioji, — įsiterpė profesorius.

Ji nuleido negirdomis tėvo žodžius ir žiūrėdama į mane tarė:

— Dievas, duodantis tokius įsakymus, negali tikėtis, kad žmonės pasidarys nors truputį geresni, net ir per kaži kiek tūkstantmečių.

— Ana, mieloji! — išsigando motina. Pasisukusi į savo vyrą, priekaištaujamu tonu tarė: — Juk sakiau, kad Anos nervai per silpni tokiems raštams. Ji į viską žiūri rimtai. Tai nepakenčiama! Tokie raštai neturi...

— Ar man į Dievą nežiūrėti rimtai, mama? — pertraukė Ana.

Pamaniau, kad be reikalo ji šitaip pasakė. Jai nereikėjo išleisti mamos iš spintos.

— Kaip manai, kodėl Kirkegoras apie tai rašė? — kreipiausi į Aną.

— Nes Šventasis Raštas jį papiktino. Ši istorija juk aprašyta Biblijoje.

— Geriau jau būtų palikęs Bibliją ramybėje ir parašęs taip, kad žmonės suprastų, ką jis nori pasakyti, — tarė Akselis.

— Man taip pat knieti įminti Biblijoje aprašytas mįsles, — pasakiau aš. — Tad nenuostabu, kad tokia asmenybė kaip Kirkegoras bandė tai padaryti.

— Kas jus labiausiai jaudina? — paklausė Ana taip, tarsi būtume vieni du.

— Nuodėmė ir kaltė!

— Ne baimė, kaip Kirkegorą?

— Ne... bet, matyt, tai tas pats.

Nutilau, nes ir patį nustebino mano žodžiai.

— Turiu pasakyti, kad jaunimo kalbos prie stalo labai jau

niūrios, — tarė Anos motina ir atsiduso. — Ne, Gruntvigas kur kas žmoniškesnis. Žmonėms davė švietimą. Jis tiki geresniu pasauliu, tereikia mums patiems jo norėti! Jeigu tik šio pasaulio valdovai būtų tokie kaip Gruntvigas! — pridūrė ji ir užvedė ilgą kalbą apie menkystą Bismarką.

Kai Šlėzvigas ir Holšteinas buvo prijungti prie Prūsijos, iš šių kraštų pastorių, mokytojų ir valdininkų jis reikalavęs ištikimybės priesaikos. Ir atleidęs tuos, kurie nenorėjo prisiekti.

— Bismarkas nusipelnė kulkos, — niauriai tarė Akselis.

Staiga pajutau stiprų blogumą, nuo kurio visą kūną išpylė prakaitas. Ilgą laiką nesuvokiau, apie ką kalbama. Galiausiai pasilenkiau per stalą prie Anos ir pertraukdamas profesoriaus žodžius paklausiau:

— Ką Ana mano apie Gruntvigą?

Aplinkui stojo tyla. Be jokios abejonės, pasielgiau netaktiškai.

— Aš jo nepažįstu, — abejingai atsakė ji.

— Ana domisi tik muzika ir poezija, — atsiduso Sofija.

— Kokia muzika patinka panelei Anai? — paklausiau žiūrėdamas į ją ir tuo pat metu saugodamasis jos žvilgsnio.

— Et, iš tiesų nemėgstu muzikos. Tik kiti mano, kad patinka, nes šiek tiek skambinu pianinu.

— Ana, mieloji, kaip gali šitaip kalbėti! — sušuko motina.

Nusikosėjau į servetėlę. Įraudęs ir suprakaitavęs, vėl pakėliau galvą ir bandžiau išlaikyti orumą. Bet buvau priverstas išsitraukti nosinę ir nusišnypšti. Tuo tarpu prie stalo buvo tylu. Net Akselis man nepadėjo. Kai pulsas aprimo, leptelėjau:

— Visada norėjau išmokti groti kokiu nors instrumentu.

— Kas gi trukdo pradėti dabar? — tarė Ana.

— Juk tai nėra taip paprasta?

— Tik reikia daug laiko. Iš esmės ne sunkiau, kaip nerti staltieses ir užvalkalus kėdėms.

— Ana! Muzikavimas — juk menas! — sušuko profesorius.

— Menas ir klavišų spaudymas mažai ką turi bendra, — atkirto ji ir, atrodė, tuoj nusižiovaus.

— Tikrai? O kas yra menas? — smalsiai paklausiau.

Akimirką ji lyg sutriko, bet paskui tarė:

— Menas yra išraiška, kurią sukuria ne gamta, o žmogus, pasitelkęs visą savo jausmingumą.

— Ar Ana mano, kad pavidalą menui suteikia išgyvenimas? — paklausiau.

— Ne, tačiau be atliekančiojo ir priimančiojo išgyvenimo menas nematomas ir bevertis.

— Ar taip pat manote, kad meno kūriniai faraonų kapuose beverčiai, nes niekas jų nemato?

— Ne. Nes žmonės svajoja juos pamatyti.

Sulaikiau kvėpavimą. Ji buvo pats apreiškimas!

Vos neriktelėjau Akseliui per stalą:

— Velniai rautų, dabar suprantu, kodėl nelakstai į „skersgatvius“.

Bet susilaikiau. Būtų buvusi kvaila tokia replika.

5 skyrius

Aš iš tiesų planavau tą vasarą parvažiuoti namo. Tarsi norėdamas padaryti Andersui ir Reinsnesui paslaugą. Galbūt mane paveikė Gruntvigo liaudies švietimo idėjos. Šrėderis su kitais jo šalininkais steigė liaudies mokyklas, patraukdami į savo pusę valstiečius.

Kopenhagoje daugelis vadinamųjų inteligentų bandė visa tai sumenkinti ir išjuokti. Tačiau laikui bėgant nebedaug liko tokių, kurie nebūtų užsidegę liaudies švietimo idėja. Visi panoro užsiimti žmonių ganymu per švietimą. Visai įmanoma, kad misijos idėją palaikiau namų ilgesiu.

Bet visą laiką galvoje sukosi Kirkegoro žodžiai: „Teisingo tikėjimo riteris yra liudytojas, ne mokytojas..." Tai buvo kaip nuosprendis, nuo kurio negalėjau pabėgti. Be to, neturėjau progos pasišnekėti su Ana dviese. Šiokia tokia paguoda, jog Akseliui buvo ne kitaip.

Seserys visada būdavo kartu. Nujaučiau, kad Sofija paskirta prižiūrėtoja, mat apie mane sklindančios kalbos nebuvo mano naudai. Vis dėlto mes keturi taip suartėjome, jog damas tujindavau ir imdavau už parankės.

Vieną dieną, kai su Akseliu, Ana ir Sofija grįžome iš Tivolio, Ana paklausė, ar aš nepažįstu norvegų poeto, vardu Henrikas Ibsenas.

— Skaičiau apie jį laikraščiuose, — atsakiau.

— Aš perskaičiau paskutinę jo knygą! Mes turime ją namie. „Peras Giuntas". Galiu paskolinti.

— Ačiū!

— Jis taip pat gyvena tremtyje. Kaip tu. Bet jo turbūt kitos priežastys.

Gūžtelėjau pečiais, nes nejutau potraukio skaityti norvegų poeto. Kaip poetas gali būti norvegas? Tai, ką vertinau poezi-

8. 1124

joje, nepriminė nieko norvegiška. Bent jau po to, kai prie Dybėlo teko rinkti sužeistuosius.

Nežinau, ar būčiau tai pasakęs. Bet viską pamiršau, nes priešais mus Naujojoje vakarų gatvėje staiga išdygo Karna. Ji nešė didelę pintinę. Ši atrodė sunki. Ką ji čia veikia?

Paskui ją ėjo pulkelis žmonių ir norėjo pralenkti. Jie užėmė visą šaligatvį, tad turėjome sustoti. Mūsų žvilgsniai susitiko. Nežinau, ką ji pamanė, bet kai pasisveikinau, tiesiog praėjo pro šalį.

— Ar ne Karna? — paklausė Akselis.

— Taip, ji, — atsakiau. Stojo tyla, paskui paklausiau: — Ar Ana žino, kur gyvena Ibsenas?

— Tu ją pažinojai? — paklausė Ana.

— Ką taip? — tariau.

— Tarnaitę su krepšiu?

— A, ją. Atrodo, dirbo karo lauko ligoninėje prie Dybėlo, — atsakiau.

Ana nieko daugiau nesakė. Akselis taip pat. Jei būtų norėjęs, daug būtų galėjęs papasakoti.

Kai parlydėjome damas namo, gavau knygą. „Perą Giuntą“.

Nežinau, ar dėl to, kad žiūrėjau Anos akimis, bet knygos nepaleidau iš rankų, kol neperskaičiau paskutinio puslapio. Ir niekinau Perą, ir žavėjausi juo. Mėgavausi žaismingu ritmu. Bet jis mane ir erzino. Taip pat saviapgaulė. Bailumas. Melas. Net humoras erzino. Nemaloniai mane veikė.

Naktį sapnavau Karną. Bet negalėjau jos iki galo atpažinti. Kažkas buvo ne taip. Atsibudęs susimąsčiau. Tada supratau, kad sapne Karna turėjo Sesilijos veidą. O gal tai buvo Hanos veidas?

Sapnavau, kad nešioju ją ant kaklo. Panašiai kaip sidabrinį kryželį, kurį mirdama motušė Karena paliko Johanui. Sapnavau, kad stoviu Niuhauno krantinėje pilant lietui ir žaidžiu Karna, lyg ji būtų koks amuletas. Žaismingai perleidau ją pro pirštus. Bet padariau staigų judesį, visai to nenorėdamas. Grandinėlė trūko. Karna nuslydo į vandenį. Grandinėlė nudegino man odą ir nuslydo paskui ją.

Pabudęs galvojau apie tai, ką buvau girdėjęs arba skaitęs. O gal pats sapnas man padėjo suformuluoti mintį: „Kad galėtum atleisti kitiems, turi būti sau daug atleidęs“.

Nežinojau, ar Karna tebegyvena pas senelę Dons Didžiajame kranto skersgatvyje. Bet kitą vakarą ten nuėjau.

— Ji budi naktimis Frederiko klinikoje, — pasakė jos brolis ir įbedė į mane smalsias akis.

— Kada pareis?

— Rytoj iš ryto.

Stovėjome žiūrėdami vienas į kitą.

— Seniai tavęs čia nebuvo, — pagaliau tarė jis.

— Taip. Ar perduosi jai linkėjimų?

— Taip. Ar ateisi vėl?

Valandėlę svarsčiau.

— Galbūt, — tariau.

Kitą dieną po paskaitų basčiausi gatvėmis. Išsisukau nuo Akselio ir išėjau iš universiteto su juo nepakalbėjęs. Supratau, kad jam tai turėjo pasirodyti keista. Vengiau ir nuolatinių susitikimo vietų. Taip pat stengiausi, kad į akiratį nepatektų pats studentiškos teritorijos ženklas, Apvalusis bokštas.

Tada sukaupiau visą drąsą, atsisėdau ant suolo Senojo kranto gatvėje ir sukeverzojau laišką Anai. Sunkiausia buvo jį perduoti.

Iš pradžių nuėjau į Karališkąjį sodą vaizduodamasis, jog vaikštinėju saulėkaitoje. Tada priėjau prie Anos durų.

Duris atidarė ta pati tarnaitė kaip ir tada, kai buvau pakviestas pietų. Ji tūptelėjo ir atpažinusi apmetė nustebusiu žvilgsniu. Neturėjau nei palto, nei skrybėlės ir, matyt, atrodžiau kaip tikras studentas.

— Ar ponas palauks? — paklausė ji.

Aš linktelėjau. Ji paliko praviras lauko duris ir įėjo į vidų. Atsisėdau ant akmeninių laiptų ir pastatęs ausis laukiau. Kad galėčiau iškart pašokti ir sustingti kaip po komandos „ramiai“, jei kas nors ateitų. Kas bus tas „kas nors“, tarnaitė ar Ana, nežinojau.

Išvydęs tarpduryje Aną, supratau, kad nesitikėjau jos pamatyti. Rausdamas sutikau jos žvilgsnį.

— Laba diena! — pasakė ji tarsi klausiamu balsu.

Ėmiau kartoti tai, kas buvo parašyta laiške.

— Aš kaip tik ruošiausi į muzikos pamoką. Galbūt galime kartu paėjėti keletą kvartalų?

Ji atidžiai žvilgtelėjo sau per petį atgal, tarsi laukdama, jog kas nors ją vysis. Tada skubiai pridūrė:

8*

— Eik pirmas, iki Karališkojo sodo!

Ji pasakė susitikimo vietą, tačiau nieko nesuvokiau, nes ausyse kalė pulsas. Tada ji išnyko.

Nusvyravau laiptais į gatvę. Dabar žinojau, kad ji gali padaryti tai, kas draudžiama. Išdrįso susitikti su manimi viena, niekam nežinant!

Į sodą nėjau. Stovėjau prie vartų, kad pamatyčiau ją ateinant. Atšlijau ir laukiau tarp didelių medžių. Sutriko ir kvėpavimas, ir širdies veikla. Šaipiausi pats iš savęs, bet nepadėjo.

Neilgai trukus pamačiau ją. Tamsi figūra plevėsuojančiu pusilgiu apsiaustu. Jos sijonas bangavo palei grindinį. Kulniukų kaukšėjimas lyg fanfara skelbė: „Pas tave ateina Ana!“

Kai ji priartėjo, šviesa ją permainė. Ji išsinėrė iš tamsaus apvalkalo ir virto apreiškimu iš lengvutės geltonos materijos. Saulė po medžių vainikais tapo bejėgė.

Norėjau prisitraukti ją. Atrodė, tarsi rankos nori atsiskirti ir veikti savarankiškai. Tačiau žinojau, kad ji ne Karna. Ir ne Sesilija. Ne Hana. Ji buvo profesoriaus duktė, nors ir sutiko pasimatyti su manimi vienu. Jeigu ir galvojau, kad ji Akselio Ana, to nesuvokiau.

Ji šyptelėjo sustojusi šešėlyje.

— Neturiu daug laiko, tik pusvalandį. Aš iš tikrųjų eisiu į muzikos pamoką, — greitai pasakė ji.

Tarsi būčiau tuo suabejojęs.

— Galime paėjėti takeliu tarp medžių. Ten toliau yra suolelis, — vėl tarė ji.

Vis dar nepratariau nė žodžio. Tik linktelėjau ir nusekiau paskui ją.

— Vadinasi, perskaitei „Perą Giuntą“? Ir manai, kad rašytojas parašė apie tave? — pasakė ji per petį.

Turėjo praeiti kelios sekundės, kol atsiminiau kažką panašaus rašęs laiške. Ar ji traukia mane per dantį? Ar kalba rimtai?

— Matyt, dėl tos tremties, — išlemenau, bet užsikirtau.

— Taip ir žinojau! — sušuko ji. — Žinojau, kad tau patiks! Visi žmonės yra ką nors išdavę. Ir visi tie išbandymai, kurių jis neatlaikė!

Vis tiek buvau nepasiruošęs, kai ji tiesmukai paklausė:

— Ar tu ką nors išdavei?

— Na... — murmtelėjau išsisukinėdamas.

— Aš supratau, kad būtent mintis apie Pero Giunto išdavystę paskatino tave parašyti man laišką.

Negalėjau perprasti jos balso. Buvo neutralus kaip gamtos garsas. Vis tiek jame slypėjo visi klausimai.

— Taip, — prisipažinau.

— Taip? Ir vis tiek nenori apie tai kalbėti?

— Aš norėjau su tavimi susitikti, Ana, — išgirdau save sakant.

Priėjome suolelį. Nuvaliau jį ir galantiškai mostelėjau ranka. Ji atsisėdo be žodžių. Aš prisėdau ant paties kraštelio. Pasisukau į ją visu kūnu.

— Tu esi sutikęs mane daug kartų... — prabilo ji.

— Bet ne vieną!

Valandėlę sėdėjome nepratardami nė žodžio. Viskas, ką buvau norėjęs pasakyti, išgaravo. Tada ji pažvelgė į mane ir tarė:

— Taip. Tu teisus. Ne vieną.

Pasijutau taip, tarsi ji būtų prisilietusi man prie odos.

— Ar ir su Akseliu nebūni viena? — įsidrąsinau.

Ji sušnairavo ir nusišypsojo. Nežinojau, kaip suprasti.

— Tai visai kas kita.

— O?

— Mes pažįstame Akselį.

— Iš tikrųjų? — paklausiau ir prisiminiau Akselį prie Madam pasturgalio Pederio Madseno skersgatvyje.

— Tavo, matyt, nekokia reputacija? — paklausė ji. Tarsi būtų žinojusi, apie ką galvoju, bet Akseliui atleidusi.

— Kaip tai?

— Sofijos draugė vaikšto į studentų šventes Regensene, — tarė ji. Lyg tuo viskas būtų paaiškinta.

— Valkendorfe ne kitaip, — pasakiau, įklampindamas ir Akselį.

— Man tai ne paslaptis.

— O?

— Kad jis ten gyvena, dar nieko nereiškia.

Daugiau nieko negalėjau pasakyti.

— Ką Sofijos draugė kalba apie mane?

— Kad turi daug meilužių, — atvirai pasakė ji.

— Ką dar?

— Kad esi nekvailas ir išvaizdus, tačiau palaikai ryšius ne su padoriausiais studentų sluoksniais.

Jau žiojausi sakyti, kad visur mane lydi Akselis. Bet nutylėjau.

— Kas dar? — paklausiau.

— Kad baigęs mokslus grįši ten, iš kur atvykęs.

— Ar tu viso to klausinėjai?

— Taip.

— Kodėl?

— Man įdomu.

— Kodėl? — sušnabždėjau ir nedrįsau į ją pažiūrėti. Tik į jos rankas. Nykščiai buvo stiprūs ir tvirti. Riešai akiplėšiški kaip berniūkščio. Nagai trumpai nukirpti ir lenkti. Jei nieko nebūčiau apie ją žinojęs, būčiau galėjęs pamanyti, kad ji dirba fizinį darbą.

— Kodėl, Ana? — maldavau aš.

— Tu kitoks. Tikriausiai todėl, kad paklausei mane apie meną... Arba todėl, kad...

Ji nutilo ir kažką paspyrė.

— Ar galiu palaikyti tavo ranką? Aš noriu palaikyti tavo ranką. Žinai, visą laiką į ją žiūrėjau. Man pasidarė taip svarbu palaikyti tavo ranką.

Tada ji nusišypsojo ir nukreipė akis į šoną.

— Imk vieną. Man juk dar lieka kita.

Suprantama, man vienos neužteko. Prislinkau artyn ir sugriebiau abi. Gerokai apsvaigęs, bet jusdamas tyrą džiaugsmą. Samanų kvapas. Drėgnas ir gaivus po lietaus. Ir jos kvapas. Levandų? Rožių vandens? Iš kur man žinoti? Pavadinimo nereikėjo. Jos plaukai? Svetimi ir viliojantys. Ir vis tiek tarsi būčiau kiekvieną naktį jutęs jų kvapą ant pagalvės.

— Tu kitoks... — pasakė ji lyg sau.

— Kuo?

— Kalbi tarytum... man... apie tai, kas manyje gyvena.

Mane pagavo noras nešti ją per visatą.

— Aš taip noriu... supranti... Taip noriu pašnekėti... — išstenėjau.

— Taip? Apie Perą Giuntą?

— Ne.

— Tai apie ką?

— Taip noriu su tavimi pašnekėti apie meilės esmę!

Ji sumirksėjo. Tada jos veidu nuslydo savotiškas gilus supratimas. Ji linktelėjo ir pakrutino vieną pirštą mano delne. Pajutau smūgį pilvo apačioje.

— Ir ką tu manai... apie meilės... esmę? — rimtai paklausė ji.

— Nemanau, kad ji tiesiogiai susijusi su fizine meile.
— O su kuo susijusi?
— Manau, jog tai energija.
— Kokia energija?
— To nežinau, — tariau ir palinkau artyn.
Buvau sugautas. Uždarytas. Taip arti jos, jog jutau jos kvėpavimą. Bet uždarytas. Kol jos pirštai vėl sukrutėjo mano saujoje.
— Dabar turiu eiti, — pasakė pritrūkusi kvapo.
— Ne, dar palauk, — paprašiau.
— Maniau, kad norėjai pakalbėti apie Pero Giunto išdavystę.
— Aš to ir noriu. Galiu apie bet ką kalbėti!
— Sofija sako girdėjusi, kad susidedi su padavėjomis. Su keliom iš karto!
— Kur ji girdėjo?
— Ten, kur vaikšto skaityti Gruntvigo.
— Štai kaip, — kvailai atsakiau ir ėmiau neapkęsti Gruntvigo.
— Ar tiesa?
— Tau nepatinka padavėjos?
— Ne tai svarbiausia... — tarė ji.
Įsižeidė? Ar iš tikrųjų įsižeidė? Dieve mano, jeigu būtų parodžiusi, jog tai ją žeidžia!
— Kurį laiką turėjau meilužę padavėją. Taip!
— Kur ji prapuolė?
— Susirado kitą, — atsakiau.
— Hmm...
Stojo tyla.
— Kodėl susirado kitą? — sušnabždėjo ji.
— Mes nemylėjome vienas kito.
— Tai ką jūs darėte?
Ji jau suįžūlėjo. Tarsi kuris iš studijų draugų. Nujaučiau, kad jos smalsa pranoko padorumą. Vis dėlto melavau nenorėdamas rizikuoti, kad ji pabėgs. Peras Giuntas su Kreiviu* apsimetė Anos pirštais.
— Retkarčiais susitikdavome. Ji buvo linksma... ir...
Supratau iš jos akių. Ji matė, kad meluoju.

*Kreivys — nematoma mistinė būtybė, didelė susirangiusi gyvatė, sutinkama „Pere Giunte“.

— Kodėl nori su manim susitikinėti? — sušnabždėjo ji.

— Manau, tu esi iš tų žmonių, su kuriais turiu susitikti. Vienas.

— Pasakyk, kodėl! — vėl sukuždėjo ji.

Keletą kartų bandžiau ką nors sugalvoti ir atsakyti. Išėjo tik vapesys. Galiausiai papurčiau galvą. Jeigu būčiau galėjęs ją apkabinti! Juk ne apie viską reikia kalbėti.

— Atėjai pas mane, nes perskaitei apie Perą. Rašei, kad ta knyga apie tave, — pasakė ji ir išsitraukė laišką.

Mūsų rankos nebesilietė. Buvau visiškai vienas!

Tada ištraukiau iš jos rankų laišką, sulamdžiau ir užmyniau.

— Negražiai pasielgei! Nėra jokio pagrindo taip pykti. Sakai, kad padavėja metė tave dėl kito, nes nemylėjote vienas antro. Kodėl nori apie tai su manim kalbėti?

— Juk sakiau.

— Nejaugi?

— Man reikėjo pabūti su tavimi dviese. Netikiu tuo, kas parašyta knygose... Žinau, kad tu ir Akselis... Bet man atrodo, aš tave... mylėsiu...

Ėmiau ir pasakiau. Pats girdėjau, jog pasakiau.

— Man iš tiesų reikia eiti, — sušnabždėjo ji visai šalia.

Tada pakilo ir žengė keletą žingsnių. Puoliau iš paskos it paikas valkataujantis šuo.

— Neik! — suvaitojau ir sugriebiau jai už rankos.

— Man reikia.

— Ar rytoj galėsiu tave vėl pamatyti? Čia? Rytoj?

— Neįmanoma.

— Tu vis tiek pavėluosi į muzikos pamoką! — sušukau triumfuodamas ir pabandžiau ją sulaikyti. Ji ištrūko ir nuėjo.

— Pavėluosi! Ta tavo pamoka — pramanas! Pasakei tik tam, kad nesuprasčiau, jog nori susitikti su manimi!

Ji stabtelėjo. Atsisuko ir pažvelgė į mane. Lyg apžiūrėdama ką nors vitrinoje.

— Aš neatiduosiu tau knygos! Neatgausi jos! — sušukau netekęs vilties.

— Tu išprotėjęs, — tyliai pasakė ji. Tada atsuko nugarą ir nuėjo. Mažais tvirtais žingsneliais. Kiaurai paukščių čirškesio. Kiaurai kamienų. Skradžiai saulės. Skradžiai visko.

6 skyrius

Nežinau, kada pirmą kartą suvokiau, jog nepripažįstu mirties, kaip galutinio išsiskyrimo. Tikriausiai motušės Karenos kambarėlyje. Jai mirus.

Metų metais skaitydamas knygas jutau, lyg virš teksto sklandytų motušės Karenos balsas. Daugelio istorijų nebūčiau supratęs, jeigu ji nebūtų jų perskaičiusi. Paaiškinusi. Suradusi žodžius knygose ir pasakiusi:

— Benjaminai, štai tokia žodžio kilmė. Taip žmonės jį išvedė, ir dabar jis reiškia ką kita nei iš pradžių. Ir tokia reikšme vartoja jį šiandien. Žodžiai iškreipia mūsų tikrovę, Benjaminai. Ar supranti? Žodis niekada nėra tai, kuo jis dedasi. Kitoje tikrovėje, kitais laikais žmonės žodžius vartojo kitomis reikšmėmis, kitomis intonacijomis. Įvardijo įvairiausius dalykus. Pavyzdžiui, Dievą. Per pastaruosius šimtmečius Dievas labai pasikeitė. Anksčiau buvo suprantamesnis. Dabar į tą žodį įdėjome tiek melo, jog nebesuprantame, kas yra Dievas.

— Tai kas gi yra Dievas? — paklausiau uždusęs ir maniau išgirsiąs didžiosios mįslės, kuri temdo žemę, įminimą.

— Dievas yra meilė tavyje, Benjaminai. Be meilės tavyje nėra Dievo!

Tuokart, kai sėdėjau vienas ant grindų kambarėlyje su jos didžiąja knyga ant kelių, atsakymas pasirodė skurdokas. Tačiau ji buvo teisi. Žodžiai apgaulingi. Tik išgyvenęs savo žodžius galėjai suprasti, kad be meilės nėra Dievo. Motušė Karena išaiškino man tai, nors seniai buvo mirusi. Kūnas nereikalingas.

Žinoma, būčiau norėjęs, kad ji paglostytų man skruostą. Kai buvau vaikas, bandydavau įsivaizduoti, kad ji paima mane ant kelių ir žilos jos garbanėlės kutena man skruostą. Bet turėdavau taip susikaupti, jog nebegirdėdavau, ką ji sako. Be to, visada imdavau verkti iš gailesčio sau, nes žinodavau, kad jos čia nėra. Tada pasirinkau balsą. Jis nebuvo

priklausomas nuo jos kūno. Nešiojausi jį galvoje. Į lovą. Vasaros tvartą. Į pasaulį.

Ilgainiui kiekviena knyga, kurią atsiversdavau, virsdavo motušės Karenos balsu. Netgi nuobodūs nelemtosios kūno anatomijos aprašymai.

Suprantama, senolė turėdavo su manimi vargo, kai nenorėdavau paisyti jos žodžių. Prie Dybėlo neturėjau nei meilės, nei Dievo. Tebuvo smarvė, šleikštulys ir akla baimė, kurią kūnas išskirdavo su prakaitu, šlapimu ir ašaromis. Pamenu, jog bandžiau senolę paversti tarpininke tarp savęs ir savo nesančio Dievo. Bet ji duodavo man aiškų atsakymą. Nenorėjo dėl manęs varginti Dievo, kol neturiu meilės.

— Bet, motuše Karena, kaip nesupranti, kad aš neturiu laiko! — šaukiau tarp parako dūmų ir sužeistųjų dejonių.

— Pažvelk į žmogų, — kalbėjo ji. — Nelakstyk aplinkui žliumbdamas kaip bailys, vaike! Pažvelk į žmogų! Išgyvenk jo kančią, ir turėsi Dievą.

— Bet aš negaliu melstis, motuše Karena! Aš netikiu tuo.

— Ar vis dar nieko nesupranti? Nereikia tikėti. Tik naivuoliai paskiria visą savo gyvenimą tikėjimo išpažinimo taisyklėms ir maldoms, kurias sugalvojo žmonės. Svarbiausia yra meilė. Jei turi meilę, tuomet išklausytos visos maldos žemėje. Jei neturi meilės, nėra Dievo! Nėra prasmės mirti dėl nesamo Dievo. Tuomet esi pasmerktas amžinai blaškytis savo svajų griaučiuose.

Taip ji man kalbėdavo. Taip išmokė mane to, kas būtų parašyta knygose, jei žodžiai nebūtų iškraipomi ir sudarkomi.

Atėjo 1868-ųjų birželis. Netrukus nebereikės lygiai aštuntą valandą prisistatyti į Vito kliniką, baigsis paskaitos ir egzaminai. Galas nervus tampančiai įtampai, kai svyruoji tarp „labai gerai“ ir „gerai“.

Akseliui nepavyko. Prisiėmiau dalį sielos kančios. Man tai irgi truputį padėjo. Mat retkarčiais turėdavau pagalvoti apie Aną, nieko jam nesakydamas. Kaip, velniai rautų, galima sakyti tokius dalykus geriausiam draugui. Ypač kai pats gerai nesusigaudai savo jausmuose.

Guodė bent tai, kad ir Akselis neturėjo daug laiko lankytis pobūviuose su šokiais ir užkandžiais, nei eiti pasivaikščioti su damomis. Jį apsėdo blyški isteriška mokymosi manija.

Pirmuosius dalykus išlaikiau taip gerai, jog galėjau nebesirūpinti paskutiniu, pas O. Bangą.

Lapelyje, kurį ištraukiau, buvo parašyta: „Stuburo smegenų ligos“.

— Stuburo smegenys yra galvos smegenų uodega... — pradėjau.

O. Bangas jau tada ėmė šypsotis. Vėliau abu įsivažiavome. Galiausiai jis pasakė:

— Manau, kad jums, jaunuoli, dėl mokytumo egzaminai pasidarė aistra!

Tada viskas pasibaigė. Išsverdėjome laukan sustingusiais keliais ir rimtimi kaip gaubtu ant galvos.

— Buvo baisiai lengvas egzaminas, — išsprūdo man, išėjus lauk. Geriau būčiau prikandęs liežuvį.

— Po velniais, net nežinojau, kad stuburo smegenys gali turėti kokių nors ligų! — išblyškęs sušuko Akselis.

— Prisimink meistro žodžius: „Jeigu abejoji dėl diagnozės, protingiausia prisiminti, jog tai, kas natūralu, visada yra natūraliausia!“ — išdidžiai tariau.

Iškart pasigailėjau taip pasakęs. Tačiau buvo per vėlu. Akselis nuėjo netaręs nė žodžio. Buvau velnioniškai blogas draugas. Bet neįstengiau bėgti jam iš paskos. Jis, beje, turėjo Aną. Turbūt eis pas ją pietauti egzaminų baigimo proga.

Kai išėjau, priešais mane ant šaligatvio staiga išdygo Ana. Tuo pat metu pro šalį pradardėjo vežimas, tėkšdamas ant mano klešnių čiurkšlę nuotako vandens.

Dardantis vežimas, purvinas vanduo ir Anos vaizdas mane sutrikdė. Nesuderinami dalykai. Netgi atrodė, jog bandžiau praeiti pro šalį nenorėdamas jos pažinti.

Ji sugriebė man už rankos ir sušuko:

— Taip ir yra! Akselis buvo teisus. Atrodai kaip gyvas lavonas!

Sustojau kaip baslys. Net nepasisveikinau.

— Akselis sakė, kad persimokęs galą gausi, — kalbėjo ji toliau ir patraukė mane prie namo sienos, kai pro šalį dardėjo kitas vežimas.

— Na jau, — pasakiau ir leidausi nutempiamas.

Ji vilkėjo šviesiais drabužiais kaip tada, paskutinį kartą. Plaukai sukišti po skrybėlaite. Veidas šešėlyje. Kai pasisuko

profiliu, matėsi švelnus nosies linkis. Status kalno šlaitas, padengtas šilta oda. Buvau taip arti, jog mačiau mažus rausvus plyšelius šalia šnervių. Šviesa kiek geriau aprėpė lūpas ir smakrą. Savo žaibiškoje atradėjo kelionėje virš lūpų pastebėjau mažą spuogelį. Many tai kažką pažadino.

— Seniai matyta... — sumurmėjau.

Ji paėmė man už rankos. Mačiau, kad kažką sako. Bet neįstengiau suvokti, ką. Ji buvo pernelyg arti.

Tada nusivedė mane šaligatviu į priešingą pusę, nei man reikėjo. Apėmė jausmas, jog tirpstu. Jos alkūnė dūrė man į šonkaulius.

Moteris buvo sukurta iš vyro nelemto šonkaulio, — pamaniau ir bandžiau sugalvoti ką nors, ką būčiau galėjęs pasakyti garsiai.

Jei tik nebūtų buvę taip šilta! Norėjau atsisegti švarką, bet viena ranka negalėjau. Kita buvo jos. Ji laikė ją.

— Akselis sakė, kad labai smarkiai dirbai. Visai nematei žmonių.

— Na jau... — tarstelėjau. Susiėmęs pasiūliau: — Gal prisėdam kur nors?

Ji apsidairė, tarsi staiga išsigandusi, jog mus kas nors stebi. Spustelėjo man ranką.

— Žinoma! — drąsiai pasakė ir žengė dideliais žingsniais, kiek leido sijonas. Jis buvo siauras ties klubais.

Aš nurijau seiles.

Kai sėdėjome Grindėjų skersgatvyje, pasistatę po taurę, ji pasilenkė per stalą ir pasakė:

— Aš gavau leidimą pakviesti tave pietų. Sekmadienį.

Tylėdamas linktelėjau.

— Nė kiek neapsidžiaugei?

— Džiaugiuosi, kaipgi.

— Niekas neverčia.

— Žinau.

— Ar ateisi?

— Taip. Ačiū!

Mačiau, kaip raudonis apima palaidinukės iškirptę. Tarsi jos kraujas norėtų ištrūkti.

— Tavo kraujas veržiasi pas mane, — sušnabždėjau.

Ji sodriai išraudo ir apsisupo šaliu.

— Nepyk, — paprašiau.

— Tu toks... netaktiškas!

— Aš daug geresnis, nei tu manai. Nors ir pavogiau iš tavęs „Perą Giuntą“...

Ji žaidė staltiese, įsmeigusi į mane akis. Tarsi spėliodama, ar šaipausi iš jos.

— Nedavei jokios žinutės apie save, — tarė ji.

— O reikėjo?

— Tu apgaudinėji žmones.

— Kaip?

— Tu tik tauški... Tai, ką sakai žmonėms... Netiesa.

— Kaip?

— Kai buvome tada susitikę...

Saldus pranašumo jausmas užliejo visą kūną.

— Nagi? — paklausiau švytėdamas.

Ji aikštingai pažvelgė į mane. Dar labiau paraudo, bet neatsitraukė nė colio.

— Sakei, kad tu...

Dinai Ana patiktų!

— Taip, — sutikau.

— O dabar?

— Tai buvo tiesa, — sušnabždėjau.

Pasidarė tylu.

— O dabar? — paklausė ji, sutvarkiusi kažką ant kelių, ko negalėjau matyti. Tada pasidėjo rankas ant stalo. Matyt, laukė, kad ką nors pasakyčiau.

— Eime pas mane, — sušnabždėjau sugriebdamas pliką jos ranką.

Ji giliai įkvėpė.

— Tu tyčia mane kompromituoji.

— Ne, aš tikrai to noriu.

— Aš ne kekšė!

— Vis tiek tavęs trokštu!

Ji bandė atsistoti. Aš norėjau ją sulaikyti. Mūsų galvos susitrenkė virš stalo. Ji buvo kietakaktė. O jos taurė apvirto.

— Ana, neišeik! — pasakiau ir pažvelgiau jos skrybėlės smeigtukui į akį.

Kelneris eidamas pro šalį smalsiai įsispitrėjo.

Jai nieko kito neliko daryti, kaip vėl atsisėsti. Man taip pat.

— Viskas, ką tau sakiau, yra tiesa. Ir Karališkajame sode, ir dabar! — sušnabždėjau, kai kelneris išnyko.

— Ką tu ruošiesi daryti? — rimtai paklausė ji.

— Gal turi pasiūlymą?

— Taip. Po šventinių pietų, — dalykiškai pasakė ji.

Nežinau, iš kur kilo tas stiprus džiaugsmas. Galbūt chemija. Arba garso bangos? Kvapas? Tarp mūsų. Šiaip ar taip, sukišome galvas ir šelmiškai suprunkštėme. Tada galantiškai, kiek tai įmanoma purvinomis klešnėmis ir pilnu skraitu chereso, atsistojau.

Nusisamdėme vežimaitį ir paprašėme vežiką išskleisti viršų. Važiuodami iš miesto pasislėpėme kaip galėdami geriau.

— Žinai, ką tėtis sako? — paklausė ji po valandėlės.

— Ne.

— Kad mano santykiai su priešinga lytimi nerealūs.

— Kodėl?

— Nenoriu tekėti.

Staiga suklusau.

— Apie tai juk nediskutuojama su profesoriumi? — pasakiau ir nusijuokiau.

— Nėra pasirinkimo, kai bando ištekinti.

— Už ko? Akselio?

— Ko gi daugiau?

Vežikas apgręžė arklį. Vežimaitis trinksėdamas nukreivojo tolyn. Kanopos grindiniu. Klept, klept, klept.

— Tu negali ištekėti už Akselio, — tariau ramiai ir griežtai.

— Žinoma, ne! Aš visai netekėsiu. Važiuosiu į Londoną... Turiu ten tetą.

Ji šypsojosi. Įkvėpė sučiaupta burna ir išplėstomis šnervėmis.

— Ar tam manęs patykojai, kad visa tai papasakotum?

— Fui, dabar daraisi bjaurus, — įsižeidė ji.

— O koks mano vaidmuo? — paklausiau kuo ironiškiau.

— Man reikia tavęs. Skandalas padarys mane visiškai neįmanomą Akselio pastoriaus šeimai. Tada mane kuriam laikui reikės išsiųsti... O aš paprašysiu, kad išsiųstų į Londoną.

— Koks skandalas?

— Kad mylėjausi su jo draugu!

Visiškas pažeminimas. Laikiau įbedęs akis į arklio pasturgalį ir mąsčiau, kas būtų, jei šokdamas iš važiuojančio vežimo patekčiau tarp arklio kanopų. Tačiau sėdėjau. Dėbtelėjęs į šoną, pamačiau, kad ji nebesišypso.

— Ar turi pinigų važiuoti toliau? — kasdieniškai paklausė.

— Nne, — išlemenau.

— Vadinasi, reikia apsigręžti.

— Ką ketini veikti Londone?

— Pamatyti pasaulio. Skambinti pianinu. Būti laisva. Būti dama...

Surikau vežikui, kad apsigręžtų. Garsiai ir piktai, tarsi sprunkančiam vagiui.

Ilgai sėdėjome klausydami šlubuojančio ritmo. Buvau sugniuždytas. Toji diena buvo visiška beprotybė.

Ji norėjo išlipti, kad niekas nepamatytų pro langus.

Iššokau padėti. Sumokėjau ir ėmiau slampinti šalia jos. Džiaugsmo neliko nė lašo. Vaidinimas baigtas.

— Mums laikas skirtis, — pasakė ji apsimestinai žvaliai.

— Ką nori, kad aš daryčiau? — paklausiau.

— Visiems rodyk, kad mane myli! Taigi pasimatom sekmadienį aštuonioliktą valandą? Prašau nevėluoti! Akselis taip pat ateis, — pasakė ir atsisveikindama kilstelėjo ranką. Tada dingo.

Ar anksčiau žinojau, kad kur moteris, ten ir velnias?

Ėjau per užeigas ieškodamas Akselio. Kai suradau jį „Café Sorgenfri“ Grindėjų skersgatvyje, abu buvome per daug įkaušę, kad galėtume muštis. Jis sėdėjo apsuptas studentų iš Valkendorfo ir nepasakytum, kad nušvito mane pamatęs. Vis dėlto žvaliai suriaumojo:

— Ar tik ne jaunasis Grenelvas išėjo į miestą prasiblaškyti? Kur buvai prasmegęs?

— Sveikinu laimingai užbaigus! — santūriai pasakiau.

— Ačiū, tave taip pat! Kai viskas baigėsi, pasprukai kaip į uodegą įkirptas. Ar neišlaikė tavo jautrūs norvegiški nervai?

— Eik po velnių! Pats įsižeidei ir dingai! — atšoviau ir įsispraudžiau šalia jo ant suolo.

Nebuvau tikras, ar jis ką nors suprato, ar tai tebuvo perdėtas palengvėjimas dėl to, kad pagaliau baigėsi egzaminai.

— Valkendorfe ruošiam šventę. Pripirkom šampano! Ieškojome tavęs pas našlę Plačiojoje gatvėje. Bet veltui! O dabar staiga pasirodai! Gyvas ir sveikas! — švebeldžiavo jis.

— Aš žinau, kur jis buvo! — staiga sušuko vienas, vardu Otas, ir plekštelėjo sau per šlaunį.

— Na, rėžk! — paragino Akselis.

— Vėžinosi su dorovingąja profesoriaus Ana! — triumfuodamas pasakė.

Girdėjau Akselio tylėjimą. Didelė jo galva mano akyse susitraukė į mažytį riešutą.

— Ką, po velniais? — sušnypštė vienas po kito, tik ne Akselis.

— Nežinojau, kad esi ten įmerkęs meškerę, — tarė vienas.

— Maniau, tave domina tik sanitarės ir padavėjos! — užkriokė kitas.

Kartais apima noras paleisti į darbą kumščius. Bet čia tai būtų buvę lygu savižudybei.

— Ji pakvietė mane pietų, — pasakiau glebiu balsu ir pažiūrėjau į Akselį.

Jis linktelėjo.

— Ar turi pinigų, vaikine? Dabar tavo eilė statyti! — pasakė jis tvirtai ir pažvelgė man į akis.

Užsakiau visiems po bokalą alaus, ir kiti Aną pamiršo. Bet ne Akselis.

Kai, padainavę ir išgėrę už studentišką gyvenimą ir moteris, stovėjome gatvėje pasiruošę iškilmingai eisenai į Regenseną ūžti toliau, jis prisigretino.

— Eime iš čia! — pasakė.

— Kodėl? — paklausiau kiek sunerimęs.

— Kaip pastoriaus sūnui, tai bus pernelyg pasaulietiška! Man reikia dvasinio peno.

— Apvesiu Akselį porą ratų aplink Šventosios Dvasios bažnyčią, kad gautų šiek tiek dvasios ir gryno oro! — sušukau kitiems.

Kai jie išnyko, jis paklausė:

— Esi kažką sumanęs dėl Anos?

— Sutikau ją gatvėje, mes pasivėžinome, ir ji su tėvų palaiminimu pakvietė mane pietų, — nerūpestingai atsakiau.

— Kodėl?

— Kodėl? Kam klausi? Ar turiu gauti tavo leidimą, kad galėčiau pasivėžinti su dama?

— Tu juk žinai! — nebe taip tvirtai pasakė jis.

— Ką?

— Kad mes su Ana susituoksime.

— Taip, ji minėjo.

— Ir?

— Kas ir?

— Tu bandai jai užsikarti.

— Ji norėjo pasivažinėti!

— Melas, — iškošė jis. — Demonstruoji savo prakeiktą pataikūnišką žavesį ir tikiesi gauti vietą Frederiko klinikoje vien dėl to, jog meiliniesi profesoriaus dukrelei.

— Ar nesiliausi, velniai griebtų! Gal pats taip galvoji! Tu...

— Manai, nemačiau, kad tu ją įsižiūrėjęs? — niūriai pertraukė jis.

— Na, gerai jau, gerai! Ar aš dėl to kaltas?

Jis atlyžo. Atsisėdome ant bažnyčios laiptų ir paeiliui nusikeikėm.

— Ar tai rimta? — paklausė jis po valandėlės.

— Nežinau, — atsakiau.

— Turėjo būti džiaugsminga diena, — sudejavo jis.

— Susiimk! — paraginau.

— Turi laikytis nuo jos toliau, — įniršęs pasakė jis.

— Ji nėra tavo nuosavybė!

— Ar mes ne broliai? Ar nebuvome pas Madam Pederio Madseno skersgatvyje... tu ir aš?

— Ar jai pasakojai apie tai? — paklausiau.

— Tau visai pasimaišė! — pasibjaurėjo jis.

Nežinau, kuo tas Akselis toks nepaprastas, pamaniau, bet man jis patinka, velniai griebtų.

— Man atrodo, velniai griebtų, tu man patinki, Akseli! — pasakiau rankomis suspaudęs galvą. — Bet kartais per daug reikalauji.

Tada jis pravirko. Tai buvo be galo tolima mano įsivaizdavimui apie verkiantį vyrą. Todėl vos pamatęs, kas atsitiko, nusukau akis į šoną. Jis, matyt, buvo labiau įkaušęs.

— Na, na, — tariau sūpuodamas jį. Jis susvyravo virš manęs kaip galingas medis.

— Galbūt mes pasmerkti būti kartu? — pasakiau lyg sau.

Jis nusišnypštė į saują ir nieko neatsakė.

— Galbūt Ana skirta mums abiem? — tariau.

— Eik tu peklon! Ką čia prasimanai?

— Na na na! Nevaizduok dorovingo! Ar nebuvome kartu pas Madam?

Jis tik užsimojo ir nukryžiavo mane prie bažnyčios durų.

— Nekalbėk šitaip apie Aną! — užriaumojo. — Ana yra angelas! Ji — gėlės žiedas, ji... ji...

Neradęs žodžio, vėl puolė į ašaras.

Užsidegiau cigarą, kurį galėjome surūkyti pasidalydami, ir nieko daugiau nesakiau. Jis nusiramino išrėžęs ilgą prakalbą apie Anos grožį ir puikumą. Kai kuo abejojau, tačiau daugu-

mai jo minčių pritariau. Iš paskutiniųjų stengiausi, kad neparodyčiau nei vieno, nei kito.

Vėlai vakare atsidūrėme Salos gatvėje. Akselis žinojo ten vieną tvarkingą vietelę. Kupini broliškų jausmų, įsidrąsinome ir pabeldėme į duris. Jas atidarė baltu peniuaru apsitaisiusi vyresnioji ir perleido mus žvilgsniu. Tada papurtė galvą ir nusižiovavo.

Susigėdę kurį laiką slampinėjome gatvėmis. Nedrąsiai kaip šviesos bijančios kandys. Draugiškai apsikabinę, traukėme nešvankias išgertuvių dainas. Po pusę posmo ir po visą. Gyvenimas nevertas nė grašio. Egzaminai pasibaigę. Karas, tuštuma ir moterys. Argi dėl to verta gyventi ar mirti?

Užmigome suglaudę pėdas ant suolo parke. Auštant mus pažadino policininkas.

Kai vėl buvome ant kojų, Akselis šypsodamasis pasakė:

— Na, atsipeikėjai, mano mielas norvege?

Palydėjau Akselį namo į Valkendorfą. Eidami pro Regenseną, pamatėme ją stovint prie senosios mūro sienos. Ant Kanauninkų skersgatvio kampo. Mėnesiena padarė ją permatomą. Galvą buvo apsigobusi baltu šaliu. Kažką laikė rankose. Drabužių ryšulėlį?

— Ar tik ne Karna? — pasakė Akselis.

Stabtelėjau, bet buvau per daug išsekęs, kad iškart eičiau per gatvę pas ją. Kol atitokau, ji dingo.

— Ar ne Karna ten buvo? — paklausė Akselis ir garsiai žagtelėjo.

— Ne, — sumurmėjau.

7 skyrius

Išsiblaivęs ir gražiai apsitaisęs, su Akseliu išėjau į pobūvį pas Aną. Be Akselio, manęs ir šeimos, buvo dar keturi žmonės. Nors paskui neprisiminiau, nei kaip jie atrodė, nei ką kalbėjo. Tačiau buvo po du abiejų lyčių.

Sofija paaimanavo sugaišusi visą dieną, kol jie nudangstė baldus ir nuvalė salėje dulkes, ruošdamiesi vakarienei Akselio garbei. Galėjai pamanyti, jog šiais metais Danijoje jis vienas išlaikė egzaminus.

— O kur dar valgių taisymas! Vaje! — nenustygo ji.

— Sofija! — sudraudė motina.

Tačiau Akselis negailėjo pagyrimų triūsui, liaupsino valgius, jos suknelę ir lėkštes su pjaustytu jaučio liežuviu. Pastarasis patiekalas buvo skirtas vyrams. Damos valgė konservuotas avietes.

Akselis, kuris bodėjosi žaidimais, pasiūlė damoms prieš vakarienę pažaisti bostoną arba pustuzinį.

— Žinokit, deserto valgysime žiedinį pyragą! Bet pirmiausia turite pasivaišinti šaltais užkandžiais, — ulbėjo Sofija.

— Sofija! — griežtai subarė motina.

Aukštielninka žąsis su popieriaus karpiniais ant nukirstų kulšių įkvėpė drąsos. Bandžiau surasti Anos akis. Sietyno šviesoje jos žaidė su manimi slėpynes.

Apimtas nevilties ir geismo, nepastebimai nuvilkau jai suknelę ir paguldžiau tarp rūkytos lašišos, mėsos vyniotinio, ančiuvių, druskos ir sūdytos mėsos.

Tada mes darėme tai. Ant stalo. Jos šlaunys paklusniai apglėbė man klubus. Mačiau jas pro padėklą su dviem grafinais, vynu ir daniška trauktine. Dievuli, kokios buvo auksinės!

Jos krūtys gulėjo duonos pintinėje. Suėmiau jas. Laikiau saujoje. Apžiojau. O vėliau — jos burna! Iš dubens. Skonis kaip raudonųjų serbentų drebučių ir žiedinio pyrago. Ilgai juntamas.

Mes nedalyvavome pokalbyje prie stalo. Visas buvau Anos judesiuose. Mačiau tik ją.

Vieną kartą pažvelgiau į Akselį. Sėdėjo sukaustytas ir šnekėjosi su profesoriumi ir Anos motina. Vos nepagloščiau jam skruosto. Bet taip nesielgiama.

Kai visi pavalgė, mums, vyrams, buvo atidarytos dvivėrės durys į biblioteką. Ten buvo galima rūkyti.

Tačiau dar negalėjau palikti Anos. Ji negalėjo palikti manęs. Bet suknelę jau buvo apsivilkusi.

Dabar ji išnyks. Ir aš turėsiu sėdėti su Akseliu, profesoriumi ir tais dviem beveidžiais, gerti konjaką ir rūkyti cigarą, pamaniau.

Nežinau, iš kur radosi drąsos, bet staiga pasakiau:

— Eime su mumis, panele Ana!

Iš pradžių pastėrusiomis akimis ji pažvelgė į mane, paskui nukreipė klausiamą žvilgsnį į tėvą. Jis apsimetė, jog nepastebi. Bet ji nuėjo kartu.

Ko gera, nusižengė visoms gero tono taisyklėms. Gaus greičiausiai pylos. Vėliau. Tačiau neįmanoma, kad ją drausmintų svečiams girdint. Profesorius norėjo turėti liberalaus ir šiuolaikiško žmogaus vardą. Jis buvo už tai, kad moterys turėtų teisę studijuoti universitete.

Ana įsitaisė ant pufo prie tėvo kojų. Tiesia nugara ir rimtu veidu.

Kaip aš anksčiau nepastebėjau! Ana buvo būtybė iš motušės Karenos kažkurios knygos. Negalėjau tiksliai pasakyti. Žinojau tik tiek, kad buvau ją ten sutikęs.

Biblioteka buvo pilna vertingų knygų. Staiga prisiminiau nuotaiką, apimdavusią, kai motušė Karena gaudavo dėžes su daugybe knygų. Lūkesčiai. Kartais jas atgabendavo iš toli. Paskutiniais motušės Karenos gyvenimo metais viena dėžė atkeliavo kaip tik iš Kopenhagos. Joje buvo ir vokiškų knygų. Motušė Karena skaitydavo vokiškai ir savais žodžiais perpasakodavo man. Taip gavau pirmąsias vokiečių kalbos pamokas, su vertimu. Ji skaitydavo balsu Heinę, retkarčiais nusiimdama pensnė ir nusišluostydama vieną akį, kurią, kaip ji sakydavo, nuolat pagaudavo skersvėjis.

Tuose eilėraščiuose suprasdavau ne kaži kiek. Vis tiek klau-

sydavausi lyg užburtas. Jos balsas mane pakerėdavo. Tuomet to nesupratau.

Šiandien galėjau žiūrėti į Aną ir mąstyti apie tai, jog motušė Karena, išskyrus mane, nieko daugiau neturėjo, su kuo būtų galėjusi dalytis poezija. Jau tada suvokiau, kad eilėraščiai pilni mėnesienos ir skausmo.

Dieną šviesa stulpais krisdavo pro aukštą langą ir šokdavo lėtą šokį su baldais ir tapetų gėlių pynėmis. Sutemus ji uždegdavo aukštą lempą žaliu porceliano gaubtu. Iš juodos geležies nulietas cherubinas aukštai virš galvos laikė žalią kupolą. Šviesa kaip samanos nuklodavo knygos puslapius ir motušės Karenos rankas.

Lempos nebėra. Ji sudužo, kai išgirdau, jog mane išsiųs į Tromsę.

Dėžės stovėdavo vidury kambario, skleisdamos mišrius kvapus. Dulkių, popieriaus ir senų laikraščių, kuriais būdavo užkamšyti tarpai, kad gabenamos knygos nenukentėtų. Vos juntamą drėgmės arba pelėsių kvapą.

Kartą atpažinau tą kvapą viename Kopenhagos antikvariate. Galima būtų pamanyti, kad mane apėmė malonus ilgesys. Tačiau stovėdamas tarp knygų lentynų, visame kūne jutau stiprų fizinį skausmą. Tuoj pat turėjau bėgti laukan įkvėpti oro.

Prabangioje, oda puoštoje profesoriaus bibliotekoje dingtelėjo, kad motušės Karenos kambarėlis man buvo ryškesnis nei daugelis kasdienių išgyvenimų. Motušė Karena priklausė man. Nešiojau ją su savimi.

Šviesos stulpas kambaryje. „Dėdės Tomo trobelė". H. K. Anderseno pasakos. Vergelando „Žydas", „Žydė" ir „Anglų locmanas". Viskas slypėjo pagalvėse ir sienų apmušaluose. Ten neįmanoma uždegti šviesos, neatgaivinant visų personažų.

Dabar sėdėjau tarp svetimų knygų lentynų ir žiūrėjau į Aną.

Profesoriaus bibliotekoje visi daiktai buvo didesni, šaltesni, vyriškai praktiškesni. Kai buvau čia paskutinį sykį, man tai nepadarė tokio įspūdžio kaip dabar. Gal todėl, kad taip rūpėjo Ana, jog nemačiau nieko kita. Dabar atkreipiau dėmesį į kambarį, nes Ana didino skirtumą tarp šios vietos ir namų.

— Ar mūsų jaunasis draugas tebeskaito Kirkegorą? O gal darbas ir profesinė literatūra atima visą laiką? — paklausė profesorius.

— Jei profesorius klausia, turiu prisipažinti, jog ketinu dar kartą perskaityti apie Izaoko aukojimą, — tariau aš ir paėmiau iš jo konjako taurę.

— Na, senasis patriarchas, matyt, negalėjo nepaklusti Dievo nuosprendžiui. Ar būdamas teologo sūnus kitaip manai, Akseli?

— Teologija nėra mano stipriausia vieta, — atsakė Akselis.

— Kaip tik tos vietos ir nesupratau „Baimėje ir drebėjime“, — įsiterpė Ana.

Profesorius negailėdamas pripylė jai chereso.

Tai, kad jis užvedė kalbą apie Kirkegorą, buvo įspėjimas. Pasidariau neatsargus. Ėmiau išsiduoti.

— Keista, — tariau, — Kirkegoro žodžiai skambėjo man iš knygos senelės balsu. Ji buvo tikinti ir man skaitydavo... Tai savotiška gairė man, ieškančiam tėvo paveikslo, — pasakiau aš ir atsisėdau ant laisvos kėdės priešais Aną.

— Kaip?.. — prabilo Ana.

Tačiau profesorius pertraukė ją:

— Tėvo juk nereikia ieškoti, jis yra.

— Visaip būna. Mano tėvas mirė, kai dar nebuvau gimęs.

Pasidarė tylu. Visi žiūrėjo į savo taures.

Vienas iš vyriškių kažką pasakė, bet negirdėjau. Palaukiau, kol jis baigs, ir kalbėjau toliau:

— Galbūt todėl taip stipriai reaguoju.

— Į ką reaguoja jaunasis Grenelvas? — paklausė profesorius.

— Į dievobaimingą, teisingą tėvo figūrą. Tikintį Abraomą, kuris nori paaukoti savo sūnų Dievui, net negalvodamas ką nors paaiškinti aukojamajam, Izaokui. Arba Sarai.

— Taigi nuo religinio mito atskyrėme pavienį epizodą ir pabandėme į jį pažiūrėti kasdieniškai ir žmogiškai? — nusišypsojo profesorius.

Mane suerzino ne tiek jo žodžiai, kiek šypsena. Tačiau užslopinau tą jausmą.

— Jeigu tėvo mitas tėra pavienis epizodas ir paremtas nutylėjimu bei fanatiška auka dievybei, tuomet galbūt galiu džiaugtis, jog mano tėvas mirė, — sausai pasakiau.

Nejauki tyla. Jos neišsklaidė nė profesoriaus batų girgždėjimas.

— Abraomas negalėjo prasitarti, nes būtų nusižengęs Dievui, — abejingai pasakė Akselis.

Staiga man toptelėjo, jog blogiausia ne tai, kad Jakobo nėra gyvo, o tai, kad jis viską nutyli. Kabo juoduose ovalo formos rėmuose sustingusia dailia šypsena ir man reiškia ne daugiau, kaip bet kuriam kitam, įėjusiam į kambarį.

Jo išraiškoje nebuvo jokio įspėjimo. Kad būsiu paaukotas.

— Kaip budelis, kuris turi apsivalyti žiūrėdamas aukai į akis, taip ir tėvas privalo būti atviras sūnui, kurį dėl kokios nors priežasties nori paaukoti. Mano akyse Abraomas visada atrodė nesąžiningas ir bailus, nors ir senelė, ir Kirkegoras juo žavėjosi. Viena yra vykdyti Dievo valią, o kita — kaip tai daroma.

Po tokios ilgos kalbos turėjau įkvėpti. Profesorius sėdėjo suraukęs antakius, su smilkstančiu cigaru. Akselis atrodė susirūpinęs.

Tada Ana pasakė:

— Aš pritariu daktaro Grenelvo nuomonei. Niekada nesupratau, kaip Kirkegorui galėjo praslysti toks svarbus dalykas, jog nutylėti — taip pat nuodėmė. Tas, kuris bus aukojamas, turi žinoti, dėl ko.

Kitas vyriškis be veido taip pat kažką pasakė, bet praleidau pro ausis. Kai jis baigė, profesorius tarė:

— Jūs, jaunimas, tokie kategoriški. Jums trūksta visumos, tikrosios mitų esmės pajautimo.

— Ką profesorius turi galvoje? — mandagiai paklausiau.

— Na, taip, ką turiu galvoje?... Aha! Abraomas buvo Dievo išrinktas paaukoti auką. Taigi turėjo pakelti visą naštą ir slėpti tiesą nuo tų, kuriuos labiausiai mylėjo. Jam ryšys su Dievu buvo aukščiau už meilę.

— Nesuprantu, kodėl jis negalėjo pasakyti aukai ir motinai, kad Izaokas turi mirti, — tarė Ana.

— O kaip manai, ką būtų dariusi Sara? — įsiterpė Akselis ir atsiduso. Buvo akivaizdu, jog pokalbis jam kelia nuobodulį.

— Ji būtų paaukojusi sūnų, nenorėdama užrūstinti vyro, kuris stengėsi palaikyti gerus santykius su Dievu, — drąsiai atrėžė Ana.

— O Izaokas? — paklausė profesorius, tarsi apimtas linksmumo.

— Jis turėjo leistis paaukojamas, nes nebuvo kur pasislėpti, — atsakiau.

— Įdomu, — tarė jis.

Profesoriaus akys nukrypo nuo Anos į mane. Paskui vėl į Aną.

Įėjo tarnaitė juodu ir baltu apdaru ir pasakė, kad kava patiekta svetainėje. Aš neskubėjau. Kai kiti išeidami atsuko mums nugaras, įžūliai paliečiau Anai riešą. Ji neatitraukė rankos. Tik atidžiai pažvelgė į tėvą, pradėjusį samprotauti apie šiuolaikinį gydytojų rengimą.

O kaip Akselis? Ar jis mus matė? Keisčiausia, kad manęs tai nejaudino.

— Labai svarbu, kad ligoninės palaikytų glaudų ryšį, o vyriausieji gydytojai atliktų savo pareigą ir skaitytų paskaitas studentams. Turi plačiau prigyti tvarka, kai studentai dar studijų pradžioje įsidarbina ligoninėse savanoriais pagalbininkais.

— Taip, nėra gerai, kad gydytojai pradėdavo dirbti neturėdami praktikos, — tarė Akselis, akylai stebėdamas Aną ir mane.

Susėdome aplink žemą kavos staliuką. Taip pat ir moterys. Aš begėdiškai įsibroviau tarp Akselio ir Anos.

Akselis niekinamai pažvelgė į mane.

— Benjaminas yra puikus pavyzdys. Tu juk buvęs ir kare, ir padėjęs gimdyvei, argi ne? — pasakė jis ir pašaipiai išsiviepė. Taip pašaipiai, kaip tik geras draugas gali sau leisti.

Tai buvo užuomina, kaip kartą dalyvavau gimdyme, kūdikiui einant atbulam.

— Dalyvavimas gimdant neturėtų būti savaime suprantamas dalykas, — tarė Anos motina. — Norėtųsi tam tikros drovos ir pagarbos privatumui, nesvarbu, kad gydytojai turi būti mokomi visko.

— Kol kas tik mokslus baigę gydytojai išeina klinikinį kursą apie pagalbą gimdyvėms, — švelniai pasakė profesorius ir patapšnojo žmonai ranką. — Ir aš manau, studentai mažiausiai turi būti baigę du semestrus, kad juos būtų galima laikyti pakankamai subrendusiais tokiam darbui. O kalbant apie praktinį mokymą, jis turėtų vykti sistemingiau.

— Taip, bet reikia atsižvelgti į tai, kad moteriškos ligos neturėtų būti atskleidžiamos kiekvienam, — ryžtingai tarė šeimininkė.

— Apgailestauju, bet su tuo nesutinku. Negalima paisyti drovos, kai susiduriama su komplikuotu gimdymu. Svarbu, kad gydytojai tokius dalykus išmanytų geriau nei akušerės. Tai gali išgelbėti gyvybę, — tariau.

To man nereikėjo sakyti. Pažiūrėjęs į Aną supratau perlenkęs lazdą.

— Suprantama. Bet negalima žeminti moterų, elgiantis su jomis kaip su bandomaisiais triušiais. Tai netaktiška, jaunuoli, — pasakė Anos motina.

Taigi aš ją įžeidžiau.

— Gydytojo negalima tapatinti su kitais vyrais, — pabandė sušvelninti padėtį profesorius.

— Vis tiek jis vyras, — atrėžė Anos motina.

— Manau, turėtume džiaugtis, kad jaunuolis nevengia nemalonių praktinių užduočių, mieloji, — tarė profesorius.

— Oi, kaip man įgriso gydytojų šnekos! Ar negalime pakalbėti apie vasarą? Išvykas į gamtą? — įsiterpė Sofija.

— Ar Grenelvas iškart keliaus namo į Holugalaną? — paklausė profesorius.

— Dar nenuspręsta. Čia, miesto ligoninėse, nebus lengva gauti praktikanto vietą. Bent jau ne iškart.

— Bandau jį įkalbėti, kad važiuotų pas mane, — pasakė Akselis.

Man, ko gera, atvipo žandikaulis.

— Labai džiaugčiausi sulaukęs panašaus kvietimo iš jo, — pridūrė jis erzindamas.

— Kaip smagu, galbūt galėsi dalyvauti sužadėtuvių pokylyje, — leptelėjo Sofija.

Stojo nejauki tyla, paskui Akselis tarstelėjo:

— Būtent!

— Oi, nejaugi vėl išplepėjau kokią nors paslaptį? Juk Benjaminas Grenelvas — artimas Akselio draugas? — nuraudo Sofija.

— Žinoma! — patenkintas tarė Akselis.

Nemanau, kad dar nors kartą įsijungiau į pokalbį. Tiesiog sėdėjau įsispitrėjęs į Aną.

Po kurio laiko šeimininkai mums davė suprasti, kad viešnagė per ilgai užtruko. Akselis susivokė pirmas, ir mudu išėjome. Drauge.

Kai stovėjome prieškambaryje ir dėkojome už vaišes, įsikabinau jai į rankas. Įsisiurbiau į akis. Bandžiau paliesti jos smegenis, kad ji suprastų.

Negalėjau paklausti. Ar supranta.

Piktas kiūtinau alėja, rankas susimetęs už nugaros. Jis ėjo iš paskos, nerūpestingai švilpaudamas, abi rankas susigrūdęs į kišenes.

— Tu negali jos vesti! — įtūžęs sušukau.

— Būsi mano liudininkas.

— Eik po vel...

— Na, na! Nesiusk. Išmeskime po burnelę, kad nurimtume.

— Nebejaučiu jokio džiaugsmo gerti su tavimi.

— Dėl Dievo meilės, nesipykime!

— Kodėl ne?

— Na, štai! Pagaliau! Ar mes varžovai?

— Ne! — tariau.

— Puiku, dabar pažadėk, kad ateisi! Bent į sužadėtuves.

— Ne! Ji tavęs nenori!

— Žinoma, ji manęs nori, — linksmai nusijuokė jis.

Pabėgėjo, kad mane pavytų. Tada ėmė visa gerkle rėkauti ir dainuoti.

— Aš papasakosiu jai, kad vaikštai pas kekšes, — pasakiau tūždamas.

Jis stabtelėjo ir pasisuko į mane.

— Toks šlykštus niekšas tu nesi! — pasakė.

Akys ir burna tebuvo siauri dryžiai mėnesėtoje naktyje.

— Bet tu jos nemyli! — tariau kiek galėdamas ramesniu balsu.

Jis sustojo. Atsargiai suėmė man už švarko apykaklės ir prisitraukė mano veidą.

— Tai tu nemyli! — suurzgė.

— Ar tu daugiau išmanai apie meilę nei aš? — pasakiau ištrūkdamas.

— Meilė — ne kokia nors prakeikta estafetė, — įširdęs atrėžė jis.

— O kas ji?

— Svarbu susirasti žmoną, su kuria galėtum ištverti. Ana nepriekaištinga. Ir ji nėra...

Jis nespėjo pabaigti minties. Nežinau, kas man pasidarė! Bet staiga puoliau į ašaras. Pats nesupratau, dėl ko taip išskydau. Verkšlendamas teisinausi, kad reikėję labai daug mokytis ir buvę daug bemiegių naktų. Kad negalįs pakęsti konjako ir vyno.

Stovėjome vidury Naujosios karaliaus aikštės. Žmonės stabtelėdavo paspoksoti. Kai kurie nusišaipydavo, patraukdavo pečiais ir lėtai praeidavo atsigręždami pažiūrėti. Prisistatė ir du jauni dykūnai. Vienas kvatojo, o kitas meistriškai mane mėgdžiojo.

Išgirdau tarsi kremzlę trekštelint. Po akimirkos tas, kuris

mane mėgdžiojo, gulėjo ant menčių. Akselis jį patiesė. Dvi damos verkė. Stabtelėjo būrelis teatro lankytojų.

— Kas čia vyksta? — paklausė ponas aukšta skrybėle ir fraku.

— Tas vaikinas įžeidė mano draugą, verkiantį iš sielvarto, — įpykęs pasakė Akselis.

Draugija metė žvilgsnį į vaikiną ant grindinio. Damos suraukė nosis. Tada jie nuėjo.

Prie mūsų kiek įkabindamas jau skubėjo policininkas. Atrodė griežtai ir taip pat norėjo sužinoti, kas atsitiko. Akselis pakartojo, ką buvo sakęs. Bet dabar vaikinas kiek atsigaivelėjo ir paleido į mus keiksmų seriją. Geriau būtų patylėjęs. Tokiems kaip jis pasaulis nėra teisingas. Policininkas perėjo į Akselio pusę, sugriebė vaikinui už pakarpos, ir jie išnyko.

Mes buvome nepriekaištingai apsirengę. O aš nepasakiau nė žodžio.

Kai mes vėl likome vieni, kiek tai įmanoma šioje aikštėje, Akselis iškošė:

— Dabar turiu gauti tos savo degtinės, nors man kainuotų laisvę!

Aš kiūtinau šalia.

Kai „Vaistinėje" iškalbingai tylėdami išlenkėme po trečią taurelę, Akselis atsargiai pasakė:

— Turbūt supranti, kad negali jos gauti?

Piktai stebeilijau į jį neatsakydamas.

— Ar norėtum ją vesti? Nusitempti paskui save į Dievo pamirštą užkampį, iš kurio esi kilęs?

Aš vis tylėjau.

— Nepraeitų nė poros mėnesių, kai ji bėgte parbėgtų atgal, — pasakė jis paniuręs.

— Prasmek skradžiai! — pagiežingai tariau.

— Ačiū, tu taip pat!

Valandėlę pasėdėjome.

Dviem studentams prie kaimyninio stalo sunkiai sekėsi išsilaikyti ant kėdžių, o vyriškis už baro ragino juos krapštytis namo į Regenseną, kol jų dar nereikia vežti karučiais.

— Tu esi veidmainis, — staiga pasakė Akselis tokiu pačiu tonu kaip smuklės šeimininkas.

Žodis „veidmainis" mane vėl atgaivino.

— Kokią teisę turi taip sakyti?

— Su merginomis žaidi kaip katė pele. Bet kai atsiranda tokia, kuri rūpi kitam, tada užsidegi žūtbūt ją gauti.

— Aš nežaidžiu merginomis.

— Žaidi!
— Kada? Kuo?
Jis visas išvardijo. Stebėtinai sugebėjo atsiminti vardus. Matyt, dėl to, kad vaikystėje kalė psalmes.
— Na, ir kas, — tariau nesigindamas.
— Mes pamanėme, ar tik nebūsi susigriebęs sifilio, kad taip staiga užraukei ir net sugebėjai išlaikyti egzaminus.
— Kas tie „mes"?
— O, daug kas. Ana taip pat.
— Tu tai aptarinėjai su Ana? Šunsnukis!
— Ne, ji su manimi aptarinėjo.
Bejėgiškai susmukau kėdėje.
— Ir ką tu apie mane sakei, kai ji klausė?
Jis gūžtelėjo pečiais ir susipylė į gerklę degtinės likutį. Nusišluostė burną.
— Sakiau, kad nežinau, ką ir manyti. Kad gyveni užsidaręs su knygomis. Sulysęs kaip kaliausė ir beveik nesiprausi...
— Ką ji pasakė?
— Kad tave reikėtų gelbėti.
Staiga supratau, kad ji neatsitiktinai sutiko mane gatvėje. Mane reikia gelbėti! Bet kodėl? Nes aš jai rūpiu?
— Ji nenori tavęs! — pagrasinau.
— Užsinorės.
Nusispjoviau ant grindų, demonstruodamas pasibjaurėjimą ir protestą.
— Ji pabėgs į Londoną! — išsprūdo man.
Dabar išdaviau ją, pamaniau.
Bet Akselis ramiai pažvelgė į mane.
— Moterys iš geros šeimos nebėga, nors ir šneka, — tarė jis.
Artėjo tikrasis apgirtimas. Tai nebuvo smagus svaigulys. Kurį laiką sėdėjome tylėdami. Galiausiai jis draugiškai patapšnojo man per petį ir pasakė:
— Baigiam tas kalbas, Benjaminai. Aš išmesiu dar vieną. Mums liko mažai laiko. Drauge. Netrukus baigsis studentiškas gyvenimas... Buvo puikūs laikai. Aš tavęs... Taip, velniai rautų, aš tavęs pasiilgsiu! Bet mes gausime praktikantų vietą Frederike! Susitiksime ten!
Jis paplekšnojo man dar kartą.
— Ar ji manė, kad aš sergu sifiliu?
— Nesvarbu. Tu tikrai kur kas įdomesnis su sifiliu nei be jo, — lakoniškai atsakė jis. — Tokioms moterims kaip Ana patinka gelbėti žmones.

8 skyrius

Po to slinkusiomis dienomis Reinsnesą vaizdavausi kaip vietą anapus vaivorykštės. Nežinojau, kaip nusigausiu ten gyvas. Tuo labiau, kaip iš ten grįšiu. Keletą metų tariausi liovęsis apie Reinsnesą galvoti kaip apie „namus“. Bet dabar jis pavergė mane ir sąmonėje įgavo formą. Jauteisi taip, tarsi būtum suradęs seną paveiksluotą vaikystės laikų knygelę ir nedrįstum jos atsiversti.

Sakiau sau, kad turiu važiuoti namo dėl Anderso. Ir todėl, kad neaišku, ar gausiu praktikanto vietą kokioje nors Kopenhagos ligoninėje.

Jau Bergeno prieplaukoje išgirdau, jog įtakingos jėgos aktyviai siekia, kad Norvegijos stortingas rinktųsi kasmet ir unijos karalių būtų galima laikyti už pavadžio. Labai nesigilinau. Buvau per ilgai išvykęs. Jutau netgi savotišką piktdžiugą, nes Norvegija stengėsi kaip nors pasižymėti. Niekada neatleidau už tai, jog Danija, užpulta Bismarko, turėjo gintis pati viena. Ir kaskart apie tai pagalvojęs jusdavau gėdą.

Kuo toliau plaukiau dūmus spjaudančiu garlaiviu, tuo labiau apgailestavau išsiruošęs namo.

Vienas bendrakeleivis knarkimu neleisdavo man užmigti naktimis. O dieną pradėdavo apie šeštą valandą — kosėdamas ir krenkšėdamas. Nuo to, jog šnekėjo mano gimtąja kalba, kai reikėdavo ir kai visai nereikėdavo, geriau nebuvo.

Aš atsakydavau vienskiemeniais žodžiais. Prisimindamas, jog smerkiau Johaną už tai, kad, grįžęs iš Kopenhagos, visur kaišiodavo daniškus žodžius. Nusprendžiau kiek įmanoma laikyti liežuvį už dantų.

Bendrakeleivis slinko vis arčiau stalo, prie kurio valgiau. Tarsi jausdamas malonumą, jog artinasi prie aukos. Kai atsirado laisva vieta, vienam keleiviui išlipus Breneisunde, vyriškis atsisėdo prie mano stalo.

Žinojau, kad esu jį kažkur matęs. Po kelių minučių jis apipylė mane klausimais. Sunku buvo jo išvengti. Jau anksčiau keletą kartų jis davė man suprasti žinąs, kas aš toks. Nepasisakydamas savo pavardės. Pats neklausiau. Tik bandžiau prisiminti, kur esu jį sutikęs ar matęs.

Dabar jis atsisėdo prie stalo su savimyliška šypsena. Be jokios priežasties mane ėmė pilti prakaitas. Tarsi būčiau bijojęs, kad jis atskleis kokią nors baisią mano paslaptį.

Iš pradžių jis tylėjo. Mes siuntėme vienas kitam lėkštes ir kramtėme. Paskui jis prašneko apie Reinsnesą. Garsiu, spigiu balsu. Mane pylė prakaitas, ir jutau atsėlinant baimę. Grėsminga buvo ne ką jis sakė, bet kaip sakė. Aš arba leidau jo žodžius pro ausis, atsakydamas trumpai ir neutraliai, arba buvau perdėtai dėmesingas ir mandagus. Tačiau jis nesuprato perspėjimo. Ilgainiui prie stalo stojo nejauki nuotaika, nes visi pajuto, kad nenoriu kalbėtis su ta persona.

Vyriškis buvo įmitęs ir apsitaisęs. Turėjo išpuoselėtas dideles žandenas, platinančias veidą. Atrodė, tarsi matytum jį suskilusiame veidrodyje. Balsas buvo skardus ir laibas. Kalbėjo itin lėtai. Lyg skelbdamas amžinąsias tiesas. Rodės, tarsi visą laiką skatintų atkreipti dėmesį į gyvybiškai svarbius teiginius. Man ėmė sukti vidurius, nors apie mane jis nepasakė nė vieno blogo žodžio.

Vėl buvau mažas berniukas, kuris vaizdavosi, kad šis bendrakeleivis yra Katastrofa. Vos tik jis paminėjo Dinos vardą taip, tarsi priklausytų jos šeimai, jo akivaizdoje nebegalėjau nuryti nė kąsnio.

Jis papasakojo buvęs Tronjeme verslo reikalais, atseit yra nepaprastai gerbiamas asmuo. Visi turėjo klausytis aiškios jo potekstės apie paties tobulybę. Labai subtiliai užsiminė prekiaująs silkių žvejybos tinklais ir mielai padedąs kapitalu. Kapitonas, taip pat sėdėjęs prie stalo, pasakė pažįstamo žmogaus pavardę ir paklausė, ar ir jam pardavęs tinklą silkėms.

— Ne, apsaugok, Viešpatie, nuo to žmogaus! Jis dabar visai nemokus!

Kapitonas nieko daugiau nesakė. Niekas daugiau nieko nesakė. Tad vyriškis toliau tauškė savo:

— Aš pats nežvejoju. Užsiimu tik „jūros sidabro“ perdirbimu. Vargšai gauna darbo. Ratai sukasi. Viskas eina tik į gera. Svarbu turėti nuovoką, kas ir kaip! Bet Reinsnese reikalai tai geryn, tai prastyn? Ar ne?

Ilgiau nebegalėjau kęsti ir padėjau stalo įrankius. „Kodėl jis išsirinko mane?“ — pamaniau. Kodėl gi neįsikabino į kokį kitą keleivį? Ar jį kursto tai, kad nesidomiu jo asmenybe? O gal dar kas nors, ko nežinau.

— Taip, aš girdėjau iš patikimų šaltinių, jog buvo iškilę tam tikrų sunkumų dėl Reinsneso mokumo. Bet tamstai, ko gera, žinoma? Tai jau sena istorija. Iš tų laikų, kai nuskendo laivas. Suprantama, tokia nelaimė... Andersas — sumanus vyras. Bet visi turi savo ribas. Jis, matyt, prastai išmano krautuvės reikalus, ir panašiai. Juk pati Dina Grenelv... Visi žinojo. Kad buvo taip, kaip buvo... Žmonės kalba... Taip, Andersas bandė ir su silkių tinklais. Bet kaip čia pasakius, neturėjo laimės... Atrodo, kad Stranstedas dabar ima viršų. Neturėjo kur dėti silkių.

Mane suėmė nesutramdomas noras jam užvožti. Arba sugnybti plačią rausvą ertmę jo veide. Tačiau tik stebėjau jo burną su pasišlykštėjimu ir nusprendžiau, kad ji atrodo kaip kiaulės pasturgalis.

— Pažinojau tavo motiną nuo senų laikų, — toliau kalbėjo žmogėnas.

Norėjau išeiti. Saulė kepino pro salono langą. Norėdamas išlįsti iš savo vietos, būčiau turėjęs praeiti pernelyg arti jo kūno. Pietūs sukilo gerklėje. Jis stebėjo mane pro du godžius akių plyšius ir neatlyžo.

— Ji buvo labai valdinga, tavo motina.

Vyriškis pasilenkė virš stalo, užtverdamas man kelią.

— Taip paslaptingai išvyko. Juk buvo jaunamartė? — pasakė ir patenkintas atsiduso.

Aš nusi... atsiprašau, prasispraudžiau pro jį ir nusigavau į denį. Kamino priedangoje, kur nebuvau matomas iš salono, atleidau vadžias. Verčiau viską lauk, iš viso kūno sunkėsi prakaitas ir gėda. Galiausiai susmukau ant dėžės tarp keliaujančių trečiąja klase.

Ant denio keleiviai būdavo ištisomis paromis. Čia pat miegodavo ir valgydavo savo maistą. Jie nustebę spoksojo į mane, bet paliko ramybėje. Kelias valandas išsėdėjau be palto.

Garlaivio mentės stūmė mus į priekį, tuo tarpu aš atsigaivelėjęs ėmiau kurti mūšio planą, kaip ištverti dienas ir naktis garlaivyje.

Pirmas punktas: turiu paruošti vyriškiui suktų klausimų. Apie asmeniškus reikalus. Šeimą, ekonominę padėtį. Reikia apsimesti, jog žinau, kad jis blefuoja ir vienu, ir kitu klausimu.

Antras punktas: turiu atremti visus komentarus apie Andersą, Diną ir bet ką kitą iš Reinsneso giminės.

Trečias punktas: turiu būtinai atkreipti jo dėmesį į tai, kad jo krenkšėjimas ir knarkimas trikdo miegą ir kelia šleikštulį.

Šiek tiek nusiraminau. Galiausiai sugebėjau netgi įžvelgti visos situacijos komiškumą. Buvau pakeliui į namus.

Man dingtelėjo, kad bet kokia bendruomenė turi savo įstatymus. Tie, kurie galioja užeigose arba medicinos fakultete Kopenhagoje, visiškai netinkami šiame prasmirdusiame garlaivyje, slenkančiame palei Norvegijos pakrantę. Pavydas ir piktdžiuga turėjo kitus balsus ir kitas formas. Teko vėl uoliai mokytis taisyklių, jei norėjau pritapti. Ko gera, būdamas vaikas, jų kaip reikiant neišmokau. Reinsnese gyvenau apsaugotas.

Iki vakarienės planas buvo gatavas. Kai vyriškis atžirgliojo prie stalo ir paklausė, ar praėjo blogumas dabar, jūrai nurimus, pasijutau kaip nepatyręs teatro režisierius.

— Esu labai jautrus stalo draugijai. Kartais kvailos šnekos gali mane susargdinti, — tariau aš.

Vyriškis stabtelėjo nespėjęs nuleisti savo kresno kūno į kėdę ir visas paraudonavo. Bet nedrįso paklausti, ar apie jį kalbu. Pirmą raundą laimėjau! Bet neilgai džiaugiausi pergale. Jis su apsimestu mandagumu paklausė, kuo užsiėmiau Kopenhagoje.

— Studijavau.

— O, taip, girdėjau apie tai prieš daugel metų. Ir kuo gi bus studentas?

Kambarinė atnešė kavinuką ir aš pasinaudojau proga pakeisti temą jam neatsakydamas.

— Jūs neturite sūnaus, studijuojančio Kopenhagoje, jei tiek daug klausinėjate?

— Na, nebūtinai dėl to, bet...

— Ne, tai lemta ne kiekvienam, juk siaubingai brangu. Ar kava gera?

— Taip, — suglumęs atsakė jis.

— Ar vakarais namie geriate kavą, arbatą ir kvietinę?

— Ne, — sutrikęs prisipažino jis ir pabandė nusijuokti.

Kiti keleiviai atkreipė dėmesį į keistą mudviejų pokalbį ir ėmė smalsiai klausytis.

— Jūs tikriausiai nevedęs? Beje, negaliu pasakyti, kad būčiau apie jus girdėjęs. Galbūt nelabai žinoma pavardė?

Vyriškis nervingai valgė, tačiau, patekęs į spąstus, tarp kąsnių atsakė, kad iš tiesų nevedęs.

— Atspėjau. Neįsižeiskite, — tariau įsijautęs į režisieriaus vaidmenį.

Vyriškis nudelbė akis, dėbtelėjo į bendrakeleivius ir vėl ėmė kimšti. Tarsi kūrentų garo katilą.

Pora, kartu su mumis sėdinti prie stalo, abu kartus ne savo noru tapo liudytojais. Mačiau, kad jie mano pusėje. Jie keliavo į Tromsę aplankyti dukters. Nieką daugiau apie juos težinojau, nes inkvizitorius neleido jiems prasižioti.

— Jūs minėjote Andersą? Kada esate jį sutikęs? — paklausiau ir tuo metu, kai jis sriūbtelėjo kavos, išsiviepiau.

— Tai buvo gal... Taip, Lofotene šešiasdešimt pirmaisiais.

— Tikrai? Ar su juo prekiaujate?

— Ne visai...

— Aplankėte jį laive?

— Ne, — išsisukinėdamas atsakė jis ir pastūmė lėkštę.

— Bet gerai jį pažinojote? Svečiavotės Reinsnese pas Diną Grenelv?

— Ne, ne visai...

— Bet buvote susipažinęs su žvejybos ir krautuvės reikalais?

— Išgirsti juk tai šį, tai tą...

— Turbūt ten, iš kur esate kilęs, tai geriausias būdas neatsilikti nuo gyvenimo? Šį tą nugirsti? Paskui perduoti toliau? Irgi savotiškas verslas. Ar praturtėjote?

Jis nebegalėjo pakęsti tokio įžūlumo. Sunkiai pakilo. Akimirką įrėmė delnus į kelius ir pažiūrėjo žemėn. Tada išėjo iš salono veidu kaip saulėtekis ir kakta kaip jūros skalaujama uola.

Jam išėjus, prie stalo pasidarė tylu. O aš nebandžiau atsiprašyti nei pratęsti pokalbio. Giliai širdyje jutau, kad šiek tiek persistengiau. Kad tokiems negalima taip nuosekliai keršyti. Vien dėl to, kad piktumo jis turi daugiau nei proto. Jo nepakako suprasti, kaip smarkiai galima įžeisti žmones. Jis taip pat negalėjo žinoti, kad vien ištartas Dinos vardas sukeldavo nevaldomą jėgų ir jausmų griūtį.

Svyravau tarp apgailestavimo ir triumfo. Tačiau padėjo, kad moteris žilais plaukais linktelėjo, kai sutikau jos žvilgsnį, paduodamas jai silkinę.

— Taip puiku, kad naktys eina šviesyn ir šviesyn, kuo toliau keliaujam į šiaurę, — švelniai tarė ji.

— Taip, — atsakiau jausdamas dėkingumą. — Buvau beveik pamiršęs.

— Tai mūsų pirmoji kelionė į šiuos kraštus, mes taip sužavėti, kad beveik nemiegame. Jums turėjo būti nelengva iš čia išvažiuoti į Kopenhagą?

— O, turbūt gerai pasimokyti ir pamatyti kitokių dalykų negu namie, — tarė vyras.

— Tiesa, — atsakiau.

— Gali net būti sunku vėl grįžti namo. Ypač kai tampi tokio dėmesio objektu, — linksmai pasakė vyriškis ir linktelėjo durų link.

— Bet šįkart puikiai laikėtės! — sušnabždėjo stalo kaimynė ir pakreipė galvą.

Naktį miegojau, nors vyras ir knarkė. O gal nedrįso knarkti. Neturėjau jokio įrodymo. Tačiau kitą rytą jis nusikraustė prie kito stalo. Salone netruko pasklisti jo inkvizitoriškas balsas: patenkinta veido išraiška taikliai, neskubėdamas demaskavo vienas varžytines ir du šeimyninius skandalus. Jo kaimynai vis labiau ir labiau tilo nunarindami galvas. Tuo metu garlaivio mentės stūmė mus per Vestfiordą.

Vyriškis išlipo, tačiau neatrodė, kad kas nors būtų pajutęs didelę netektį. Oras pagerėjo ir vyrų kajutėje, ir salone.

Naktį pabudau susapnavęs sapną. Jutau kūne plintant tuščią užuojautą. Žinojau, kad sapnavau nesimpatingąjį bendrakeleivį, tačiau neįstengiau prisiminti, ką būtent.

Rodos, pajutau gailestį, nes pamačiau, koks jis piktas žmogus. Buvo daug liudytojų. Tačiau, be šleikštaus jausmo, daugiau nieko neprisiminiau.

Nežinau, ko tikėjausi, kai tarp žalių laukų pamačiau išnyrant Reinsneso trobesius. Man pasidarė sunku stovėti tarp nepažįstamų žmonių. Dėjausi susirūpinęs bagažu ir porą kartų nėriau į kelioninį krepšį, norėdamas sutvarkyti keletą popierių ir ištraukti du laiškus, kuriuos galvojau atiduoti paštininkui. Tai porai laiškų suradau aštuonis šilingus ir pamačiau juos pranykstant paštininko krepšyje, kai prie laivo šono prisišvartavo valtis.

Mane užplūdo jausmas, jog esu visiškai svetimas. Susikaupiau, kai valtyje atpažinau Andersą. Jis pats irklavo. Akimirką pamaniau, jog imsiu ašaroti. Tačiau praėjo. Sumosavau ir sušukau lyg ir „Ei, ei!“, nes man dingtelėjo, jog taip priimta.

Nesitikėjau, kad Andersas per tuos metus bus spėjęs taip pražilti ir pasenti. Nesitikėjau išvysti naujos valties ir nepažįstamo vaikinuko jute. Neprisiminiau, kad jūra anapus salelių taip toli nusitęsusi. Ir kad salelės tokios mažos, sunykusios saulės šviesoje. Arba kad Anderso tokios šiurkščios rankos.

Neatpažinau ir sandėlių. Kaip apsilaupę Andreaso prieplaukos dažai! Ir trobesiai tarsi susitraukę. Kaip gali būti, kad iš skalbyklos rūkstantis dūmas toks plonas? Ir žmonės paplūdimyje! Kodėl jie žiūri į mane, lyg būčiau vaiduoklis? Grįžau namo ar tesu svečias pas svetimus žmones, kurie tik perskaitė mano pavardę keleivių sąraše iš laikraščio? Ką, po galais, čia veikiu?

Ar taip turi jaustis, kai po tokio ilgo laiko grįžti namo?

Staiga pasijutau, kaip, anot žmonių, jaučiasi skęstantieji. Prieš akis ėmė plaukti visas gyvenimas. Baisiai greitai. Apsvaigęs ir lyg sudaužytas, stipriai nusitvėriau borto ir laukiau, kol tai baigsis. Viskas sumišo su idiotiška Pero Giunto biografija. Bailys, niekšas ir avantiūristas. Kaip aš. Bangos puta, pasiklydusi plačiojoje jūroje. O kai pagaliau pasiekė žemę, atsidūrė svetimame krante.

Tomo ir Stinės dukra Sara turėjo nuolatinį darbą — krautuvės kontoroje Andersui balsu skaitydavo laiškus ir laikraščius. Dabar skaitė, jog visi fiordai pilni silkių, o Stranstedas užtvindytas statinėmis ir žmonėmis, besisiūlančiais sūdyti žuvis už mokestį arba tam tikrą pelno dalį.

— Mes bandysime sūdyti čia, Reinsnese, — pasakė Andersas ir pažvelgė į Sarą, tarsi ji būtų jo kompanionė. — Po galais! Įsigysime daugiau tinklų silkėms gaudyti!

Andersas smogė kumščiu į kontoros stalą taip, jog net suskambėjo. Smakras buvo atsikišęs, o akys juokėsi. Jis buvo kaip gluosniai vėliavos kalne. Per audrą jie palinkdavo prie pat žemės. Tačiau nenulūždavo. Vėjui nurimus, vėl stovėdavo tiesūs ir purtydavo viršūnes, tarsi nieko jiems nebūtų atsitikę.

Per paskutinę Lofoteno žūklę Andersas pastebėjo, jog naktį ėmė prasčiau matyti. Iš pradžių kaltino blogą orą, siautusį visą žiemos pabaigą, vertusį daug laiko praleisti ant kranto ir tai vienur, tai kitur pridariusį daug žalos ūkiams ir laivams. Tačiau kalta ne vien pasišiaušusi jūra ir pietvakarių vėjas. Kažkas pasidarę ir akims, skundėsi jis.

9*

Tomas draugiškai žiūrėjo į mane viena mėlyna ir viena ruda akimi. Nesupratau, kaip galėjome taip nesutarti prieš man išvažiuojant. Tačiau daug nesikalbėjome.

Hana būdavo liudytoja visko, ką aš veikdavau. Bet jos nebebuvo.

— Jai ten gerai. Nedažnai parvažiuoja, — pasakė Stinė, niekada nemėgstanti tuščiažodžiauti.

Sara užaugo. Reta laukinė gėlė, alkanai dėliojanti raidę prie raidės, kol šios duoda prasmę. Tą žiemą Andersas pasamdė ją skaityti jam laikraščio. Jie buvo tvirtai susitarę dėl didelės tūtos rudojo cukraus šeštadieniais ir medžiagos suknelei, kai kitą vasarą jis grįš iš Bergeno.

Tas vaikas, matyt, jau gimė labai senas. Ji šiek tiek vilko vieną koją. Mačiau, kad linkusi šleivoti. Pasisodinęs ant kelių, masažuodavau pėdą. Tada ji sėdėdavo tyliai kaip pelytė.

— Ar žinai, kad esi panaši į Haną?

Ji linktelėjo ir įsitaisė patogiau.

— Tu į nieką čia nepanašus! — pasakė ji rimtomis akimis.

9 skyrius

Ieškodamas Dinos pėdsakų sandėliukuose ir stalčiuose, supratau, jog laužau pažadą, kurį pats sau daviau būdamas septyniolikos metų: niekada jos nepaisyti, jei tik pirma neišties man rankos.

Vieną vakarą, kai Andersas dirbo krautuvės kontoroje, nuslinkau pas jį.

Vėjas nedrąsiai judino medžių vainikus alėjoje. Oras aštriai kvepėjo šalčiu. Ilgėjausi užeigų ir studentiško gyvenimo. Tokia gamta pažadino man sąžinės graužimą ir nerimą, pasijutau vienišas. Nebuvau nei žvejys, nei žemdirbys, nei medžiotojas. Nebuvau ir pirklys. Matyt, ji taip pat tai matė. Reinsnese veikiau nieką daugiau, kaip Johanas kadaise. Bet šįvakar norėjau pasielgti netradiciškai.

Su paskutiniais Havanos cigarais iš Kopenhagos liemenės kišenėje nuėjau pas Andersą nelabai žinodamas, kaip su juo suartėti.

Jis akivaizdžiai apsidžiaugė. Užvertė buhalterines knygas ir nustūmė į šoną. Tada pripylė taureles romo ir pakvietė atsisėsti į šezlongą, ten stovintį nuo Nylso laikų. Jis buvo nušiuręs, girgždančiomis spyruoklėmis ir apspurusiais kutais prie ranktūrių. Dėmėtas nuo nevalyvų žvejų ir degtinės.

Paklausiau, kuo jis užsiėmęs. Andersas išsamiai papasakojo apie planus pirkti tinklą silkėms gaudyti. Leidau jam kurį laiką kalbėti, linkčiodamas ir klausinėdamas.

Kai jis atsistojo pripilti taurelių, tiesiai tariau:

— Ketinu rašyti Dinai.

Jis stovėjo į mane nugara, tačiau pastebėjau, kaip virptelėjo rankos ir sprandas. Paskui jis sustingo ir, rodės, stovės taip amžinai. Galiausiai atsisuko ir pažvelgė į mane.

— To niekas negali tau uždrausti.

Jis padavė man taurelę.

— Ar turi adresą?

Jis kilstelėjo taurelę ir ėmė iš lėto siurbčioti. Paskui prabilo:

— Siunčiau vieną laišką po kito... Vienu adresu Berlyne. Negavau jokio atsakymo. Iš manęs prastas rašytojas. Dabar nustojau. Tik viliuosi, kad jai gerai sekasi.

Nurijau seiles ir pajutau kylant niršulį. Turėjau nudelbti akis.

— Tavo laiškai negrįždavo?

— Ne.

— Vadinasi, juos gaudavo!

— Taigi...

— Bet neatsakė, — apmaudžiai tariau ir susiverčiau romą.

Jis tylėjo.

— Bet tu turi adresą?

— Taip, bet ji ten turbūt nebegyvena. Berlynas — didelis miestas.

— Taip, o pasaulis — dar didesnis, — sausai pridūriau.

Jis pažiūrėjo į mane ir tarė:

— Kodėl panorai dabar rašyti, kai nesi rašęs lig šiol?

— Viskam savas laikas, — pasakiau išsisukdamas.

Jis linktelėjo.

— Sunkūs buvo laikai... Bet dabar pirksiu tinklą. Aš pasitikiu silkėmis... Ką rašysi? Nerašyk, kad blogai sekasi. Jai geriau nežinoti.

— Teisybė.

Patylėjome, tada kalbėjau toliau:

— Pagaliau parašysiu apie savo neapykantą.

Jo akys priminė tas, kurias mačiau prie Dybėlo rinkdamas sužeistuosius. Jose dar buvo gyvybės.

— Tu neapkenti savo motinos?

— Deja, taip.

— Esi protingas, bet griežtas, — iš lėto pasakė jis.

— O tu? Tu taip pat protingas. Ar turėjai tiek proto, kad neapkęstum?

— Ne, — atsakė jis, atsitiesė ir pažvelgė į mane. — Aš nesukurtas tiek daug statyti ant kortos. Neapykanta? Ne.

— Bet kaip sugebėjai išsilaikyti?

— Darbas! — Jis pabandė nusijuokti. Plekštelėjo sau per šlaunį ir kita ranka persibraukė žilus plaukus.

Nepadėjau jam juoktis. Dėjausi pamiršęs, kaip vyrai įveikia sunkumus.

— Ar niekada nepriekaištavai jai, kad jos tiesiog nebuvo, kai grįžai namo iš Bergeno, viską praradęs?

— Ne ji nusiuntė laivą jūros dugnan, — tvirtai pasakė jis.

— Bet *jos* nebuvo, kai grįžai namo!

Valandėlę jis sėdėjo palinkęs į priekį, alkūnes įrėmęs į kelius ir nusvarinęs plaštakas. Kaip pavargęs žvejys, laimingai grįžęs į krantą ir visą savo triūsą išpūtęs į orą su pirmos pypkės dūmu.

— Ji turėjo savų priežasčių, — pagaliau tarė.

— Kokių priežasčių?

Jis pažiūrėjo tiesiai į mane. Žvilgsnis buvo toks griežtas, jog net krūptelėjau. Ne Anderso žvilgsnis. Vaiduoklio.

— Tau, Benjaminai, turėtų būti geriausiai žinoma.

— Ką turi galvoje? — sušnabždėjau.

Ar netroškau to ilgus metus? Kad kas nors pasakytų: „Aš viską žinau!" Dabar galbūt taip ir atsitiko. Išgirsiu Teisybę. Ar atlaikysiu?

— Ką turi galvoje? — pakartojau.

— Ji man pasisakė, kodėl išvažiuoja. Prašė mane viskuo čia pasirūpinti.

Negalėjau matyti jo veido. Buvo nukreiptas į grindų tamsą.

— Ji palaimino mane ir visus mano darbus, — pagaliau tyliai pasakė jis.

— Palaimino?

— Taip, kaip senovės patriarchai, apie kuriuos skaitome Biblijoje... Ji davė man savo palaiminimą.

— Paskui išplaukei ir „Motušė Karena" su įgula ir kroviniu nugarmėjo dugnan? — pasakiau. Negalėjau susivaldyti.

— Palaiminimą ji paliko. Laiške. Bet prieš tai papasakojo, kodėl turi išvažiuoti.

Lempoje baigė degti žibalas, ir ji ėmė rūkti. Atsistojau ir užgesinau. Tamsa mus suvedė. Grėsmingai arti. Nuėjau prie lango.

— Ar galiu pamatyti tą palaiminimą? — paklausiau.

— Iškart jį sudeginau.

— Kodėl?

— Galėjo pakliūti į rankas, kam nereikia.

Jis žino! Gulėjau padėjęs galvą ant trinkos ir laukiau kirvio. Burna išdžiūvo, o protas atsisakė padėti. Tai galas. Andersas žinojo viską, neprasitardamas man nė žodžiu!

— Ar palaiminimas buvo toks stiprus, jog turėjai sudeginti?

Stengiausi šnekėti normaliu balsu. Stengiausi net suteikti jam vaikiško pavydo gaidelę.

— Taip, galima sakyti. Į tą palaiminimą daug buvo įdėta, — tarė jis.

— Ir su niekuo nenori juo pasidalyti?

— Ne!

— Ir su manimi ne?

— Mažiausiai su tavimi, Benjaminai.

Įsižiūrėjau į juodą dumblių apvadą aplink įlanką. Prisiminiau, kad vaikystėje bijodavau jo tamsiais vakarais. Bijodavau ir jo kvapo. Stebeilijau į mėnulį. Vienišą auksinį kablelį be galo tuščiame violetiniame knygos puslapyje.

Štai ką parašiau:

Reinsnesas, 1869 m. sausio 15 d.

Dina,
aš, Tavo sūnus Benjaminas, rašau Tau dėl Anderso ir Reinsneso.

Nuo tada, kai išvažiavai, praėjo daug laiko. O Andersas iš Tavęs nesulaukė jokios žinutės. Metai tie buvo jam sunkūs. Jūroje prarado „Motušę Kareną“, kaip žinai. Visi kiti žuvo. Antonas taip pat. Niekas nebuvo apdrausta. Dvejus metus iš eilės nesisekė žūklė, daug kartų keitėsi krautuvės tarnautojas.

Tikriausiai Andersas apie tai bus pasakojęs. Rašau ne dėl to. Prašau Tave pranešti Andersui, ar esi gyva, nes jam reikia vesti iš naujo. Jis labai vienišas, kitaip nepavadinsi. Tu galėtum išlaisvinti jį nuo santuokos saitų arba atsiųsti kitokią žinią. Jeigu neduosi jokio ženklo, kad esi gyva, nežinau, kaip viskas bus.

Tomui, Stinei ir vaikams einasi puikiai. Olinė pradeda senti. Pas lensmaną visi sveiki, kiek man žinoma. Hana nutekėjusi į Lofoteną.

Tavo sūnus Benjaminas Grenelvas

P.S. Jeigu šis laiškas patektų į rankas kam nors kitam nei Dinai, prašau atsakyti vietoj jos.

B.G.

Pats nusiyriau su laišku prie garlaivio. Tarsi bijodamas, kad jį pamatys krautuvės tarnautojas ir kaži ką pamanys.

Galėjau papasakoti, kiek laiko būsiu Reinsnese arba kad išlaikiau egzaminus ir tikiuosi kur nors gauti praktikanto vietą. Bet aš nerašiau nuo savęs. Tai ji turėjo pastebėti.

Iš ko ji gyvena? Anot Anderso, jis nieko jai nesiuntęs. Kartais vaizduodavausi ją sėdint po tiltu kokiame nors mieste. Nešvariais, suveltais plaukais ir paišinu veidu. Kūną pridengusi skarmalais, neskalbtais daugelį mėnesių. Kartais matydavau ją ant pakylos koncertų salėje juoda šilkine suknele, žvilgančiais plaukais, krentančiais ant pečių, ir violončele glėbyje, o žmonės pagarbiai klausydavosi.

Ko nors per vidurį nebūdavo.

Bandžiau dar iškvosti Andersą, ką jis mano. Bet greitai supratau, jog jam tai kančia. Išvažiuodama ji pasiėmė esminę Anderso dalį. Kaži ar jis drįso įvertinti žalą.

Kartais žmogus daro kvailystes, kurios vėliau pasirodo esančios savotiška atgaila. Aš lydėjau Andersą į Lofoteną. Tikėdamasis, kad jam tai bus daugiau paguoda nei nauda.

Gavau užduotį tvarkyti popierius ir parduoti skirtą krovinį. Ir šiaip padėti ten, kur manęs prireiks.

Išplaukėme naująja jekta ir dviem femberingais. Taip turėjome daugiau vietos ir sau patiems, ir žvejybos reikmenims. Iš prekybos galėjai tikėtis neblogo pelno. Ypač į žūklės pabaigą, kai žvejai mažuose laivuose baigs visas atsargas. Tada mes turėjome baigti žvejybą jekta ir už mokestį tiekti druską ir kitus reikmenis.

Aš turėjau plaukti jekta ir vesti apskaitą. Matyt, jis mane ten paskyrė norėdamas apsaugoti nuo surūdijusių žvejybos kablių ir pirštų gėlimo.

Pats labiausiai mėgo žvejoti. Galbūt dėl laisvės ir nuotykių. Nuo to sutindavę pirštai ir atsirasdavęs nežabotas gyvenimo džiaugsmas.

— Nors žūklė ir nesiseka, vis tiek žvejoti vienas malonumas. Visa kita, ko nebegalima pakeisti, turi palaukti, kol sugrįšiu iš Lofoteno, — kalbėjo Andersas.

Šia filosofija, matyt, buvo persiėmę ir jo vyrai. Jie mėgo jį, kaip škiperį. Tačiau jis turėjo kažko, kas stūmė nuo jo. Tai tvyrojo ore aplink jį. Skyrė jį iš kitų. Jis galėdavo vilkėti neperšlampamus drabužius, būti su žvejo kepure ir šnypštis į delną kaip kiti. Vis dėlto matei iš toli, jog tai žmogus, turintis valdžią. Andersą iš Reinsneso buvo galima pašiepti. Bet niekas to

nedarydavo jam už nugaros. Jis niekada nebandė įgyti pagarbos keikdamas ir šaukdamasis velnių. Viską darydavo žvilgsnis. Išraiška.

Džiaugiausi tai matydamas.

Stengiausi neparodyti, kad nekaip jaučiuosi žvejų lūšnose, klausydamasis vis tų pačių kalbų apie orą ir vėjo kryptį. Tarp žuvų vidurių ir šlapių, surūgusių drabužių tvaiko. Bandžiau atgailauti. Už ką?

Niekada nepastebėjau, kad Andersas tikrintų mano darbą. Bet žinojau, kad jis tai daro. Pasakojau įdomesnes istorijas apie savo kvailiojimus. Tada visi kartu pasijuokdavome. Bet neradau erdvės, kad galėčiau kalbėti apie gyvenimą arba paikystes Kopenhagoje.

Ne tik Reinsneso laivų įgulos pripažino mane, kaip daktarą. Tai vienas, tai kitas ateidavo ir iš kitų lūšnų. Prašydavo patarimo dėl supūliavusių pirštų, sunkių pagirių, išvaržų ir karščio.

Lofothave smulkmenos nieko nedomino. Nesvarbu, kad neturėjau praktikos. Jeigu reikia daktaro, o žmonės kalba, kad buvai Kopenhagoje mokytis daktaru, vadinasi, esi tinkamas. Čia būdavo brėžiamos storos linijos. Skaičiuojamas pelnas arba nuostolis. Gyvenimas arba mirtis.

Būti daktaru reiškė visų pagarbą, nors ir koks niekam tikęs būtum kitais atžvilgiais. Porą kartų mieliau būčiau leidęsis murkdomas žuvų kepenų statinėje, nei jutęs atlaidžią pagarbą ir skersus žvilgsnius.

Bet kai pasakiau, kad nenoriu imti visos dalies už darbą, įžeidžiau juos. Iškart suvokiau padaręs klaidą. Bet jau buvo vėlu. Jie pamatė, kad į sekinantį jų darbą nežiūriu rimtai. Neturiu supratimo apie pagarbą. Nei apie valią, kokios jiems reikia, kad ištvertų.

Raganos vaikas gali atiduoti savo dalį, nes jis — daktaras. Raganos vaikui nebūtina būti tikru žveju, nes jis vaikščios su liemene ir paltu. Tačiau jie neniurzgėjo.

Jeigu žūklė būtų nepavykusi, kaip pirmąjį kartą man būnant Lofotene, galbūt jie būtų mane užkabinę. Bet šiais metais žvejyba ėjosi gerai. Jų pyktis buvo toks pat be galo lėtas kaip menkės, ištrauktos iš jūros.

Kai Andersas stovėdavo ant denio banguojančioje jūroje, o veidas spinduliuodavo kalnų ramybe, imdavau jam pavydėti. Andersas buvo jūra. Neatrodydavo, kad jam dar ko nors reikėtų.

Negalėjau sakyti, kad man nepatinka vyrai ar darbas, kurį jie man duodavo. Bet tai buvo gyvenimas ne man. Jie tai suprato.

Ji tikriausiai tai matė, todėl nutrėmė mane prie knygų?

Vengiau degtinės ir mokyti vyrus, jog pasaulis yra šiek tiek platesnis nei kelias iki Lofoteno ir atgal. Tai būtų buvę kvaila. Tas pats kaip neįvertinti savo priešininko vien dėl to, kad jo kitokie ginklai nei mano.

Tereikėjo vieną kartą parklupti pučiant pietvakariui atvirame Vestfiorde. Arba nunešti į lovą įkaušėlį, apdorotą už gerklės laidymą. Tada suprasdavai.

Mes gyvenome gana dideliame žvejų trobos kambaryje. Vis tiek buvo ankšta. Andersas ir aš dalinomės gultu. Virš galvos turėjau lentynėlę su knygomis ir rašymo reikmenimis. Niekas jų nelietė ir nesišaipė. Tačiau pakako žvilgsnių.

Tuokart, kai Lofotene buvau naujokas, įguloje turėjome vyrą, vardu Torė. Jis kiekvieną mielą vakarą skaitydavo Bibliją. Kol vyrai sumigdavo. Visi manė, kad jis labai dievobaimingas, todėl paliko ramybėje. Tačiau pirmą šeštadienį, kai Torė įgriuvo girtas į trobą, suprato klydę. O kai jie priminė jam amžiną Biblijos skaitymą, pasirodė, kad jis buvo ką tik išmokęs skaityti. Jį apėmė manija. Jam buvo beveik penkiasdešimt, ir ką tik išmoko skaityti! Vienintelė knyga, kurią turėjo, buvo Biblija. Vieninteliai klausytojai — laivo įgula.

Mačiau prieš akis vyriškį, iškilmingai skiemenuojantį Evangeliją įgulai, kuri iš nuovargio ir nuobodybės užminga. O jis skaito ir skaito.

Staiga prisiminiau Diną ir violončelę. Prisiminiau, jog pabusdavau naktimis, nes ji per visas sienas atakuodavo mus garsais. Kiaurą naktį iš salės grumėdavo, verkdavo ir juokdavosi violončelė. Pradėjau šiek tiek geriau suprasti, ką reiškia duoti tai, ko niekas nenori priimti.

Galbūt tėra viena išeitis. Galima įsijausti į tai ir atsiduoti, kaip aš padariau odžiaus namuose.

Arba: surasti jėgų ištrūkti.

Šiaip ar taip, reikia sumokėti kainą.

Suprantama, galima išsigelbėti, jei esi juokdarys. Keliantis juoką, bet taip pat baimę. Baimę, nes kiekvienas gali pakliūti juokdariui ant liežuvio.

Juokdarys gali juoktis pats iš savęs, ir niekas nežino, ką jis tuo metu galvoja nei kam skirtas juokas.

Tačiau neįmanoma nuspręsti būti juokdariu. Juo arba esi, arba ne.

Nemanau, kad aš esu.

Džiaugiausi, kad vyriškio su Biblija šįmet nėra. Aš skaičiau neišleisdamas nė garso ir prie prasčiausios šviesos. Dalytis skaitomais žodžiais su vyrais kambaryje man atrodė tuščias laiko eikvojimas. Nejutau jokio pasididžiavimo, kad moku skaityti. Man nereikėjo vargti, kad to išmokčiau. Buvo savaime suprantama.

Mano darbai neturėjo aiškių kontūrų. Tarsi mano gyvenimas būtų buvęs veikiau pasyvi atradėjo kelionė nei kova. Nemanau, kad sugebėčiau kovoti. Taisyklės nesuprantamos. Kurį laiką turėjau talentą paklusti. Tačiau nueinu per toli ir būnu išmetamas iš žaidimo.

Ar todėl, kad esu juokdarys nevykėlis?

Kovo 17-ąją grįžome iš Lofoteno.

Apie tą dieną motušės Karenos kalendorius sakė, kad galima eiti miegoti nedegant žiburio. Tačiau laiško iš Dinos nebuvo.

Užtat gavau praktikanto vietą Frederiko klinikoje.

Gegužės mėnesį, kai turėjau anksti vykti su Andersu į Bergeną ir iš ten toliau keliauti į Kopenhagą, laiško iš jos dar nebuvo.

Dabar turėjau išvažiuoti ir nebuvau nurodęs jokio adreso Kopenhagoje. Jeigu ji norėjo man likti mįslė, tuomet ir aš jai būsiu mįslė. Gaus ieškoti manęs per Andersą.

Andersas sėdėjo ant kajutės stogo ir mojavo, kai atsitiktinai mane paėmusi škuna praslydo pro „Gulbę“ ir išplaukė iš Bergeno uosto. Nors buvo vasara, Andersas sėdėjo su žiema plaukuose ir mojavo nosine, į kurią niekada nesišnypšdavo.

— Aš esu prieš šnypštimąsi į nosinę... — pasisakė kartą, kai buvau vaikas.

Paskui Anderso veidas pamažu išbluko. Figūra susitraukė. Gunktelėjęs sprandas. Pečiai. Rankos. Buvo apsivilkęs naująjį švarką išvykimui pagerbti. Visą figūrą švarkas pavertė juoda dėme tarp stiebų.

Tada nosinė susiliejo su dangumi.

Jaučiausi taip, tarsi būčiau suaugęs vyras, išvykstantis į kelionę, o Andersas — berniukas, turintis pasilikti. Galbūt visai nebesvarbu. Kas tėvas, o kas sūnus.

Svarbiausia nebūti paliktam.

Galėjai stebėtis, kad Andersas nepaklausė, ar Dina atsakė į laišką. Ir nebandė manęs atkalbėti nuo kelionės į Kopenhagą.

Dabar Andersas plauks namo. Vakarai ims tamsėti. Didysis namas Reinsnese pasidarys didelis ir apleistas. Dusliai aidės vieniši žingsniai skersvėjuotuose koridoriuose. Atūš benamis vėjas, negailintis nieko. Nei mažo, nei didelio. Liks tušti kambariai su prislopintais garsais iš kamaros ir virtuvės. Speigas ant langų stiklų. Blogiausia tuose kambariuose, kur nieko nėra. Jis turės vaikščioti tarp gyvųjų ir mirusiųjų. Tačiau neturės nieko, kas krosnies šilumą galėtų padaryti gyvą.

Aš pats porą kartų nešiau jos skrybėlių dėžę į paplūdimį ir mačiau ją išnykstant jūroje. Būdavo vasara. Vis tiek kas kartą mirdavau iš šalčio.

Keista, kaip Andersas gebėjo išgyventi.

10 skyrius

Kopenhaga liepos mėnesį alsavo karščiu.

Porą dienų sėdėjau Plačiojoje gatvėje užtrauktomis užuolaidomis ir bandžiau atgaivinti savo žinias, kad būčiau pasiruošęs tam, kas manęs, kaip praktikanto, laukė Frederiko klinikoje.

Tarpais turėdavau pakvėpuoti grynu oru. Pasivaikščiojimai baigdavosi kurioje nors užeigoje aplink Regenseną. Nedaug sutikdavau pažįstamų. Studentai arba dirbo, arba buvo išvykę į kaimą. Akselis gyveno namuose su sava pastoriaus šeima.

Galima buvo apgailestauti atvykus į Kopenhagą vidurvasarį. Bet bandžiau kuo geriau išnaudoti tą laiką. Mokiausi, miegojau ir gėriau alų.

Vieną priešpietę padariau neįmanomą dalyką.

Pasikeičiau marškinius, prideramai apsirengiau ir nuėjau aplankyti profesoriaus šeimynos. Nelabai gražu buvo eiti be Akselio. Tačiau man šovė mintis, jog Frederiko klinikos praktikantas gali sau leisti tokius dalykus. Galbūt kur nors vyksta vasaros pobūvis ir mano apsilankymas atvertų į jį duris. Arba galėčiau pasiūlyti Sofijai ir Anai nueiti kartu į Tivolį.

Tarnaitė, greičiausiai nauja, atidariusi duris smalsiai į mane įsistebeilijo. Ne, profesorius esąs ligoninėje, o ponia ir panelės kaime.

Nepuoliau klausti, kur tas „kaimas“. Ar svarbu? Šiaip ar taip, negalėjau ten rodytis.

Vieną vakarą, iki soties prisimurdęs savigailoje ir vienatvėje, nuėjau į Kranto skersgatvį pasiteirauti Karnos.

Duryse pasirodė močiutė Dons. Nenusakomo amžiaus, išsekusiu balsu ir veidu. Tačiau judesiai žvitrūs, o akys gyvos. Ji turėjo būti pernelyg sena tokiam sunkiam darbui. Nešioti laikraščius. Šluoti gatves. Skalbti žmonėms. Vienintelė paguoda buvo sena molinė pypkutė, kurią užsirūkydavo pardavinėdama

laikraščius arba turėdama penkias laisvas minutes saulėkaitoje pritūpti ant laiptų.

Dabar ji papasakojo, jog Karnai ir šią vasarą pasisekę gauti budėtojos darbą Frederiko klinikoje. Jei viskas būsią kaip įprasta, iš ryto grįšianti numigti porą valandų.

Žodžiuose buvo justi neapibrėžtas draugiškumas. Seniai buvau nesirodęs.

Karna? Ar pagalvojau apie ją būdamas namuose?

Dabar ji tapo būtinybe. Turėjau ją pamatyti. Sukaupiau drąsą ir tą patį vakarą nukeliavau į kliniką. Ėjau per kiemą, kad galėčiau matyti, ar vyresniosios slaugės sėdi lauke su kakavos puodeliais ir mėgaujasi vakaro ramybe. Mat tada galima tikėtis, jog Karna viena palatoje arba sėdi atitvertame palatos kampelyje.

Jos sėdėjo ant suolų ir kėdžių aplink mažus staliukus tekintomis kojomis. Puodeliai su arbata ir kava tvarkingai stovėjo tarp siuvinėjamų rankdarbių ir mezginių. Jei nebūtum žinojęs, jog šalia ligoninė, būtum pamanęs, jog tai įstaiga moterims mėlynomis uniformomis. Kuodai ir kasos tvarkingai susegtos ant pakaušio, tačiau prijuostės ne visada idealiai švarios.

Kai išgirsdavai balsus ar juoką, suprasdavai, jog slaugės — užsimaskavusios moterys.

Nutaisiau rimtą miną, tarsi turėčiau konkretų reikalą. Tačiau nusprendžiau įeiti pro užpakalines duris. Tik vieną kartą pamačiau, kaip viena iš pagyvenusių slaugių perkirto koridorių. Tada sustojau ir apsimečiau, jog kažko laukiu. Nebuvo prasmės papulti į tokių moteriškių kvotą. Jos blogesnės už Olinę. Nors ir nesistengė eiti koja kojon, profesoriaus žodžiais tariant, su „antiseptikos raida“, drausmės klausimais buvo tikros slibinės.

Močiutė papasakojo, jog Karna dirbanti palėpėje, XY skyriuje. Tas skyrius man buvo pažįstamas. Ten patekdavai siaurais, stačiais laiptais. Sklandė istorija apie ką tik išoperuotą pacientą, kuris išvirto iš pintinės ir krito iš trečio aukšto, nes kažkas pamiršo uždėti dangtį. Visa laimė, kad pacientas jau buvo ligoninėje.

Palėpėje buvo dvi palatos. Moterų ir vyrų. Kiek pamenu, viršuje kiekvienoje palatoje buvo tik po tris lovas. Čia gulėjo ligoniai, sergantys užkrečiamomis ligomis arba kliedintys.

Taip pat pamenu, kad vyresnioji slaugė buvo įsikūnijęs meilumas ir kad ji, jei turėdavo laiko, vakarienei kepdavo obuolių skilteles. Ant viryklės tamsiame palėpės koridoriuje.

Teisybė, keptais obuoliais pakvipo dar apačioje.

Ji stovėjo prie viryklės. Karna! Pusiau užstota drabužių spintos ir komodos, kurioms tikriausiai nebuvo vietos „kambaryje". Taip buvo vadinama kamaraitė palatos kampe, priklausanti slaugėms.

Kai užlipau į patį viršų, kvepėjo jau ne vien obuoliais. Tvoskė aštrus tualeto kvapas. Kibirai nebuvo išpilami iki vidurnakčio, o ilga diena ėjo į pabaigą.

Nebuvo taip blogai, kad nebeapsikęstum. Taigi galėjai daryti išvadą, jog nė vienam pacientui nepaleisti viduriai.

Žiūrėjau į jos nugarą ir juosmenį. Ji negirdėjo manęs ateinant. Viską užgožė sodrus kosulys iš vienos palatos. Uniforma buvo per didelė, o prijuostės petnešos ir dirželis per ilgi. Tačiau jos formos noriai plūdo į mane. Plaukus buvo sukišusi po skarele, kaip prisiminiau ją iš karo lauko ligoninės.

Pajutau ir graudulį, ir geismą. Kas žino, kaip tai įmanoma. Tačiau mane pagavo noras paimti ją iš užpakalio, nors tuo pat metu vos neverkiau.

Vienos palatos durys buvo pravertos. Lempos žaliais gaubtais šalia lovų metė šviesą į koridorių. Galėjai įsivaizduoti, jog Karna stovi prie viryklės laukiniame žaliame miške ir laukia, kad paimčiau ją iš užpakalio.

Prie jos sijono besiglaustanti pilka katė sukniaukė į mano pusę. Karna atsisuko ir pamatė mane. Nežinau, ar nudžiugo, tačiau nusišypsojo.

Ten, viduje, po žalia miško šviesa kažkas baisingai krenkštė ir spjaudė.

— Tu? — tarė ji.

— Taip, — atsakiau.

Su Karna visada šitaip. Tą pačią akimirką, kai likdavau su ja vienas, ji tapdavo būsena. Kūno jėga. Neįstengdavau atskirti jos nuo savęs. Neįstengdavau atskirti jos nuo savo kūno, kol jos neturėdavau.

— Kaip čia patekai?

— Pro kiemą. Pro basonų ir kruvinų paklodžių rietuves, — geismingai sušnabždėjau.

— Ji gali ateiti! — ištarė tyliai, kai prisispaudžiau prie jos ir suėmiau per klubus.

„Ji“ buvo slaugė.

— Ji sėdi kieme, siuvinėja ir geria kakavą, — pasakiau.

— Meluoji! Jai skauda galvą, ir parėjo namo numigti. Turiu paduoti obuolius, — ramiai pasakė ji ir abiem rankom apkabino man kaklą.

— Aš palauksiu, — tariau prie pat jos lūpų.

— Ne, tau negalima čia likti. Mano pirmtakei buvo parodytos durys, nes už viryklės pas ją apsilankė vyriškis, kai slaugė prigulė pasnausti „kambaryje“.

Ji šnabždėjo, rankomis tvirčiau apkabindama man kaklą.

— Taigi niekas nepamanys, kad tu išdrįsi tą patį, — pasakiau.

Pasijutau tarsi apsėstas. Paimti ją už spintos palėpėje.

Palatoje vėl ėmė krenkšėti ir kosėti. Kažkas lipo laiptais, bet žingsniai nutilo aukštu žemiau. Ji greitai išsilaisvino ir kažkur nuėjo su obuoliais. Bet pirmiausia prikišo karštutėlę obuolio skiltelę man prie lūpų, kad pasitraukčiau iš kelio.

Tualeto statinės buvo išpiltos, o jas vežančių sunkių vežimų triukšmas kadai nuslopęs. Valandėlę tyliai kaip pelė tūnojau ant kėdės už spintos, kol Karna vaikščiojo su basonais, spjaudyklėmis, šlapimo stiklais ir gleivėtais, kruvinais ir snarglėtais skudurais.

Su jaudriu džiaugsmu stebėjau jos kūną, kai ji šmėkščiojo pro duris. Žalia lempų šviesa lytėjo mėlyną nakties šviesą, sklindančią pro mažus langelius stoge. Kai šviesa paliesdavo sieną, sutrukdydama tarakonams mėgautis gyvenimu, jie ordomis sprukdavo į kertes. Jaudulį maišiau su tarakonais. O katė ant mano kelių buvo rami. Kartą atsistojo ir vietoje apsisuko pasauliui, minkštomis it šilkas letenėlėmis mindžikuodama skraite. Ant mano kapšelių ir dirbančio pinties kūno.

Paskui netikėtai grįžo slaugė. Tačiau koridoriuje buvo ganėtinai tamsu, ir aš pranykau tarp patalynės, kabančios už spintos. Katė manęs vos neišdavė. Tačiau gavo draugišką spyrį, kad suprastų, jog man reikia pabūti vienam.

Senutė, padūsavusi ir nusiskundusi galva, paklausė, ar viskas gerai. Karna sučiulbėjo ištęstą „taip“ ir pasakė puikiausiai likusią nakties dalį galinti išsiversti viena.

— Instrukcijos... — atsiduso senutė ir apėjo palatas.

Supratau, kad jeigu neišeisiu dabar, rizikuoju būti pastebėtas, kai ji vėl grįš į palėpę. Todėl nulėkiau žemyn ir pasislėpiau po laiptais.

Nepaisydama instrukcijų, senutė buvo mūsų pusėje ir sugrįžo į kažkur esančią lovą.

Pagaliau už sienos išgirdau knarkimą iš dviejų vietų. Pacientai miegojo. Netrukus turėjau tapti paleistu kaliniu! Gyvenimas prisipildė akimirksnio prasmės.

Karna pasirodė duryse ir, viena ranka prisidengusi burną, kita pamojo man. Parodžiau už spintos. Buvau apie tai pagalvojęs. Šiek tiek pastumti basonus ir pasodinti ją ant suolo priešais save. Suolas buvo pakankamai žemas. Iš tiesų būtų atrodę gana nekaltai su jos sijonais aplink mane.

Bet ji ten nenorėjo. Nusivedė mane į palatą, pro širmą, kurią iš anksto buvo pastačiusi priešais vienintelę lovą, kurioje gulėjo pacientas. Jis neramiai miegojo po žalia žibaline lempa.

Tada mes atsidūrėme „kambaryje“. Tamsi kertė su Karna.

Kaip seniai tat buvo! Ji kvepėjo košės kompresais, arnika, keptais obuoliais ir šviežiu prakaitu. Su pavojinga pūlių ir saldaus kraujo priemaiša. Paslaptingai ir iš vidaus. Gaiviai ir drėgnai.

Ėmiau gaudyti orą.

Turėjome viską, ko reikėjo. Sofą prie sienos. Stalo ir kėdės tąnakt neprireikė. Ji nenorėjo būti paimama ant stalo. Turbūt jo ir kojos buvo per silpnos.

Mes plaukėme alsavime ir išskyrose palėpės „kambaryje“. Dviejų uolekčių pločio ir penkių ilgio plonomis sienomis aplinkui. Nedrįsome gaišti nusirengdami ir apsirengdami. Tiksliu išradingumu ir virpančia nekantra galima daug pasiekti.

Karna! Tebus palaimintas tavo visiškas susikaupimas net tada, kai kosėjantysis apsivertė lovoje ir ant mūsų išstenėjo savo skausmą! Tebus palaimintas tavo gebėjimas nepastebėti žaizdų, šašų ir pūlių, kraujo, neplautų kolbų ir indų. Basonų! Tų, kurių šilti moliniai dubenys ir oda aptrauktos, ašutais kimštos briaunos. Žinai, jie niekada nebūna visai švarūs! Karna!

Tu įšventinai mane į praktikantus Frederiko klinikoje. Sugebėjai! Net po to, kai Bangui tvirtinau, jog stuburo smegenys yra galvos smegenų uodega, tu sugebėjai.

Karna!

Vėliau gavau pasitikėjimo savimi ir trijų šimtų talerių algą. Tą naktį daug nekalbėjome. Vieta buvo ne šnekoms. Laikas reikalavo veikti.

Kartą sušnabždėjau jos vardą. To buvo per daug. Ji užspaudė man burną ir nujojo su manimi.

Paskui nusėlinau laiptais žemyn, lengvas kaip naktinis drugelis. Tarpais suklupdavau tamsoje tarp žalios šviesos, krintančios pro durų plyšius. Tarp kvapų ir galimo demaskavimo. Ir buvau laimingas, kad esu Kopenhagoje!

Karna! Tai buvo prieš tai, kai ėmiau galvoti kaip senis. Prieš tai, kai tave nužudžiau.

Tai buvo tada, kai tebesapnuodavau Dinos laiškus.

Būdavo, pabundu rytą ir moku juos atmintinai. Tačiau su paštu neateidavo nieko.

Užtat atėjo ruduo. Man buvo lemta ne tik būti naktiniu drugeliu Frederiko klinikos palėpėje. Buvau vienas iš laimingų išrinktųjų, kurie turėjo pradėti praktikanto tarnybą.

Mažame mediniame namuke budėjo tas pats vartų sargas, kurį prisiminiau iš savanoriškos tarnybos. Atrodė taip, tarsi tada, kai mačiau jį paskutinįkart, būtų nukirpęs savo gyvenimo siūlą ir vėl atgijęs, vos man pasirodžius. Viskas buvo nepasikeitę. Net dėmė švarke. Klausimai ir balsas lygiai tokie pat kaip anksčiau.

— Ką turite krepšyje? Kur einate? Ar esate susitaręs?

Galėjai juoktis, jei tik įstengei. Jis tikrai nebuvo toks baisus kaip tada, kai pirmą kartą įėjau pro geležinius vartus. Prieš išlaikydamas egzaminą. Tada su sargu pasisveikinau taip, tarsi jis būtų karaliaus asmens sargybinis. Dabar tik pasakiau:

— Man reikia pas vyriausiąjį chirurgą!

Jis įtariai linktelėjo, apsimetė manęs neatpažinęs ir ėmė aiškinti, kur eiti.

— Aš žinau kelią, — trumpai pasakiau.

Vyriausiasis chirurgas vis dėlto mane atpažino. Tai man įkvėpė drąsos.

Pasiteiravau Akselio. Sužinojau, kad jis, kaip buvo sakoma, maršrute.

O kur aš gimęs? Chirurgas norėjo mane įrašyti į savo popierius.

Kai atsakiau, jis skrebindamas plunksną tarė:

— Taip, taip, teisybė. Tamsta esate daniškai kalbantis norvegas.

Nebuvau tikras, ar jis iš manęs nesišaipo, todėl neatsakiau.

— Vadinasi, esate vienas iš dešimties, kurie rytoj renkasi. Lygiai pusę aštuonių palatoje P, ten, kur prasideda vizitacija. Būtų pagirtina, jei ateitumėte per priekinį kiemą, pro klasės koridorių, pakiltumėte į siaurą vestibiulį šalia „bažnyčios" ir ten pasikabintumėte paltą. Savanoriai ir praktikantai pernelyg dažnai atbėga paskutinę minutę, tiesiai iš Amalijos gatvės su paltu ir viskuo. Blogas įprotis!

— Aš žinau taisykles, — pasakiau ir nusilenkiau.

— Visi žino taisykles. Tačiau ponas Sakstorfas nori, kad jų būtų laikomasi!

Nieko daugiau nesakiau, dar kartą nusilenkiau ir nuėjau prie durų.

Tada atsidūriau viso to viduje. Reinsnesas liko be galo toli. Ana buvo nukirsta ranka.

Kai Karna dirbdavo, aš miegodavau, ir priešingai. Bet būdavo, kad nueinu į palėpę. Kartais ji priimdavo mano bėdą. Bet retkarčiais nusišluostydavo prakaitą ir išvydavo mane lauk. Frederiko klinikos palėpė nebuvo tinkama vieta garsiai ginčytis.

Tačiau dovanėles ji paimdavo. Ypač sekmadieniais, kai su jomis ateidavau pas ją į namus. Močiutė tebežiūrėjo į mane mandagiai ir skeptiškai.

Vieną dieną, kai su Akseliu gėrėm kavą klinikos kieme, aš pasakiau — tarsi pats sau:

— Ana? Kaip sekasi Anai?

Jis žvilgtelėjo į mane.

— Ana Londone!

Aš linktelėjau ir daugiau nebeklausiau.

Gavau laišką iš Anderso. Jis daug tikėjosi iš žvejybos tinklais ir silkių sūdymo.

Toks buvo mūsų gyvenimas.

11 skyrius

„Karas yra natūrali žmonių būsena“, — pareiškė Bismarkas. Jis pademonstravo nuostabiausią iš visų savo savybių: padarė taip, kad visa Europa tapo neutrali. Niekas nepadėjo Prancūzijai, kai su savo penkiais šimtais trisdešimt penkiais tūkstančiais vyrų Bismarkas prancūzų „triumfo žygį nuo Strasbūro iki Berlyno“ pavertė kruvinu pralaimėjimu.

Buvo pasakojamos šmaikščios istorijos, kaip imperatorienė Eugenija, sėdėdama Paryžiuje, uždraudusi vyrui grįžti iš žygio pabrukta uodega. Įsivaizdavau, kaip sergantis imperatorius tarsi koks kliuvinys tampomas tarp karinės technikos ir bagažo. Imperatoriaus apsiaustas buvo permirkęs krauju ir nutrintas, o paskutinis šampano kamštis kadai iššautas.

Kai Bismarkas nuvertė imperatorių, imperatorienė pabėgo į Londoną. Kaip daugelis kitų, tapatinausi su imperatoriumi ir niekinau pasprukusią jos didenybę.

Tuo metu Paryžius kunkuliavo. Buvo tvirtinama, kad Bismarkas nusijuokęs ir pasakęs: „Revoliucija Paryžiuje man nerūpi, aš esu kelyje į ten!“

Taip ir buvo. Staiga nuo Paryžiaus iki Kopenhagos pasidarė gąsdinamai arti. Prasidėjo apgula. Suspaudė kaip geležinis diržas. Jis, kaip žinia, Paryžių pavertė kalėjimu. Mes sužinojome apie badą, šaltį ir neviltį. Turtingieji jau seniai buvo išvykę. Vargšai pasiliko mirti badu. Tokios atšiaurios žiemos neprisiminė niekas. Buvo kalbama, jog mirtis Paryžiuje turėjo du pagalbininkus. Badą ir šaltį. Tačiau paskui buvo dar baisiau. Neapykanta tiems, kurie kapituliavo ir pasidavė Bismarkui, sukėlė patriotizmo protrūkį, nukreiptą prieš Nacionalinį susirinkimą ir turtinguosius piliečius.

Komuna tapo neturtėlių „Sezamai, atsiverk“. Vėliau miestelėnai pasirodė esą blogesni už kareivius. Tą gegužės dieną, kai versaliečių būriai įžengė į Paryžių, beprotybė tapo faktu. Tarsi uodų spiečiuje į darbą būtų buvęs paleistas didžiulis

musmušis. Žmogaus gyvybė buvo verta ne daugiau kaip batai ar uniformos sagos. Versaliečiai šaudė belaisvius, o Paryžiuje paskelbė, jog už vieną galvą švento keršto vardu kris trys galvos. Paryžius skendėjo liepsnose.

Griaukit, nes gyvenimas trumpas! Paskui būsite laimingi naujoje visuomenėje!

Galiausiai Nacionalinis susirinkimas pripažino Tjerą didvyriu. Pastarojo įsakymu buvo likviduota trisdešimt tūkstančių žmonių.

O aš tuo metu vaikščiojau iš Frederiko klinikos į Plačiąją gatvę, kaip atsiskyrėlis — į belangį bokštą. Viena, kas iš tikrųjų man darė įspūdį, buvo košmariški sapnai, jog Dina Paryžiuje. Mačiau ją Per Lašezo kapinėse, gulinčią lavonų krūvoje po egzekucijos.

Naktis po nakties mačiau, kaip ji bando išsikapanoti iš lavonų kalno. Kaip pamažu, bet nuolat ją vėl ten įtraukia. Galiausiai likdavo kyšoti tik dalis pėdos.

Nepamenu, jog kada nors būčiau atkreipęs į tai dėmesį, tačiau, matyt, atkreipiau. Dešinės kojos mažasis pirštelis buvo be nago.

Ilgainiui sapnai man tapo artimesni negu tai, kas vyko ligoninėje.

Visas gyvenimas tebuvo rūpestis išeiti įvairias temas: apie naują migdomąjį vaistą chloralio hidratą, jo didžiulę naudą žmonijai ir medicinos mokslui. Eterio narkozę. Arba sifilio temą. Jo pirminius, antrinius ir tretinius požymius. Šaltus duomenis apie tai, jog sifilio poveikis nervų ir kraujo apytakos sistemoms nėra pakankamai ištirtas, tad gydymas nėra sėkmingas. Tačiau galima skirti gyvsidabrio tepalo. Arba kalomelio — gerti. Abiem atvejais siekiama sukelti vėmimą, kad pacientas mažų mažiausia penkiolika, daugiausia — dvidešimt penkias paras kasdien pašalintų nuo trijų iki šešių svarų tąsių gleivių.

Tą pačią naktį, kai Dinos pėda pranyko lavonų kalne, sapne prisipažinau nužudęs rusą. Lensmanas reagavo taip, kaip ir reikėjo tikėtis. Įtūžo, kad savo šeimoje turi tokį kaip aš.

Kitą dieną per rytinę vizitaciją su visa šutve lankydamas palatas planavau, kaip reiks prastumti teismą. Antroje palatoje

gulėjo jaunas vyras sužeista koja. Tikriausiai buvau ir jį susapnavęs, nes atrodė apgailėtinai.

Antklodė buvo nuklota, ir vienam iš naujųjų rudens kurso studentų buvo liepta pakelti koją. Į mus plūstelėjo šiltas garas ir nenusakoma smarvė. Akselis turėjo uždėti naują garuojantį avižinės košės kompresą. Bet pirmiausia reikėjo apžiūrėti ir apibūdinti didelį gumbą virš žaizdos. Profesorius gausiai išspaudė žalių pūlių.

Studentas, laikantis koją, ėmė pamažu svyruoti. Aš stovėjau kitoje lovos pusėje, tad negalėjau niekuo padėti. Tačiau spėjau pagalvoti: pakanka nugriūti, ir tau baigta.

Išgirdome nemalonų garsą, kai studentas kietai bumbtelėjo ant grindų.

— Išneškit! — paliepė vyriausiasis chirurgas.

Taip ir buvo padaryta. Daugiau apie jį nebegirdėjome. Kaip viskas paprasta. Tiesiog pargriūti.

Kai įsivaizdavau savo teismą, rodėsi, tarsi klausyčiausi ilgos, nuobodžios paskaitos apie plaučių tuberkuliozę, neva pagydomą asfalto alyva. Jei kreipiamasi į gydytoją ankstyvojoje stadijoje!

Jau iš anksto jutau šaltą teisėjų panieką. Jie, suprantama, patikėtų mano žodžiais.

Nesvarbu, kas. Ar cypė, ar tuberkuliozė. Stūmiau tai nuo savęs kaip kančios farsą. Žmogus yra kančia. Ir juokingumas. Negalėjau tikėtis pabėgti.

Kurį laiką studentai ir praktikantai, per pertraukas ramstydami koridorių sienas, kalbėdavo apie neandertalietį. Manęs netraukė tokios diskusijos dėl diskusijų. Rodyti akivaizdų savo žinių trūkumą stoviniuojant koridoriuje atrodė paviršutiniška ir tikrai ne tai, dėl ko būtų verta gyventi ar mirti. Mano tikslai paprasti, bet teisingi, maniau aš.

Nežinau, kada pirmą kartą suvokiau, jog rusas grįžo pas mane. Per ją. Per teismo procesą. Košmarai dažnai būdavo neryškūs. Vieną naktį buvau vabzdys, bandantis įlįsti į senų lapų krūvą ir išsigelbėti. Kad ir kaip kapanojausi, naudos buvo maža.

Ji nerašo! Kodėl, po velniais, nerašo? Ar kada nors esu jai ką padaręs? Išskyrus tai, ko negalėjau pakeisti: kad kartą mačiau, ką ji padarė?

Iš pradžių groteskiškus savo slogučius maišiau su profesorių žodžių srautu. Arba leisdavau jiems daugintis F. L. Bango vadovėlyje „Praxis medica systematice exposita“. Jis buvo beviltiškai pasenęs, parašytas 1789 metais. Skaičiau jį kaip kuriozų rinkinį, norėdamas pasirankioti citatų, kurias galėčiau tėkšti, kai turėsiu įrodyti visišką pasaulio kvailybę. Tai atitiko mano dvasinę būseną.

Viskas buvo teorinės ligos ir absoliučios mirties klausimas. Gamta, medžiai, gėlės ir gyviai buvo utopija. Tarp grindinio akmenų ir aukštų mūrinių namų ne kaži kiek viso to ir matei. Net didieji medžiai parkuose ir alėjose buvo jau negyvi. Tereikėjo tik dar vieno karo. Degtuko kibirkšties. Ir liktų apanglėję nuodėguliai. Mane tai žavėjo. Kaip senas sąvadautojas, kuris slankioja apie linksmybių namus, seniai nebeteikiančius malonumų ir pelno, stebėjau gaisrus, gatvių muštynes ir ieškojau tragiškų temų laikraščių antraštėse.

•

Buvo 1871-ųjų spalis.

Karna ir aš daug nekalbėdavome. Tai yra ji nekalbėdavo. Žodžiais. Jos akys buvo iškalbingos. Ir rankos.

Tačiau tą dieną tarp mūsų užsimezgė savotiškas pokalbis. Nuo tada jis man tapo tarsi visų atsakymų raktas.

Buvo ankstyvas sekmadienio rytas. Ėjome per lietų iš Frederiko klinikos. Ji naktį praleido ligoninėje, o aš, visą naktį praūžęs su Akseliu ir pora kitų praktikantų, norėjau ją pradžiuginti pasitikdamas išeinančią pro vartus.

Tuščios ir pilkos rytinės gatvės kvepėjo rudeniu. Ėjau giliai įgrūdęs rankas į kišenes, atlapotu švarku. Marškinių krūtinė jau buvo šlapia. Varvėjo nuo mano pečių. Nuo plaukų ir nosies.

Ji ėjo prisidengusi dideliu nušiurusiu skėčiu. Bet aš atsisakiau po juo lįsti. Kad eitum po vienu skėčiu su Karna, turi būti slieko plonumo. Ji ėjo trūkčiodama kaip neramus žvėris. Staiga galėdavo stabtelėti, tad buvo pavojus įsivaryti į akį skėčio virbą.

Bandžiau pratęsti kalbą apie karą ir taiką, pradėtą smuklėse. Aš kalbėjau, o ji klausėsi paskendusi savo mintyse.

— Man nesuprantama, kaip žmonės gali turėti priešų, — pasakiau. — Kuo daugiau sužinau apie žmones, tuo mažiau suprantu žodį „priešas“, — svarsčiau toliau.

Ji sustojo ir pažvelgė į mane, tarsi būčiau ją paprašęs pareikšti nuomonę apie tai, kiek teisingas yra lietaus reiškinys. Po to išsitraukė nosinę ir lėtai nusišnypštė, išmesdama vieną koją į priekį taip, jog pasimatė atsiklijavęs padas. Atidžiai jį apžiūrėjo. Tada paklausė:

— Ar turi ko valgyti?

— Taip. Tu alkana? — sutrikau aš.

— Ar turi lovą ir maisto?

— Taip...

— Niekas tavęs nemuša?

— Ne...

— Tai kodėl turėtum suprasti žodį „priešas"?

Ji ir anksčiau mane erzindavo. Savo praktišku, stačiu būdu. Galėdavo tylėti valandų valandas ir staiga išrėžti savo praktiškas tezes. Kurių, pasirodo, neįmanoma paneigti.

— Bet aš patyriau karo siaubą, — tariau paniuręs.

Ji tylėdama pradėjo eiti.

— Jei nenori aptarinėti etinių problemų, nes esi moteris ir nemokyta, man vis vien. Galime tylėti toliau. Arba kalbėtis apie žaizdas, diarėją ir suluošintus kūnus, — pasakiau įsižeidęs.

— Ar tau niekada nieko netrūko, Benjaminai?

— Kaip tai?

— Kai kalbi apie savo namus, apie studijas, apie... apie bet ką, atrodo, kad viską darai tik iš... smalsumo. Ne iš būtinybės.

Išpūčiau akis. Ji puolė mane, tarsi būčiau išlepęs dabita. Argi mudu ne kartu matėme mirštant žmones?

— Kiekvieną kartą, kai noriu su tavimi apie ką nors pašnekėti, mane užsipuoli. Asmeniškai!

— Atleisk! — pasakė ji.

Balsas buvo pavargęs. Ji pradėjo eiti. Jos žingsniai sunkiai krito ant šlapio grindinio ir pro ausis grįžo atgal pas mane trumpais kaukšėjimais.

— Ar tu turi priešų, Karna?

— Taip.

— Turiu galvoje ne nedraugus, ne žmones, kurie tave erzina. Bet tikrų priešų! Kuriuos galėtum nužudyti!

— Taip.

— Kas jie?

Ji ėjo toliau. Sustojau ir suėmiau jai ranką. Ant mūsų lygiai lašėjo. Sijono padurkai buvo permirkę. Ant veido krito šlapi

plaukai, nors ir turėjo skėtį. Jos blakstienos sulipo į mažyčius pluoštelius, nuo jų varvėjo ant skruostų.

Akimirką užsimiršau. Kažkaip supratau visada tai prisiminsiąs: nuo lietaus apsunkusias Karnos blakstienas.

Kartais apima jausmas, jog tai, ką matai ar išgyveni, tėra pakartojimas to, ką esi patyręs anksčiau. Ir negali to nei paaiškinti, nei suvokti. Žinojau, kad vis matysiu susiklijavusias Karnos blakstienas. Arba prisiminsiu jas taip ryškiai, jog tai bus išgyvenimas.

— Kas jie?

— Ilga istorija, — tepasakė ji.

— Papasakok, — paprašiau.

— Ne, ne dabar.

— Kodėl ne?

— Lyja. Man šalta!

— O jeigu nelytų?

— Benjaminai, aš pavargusi.

Ėmė mušti bažnyčių varpai. Kiekvienoje po šešis dūžius. Jie susišaukė neritmingai ir skirtingais balsais. Perėjome Šv. Anos aikštę, kaip visada, kai grįždavom iš ligoninės. Miestas jau buvo sukilęs.

Kai pasiekėme Kranto skersgatvį, diena virste išvirto iš laiptinių, pro langus ir duris. Ranka čia, koja ten. Apsiblausęs veidas po skrybėle, skėtis, plaukai.

Diena ir naktis sumaišė kvapus. Smarvę. Mums einant pro šalį, į lataką buvo išpiltas pilnas po nakties kibiras. Tuo pat metu tarp namų eilių krito ką tik užgimęs šviesos stulpas.

Matyt, dėl to stulpo prisiminiau Anderso ir Dinos vestuves. Bažnyčios varpų Ominą tarp mūro sienų. Lubos buvo nutolusios per amžinybę. Vargonai. Jie ne gaudė, kaip rašoma knygose. Griaudėjo. Aš turėsiu tėvą! Sėdėjau priekiniame suole ir mačiau, kaip per bažnyčią ateina Dina su Andersu. Abu išblyškę. Mirtinai išblyškę. Dinos akys be lėliukių. Išnyko šviesos stulpuose, krintančiuose pro langų kiaurymes. Didelių medžių lapija už langų metė šešėlius ant jų, einančių nuo altoriaus. Jie žengė susikabinę, šešėliai šoko ant jų veidų.

Stovėjau bažnyčioje ir troškau, kad Andersas, Dina ir aš galėtume kartu pasijuokt.

Nemanau, kad praradau tą viltį.

Todėl paėmiau Karnai už rankos ir pasilenkiau po suplyšusiu skėčiu. Viena skylė buvo tiesiai man virš kaktos.

Ji pažvelgė į mane. Rimtai, kiek abejingai. Galimas daiktas, reikėjo paklausti, kaip ji gyvena. Paklausti, ar, nežiūrint nieko, ji džiaugiasi, kad Danijoje nebėra karo. Paklausti, ar galiu dėl jos ką nors padaryti. Bet ji juk sakė, kad pavargusi.

Bažnyčių varpai nustojo skambėję. Mes taip pat tylėjome. Norėjau, kad ji kalbėtų su manimi. Bažnyčių varpai man visada sukeldavo absurdiškų minčių. Tada man toptelėjo, jog galiu ją paklausti apie komuniją. Prisiminiau, kaip man atrodydavo baisu, jog žmonės gauna mažytį duonos gabalėlį ir gurkšnelį iš taurės. Kad pastorius liepia jiems valgyti Jėzaus kūną ir gerti jo kraują.

Visus matydavau nelaimingus, kai jie vorele grįždavo nuo altoriaus. Jie turėdavo būti atsikratę savo nuodėmių. Tačiau atrodydavo, tarsi būtų pasmerkti mirčiai. Ar suprasdavo, kad tai nėra taip paprasta?

— Ar esi ėjusi komunijos? — paklausiau Karną.

Sutrikusi ji pažvelgė į mane.

— Kodėl klausi?

— Prisiminiau bažnyčią namie.

— Kaip?

— Mąsčiau apie nuodėmę.

— Kieno?

— Savo, — sumelavau. — Ar manai, kad įmanoma gauti nuodėmių atleidimą?

— Taip, bet daryti tai tokiu būdu — didelė gaišatis... Eiti dėl to į bažnyčią.

Ji atsiduso.

— Taip, — tariau.

— Jeigu eiti komunijos būtų sugalvojusios moterys, jos būtų įrengusios bažnyčias su ilgais stalais ir suolais, kad žmonės galėtų atsisėsti ir pailsėti jausdami, kaip nyksta nuodėmė. Taip, kaip yra dabar, trumpa ir šalta. Panašiai kaip sėklos išsiliejimas!

Ji nebe pirmą kartą sakė tokius dalykus. Net Sesilija taip nekalbėdavo.

— Karna! — dirbtinai pasipiktinau. Tada ėmiau juoktis. Palengvėjusia širdžia, nes ji man davė dingstį juoktis. Pati nesijuokė.

Buvome prie jos vartų. Ji suskleidė skėtį ir nestipriai papurtė. Rankų gyslos buvo mėlynos ir persišvietė per baltą odą. Įėjome pro didžiulius varganus vartus.

Kiemas buvo pilnas kvapų. Keptų lašinių, rytinės kavos, senų šiukšlių. Virš mūsų galvų nuo lango prie lango buvo ištemptos skalbinių virvės. Aukštai dangaus fone pamačiau visą ryšulį skudurų, kabančių lietuje. Man dingtelėjo, kad galbūt Karna taip blogai nusiteikusi dėl to, kad jai tokios dienos.

Tą pačią akimirką dangus praplyšo ir saulė skudurėliuose susisuko raudonus lizdus. Šį mėnesį jie tikriausiai nusidažė antrą kartą.

Tarsi atspėjusi mano mintis, ji negyvu balsu tarė:

— Tau negalima eiti su manimi. Man reikia miegoti.

Norėjau ją apkabinti. Bet ji išsisuko ir pakėlė veidą į mane. Užsispyrusį. Akimirką pamaniau, jog tai lietus. Paskui pamačiau. Ji verkė.

Būčiau galėjęs paklausti. Ar ji dėl ko nors nelaiminga. Ar tai kaip nors susiję su manimi. Bet aš to nepadariau.

Girdėjau jos žingsnius. Mačiau nugarą. Ji buvo pakumpusi po nutrintu paltu. Atplyšęs bato padas brukšėjo. Atrodė, tarsi kas eitų šlubčiodamas.

Silpnas vėjas suvirpino skudurėlius ant virvės. Nustojo lyti.

Keista galvoti apie tai, kad jei būčiau paklausęs, gal būčiau galėjęs su tuo susitaikyti. Bet greičiausiai nebūčiau įstengęs.

Ilgą laiką ji nedalyvavo tame, ką suplanuodavau. Mano rimti teoriniai pokalbiai paskęsdavo jos kasdieninėse problemose ir darbuose. Kiekvieną kartą, kai norėdavau visa tai pakylėti, įvykdavo tas pats. Mat kalbėdavome skirtingomis kalbomis. Tai yra aš manydavau, kad bandau.

Buvau sušlapęs ir pavargęs, tačiau nuėjau tiesiai į Peterio smuklę ir išdžiūvau, kol suvalgiau gerus pusryčius.

Po laiko nesunku paskaičiuoti, kad tą rytą ji žinojo apie kūdikį. Nežinau, ar ji mane mylėjo. Apie tokius dalykus nekalbėdavo. Ir aš ne. Galbūt jai buvo kaip ir man. Niekada nesuprasi, kas yra meilė ir kas — vienatvė.

Niekada nesužinojau, kas buvo jos priešas.

Neverčiau jos nieko daryti. Niekada jai nieko nežadėjau. Kodėl turėčiau būti priešas?

Man ji patiko. Geidžiau jos, taip. Bet iš tikrųjų nieko apie ją nežinojau. Nei apie jos šeimą. Žinojau tik apie tuos du kambarėlius, kur ji gyveno su močiute ir broliu. O dabar dar sužinojau, kad ji turi priešą.

Daugeliu atžvilgių tai buvo maloni pažintis. Užpildydavo man tuštumą. Neniurzgėdavo apie globą, sužadėtuves ar dėmesį.

Nepriekaištavo, kad tik priešokiais ieškodavau jos draugijos ir daugiausia leidau laiką su studijų draugais. Išvis nežinojau, ką ji galvoja.

Tą rytą, kramtydamas sūrį ir kumpį, nusprendžiau kurį laiką laikytis nuo jos nuošaliau. Tas keistas mūsų ginčas mane prislėgė.

Laikysiuos nuo jos nuošaliau, pagalvojau. Jeigu ji taip nori.

12 skyrius

Suprantama, tai buvo atsitiktinumas, tačiau tą rytą parėjęs namo prie savo kambario durų radau siuntinį. Tiesiog gerai surežisuotas spektaklis. Aš pamiršau Karną.

Ant siuntinio pažinau stambią, nelygią Anderso rašyseną. Popierius tvirtas, skersai ir išilgai apvyniotas virvele. Pašto išlaidos dosniai apmokėtos, kad neturėčiau sunkumų.

Pakabinau viršutinius drabužius ant vagio netoli durų ir nuspyriau šlapius batus. Tada nusinešiau siuntinį ant stalo šalia lango, perlaužiau smalkos antspaudą ir nekantraudamas perkirpau virvelę.

Viduje buvo didelė skardinė dėžė iš krautuvės. Joje anksčiau buvo tabakas. Andersas gerai žinojo, kad nesaugu siųsti netinkamai supakuotas prekes.

Nuo dėžės man persidavė savotiška atmosfera. Reinsneso vaizdai. Kvapai sukėlė ištisą jausmų laviną. Apsvaigino mane. Išpakuodamas turėjau atsisėsti.

Vėl buvau berniukas. Staiga aiškiai pasirodė Stinės veidas. Jos rankos, kai ji dėliodavo skalbinius, nuimtus nuo virvės. Išdžiovintus saulės ir vėjo, sudrėkintus nakties rasos.

Arklidės, šieno ir žemės kvapas. Aromatai virtuvėje pas Olinę. Elnio ragų, druskos ir raugalo kvapas. Miltų ir atidarytų butelių su sultimis. Kūrenamų žabarų. Savitas kvapas, kai bernai ankstyvą pavasarį prineša vandens į kubilą priestate. Ižo ir drėgnų pirštinių kvapas, sklindantis pro priestato duris.

Staiga prisiminiau, kaip kartą atsargiai paliečiau liežuviu šaltą geležį. Kad parodyčiau, jog esu vyras. Ir kambarius Reinsnese: vaflius aukštose vazose ant kojelių. Cigarus. Saldų cukrumi standintų staltiesių kvapą. Dulkes. Tokias lengvas. Apie Velykas jas tik nujausdavai esant ant žieminių užuolaidų. Palėpės koridorius: levanda ir standūs drobės rietimai spintose. Pintinaitės palubėje su Stinės rožių žiedais ir žolelių mišiniais. Sausas raminantis pelenų kibiro, kuris visada turėdavo

būti uždengtas, kvapas. Tualetiniai kibirai, kol juos išpildavo anksti rytą. Žmonių, gyvenančių po tuo pačiu stogu, kvapai. Pėdsakai to, ką visi žinojo, bet nekalbėjo.

Ir Hana! Saldus prakaitas ir šlapi plaukai. Vilnonės kojinės. Gaivus jos odos kvapas! Kurio neužuodžiau niekur kitur. Kurį ji dabar paskleidė Lofotene.

Staiga mane apniko ilgesys. Ilgėjausi Hanos. Vėl elgtis taip, tarsi ji priklausytų man.

Vaizdų ir kvapų, kylančių nuo skardinės dėžės, vidury gulėjo Biblija. Ta pati, kuri visada gulėdavo ant Dinos sekretero prieš jai išvažiuojant.

Nežinau, ką tikėjausi rasti. Tačiau pirma, ką pajutau, buvo nusivylimas. Nesupratau, kad ji man ją siunčia, kol neperskaičiau laiško, įdėto į knygą.

Kai paėmiau Bibliją, atverčiau ir pajutau iš jos sklindančią šilumą, tarsi tai būtų gyva būtybė, pamačiau laiškus. Du laiškus.

Vienas Anderso. Permečiau jį akimis ir išskleidžiau kitą.

Buvo parašytas tvirtu stačiu braižu.

Iš pradžių nebuvau tikras, ar tai Dinos raštas. Aš to norėjau! Taip norėjau, jog rankos drebėjo. Tada suabejojau. Prisipažinau, jog nesugebu atpažinti motinos braižo. Veltui bandžiau prisiminti apskaitos knygas ir lapelius su nurodymais. Neįstengiau.

Tačiau iš turinio supratau, kad laiškas turi būti jos.

Mielasis Benjaminai,

siunčiu Jertrūdos knygą, kad pasilaikytum ją arba išsaugotum palikuonims. Norėčiau, kad atvažiuotum pasiimti violončelės. Ji stovi niekam nereikalinga. Jai bus geriau Reinsnese. Bet kelionė galbūt per tolima.

Dina

Išskyrus tai, kur galiu rasti violončelę, laiške daugiau nebuvo jokios informacijos. Parašas beveik neįskaitomas, tarsi sąmoningai iškreiptas.

Dėl bemiegės nakties ir susijaudinimo vargiai galėjau matyti. Valandėlę žingsniavau po kambarį. Paskui atsisėdau ir parašiau Dinai laišką.

Po mandagios ir šaltos įžangos, dėkojančios už močiutės Bibiliją, kurią saugosiu pats, nors ir nelabai žinodamas, ką su ja veikti, parašiau:

„Pasiimti violončelės nevažiuosiu. Išlaikiau egzaminą geriausiu pažymiu ir dabar atlieku gydytojo praktiką. Kai šį rytą gavau tavo laišką, apsisprendžiau. Važiuosiu namo, susitiksiu su lensmanu ir prisipažinsiu, kad tą 1856 metų rudens dieną aš tyčia nušoviau rusą Levą Žukovskį samišku medžiokliniu šautuvu. Tada prisiimsiu tokią bausmę, kokią jie man paskirs. Galbūt gausiu švelnesnę, nes buvau dar vaikas. Pasakysiu, kad iš pavydo praradau savitvardą, kai tas žmogus atvyko, atėmė iš manęs motiną ir pagrasino pasiimti ją į Rusiją. Jie turėtų manimi patikėti. Paprašysiu Andersą tau pranešti. Kai viskas bus baigta, galėsi pasiimti violončelę ir grįžti namo."

Galiausiai parašiau savo adresą Kopenhagoje, apsivilkau šlapią švarką ir išėjau išsiųsti laiško.

Iš pradžių pajutau savotišką triumfą. Svaigulį. Virstantį baime, kai man dingtelėjo, jog iš tikrųjų save nuteisiau.

Siorenas Kirkegoras! Ką jis rašė? Neprisiminiau pažodžiui, bet prasmė aiški: atsisukdamas į savo vidų, jis randa laisvę. Lemties nebijo, nes ateityje neturi jokios užduoties, o laisvė yra jam palaima. Laisvė ne veikti pasaulyje šį bei tą, tapti savo laikų karaliumi ar imperatoriumi, bet laisvė žinoti ir justi, kad esi laisvas... Jis bijo ne to, kad jį palaikys kaltu, o būti kaltas.

Aš nebuvau kaltas. Bet dabar ėmiau bijoti žmonių nuosprendžio. Laisvės atėmimo iš kūno. Pažeminimo. Suvirpėjau pamanęs, jog turiu pagrindo abejoti, ar Dina norės arba galės išgelbėti mane nuo kaltės. O jeigu ji tai padarys? Sugrįš namo? Tada mus abu pražudytų žmonių nuosprendis.

Tačiau buvo po laiko. Laiškas parašytas ir išsiųstas. Papasakojau jai, ką ketinu daryti.

Grįžęs į savo kambarį, ėmiau vartyti Bibliją. Plonų lapų kampai buvo apsilankstę. Auksas nuo kraštų beveik nusitrynęs. Tekste pribraukyta, kai kur kyšojo popieriaus skiautelės. Pirmiausia atsivertė Ekleziasto knyga, trečias skyrius:

Visam kam yra savo metas
ir valanda kiekvienam reikalui po dangumi:
Yra metas gimti ir metas mirti,
metas sodinti ir metas rauti, kas pasodinta.
Yra metas užmušti ir metas gydyti,
metas griauti ir metas statyti,
Metas verkti ir metas juoktis,

metas raudoti ir metas šokti.
Metas išblaškyti akmenis ir metas surinkti akmenis,
metas glamonėti ir metas susilaikyti nuo glėbesčiavimų.
Metas ieškoti ir metas prarasti,
metas sergėti ir metas atmesti.
Metas perplėšti ir metas susiūti,
metas tylėti ir metas kalbėti.
Metas mylėti ir metas nekęsti...

Paraštėje šalia teksto minkštu pieštuku buvo parašyta: „Benjaminui, laimės sūnui“.

Nusvirduliavau prie lovos.

Po kurio laiko kambaryje išgirdau verkiant vyrą.

Stebeilijau į siauras gyvatės akis. Gyvatė buvo motušės Karenos paveikslas, vaizduojantis tvaną. Besirangantis kūnas stojo piestu pasiruošęs pulti. Liežuvis kyščiojo man priešais veidą. Tada pajutau įgėlimą. Baimės dantys buvo šalti kaip ledas. Draskė man odą ir mėsą, pūtė į mane kvapą, jog nedrįsau pajudėti. Tada ėmė veikti nuodai. Buvau sugautas ir neįstengiau gintis. Visas kambarys sukosi ratu. Suvokiau, jog kažką laikau glėbyje. Man ant kelių gulėjo Jertrūdos galva. Buvome sugauti vienas kito paveiksle. Viskas vyko ir lėtai, ir greitai. Kritome pro įvykių pilnus metus. Mano ir jos metus. Jertrūdos seilės tryško iš burnos kaip fontanai. Kiekvieno fontano viršuje suposi oro burbulai su paveikslėliais viduj. Dina buvo tuose paveikslėliuose. Aš buvau paveikslėliuose. Nenorėjau, kad Jertrūdos galva gulėtų man ant kelių. Nenorėjau būti Jertrūdos seilių burbuluose. Viskas buvo tik baimė ir šleikštulys.

Tačiau negalėjau ištrūkti. Burbulai su paveikslais lipo prie manęs. Prie veido. Rankų. Buvau ir tas, kuris turi priimti, ir tas, kuris viduje.

Pabudau prieš pat vidurnaktį. Buvo beveik tamsu. Ant sienų kaip niūrūs šešėliai ryškėjo retų baldų kontūrai. Pro užuolaidų tarpą prasisunkė truputis šviesos. Kvėpuodamas jutau skausmą.

Sapnas tebebuvo galvoje ir kūne, tačiau neprisiminiau nieko daugiau, išskyrus šiurpią drėgmę.

Mano žvilgsnis nukrypo ant stalo, kur stovėjo Anderso skardinė dėžė. Šalia gulėjo juoda Jertrūdos Biblija.

10. 1124

Ji mirė jauna, apsipylusi verdančiu šarmu. Tai buvo žiauri mirtis. Ne visai tikroviška. Beveik kaip pasakoje, pilnoje siaubo ir šiurpulio.

Kartą, klausydamasis paskaitos apie nudegimų gydymą, prisiminiau tą istoriją ir pajutau tarsi tolimą šleikštulį. Panašiai pasijunti žiūrėdamas į karo sceną paveiksle. Arba gobelene. Nutrinti, išblukę siūlai pina kitų laikų raštą.

Be istorijos apie jos mirtį, beveik nieko apie ją nežinojau. Dina niekada man nepasakojo apie tą nelaimę. Juk ji buvo tokia maža. Galbūt net norėdama nebūtų prisiminusi.

Porą kartų šį tą pasakojo Olinė. Tačiau iš jos žodžių galėjai pamanyti, jog didžiausias blogumas, kad nelaimė įvyko prieš pat Kalėdas. Lensmano panašių dalykų geriau neklausti. Tai supratau labai anksti. Jį reikėjo saugoti nuo jo pykčio, jo liūdesio, jo lapatuojančios širdies ir jautraus skrandžio.

Todėl Jertrūda man buvo ta, kuri mirtinai nusiplikė prieškalėdžiu, kai dar negreitai turėjau gimti.

Svyrinėjau tarp lovos ir stalo, ant kurio gulėjo Biblija. Oras buvo stiklo dulkės, ir jas buvau priverstas įkvėpti. Vis dar tebesijaučiau anapus savęs. Žmogus, kurio niekada nepažinojau. Dar nemąstyta mintis. Dar nepanaudoti genai ir tuo pat metu skaudantis kaltės pūlinys.

Buvau Jertrūdos skausme. Pasiilgęs atramos taško. Po visų begalinių metų Jertrūdos skausmas ir Dinos baimė surado mane, kad būtų uždaryti.

Aš parašiau jai ir prisiėmiau tai. Tai tapo mano.

Barškinau rašalinės kamšteliu, purčiau užuolaidas ir žingsniavau po kambarį norėdamas nubaidyti sapną. Labai norėjau atsidurti Jakobo paveiksluose. Jis juk tikriausiai turėjo gerų paveikslų. Norėjau vėl būti mažas ir ilgėtis Jakobo. Kad nužengtų iš juodų portreto rėmų.

Tačiau jis neatėjo. Neturėjo odos nei balso. Tebuvo amžina šypsena ir plokščias gražus popierinis veidas.

Išgirdau, kaip kažkur kambaryje kažkas pašaukė savo tėvą. O gal tai mano galvoje. Šauksmai sklido kartu su blankia nakties šviesa. Tarsi paslaptis.

Operavau rusui galvą. Dirbau taip, jog prakaitas žliaugte žliaugė. Pjausčiau, gręžiau ir siuvau. Tvarsčiau. Tada paguldžiau Dinos violončelės dėklan ir leidausi kelionėn į nepažįs-

tamus miestus, norėdamas ją surasti ir atiduoti sveiką rusą. Nuvaliau jį ir patryniau skruostus, kad būtų gražesnė spalva. Atrodė geriau. Mat pašalinau randą, bjaurojusį jam skruostą. Tai nebuvo košmaras. Tik prakaitą varantis sapnas.

Supratau, kad jis man bando įpiršti kaip tik tai. Aplankyti ją su pagydytomis ruso palaikų liekanomis.

Įbrėžiau degtuką ir uždegiau lempą. Jutau troškulį. Vanduo ropinėje buvo pridusęs. Bet aš gėriau. Jaučiau geležies skonį. Gal kraujo?

Dar kartą pažvelgiau į laišką iš Berlyno. Valandėlę sėdėjau stebėdamas pats save. Iš išorės. Tarsi vizituočiau pamišėlį ir turėčiau nustatyti jam diagnozę.

Nusivylimas laišku tebuvo liguista reakcija, paviršinis išorinių audinių uždegimas. O baimė dėl to, kad prisiėmiau kaltę už ruso nužudymą, buvo nepagydoma.

Staiga supratau, kad laiku neprisistačiau į tarnybą ligoninėje.

Klinikos vadovybei sukūręs istoriją apie savo sergančią vienišą motiną Vokietijoje, nusipirkau bilietą į Berlyną.

Gali būti, kad parašęs laišką, kuriame žadėjau prisiimti kaltę už žmogžudystę, gailėjausi dėl tokio didvyriškumo. Bet nepamenu, kad būčiau tai pripažinęs.

Maniau sutikti ją. Ji man skolinga pasimatymą prieš man prisipažįstant!

Maniau, kad jei žinau, kur violončelė, žinau, ir kur ji.

Taip perkirtau neapkenčiamos Bismarko imperijos sieną. Taip patyriau, kad jeigu nerandi, ko ieškai, gali atsikeršyti kitam. Ir taip grįžau atgalios, tempdamas Dinos violončelę ir jos nesutikęs.

Kai sėdėjau traukinyje į Kopenhagą, ji buvo suplota tarp bėgių ir ratų. Ištisas valandas be paliovos dainavo:

— Nekęsk manęs, Benjaminai! Nekęsk manęs karštai! Išstumk iš savo gyvenimo!

Bandžiau suderinti tai su sveiku protu. Juk turėjau. Teigiau sau, kad per daug prisiskaičiau senųjų filosofų ir įstrigau prie graikų tragedijų. Tačiau tikrovėje tragedijos neegzistuoja. Tik karvedžiai ir lavonai.

Rusas būtų buvusi didžioji mano gyvenimo tragedija. Dina būtų buvus uždaryta į cypę. O aš būčiau likęs Reinsnese kaip žmogžudės sūnus.

10*

Tikrovėje skaičiavau laiką nuo to įvykio. Tai buvo vienintelis tikras dalykas, kurį išmaniau, nesvarbu, kokio storio knygas skaityčiau. Nesvarbu, kokias medicinos paslaptis būčiau gebėjęs ištirti.

Bismarkas tarsi yra pasakęs: „Negalėjau užmigti. Visą naktį neapkenčiau!“

Sakiau pats sau, jog neapykanta lygiai tokia pat nepastovi kaip ir meilė. Ji blanksta ir nyksta nuobodžiame mažų ir nereikšmingų įvykių, kurie sudaro žmogaus gyvenimą, vandenyne. Galų gale svarbiausia pasidaro rytą atsikelti iš lovos. Sudaryti kompromisą su kūnu ir siela, kad išsilaikytum paviršiuje. Kartais pavyksta patirti džiaugsmų, vertų prisiminti. O lemtingi, svarbūs įvykiai reti kaip perlai kriauklėje. Dažnai jie išauga iš vienui vienos smiltelės, kuri be paliovos trinasi. Kartais susikristalizuoja naujos smiltys ir virsta naujais perlais, tačiau to nepastebi.

Galėjau guostis klausimu: tu buvai vienintelis liudininkas, kai Dina nušovė savo meilužį. Na, ir kas? Ar žinai, kas tu būtum be šio įvykio?

13 skyrius

Kai grįžau iš Berlyno, atsidaviau privalomai tarnybai Frederiko klinikoje. Beje, praktikanto gyvenimas toks įtemptas, jog nelikdavo daug laiko asmeniniam gyvenimui. Vizitacijos pradžia lygiai penkios minutės po pusės aštuonių palatoje P.

Atėjus Sakstorfui, viskas turi būti paruošta ir sutvarkyta. Vyriausiasis chirurgas, praktikantai ir studentai vorele traukia į Q. Tada — į tris M. Mes, praktikantai, į žurnalus rašome nesibaigiančius profesorių diktantus. Paskui vyksta klinikinės paskaitos ir egzaminai. Po dešimtos valandos dažnai turime eiti į „bažnyčią", kaip visi sutartinai vadina operacinę. Vėliau lankomi tie, kurie guli vienutėse.

Džiaugiausi, kad negyvenu klinikoje. Dauguma praktikantų gyveno paviljone virš vaistinės. Ten visai gerai. Bet aš taip greitai pavargdavau nuo žmonių. Kai budėdavau, valgydavau ligoninėje, bet šiaip kuo greičiau sprukdavau namo į Plačiąją gatvę.

Net draugiškiausi ponios Frederiksen šūksniai man keldavo pyktį arba nervindavo. Atradau ir kitų savo savybių. Kartą gana smarkiai prigriebiau mirštantį snobą, kuris visada įsakinėdavo cypiančiu balsu. Tarsi mes, praktikantai ir slaugytojai, būtume liokajai. Buvo neapsakomai gera justi, kaip jis susitraukė mano gniaužtuose ir ėmė šnypšti kaip lemingas. Tačiau nespėjo manęs įskųsti. Kai kitą dieną atėjau į kliniką, jis jau buvo išvežtas į lavoninę, stovinčią prie pat pirties ir ūkvedžio sodelio. Mąsčiau apie jį, kai pasukau už kampo eidamas namo.

„Dabar jo kūnas guli ten, viduje", — pamaniau.

Darbas šalia mirties ir yrančios gyvybės kvapas atitiko mano dvasinę būseną. Nuo visko atsiribojau knygomis ir darbu. Buvo svarbu justi, kiek nedaug vertas gyvenimas.

Akselis kraipydavo galvą, kai rytais nedidelėje patalpėlėje pirties pastate apsipildavau šaltu dušu. Porą kartų viduržiemy

per paskaitą jis nurankiojo man nuo plaukų pakaušyje varveklius.

— Tu visada turėjai polinkį perdėti. Bet nežinojau, kad dar ir kankini save, — pašiurpęs sušnabždėjo. Tačiau buvau švarus.

Akselis erzindavo mane, kad gyvenu kaip atsiskyrėlis, kai neateidavau į pobūvius. Aš tai vadinau kitaip — nenorėdavau pasigerti.

Kartais nueidavau į Karališkąjį sodą ir atsisėsdavau ant Anos ir mano suolo. Visiškai beprasmiškas poelgis. Jos ten niekada nebūdavo. Labiausiai prie jos priartėjau tada, kai sėdėdamas ten vieną popietę ant medžių pamačiau šerkšną. Vėjas pabarškino dar užsilikusius sušalusius lapus. Tada ji plevendama atėjo pas mane. Aš juk žinojau, jog tai tėra vaikiška fantazija. Bet vis tiek buvo gera.

Akselis nedažnai apie ją prašnekdavo. Tačiau pasitaikydavo.

— Ketvirtadienį buvau pas Anos tėvus, — galėdavo pasakyti. Visai kasdieniškai.

— Štai kaip, — tarstelėdavau. Arba paklausdavau: — Ar valgyti gerai davė?

Tarpais paskaitinėdavau Kirkegoro „Slaptą meilės gyvenimą". Tačiau jo tezės man niekaip nesiderino su beviltišku ilgesiu, kurį jis reiškė. Ar todėl, kad žinojau jį išsižadėjus meilės?

Moterys. Didelės atviros lyties žaizdos, kad ir kur jas matyčiau. Turėdavau jas šalia ir išdarinėdavau su jomis keisčiausius dalykus. Svajonėse. Bet bandžiau laikytis nuošaly nuo jų tikrovės. Niekada nežinojai, ką daryti, kad jos išnyktų, kai nebenori.

Bandžiau pašnekėti apie tai su Akseliu. Jo nuomonė buvo aiški:

— Esi nusivalkiojęs paleistuvis!

Aš, suprantama, nelikau skolingas. Man tai patiko.

— Tu, Akseli, po kelerių metų priklausysi kitai kategorijai, — pasakiau šypsodamasis. — Tiems, kurie su savimi tampo moterų kūnus, tačiau nesirūpina nei moterimis, nei svajonėmis. Nuo gero gyvenimo ir karjeros pilvas suapvalės. Mat būsi išmokęs racionaliai naudotis savo ir moters kūnu. Apetito ir sėklos tvirtovė. Jei po penkiolikos metų kas nors prabils tau apie meilę, imsi išsamiai pasakoti apie naujausius atradimus medicinos srityje. Arba duonos kainas. Vargšas moters kūnas, kurį turėsi prie savęs!

— Girdžiu pagiežą, brolau. Bet kur tavo geluonis? — tarė Akselis.

— Ar nepastebėjai, kad ištekėjusios moterys atrodo taip, tarsi nuolat ieškotų kažko, kas prapuolė kamaroje? Arba padaže? Tai kažkas skausminga...

— O ką pasakytum apie paties kandidato Grenelvo susidomėjimą moterų kūnais? — pertraukė jis išsišiepęs.

— Mano susidomėjimas moterimis tikriausiai nėra unikalus, — pasakiau aš, — tačiau mano nenoras gabenti jas su savimi kaip mantą, ko gera, yra retesnis reiškinys.

— Taip, ir šis nenoras buvo nuodugniai įrodytas prieš daugelį metų. Dar tada, kai Karna atvažiavo į Kopenhagą ieškotis tarnybos. Tačiau tai netrukdė tau ją lankyti, kai atrodydavo patogu, nors tuo metu jau merkdavai akį kitoms, — sausai tarė jis.

— Iš savų lauk blogiausio, — pasakiau norėdamas viską užbaigti. Turnyrą laimėjo jis.

— Taip, tiesa, — pasakė Akselis, kuris paprastai prisistatydavo kaip blogiausias pastoriaus sūnus Danijoje.

Būčiau galėjęs pasiteirauti apie Aną. Tik tam, kad paerzinčiau. Tačiau paklausė jis:

— Ar vis dar mataisi su Karna?

— Ji dirba, kai aš laisvas, ir miega, kai aš dirbu. O ką?

— Nieko, tik paklausiau.

— Ačiū už rūpestį! — atsakiau.

Žinoma, būčiau galėjęs pasakyti, kad jis neturi Anos monopolio. Bet kas iš to? Jis juk turi Anos monopolį.

Per Kūčias sutikau Karną.

Nuo tos rudens dienos, kai parlydėjau ją iš ligoninės, prabėgo daug laiko. Porą kartų mačiau ją iš tolo. Tačiau nebuvau aplankyti.

Operacinė buvo paversta koplyčia ir išpuošta eglišakėmis. Už tribūnos stovėjo kalėdinė eglė su degančiomis žvakutėmis. Praktiškumas ir per Kalėdas buvo pirmas įsakymas. Eglės šakelės stovėjo pamerktos studentų rašalinėse. Taigi jos pravertė ir per šventes.

Prie turėklų, juosiančių operacinį stalą, stovėjo seni vargonai. Jie gergždė kaip persišaldęs gatvių šlavėjas. Mane erzino, kad tie beviltiški garsai jaudino ir priminė Kalėdas Reinsnese.

Tada tarp žmonių išvydau Karną. Jos plaukai ir šalis buvo snieguoti. Kaip paprastai, ji spinduliavo nelaiminga sveikata.

Metė žvilgsnį į mane, tada atsistojo prie kitų ir ėmė kartu giedoti. Aš taip pat pažvelgiau. Daugiau nereikėjo. Stovėdamas sunertomis rankomis ir giedodamas Kalėdų giesmes, ėmiau augti.

Pasibaigus pamaldoms, priėjau prie jos. Buvo dailiai papilnėjusi. Apvalių formų. Dėl to atrodė lengviau jai nusišypsoti. Įžūlokai paėmiau už rankos. Ji buvo drėgna ir truputį drebėjo.

Veidas blyškus, beveik baltas. Dailiais persiko spalvos skruostikauliais. Jos geltoni plaukai tebebuvo drėgni nuo ištirpusio sniego. Visą gaubė rimtis ir ramybė. Be jos, nepažinojau nieko, kas galėtų būti mirtinai pavargęs ir vis tiek turėtų spinduliuojančias akis. Tą dieną jos buvo nelaimingesnės nei bet kada.

— Seniai matyta... — tyliai pasakiau.

Ji neatsakė. Tik žiūrėjo į mane. Sunerimau.

Pora praktikantų, kurie taip pat liko mieste Kalėdoms, pamojo man nuo durų. Buvo taręsi pasitrankyti po miestą.

Pasijutau nejaukiai. Supratau, kad negaliu nueiti mestelėjęs mandagią frazę. Karna reiškė daugiau. Nelemta sąžinė privertė mane dar pasilikti.

— Gerai gyveni?

Ji vis dar nieko nesakė. Kažkas buvo jos akyse. To pasidarė per daug. Krenkštelėjęs norėjau atsisveikinti.

Tada ji padarė kai ką keista. Atmetė nutrinto palto skverną. Kaip maža mergaitė, kuri nori parodyti savo gražią suknelę ir sužinoti, ką pasakysiu.

Tačiau suknelė buvo ne nauja. Prisiminiau iš praėjusios žiemos. Ne, nebuvo bjauri. Bet dėl jos nevertėjo atlapoti palto.

Tada pamačiau. Pūpsantį pilvą. Čia jau ne vien sveikata! Ji stovi per pačias Kūčias ir rodo man, kas nutiko jos pilvui.

Ką tada pamanė gydytojas Benjaminas Grenelvas? Ar jis pagalvojo: „Karna turės kūdikį? Ką man daryti?"

Visai įmanoma. Sekundės bėgo siaubingai greitai. Porą kartų įkvėpiau. Draugai dar kartą pamojo nuo durų. O aš? Mandagiai nusilenkiau, įsmeigiau žvilgsnį į jos antakius, palinkėjau linksmų Kalėdų ir nuėjau.

Tačiau jos pilvas jau buvo pradėjęs ryti man smegenis.

Kai sėdėjome ir gurkšnojome tamsųjį alų, pagalvojau: „Tikriausiai ji norėjo mane įspėti. Jai nepasisekė su kitu. Ir neįstengė su manimi apie tai pakalbėti. Va, dėl ko neieškojo manęs visą tą laiką. Žinoma, dėl to!"

Po Kalėdų išgirdau, jog dėl gėdingų aplinkybių ji atleista iš darbo. Porą kartų ruošiausi ją aplankyti. Šiaip ar taip, buvome seni draugai, kaip kitaip pavadinsi. Tačiau prakeiktas faktas buvo tai, jog leidau jos pilvui ėsti man smegenis ir nepajudinau nė piršto ką nors pakeisti.

Bet aš juk turėjau būti uždarytas į cypę už žmogžudystę! Tai buvo visa mano gyvenimo prasmė.

Būdavo, kartais duodu sau paprastus, bet pavojingus klausimus:

— O jeigu Dina dabar jau mirusi? Ir dėl to nerašo, kad neįduočiau savęs?

Atsakymas sau visada būdavo toks pat:

— Dina nemirė. Kodėl turėtų būti mirusi? Ji tik nenori apie save pranešti. Manė, kad gali valdyti mano gyvenimą, kaip bandė valdyti mus visus. Bet ji klydo!

— O ką tu pasieksi viską prisiimdamas? — tardžiau save.

— Aš ją priversiu.

— Ką tu priversi ją daryti?

— Matyti mane...

— O kokia nauda, kad ji tave matys?

Toliau nepajudėdavau. Nes turėdavau duoti sau pačiam mažo berniuko atsakymus.

Įgijau sentimentalų įprotį. Kaip pamokslininkas skaitydavau skirsnius iš senosios Biblijos. Ir parašiau Johanui laišką teologiniais klausimais. Tarp eilučių priekaištavau jam už tai, kad buvo Kopenhagoje tuo pat metu kaip Kirkegoras ir nė puse lūpų apie tai neprasitarė, parsiradęs namo. Iš tikrųjų dariau tai ne norėdamas priremti Johaną prie sienos, o įsivaizduodamas, jog Dinai nebūtų patikę, kad kreipiuosi į jį. Jei negalima susirašinėti su Dina, galiu susirašinėti su Johanu.

Jo atsakymas buvo draugiškas, bet trumpas. Buvęs Reinsnese pas Andersą per Kalėdas. Tikra „palaima“, nors keliauti žiemą nepatogu. O dėl Kirkegoro — jis džiaugiąsis, kad galėsime padiskutuoti apie to išprotėjusio žmogaus raštus, kai tik aš grįšiu namo. Žinoma, liūdna, kad jis mirė toks jaunas.

Baigė laišką daugybe visokiausių padėkų, kad daviau gyvybės ženklą, ir: „Švelniausi jausmai Tau Karališkajame mieste nuo brolio Johano“.

Karnos pilvas nebuvo mokslinės tezės. Jis vis tiek be paliovos ėdė man smegenis. Porą kartų sukau į Kranto skersgatvį, bet pusiaukelėj pakeisdavau kursą.

Pastebėjau tai prieš rytinę vizitaciją ligoninėje. Jis sviedė savo paltą iš dviejų metrų ir sugebėjo jį užkabinti ant vagio sienoje. Kažkas įvykę.

Ana grįžo namo.

— Ji pasidarė velniškai gera anglų kalbos vertėja, — kažkodėl gyrėsi jis.

— Na, tada dėl jos turi imtis diplomatijos, — pasakiau.

Džiaugsmas jo akyse užgeso. Jis nuslinko šalin ir nieko daugiau nebesakė.

Kai laboratorijoje gavome bendrą užduotį, nepakenčiamai priartėjome vienas prie kito. Šviesa viduje vedė iš proto. Patalpa man visada primindavo alchemikus, kurie norėjo gauti aukso. Kurie parsiduodavo velniui, kad tai sugebėtų.

— Aš ne iš blogos valios, — nedrąsiai tariau.

— Pavargau nuo tavęs, — pareiškė jis.

— Atleisk!

— Maniau, kad tau jau praėjo, — tarė Akselis.

— Aš irgi maniau, — sumelavau.

— Jeigu ne, viskas nueis niekais.

— Aš tik šiek tiek pavydžiu, — pasakiau. — Tu toks velniškai... toks garantuotas!

Jis tai pripažino!

— Eime šįvakar kur nors paūžti! — draugiškai pasiūlė.

— Juk ji sugrįžo?

— Na, pakankamai užsiėmusi saviškiais, — pasakė jis.

Toliau bandėme gauti auksą Frederiko klinikoje.

Vakare nuėjome į dainininkės užeigą. Akselis mėgdavo prisiploti prie scenos. Ir šypsodavosi. Taip, tarsi ji dainuotų jam vienam.

— O ji trumpu sijonu, — pasakė jis gerai nusiteikęs, kai įgriuvome vidun.

— Ar paprašyti ją apsirengti ką nors kita? — išsišiepiau.

— Nebūk toks žiaurus šeštadienio vakarą, ji gražiai dainuoja, — tarė jis.

Mus tirštai apgaubė tabako dūmai. Ji stovėjo ant nedidelės pakylos, išnirusi iš tirščiausio debesų sluoksnio tiek, jog galėjome matyti judančias lūpas. Išsiderinęs pianinas su apgailėtina vyriškos lyties žmogysta prie jo buvo pramogos dalis. Kažkoks ponas su lornetu ir katiliuku pamanė, kad Akselis nori nuvilioti nuo jo dainininkę, įsiuto ir vidury dainos ėmė purkštauti.

— Užsičiaupk, senuk! — pasakė Akselis, patenkintas dėmesiu.

Kai vyriškis neatlyžo ir pabandė jį nustumti nuo pakylos krašto, dovanojau jam savo cigarą ir trūktelėjau Akseliui už rankos.

— Atsisėsk! — pasakiau.

— O kam?

— Tu erzini tą poną.

Jėga pasodinau jį. Bet jis buvo gerai nusiteikęs. Ypač todėl, kad dainininkė ilgai ir meiliai į jį pažiūrėjo.

— Užtrauk Biogo dainą! Padainuok apie Kopenhagą! — šūkavo jis ir siuntė jai oro bučinius.

Ponas su katiliuku buvo akivaizdžiai nepatenkintas.

Ji pasilenkė į priekį ir pažvelgė į Akselį, tada davė ženklą muzikantui, ir tas pradėjo kitą melodiją. Akselis gavo, ko norėjo. Ji jam dainavo:

Nė vienas miestas nesutraukia
tiek muzikos, linksmybių ir juokų!
Iš Tivolio kasvakar plaukia
maži ir dideli pulku.
Teatrų tuoj mieste nesuskaitysi.
O dainininkių tiek kiek čia,
tikriausiai nesuklysiu,
nebuvo nė pačiam Babilone.

Paskui Akselis ėmė šaukti, kad ji padainuotų apie meilę. To jam nereikėjo daryti. Ponas su katiliuku pasikvietė į pagalbą draugą. Spragtelėdamas pirštais pašaukė stambų neaiškios veislės šunį, gulėjusį po stalu. Šuo buvo didelis ir grėsmingas. Ypač kai puolė iš pastalės ir iššiepė dantis.

Akselis pasidavė. Jis turi stebėtiną sugebėjimą pasiduoti paskutinę akimirką. Tačiau jo nuotaika sugedo, tad prireikė daug alaus.

14 skyrius

Beldimas galvoje. Buvau statinė, į kurią beldžia. Iš vidaus ir iš išorės tuo pat metu. Statinė su ryškiu cinko skoniu. Prasižiojau. Sausa! Atsimerkiau. Negalėjau aiškiai matyti. Trumpą valandėlę laukiau bandydamas susigaudyti bildančioje statinėje.

Tada supratau, jog kažkas įsibrovė į vidų. Netvirti greiti žingsniai, šnopavimas ir mutuojančiu paauglio balsu ištartas mano vardas, koridoriuje cypsi šeimininkė.

Atplėšęs akis pirmiausia pastebėjau, jog guliu veidu į porą ne visai švarių pėdų. Suprantama, jos buvo ne mano. Akselis tysojo ant nugaros ir kvailai spoksojo į berniuką tarpduryje. Mudu su Akseliu sukritome miegoti suglaudę pėdas. Tik per miegus, man to nejaučiant, jis pavirto į šoną.

— Buvau užėjęs anksčiau. Tavęs čia nebuvo, — išlemeno berniukas, mosikuodamas rankomis.

Per Akselį bandžiau išlipti iš lovos. Užtrukau. Kaip ne viena rimta gyvenimo situacija, ši taip pat buvo visiškai idiotiška.

— Aš dėl Karnos! Paskubėk! Ji plyšta!

Akselis buvo sekluma.

— Aš dėl Karnos! — pakartojo berniukas.

Išsiropščiau iš lovos. Įkišau galvą į vandens kibirą, kad atsibusčiau, ir kartu atsigėriau. Dar gerai, kad galėjau nuryti, tad neužtroškau.

— Močiutė liepė pakviesti tave, kad nereiktų mokėti daktarui.

Šluostydamasis galvą susivokiau. Kelnės, marškiniai, švarkas. Daktaro lagaminėlis. Tikriausiai žinojau, ką tai žada. Nepamenu, kad būčiau berniuką ko nors klausęs.

Porą kartų buvome persimetę keliais žodžiais, kai lydėdavau Karną namo. Bet neprisiminiau, kuo jis vardu.

Akselis skubėjo. Judesiai kaip įniršusio buliaus. Taip pat niurktelėjo galvą į vandens kibirą. Nusipurtė purslus. Skubantis jūros vėplys.

— Ir aš einu, — pareiškė.

Nebuvo ko sakyti.

Turėjome būti gerokai pramigę, nes bėgant šešėliai geraširdiškai tapšnojo man per veidą. Pavasaris — tikras prakeikimas. Tai truko tik keletą minučių. Tačiau atrodė, tarsi būčiau perbėgęs visą gyvenimą. Visur mirguliavo. Kažkas man į galvą prikalė vinių.

Kai pasiekėme Kranto skersgatvį, tikėjausi dar lauke išgirsti Karnos riksmą. Tačiau visame kvartale dejavo tyla.

Du kartus buvau stebėjęs gimdymą. Vieną kartą, tiesa, kūdikis gimė negyvas. Gal ir geriau, nes motina buvo netekėjusi. Trys gimdymai laikomi gera pradžia. Įsikibau į šį posakį, tuo tarpu širdis bandė prasimušti kelią iš mano kūno.

— Ten, viduje, gausybė kraujo, — įspėjo berniukas, kai įlėkėme į kiemą.

Ji gulėjo rankom įsikirtusi į lovos groteles. Krumpliai buvo balti. Atrodė, kad jai rūpi tik viena: laikytis už savo lovos.

Naktiniai marškiniai anksčiau turėjo būti balti. Dabar tai buvo pilkas apvalkalas, užkeltas kone iki pažastų. Ant jo beveik nelikę sauso lopinėlio.

Kūnas išriestas lanku viršum čiužinio. Sąrėmių. Į mane kaltinamai žvelgė beviltiškai įsitempęs gimdos prieangis; močiutė, klūpojusi prie lovos, atsistojo ir sušuko:

— Padėkit jai! Padėkit!

Sutikau krauju pasruvusių Karnos akių žvilgsnį. Tačiau ji manęs nematė. Aš buvau niekas. Jos burna buvo pražiota. Mačiau, kad ji nori rėkti. Tačiau neišleido nė garso.

Mechaniškai dariau, ką buvau išmokęs. Akselis man tarsi asistavo. Buvome du apgailėtini mokinukai, bandantys praktiškai pritaikyti išmoktą pamoką.

Kūdikis gulėjo atbulai. Net neįsivaizdavau, ar jis gyvas! Nemanau, jog būčiau apie tai galvojęs. Turėjau jį iš ten ištraukti, kol jis nesuplėšė Karnos.

— Šilto vandens! — liepė Akselis senutei.

— Šilto vandens čia yra jau valandų valandas, — verkė ji.

— Bėk į Frederiko kliniką ir paprašyk atsiųsti patyrusį gydytoją. Tai gyvybės klausimas! Dviejų gyvybių! — sušnabždėjo Akselis berniukui, ir šis šoko lauk. Buvo šlapias nuo prakaito. Jau spėjo prisilakstyti.

Sąrėmiai varstė be paliovos. Pernelyg daug kraujo. Beviltiškai bandžiau sugriebti slidų gumulą. Galva? Kažkur juk, po velniais, turi būti galva?

Kukliai aprūpintas daktaro lagaminėlis nieko negalėjo padėti.

— Kalta virkštelė, ji laiko, — tyliai pasakė Akselis.

Įsistebeilijau į jį. Ką jis nori pasakyti?

— Virkštelė. Mazgas. Greičiausiai taip. Turbūt aplink kaklą, — kalbėjo jis kaip mokėdamas ramiau. Tačiau ta ramybe negalėjai pasitikėti. Turbūt netrukus apalps.

Nedrįsau rizikuoti pavartodamas jėgą. Akselis padėjo man atsikvošėti: ten, viduje, savotiška gyvybė. Keletą minučių buvau tik žiūrovas. Kone norėjau, kad Akselis nualptų, kad kas nors įvyktų.

Tada dar būčiau galėjęs padaryti nors tai, ką pajėgiu. Pasakyti, kad myliu ją. Tačiau dariau tik viena — didinau jai skausmus.

Buvau jos budelis. Nuo pirmo apsikabinimo buvau Karnos budelis. Nusiploviau rankas ir ją išskėčiau. Sukišau ranką iki alkūnės. Salsvas kraujo garas užėmė man kvapą. Tačiau laikiausi stačias. Ant kelių klūpojau.

Porą kartų mačiau Tomą darant tą patį karvėms ir avims, kai būdavo komplikacijų.

Dabar iš jos teliko alsavimas ir raumenys. Ji pati save plėšė į gabalus. O aš jai padėjau. Kad viskas greičiau baigtųsi.

— Dabar diena, — pasakė močiutė ir sugriebė Karnos ranką.

— Kada prasidėjo? — išgirdau klausiant Akselį.

— Kažkada vakar iš ryto. Ji buvo viena... Namo parėjau apie pietus.

Turėjau apsukti kūdikį. Kaip gali nusigėręs amatininkas apsukti kūdikį motinos gimdoje?

— Gal man pabandyti? — pasakė Akselis.

Bet išgirdęs jo balsą papurčiau galvą.

— Ne. — Ir dar kartą paskui gumulą įkišau ranką į Karnos kūną.

Tada ji tarsi pasidavė. Liko gulėti tyli ir sustingusi.

— Atgaivink ją! — sušukau šiurkščiai.

Girdėjau plekšnojimus, bet jų nemačiau.

— Užpilk vandens! — suvaitojau.

Girdėjau vandenį. Jis beveik švelniai pliūkštelėjo ant jos.

Močiutė verkė.

— Geroji, mieloji, brangioji, mažoji Karna, mano drauguže, — raudojo ji.

Bet Karna buvo pavargusi nuo karo. Trukusio ilgus metus. Ji nebenorėjo.

— Spausk! — iškošiau pro dantis.

Akselis užgulė nelaimingą jos kūną. Visa jėga. Pailsėdavo ir vėl spausdavo.

— Jis mirtinai įstrigo! Spausk Karną! SPAUSK!

Budelis davė įsakymą.

Pagaliau ji tarsi pabudo.

Ji tikrai darė taip, kaip sakiau. Susiėmė iš paskutiniųjų.

Jos alsavimas. Plačiai atmerktos akys.

Galima apie tai negalvoti. Galvoti apie ką kita. Tačiau nepamirši. Kovojančio kūno kvapas. Garas. Moters kūno jėga prieš tvirtas Akselio rankas.

Iš pradžių išėjo riksmas. Ne iš burnos. Iš jos pilvo. Susmigo kaip tūkstančiai aštrių virpančių peilių į sienas ir lubas.

Ištiesiau rankas. Sudėjau delnus. Kaip mažas berniukas, gaudantis kamuolį. Žvilgsnis buvo prikaustytas prie kritimo taško. Aikštingas kamuolėlis sėdyne į pasaulį!

Nebemačiau Karnos, girdėjau tik tylą kaip tolimą audrą. Kai išsukau mažą kūnelį iš virkštelės, į mane įsmigo senas senas žmogaus žvilgsnis. Juodas kaip derva, tiesus žvilgsnis. Aplink galvelę švytėjo raudona aura su mėlynais ir baltais žaibais.

Minkštas, artimas garsas susisuko lizdą ausyse. Minkštas plekštelėjimas, kai žmogaus vaikas nusileido man į rankas kaip gilus atodūsis.

Tada viskas keletui sekundžių nustojo egzistuoti. Judesiai kambaryje sustingo, tarsi visam laikui būtų įėję į jiems skirtą paveikslą.

Tyla.

Kol savotiškai refleksišku judesiu sugriebiau mėlynai juodą glitų padarėlį už kulkšnių ir patapšnojau, kad nukabtų galva žemyn ir išleistų garsą. Atsistojau su kabančiu gumulėliu virš Karnos kūno.

Tačiau jos veidas buvo suskilęs. Tirpo mums akyse. Ji buvo visiškai tyli. Jos rankos paleido lovos kraštą. Keliai buvo bejėgės arkos, kylančios į lubas. Apvalūs ir vaikiški. Su duobute girnelės viduryje.

Dejonė išsprūdo iš ten, kur anksčiau buvo jos lūpos. Akys buvo užmerktos.

Ar tai Karna?

Iš jos tekėjo tiršta raudona upė. Varvėjo ant nušveistų medinių grindų. Tekėjo savo keliu. Tam tikru laiko intervalu per melsvą virkštelę, kuri ją tebesiejo su kūdikiu. Tada upė pratrūko pliūpsniais. Surado sau kelią tai čia, tai ten ir pasiklydo lovoje. Upė iš slapto pasaulio. Iš pasaulio budeliams pasislėpti.

Akselis užsiėmė virkštele. Manė, kad mums pavyko pirmasis šedevras. Perpjauti virkštelę jis mokėjo.

Vėliau visada gali sau leisti pasakyti: vargšas Benjaminas Grenelvas! Mokslus baigęs gydytojas. Ir vyras. Jis dar vaikas matė mirštant žmones. Matė mūšio lauke ir kartu su Karna karo lauko ligoninėje. Vis tiek buvo nepasiruošęs. Ir niekas jo neišmokė, kad kol dar laikas, reikia pasakyti: „Aš esu menkysta, bet myliu tave!“

Taip pat nežinojau, kad tuos paprastus, tačiau būtinus žodžius reikia sakyti ne dėl to, kad palengvintum kitam mirtį. Ne, kad pačiam būtų lengviau mirti.

Močiutė paėmė nuogą žmogaus gumulėlį ir kažkuo jį apsuko. Tai buvo mergaitė. Mažutė rimta būtybė, kuri mane jau paženklino juodu nepasitikėjimu.

Akselis stovėjo palinkęs prie Karnos. Jo žodžiai tekėjo lygiai. Savotiška guodžianti sunka. Gaivinanti. Kaip tada, kai kas nors pila vandenį į stiklinę priešais ištroškusio žmogaus akis.

Spoksojau į Karnos upę. Raudoną. Pulsuojančią. Trūksmingą. Veržlią. Iš nevilties apkabinau rankomis jai dubenį. Bandžiau kilstelėti aukštyn, kad sustabdyčiau srautą. Kad priversčiau gyvybę pasilikti Karnos kūne. Padaryčiau taip, kad ji vėl imtų kovoti. Tačiau viskas virto rūku, kuriame nieko nebesusigaudžiau.

Nusiminęs bandžiau ieškoti išsigelbėjimo Akselio žvilgsnyje. Bet jis papurtė galvą. Visai nejučia pastebėjau, kad jo barzdaplaukių šaknys nepaprastai šiurkščios. Jo poros ėjo į mane šlykščiausiu būdu. Blogumas sukilo gerklėje. Sienos išsiskleidė ir vėl atsistojo. Mane tai įsiutino.

Staiga kambarį perskrodė beprotiškas riksmas:

— Neliesk jos! Neliesk jos! Karna! KARNA!

Tada ant savo peties pajutau ranką. Stipriai užsimerkiau, kad viską atitolinčiau. O laikas jau ėjo be Karnos.

Atsimerkęs pamačiau palinkusį Akselį: jis ištiesė jos vaikiškus kelius. Tada užklojo išdžiūvusią upę.

Jo marškinių nugara buvo permirkusi prakaitu ir šiek tiek virpėjo.

Aš buvau tik žioplys, atsitiktinai ėjęs pro šalį. Karna! Tu neturi manęs teisti! Aš to nenorėjau. Tiesiog gyvenimas su manimi taip bjauriai pasielgė. Jeigu savo meile galėčiau tave susigrąžinti, padaryčiau tai. Ar girdi, kad šaukiu tave? Tu nepasakei nieko, ar ne? Nepriekaištavai man? Nesakei, kad turiu tavimi rūpintis? Jeigu būtum ką nors pasakiusi, aš bent būčiau žinojęs — būčiau galėjęs tau atsakyti!

Galbūt man reikėjo tave turėti? Galbūt net norėjau tave turėti? Kodėl neprivertei manęs? Tada bent jau būčiau privalėjęs pasirinkti. Kodėl manęs neatstūmei? Būčiau galėjęs sakyti, kad bandžiau.

Ar manai, kad nemačiau tavęs? Kad būčiau galėjęs daugiau dėl tavęs padaryti? Anksčiau atėjęs? Bet juk nežinojau, kad tau manęs reikėjo. Juk negalėjau pasiimti tavęs į Reinsnesą. Juk supratai, Karna? Manai, žinojau, jog turėsi vaiką, bet man nerūpėjo? Kaip aš galėjau žinoti? Tu juk nieko nesakei! O jeigu būtum pasakiusi, Karna, kaip galėjau būti tikras, kad jis mano?

Iš kur vyras gali žinoti?

Karna?

15 skyrius

Po to slinkęs laikas buvo įdomus tuo, kad valandos, rodės, be menkiausios prasmės buvo kraunamos už mano kūno ribų. Galiausiai krūva pasidarė tokia aukšta, jog supratau, kad ji mane sutraiškys, jei nieko nesiimsiu.

Nežinau, kaip parsigavau namo, nei ką mudu su Akseliu kalbėjome. Bet pamenu, kad, praėjus kelioms dienoms, jis man trenkė antausį. Dar pamenu, kad popieriniame maišelyje atnešė duonos ir vyno butelį.

— Kokia tada buvo diena? — paklausiau, kai jis pilstė vyną į taures.

— Ką turi galvoje?

— Kada ėjome į Kranto skersgatvį?..

Jis žemai pasilenkė, kad neprapiltų.

— Balandžio dvidešimt trečioji, — pagaliau ištarė.

— Štai kaip, — pasakiau nežiūrėdamas į jį.

Jis paliko mane ramybėje.

— Švento Jurgio diena, — sumurmėjau.

Bet tai tarsi nieko nereiškė.

Kiek vėliau Akselis tarė:

— Ligoninėje pranešiau, jog esi smarkiai persišaldęs. Tačiau ateisi pirmadienio rytą. Lygiai pusę aštuonių. Vizitacija. Operacija, kaip visada, nuo dešimtos iki vienuoliktos.

Aš maktelėjau galva. Prieš išeidamas jis ištuštino vyno butelį. Turėjo savų bėdų. Ana, pavyzdžiui.

Tą dieną, kai atėjo šeimininkė ir pareikalavo nuompinigių, suvokiau, jog dar ne galas. Pasaulis tebeturi man daug pretenzijų. Ji nebuvo maloni. Maniusi, kad sergu, bambėjo ji. Bet dabar supratusi, kad negalįs sumokėti nuomos, nes pragėręs visus savo pinigus. Dar kažką pašūkavo apie tai, jog pas mane esą dvokia. Kad aš neišpiląs kibiro. Kad turįs išsikraustyti.

Atskaičiavau jai keletą banknotų. Ji pauostinėjo kertes ir aiškiai grasindama pasitraukė prie durų.

— Ar turite vaikų, ponia? — paklausiau taip mandagiai, lyg niekada anksčiau nebūčiau jos matęs.

Ji išpūtė akis. Keista buvo matyti. Iš visiško jos apstulbimo supratau, kad ji nelinki man nieko bloga. Aš įsidrąsinau.

— Ar esate gimdžiusi?

— Nesuprantu...

— Ir aš ne, — pasakiau draugiškai.

— Niekingas... noriu įspėti, kad išsipiltumėt kibirą. Daktaras Grenelvas — tikras kiaulė! — siuto ji.

— Taip. Ir budelis! — tariau manydamas: „Gera tai sakyti".

Ji įsmeigė į mane siaubo pilnas akis ir, sumurmėjusi kažką apie psichinę ligą, išnyko su trenksmu uždarydama duris.

Reikėjo nusišypsoti. Žmonėms turėtų būti taip pat natūralu verkti kaip šypsotis, pamaniau. Visas mano veidas buvo akmuo. Ką tik nugrimzdęs į gelmę.

Kadangi buvau atsikėlęs ir tebebuvo pakankamai šviesu, prisiminiau, kad norėjau nusiskusti. Išėjau į kiemą su pilnu kibiru ir tuščiu — vandeniui. Ištuštinau tą, dėl kurio šeimininkė mane išplūdo. Žinoma, ji teisi. Jis dvokė. Moterys dažnai esti teisios. Tik galėtų to nesakyti. Nebūtina. Juk ir taip aišku.

Stovėdamas prie vandens siurblio ir leisdamas vandenį į cinko kibirą, burnoje pajutau tą patį cinko skonį kaip ir tą rytą, kai mudu su Akseliu pažadino Karnos brolis. Ką jis tada pasakė?

— Aš dėl Karnos! — pasakė.

Pilnėjant kibirui, cinko skonis stiprėjo. Taip baisiai pylėsi. Užsukau čiaupą. Bet tai nepadėjo. Garsas liko. Vanduo vis liejosi ir liejosi.

Tik kai grįžau į savo kambarį ir uždaręs duris garsiai pasakiau: „Dabar mes nusiskusime", garsas šiek tiek atslūgo. Padėjo žodis „mes".

Prasižiojau. Leidau srūti orui. Įkvėpiau ir iškvėpiau lyg pirmą kartą. Nuėjau prie lango, atidariau. Pakartojau kvėpavimo pratimus. Kai ėmiau skustis, po trečio nesėkmingo brūkštelėjimo supratau, jog kažkas pasidarė akims. Nebemačiau, kur baigiasi oda ir prasideda barzda. Gydytojas šaltai nužvelgė mane veidrodyje. Nustatė diagnozę: persitempimas ir sutrikusi emocinė pusiausvyra. *Ergo*: regos sutrikimas.

Įdomu!

— Bet aš juk gulėjau ištisas dienas! Nuo ko galėjau pervargti? — pasišaipiau.

— Regos sutrikimas gali pasireikšti kiek vėliau. Jis tėra laikino pobūdžio, — įsižeidęs atrėžė gydytojas.

— O ką man dabar daryti? Vaikščioti pusiau nuskustais, supjaustytais žandais?

— Matysi, viskas pamažu ims gerėti, kai pabandysi suvokti tai, ko iki galo nesupranti, — pasakė gydytojas.

Akimirksniu pasijutau gerėliau.

Žinau, kad nesitikėjau būti sutiktas kaip didvyris. Tačiau taip pat nesitikėjau būti sutiktas kaip priešas.

Kai pabeldžiau, duris atidarė Karnos brolis. Žiūrėjo į mane niūrus ir nebylus. Iš vidaus girdėjosi keistas lūžus garsas. Tarsi kažkas treškintų kremzles. Vaiko verksmas.

— Pamaniau, gal galėčiau... — tariau nežinodamas, ką pasakyti.

Atėjo močiutė. Pervėrė mane žvilgsniu. Trumpai tarė:

— Laidotuvės buvo vakar.

Linktelėjau. Skruzdėlė pasiklydo ropodama siena aukštyn. Dabar plūkėsi bandydama įlįsti tarp durų staktos ir panelio. Keista. Skruzdėlė? Čia, mieste? Kuo ji minta?

— Tavo draugas atėjo! Su gėlėmis! — kaltinamai pasakė ji.

— Ten skruzdėlė, — draugiškai pasakiau.

Berniukas iškišo galvą pro durų tarpą. Stovėjo pražiota burna ir žiūrėjo tai į mane, tai į triūslią skruzdę. Moteris nusišluostė akis ir žengė porą žingsnelių artyn. Prisimerkusi pažvelgė į mane iš po vešlių baltų antakių.

— Nesuplėšyk skrybėlės, jos dar gali prireikti, — staiga pasakė ir įtraukė mane į vidų.

Manau, savotiškai pasikalbėjom. Nedaug ką pamenu. Rodos, ji paklausė, katras iš mudviejų Benjaminas, aš ar mano draugas.

— Aš. Mano draugo vardas Akselis.

— Tada tu esi vargšės mažylės tėvas, — nusiminusi tarė ji.

Nežinau, ar ką nors atsakiau. Žinau tik tiek, kad vaikas už užuolaidos verkė. Kažkaip dusliai.

Galėjai įsivaizduoti, kad jis dūsta. Tai buvo geriausia. Karnos juk nebėr.

— Tikėjausi, kad tas kitas, — tiesiai pasakė ji.

Aš linktelėjau.

— Geresnis. Iš padoresnių žmonių. Jis yra šis tas. Atėjo su gėlėmis. Verkė prie kapo.

Vėl maktelėjau galva.

Kai senutė nuleido akis ir atsiduso, staiga pamačiau, kad jos tokia pat nosis kaip Karnos. Maža ir tiesi, dailiomis šnervėmis. Užėjo noras paliesti vieną šnervę.

Pakėliau ranką. Bet vėl ją nuleidau.

— Stipsim badu, — pasakė ji.

Tebežiūrėjau į jos nosies sparnelius.

— Turiu atiduoti kam nors kūdikį. Negaliu jos auginti. Aš sena. Berniuką taip pat reikia aprengti ir pavalgydinti. Jis negali tiek daug uždirbti. Kai Karnos nebėra... tai...

Ji pakėlė prie akių ranką.

Vaiko verksmas liovėsi. Pamaniau: „Dabar tikriausiai uždusо". Palutė arba antklodė ant kvėpavimo takų. Mėlynas veidas. Išžiota burna ir išsprogusios akys. Mažyčiai kumšteliai. Gydytojas žinojo. Buvo matęs negyvą gimusį.

— Ar žinai, kur galiu eiti su vargšele? — paklausė ji.

Papurčiau galvą.

Ji vėl abiem rankom užsidengė veidą. Aimanavo.

— Be reikalo užmūrijo langą prie Frederiko ligoninės durų. To, kuris buvo vargingiausiems... kurių niekas negalėjo auginti.

Buvau girdėjęs apie „stalčių". Vienas langas prie akmeninio tiltelio vėl buvo užmūrytas. Ten senais laikais buvo galima padėti nepageidaujamą kūdikį, paskambinti varpeliu ir nubėgti. Ant varpelio buvo užrašyta: „Nelaimingų kūdikių gelbėjimas".

— Ar galiu atsisėsti? — paklausiau ir klestelėjau ant medinės kėdės priešais stalą. Ten stovėjo dar dvi tokios pat.

Ji atsekė man iš paskos ir atsisėdo priešais. Išsipūtė nosį į skudurėlį, kurį išsitraukė iš rankovės. Plikų jos dilbių oda buvo blyški ir glebi. Susimetė į raukšles, kai ji padėjo rankas ant stalo ir ėmė vynioti skudurėlį apie du pirštus. Mane tai savotiškai sujaudino.

— Nieko neprisiprašiau, kad ateitų iš ligoninės, — be jausmo pasakė berniukas ir išėjo. Verčiau būtų pasilikęs. Oras kambaryje buvo toks sunkus. Senutės neviltis bjauriai dvokė.

— Tėvystės turbūt neprisiimsi? — po valandėlės kreipėsi ji į orą.

Nemanau, kad įstengiau atsakyti.

— Suprantama, — karčiai tarė ji. — Jie to nedaro. Ir kai motina miršta... tėvai eilėje nestovi. Ne, tikrai ne.

— Ką aš galiu padaryti? — kaip mokėdamas mandagiau paklausė gydytojas.

Ji pakėlė galvą ir pažvelgė į mane. Panieka buvo tokia akivaizdi, jog susigūžiau.

— Ar turi pinigų? — paklausė ji.

— Nedaug.

— Likau skolinga už laidotuves. Reikalai prasti... Vargšė Karna...

— Kiek mes skolingi? — trumpai paklausiau.

Močiutė klusniai atsakė.

— Paprašyk atsiųsti sąskaitą, — tariau.

— Padarys ir neprašomi.

— Na, taip. Bet tegu atsiunčia sąskaitą gydytojui Benjaminui Grenelvui pas našlę Plačiojoje gatvėje.

Tada ryšulėlis lovoje vėl pravirko. Vadinasi, neuždusо.

— Ką jam darai? Kai verkia? — paklausiau.

Močiutė atsiduso, vėl išsišnypštė ir nušliuravo prie užuolaidos, kur stovėjo Karnos lova.

— Duodu jai vandens su cukrumi ir skiesto pieno. Bet netinka.

Ji atsinešė ryšulėlį prie stalo ir įdėjo man į rankas. Jis pakrutėjo. Šiluma nuo jo pasklido rankomis iki pat gerklės.

— Turime surasti ką nors, kas jos norės, — pasakė močiutė nuo krosnies. Ji kažką šildė puodelyje. — Nebuvau manufaktūros skalbykloje nuo tada, kai Karna... Nebeišeina ilgiau gyventi be šilingo duonai ir pienui, mes skolingi už dvi savaites, — pridūrė ji.

— Aš gausiu šiek tiek pinigų, — pasakiau spoksodamas į mažą piktą veidą ryšulėlyje.

Prie prakaituotos galvutės buvo prilipusios juodos pjautuvo formos garbanėlės. Ryšulėlis rangėsi kaip ungurys, raukėsi ir leido garsus. Sulig kiekvienu riksmu išsižiodavo kaip strazdžiukas. Iš pradžių atrodė, kad tik įkvepia, ir tiek. Paskui įsižeidęs visas raukšlėtas veidelis sudrebėdavo ir garsas pasklisdavo su gąsdinančiu niršuliu.

— Verkia, — nedrąsiai pratariau.

— Kūdikis gražus ir sveikas, — tarė močiutė. — Dėl to bėdos nėra. Bet ji nepakenčia maisto. Jis per daug sunkus. Būtų gerai, jei pažinočiau ką nors, kas galėtų ją keletą savaičių pažindyti...

Tada ji pravirko.

— Galbūt rastume kurioje iš ligoninių, — paguodė gydytojas. — Aš sužinosiu.

Vadovavimą mano gyvenimui perėmė gydytojas. Liepė man žemintis ir elgetauti, kad gaučiau motinos pieno močiutės ryšulėliui. Apėjau Frederiko ir komunos ligoninių akušeres. Prašiau ir maldavau. Po lašą rinkau išmaldą. Pateikdavau širdį veriančią istoriją apie močiutę su kūdikiu ir mirusią gimdyvę. Galiausiai ir slaugytojai, ir akušerės istoriją išmoko taip gerai, jog man užtekdavo paduoti buteliuką.

Kiekvieną dieną močiutė mane klausinėjo, ar nesutikęs ko nors, kam reikėtų sveikos mergaitės. O aš susigėdęs atsakydavau, kad nieko neradau.

Tuo laiku Akselį matydavau tik budėdamas ligoninėje. Tačiau vieną vakarą grįžęs namo radau jį miegantį mano lovoje.

Nusprendžiau, jog nuo šiol išeidamas rakinsiu duris.

— Ką čia veiki? — paklausiau.

— Miegu, — atsakė jis ir dėbtelėjo į mane.

Nusimečiau švarką ir priėjau prie stalo šalia lango. Jis sekė mane akimis. Tada išsitiesė, atsisėdo ir pradėjo ieškoti batų palovėje.

Kadangi rado tik vieną, liko sėdėti su juo rankoje. Palinkęs į priekį. Negalėjau matyti jo veido.

— Ko nori? — paklausiau.

— Kodėl tu manęs šaliniesi?

— Aš tavęs nesišalinu.

— Ne? Kodėl niekada nematau tavęs įprastose vietose? Kodėl tavęs niekada nebūna namie? Kodėl nebeateini pas mane? Ar kas nors nutiko tavo nelemtai sąžinei? Mes buvome kartu prie vargšės Karnos. Tai buvo ne mano kaltė, velniai griebtų...

— Nutilk!

— Ne, nenutilsiu. Apie tai turime pakalbėti.

— Nėra apie ką kalbėti. Jos juk nebėra...

— Aš nenoriu kalbėti apie Karną. Beje, nežinojau, kad ji tau buvo tokia svarbi. Tu tai gerai slėpei!

Nežinau, ar dėl to, ką jis pasakė, ar dėl to, kaip tai pasakė, skėliau jam antausį. Idiotiškas poelgis. Jis kilstelėjo man už liemenės ir laikė tol, kol nurimau. Liemenė plyšo. Dar visai neseniai turėjo šilkinę nugarą ir dailų dirželį su sagtele. Kai po kojomis vėl pajutau grindis, nusivilkau liemenę ir įsistebeilijau į ją.

Akselis stovėjo vidury kambario nusvarinęs rankas.

— Nereikia manęs erzinti, — pasakė.

— Tas tavo nelemtas cinizmas...

— Manyčiau, kad jo išmokau iš tavęs.

— Štai kaip! — tepasakiau.

— Gal turi kur alaus? — paklausė jis.

— Ne, dieną jis čia baisiai sušyla.

— Gal galime kur nors nueiti išgerti po bokalą?

— Ne, aš ką tik grįžau. Man reikia pamiegoti.

— Tu miegojai mažiausiai keturiolika dienų.

— Ne, netiesa, — pasakiau abejingu balsu ir atsiguliau ant lovos. Buvo matyti, kur gulėta Akselio.

Jis atsiduso ir atsisėdo ant kėdės prie darbo stalo. Šonu į mane.

Pasidarė labai tylu. Užsimerkiau tikėdamasis, kad jis išeis. Staiga, tarsi kalbėdamas pats su savimi, jis pasakė:

— Ana manęs nenori.

Net užmerktomis akimis galėjai matyti, kad šešėliai kertėje už lovos mėlyni! Pro langą nudardėjo vežimas. Kanopos kaukšėjo į grindinį. Dina! Dina jojo paplūdimiu. Dundėjo. Silpnų griausmų serija man į ausį. Mano kūnas tysojo ant lovos. Pats kaip riešutas tūnojau Akselio galvoje. Ten dar kartą išgirdau jo žodžius. Jie pakibo ore. Virpėdami laukė, kad priimčiau.

Nurijau juos nekramtęs.

— Tai ko ji nori? — išgirdau save klausiant.

— To nesiteiravau, bet tai jokia paslaptis.

— Ne?

— Ne. Ji man pasakojo, kad judu... Kad tu... Kad ji permiegojo su tavimi!

Pakėliau galvą, bandydamas ramiai kvėpuoti.

— Ji sakė... Ana sakė... — išlemenau. Bet neįstengiau nei ko nors paneigti, nei patvirtinti. Pernelyg neįtikima. Moterys nesako tokių dalykų! Net Sesilija nebūtų galėjusi pasakyti, jei tai nebūtų tiesa. Ana? Ne!

— Velniai rautų! — sumurmėjau po kurio laiko.

Jis atsigręžė ir pažvelgė į mane. Buvau jam šuns mėšlas žuvų turguje.

— Kelias tau dar reikia sutrypti, kol pasisotinsi? — sušniokštė jis. — Nežinojau, kad tu toks veidmainis, toks niekingas, toks bjaurus kiaulė!

— Ne, — tariau. Ir visą laiką galvojau, ką pasakė Ana. Galvojau ir galvojau. Kol man išsprūdo: — Kam ji tai pasakė?

Jis įtūžęs spoksojo į mane.

— Matyt, sąžiningesnė nei tu!

Stojo mirtina tyla. Tada jis pratrūko:

— Tik žiūrėk, kad ji nemirtų gimdydama, kol nenusivesi jos pas pastorių. Tai būtų bjaurus dalykas! Prakeikta, niekinga norvegiška žiurke!

Išklausiau gulomis. Jį galima suprasti. Akselis. Mielasis Akselis! Mielasis, brangusis Akselis!

— Netiesa, — leptelėjau.

— Gal aš ir perdėjau, bet tai netoli tiesos, — iškošė jis pro dantis.

— Turiu galvoje Aną. Netiesa. Aš su ja negulėjau. Niekada. Aš...

Jis žiūrėjo į mane lediniu žvilgsniu.

— Bandai išsisukti? Nori apšaukti Aną melage, kad išsaugotum mano draugystę? Tu nori visko. Vienu šūviu nušauti du zuikius. Esi blogesnis, nei galėjau numanyti. Turėčiau pritrėkšti tave prie sienos šitame niekingame...

— Turi tikėti manimi! Tai netiesa.

Jis priėjo prie lovos. Pakankamai grėsmingai, kad atsisėsčiau. Nužvelgė mane. Nuo galvos iki kojų ir nuo kojų iki galvos! Įsispitrėjo į akis. Maniau, kad dabar jis mane prigriebs. Ką gi. Vadinasi, galas.

— O ką, tavo manymu, ji norėjo laimėti taip šlykščiai man meluodama? — kimiai suurzgė jis, manevruodamas savo korpusu artyn.

Jaučiausi nekaip. Jo takelažas pakibo virš manęs. Milžiniški stiebai. Burės nebuvo gerai pririštos. Bet kada galėjo smogti man tiesiai į veidą.

— Šito nežinau.

Jis netrenkė. Nieko neįvyko. Tebespoksojo į mane.

— Po velniais, — galiausiai tarė. Ramiai.

Palengvėjusia širdžia atsisėdau kaip reikiant ir ant naktinio stalelio sugraibiau tabaką ir pypkę.

— Ar tiki manimi? — karštai paklausiau. Pernelyg karštai.

— Ar tikiu? Aš tikiu, kad Benjaminas Grenelvas yra labiausiai nuvalkiota šliurė, kokią tik esu matęs! O tiek metų laikiau tave draugu! Jei iš tikrųjų ji meluoja? Tai tu turėtum suprasti, kad ji turi tam priežastį! Ko sieki man ją išduodamas? Kodėl neprisiimi to kaip vyras? Skystablauzdi tu!

Jis atėmė iš manęs tabaką ir pypkę, grįžo prie kėdės ir ilgai gaišo, kol prisikimšo ir užsidegė.

— Tu teisus, — galų gale pasakiau.

Akselis dėbtelėjo į lubas už pypkės dūmo.

— Aš juk to troškau, — pasakiau. — Troškau labiau nei ko nors kita. Gulėti su Ana.

— Tokiu atveju mudu tebeturime šį tą bendra, — šaltai tarė jis be menkiausios gašlaus svajingumo kibirkštėlės.

Būtent tada puikiai supratau, kodėl man patinka Akselis. Net ir jam tęsiant savo cinišką kalbą, apie tai galvojau. Nežinau, ar tai, ką jis man sakė, dėjausi į širdį. Pasijutau apvalytas. Viskas pasidarė paprasta ir įveikiama. Galiausiai jis trenkė man maloningą smūgį:

— Ką manai daryti su Ana?

— Tu puikiai žinai, kad manęs ji taip pat nenori, — atsakiau.

— Bet jeigu norėtų?

Atsidusau ir patraukiau pečiais.

— Tada pasiimčiau ją į Reinsnesą.

Piktas šypsnys nušvietė Akseliui veidą.

— Garbės žodis! Tu augi! Aš asmeniškai būsiu tavo liudininkas, kai paprašysi jos rankos. Man bus malonumas, kad tu pagaliau žengsi vyrišką žingsnį.

Nemačiau reikalo ką nors sakyti.

— O jeigu pasirodys, kad ji nori keliauti į leduotą dykvietę? — paklausė jis.

Ėmiau nujausti, kad jis man paspendė spąstus.

— Taip nebus, — tvirtai atsakiau.

— Kodėl gi ne? Kai ji taip noriai nusiplėšia garbę?

— Negaliu atsakyti už tai, ką ji tau kalba!

Jis linktelėjo. Kurį laiką sėdėjo linksėdamas.

— Tik pamanyk, Benjaminas suprato, kokia paprasta meilė. Jam reikia turėti meilę po ranka, bet dėl jos jis nepajudins nė piršto! Jis negali atsakyti už tai, ką sako Ana. Ir negali įsivaizduoti, dėl ko ji taip sako! Jis! Kuris galvojo, kad mielai permiegotų su savo draugo sužadėtine. Tokia jo meilės ir draugystės evangelija! Sveikinu!

Jis pakilo eiti. Kol atsipeikėjau, spėjo pasiekti duris.

— Išeini?

— Manęs čia nebuvo, — sumurmėjo jis.

— Mes nebe draugai?

— Ne šiandien! — pasakė pavargusiu balsu.

— Nepasakosi jai... kad aš tai paneigiau? — paprašiau jį.

Jis pažvelgė į mane užuojautos kupinu žvilgsniu.

— Ne, — trumpai tarė.

Dabar jis manęs šalindavosi. Net ligoninėje. Kiek galėdamas geriau vykdžiau nurodymus Sakstorfo chirurginiame skyriuje. Gyvenimas, pilnas taisyklių ir karbolio tvaiko.

Kasdieninis vyriškumo išbandymas buvo tai, jog, nusižengdamas visoms padoraus elgesio taisyklėms, vaikščiodavau į Gimdymo namų teritoriją kaulyti pieno vaikui Kranto skersgatvyje. Pieną pristatydavau prie močiutės durų. Kartais girdėdavau viduje verkiant.

Gegužės mėnesį aš ir Akselis pradėjome šešių savaičių kursą akušerio „jus practicandi“ gauti, tačiau draugai kaip ir nebuvome.

Ji neatsiliepė. Dina.

Galėdavai kankinti save mintimis, jog dabar Akselis ir Ana vaikštinėja ežerų pakrantėmis arba eina į Tivolį. Nuo to tik pavargdavau. Išvis norėdavau tik miegoti.

Plačiojoje gatvėje taip rūpestingai tuštindavau tualetinį kibirą, tarsi tai būtų esminis dalykas gyvenime. Taip pat bandžiau išsiaiškinti, kokia mano finansinė padėtis. Supratau, kad turėsiu prašytis daugiau darbo, kol važiuosiu namo. Namo? Negi maniau, kad galėsiu išvengti teismo?

Savo naudai negaliu nutylėti, jog taip pat nemažai galvodavau apie tai, kad turėčiau parašyti arba telegrafuoti Andersui ir paprašyti pinigų Karnos močiutei. Keisčiausia, jog kuo daugiau apie tai galvodavau, tuo labiau silpnėjo noras iš tiesų tai padaryti.

Po žodelį narsčiau paskutinį mudviejų su Akseliu pokalbį. Jo kaltinimus. Taip pat bandžiau atkurti paskutinį susitikimą su Ana. Tačiau rodės, tarsi tai su manimi nebesusiję.

Išsitraukiau Kirkegoro knygas. Ne todėl, kad būčiau pasiilgęs jo, bet todėl, kad norėjau pabėgti nuo savęs.

„Baimė ir drebėjimas“, „Problemata: „... tik tas, kuris išsitraukia peilį, laimi Izaoką. Dirbti nenorintis duonos negauna ir yra apgaunamas taip, kaip dievai apgavo Orfėją, vietoj mylimosios pakišdami orinį pavidalą, apgavo, nes jis buvo minkštaširdis, nedrąsus, apgavo, nes buvo kitaristas, o ne vyras... norintis dirbti gimdo savo paties tėvą“.

Mielos tezės tramdomiems jausmams.

16 skyrius

Vieną vakarą nuėjau į „Vaistinę“, nes nebegalėjau pakęsti kandidato Benjamino Grenelvo. Tuo labiau našlės Plačiojoje gatvėje.

Vos tik jį pamatęs supratau, kad man jo trūko. Akselis sėdėjo po žibaline lempa. Vienas kertėje.

Priėjau prie jo stalo. Nedrąsiai. Jis abejingai linktelėjo, kai prisėdau šalia.

— Tai ką, brūžini senąjį Kanauninkų skersgatvį?

— Reikia juk pažiūrėti, ar naujiesiems Regenseno geltonsnapiams ėmė kaltis barzda, — pasakiau aš.

Jis niūriai linktelėjo.

— Ne, dar nesikala! — burbtelėjo po valandėlės.

— Aš statau, — tariau.

Kai gavome gerti ir jis vis dar nerodė gyvybės ženklų, aš paklausiau:

— Tau bloga diena?

— Mirštu iš juoko, — atsakė jis.

— Nejaugi?

— Taip!

Gurkšnojau alų dairydamasis į žmones. Dingtelėjo, kad reikia pasikabinti viršutinį drabužį. Tai padaręs vėl atsisėdau. Jis tebesėdėjo nudūręs nosį.

— Ei! — įsakmiai tariau.

— Nerėk! — sušuko jis taip, jog mergaitė su padėklu krūptelėjo.

— Ar mane nori užmušti? Ar ką nors kitą?

— Aš nežudau žmonių, — atrėžė jis.

— Tai kas yra?

— Tas ir yra.

Staiga supratau, ką jis pasakė.

— Taip, — sutikau aš, — tai ir yra visa bėda.

Valandėlę sėdėjome žiūrėdami į skirtingas puses, tarsi nepažinotume vienas kito.

— Aš buvau laidotuvėse. Dieve mano! — staiga pasakė jis.

Įtempiau ausis.

— Na ir? — paklausiau.

— Ji pamanė, kad aš — tai tu... Aš turėjau, kad tave kur, duoti jai suprasti, kad tai tu...

— Ačiū už gerumą! Bet kodėl dabar sakai? Nori pakankinti?

— Taip, taip, taip, tik nusiramink! — piktai sududeno jis.

Aš buvau ramus. Vengiau jo žvilgsnio.

Tada jis vėl pradėjo:

— Ar matei ją?

— Ką?

— Vaiką, — pasakė jis.

— Taip.

— Ar panaši?

— Liaukis! — paprašiau. Po to tariau: — Statau po vieną degtinės!

— Tu šiandien toks dosnus? — pašaipiai paklausė jis.

— Taip.

— Ar su Ana mataisi? — paklausė jis į orą, kai gavome degtinės.

— Ne, o tu? — savo ruožtu paklausiau.

— Taip, — atsakė jis ir tūžmingai pažvelgė į mane.

Nebuvo ko pridurti.

— Aš greitai važiuosiu namo, — pasakiau.

— Taip, dabar turbūt dega, — šaltai tarė jis.

Atsistojau nuo pilno stiklo, norėdamas išeiti. Buvo gana. Apsivilkau paltą. Jis sekė mane akimis.

— Taip, taip, — tariau ir linktelėdamas tarsi atsisveikinau.

Jis sėdėjo lyg nematydamas, jog tuoj išnyksiu.

— Tavo motina vis dar užsienyje? Ar jau pasveiko? — paklausė jis taip, lyg tebesėdėtume vienas priešais kitą.

— Ji nesirgo, — atsakiau.

— Bet juk dėl to keliavai jos aplankyti... Berlynan.

— Aš jos nesutikau, — pasakiau išsisukinėdamas.

— Nesutikai?

Likau stovėti.

— Ne!

— Bet juk parsivežei violončelę... maniau, ji taip serga, jog liovėsi grojusi. Ji juk grojo, ar ne?

— Taip, kurį laiką. Mokėsi pas maestrą.

— Aš taip ir supratau. O paskui metė?

— Taip.

— Ar ji taip pat pagaliau grįš namo?

— Ne.

— Betgi sėskis, žmogau! Ne tu turi pykti! Aš! — sušuko jis.

Gūžtelėjau ir atsisėdau ant kėdės krašto.

— Keistos ten moterys prie speigračio? — pasakė jis ir pabandė nusijuokti.

Neatsakiau nieko.

— Ar ji talentinga? Virtuozė? — paklausė jis.

— Nemanau, — pabandžiau išsisukti.

— Ką ji pati sako?

— Nieko.

— Tu neklausi?

— Juk sakiau, kad nesutikau jos! Negali klausti to, ko nematei nuo vaikystės.

— Nori pasakyti, kad tavo motina paliko tave, ir tiek?

— Panašiai.

— Gerasis Kūrėjau! Kada? Kiek tau buvo metų?

— Tiksliai nepamenu... keturiolika...

— Velniai rautų... — sumurmėjo jis, pašydamas sau barzdą. — O aš maniau, kad tave pažįstu! Kiek daug žmogus nežinai...

Neatsakiau. Bet supratau užuominą.

— Nežinojau, kad jos taip ilgai nebuvo. Ar vien dėl violončelės? Ar kilo koks nors skandalas? — paklausė jis.

— Dėl violončelės. Kiek man žinoma, — sumelavau.

Valandėlę tylėjome. Degtinės stikliukas akimirkai pranyko jo saujoje. Aš pažiūrėjau į savo rankas. Nė vienam iš mudviejų neteko daug dirbti fizinio darbo. Mano rankos nebuvo tam ir sukurtos. Palyginti su Akselio, nelabai tvirtos. Paveldėjau ilgus Dinos pirštus. Nors iš kur man žinoti? Jakobas galėjo turėti tokius pirštus kaip nuo čia iki Ėresuno! Akselio rankos atrodė taip, tarsi gimstant kalvio kūdikio rankos būtų atitekusios pastoriaus sūnui.

— Nori pasakyti, kad jos neradai? Kad nežinai, kur ji?

— Panašiai.

— O bandei? Ar taip viską ir palikai?

— Liaukis! Manai, kad šiaip sau važiavau į Berlyną?

— Neilgam buvai išvykęs.

— Jos ten nebuvo!

Kaip apimtas manijos, jis pešiojo sau barzdą.

— O ką, jei tu ją aplankysi? Dabar! — pasakė jis.

Jo balsas buvo šnabždesys pro atvirą langą naktį.

— O kam?

— Kad išsiaiškintum, ar ji nori tave matyti. Kaip ji gyvena.

— Aš juk bandžiau. Man nebeįdomu, kaip ji gyvena!

Jis spoksojo į mane, paskui stipriai užsimerkė ir išsiviepė.

— Tu manęs neapgausi, velniai griebtų! Nuo tada, kai ji išvažiavo, nebuvo nė vienos dienos, kad apie ją negalvotum!

— Cha...

— Ar aš neteisus?

— Na, taip. Retkarčiais...

— Mes važiuojame!

— Kur?

— Taip, tau reikia palydovo. O man reikia pakeliauti! Ne tik moterims reikia pamatyti pasaulio, kol mes plūkdamiesi vos galo negaunam! — išsišiepė jis.

— Aš neturiu už ką keliauti.

Jis padūsavo ir, atkišęs suspaustas lūpas, susimąstė.

— Pabandysiu sutvarkyti.

— Ne, aš negaliu lįsti skolon.

Ėmiau dėstyti, kokia nelaimė iš žmonių skolintis pinigų. Valandėlę jis žiūrėjo į mane. Tada trenkė kumščiu į stalą.

— Tu bailys! Neturi drąsos aplankyti savo motinos! Bijai, kad ji tave atstums!

Kambarys staiga apvirto aukštyn kojomis. Akselis buvo šlykšti, dvokianti dvėsena, nuo kurios turėjau sprukti, kol dar nevėlu.

Netvirtai atsistojau norėdamas eiti, tačiau jis ištiesė ranką ir pasodino mane atgal.

— Aš važiuosiu kartu į Berlyną! — tvirtai pasakė.

— Dėl ko taip nusprendei? — paklausiau ir pastebėjau, kad jis prisidegė vieną iš profesoriaus Havanos cigarų.

— Ar svarbu?

— Taip.

— Kodėl?

— Man reikia žinoti, kokie tavo ketinimai. Ar taip darai norėdamas atkeršyti Anai, ar padėti man.

— Nei viena, nei kita. Tik labai egoistiškas noras pakeliauti po pasaulį, — atsakė jis.

Jis ištiesė ranką. Senu įpročiu paskolino man cigarą. Aš užsitraukiau porą dūmų ir atidaviau.

— Eime, — tariau ir ištuštinau stikliuką.

Jis, net keista, pakluso. Patraukėme jo pusėn. Į Valkendorfą.

— Aš neturiu pinigų važiuoti į Berlyną, net jei norėčiau, — tariau.

— Ar negali iš kur nors gauti?

— Ne. Tai yra galėčiau paprašyti Andersą. Bet nežinau, kaip ten viskas namie klostosi. Be to, ilgai truktų.

— Galiu parūpinti tau paskolą, — tvirtai tarė jis.

— Iš kur gausi pinigų? — paklausiau.

— Iš mamos, — išsišiepė jis.

— Nesakydamas, kam tau jų reikia?

Jis patraukė pečiais.

— Ji turbūt mano, kad turiu skolų.

— Kodėl tau taip parūpo?

— Juk sakiau.

— Nori, kad būčiau kuo toliau nuo Anos! Bet aš juk greit išvažiuoju! — pasakiau.

Jis sustojo ir nutvėrė man už rankos.

— Ne vien tai! Esi bailys, jei nesupranti. Nemanau, kad galiu padaryti ką nors daugiau dėl Anos. Kol kas. Jeigu moterys gali keliauti, galiu ir aš!

— Taip, taip, — pritariau.

Po kelių žingsnių jis vėl sustojo ir suėmė man už rankos. Jo juokas nebuvo geras.

— Aš buvau ten šįvakar. Pas Aną, — nusijuokė.

— Ar buvo taip linksma?

— Nelabai, — prisipažino jis. — Ar papasakoti, kodėl?

— Hm...

— Ji nevalgė su mumis vakarienės. Aną užklupo ūmi negalia, dėl kurios ji nepajėgė sėstis prie stalo. Patikėk, Benjaminai, aš net nepasisiūliau nustatyti diagnozės. Ji buvo pernelyg akivaizdi. Bet guodžiau tėvus, nes gero išsiauklėjimo man netrūksta. O Benjaminas Grenelvas sklandė ore lyg užkerėta dvasia!

— Man labai gaila, — sumurmėjau.

— Į sveikatą, — tuo pat atkirto jis. — Tau viskas atleista.

— Tu pernelyg jaunas, kad būtum toks pagiežingas, — pabandžiau.

Tačiau jis net nesistengė atsilyginti tuo pačiu. Jau kadai buvome praėję Valkendorfą.

— Niekada su ja nebesusitiksiu, — pasakiau ir paspyriau kažką ant kelio. Tas daiktas buvo didesnis ir kietesnis, nei tikėjausi.

— Nieko panašaus! Tu susitikinėsi su ja! — piktai atšovė jis. — Ir po kiekvieno karto tapsi vis sveikesnis ir sveikesnis. Vienas su ja kalbėsi apie mane. Trise juokausim. Tu būsi man draugas ir sutuoktuvių liudininkas. Užtat gali būti tikras, kad aš parūpinsiu kapitalo ir surasiu tavo motiną.

Stovėjome tarp dviejų gatvės žibintų. Nemačiau nieko, išskyrus jo ranką, laikančią smilkstantį cigarą.

— Ar tai ir vadinama draugyste? — paklausiau.

— Taip, gali būti tikras!

— Greitai nusprendei, kaip mane nupirkti? — pasakiau.

— Taip, aš mąstau greitai. Bet tavęs neperku. Man tavęs reikia.

— Ar jau taip savaime suprantama, kad esi tinkamiausias... Anai?

— Taip. Jau esu sakęs. Buvo aišku nuo tada, kai susitikome pirmą kartą. Anai buvo šešeri, o man aštuoneri. Žinojome tai visą laiką. Mudu turime būti kartu. Tai gražu. Rimta. Ne tam, kad kas nors ateitų ir sugadintų.

— Niekada nesi kalbėjęs apie... apie meilę. Maniau, jog tai buvo praktinis susitarimas.

— O jeigu aš būčiau kalbėjęs skambius žodžius apie meilę, nebūtum bandęs? Ar tai turi galvoje?

Ką galėjai į tai atsakyti?

— Nebūtum bandęs? — pakartojo jis ir išpūtė tirštus dūmų žiedus mums virš galvų. Jis buvo pranašesnis.

— Nežinau, — prisipažinau.

Jis žengė kaip bulius, nunarinęs ragus. Gerą kelio galą. Nesakydamas nieko. Paskui tarė:

— Tik pamanyk! Prisipažinimas!

Dangus apsiniaukė, ir, kai ėjome pro suakmenėjusį raitelį Naujojoje karaliaus aikštėje, ant mūsų užtiško pirmieji dideli lašai. Medžiai aplink skulptūrą smarkiai suošė, Akselio plaukai atsistojo piestu. Vėlyvas batų valytojas sielvartingu

11. 1124

tempu pro mus pravežė savo vežimėlį. Dangų nušvietė pora vienišų žybsnių.

— Žiūrėk! — pasakė Akselis. — Tivolio fejerverkai!

— Taip, — kvailai atsakiau ir susigrūdau rankas į kišenes.

Žiūrėjome vienas į kitą, o lietus pliaupė ant grindinio net tikšdamas.

— Turime susirasti pastogę. Kur artimiausia užeiga? — paklausė jis.

— Mums juk rytoj į operacinę, Akseli!

— Labai panašu į tave! Iš pradžių lauki iki nakties, kad susitiktum su manimi. Kai aš pagaliau esu čia, tu mirtinai pavargęs. O niekas dar net neprasidėjo. Kada važiuojame?

Jis mėgavosi pranašumu.

Tikriausiai atrodėme kažkoks keistas padaras, kai ėjome gatvėmis per lietų. Siamo dvyniai su atskiromis smegenimis, kurios vis tiek visais atžvilgiais susijusios.

Pirmoji smuklė buvo įtartina vietelė Naujojoje didikų gatvėje. Ten sugebėjome pamiršti visus nesutarimus ir imtis didelių planų. Dėl Dinos.

Pirmasis stikliukas degtinės nudegino vidurius primindamas, kad reiktų užvalgyti. Bet kadangi Akselis buvo pasisotinęs profesoriaus vakariene, teko apsieiti. Be to, Akselis tvirtino, kad tokiose vietose gali gauti tik dešros su arseniku.

Šiaip ar taip, sušilau. Šlapi paltai rūkėsi ir džiūvo ant vagio. Tabako dūmai ir balsai, sklindantys iš grubių veidų po lempomis, viską sutirštino. Rūpesčiai nukrito po stalu. Pamažu apėmė nevaržomas džiaugsmas. Abu. Po daugelio taurelių degtinės apgirtome. Akselis prieš kiekvieną rėždavo trumpą kalbą. Vis apie tai, kad jis esąs mamos numylėtinis. Ir kad jam tikrai pavyksią gauti paskolą. Kai praktika pasibaigsianti, mes keliausią į Berlyną.

Prašiau jį liautis kartojus tą patį, nes antraip dar pamanysiu, kad visa tai tėra girto paistalai. Jis atsakė man išsamia analize apie tai, kokią silpnybę jam jaučianti motina. Ne vien dėl jo žavingos išorės, bet ir dėl švelnios sielos. Kuri, kaip ji pati tvirtino, esanti jos pačios sielos dalelė.

Įveikiau nuovargį ir alkį. Buvau nuovokus Judas, sėdintis Jėzui prie kelių ir klausantis, kaip jis ruošiasi išganyti mus abu, padedamas savo ryšių su aukštesniosiomis jėgomis. Akselio atveju — su motinos pagalba.

Įtikinęs mane, kaip lengva sužavėti žmogų, turintį įgimtą ydą būti motina, jis ėmė kamantinėti mane apie Diną.

— Aš juk, velniai rautų, turiu ją atpažinti, jei sutikčiau, kai tavęs nebus šalia!

Iš pradžių svyravau, nes negalėjau papasakoti nieko, kas būtų susiję su išskirtine motinos meile, esančia jo akiratyje. Todėl pasirinkau kitus kelius. Mano istorija įtraukė mane patį. Galiausiai ir pats tai išgirdau. Pasakojau ne apie savo motiną. Tai buvo moteris. Dina. Apie kurią galvojau metų metais. Kuri įėjusi į kambarį pakeisdavo žmones. Ypač vyrus.

Išsamiai papasakojau Akseliui apie probstą, beveik visada į Reinsnesą atvykdavusį be žmonos. Apie Nylsą, pasikorusį dėl nelaimingos meilės. Ir Andersą, kurį ji paliko. Apie rusą, nusišovusį mums akyse, nes negalėjo jos gauti.

Kažkurioje vietoje peržengiau tam tikras ribas. Pats įtikėjau tuo, ką pasakoju. Spindinčios Akselio akys po lempa. Garsus erzelis prie stalų. Šiluma kūne. Jausmas, jog su Akseliu vėl draugai. Visa tai suteikė mano pasakojimui spalvų ir atspalvių.

Porą kartų Dina atėjo per kiemą su raukšle tarpuakyje ir akmeniniu veidu. Tačiau aš nustūmiau šį vaizdą šalin. Užsodinau ją ant Juodžio ir paleidau šuoliuoti laukais. Liepiau griežti jai Mocartą taip, jog imtų plaikstytis voratinkliai palubėje virš mūsų. O Akselis dūsauti. Leidau uždegti jai kalėdines žvakes. Pasilenkus prie penkiapirštės žvakidės. Taip arti, jog plaukai vos neužsidegė. Ir paleidau ją kaip šėtoną plaukti laivu per įlanką.

Nieko baisaus, kad neturėjau istorijų apie tai, kaip ji nepajėgė atsispirti Benjamino žavesiui. Nupiešiau ant žirgo, su avikailiu vietoj balno. Aprašiau ją žmonių sambūryje, kai į jūrą nuleidžiamos jektos. Arba kai ji sutinka iš Lofoteno grįžtančius žvejus. Papasakojau, kaip kadai plaukėme atvira jūra pirkti arklio.

Akselis klausėsi pamiršęs savo ironiškas pastabas. Jis leidosi įtraukiamas į savotišką svaigulį. Manau, abu pasijutom įsimylėję. Ne Aną. Diną!

Vieną kartą Akselis pasakė:

— Ar kalbi apie savo motiną? Ar apie tą, kurią svajoji sutikti?

— Mes abu ją sutiksime!

— Galbūt tokią man reikėtų turėti? — staiga tarė jis.

Vienu mauku išlenkiau stikliuką ir išsišiepiau:

— Ji tikrai neskolintų mums pinigų.

Jis pažiūrėjo į mane ir pliekė kumščiu į stalą. Gausiai užgėrėme.

— Atvažiuok į Reinsnesą, kai bus grįžusi namo! — svetingai pakviečiau.

— Su Ana?

Aš nesusvyravau:

— Su Ana!

Išsvirduliavome į naktį. Lietus liovėsi. Bet viskas garavo. Klaidžiojome didelio banginio aklojoje žarnoje. Kvepėjo ir dvokė.

Į mus švelniai žvelgė dujiniai žibintai. Gatvės buvo apytuštės. Tačiau duslūs garsai iš tolimos banginio virškinimo sistemos pasiekdavo mus kaip tamsios paslaptys. Siamo dvyniai. Bendros rankos ir kojos. Svyruojantys ir krizenantys, iki kelių apsitaškę purvu.

— Kur, po velniais, pasidėjo tas batų valytojas? Man trūks plyš reikia pagražinti savo stovus! — šūkavo Akselis stačioms namų sienoms.

— Cit, ateis policininkas ir uždarys, — įspėjau.

— Uždarys? — sušvebeldžiavo Akselis ir sustojo vidury latako. Per visą jo susivėlusią galvą nušvito palaimingas šypsnys. Tada sušnabždėjo taip garsiai, jog būtum išgirdęs ir kitoje gatvės pusėje: — Dabar pabelsime į langą Madam Pederio Madseno skersgatvyje!

Akimirksniu išsiblaiviau. Latako smarvė kaip basliu trenkė per smegenis. Auksinių istorijų valandos baigėsi. Maršo žingsniu artinosi šleikštulys. Svaigdamas ir pykstančia širdžia papurčiau galvą.

— Aš visai nusibaigęs... — pasakiau kiek galėdamas liūdniau.

Dar ilgai po to, kai išsiskyrėme, girdėjau Akselio švilpavimą. Kol ramsčiausi į namų sienas ir tvoras, mano pakaušyje dainavo:

— Atvažiuok į Reinsnesą su Ana! Su Ana... Su Ana...

Anos daina man.

17 skyrius

Po poros dienų grįžęs iš ligoninės, radau manęs laukiantį laišką. Spėjau, kad nuo Akselio. Tačiau buvo nuo jos. Ana! „Orinis pavidalas“ iš Kirkegoro raštų. Ji nenorėjo ateiti į mano būstą, bet pageidavo susitikti su manimi „A Portoje“ šalia Naujosios karaliaus aikštės tą pačią dieną, aštuonioliktą valandą. Jeigu aš nemanąs, jog svarbu ateiti, tada tiek to, rašė ji.

Susitikimo vieta manęs nesužavėjo. Snobiška užeiga su konditerija ponioms, į kurią žmonės eina pasirodyti. Bet vis šis tas. Kad nebijo būti pamatyta su manimi. Ji ne tik melavo Akseliui apie intymiausius dalykus, bet ir atitinkamai elgėsi.

Kai dar kartą perskaičiau laišką, man dingtelėjo, kad nemačiau jos visą amžinybę.

Buvo dar tik keturios valandos, o delnai man jau drėko. Galiu juk persirengti? Tai buvo išsigelbėjimas! Apsitaisiau kaip galėdamas geriau. Su tepalu nusivaliau batus. Kai baigiau, tebuvo vos penkios valandos.

Pasibeldžiau pas šeimininkę ir paklausiau, ar galėčiau jai kuo nors pasitarnauti. Kokį darbelį arba?..

Ji išpūtė akis, paskui veik draugiškai nusišypsojo.

— Tamsta netinkamai apsirengęs. Malonaus vakaro!

Ėmiau galvoti, kad, prieš atiduodama man, pati buvo įkišusi nosį į laišką. Jis buvo neantspauduotas. Mane tai suerzino. Tačiau nežinojau, ar dėl to, kad ji galbūt perskaitė laišką, ar kad tokia atlaidi. Šiaip ar taip, truputį užgautas pasakiau:

— Kibiras išpiltas!

— Tai bent! — sušuko ji. — O mergina, atnešusi laišką, sakė, kad jis nuo profesoriaus... kokia ten jo pavardė?..

Ji nusišypsojo palaiminga veido išraiška. Tarsi būtų kalbama apie jos ir mano paslaptį.

— Ką aš girdžiu! — pasakiau kuo ironiškiau.

— Daktarui nereikia riesti nosies. Po tiekos metų aš pasidariau kaip motina. O dabar, kai tamsta greit išvažiuosi ir viskas...

Buvo tinkama proga palinkėti gero vakaro ir išeiti.

Į pasimatymą atėjau pirmas ir išsirinkau stalą prie lango vien tam, kad matyčiau ją ateinant. Ji atrodė svetima. Gal dėl drabužių iš Londono. Veido gerai neįžvelgiau. Langas buvo per daug apdulkėjęs.

Ji tiriamai apžvelgė patalpą. Atsistojau pasisveikinti. Neįstengiau aiškiai matyti. Juslėmis suvokiau tik šviesius apdarus su jos kūnu viduje. Jie, matyt, buvo labai elegantiški. Neperkrauti nėriniais, raukinukais ir segtukais, kaip buvo madinga. Gal dėl to atrodė vyresnė?

Kai priėjo arčiau, man pasirodė, jog ji tuoj tuoj pravirks. Įbedžiau žvilgsnį jai virš galvos, į angelus, nutapytus ant sienos. Neką gelbėjo. Palmės ant pjedestalų, kėdės ir stalai — viskas ėmė suktis ratu. Padaviau jai ranką. Tačiau tai nesuteikė tvirtumo. Tik trikdė. Taip, tarsi kas nors smilga kutentų tau pasmakrę, kai guli paslikas žolėje užmerktomis akimis.

Galėjai sau sakyti, jog Karna mirusi. Ji to nematė.

Nesiteiravau Akselio. Ne tik todėl, kad jaučiau, jog ji to tikisi, greičiau dėl to, kad nesugebėjau išspausti nė žodžio. Viskas buvo ne taip, kaip turėjo būti, ir mane ėmė pykinti. Ne dėl jos kaltės. Akselis teisus. Nėra nė vieno dalyko, galinčio mesti kaltę ant Anos!

Tačiau ji pakvietė mane susitikti, norėdama kažką pasakyti. Ką nors svarbaus. Geriau nespėlioti. Tačiau tai neišteisino manęs Akselio akyse. Nei jos akyse.

Atitraukiau kėdę, ji atsisėdo. Veidas buvo šešėlyje po kyko kraštais. Vis tiek jutau jos žvilgsnį. Nukreiptą tiesiai į mane. Kiek vaikišką. Baimingą?

Atrodo pavargusi ir pablyškusi, svarstė gydytojas, kol sekiau, kaip kilsuoja krūtys jai kvėpuojant. Sutelkiau dėmesį į iškirptę. Paskendau keistame viršutinės lūpos linkyje. Kai ji porą kartų išsižiojo ir vėl užsičiaupė taip, jog ties lūpų kampučiais atsirado duobutės, pajutau, kad duobutės išplito man kirkšnyse. Nejučiomis ištiesiau ranką per stalą. Bet ji neatsakė tuo pačiu.

Kai atėjo kelneris ir paklausė, ko pageidausime, nė vienas nebuvom prataręs nė žodžio.

— Man prašom stiklinę sulčių! — pasakė ji ir iš lėto nusimovė pirštines.

Užsakiau dvi stiklines sulčių, ir kelneris išnyko.

— Matei mane ateinant? — pasakė ji ir mostelėjo galva lango link.

— Taip, mačiau tave ateinant.

Abu patylėjome.

— Aš turėjau susitikti tave vieną. Žinoma, tai nėra...

— Taip?

Jos burna atsivėrė norėdama kažką pasakyti. Tada užsidarė ir susiaurėjo. Jei prie lūpų kampučių nebūtų buvę tų dviejų duobelių, būčiau pamanęs, jog gailisi atėjusi.

— Pakalbėti apie judu su Akseliu, jam negirdint? — išsprūdo man.

— Ne. Ir taip! — aikštingai atsakė ji. Tarsi ką tik supratusi, jog taip ir yra.

Teatrališkai mostelėjau.

— Reikalas toks... Turiu kai ką prisipažinti. Ir kai ką tau prikišti.

— Pirma tegu bus priekaištas.

Širdis apmirė. Nenormalu. Prieš akimirką daužėsi taip, jog stelbė vežimų bildesį lauke.

— Tu atskleidei Akseliui mano planus. Aš pasipasakojau tau norėdama, kad būtum man alibi. O tu mane išdavei.

— Tai turėjo būti labai seniai?

— Tu papasakojai jam, kad ruošiuosi važiuoti į Londoną.

— Ar jis neturėjo to žinoti?

— Taip, bet jam turėjo būti skaudu išgirsti tai iš tavęs.

— Tai gal tau tada nereikėjo man sakyti?

— Nereikėjo, — sutiko ji aikštingu balsu.

— Maniau, esi laisvas žmogus.

— Koks vyrų naivumas! Nuo kada moterys pasidarė laisvos? Tėtis yra vienintelis iš man pažįstamų vyrų, kuris... jis kovoja už tai, kad moterys galėtų studijuoti... mediciną!

— Apgailestauju, — taikiai tariau.

— Apgailestauji?

— Ne dėl to, ką daro profesorius! Ne, ne! Kad pasakiau Akseliui!

Gurkštelėjau sulčių.

— Aš atsikeršijau, — tarė ji.

— Štai kaip?

— Pasakiau Akseliui, kad išvažiuoju į Londoną, nes savo noru leidausi suvedžiojama geriausio jo draugo, — išbėrė ji.

Tačiau viską supratau. Juk ir anksčiau žinojau. Bet nuostaba buvo tikra. Mane apstulbino tai, jog ji man tai pasakoja.

Ji vikriai pasilenkė prie stalo ir godžiai atsigėrė. Kykas pakrypo. Ant apvalaus pakaušio pūpsojo apvilkta saga. Atrodė idiotiškai, kai ji žiūri tiesiai į viršų. Kai Ana vėl atsitiesė, ant viršutinės lūpos liko raudonas dryžis. Tiesiai virš duobučių. Užsigeidžiau perbraukti jį smiliumi.

— Kam tu pasakei?

— Dėl dviejų priežasčių: kad atsikeršyčiau ir pasidaryčiau tokia neįmanoma, jog Akselis manęs nebenorėtų.

— Kodėl man pasakoji?

— Tau pravartu žinoti.

— Ar ne geriau būtų buvę pasakyti Akseliui, kad jo nemyli?

— Ne.

— Kodėl?

— Nes tai netiesa.

— Aha. Tu nenori už jo tekėti. Bet myli jį?

— Taip. Visi, kas pažįsta Akselį, jį myli. Tu juk taip pat?

— Yra šioks toks skirtumas.

Ji žaidė su kažkuo sau ant kelių. Su pirštinėmis?

— Ką manai apie mane? — vos girdimai paklausė ji.

Ką manau apie Aną? Kaip, po galais, turėjau jai paaiškinti, ką manau apie Aną?

— Na, aš manau, kad nesi...

— Kas nesu?

— Skirta man. Kad bus geriau, jei...

— Jei tu tiesiog... vėl išvažiuosi? Ir kad aš galėsiu būti pakankamai gera Akseliui?

Jos blakstienos metė tokius ilgus šešėlius. Kaktos linkis. Nosis. Duobutė po nosimi. Smakras. Aš apsunkau. Nuo geismo. Geismo ją turėti. Girdėti ją sakant kitus dalykus negu tai, ką ji dabar kalba. Kad nuogomis šlaunimis ir liaunomis rankomis suspaudusi mane, į lubas žiūrinčiu kyku ji kalbėtų aistringus žodžius.

Norėjau paklausti, ar negalėtume susirasti vietelės, kur ne tiek daug žmonių. Bet, žinoma, neišdrįsau. Ir staiga pasidarė per vėlu.

Abi plaštakas ji pasidėjo ant stalo delnais aukštyn, tarsi norėdama ką nors paimti. Tada, žiūrėdama tiesiai į mane, tyliai pasakė:

— Toji Karna? Kuri mirė gimdydama? Ką ji tau reiškė?

Jos akys. Ar buvau jas matęs anksčiau? Nuogos. Su virpančiu raumenėliu dešiniame kamputyje? Vyzdžiai. Tamsūs ir skvarbūs.

Už jos galvos stovėjo palmė. Augalo šešėlis jai ant skruosto ir peties supynė šakų raštą. Tarsi kažkas labai seniai būtų paleidęs į darbą nagus ir sužeidęs ją taip, kad liko tamsūs randai.

Nudelbiau akis į stalą.

— Nežinau, — sušnabždėjau, o varpa gėdingai nukaro.

— Tu lankei ją susitikinėdamas su manimi?

— Ne.

— Kodėl taip sakai, nors žinai, kad netiesa?

Varstėme vienas kitą žvilgsniais. Tačiau neįstengėme būti priešais. Pakėliau savo servetėlę ir pasilenkiau per stalą prie jos. Tada sudrėkinau ją seilėmis ir atsargiai nuvaliau nuo jos lūpų raudoną lanką.

Ji stipriai užsimerkė ir sėdėjo nejudėdama, kol baigiau. Tada atsilošė į kėdės atkaltę ir vėl įsmeigė į mane akis.

— Ar tau, susitikinėjančiam su viena ir su kita, atrodo keista, jog myliu Akselį, bet nenoriu visiems laikams susieti savo gyvenimo su juo ir jo šeima?

— Ne, nekeista, — pasakiau.

Gatve nulalėjo linksma kompanija. Turėjau malonią progą pabėgti nuo jos žvilgsnio ir pažvelgti pro langą. Trumpai. Juk reikėjo grįžti į erdvę, kurioje esi. Nors ir nežinojai, ką pasakyti.

Ji išgėrė sultis. Vėl atsirado raudonas dryžis. Bandžiau nusišypsoti, tačiau nepavyko.

— Ar atsimeni, kaip stovėjai priešais mane parke ir sakei, kad myli? — išbėrė ji.

Aš linktelėjau.

— Ar paskui nuėjai tiesiai pas ją?

— Ne.

— Kodėl?

— Ana!

— Ar visada taip esti, kad vyrai sako, jog myli vieną, bet eina pas kitą?

— Aš negaliu atsakyti už visus vyrus...

— Atsakyk už save.

Mano kraujas. Jis plūstelėjo į veidą. Mane apėmė nelemtas noras suduoti jai. Užgulti ir spausti tol, kol žodžiai sustos! Kol ji visai nutils mano glėbyje.

— Mūsų... mūsų santykiai nėra tokie aiškūs, — tariau.

— Paaiškink man, kaip tu mąstai.

— Tai nėra taip paprasta...

— Pradėk nuo ko nors.

Galima buvo įsivaizduoti, jog ja pasitiki. Papasakoti jai viską. Ir tai, ką pats nelabai supratau. O ką, jei išdrįsčiau? Dabar. Ar turiu ką prarasti?

— Visų pirma Akselis, — išgirdau save sakant.

— Tai mano reikalas.

— Mes draugai.

Ji žiūrėjo į mane prisimerkusi. Ar neatrodė velniškai vulgari? Nors ir profesoriaus duktė? Taip! Ana flirtavo su manimi. Šaudė akimis! Kurį laiką ji nieko daugiau nesakė. Mes tik žiūrėjome vienas į kitą. Man pasirodė, kad ji net neišgirdo žodžių „mes draugai".

Tada ji nutraukė tylą ir sušnabždėjo:

— Ar pameni Perą Giuntą? Kreivį? Ar pameni Kreivį?

Nurijau seilę.

— Geriausiai pamenu Perą. Kam klausi?

— Tu sakai viena, o galvoji visai ką kita. Tau taip norisi, kad viskas vyktų sklandžiai. Ir galėtum pasprukti...

— Netiesa!

Iš tikrųjų galima buvo puoselėti mintį, kaip pabėgti. Pabėgti nuo Anos. Jos žodžių. Galėjai ilgesingai žvilgčioti į duris, kai kas nors jas atidarydavo ir išeidavo į gatvę.

— Ar visa, ką tu kalbėjai apie savo jausmus man, buvo tik tušti žodžiai...

— Ne! — pertraukiau aš.

— Tai papasakok, ko tu nori!

— Aš noriu, kad tau gerai būtų. Akseliui ir tau.

Ji pakartojo žodžius vien tik lūpomis, be garso. Akys pamažu tvino. Tada ji ėmė tempti ant plaštakų pirštines. Vėl ir vėl. Tais pačiais, beveik beviltiškais judesiais. Ėmiau skaičiuoti. Šeši. Septyni. Man dingtelėjo, kad tokių gudrybių griebdavausi vaikystėje, kai padėtis tapdavo grėsminga. Skaičiuodavau viską, kas tik įmanoma. Kad paskui sustočiau ties tam tikru skai-

čiumi ir būčiau išgelbėtas. Tačiau turėjau stengtis atitolinti pavojų.

Kai ji priėjo savo skaičių ir sustojo, aš tariau:

— Gyvenimas — tai ne tas pat, kaip skaityti knygas.

— Ne tas pat?

Ką galėjai atsakyti?

— Toji Karna? Jos vaikas? Jis gyvas, ar ne?

Ji viską žino! Turėjau suprasti iš jos veido jau tada, kai įėjo pro duris! Akselis jai papasakojo. Arba atspėjo, kai jis papasakojo apie Karną ir vaiką. Ką gi! O kas toliau? Ar dar kas nors gali būti blogiau?

— Jis gyvas, — tariau.

— Ir to neketinai man pasakoti. Nepaisant to, ką man sakei.

Pasidarė pernelyg bjauru. Ne tokia turėtų būti meilė. Šlykšti kvota kavinėje.

— Kam turėčiau tave varginti?

— Varginti?

Ji pamažu suposi ant kėdės. Staiga pajutau baisų pasibjaurėjimą. Savimi. Ir ja. Gerai tam, kas miega!

— Skaudžiausia... kai turi niekinti kitą, — išgirdau ją sakant iš kažkur aukštai. Tada supratau, kad ji eina durų link.

Pagaliau galėjau imtis ko nors konkretaus. Bėgti iš paskos. Kelneris mane ryžtingai sustabdė. Ir ne iškart supratau, kad jis nori pinigų už dvi stiklines sulčių. Suglumęs sugraibiau kišenėje monetas.

Kai išėjau į gatvę, ji stovėjo įsitvėrusi žibinto stulpo. Apkabinau ją negalvodamas, jog stovime pačiam centre ir piktiname žmones.

— Ana, ar gali man atleisti? — sušnabždėjau.

— Aš negaliu tau atleisti už tai, koks esi, — paprastai pasakė ji ir išsilaisvino.

Galėjai stebėtis, kad ji neverkė. Juk turėjo verkti.

Aklai pasukome Rytinės gatvės link.

Staiga suvokiau, jog štai tokios akimirkos įstringa į atmintį. Eiti greta Anos. Galbūt kada nors prisiminsiu: „Tą vakarą ėjau su Akselio Ana“.

Suprantama, apie tai buvo galima ir negalvoti. Tačiau niekada to nepamiršiu.

— Nežinau, kaip tau paaiškinti, kad suprastum, — tariau.

Ji nežiūrėjo į mane. Tik ėjo. Tiesiai.

— Aš suprantu. Tu pats nesupranti! Aš... aš... O tu vis dar nesupratai!

— Kad tu norėjai su manimi susitikti?

— Ir tai.

— Tu drąsi, Ana. Suprantu, kad Akselis nori tavęs.

Ji sustojo ir įsmeigė į mane akis. Tada pakėlė ranką ir sudavė man į veidą. Žmonės sustoję žiopsojo.

Negalėjau atitraukti akių nuo jos kyko. Ji taip pat jį užkliudė. Akimirką kykas pakrypo, paskui pakibo ant peties.

— O tu? — šaukė ji. — Ko tu nori?!

Bet ji vis dar neverkė.

Pridėjau ranką prie veido. Nieko daugiau negalėjau daryti. Klaida buvo neatitaisoma. Turėjau tik išlaukti.

Ir vėl galėjai trokšti papasakoti jai ką nors, kad ji viską atleistų. O Karnos juk nebėra. Tačiau kaip tai padaryti...

Ji nurimo, o aš padėjau susitvarkyti kyką. Jos prisilietimai degino. Tokiu būdu galėjau ją turėti šalia.

Nieko nebegalėjo būti blogiau, tad kai vėl pradėjome eiti, įsidrąsinau paimti jai už rankos. Jutau delne jos švarkelio rankovės audeklą.

Suprantama, turėjau žinoti, kad ji dar nebaigė.

— Ką darysi su kūdikiu? — paklausė nežiūrėdama mano pusėn. Jos balsas buvo plakiklis metaliniame inde.

— Aš?

— Taip, tu!

— Aš laksčiau pas miesto akušeres rinkdamas pieną, — tariau.

— Ar to gana?

— Dabar sekasi geriau...

Kaip tik tada ji pravirko. Tarsi būčiau blogai pasielgęs, kad nešiojau pieną.

Buvome prie Amagerio aikštės. Plačių stoginių šešėlyje stovėjo omnibusas ir trys arkliais kinkyti vežimaičiai. Daržovių pardavėja tebesnaudė perpietės po savo skėčiu. Veidą buvo užsidengusi senu laikraščiu. Jai iškvepiant, jis kaskart nepagarbiai suplevėsuodavo, o įkvepiant šliurptelėdamas prilipdavo jai prie veido. Visa ta scena labai patiko porai aplinkui besisukiojančių berniūkščių.

Užėjo noras iš ko nors pasijuokti. Kodėl mudu su Ana negalime juoktis? Pasilenkiau prie jos ir pabandžiau nusišypsoti. Bet ji į mane nežiūrėjo. Aš buvau tuščia vieta.

— Man reikia namo, — tarė ji.

— Kodėl?

— Iš tiesų mudu su Akseliu išėjome pasivaikščioti... Jis turi paimti mane prie „A Portos“ ir eiti pas mus vakarieniauti.

Galėjai manyti, jog ji pasinaudojo Akseliu! Kaip dorovės sargu, kad galėtų susitikti su manimi! Pajutau savotišką dusulį. Kažkas kažkur virto negyvu audiniu. Jį reikėjo išpjauti. Tai galima buvo pavadinti pavydu. Arba savotiška vienatve. Jei išvis esama kokio nors skirtumo.

— Tada tau reikia eiti... — sumurmėjau ir apsisukau palydėti jos atgal.

— Tu toks... — pasakė ji prismaugtu balsu, nebaigdama sakinio.

Neklausiau, ką ji norėjo pasakyti.

— Ar dar pamatysiu tave? — paklausiau.

Ji stabtelėjo ir iššišnypštė į mažytę nosinaitę. Staiga tapo viskam abejinga. Visiškai rami. Net nesimatė, kad būtų verkusi.

— Pats spręsk.

Neklausiau, ką ji turi galvoje. Laikas buvo netinkamas.

Rytinė gatvė tądien buvo begalinė. Nieko nesakiau. Tik laikiau jai pagarbiai už parankės. Kai pamačiau plačiais žingsniais į kavinę įsukant Akselį, paleidau ją ir sustojau.

— Ačiū, kad norėjai su manimi susitikti! — mandagiai pasakiau.

Ji padelsė, ištiesė ranką ir palietė man marškinių krūtinę. Žaibiškai. Tada apsisuko ir nuėjo.

— Būk palaiminta, Ana! — tyliai šūktelėjau pavymui.

Nežinau, ar ji mane išgirdo. Niekuo neparodė. Pribidzeno šuo ir ėmė glaustytis prie kojų. Pasilenkęs jį paglosčiau. Dangus dažėsi violetine spalva. Suskambo Šventosios dvasios bažnyčios varpai. Septyni dūžiai.

Ana išbuvo su manimi visą valandą!

18 skyrius

Akselis gyveno naujajame Valkendorfo bendrabutyje. Vietą ten galėjo gauti ne bet kas. 1588 metais Frederikas II patvirtino, jog Videklosterio vienuolynas turėjo būti perduotas valdytojo Valkendorfo nuosavybėn ir būti būstas šešiolikai neturtingų darbščių studentų. Tačiau laikas daug ką pakeitė. Senasis vienuolynas buvo nuverstas ir pastatytas naujas pastatas.

Akselis nebuvo nei vargšas, nei darbštuolis. Tačiau vis tiek ten gyveno. Už masyvių vartų, dailiai apkirptų gyvatvorių ir vėliavos stiebo. Su atskirom durim iš koridoriaus. Studentui ar praktikantui — tiesiog rojus.

Praėjus dviem dienoms po susitikimo su Ana, nuėjau pas Akselį priminti jam apie mūsų kelionę. Ligoninėje jo nemačiau.

Jis, kaip ir aš, kambario duris palikdavo nerakintas. Įėjau ir įsitaisiau lovoje. Su visais batais ir vienu iš jo cigarų paguodai. Kiek nusnaudęs pabudau savaime, tačiau Akselio dar nebuvo. Kai išgirdau pro duris praeinant kitą gyventoją, iškišau galvą ir paklausiau, ar nežinąs, kur Akselis. Sužinojau, kad jis porai dienų išvykęs namo.

Jau buvo įsėlinusi prieblanda. Apsisprendęs kritau ant lovos ir prisidegiau dar vieną cigarą. Po valandėlės supratau, kad jis išvažiavo namo parūpinti pinigų kelionei. Taigi į viską pažiūrėjo rimtai!

Ji, matyt, judėjo beveik be garso. Žingsnius išgirdau tik tada, kai atsivėrė durys ir ji uždususi įžengė į kambarį. Ana!

Pamačiusi mane, sustojo. Abi rankas paslėpusi už nugaros. Tarsi laikytų užrėmusi duris nuo nežinomų priešų.

— Tu! — šūktelėjo.

— Taip.

Galėjai įsivaizduoti, jog guli Akselio lovoje ir sapnuoji Aną. Tačiau taip nebuvo. Tai tikrai buvo ji.

— Ką čia veiki? — paklausė lėtai, kapodama žodžius.

— Laukiau Akselio. Sako, kad jis porai dienų išvykęs namo. O tu?

— Atėjau aplankyti Akselio, — tarė ji.

— Ir dažnai jį lankai? — paklausiau bandydamas būti pašaipus.

— Kai kada.

— Ar tavo tėvai žino?..

— Kodėl klausi?

Jos akys buvo apsiblaususios. Sienų tamsis — trapi mėlynuma. Pakilau nuo lovos. Neįmanoma vieta. Užgesinau cigarą. Mažas kambarėlis buvo kevalas. Gaubiantis Aną ir mane! Turėjau ją čia. Arti savęs. Vieną. Niekam nematant.

Iš gelmių atplūdusi banga kilstelėjo mane. Puoliau per kambarį. Delnais suspaudžiau jos kaklą ir savo kūnu prirakinau ją prie durų. Susiradau jos burną, spausdamas ją tarp durų ir savęs. Spaudžiau neliesdamas jos!

Užrakinau duris. Taip, tikriausiai jas aš užrakinau.

— Ne! — pasakė ji, kai sukausčiau ją rankomis ir vėl pabučiavau. — Ne! — sakė ji, kai vėl ir vėl kartojau jos vardą.

Be jokios abejonės, ji sakė „ne". Tačiau buvo su manimi! Jutau, kad ji su manimi. Buvau išmokęs, kad „ne" ne visada reiškia „ne". Turbūt nežinojau, kad esu toks stiprus? Ar žinojau? Ar mėgavausi tuo? Akselio kambary. Paskui ir Akselio lovoje. Ant jo dryžuotos šiurkščios lovatiesės su aiškiomis batų tepalo ir cigaro žymėmis.

Mano jėga prasiskynė vietos gėlių pievoje. Kvapas! Gerasis, laisvasis šėtone, kaip kvepėjo Akselio kambary! Ana! Oda. Audeklas. Plaukai. Sienos padengtos ruda, matine žeme. Lubos tokios lengvos nešti. Tam, kuris stiprus. Ji taip lengvai pasiekiama.

Net jei prisiminiau, kad ji atėjo norėdama slapta susitikti su Akseliu, iš tiesų buvo ne taip. Nes ji buvo su manimi!

Ir vaizdavausi, kad ji taip pat ilgėjosi. Norėjau įrodyti jai, kad ir ji ilgėjosi. Manęs!

Tai nebuvo svaigus, paslaptingas nakties sapnas. Toks, iš kurio pabundi su blausiu džiugesiu, tačiau nepanaudojęs kūno. Rankų. Kam iki šiol pasaulyje buvo tos dvi nelemtos rankos?

Ir delnai. Mano delnai turėjo padaryti tiek gerų darbų. Visur

vienų metu. Uždusęs bandžiau peršokti visus jos sodus. Šokinėjau per aptvarus ir tvoras. Skainiojau gėles iš visų lysvių.

— Ne! — sakė ji.

Bet tai juk buvo muzika? Žinoma, muzika! Jos balso. Nesvarbu, ką ji sako, nes iš vidaus sklinda muzika.

— Ne, — pakartojo ji.

Tačiau jos „ne" buvo už mano suvokimo ribų.

Tą akimirką, kai pajutau jos pirštą spaudžiant man dešinę akį taip, jog viskas pasidarė juoda ir trošku, išgirdau ją verkiant.

Galima įsivaizduoti, kad tai reikėjo daryti gražiau. Ramiau. Meiliau. Taip nebuvo. Juk negalėjai žinoti, kad turi tiek daug jėgos.

Tačiau turėjau liautis dėl skaudančios akies. Mirksėti, mirksėti. Skausmas sustiprino geismą, tačiau kuriam laikui sutramdė jėgą.

Tada supratau, kad buvau parsivertęs Aną ant lovos. Ši buvo visa sujaukta. Taip pat elegantiški jos drabužiai. Viskas. Tačiau kaip velnioniškai saldžiai kvepėjo!

Gulėjau vieną ranką įkišęs po švarkeliu ir palaidinuke ir laukiau, kol nustos verkusi. Ten, viduje, buvo kažkas baisiai minkšta. Jos oda. Šilta tarsi Stinės gagų jaunikliai.

Maniau, kad ji bandys atsikelti. Tačiau gulėjo visiškai ramiai. Baisiai ramiai. Pakėliau vieną voką ir pažvelgiau tiesiai į akį.

Tada ėmiau judinti ranką. Iš lėto. Laukdamas, kad ji ims gintis nuo manęs. Tačiau jos ranka surakino man kaklą, o pirštai įsismelkė į plaukus. Buvo taip gera. Kad ji laiko ranką mano plaukuose.

Nesitikėjau to. Tai reiškė atleidimą. Tarp mūsų šmėstelėdavo Karnos rankos. Silpnos. Tik akimirksnį. Tačiau tai buvo niekis.

Vėl puoliau jos bučiuoti, nesvarbu, kad galėjo supykti. Kai kartą atsimerkiau, pamačiau žvėries žvilgsnį. Baikštų, niršų, nerimastingą, goslų. Viskas sykiu. Įsikniaubiau į ją, kad pamirščiau Karnos kraują. Rijau seiles ir kapanojausi. Mano varpa buvo tokia stangri, jog skaudėjo. Tvardžiausi. Abiem rankom susiradau jos odą, bet tvardžiausi.

Jos skrybėlaitė nulėkė ant grindų. Idiotišku judesiu bandžiau ją pakelti. Tačiau ji paspyrė. Jai iškrito šukos ir plaukai išdriko.

Tada ji padarė! Negalėjau apie nieką galvoti, kai ji tai darė. Plėšė palaidinukės sagas, traukė apatinių raištelius ir kabliukus. Ir jos gulėjo ten. Anos krūtys! Kaip du nemaži apvalūs gintaro luitai prie kranto tamsoje.

Nori, tikėk, nori — ne. Bet tai buvo tiesa. Galėjau žiūrėti į jas ramiai, nebijodamas, kad pabėgs. Jos nebuvo labai didelės. Bet auksinės, tamsiais mažais speneliais. Kitokios nei matytos iki tol?

Kodėl šventomis akimirkomis bandai viską sugadinti? Kodėl gulėdamas su Ana lyginau? Su kuo? Su Madam iš Peterio Madseno skersgatvio? Ar tąja su aksominiu kaspinėliu aplink kaklą ir bjauriomis mėlynėmis ant krūtų iš Ramybės skersgatvio? Ar su vienišąja ponia iš Berlyno? Ar odžiaus Andrėja? Dieve mano, kaip galima sugadinti švenčiausias akimirkas! Putnios, nokios Karnos krūtys dideliais minkštais speneliais? Kai delnuose guli Anos krūtys?

O Ana? Ar ji matė mane? Mano mintis? Ar suprato, kad lyginu ją su visom kitom? Ar matė, kaip mažai iš tų kitų išmokęs? Mat beveik viskas būdavo daroma iš savotiškos būtinybės. Ar tai išvis daroma iš meilės?

Geismas? Ana! Ar tai gali būti meilė?

Aš neklausinėjau. Geismas buvo eržilas. Nesustabdomas. Jis įveikė kliūtis ir peršoko pylimus. Tai buvo galas. Mano rankos ir kūnas tai darė norėdamos patenkinti ilgesį.

Kas įvyksta, kai patenkini ilgesį? Nesvarbu, kas įvyktų, trokšiu tai pakartoti. Būtent su ja!

Ana turėjo būti drąsesnė už mane. Ana! Gabioji profesoriaus dukrelė. Liečiau jos veidą ir plaukus. Glamonėjau odą. Jaudinančias ribas tarp plonos medžiagos ir odos. Kraštelius. Juosteles. Sagas. Jos sėdmenys turėjo puikų, stangrų paviršių. Tarsi liestum senojo šezlongo Reinsneso rūkomajame pliušą. Taip norėjau išvysti ją nuogą. Pajusti jos liemens odą.

Iš pradžių nedrįsau paliesti jos plyšio. Galėjai įsidrąsinęs dūsauti ir justi, jog beveik ten esi. Tačiau nedrįsau. O jeigu dabar paaiškėtų, kad visą laiką ji tik apsimetė norinti? Kad vėl įstumtų mane į tamsą?

Katastrofos akivaizdoje visada reikia kažką rinktis.

Aš pasirinkau Anos plyšį. Ir kaip tik tą akimirką, kai sulaikiau kvėpavimą ir norėjau į ją įsismelkti, ji atsitraukė. Žvėries

akys norėjo man kažką pasakyti, bet neįstengiau suvokti jos žvilgsnio. Jau plaukiau tamsia gilia jūra.

Jos akys maldavo. Atsipeikėjau. Mintis! Turėjau juk permąstyti tą mintį. Suprasti, nors apačioje ir skauda. Aš buvau pirmas. Jokio Akselio? Jokio!

Geismas, kalantis ausyse ir visą kūną priverčiantis judėti savu ritmu, nurimo. Galima tai pavadinti sumišimu. Ar švelnumu? Galėjai galvoti, ką dabar daryti. Ir kad niekada neturėjai tokios, kuriai tai būtų pirmas kartas.

Galima buvo paklausti, bet klausti reikėjo greitai. Kaip klausiama?

Mūsų akys susiliejo, o jos šilkinės blauzdos apkabino man nuogas šlaunis. Tada ji prispaudė prie manęs savo pilvą ir rankomis suėmė man už sėdmenų.

Girdėjau savo dejones, o kambarys išnyko. Pasaulyje tebuvo viena vieta: stangri, drėgna ir minkšta.

Įsipynė Anos pasiryžimas kęsti skausmą. Ji neišleido nė garso. Tereikėjo judėti. Juk esi tai daręs ir anksčiau!

Tačiau nesugebėjau. Joje nuvytau. Kai turi viską ir tereikia tai daryti, imi ir nuvysti. Ant nugaros po marškiniais pajutau jos ranką. Kol apimtas nevilties galvojau apie smūgius. Pašėlusius aklus smūgius, kuriuos turėjau daryti.

Galvojau taip, jog viskas pajuodo. Tačiau neįstengiau. Galiausiai nurimome. Ji gulėjo po manimi ir pirštų galais braukė man veidą.

Tysojome šalia nežiūrėdami vienas į kitą. Pamažu pradėjau įžiūrėti baldus kambaryje. Sienas. Prisiminiau, kad reikia nuleisti jai sijonus.

— Tu, — ištarė ji.

Negalėjai žinoti, ką tai reiškia. Tad apgraibomis susiradau jos ranką. Norėdamas tarsi viską atitaisyti, pradėjau nuo sagų, kabliukų ir raištelių.

— Tu, — vėl ištarė.

Aš laukiau. Bet nesugebėjau nieko pasakyti. Sėdėjome apsikabinę ant Akselio lovos. Susigėdusi ji pažvelgė į save ir susimetė ant krūtinės palaidinukę.

Mano nosį palietė aitrus mano paties kūno kvapas. Bjaurumas prieš grožį. Vyras Akselio lovoje. Prie Anos kūno. Ką aš padariau? Sugniaužė gerklę.

Kažkas švilpaudamas praėjo po langu.

Kartą sulaikę kvėpavimą klausėmės sunkių žingsnių laiptuose ir koridoriuje. Galvojome turbūt tą patį: pareina jis! Akselis. Mes sugniuždėme Akselį.

Kai viskas nutilo, ji sugniuždė mane:

— Gali eiti pas barų mergšes. Dabar aš tokia pati kaip jos!

Reikėtų žinoti, kad moterys gali būti tokios žiaurios.

— Ana, Ana... — maldavau ir prisitraukiau ją.

Tačiau aiškiai tai mačiau. Nusikaltimas raudonais rašmenimis buvo išrašytas ant visų sienų! Aš sudraskiau Anai jos pačios įvaizdį. Kas Ana dabar? Kodėl yra taip, kad turi suplėšyti moterį į skutelius? Nesugebėjau gailėtis to, ką padariau, ir tikriausiai niekada nebuvau padaręs nieko blogiau. Ana! Akselio lovoje, kol jis bando parūpinti pinigų Dinai surasti.

Nežinau, iš kur ištraukiau, tačiau ėmė plaukti žodžiai, kurių nenujaučiau mokąs. Klupdamas išlemenau žodžius:

Kokia tu graži, mylimoji,
Kokia tu graži —
tavo akys — balandės
Po garbanom,
Tavo plaukai — ožkų banda,
kuri leidžias nuo Gileado.

Visa tu graži, mylimoji,
ir jokios dėmės nesurasi.
Ateik pas mane nuo Libano, sužadėtine,
*Ateik pas mane nuo Libano!**

Jos rankos nusviro ant kelių, ir ji abiejose mėlynose akyse uždegė man po žvakelę.

Kai sušnabždėjau paskutinius žodžius, ji pakėlė ranką, šniurkštelėjo ir persibraukė veidą. Tada užsisagstė palaidinukę iki pat kaklo. Kai kišo po skrybėlaite plaukus, mačiau, kad jos sprandas taip pat auksinis, o lūpos virpa. Nežinau, ar ji jautėsi labai nelaiminga. Būčiau galėjęs paklausti. Bet tada gal būtų reikėję ją guosti pravirkusią. Turbūt labiausiai norėjau manyti, kad ji taip pat jaučiasi vieniša savo baisiu troškimu trumpą valandėlę turėti tai, kas uždrausta. Tik trumpą

*Vertė S. Geda.

valandėlę! Kad kūnas atsiduotų troškimams! Ir kad tai būtų stipriau už nelaimę ir išdavystę? Stipriau už tai, ką jutome vienas kitam?

Turbūt man reikėjo su ja apie tai pakalbėti. Bet kaip? Juk sėdėjau ant Akselio lovos, kaip kraujo prieskonį burnoje jusdamas laiką ir erdvę. Galbūt todėl pasakiau tuos skambius žodžius. Apie meilę. Ar kaip kitaip pavadinti?

Ji būtų galėjusi pasakyti: „Šįkart nepabėgsi, Benjaminai". Nepasakė. Padėjome vienas kitam sutvarkyti būtiniausius daiktus. Drabužius. Plaukus ir batus. Kabinomės už bendro rūpesčio. Buvome tokie kalti, jog savo kaltę turėjome nuskandinti švelnume vienas kitam, kad galėtume ją atlaikyti.

— Dabar, šiaip ar taip, žinome, kas mes tokie, — pasakė ji, pasiruošusi eiti.

Kai Ana atidarė duris, iš kažkur atskriejęs skersvėjis pasigavo garbaną ir užmetė ant skrybėlės krašto. Įkvėptas pakartojau: „Ateik pas mane nuo Libano, sužadėtine, ateik pas mane nuo Libano!"

Tačiau jai išėjus supratau, jog nieko nepasakiau.

19 skyrius

Praėjus trims dienoms po Valkendorfo, Akselis vis dar nesirodė. Klinikai jis, matyt, buvo pateikęs pateisinamą priežastį, nes niekas jo nelaikė dingusiu, nors prasidėjo „jus practicandi“ finalas. O aš nedrįsau klausti.

Pats sau sakiau, kad Ana Akseliui viską papasakojo. Kad tai tik laiko klausimas, kada jis ateis į Plačiąją gatvę ir priplos mane prie našlės tapetų.

Suvokiau, jog Karnos močiutę lankiau atgailaudamas. Vėl pažadėjau jai gauti pinigų. Su Karnos broliu padarėme porą žygių dėl pieno. Tai reiškia, aš ėjau į gimdymo namus, o jis nešė pieną namo.

Paskutinę dieną klinikoje su didžiausia vidine ramybe pasirodė Akselis. Vos jį pamatęs supratau, kad Ana nieko nepasakė. Kai prakalbomis ir nedarniais pianino akordais pasibaigė iškilmės „bažnyčioje“, jis priėjo prie manęs ir suplojo per petį.

— Aš gavau pinigų!

Nežinojau, kaip turi elgtis tokie kaip aš. Iš dalies tai buvo nauja. Būti tokiam. Galima buvo pasiteisinti, jog praėjo penkios minutės, kol atsisėdome kieme po medžiais. O kai mes ten sėdėjome, vieni, Akselis buvo toks be galo laimingas. Nuodugniai pasakojo apie savo gerąją mamą, ir visas pasaulis priklausė jam.

Negali, velniai rautų, nuolat sakyti taip, kaip yra! Šiame pasaulyje tai nuolat paaiškėja.

Negalėjau eiti į išgertuves švęsti. Ne su Akseliu. Pasiskundžiau bloga savijauta. Jie pagrasino vakare ateisią namo patikrinti, jei nepasirodysiąs. Tada patraukė į Valkendorfą arba Regenseną. Jų dainos kapojo orą į šipulius dar ilgai po to, kai nutolo už visų mūrų.

Tada galėjai tik stovėti ant grindinio ir keikti, kad gimęs niekšas ir idiotas. Arba bastytis gatvėmis. Galėjai tris kartus

nueiti prie Anos durų ir nepabelsti. Žiūrėti, kaip ilgėja šešėliai ir tarti sau:

— Dabar gali važiuoti į Norlaną ir prisipažinti nušovęs savo motinos meilužį! Turėjai šiek tiek laiko Kopenhagoje. Dabar galas. Žinoma, dar keletą dienų būtų galima pasėdėti smuklėse, pagerti daniško alaus ir galvoti apie tai, kad viskas buvo bergždžia. Bet tada reiktų atsisakyti šilto maisto. Karnos močiutė turi gauti visus pinigus, be kurių galiu apsieiti.

Kvailybės akimirką sėdėdamas ant suolo pamaniau, jog taip sutaupysiu pinigų drabužių valymui ir naujiems batams važiuoti į Berlyną su Akseliu. Tačiau dabar tai buvo nebeįmanoma. Važiuoti su Akseliu.

Mieste buvo dulkina ir trošku. Nuo Rytinės gatvės kampo priešais mane driekėsi Amagerio aikštė. Žmonės ir gyvuliai garavo nuo savo pačių karščio ir saulės. Šešėliai dar buvo trumpi. Kas galėjo, ieškojo pavėsio prie aukštų namų. Šalia žibinto stulpo stovėjo juodas žvilgantis pakinkytas arklys ir tingiai ėdė šieną iš abrakinės, kol vežikas snaudė po vežimaičio gaubtu.

Tą pačią akimirką, kai prisiminiau vaikščiojęs čia su Ana, aiškiai pamačiau, kaip ji išėjo iš siuvėjo. Bet ten buvo kita. Klaidindavo ji mane daug kartų. Jau norėdavau bėgti prie jos. Bet kiekvieną kartą suprasdavau apsipažinęs. Kartais pasprukdavau neišsiaiškinęs, ar tai tikrai ji. Tokiu būdu turėjau ją. Šiek tiek.

Pro šalį nudardėjo vandens vežimas, pildamas kaskadas ant gatvės berniūkščių, norinčių atsivėsinti.

Amagerio moterys sėdėjo už lentinių stalų, daržovių krūvų ir kambarinių gėlių. Kai kurios turėjo skėčius. Kitos, išpiltos prakaito, smaukė ant veido skareles. Dvokė latakai. Praeiviai užsidengdavo nosį, kai bjauriausius griovius reikėdavo pereiti lentomis.

Man einant per gatvę, pajudėjo omnibusas. Ant stogo sėdėjo būrelis vyrų su cilindrais. Tarsi išlietų. Be valios gyventi. O pro šalį už namų eilių plaukė debesys. Vežimo viduje sėdėjo moterys. Nejudėdamos. Lyg vaškinės. Bijodamos ištirpti kaitroje.

Ėjau Senąja kranto gatve žvalgydamasis į žuvų pardavėjas. Dažnai čia ateidavau. Galbūt traukė žuvų kvapas. Arba tai, jog kartais nenorėdavau sutikti pažįstamų.

Nuo Plačiosios gatvės iki Naujosios karaliaus aikštės smegenys paprastai praskaidrėdavo. Tačiau ne šiandien. Ant Kranto skersgatvio kampo turėjau įveikti nuvargusią sąžinę: aplankyti Karnos močiutę? Ar ne?

Aš nugalėjau.

Šalia Aukštojo tilto aikštės pro pat mane praėjo jauna tarnaitė su žvilgančia žuvimi pintinėje. Jaudinantis pigių kvepalų kvapas maišėsi su šviežio prakaito ir žuvies. Sušilusi ji atsilapojo švarkelį. Krūtys siūbavo po plona palaidinuke. Du pernokę vaisiai. Tikriausiai įsispoksojau į ją. Nes ji nuleido akis ir nuskubėjo prošal. Aš nekaltas, kad atsisukau. Papilvėje pasklido sunkis. Ir vienatvė.

Ėjau tarp žvejų trobelių ir klausiausi, kaip šūkčioja po skėčiais tvirtai sudėtos moterys. Priėjau artyn ir sutikau tiesius žvilgsnius, mačiau, kaip rudai įdegusius veidus suplėšo šypsena. Jų burnos žiojosi, o rankos graibstė dvokiančias slidžias prekes. Aptarnavusios pirkėją, sudžiūvusias gleives ir žuvų žvynus nusibraukdavo į pakulinę prijuostę.

Perėjau porą gatvelių. Palei pravirus langus su putniomis rankutėmis ir sustingusiomis pigiomis šypsenomis. Buvo jau pavakarys, skersgatviai atsidūrę šešėlyje. Kaip tik tokiu metu jos išeina.

— Dabar gali eiti pas baro mergšes! Dabar aš tokia kaip jos! — skambėjo po mano batų padais, kol, nuleidęs akis, praėjau pro šalį.

Kai pakeliui į namus laikraštyje pastebėjau datą, man pasidarė svarbu prisiminti, ką apie birželio septynioliktąją sako motušės Karenos kalendorius.

Prisiminiau tik grįžęs namo ir pamatęs, kad šeimininkė ant stalo buvo padėjusi laišką. Nuo Anderso. Atplėšdamas jį prisiminiau: birželio 17-oji. Botolfo mišios. „Žemę, kuri šiais metais ilsėjosi, dabar reikia išarti, nes visos šaknys atsipalaidavo ir lengvai išraunamos, o vėliau supus“.

Kambaryje buvo tvanku. Iš virtuvės skverbėsi aitrus keptų svogūnų tvaikas. Man jis kėlė greičiau šleikštulį nei alkį, nors visą dieną buvau nieko nevalgęs. Užmečiau švarką ant vagio prie durų ir išsinešiau laišką į kiemą.

Andersas atsiuntė ne tik laišką, bet ir nemažą pinigų sumą, nors nebuvau prašęs. Bus kuo pradžiuginti Karnos močiutę ir dar liks kelionei į namus pirmąja klase.

Jis pradėjo nuo atsargaus Reinsneso gyventojų aprašymo. Stinė ir Tomas. Vaikai. Hana pavasario pabaigoje tapusi našle ir su savo berniuku parsikrausčiusi namo.

Buvo visai neįmanoma įsivaizduoti Hanos, kaip našlės su vaiku. Akimirką mačiau ją prieš save. Maža tamsi figūra tvirtu žvilgsniu ir užsispyrusia išraiška. Tačiau vaizdas išnyko. Neįstengiau jo sulaikyti.

Jau seniai nebuvau jos prisiminęs.

Daugiausia Andersas rašė apie gerą silkių žūklę. Reinsneso laivams nepaprastai pasisekė. O apyvarta pasidariusi kur kas geresnė nei ankstesniais metais. Rinkos svyravimai ir spekuliantai sužlugdė daug laivų savininkų, bet ne jį, rašė jis stačia, kampuota rašysena.

Laiškuose jis niekada neminėjo žodžio „paskola“. Tai jis vadino būtinosiomis priemonėmis. Dabar tą „blogybę“ įveikęs.

Įsivaizdavau jį sėdintį krautuvės kontoroje su sena grublėta romo taurele įdaužtu kraštu.

Susižavėjęs jis rašė apie naująjį telegrafą Sandsėjuje. Telegrafas atėjęs ir į Tromsę. Stebuklas. Tiesiog burtai. Pasaulis pasidaręs toks mažas. Jis paragino mane nepagailėti pinigų ir pasiųsti telegramą apie savo grįžimą. Jam taip smagu gauti telegramas. Jei striuka su pinigais, galįs siųsti ir jo sąskaita. Pinigai nesvarbu. Čia, Šiaurėje, silkių Dievas nepagailėjęs nei ponui, nei vargšui. Prie Bjarkėjaus nusistovėjęs puikus oras, o prie Malangeno silkių buvę tiršta. Tereikėję nuplaukti jų susemti, nes jos nesiartino prie kranto.

Jis trumpai papasakojo, kad Stranstede įsigijęs pastogę ir nusamdęs žmonių silkėms sūdyti. Tuo verslu jis tikįs. Svarbu nepamesti galvos dėl gausaus laimikio. Žmonės džiaugėsi praturtėję, ir su jais pasidarę lengviau derėtis. Visi panūdę draustis nuo gaisro, kad pasirodytų ne prastesni už kitus. Reinsnese taip pat visi apsidraudę. Šiaip žmonėms ir gyvuliams einąsi gerai, visi sveiki.

Anderso laiškai buvo iš kito pasaulio. Skaitydamas juos visada jusdavai, jog kažką esi pamiršęs.

Kai kurios dienos nepanašios į jokias kitas.

Toji diena prasidėjo ne iškilmėmis klinikoje ir suvokimu, jog viskas baigėsi. Prasidėjo ne tada, kai Akselis su kitais išnyko už kampo, ir ne priverstine mintimi apie motušės Karenos kalendorių ir Anderso laišku.

Diena prasidėjo vėlyvą popietę. Už lentinės tvoros, skiriančios vandens siurblį nuo kačių ir šiukšlyno. Didelis gluosnis su tuo siurbliu buvo gailestinga oazė. Iš vamzdžio visą laiką sunkėsi vanduo. Varvėjo be perstojo. Tarsi slaptas šaltinis iš žemės gelmių.

Trys aukšti namai aplink kiemą buvo visokiausių priestatų ir mansardų griaučiai. Jie rėmėsi į kiemą, kad suteiktų būstą vis daugiau žmonių. Laiptai, lauko koridoriai ir erkeriai tokią dieną teikė malonią paūksmę. Visur linksmai plevėsavo kojinės ir sijonai, mesdami šešėlius ant raudonos mūrinės sienos. Gėlių dėžės bandė atrodyti idiliškai. Langai buvo atlapoti. O žmonių ir daiktų garsai liejosi į kakofoniją. Matyt, jos pavadinimas — gyvenimas.

Suolas, ant kurio sėdėjau, buvo pakankamai tvirtas. Vis tiek atrodė, kad svyruoju. Šešėliai, dviejų medžių vainikų virš manęs šlamesys. Keturi debesys, judantys danguje. Mirgėjo ir spaudė man akių vokus.

Kada ne kada sugirgždėdavo vartų vyriai. Iš savo vietos jų nemačiau. Tačiau netrukus virš lentinės tvoros išnirdavo viršugalvis. Jeigu žmogus būdavo tam tikro ūgio. Arba dėvėdavo skrybėlę.

Porą kartų užsnūdau ir man pasirodė, kad matau Aną. Šmėkštelėjančią. Šviesia šiaudine skrybėle minkštais kraštais. Saulė paryškino auksinę jos odą. Tai truko tik dešimtąją sekundės dalį. Kaip tada, kai lapija mesdavo neramius šešėlius ant vokų. Paskui likdavau vienas su blankiu vėju.

Anderso laišką skaičiau trečią kartą, kai pro vartelius vėl kažkas įėjo. Lengvais žingsniais. Netrukus pro pirmojo aukšto langą išgirdau garsų ponios Frederiksen balsą.

— Taip, namie. Sėdi ant suolo prie vandens siurblio.

Ana! Tikriausiai Ana! Prisišaukiau ją!

Stipriai užsimerkiau ir apsimečiau miegąs. Sijono šnaresys negalėjo suklaidinti. Jos šešėlis krito ant manęs, bet neišsidaviau. Tai buvo žaidimas. Žaidimas, leidžiantis skrajoti. Išaugęs iš mano kūno. Medis, kurio šakos danguje, o šaknys mano kirkšnyse.

Iš tylos girdėjau, kad ji mane stebi. Bet neatsimerkiau. Ji turi mane paliesti, kad išsiduočiau. Turi prieiti prie pat manęs. O aš būsiu nekaltas. Ji turi prieiti prie pat manęs, kaip priėjo Valkendorfe. Šįkart ji atėjo pas mane!

20 skyrius

— Benjaminai, — pašaukė kažkur virš manęs.

Balsas? Iš kur man jis pažįstamas? Banga. Lėta. Balsas kvepėjo. Taip beprotiškai švietė. Skaudėjo. Tarsi kas laužtuvu būtų norėjęs man atplėšti akis. Atrodė, lyg kažkas kietai keletą kartų sudavė man per smilkinius.

Staiga pasidariau mažas ir sėdėjau ant juodo žirgo, vedamo per laukus. Ji stovėjo šalia geltonu kostiumėliu ir gelsva plačiakrašte skrybėle.

— Benjaminai!

Net nepajutau, kaip atsistojau prie suolo. Turbūt pamaniau, kad einu į savo kambarį numigti. Buvo taip tvanku ir karšta. Anderso laiškas jau sudrėko rankoje. Kai atgniaužiau pirštus, jis savaime prilipo prie delno.

Kažkas buvo ne taip veidui. Galėjai pasakyti sau, kad tereikia pradėti eiti, tada viskas išsispręs ir viskas bus kaip anksčiau.

Mat jeigu tai būtų tikrovė, žinotum, ką daryti. Juk planavai nuo pat vaikystės! Viską. Ką pasakysi. Ką ji atsakys.

Tuomet ten tebuvo balsas. Vėjas nuo jūros? Čia, Kopenhagos kieme? Banalus ilgesys? Tariantis:

— Benjaminai... Nepažįsti?

Tada švytuoklė ėmė siūbuoti. Iš pradžių pamažu. Paskui vis greičiau. Galėjai sugriebti ją ir sustabdyti. Tačiau įsikabinęs nebegalėjai pasileisti ir turėjai svyruoti kartu.

Taip, siūbavai iš vienos pusės į kitą. Toli kosmose. Galiausiai tokiu didžiuliu greičiu, jog turėjai atsisėsti. Tačiau medinis suolas nebuvo saugus, taigi geriausia buvo iš karto vėl atsistoti.

Vėsi, drėgna ranka ant kaktos. Vanduo, tekantis šalia. Kaipgi niekas nepasirūpino sutvarkyti čiaupo? Kodėl taip mažai kuo galima pasitikėti? Kodėl neini į lovą, kol dar nevėlu?

Kvapas sustiprėjo. Turėjai pakelti ranką, kad apsigintum. Kad padarytum tam galą. Ranka palietė jai krūtinę. Švarkelis

buvo atsagstytas. Šilta oda per ploną audinį. Jos veidas! Taip arti. Ar galima jį paliesti?

Aš nekaltas, jog pasakiau:

— Mama!

Kartojau tai ir kartojau. Metai išnyko. Viskas buvo ten, kur buvo ir visada bus. Iki ruso. Aš ištirpau savo paties kūne. Įsikabinau į ją. Verkšlenau.

Ji laikė mane. Nežinau, kas įvyko. Nežinau, ką sakiau. Tik tiek, kad ji laikė. Ir kad šviesios jos akys žvelgė į mane. Ramiai. Santūriai, lyg drąsindamos save. Su nuostaba, tarsi ji galvotų: „Taip, tai jis!"

Ji mane mato!

Dar nieko nebuvo pasakiusi. Tik: „Benjaminai..." Ir: „Nepažįsti?"

Vis tiek įėjome kartu į namą, tarsi daug metų būtume tarę̨si, jog turime pasislėpti. Laiptais aukštyn. Per keptų svogūnų tvaiką.

Savo kambaryje užsisvėriau ant lovos galo. Spoksojau į ją. Tada puoliau prie atidaryto lango ir vėl atgal. Nepaliaudamas spoksoti.

Ji nusivilko kostiumėlio švarką ir nusiėmė skrybėlę. Atsisėdo ant lovos. Lyg ir atsiduso.

Kažkas mėtė į sieną sviedinį. Aš skaičiavau smūgius. Dvidešimt vienas. Tada pasidarė tylu. Be galo tylu.

Atrodė, jog tai gerosios mirties palaima. Per vidurį mirties atėjo našlė Frederiksen jaunai Grenelvo mamai pasiūlyti šaltos arbatos arba sodos vandens.

Ji padėkojo ir paklausė, ar galime visa tai gauti kambaryje. Mes turį apie tiek daug pasikalbėti — tegu ji nesuprantanti neteisingai.

Ir ponia Frederiksen visai nesuprato neteisingai.

— Jaunuolis tiek mokėsi ir dirbo, jog neteko pusiausvyros. Buvo kaip nesavas, — pasakė ponia Frederiksen parodydama, jog jai ne vis vien.

Galėjai pamanyti, jog namuose esi svarbus asmuo.

Sodos vanduo buvo atneštas gražiausiose taurėse iš didžiosios indaujos.

Kambaryje vėl suskambėjo Dinos balsas. Padvelkė pro ausis kaip vėjas. Maži nereikšmingi žodeliai. Mažyčiai klausimėliai.

Ar aš tikrai negalavęs. Ar netoliese yra vietų, kur galėtume pavalgyti.

Pavalgyti?

Kažkur manyje rados tyli galinga upė. Joje viskas plaukė. Tai, ką ji sakė.

O šviesiosios akys? Nejaugi jos tokios? Tokios skaidrios? Kaip galėjau jų neapkęsti? Kaip kada nors galėjau manyti, kad ji kalta? Kuo kalta?

Galėjau apkabinti jos rankas, dėl visko atgailaudamas. Tačiau susitikusi su jos akimis, upė nešė žodžius:

— Tu turi pamatyti Karnos dukterį!

Tada ji nusišypsojo. Ir viskas pasidarė taip paprasta. Paprasta! Kol ji nepaklausė:

— Karnos dukterį?

Manau, tik tada supratau, kad čia iš tikrųjų Dina.

Ji sėdėjo ir žiūrėjo į mane. Klausiamai. Dievas ir Dina matė mane. Aš ėmiau drebėti.

Pagaliau įstengiau pakratyti galvą ir pasakyti, kad nieko nebuvo. Visai nieko! Ir upė tekėjo toliau su jos žodžiais. Mažais burbuliukais, kylančiais iš dugno. Iš senų pagalių, gulėjusių gelmėje ir pamažu virtusių žeme. Iš mažų žuvelių, pasislėpusių prie krantų. Galėjai matyti jas blykčiojant po vandeniu.

Bet tada ji staiga atsistojo ir nuėjo prie durų. Puoliau iš paskos. Smarkiai suspaudžiau jai ranką. Trūktelėjau.

— Neišeik. Neišeik! Šįkart tu neišeisi, Dina!

Kalbėjau grėsmingu balsu. Spoksojau į ją ir grasinau, o ji muistėsi. Bet akys buvo ramios. Siaubingai ramios.

— Aš neišeinu, Benjaminai! Man tik reikia į kiemą.

— Nieko panašaus! Nieko panašaus! Liksi čia!

Ji užsimerkė, atsimerkė, pažvelgė į mane. Beveik švelniai.

— Tada mums teks eiti kartu, — tarė ji.

Aš paleidau ją.

— Paskui nueisime kur nors pavalgyti, — kalbėjo užsidėdama skrybėlę.

Atsistojau tarp jos ir durų. Ji nuėjo prie violončelės dėklo ir uždėjo ant jo ranką. Nieko nesakė. Tik parodė pastebėjusi.

— Na? — tarė ji. — Ar neapsivilksi ir tu švarko? Kad atrodytum kaip žmogus?

Padariau, kaip ji liepė.

Ji stovėjo vidury kambario pasiruošusi ir keletą kartų apsižvalgė.

— Taigi šiame kambaryje gyvenai ir tu, ir Johanas?

— Taip, — murmtelėjau.

— Ar tau čia patinka?

— Aš čia gyvenu, — atsakiau.

Einant pro duris, ji pasakė:

— Tu kalbi daniškai?

— Taip.

— Ir su manimi?

— Ir su tavimi.

Negalėjau matyti jos veido, nes ji ėjo pirma. Bet numaniau, kad šypsosi. Nereikėjo man taip atsakyti. Reikėjo kaip nors pajuokauti. Pasakyti, kad tai tapo įpročiu. Bet ką.

„Kanalo" kavinė. Tarsi būčiau aklas, ji man garsiai perskaitė valgiaraštį, kabantį ant durų staktos aukštai virš manęs. Apžiūrinėjau jos odą. Ausies spenelį su įvertu perlu. Raukšleles prie burnos. Plaukų šaknis. Krūtinę. Taliją po ilgu smaugtu švarku.

Ji buvo vyresnė. Lieknesnė, nei prisiminiau. Gili raukšlė tarpuakyje? Ar anksčiau ji nebuvo gilesnė? Keista. Ar ją lankė daugiau gerų minčių nei anksčiau? Pajutau vaikišką pavydą. Todėl perkėliau žvilgsnį ant jos smilkinių. Jie buvo vos vos žilstelėję.

Prie stalo restorano gilumoje vėl kaip ir atgavau pusiausvyrą. Sugalvojau žiūrėti jai į nosį. Taip galėjau išvengti jos akių. Kai ji pasukdavo galvą, pasirodydavo ryški nosies kuprelė. Aukšti skruostikauliai. Lūpos beveik neturėjo Amūro lanko. Neprisiminiau, kad būčiau tai pastebėjęs anksčiau. Tačiau viršutinė lūpa turėjo gilų griovelį po nosimi. Tarsi ryžtingas pirštas, norėdamas atitaisyti klaidą dėl lanko, būtų įspaudęs ten duobutę. Burnos kampučiai buvo užsirietę taip, kaip juos prisiminiau. Ar jie tokie pasidarė tik man? Nes aš žinau?

Ar iš tiesų jos bijojau? Dabar, kai ji čia, nežinojau, ką jai pasakyti. Visi priekaištai ir kaltinimai, sugalvoti per visus tuos metus, kur jie dabar? Kur, po velniais, dingo visi žodžiai? Kodėl nežiūriu jai tiesiai į akis ir nesakau, ką apie ją manau?

Ji valgė tą pat kaip ir aš. Kumpį ir sūrį su juoda duona, užsigerdama stipriu alumi. Ilgą laiką kramtėme tylėdami. Tarp kiekvieno kąsnio rijau ją akimis. Ji buvo taktiškesnė. Porą kartų uždėjo delną man ant rankos.

— Nevalgyk taip greitai! — pasakė kone įsakmiai.

Nustojau kramtęs. Ji man davė įsakymą. Juokinga. Bet ėmiau kramsnoti kiek galėdamas gražiau. Vis tiek pabaigiau daug anksčiau už ją.

— Būtumei matęs mano draugą Akselį! — karštai leptelėjau. Lyg mokinukas, kuriam pagaliau šauna į galvą, kaip pralinksminti suaugusįjį.

— Kuo jis ypatingas?

— Jis moka gerti žalius kiaušinius ir degtinę... To tikriausiai išmoko ne namie. Jis iš pastoriaus šeimos...

Nutilau ir išraudau. Pats girdėjau, kaip tai juokinga. Nemačiau savo motinos nuo vaikystės, ir pirmiausia imu pasakoti apie Akselio valgymą.

Jos akys juokėsi. Aš padrąsėjau. Sotus ir su bokalu sunkaus alaus kraujyje atvirai ją apžiūrinėjau. Užsimaniau ją suerzinti. Sutrikdyti. Supykinti. Būčiau galėjęs ją sulaikyti, jei taip įsižeistų, jog norėtų išeiti.

— Gavau šiandien laišką iš Anderso, — išpyškinau. — Per vieną dieną tiek įvykių! Nori paskaityti?

Ji papurtė galvą ir gurkštelėjo alaus.

Išsitraukiau laišką iš švarko kišenės dėdamasis, jog nesupratau.

— Aš perskaitysiu! — žvaliai pasakiau ir palengva išlanksčiau popierių.

— Ne! — garsiai pasakė ji.

— Kodėl?

Ji prieštaraudama pakėlė ranką.

— Tu bailė! — sušvokščiau.

Vos tik ištariau šiuos begėdiškus žodžius, išgirdau, jog jie buvo pasakyti nedaniškai. Dar labiau įsiutau.

— Geriau jau tegu bus taip, — iš lėto pasakė ji, apsimesdama nepastebėjusi, kad nustojau kalbėjęs daniškai.

— Ar tu neskaitei nė vieno laiško, kuriuos tau siuntėme? — iškošiau pro dantis.

— Visus, kuriuos esu gavusi. Bet tada aš buvau viena. Viskam savo laikas, Benjaminai.

— Šit kaip?

Ji pasilenkė prie stalo ir abiem rankom parėmė smakrą. Lūpų kampučiai užsirietė, bet akys buvo rimtos.

— Pasidėk laišką, jis skirtas tau, ne man, — pasakė ji.

Aš pradėjau balsiai skaityti.

Maniau, kad ji atsistos ir norės išeiti, tada galėsiu sukelti sceną. Tačiau ji tik sėdėjo ir žiūrėjo į mane.

Skaitydamas ir stebėdamas ją akies kampučiu, ieškojau tinkamos intonacijos. Tai buvo nelengva. Valandėlę žodžiai skraidžiojo tarp mūsų kaip vabzdžiai. Nė vienas nenorėjom jų gaudyti. Staiga supratau, kad ji teisi. Andersas išnyko. Jis buvo tik įrankis kovoje su Dina.

Sulanksčiau laišką. Lanksčiau ir lanksčiau. Dar kartą, paskui dar. Kol rankoje liko tik nedidelis popieriaus gniužulėlis. Kai padėjau jį ant delno, pajutau, jog popierius kažko iš manęs nori. Bando atsilankstyti. Maži dreskiantys sparneliai ant odos.

— Verčiau papasakok viską apie save. Tai, ką nori, kad išgirsčiau.

— Kodėl?

— Nes dabar esu čia ir galiu klausytis.

Tai buvo taip keista. Kalba. Kaip seniai ją girdėjau. Susierzinau, nes buvau sujaudintas. Ji kalbėjo taip, tarsi būtų atvykusi tiesiai iš Reinsneso. Šiandien. Ir niekada nebūtų išvažiavusi.

— Baigiau praktiką. Nusipirkau daktaro lagaminėlį.

— Tai didelė pergalė, Benjaminai! Niekada nemaniau, kad mokysies daktaru...

— O ar blogai būti daktaru?

— Ne, puiku! Bet aš maniau, kad tu mieliau skaitysi romanus, ir panašiai.

Ji tai pasakė! Pagyrė! Vis tiek viskas negerai. Ne šitaip ji turėjo tai pasakyti! Kodėl užsiminė apie romanus? Kodėl, po velnių, taip pasakė?

Stovėjau paplūdimyje ir žiūrėjau, kaip Dina bėga alėja. Prie ruso kūno. Stovėjau vandenyje ir įsirėžęs bandžiau užtraukti ant kranto valtį. Vienas. Dabar ji pasiekė rusą. Aš stovėjau vandenyje. Valtis buvo per sunki.

Sukilo blogumas. Kumpis, sūris ir alus veržėsi lauk.

— Ar tai viskas, ką turi man pasakyti? Ar negavai laiško, kad aš save įduosiu?

— Aš gavau tą laišką.

— Tada žinai! Viską!

— Niekas visko nežino. Bet aš žinau pakankamai, kad būčiau čia. Tikiuosi, tu dar neįdavei savęs? — pasakė ji.

Ar ji kalba apie orą?

— Velniai griebtų, ar Dina šneka apie orą? — pasakiau.

— Ne, — tarė ji.

Iš lėto pirštų galais nusišluostė burną ir atsilošė kėdėje. Jos akys įlindo į šešėlį.

— Ši našta ne tavo, Benjaminai. Ar žinai?

— Vis tiek našta... Nesvarbu kieno.

— Ir tu nori nubausti Benjaminą? Nes Dina nesileido uždaroma?

Tokiu laiku restorane beveik nėra lankytojų. Vis tiek ji kalbėjo per garsiai. Reikia, kad kalbėtų tyliau. Žmonės gali išgirsti...

— Tu dingai, — sušnabždėjau.

Jos lūpų kampučiai vėl užsirietė. Šypsena? Ar kas tai? Karnos vaikas kabojo ant mano rankos galva žemyn, prieš pravirkdamas pirmą kartą. Lūpų kampučiai!

Dina pasilenkė virš stalo ir suėmė man riešus. Stipriai.

— Taip, tau aš buvau dingusi, Benjaminai. Tikriausiai taip jauteisi.

Ji ir tai pasakė! Sėdi čia. Liečia mane!

Tebestovėjau su jos skrybėlių dėže rankose. Tebesėdėjau medyje ir tūžmingai šaukiau jai pavymui, kai buvo plukdoma į jektą.

— Kodėl man atsiuntei tik seną juodą Bibliją — kad pamanyčiau, jog tu mirusi?

Ji ne tuoj atsakė. Nuo tabako dūmų parudavusios lubos ir sienos uždarė mus kartu. Šviesos kūgyje, einančiame per restoraną, pro ne pirmo švarumo langą galėjome įžiūrėti Kristiansborgą.

— Aš tikriausiai maniau, kad... Tai buvo vienintelis dalykas, kurį galėjau tau duoti. Norėjau, kad turėtum... ramybę, — netvirtai tarė ji.

Neįstengiau mesti pašaipios replikos, besisukančios ant liežuvio galo: „Kaip gražu iš tavo pusės atsiųsti Bibliją!“ Ir: „Galėjai ir Andersui nusiųsti Bibliją! Jis jos nusipelnė“.

Nepasakiau nei viena, nei kita. Tik nudūriau akis sau į delnus. Atidžiai tyrinėjau jų linijas.

— Ar girdėjai, kad aš buvau Berlyne?

— Taip. Ir kad pasiėmei violončelę.

— Kodėl tavęs nesutikau?

— Nežinojau, kad atvažiuosi. Aš buvau Paryžiuje...

— Netikiu!

Pasidarė tylu. Valandėlę stebeilijome vienas į kitą. Tada ji tarstelėjo:

— Štai kaip.

Dabar pasidarė tuščia. Visai tuščia.

— Ar anksčiau tau melavau, Benjaminai?

— Nežinau. Šiaip ar taip, esi kai ką nutylėjusi!

— Kad išvažiuosiu? Aš juk sakiau!

— Nepamenu.

— Natūralu. Tikriausiai buvo per sunku.

Ji suko tarp pirštų siūlo galiuką prie palaidinukės rankovės, visą laiką žiūrėdama į mane.

— Kodėl dabar atvažiavai? — paklausiau.

— Turėjau... kad suprastum.

— Suprasčiau?

— Taip. Negali prisiimti to, ko nesi padaręs.

— Ką nori tuo pasakyti?

Ji neskubėjo. Tada aiškiai ir tyliai pasakė:

— Ne tu tai padarei. Vieną rudens dieną Dina Grenelv samišku medžiokliniu šautuvu nušovė Levą Žukovskį, o Benjaminas Grenelvas stovėjo ant kalvos ir viską matė. Nuo to laiko Benjaminas neturi motinos.

Jos veidas sustingo. Akys kaip eketės lede.

Ji tai pasakė! Sėdėjo čia ir sakė! Tačiau nuo to nepasidarė geriau.

— Ar jau pakaks, Benjaminai?

Ar kas nors galėtų atsakyti?

Pasidarė taip tylu. Mačiau garsus, bet nieko negirdėjau, kai kelneris į lentynas sukrovė keturiolika lėkščių.

— Ačiū, kad nenuleidai rankų ir aš turėjau atvažiuoti! — pasakė ji.

Ji tai pasakė! Aš girdėjau, kad ji tai pasakė!

Vėl upė. Viskas sukasi ratu. Ji taip pat. Nebe pirmos jaunystės moteris, plaukianti upe su savo žodžiais. Bandanti išlikti ori, nors žino, kad tai beviltiška.

Tikriausiai buvome vieni kavinėje. Kelneris balta šiurkščia prijuoste sukiojosi aplinkui duodamas suprasti, kad jis norėtų, jog mes išeitume. Išsigandau, kad tas žmogus nesugadintų visko, mums kažką sakydamas, tad ėmiau graibytis po kišenes ieškodamas, kuo sumokėti.

12. 1124

Ji buvo greitesnė. Iš rankinuko ištraukė popierinį pinigą.

Pažvelgiau į paveikslą ant sienos. Burlaivis tamsiuose rėmuose. Įsivaizduok, jog kai viskas pasibaigs, kai upė ir mus, ir mūsų žodžius nuneš į jūrą, vis tiek prieš save matysi burlaivį „Kanalo“ kavinėje. Darydamas ką nors kita. Tarkim, atsiversdamas knygą.

Gatvėje ji įsikibo man į ranką ir linksmai pasakė:

— Tu gerokai ūgtelėjai!

— O tu, ko gera, šiek tiek susitraukei, — atšoviau kiek galėdamas žvaliau.

Tai padėjo. Ėjome tiriamai šypsodamiesi vienas kitam. Saulė buvo neišnykstanti. Ji maudė Pilies salą, bažnyčių bokštus ir aukščiausius stogus vakaruose. Raudonas plytas pavertė auksu. Tarp namų leidosi plonytės šviesos, dulkių ir šešėlių sienos. Sluoksnis po sluoksnio.

— Tokiu metų laiku saulė Reinsnese nenusileidžia, — pasakė ji.

— Taip.

— Gerai būtų šiek tiek druskingo jūros vėjo ir nakties saulės, — nerūpestingai kalbėjo ji toliau. Pernelyg nerūpestingai.

Žinojau, apie ką kalbama.

Ji sustabdė pro šalį važiuojantį vežimaitį.

— Turiu pasiimti iš stoties daiktus, o paskui susirasti nakvynę.

Dabar ji buvo kaip senais laikais. Praktiška, netuščiažodžiaujanti ir energinga.

— Mums reikia prie jūros! Tu juk nusimanai? — pasakė ji.

— Žiūrint ko tu nori ir kiek gali mokėti.

— Vieta turi kvepėti muilu ir jūra, turėti švarių rankšluosčių ir dvi lovas.

— Dvi?

— Dvi! — nusprendė ji. — Tu jau didelis.

— Ar mes turime už ką važiuoti į užmiestį? — paklausiau. Bet pats girdėjau, kaip karštai paklausiau.

Ji jau derėjosi su vežiku. Turėjome paimti jos bagažą, užvažiuoti į Plačiąją gatvę pasiimti būtiniausių daiktų. Ji greit išsiaiškino vietą ir kainą. Vežikas kaip tik žinojo tai, ko mums reikia. Jis turėjo brolį, nuomojantį žvejo trobelę į šiaurę nuo Klampenborgo.

— Galime važiuoti traukiniu, — pasiūliau.

Ji atsisuko į mane. Lygiai tokia, kokią prisiminiau. Reinsneso Dina.

— Negarbinga! Pirma išgauti iš pardavėjo, kur prekė, paskui nusukti jam pelną. Be to, neturiu noro trintis keliais su nepažįstamais arba būti užkabinta matronos, bandančios surasti vietą savo kraustuliams ir šuneliui. Kurį laiką noriu susilaikyti nuo kelionių traukiniu.

Kai atvažiavome į Plačiąją gatvę, vidun ėjau vienas. Ponia Frederiksen prakaituota nosimi atsiprašinėdama išpuolė į koridorių. Ji taip norėjusi pakviesti mano mamą ir mane vakarienės.

— ...bet, nelaimė, susirgo mano sesuo ir turiu vykti į Roskildę jos aplankyti. Ta kelionė — tikras košmaras, ir...

Ji nenutilo ir tada, kai pabandžiau paaiškinti, kad mes jau pavalgę ir porai dienų išvykstame į užmiestį.

Tada ėmė rėžti pamokslą apie durų rakinimą, gaisrus ir naktipuodžius.

Kol ji tarškė tarpduryje, į jūreivišką krepšį įsimečiau keletą drabužių ir porą knygų. Staiga mano žvilgsnis kliudė violončelę už lovos. Pagriebiau ją ir pilnomis rankomis puoliau pro ponią Frederiksen.

— Raktai! — priminė ji. O po akimirkos ėmė šauktis Dievo. Tai buvo taip reta, jog sustojau.

— Kas nors ne taip?

— Ne, ne, tik tas jaunuolis, su kuriuo bendraujate, buvo čia ir jūsų teiravosi.

— Akselis? Aukštas, vešliais šviesiais plaukais?

— Taip, taip, Akselis. Prašė pasakyti, kad dar kartą užeis. Šįvakar.

Iš pradžių maniau, kad jis nieko nežino apie Aną ir mane. Bet paskui toptelėjo, jog kaip tik šitai ir žino. Sustojau kaip įbestas su violončele vienoje rankoje ir jūreivio maišeliu kitoje.

— Kaip jis atrodė? — paklausiau.

— O, kaip visada. Dailiai apsitaisęs ir...

— Turiu galvoje, ar buvo piktas, ir panašiai?

— Nieko nepastebėjau, — nustebo ji.

Akseliui būdinga slėpti savo negandas, pamaniau. Dabar galėjau nors ir skradžiai žemės prasmegti. Arba pulti į jūrą.

Pranėręs pro ponią Frederiksen, nubėgau laiptais žemyn.

— O raktas? — išgirdau už nugaros.

— Taip! Geros kelionės! — surikau jai atgal.

— Ką pasakyti draugui, kai ateis? — sušuko ji.

Stabtelėjau. Ir pabandžiau greitai sumesti.

— Kad išvažiavau į šiaurę, į Klampenborgą su mama! Tik pasakykit, kad mano mama čia!

Tiesa geriausia. Vargu ar jis veršis į svečius ir trėkš mane prie sienos žinodamas, kad ten yra Dina.

Ji nieko nepasakė, jog atsitempiau violončelę.

Kai išvažiavome iš miesto ir riedėjome pajūriu, tarė:

— Būtų puiku, jei galėtum imti ir įsikurti čia. Vien jūra ką reiškia.

— Kopenhagoje?

— Danijoje. Kažkuo ši šalis ypatinga. Kalba. Viskuo.

— Taip, — tariau.

Vežiko nugara buvo patamsėjusi nuo prakaito. Jis tyliai niūniavo. Pastebėjau, jog jis pakeldavo botagą taip, kad šešėlis šokinėtų ant arklio galvos. Bet nemušė.

Važiavome tarp didžiulių medžių. Šešėliai pavertė juos vėsiais, žaliais pasakiškais žvėrimis. Jiems priklausė dangus.

Tiek daug norėjau paklausti. Bet nežinojau, nuo ko pradėti.

— Kada pradėjai kalbėti vokiškai? Turiu galvoje, kalbėti vokiškai taip, kad žmonės suprastų?

Ji pamąstė.

— Kažkas pasikeitė, kai kartą pabudau ir prisiminiau sapnavusi vokiškai... o šalia buvo žmogus, su kuriuo galėjau pasikalbėti. Tada supratau, jog niekada neturėjau su kuo pasišnekėti... apie tai, ką mąstau. Nenorvegiškai.

Tais žodžiais ji nušlavė nuo lentos visus mano pėstininkus. Nedrįsau nė pajudėti.

— Ne vien dėl kalbos... Juk yra taip, kad žmonės beveik niekada nesusitinka. Tada negali ir kalbėtis. Šiandien, manau, mes susitikome, Benjaminai.

Ji sėdėjo ir žiūrėjo į savo rankas.

— Aš labai bijojau tave sutikti. O dabar viskas taip nuostabu... Tavo daniškas akcentas vos girdimas. Turint galvoje, kad čia praleidai tiek metų, tai visai nedaug. Toks jausmas, tarsi su visomis mintimis būčiau grįžus namo, berniuk.

Ji tai pasakė! Tai ji sėdėjo šalia ir taip kalbėjo! Ne vien aš įsivaizdavau, kad ji tai sakė. Pajutau norą atsistoti vežimaityje ir garsiai nusijuokti. Bet tiktai pasakiau:

— Ar savo gyvenime esi mačiusi tiek didelių medžių, Dina?

— O, taip! Bet visada gražu pažiūrėti...

Kai važiavome po medžiais, jos veidu lėkė šešėliai.

Ir staiga einu su Karna per lietų. Einu su Karna ir prisimenu Diną — Anderso nuotaką mūrinėje bažnyčioje. Lapiją, metančią šešėlius ant jos veido. Laikas išnyko. Viskas susipynė: Dinos sutuoktuvės. Karna varvančiais nuo lietaus plaukais ir blakstienomis. Dina vežimaityje šalia manęs su saulės mirgesiu ant veido.

Žinojau, kad nors apie tai ir negalvoju, niekada nepamiršiu. Niekada nepavyks sužinoti, kodėl šie vaizdai susiję. Kodėl kartu prisiminiau būtent tuos vaizdus.

— Ar tu mylėjai Andersą? — paklausiau be jokios įžangos.

Ji kiek padelsė.

— Aš vis dar jį tebemyliu. Betgi žinai... Tarp mūsų tiek daug visko įsiterpė.

— Rusas?

Ji linktelėjo.

— Ir tu, Benjaminai! Andersas buvo tavo. Tu jį turėjai.

— Gal būtume galėję pasidalyti?

— Ar būtume?

— Ar dėl manęs už jo ištekėjai?

— Kam klausi?

— Pagaliau tu esi čia ir aš galiu klausti.

Ji pamąstė.

— Ne, — tvirtai pasakė. — Aš ištekėjau už jo dėl savęs! Bet galiu taip pasakyti: nebūčiau ištekėjusi už Anderso, jei nebūčiau mačiusi, kad jis gali kažką duoti tau. Ir Reinsnesui...

— Ar vėliau, kai buvai išvažiavusi, pagalvodavai... kaip jis jaučiasi?

Vežimaitis smarkiai susvyravo. Važiavome per šakas, gulinčias skersai kelio. Vežikas prilaikė arklį ir atsistojo jo nuraminti.

Ji atsisuko į mane laikydamasi už sėdynės.

— Aš žinau, Benjaminai, kad turėjai smerkti mane ir palaikyti Andersą. Kitaip ir būti negali.

Ką galėjau atsakyti? Po valandėlės ji pridūrė:

— Bet aš galvojau apie tai, kaip jis gyvena. Kiekvieną dieną. Aš kiekvieną dieną galvodavau, kaip jūs gyvenate.

21 skyrius

Mūsų išsinuomotas namelis, o iš tikrųjų — sena valčių pašiūrė, stovėjo prie pat kranto. Vienas kambarys su pačiais būtiniausiais patogumais. Prie sienų pritvirtintos lovos languotomis užuolaidomis. Stalas ir kėdės. Židinys. Vandenį semdavome iš statinės, kuri būdavo pripildoma vieną kartą per dieną. Šeimininkas turėjo užeigą, o jo sūnus rankiniu vežimėliu atveždavo mums maisto.

Valandos susiliejo. Kartais laikas visai sustodavo. Jūra draugiškai žvelgė į mus. O mes ėjome vienas į kitą, veržliai kaip bangos, dūžtančios į šcherus namie. Užplūsdavo ir vėl atslūgdavo. Visu smarkumu. Kad atitrauktų ir mus atgal. Toli toli. Kiekvieną į savą gelmę.

Pirmą naktį ūžėme taip, tarsi būtume seni draugai. Daug kartų ji garsiai kvatojo. Jos juokas atrodė toks keistas. Paskui man dingtelėjo, jog neprisimenu jos juoko. Reinsnese Dina, matyt, nedažnai juokdavosi. Turėjau ją paklausti.

— Ne, ten juoktis nebuvo taip lengva.

— Ar visą laiką buvai nelaiminga?

Ji pažvelgė į mane. Išlygino staltiesę ir stumtelėjo taurę.

— Nelaiminga? Ne... ne visai taip. Bet reikėjo apie daug ką galvoti. Daug kuo rūpintis. O tu nebuvai suaugęs... Mudu juk nesijuokdavome iš tų pačių dalykų? Gal dėl to...

— Ir dėl ruso?

— Ir dėl ruso.

— Ar tau nemalonu, kad klausinėju?

— Galbūt geriausia, jei baigtum iki galo.

— Kaip tai?

— Tikriausiai mane daug kuo kaltini. Natūralu, kad klausi. Jei sugebėsiu tau atsakyti...

— Ar važiuosi dabar kartu į Reinsnesą?

— Ne.

— Kodėl?

— Mano gyvenimas nebe ten.

— O jeigu aš prisiimsiu kaltę, tada galėsi būti rami? Ar tada važiuosi?

— Ne! Ir tu neturi prisiimti kaltės! Pats supranti, sugalvojai tai tam, kad priverstum mane grįžti. Pats supranti, kad tai... kvaila *auka*.

Ji dar įpylė vyno. Taurės ir taip buvo puspilnės.

— Ar Andersas liks vienas visą likusį gyvenimą? — paklausiau vengdamas žodžio „auka".

Ji be garso pastatė butelį ant stalo.

— Tu neturi prisiimti kitų gyvenimo! Manau, tavasis pakankamai sudėtingas! — trumpai atsakė išvengdama Anderso vardo.

Ji vėl pakreipė pokalbį nepavojinga linkme. Klausinėjo apie studentišką gyvenimą. Aš kalbėjau. Ir skubiai gėriau vyną. Smulkiai papasakojau apie Akselį. Kai kada ji įterpdavo trumpų klausimėlių, bet daugiausia klausėsi. Ir šypsojo.

Pasijutau saugus. Panorau pakalbėti apie Aną. Tačiau nepaminėjau jos. Dar ne.

Įpusėjus nakčiai, sušukau jai, nors tebesėdėjome vienas priešais kitą:

— Pagrok, Dina! Pagrok!

Ji papurtė galvą. Tačiau vis dar šypsojosi. Manau, kad jai ne mažiau kaip man reikėjo žaidimų.

Kitą dieną paskyrėme pažinčiai su pakrantėmis, vildamiesi, kad vaikščiodami išvysime iš kūno nerimą. Laukiau, kad ji parodytų man savo mintis. Tačiau dienos šviesa, matyt, užvėrė visas duris. Kai vakare, nusileidus saulei, ji atkimšo vyno butelį, aš vėl linktelėjau į kertę, kur buvau pastatęs violončelę.

— Kodėl turėjau parsivežti ją iš Berlyno? — paklausiau.

Dina atsisėdo ir sklidinas pripylė abi taures. Tada pakėlė savąją prie lūpų ir gurkštelėjo.

— Matyt, man reikėjo dingsties pasimatyti su tavim, — netikėtai pasakė ji.

— Ar negalėjai tiesiog atvažiuoti? Taip kaip dabar?

— Aš delsiau...

— O violončelė?

— Norėjau, kad pasiimtum ją į Reinsnesą. Seniai ja nebegriežiu.

— Nebegrieži? Juk to ir važiavai mokytis.

Ji metė į mane greitą žvilgsnį.

— Taip, man patiko šitaip manyti. Pamažu supratau, kad ne taip turi būti. Man reikėjo klausyti ir žiūrėti.

— Ar negroji nuo tada, kai išvažiavai?

— Iš pradžių grojau. Susiradau tą žmogų, iš kurio atsiėmei violončelę. Jis aplygino aštriausius kampus. Ėmė neblogai sektis. Paskui kažkas įvyko... Jie dingo. Visi.

Išpūčiau akis.

— Kas?

— Jertrūda, Jakobas, Levas. Viskas pasibaigė. Jie nebenorėjo būti kartu.

Jos akys buvo nuogos.

— Ar supranti, Benjaminai? Nesupranti?

— Ne. Mirusieji tegu mums duoda ramybę!

— Mirusieji — tai mes, — paprastai atsakė ji.

— Ne! Nesakyk taip! — piktai sušukau.

— Niekaip kitaip to nepavadinsi. Kai mus palieka mirusieji... Tada reikia atgailauti. Todėl lioviausi griežti.

Į kambarį plūstelėjo ledinis šaltis. Nurijau seiles. Ji skvarbiai žiūrėjo į mane. Bet nebenorėjau būti jos pusėje. Prisiminiau šį tą, ką girdėjau būdamas vaikas. Žodžius, kurie buvo skirti ne mano ausims. Apie Dinos beprotystę. Apie jos naktinius pasisėdėjimus pavėsinėje. Kur ji laikiusi pamaldas šėtonui!

— Tu juokauji...— kvailai pasakiau.

Ji sėdėjo truputį palinkus į priekį. Lyg miegodama.

Tada prakalbo. Balsu, tarsi skaitytų iš knygos. Žodžiai gulė man ant veido kaip snaigės. It plunksnos prisilietimas prie odos ir akių. Jie tirpo ir garavo. Trapūs. Nebuvo nė minties, kad juos gali išlaikyti.

— Pabusdavau nuo riksmų. Jie buvo įsismelkę į galvą. Ėdė mintis. Ji neturėjo ramybės. Merdėjo visą laiką. Buvo apgailėtinas perskrostas avies pilvas. Viskas virto lauk. Maniau, kad ji numetė man iš dangaus sagutę. Tai buvo tik maža kriauklelė, rasta paplūdimy. Tačiau gražių, dangiškų spalvų. Ji buvo ir vienišas erelis, sukantis ratus virš namo stogo. Ji mane saugojo. Bet naktimis šaukdavo. Tarsi atiduodavo man savo klyksmą. Ką turėjau daryti? Negalėjau jo išstumti lauk. Jis įstrigdavo viduje. O lensmanas liepė nugriauti skalbyklą. Galbūt todėl neturėjau kur eiti. Kad galėčiau išsivaduoti. Skalbykla buvo išvežta į paplūdimį, o jos vietoj sužėlė brūzgynas. Tarsi nieko

daugiau neturėtų būti. Kai atsikraustė Dagnė, ji išmetė mamą iš namų. Jos atvaizdą. Tokios, kokia buvo sveika. Išmetė jį. Tada mudvi persikėlėm į Reinsnesą, pas Jakobą. Kas beliko daryti? Lorchas turėjo grįžti į Kopenhagą. Negalėjau sau atleisti. Kad leidau jiems atimti iš manęs Lorchą. Būčiau galėjusi padegti namus, smeigti lensmanui peiliu, kad suprastų. Muzika, Benjaminai. Lorchas buvo muzika. Taigi jis tarsi liko su manimi. Turbūt muzika ir buvo esmė...

Ji nutilo. Jūra alsavo. Galingai ir ritmiškai.

— Tu anksčiau apie tai niekada nekalbėjai?

— Turbūt nustojau kalbėjusi tą dieną, kai jie ištempė mane ant sniego iš skalbyklos. Tą dieną, kai mirtinai nuplikiau Jertrūdą. Kai vėl atradau žodžius, nebebuvo apie ką kalbėti. Aplinkui zujo žmonės. Viskas buvo suardyta.

— Tai buvo nelaimingas atsitikimas! Ne tavo kaltė!

— Šiaip ar taip, įvyko!

Man pasidarė baisiai šalta. Ją vis dar tai slegia! Ją vis dar tai slegia!

Būčiau galėjęs paklausti, ar to negana. Kam dar tas rusas?

— Kiek turėjai metų?

— Penkerius.

— Negali sakyti, kad tu buvai kalta. Tik penkerių metų!

— Kaltė, ko gera, neturi nieko bendra su amžiumi...

— Bet tu buvai vaikas!

— Visi mes vaikai.

— Reikėjo pasikalbėti su... su kuo nors apie... viską.

Ji trumpai nusijuokė. Man nepatiko.

— Nieko nebūtų pasikeitę. Kalbėti? Su kuo?

— Juk buvo kas nors?

— Ne.

Vadinasi, tai prasidėjo kur kas seniau, ne tada, kai ji mane nešiojo įsčiose. Ar aš maniau, kad viskas prasidėjo tada, kai tarp mūsų viržiuose pargriuvo rusas? Kad tada jai nemielos pasidarė nei dienos, nei naktys? Kai klausiausi jos pasakojant, pasijutau, tarsi mūsų bendras gyvenimas būtų prasidėjęs tada, kai ji stovėjo sniego pusnyje ir girdėjo Jertrūdos klyksmą. Galbūt ji šaukėsi pagalbos, kad kas nors pažiūrėtų dar tada. Aš juk nemačiau nieko, kol ten nenugriuvo rusas.

O tada viskas pasidarė dar blogiau.

Kambarys aplink mus nuščiuvo.

Žmonės ėjo iš Reinsneso ir stojosi ant stalo tarp mūsų. Virto figūromis šachmatų partijoje, kurią ji lošė tai su savimi, tai su manimi. O rusas? Ar jis buvo numuštas bokštas?

Ji visada pakenčiamai lošdavo šachmatais. Ir aš žinojau, kad ji bando uždengti tas figūras, kurių man neatidengė.

Visą laiką ji pasakojo tarsi apie ką nors kita.

— Turbūt labai pasiilgdavai Jertrūdos? — pasakiau.

Ji mąsliai žiūrėjo į mane. Ilgai.

— Ar todėl klausi, kad manęs pasiilgdavai?

Dabar man reikia laimėti laiko. Taip, dabar ji žaidžia prieš mane.

— Galimas daiktas, — prisipažinau.

Ji linktelėjo.

— Turėjau nešiotis Jertrūdą. Ji nieko daugiau neturėjo.

— Ką turi tu?

— Neklausk!

Ji atsitraukė. Jaučiausi atstumtas. Ji galėjo man duoti tai, ką aš rodžiau signalais, kad galiu priimti!

— Tu nemirei! Tu pabėgai! — išsprūdo man.

— Žinoma, gali sakyti ir taip. Man reikėjo.

— Nuosprendis? Bijojai nuosprendžio?

— Nuosprendis? — ištarė nežiūrėdama į mane. Tarsi pirmą kartą būtų išgirdusi šį žodį. — Aš tik žinau, kad yra dalykų, kurių neįmanoma pakeisti. Bet ačiū tau, Benjaminai! Ačiū už laišką, kur rašei, kad ketini įduoti save vietoj manęs. Tada turėjau išdrįst pamatyti tave.

— Ar to pakanka, Dina? Man padėkoti?

— Manau, tai svarbiausia. Turėti kažką, kas supranta, kodėl viskas taip pasisuko. Galbūt tu suprasi... šiek tiek geriau... kai pats turėsi vaikų.

Kažkas įspaudė man į akį nykštį. Stipriai. Ji man paskelbė matą. Vis tiek neprasitariau apie Karnos vaiką. Savo vaiką. Ne tada. Bet visos mano kūno poros susitraukė. Bandė uždaryti mane viduje. Tačiau po jos žodžių daug kas pasidarė aiškiau. Prisipažinau, jog Benjaminui Grenelvui, matyt, nebūtų buvę geriau, jeigu jo motina būtų sėdėjusi kalėjime. Ne tada. Ir ne dabar. Tačiau neįstengiau to pasakyti.

— Kodėl neparašei ir nepranešei, kur esi?

— Kad nebūtų įmanoma manęs parsivežti. Kaip ir tu gyveni Kopenhagoje, nerašydamas namo. Nes nenori, kad tave parsivežtų?

Ji įsidėmėjo, kad Andersas rašė laukiąs laiško.

— O gal reikia leisti, kad mus parvežtų namo? — pasakiau.

— Kam nuo to bus geriau?

— Andersui, pavyzdžiui.

— Tu nori gero, Benjaminai, — tepasakė ji.

Tada ji atsistojo, nuėjo prie durų ir jas atidarė. Diena jau buvo šviesi juosta rytuose. Po valandėlės ji uždarė duris, atsisuko ir pamojavo ranka. Tarsi jau stovėtų perone ir ruoštųsi išvažiuoti.

Po to nuėjo prie savo lovos.

Nežinau, kiek buvau miegojęs, kai mane pažadino.

— Tu šaukei per miegus, — pasakė pasilenkusi prie manęs.

— Karna, — pasakiau vis dar sapnuodamas.

Pamažu atsisėdau.

— Tai Karna! Ji mirė!

Dinos veidas ir plaukai. Rytas. Pragiedrulis pro mažą langelį. Ji atvertė antklodę ir pakišo po ja kojas. Tada atsisėdo šalia manęs.

— Ji mirė. Gimdydama! — sušukau. Ir dar: — Ji mirė! Juk taip atsitinka tiems, prie kurių prisiliečiame, ar ne? — sušnabždėjau.

Vos tik pasakęs supratau, jog tai tiesa.

— O vaikas? — išgirdau.

— Pas močiutę, kuri jos negali auginti.

Užsidengiau rankomis veidą ir turbūt laukiau, kad ji pasakytų: „Tai tau teks ją pasiimti į Reinsnesą!“

Bet ji nepasakė. Atsistojo ir nuėjo prie lango. Apgraibom susirado degtukus ir uždegė žvakigalį. Tai truko ilgai. Jos kūno kontūrai aiškiai persišvietė per baltus naktinius marškinius. Tai man priminė seniai praėjusius metus. Nuo to viskas pasidarė taip tuščia.

Vis dar netardama nė žodžio, ji atėjo delnais pridengusi žvakę ir budriai į ją žiūrėdama. Pastatė ją prie lovos ir vėl įsirangė pas mane. Žvakės liepsna kartkartėmis suvirpėdavo. Ji skleidė blausią šviesą. Jau buvo diena.

Ar tikėjausi, kad ims mane mokyti? Pamokslauti? Suras išeitį?

— Kodėl nieko nesakai? — nebeiškenčiau.

— Kartais iš pradžių geriausia uždegti žvakę.

Nusišluosčiau veidą. Oda buvo susitraukusi. Verčiau niekada nebūčiau to sakęs!

— Aš nenorėjau, kad taip būtų. Nežinojau...

Jaučiausi kaip vienas iš benamių šunų, kurie bastosi pakiemiais, ieškodami ėdesio, vandens ir kalės.

— Ne, — tarė ji.

— Ar supranti? — karštai sušniokščiau.

— Taip.

Netrukus pasidarė šiltėliau. Saugiau.

— Papasakok apie Karną! — paprašė ji.

Papurčiau galvą.

Kiek pasėdėjusi ji kumštelėjo man. Draugiškai.

Antra partija. Ji laimėjo pirmąją, man nepastebint. Pradėjo rikiuoti figūras.

— Papasakok apie Karną! — pakartojo.

— Sutikau ją karo lauko ligoninėje per Dybėlo šturmą. Ji buvo stipri, vikri ir... Vaikinai ją mėgo. Bet jie...

— O tu?

— Aš nežinau. O, Dieve! Baisiausia, kad nežinau!

— Bet vaikas tavo?

— Nežinau.

— Kieno dar gali būti?

Ji jau numušė pirmąjį pėstininką.

— Tu visko nežinai.

— Ne, ir puikiai suprantu.

Aš pasislinkau. Buvome per arti. Lyg būčiau tai pasakęs, ji atsistojo ir nuėjusi atidarė duris. Jūra mirguliavo sidabru. Jūros paukščiams priklausė ir šviesa, ir oras.

— Benjaminai! Aš stoviu čia ir klausausi, — tarė ji, atsukusi nugarą.

Tada ištraukiau Karną. Vienoje rankoje ji nešėsi ryšulėlį, o kitoje — savo sulūžusį skėtį. Pagaliau atėjo. Dina ją sutiko. Ryšulėlį atrišo ir apžiūrėjo. Dina vadino jį „tavo vaikas“. Tai gąsdino ir buvo visai netikroviška. Tačiau gėda atsitraukė.

Tuo metu atriedėjo saulė. Didžiulis baltas skydas su jį skalaujančia jūra užpakalyje. Šviesa mus prarijo. Pavertė bekūniais. Be veido. Be odos. Mes lietėmės. Nebesipriešinome. Kūnai ir žodžiai liejosi draugėn, kol paskleidžiau Karnos gyvenimą po visą kambarį. Pagaliau viskas nutilo.

Tuomet tai įvyko: Dina ryžtingais žingsniais perėjo kambarį. Atidarė violončelės dėklą. Apžiūrėjo instrumentą. Paėmė.

Vėjas šiureno šluotą prie durų slenksčio.

Vienu lanksčiu judesiu ji pastatė instrumentą tarp šlaunų, palinko į priekį ir priglaudė stryką. Derino ilgai ir kruopščiai. Keista buvo žiūrėti. Violončelė ir Dina verkė kartu. Ji ašaromis, violončelė pritarė garsais.

Prisiminiau kadaise perskaitytą mintį, jog stebuklai visą laiką yra šalia, tačiau tik tiems, kurie pasiruošę juos matyti.

Senosios Peterio Daso* psalmės. Mocartas. Kalėdinės giesmės. Laukinės šokių melodijos. Kartą ji stabtelėjo ir tyliai nusikeikė vokiškai.

— Bachas! — paaiškindama sušuko.

Skambėjo netobulai ir kapotai. Bet ji pradėdavo iš naujo. Šniokšdama kaip uždarytas žvėris.

Nusiprausiau sūriu vandeniu ir apsirengiau lauke už sienos. Visą laiką girdėjau violončelę. Ramus ir sušilęs įėjau vidun kepti lašinių. Pripjausčiau plonai ir tankiai sudėjau į keptuvę. Pro atviras duris ėjo dūmai.

Grodama ji sekė mane akimis. Sėdėjo už violončelės basomis kojomis ir vienmarškinė. Kai tylėdami pavalgėme, ji vėl ėmė groti. Vis dar neapsirengusi.

Į pavakarę turėjau padėti jai aprišti kairės rankos pirštų galus. Jie buvo be odos.

— Reikėjo pasiimti lagaminėlį. Tepalo, — pasakiau.

Ji nusišypsojo.

— Užgis, — trumpai atsakė.

Tarsi tai būtų buvęs sutartas žodis arba galbūt bijodamas vėl ją prarasti prie violončelės, be jokios įžangos pasakiau:

— Yra ir kita.

— Kita?

— Jos vardas Ana.

— Šit kaip, — tepasakė žiūrėdama į tvarsčius.

Tikras idiotas. Bet nieko nepadarysi. Viskas turėjo kaip nors išeiti į dienos šviesą.

— Yra taip, kad... Velniai rautų, kokia makalynė!

Bandžiau nusijuokti. Juokas negalėjo pakenkti.

— Ir dabar Ana nebenori tavęs matyti, nes tapai tėvas, — švelniai tarė ji, lyg kalbėtų berniukui, pavogusiam saldainį.

— Ana susižadėjusi su Akseliu.

*Petter Dass (1647—1707), norvegų teologas ir poetas.

— Kas tas Akselis?

— Tas, kuris ryja žalius kiaušinius... pasakojau... Vienintelis mano draugas.

Tikėjausi, kad ji ims juoktis. Būtų visai tikę. Bet ji nesijuokė. Ji tarė:

— Benjaminas veltui laiko neleidžia!

Būčiau galėjęs sulįsti po grindimis, kur tamsu ir gera.

— Ana? Kas ji per žmogus?

Įkliuvau į spąstus ir noriai papasakojau apie pietus profesoriaus namuose ir kad Ana buvusi Londone.

Dina linktelėjo ir vėl paskelbė man matą:

— Juk tai puiki partija!

Pats sau turėjau dėkoti.

— Svarbu ne tai! — sušukau. — Viešpatie, Dina!

— Tuos, kurie daug turi, mylėti lengva. Aš žinau! — sausai pasakė ji.

— Dina!

— Ką jis sako? Akselis?

— Gali įsivaizduoti. Jis tikriausiai mane...

Neįstengiau švaistytis detalėmis. Ji ir neatrodė labai susidomėjusi. Nereikėjo nieko sakyti. Neturėjau pasidaryti sentimentalus vien todėl, kad pamačiau motiną. Užslaptinau tai, kas įvyko Akselio kambaryje. Arba kad Akselis norėjo gauti pinigų kelionei į Berlyną.

Galiausiai vis tiek pasidarė taip nyku, jog tiesiai paklausiau:

— Apie ką galvoji?

Ji pasmaukė skudurėlius ant pirštų. Visus iš eilės. Pynė juos. Tarsi tai būtų gyvybės ar mirties klausimas.

— Kaip tik tokie dalykai vyrams garbės nedaro, — atvirai pasakė ji.

Šiaip ar taip, atviras ėjimas.

— Ką ji sako, Ana? — po valandėlės paklausė ji.

— Nežinau.

— Galbūt tau reikia paklausti? Gal ji tavęs nori.

— Ką man daryti? Juk negaliu nušauti Akselio!

Kai sutikau jos žvilgsnį, supratau, ką pasakęs.

— Ne, galbūt Ana nušaus Akselį už tave, — tarė ji.

— Arba mane...

— Arba tave, — pritarė ji.

Sukrutėjo. Jos kelis palietė manąjį. Atsitiesiau norėdamas pasitraukti.

— Ar neįsivaizduoji gyvenimo be Anos? — paklausė ji.

— Kartais taip atrodo. Bet Akselis taip pat...

Ji linktelėjo.

— Blogiausia galbūt tai, ko jau nebegali pakeisti. Karna. Ją turi nešiotis.

Aš vėl gavau matą. O ji dar nebuvo davusi nė vieno patarimo.

Dienos ir naktys susiliejo. Paskui prisimindavau tik pokalbių, vaizdų ir garsų nuotrupas. Jos pynėsi ir dengėsi, aiškino vienos kitas.

Kai ėjome pakrante, ji uostinėjo ir dūsavo. Kartais pasilenkdavo ir ką nors pakeldavo. Kriauklelę, lentos nuolaužą, nuvytusią žolę, butelio šukę. Mes nedaug kalbėjome. Aš galvojau apie Karną.

Kai išalkome, nuėjome į šeimininko užeigą ir valgydami kasdieniškai šnekučiavomės apie tai, ką matėme aplinkui. Staiga paklausiau:

— Iš ko tu gyveni?

Ji sukramtė kąsnį ir nurijo. Kai prabilo, atrodė, jog kalba pati sau.

— Viskas susiklostė neblogai. Skaičiuoju geriau nei daugelis. Tai mane išgelbėjo. Žmonėms reikia tokių kaip mes, galinčių sutvarkyti skaičius. Taip jie jaučiasi saugūs.

Ji papasakojo smulkmenų iš savo gyvenimo. Apie namą, kuriame gyvena. Spalvoto stiklo langus švininiais apvadais, kuriuos įstatydino erkeryje. Kaip išimtininkų trobos stiklinėje verandoje, pamaniau.

Ji kalbėjo apie vyrą, kuriam priklauso šis namas. Matanti jį retkarčiais. Jis supirkinėjąs žemės sklypus, braižąs ir skaičiuojąs. Statąs. Ne tik Vokietijoje. Gabus. Turįs užsakymų Prancūzijoje. Ji keletą metų dirbusi su jo skaičiais ir dalį užmokesčio gavusi akcijomis. Jie supranta vienas kitą. Žiną, ko galima tikėtis. Kartu keliaują.

— Tu su juo važiavai į Paryžių? — paklausiau.

Tada ji nusišypsojo.

— Taip. Taigi tiki, kad aš iš tiesų buvau išvažiavusi?

— Turbūt tikiu.

— Puiku! Vadinasi, pajudėjome į priekį.

Valandėlę valgėme nieko nekalbėdami. Tada paklausiau:

— Taigi tau gerai sekasi?

— Gerai?

— Nevargsti?

— Ne, nevargstu!

Kai mes vėl parėjome į valčių pašiūrę, aš paklausiau:

— Ar būtum ištekėjusi už to, kuris stato namus, jei nebūtų Anderso?

— Ne, — tvirtai atsakė ji. — Tai ir yra gerai tokiame dvokiančiame žmonių knibždėlyne kaip Berlynas. Nereikia galvoti, ar probstas ir Dievas prieš tave. Esi vienas — su Dievu.

Ji paaiškino tiksliai. Tačiau aš per anksti apsidžiaugiau. Nes staiga išgirdau:

— Ar būtum vedęs Karną, jei nebūtų mirusi?

Tie prakeikti netikėti ėjimai!

Papurčiau galvą. Kai kas atsistojo į vietą.

Užėjo lietus. Dideli, sunkūs lašai į šiaudinį stogą ir langą.

Tada ji papasakojo apie trobelninkų ūkelį Helėje. Buvau ir anksčiau girdėjęs, kad ji ten lankėsi. Bet maniau, jog buvo kalbama apie trumpą viešnagę. Lygiai kaip Olinė nesileido į šnekas apie tai, kad aš taip gėdingai gimiau vasaros tvarte, Reinsnese niekada nebuvo viešinamas Dinos gyvenimas Helėje. Netgi Tomas nekalbėdavo apie Helę, nors buvo iš ten kilęs.

— Kaip Tomas atsirado Reinsnese? — paklausiau.

— Tomas atsirado Reinsnese, nes aš jį pasikviečiau, — atsakė ji.

Akimirką atrodė, kad apie tai papasakos. Tačiau nutylėjo.

Nuolatos minėdavo Lorchą. Norėtų žinoti, kur jo kapas. Miręs čia, Kopenhagoje.

— Jis mane kai ko išmokė, — pasakė ji.

— Galbūt mes galime surasti kapą, jei dar pabūsi Kopenhagoje.

Ji nusišypsojo ir kumštelėjo man.

— Benjaminai...

Tiršta jūros migla paslėpė pasaulį.

Prieš pusryčius Dina apžiūrėjo pirštų galus ir ėmė griežti. Kartais garsiai susijuokdavo ir nusivaipydavo. Kai kada imdavo niūniuoti arba giedoti senąsias Peterio Daso psalmes. Aš beveik visą laiką gulėjau ant lovos ir žvelgiau į save.

Staiga psalmės viduryje ji padėjo stryką.

— Pakaks! — tarė.

Aš neatsakiau.

— Alkanas?

— O, taip.

— Tada reikia ko nors imtis.

— Čia?

— Ne. Užeigoje.

Pavalgę išėjome pasivaikščioti pakrante ir leidome putoms ir druskingam vandeniui skalauti basas kojas. Vėl išlindo saulė. Dina pasikėlė sijonus ir šaliu pasirišo apie liemenį. Vis tiek šlapi padurkai plaikstėsi jai aplink blauzdas.

— Ar sapnavau? Ar tu sakei? Kad buvai ten, kai gimė vaikas? — paklausė ji, atsukusi man nugarą.

— Taip, aš buvau ten, kai Karna...

— Kai gimė vaikas?

— Aš priėmiau ją.

— Tai bent vyriškas darbas, — sumurmėjo ji.

Ar balsas buvo pašaipus? Ne. Nustebęs.

— Turbūt nelabai dažnai atsitinka, kad vyrai... — sumurmėjau.

— Nemanau, — šypsodamasi pasakė ji. — Andersas, ko gera, sugebėtų, ir Tomui tikrai pavyktų, — sušneko ji. — Jis, beje, sėdėjo už durų, kai tu gimei. Bet jeigu Olinė nebūtų atėjusi į vasaros tvartą... tada galbūt...

Aš pašokau. Ir smalsiai pažvelgiau į ją.

— O mano tėvas? Jakobas? — paklausiau.

Ji atsisuko į mane. Akimirksniu surimtėjusi.

— Ne! — trumpai atsakė.

— Jis juk eidavo į medžioklę, kaip man pasakojo. Buvo pripratęs prie kraujo...

— Toks darbas mažai turi ką bendra su medžiokle. Kraujas?

— Norėjau pasakyti, kad mano tėvas turėjo nebijoti, jei eidavo į medžioklę?

— Jakobas nebijojo kraujo. Jis eidavo į medžioklę. Tačiau niekada nebūtų pajėgęs atlikti tokio darbo. Bet tau nereikia būti panašiam į jį. Jakobas nėra tavo tėvas.

Tyla buvo tiršta. Užgožė jūros paukščius. Bangos apleido savo gaivalą. Pakilo prieš mane. Rankos, griebiančios man už kaklo ir suspaudžiančios. Garlaivis taip pat ten plūkėsi. Šviesa buvo peiliai. Aš smarkiai užsimerkiau. JAKOBAS NĖRA TAVO TĖVAS!

Negirdėjau, ką ji kalbėjo toliau. Ilgai negirdėjau. Bet mačiau jos veidą. Burną. Lūpos krutėjo. Akys? Ar tai Dina? Kalba man kažką, ko negaliu suvokti? Kodėl ji kalba tokius dalykus?

Tada ant lentos ji pastatė Tomą. Ilgus metus jis buvo figūra, kurią ji slėpė. Dabar jis žengė į mus. Nešdamas savo baslius. Nuo Reinsneso laukų, per jūrą ir plonos miglos juostą. Buvau priverstas suprasti jo žvilgsnius. Atleisti, kad jis neatsiskleidė.

Karna ir vaikas buvo neįveikiama kliūtis. Negalėjau teisti. Įtūžis išgaravo ir tapo nuovargiu, viską paralyžiuojančiu. Aš tapau seniu. Per vėlu. Per vėlu turėti tėvą.

Aš nieko neišmanau apie laiką. Jis juk eina savaime. Bet kartą daug vėliau pasakiau:

— Kodėl dabar visa tai pasakoji? Kodėl?

— Suprantu, kad atėjo laikas.

Tik vieną kartą buvau tame ūkelyje, iš kurio kilo Tomas. Žmonių ir gyvulių knibždynė. Ankštos trobos kvapas. Prakaito ir šviežio pieno. Dūmai iš atviro ugniakuro. Silpnai prisiminiau liesą, gyslotą vyriškį sulinkusia nugara, žilais plaukais ir ūsais. Ir rusvaplaukę apkūnią moterėlę geromis akimis ir greitais judesiais. Staiga jie atsirado ten. Mano kūne. Mano kraujo apytakoje! Taigi iš čia turiu pusę savo paveldo. Benjaminas Grenelvas yra pavainikis ne savo pavarde ir paveldu.

Ji saugojo paslaptį visus tuos metus. Kvailino mus visus. Galėjai teisti ir neapkęsti. Tačiau kas iš to.

Neįstengiau į ją pažvelgti. Ji juk ne geresnė už kekšes, kurios...

— Dabar gali eiti pas barų mergšes! Dabar aš tokia pati kaip jos, — pasakė Ana. Ji stovėjo ant lentos. Ir grasino karaliui.

Ar dar negana? Kaip bjauru. O viso to viduryje atėjo Karna su savo ryšulėliu ir sulaužytu skėčiu. Be žodžių pasilenkė prie Akselio lovos ir stebėjo žaidimą. Matė, kad Ana grasina karaliui.

Aš tylėjau, kol susitvardžiau. Tada dingtelėjo mintis.

— Bet... tada motušė Karena...

— Ne.

— Bet juk aš priklausau motušės Karenos giminei. Visada tai girdėjau. Neįmanoma, kad motušė Karena... — išgirdau verksmingą berniuko balsą.

— Tu priklausai motušės Karenos giminei! To niekas negali pakeisti, — pasakė ji.

Tada prasidėjo! Mano įtūžis išvoliojo mane degute, plunksnose ir senose pasmirdusiose menkių kepenyse. Vėlė, draskė mane ir bėrė druską į visus plyšius ir žaizdas. Tai prasidėjo ne už visų gluminančių minčių. Ten, kur aš lydžiausi. Ne. Prasidėjo pilve. Blogumo akmuo. Buvo neįmanoma pravimti ir juo atsikratyti. Per daug tankus. Pernelyg didelis, kad galėtų išeiti pro gerklę ir ryklę. Jis sumaltų dantis ir išplėštų man iš gerklės liežuvėlį. Troškau verkti. Rėkti. Tačiau neįstengiau. Užtat žaibišku greičiu sustačiau žmones į vietas. Ir aš, nors niekada neatrodė, kad labai svarbu tėvą turėti velionį Jakobą, dabar įniršau kaip mažas vaikas, kad Dina atplėšė nuo manęs motušę Kareną ir pora žodžių pavertė mane trobelninko, priklausančio lensmano Holmo dvarui, sūnumi.

— Kas žino? — sušnabždėjau daniškai balsu, kokio niekada anksčiau nebuvau girdėjęs.

— Niekas, — pasakė ji.

Tačiau išgirdau mažą dvejonę. Tai buvo tik niuansas įkvepiant. Vis tiek ją išgirdau.

— Niekas? — piktai pakartojau.

— Tomas kažką nujautė. Tačiau bažnyčios knygose aiškiai parašyta Jakobas Grenelvas.

— Tomas žino?

— Jis negali būti tikras.

Aukšta svetima moteris, pasikaišiusi suknelę, tamsiais plaukais su žilų plaukų gijomis smilkiniuose abiem rankom laikė skėčio kotą. Stipriai. Mažas šilko brizgas kabojo nuo vieno strypo. Vėjas mušė juo per skruostą. Žvilgsnis, sutikęs manąjį, buvo tiesus. Skaidrus.

— Vyrai niekada negali būti tikri dėl tokių dalykų. Turbūt ir pats esi apie tai mąstęs?

Jūros paukščiai nurimo. Paplūdimys tuščias. Mes buvome tik du žmonės pasaulyje. Oras sunkiai kabojo virš galvų. Atrodė, tarsi visata būtų paklususi jėgos sferai tik tam, kad mane prispaustų.

Mes buvome toli nukeliavę. Tarp mūsų kybojo vienas kitas žodis. Bet ne atleidimas. Jokios išeities. Jokios paguodos.

Aš ir nenorėjau jokios paguodos! Mažas berniukas iš Reinsneso vilko baslius per lauką nežinodamas, kad šalia žengia jo tėvas. Velniai griebtų tas moteris!

Galiausiai paklausiau pavargusiu balsu:

— Kaip tai galėjo įvykti? Su Tomu? Kodėl jis?

— Kaip tai galėjo įvykti su Karna? Kodėl ji?

Sutrikęs atsakiau visai rimtai:

— Buvo karas, Dina.

Ji iškišo galvą iš po skėčio ir pažvelgė į mane. Beveik nekaltai.

— Štai ir pasakei, Benjaminai! Buvo karas.

— Ar Jakobas buvo miręs, kai pastojai? — paklausiau suprasdamas, kad tai buvo neleistinas klausimas.

— Kitiems — taip, — pasakė ji. — Bet ne man.

— Vadinasi, buvai jam neištikima?

— Taip, buvau jam neištikima.

— Ar buvai jam neištikima prieš jo mirtį? Su Tomu?

— Ne! Viskam savo laikas. Tada jis man buvo neištikimas.

Ji atsisėdo ant didžiulio rąsto. Vėjas išardė kuodą ir pašėlusiai taršė plaukus.

Man į galvą šovė nauja mintis.

— Vadinasi, Johanas man ne brolis?

— Ne.

— Taigi iš tikrųjų jis yra Reinsneso paveldėtojas, kartu su Andersu?

— Ne! — atrėžė ji veik piktai. — To, kas parašyta knygose, niekas negali pakeisti.

— Ar esi tuo tikra, Dina? — paklausiau.

— Reinsnesas yra tam, kuris jo vertas. Kurį laiką tai buvau aš. Dabar Andersas. Jeigu Johanas būtų tinkamas žmogus Reinsnesui, seniausiai ten gyventų.

— Jis juk pastorius. O ten buvai tu.

— Aš turėjau užsitarnauti teisę į Reinsnesą, — tarė ji.

— Ar aš taip pat turiu užsitarnauti? Ar tai nori pasakyti?

— Manau, kad pasakiau pakankamai aiškiai.

Norėjau paklausti, kam tokiu atveju turėtų priklausyti Reinsnesas. Tačiau paaiškėjo, kad ne jos reikalas. Mano reikalas.

— Johanas vis dar gali pareikalauti Reinsneso.

— Jis per daug bijo, kad taip darytų.

— Bijo?

— Taip. Dievo. Jakobo. Galiausiai manęs.

— Dėl ko?

— Mat suprato, kad nori manęs. Tačiau įsikalbėjo, kad Dievas nepritartų.

— Dina! Johanas?

Staiga šį tą prisiminiau. Johaną, taip įtūžusį, jog sudavė man. Ką aš jam tada pasakiau?

Dinos akys tapo dviem linksmais plyšeliais, kai ji pamatė mano išraišką.

— Taip. Tai buvo jaunystėje, — nusijuokė ji. — Jis buvo neką už mane vyresnis. Aš atėjau į namus kaip pamotė. Nebuvo lengva nė vienam iš mūsų. Prisimenu, kad jis žadėjo man parašyti iš Kopenhagos... Blogiausia yra ne bijoti, bet nesuprasti, jog turi daryti būtent tai, ko bijai! Tada esi žlugęs!

Tą naktį atėjo visi tėvai. Jakobas, Tomas, Andersas. Nežinojau, kur man pasidėti. Visiems reikėjo, kad juos užtarčiau. Prieš Diną. Dėl to, ko nesuvokiau.

Kai pabudau, jaučiausi taip, tarsi nebūčiau miegojęs kelias savaites. Parnešiau malkų, duonos ir pieno. Išviriau kavos. Dina paraikė juodos duonos. Susėdome šalia krosnies. Dina su dideliu šaliu. Akys vis dar apsimiegojusios. Atrodė, tarsi būtų susiliejusi su jūra. Iš pradžių beveik nekalbėjome. Svarsčiau, ar papasakoti jai sapną. Tada ji pasakė:

— Galiausiai tau reikės nuspręsti tik viena. Eiti toliau. Ne visada galėsi pasiimti žmones ten, kur eini. Žmonių yra visur. Tereikia juos pastebėti. Vieną sutikau tarp Paryžiaus sienų. Prisimenu, pagalvojau: jei ji nebūtų tokia sugadinta, norėčiau jos savo Benjaminui. Tarsi tau reikėtų rašto, patvirtinančio, jog tai, ką gauni, nesugadinta...

— Kada tu ten buvai, Dina? — sušukau.

— Kai atėjo Bismarkas. Bet aš paspruкau. Neįstengiau mąstyti keliomis kalbomis. O Paryžius buvo netinkama vieta mąstyti vokiškai.

Ji nelinksmai nusijuokė.

— Mane tai daug ko išmokė. Ydingas ne pragaras, o pats žmogus.

— Papasakok apie Paryžių!

Ji papurtė galvą.

— Visi, kurie uždaryti, gyvena pragare. Vieni uždaryti su liga. Savo pačių kūne. Turbūt ne vieną tokį teko matyti. Nežinau, galbūt blogiausia tiems, kurie uždaryti savo pačių galvose.

Pajutau stiprų nerimą. Ji žiūrėjo į mane.

— Tu bijai, Benjaminai? Ilgai bijojai? Teismo?

— Aš? Tu juk turėjai bijoti!

— Kartais. Bet ne iš rimtųjų. Kol negavau laiško, jog nori save įduoti.

— Jei norėsiu, negalėsi manęs sulaikyti! — pasakiau.

— Galiu, Benjaminai. Ir neversk manęs to daryti.

Ji tiesiai pažvelgė į mane. Ne grėsmingai. Pavargusiu žvilgsniu.

— Ar nesigaili, Dina? Niekada nesigaili?

— Negi po tiek metų turėčiau kankinti tave savo atgaila?

— Bet gailiesi?

Kažkur varvėjo. Kapsėjo į akmenį.

Jos akys negalėjo atsispirti. Nieko neslėpė. Kaip Karnos ir mano vaiko žvilgsnis.

— Atgaila yra žmonėms, kurie mano, kad viskas labai paprasta.

— Ar tau niekada nereikėjo... nereikėjo atleidimo?

— Kas turi tokią galią suteikti Dinai atleidimą?

Ką galėjai atsakyti? Nepasakęs: „Dievas“.

— Ar tai buvo iš meilės? Kad šovei? — Vargais negalais išspaudžiau klausimą.

— Meilė...

Ji ištarė žodį, tarsi ragaudama jį. Tarsi būtų išgirdusi pirmą kartą.

— Na?

— Papasakok man apie meilę, Benjaminai!

Nurijau seiles.

— Aš nieko nežinau apie meilę, — galų gale atsakiau.

22 skyrius

Septintą dieną Dina apsirengė švilpiniuodama.

Ji pareiškė, kad saulė patekėjusi ir mes vykstame į Diurehaveną. Kur po medžių vainikais ganosi elniai. Gyvenimas nesąs vien rūkas, žvaliai tvirtino ji.

Nuėjome į šeimininko užeigą ir susėdome pusryčiauti kieme prie neobliuotų lentų stalo. Mano pusėje buvo išdrožinėtos dvi širdys. Taip pat raidės B ir D. Parodžiau ir nusišypsojau. Dina pakreipusi galvą nusijuokė.

— Keista su tais vardais, — pasakė išsiblaškiusi. Ir kiek palaukusi tarė: — Koks mažylės vardas?

Buvau nepasiruošęs. Pasakiau, o tai buvo gryna teisybė, kad nežinau. Apie tai negalvojęs.

— Galbūt reikėtų pamąstyti. Vardas žmogui šį tą reiškia.

Aš neatsakiau. Ji skaitė laikraštyje apie pasiruošimus Joninėms. Baigėme valgyti.

— Galbūt tau reikia išsiaiškinti, Benjaminai?

— Ką išsiaiškinti? — paklausiau apsimesdamas, kad viską pamiršau.

— Koks bus kūdikio vardas.

— Ar nueisi ten su manimi, Dina?

Supratau, kad visą laiką apie tai mąsčiau. Ar galiu ją to prašyti. Ir ką ji atsakytų.

— Tai priklauso...

— Nuo ko?

— Ar tau rūpi duoti vardą kūdikiui.

— O jei ne?

— Tada man nėra ko ten veikti.

— Manai...

— Manyti turiu ne aš! — pertraukė ji ir pakilo eiti.

Kopenhagos gyventojai vyko į Jonines garlaiviais ir traukiniais. Klampenborgas bangavo nuo vasarinių suknelių, plačiakraščių skrybėlių ir skėčių, šniokštuojančių ponų pernelyg

šiltais drabužiais ir prie galvų prilipusiomis skrybėlėmis. Tačiau garsai buvo džiaugsmingi. Balsai ir pučiamųjų muzika. Belviu aikštės viduriu plyšodamas žengė vyriškis su cukraus lazdelių pintine ant pilvo. Rodės, tuoj ištirps ir jis, ir jo lazdelės. Saulė spigino. Nuo arklių, kurie trinkančiais vežimaičiais traukė dailias šeimas, kilo garas. Dulkės skverbėsi visur. Graužė akis.

Pro šalį prašvytravo elegantiškas jojikas su pentinais ir botagu. Pastebėjau, jog jis metė į Diną žvilgsnį. Ji vilkėjo šviesiai žalią suknelę su plazdančia pelerina. Apimtas vaikiško pavydo, pamaniau, kad jis tikriausiai neturėjo už ką nusipirkti arklio. Tik išėjo pasipuikuoti jojimo kostiumu.

Aikštės viduriu ėjo jauna pora. Moteris stūmė vaikišką vežimėlį. Idiotiškas daiktas trimis ratukais. Jei ne gaubtas, būtum galėjęs jį palaikyti karstu ant ratų. Siaurėjančiu kojūgaliu. Juodas. Uždengtas marška. Be gyvybės ženklų.

Dina mostelėjo į iškabą „Belviu užeiga“.

— Ne, tik ne ten! Geriau dingstam iš čia! — suirzau.

Ji neatsakė. Tačiau pastebėjau jos žvilgsnį.

Netrukus su vėjeliu lėkėm pajūriu. Iš vežiko gavome po butelį alaus, kurį jis ištraukė iš pintinės po sėdyne. Dina išgėrė savąjį su didele ramybe ir įgudimu, kokio jai būtų galėjęs pavydėti bet koks prieplaukos darbininkas. Tada ji užsidegė cigarą ir atsilošė. Užsitraukė ir padavė man. Ji taip akivaizdžiai mėgavosi iškyla, jog man nereikėjo nieko sakyti.

Kai išlipome iš vežimaičio ir žengėme į medžių pavėsį, ji prakalbo apie šermukšnių alėją namie ir beržus sode. Ir laukinius šermukšnius. Juokėmės, kad abu taip pamišę dėl medžių.

Viskas jaudino, buvo juokinga ir netikra. Galėjai įsivaizduoti, jog kada nors ateityje kam nors galima bus pasakyti: „Tai buvo tą vakarą, kai mudu su Dina išėjome pasivaikščioti po Diurehaveną Klampenborge. Joninių išvakarėse!“

Vakarą, pavadintą Jono Krikštytojo vardu. Vienaip ar kitaip galvojau ir apie Tomą, ir apie Joną Krikštytoją. Tuo pat metu. Galiausiai išvydau juos. Sapnavau nemiegodamas. Žmogaus figūra nesustodama ėjo iš šešėlių. Būčiau galėjęs prisiekti, jog jis buvo toks pat tikras kaip mes.

Didžiuliai ąžuolai jau kadai išskleidė lapus. Storus it oda. Krikštytojas palinko tolumoje prie tvoros. Tomo figūra. Ir surinko išmaldą po žiemos. Griežtas ir tylus su kupranugario

vilnų apdaru ir odiniu diržu. Ar šiandien jis rado skėrių? O gal dabar laukinių bičių medaus diena? Ką manąs apie mūsų pagoniškus Joninių papročius? Ar jis, skelbęs vienišo žmogaus apsivalymo simbolius, matė Diną ir mane? Ar matė mūsų šventę su alumi ir cigarais, nors viskas sujaukta ir kūdikis be vardo? Ar matė blogį ir gėrį? Žmonių. Gamtos. Ar matė mus dar tada, kai patį pirmąjį kartą krikštijo mus vandeniu, kad atsiverstume? Ar matė Diną, netikinčią atgaila? Nuodėmių atleidimu? Ar užuodė, kad dobilai sultingi ir žali? Ar užuodė šeivamedžių ir rožių kvapą? Ar matė, kad ne laikas rinkti vaisius? Ar žinojo, kad jis — mano tėvas? Ar suvokė, kad man reikia laiko? Ar suprato, jog ką tik baigėsi šiurpi žiema?

— Dina, ar supranti, kad man reikia laiko? — paklausiau.

Ji sėdėjo užsimerkusi, atsirėmusi į medžio kamieną. Ir atsakydama neatmerkė akių.

— Laikas nėra tai, ko gali reikėti. Jis yra tai, ko tau galbūt bus duota.

Guodžiausi Krikštytojui. Paguodos nesulaukiau.

— Man trūksta arklio, — pasakė ji po valandėlės.

— Eime prie kelio ir susistabdom vežimaitį?

— Ne, tik arklį, — atsiduso ji.

— Ar esi girdėjusi danų sakmę, kaip Joninių naktį pasirodo „senis Erikas“ ir raganos? Kad raiti ant šluotkočio jie pasiekią tolimiausius kraštus? Bloksbergą ir Holugalaną! Ir todėl už durų reikią padėti šermukšnio šakelę, kad apsisaugotum, kai nenaudėliai jos pro šalį.

— Tokiu atveju jie vėluoja, nes jau ima temti! — atsiliepė ji.

— Sako, jei nori sužinoti, kaip vyksta tokia kelionė į Hekenfeldą, Bloksbergą ar Norvegiją, vidurnaktį reikia atsisėsti kryžkelėje. Po akėčiomis, kurių dantys žiūri aukštyn. Tada galbūt pamatysi porą pažįstamų, kai jie, manydami, kad yra nematomi, praskris ant šluotos pro šalį. Štai taip gali išvysti raganas... ir nustebti pamatęs, kas jos tokios.

Ji stumtelėjo skrybėlę ant sprando ir pasuko veidą į mane. Jos kūnas plaukė žalumoje, o siūruojantys medžių vainikai mėtė auksines monetas. Jos pataikydavo tai ant veido, tai ant pečių.

Priėjau ir lengvai palytėjau jai petį. Norėdamas įsitikinti, ar ji tikra.

— Ar manai, kad raganos blogos?

— Kodėl klausi?

— Atrodo, kad apie jas galvojai.

Galėjau vėl viską atitaisyti pasilenkdamas prie jos ir pasakydamas ką nors gražaus. Tačiau ji kvepėjo brangiai ir svetimai. Tas vyriškis, kuris braižo ir stato namus? Ar jis perka brangius kvepalus? Kodėl nepaklausiau?

Staiga ji priglaudė skruostą man prie krūtinės ir tarė:

— Negalvok, kad aš bloga, Benjaminai!

Klūpojau ją apkabinęs.

— Ne, — sušnabždėjau.

Dangus sutemo. Paskutiniai saulės spinduliai tarp medžių kamienų priminė mirgančias stiklines kolonas. Žali atspalviai perėjo į rudus ir melsvus. Leidausi įtraukiamas. Ten, kur nieko nebuvo tikra arba netikra. Tiesiog buvo. Ramybė.

Užėjome į palapinę, kurioje buvo parduodamas maistas ir gaivinamieji gėrimai. Šventė prasidėjo. Žmonės rinkosi būriais. Ištisomis šeimomis. Jaunimo pulkeliai. Studentai, susiglaudę su mylimosiomis. Ir barškančios pintinės.

Ne visada gali žinoti, kodėl pasakai ar padarai taip, o ne kitaip. Ėmiau kalbėti apie Kirkegoro raštus. Apie Abraomo auką. Šį bei tą, ką buvau mąstęs. Ji leido man kalbėti. Nežinau, ar ką nors suprato. Bet tarpais linktelėdavo. Kartą pati sau nusišypsojo. Tada, kai priekaištavau Abraomui, kam išdavė Izaoką nutylėdamas, kad jis bus paaukotas.

— Aukos niekam nereikalingos. Žmogus nėra toks, kad galėtų aukoti už tai ko nors nesitikėdamas. Abraomas norėjo Dievo malonės. Jis nebuvo blogesnis nei kiti. Jam tik reikėjo paaukoti didesnę auką, kad Dievas jį pastebėtų.

— Dina, ne taip paprasta. Tai tikėjimo klausimas!

Ji pažvelgė į mane ir dar kartą nusišypsojo.

— Tu labai daug perskaitei, — tarė ji.

— Ar nesi girdėjusi apie Kirkegorą?

— Gal ir esu. Matyt, pamiršau. Bet Biblijos negaliu pamiršti.

Galbūt vis tiek galėjau pabandyti su ja pasidalyti mintimis. Kad tada, kai viskas bus praeity, galėčiau pasakyti: „Mudu su

mama sėdėjome Diurehavsbakene, valgėme svogūnų sriubą ir kalbėjomės apie Kirkegorą ir Abraomo auką!“

Bandžiau atkurti Kirkegoro sakinius. Bet prisiminiau tik jo žodžius apie tikėjimo paradoksą. Pasakiau juos, žiūrėdamas į vieną tašką jos tarpuakyje:

— Koks didžiulis paradoksas yra tikėjimas. Paradoksas, kuris žmogžudystę įstengia paversti šventu, Dievui geidžiamu veiksmu. Paradoksas, kuris Abraomui grąžina Izaoką! Tai, ko jokia mintis negali numatyti, įvyksta, nes tikėjimas prasideda ten, kur baigiasi mąstymas.

Ji sėdėjo ant kelių sunėrusi rankas ir užsimerkusi, kol aš klupdamas visa tai susakiau.

Kai baigiau, ji neatsimerkdama tarė:

— Aš neatgavau jo. Galbūt per mažai tikėjau? Ar buvo taip, kad mintis apie tave, Benjaminai, pasidarė tokia stipri, jog tikėjimas išnyko... Mintis apie tai, jog iš tiesų buvai paaukotas tu.

Aš ištariau žodį „žmogžudystė“. Ir ji viską suprato.

— Žmogžudystė? Kas tai yra? Ar karas — ne žmogžudystė? Auka — ne žmogžudystė? Kas yra žmogžudystė? — paklausiau.

— Nelygu kas teisia. Visa, ką padariau aš, buvo nuosprendis tau. Turėjo būti ne taip.

Mus supo gamta.

Nusileidus saulei, nuėjome prie Kirsten Pils upelio. Senojo dievų šaltinio. Ten turėjo būti mugė, prakalbos, dainos ir šokiai. Legenda bylojo, kad stiklinė šaltinio vandens galinti pagydyti ir kūną, ir sielą.

Ant kalvos keletas jaunuolių taisėsi kurti laužą.

— Jie dega laužą raganoms atbaidyti, — tarė Dina.

Ėmiau gailėtis paminėjęs žodį „ragana“. Ką gi, per vėlu.

Kai priėjome arčiau, atpažinau keletą studentų iš Regenseno su mylimosiomis ir draugais. Ant stiebo jie buvo pririšę dervuotą statinę. Garsiai šūkčiodami ją uždegė, ir liepsnos ėmė laižyti pagalius ir šiaudus, žiūrinčius į dangų. Netrukus atsišaukė liepsnos iš laužo tolumoje.

Buvau apie tai pagalvojęs. Kad galiu sutikti pažįstamų. Kartu su Dina. Galbūt buvau toks vaikiškas, jog net norėjau. Ir visų neišvengiamų klausimų.

Būrelis merginų susikabino ir dainuodamos ėmė šokti ratelį. Pamažu atpažinau Ėlenšlėgerio* žodžius:

Kur žydi žolynai,
Klajojom kartu,
Jonažolę skynėm
Tarp smilgų aukštų.
Gražuole mana,
Tu tikra atgaiva,
Pasislėpus grynoj
Ūksmės žalumoj.

Sodinsim žolelę
Virtuvėj slapta,
Pro mažą plyšelį
Lai srūva šviesa.
Jei išleis ji šaknis,
Gera žada lemtis,
Jei iš karto pražus,
Mirtis laukia ir mūs.

Neateisim laimingi,
Linksmi kaip kadai
Čia vasarą kitą,
Kai skleisis žiedai.
Kur kapo ramybę
Sergi kryžiai nebylūs,
Gulėsim balti.
Visa bus praeity!

Jonažolę skynėm
Tarp smilgų aukštų,
Kur žydi žolynai
Tarp medžių lieknų.
Gražuole mana,
Tu tikra atgaiva.
Pasislėpus grynoj
Ūksmės žalumoj.

---

*Adam Oehlenschläger (1779—1850), danų poetas.

Abipus kelio buvo pristatyta ryškiaspalvių prekeivių palapinių. Kaip priešingybė gamtai, melancholijai ir dainoms. Pora girtų vyriškių, svirduliuojančių aplinkui, įsileido į smagų ginčą su kalviu. Šis greitai numojo ranka ir vėl ėmė kurtinamai barškinti savo vario laužu ir pakabučiais rankiniame vežimėlyje.

Vienoje palapinėje stovėjo jauna basakojė mergina ir pardavinėjo puodelius, vazonus ir lėkštes. Linksmu skaidriu balsu ji šūkčiojo, kad jos puodeliai geriausiai tinka semti vandeniui iš šaltinio.

Nesunku suprasti, jog nepridengtos kulkšnys ir gaivus veidas viliojo labiau nei galimybė pasisemti stebuklingo šaltinio vandens. Vyrai spieste spietėsi priešais jos palapinę. Sustojau ir aš.

Paskui pasėmiau vandens ir išpyliau jį Dinai ir sau ant rankų. Tada iš visų jėgų sviedžiau puodelį į akmenis, kaip, anot sakmės, ir reikia.

Prekyba merginai ėjo kaip iš pypkės. Taip pat kaip ir „aštuonių šilingų krautuvėje“, kur buvo galima įsigyti dovanėlių likusiems namuose arba to vakaro draugei.

Ant pakylos keletas muzikantų pradėjo griežti šokiams. Aplinkui žmonės įsikūrė su maisto pintinėmis. Kai kas gražiai pasitiesė baltas staltieses ir pledus atsisėsti. Kiti sukrito kur pakliuvo. Studentai ir jaunos padorios mergaitės spietėsi glaudžiu ratu aplink pintines, butelius ir taures.

Buvau ką tik pasakęs Dinai, jog noriu nusipirkti butelį vyno, kai viena figūra pakilo ir ėmė artintis prie mūsų. Juokas ir balsai man išnyko.

Ana! Plaukė rūke priešais mane. Patyrusi, kad aš ne vienas, sustojo.

Džiaugiausi, kad prieblanda. Ir supratau, jog negaliu palikti Anos stovinčios ant tako. Nusitempiau Diną prie jos ir tariau:

— Dina, tai Ana. Ana, tai mano mama, Dina.

Jei Dina ir nustebo, puikiai nuslėpė.

Aš automatiškai perėjau prie danų kalbos. Ir dėl to ji neatrodė nustebusi.

Jos padavė viena kitai ranką. Ana spoksojo. Čia jau pakankamai tikra!

— Taigi tu esi Ana! Benjamino Ana!

Niekada nemaniau, kad ši scena gali būti įmanoma. Visa tapo visišku absurdu, kai priešais mus nuo pakylos pasigirdo Akselio balsas. Jis baigė Joninių prakalbą:

— Šią šviesią vasaros naktį, kai gamtos jėgos pasiekusios apogėjų, palaiminsime trykštančius gaivalus, kurie visada apvalo ir niekada nesensta, visada jaunina ir suteikia naują gyvenimą: ugnį ir vandenį. Ugnį ir vandenį!

Klausiausi ne tik aš. Dina buvo klausą įtempęs žvėris. Didelė šviesi Akselio galva deglų šviesoje. Kaip fauno. Ką tik išnirusio iš tamsių miškų. Nekreipdama dėmesio, jog Akselis priklauso man, ji gėrė jį visą. Mačiau pažvelgęs į ją. Ir nenorėjau matyti.

Plojimų papliūpos ir šūksniai „Bravo!“ Akselio kalba beveik užgožė Anos ir Dinos susitikimą.

O aš? Aš buvau vabzdys. Vabzdys Akselio kambarėlyje Valkendorfe. Vabzdys ant Anos kūno. Arba Dinos skrybėlės plunksnos.

Pastarosios dienos išnyko iš tikrovės. Galėjau ištiesti ranką ir graibyti tuščią orą. Dinos nebeliko. Tarsi niekad ir nebūtų buvę.

Kažkas pralėkė su kibirkščiuojančiu deglu. Jis apšvietė mus. Didelis auksinis dryžis ant Anos veido.

— Benjaminas net neužsiminė, kad atvažiuoja mama, — pasakė ji.

— Ne, aš nespėjau pranešti, — tarė Dina.

Galėjai ten stovėti nebylus. Ir jas abi stebėti, kai aukšta Akselio figūra nulipo nuo pakylos ir priėjo prie mūsų. Jo šešėlis buvo beveik toks pat džiuginantis kaip teismo posėdis.

Buvau pasiruošęs tam, kad toji akimirka visiems laikams įsilies į gyvenimą. Senatvėje, jeigu sulauksiu jos, Anos, Dinos ir Akselio žodžių nuotrupos bus reikalingos: „Dabar žinosime, kas esame“... „Taigi tu esi Benjamino Ana“... „Ugnis ir vanduo“...

Paskui viskas vyko labai greitai.

Akselis suėmė Dinai už abiejų rankų ir su juokingu nuolankumu nusilenkė. Tarsi iškirptas iš patetiško riterių vaidinimo.

Iš pradžių bandžiau išsiaiškinti, ar Ana papasakojo. Apie mus. Jei taip, jis labai rizikavo, laukdamas progos sumalti mane į miltus.

Tačiau kai ėjome kiek atsilikę nuo Anos ir Dinos, jis sušnabždėjo:

— Tik pamanyk, ėmė ir atvažiavo! Na, ir mamytę turi! Mes parlydėsime ją į Berlyną!

Bet vis dar negalėjau būti tikras, kad jis nežino apie Aną ir mane. Pasijutau taip, tarsi jiedu, Ana ir jis, būtų susitarę: atkeršyti mane demaskuojant! Dinos akivaizdoje.

Tuo viskas buvo sugadinta. Staiga Dina tapo moterimi, kuri atkeliavo tam, kad būtų Akselio liudytoja. Ji atsidūrė dėmesio centre.

23 skyrius

Vakaras tapo slogiu maskaradu. Mainėsi dainos ir kalbos.

Dina su mano studijų draugais danais aptarinėjo Bismarko niekšiškumą! Su brandžiu dekadansu. Pasakojo trumpus epizodus apie depresiją ir beprotystę Paryžiuje, prieš paimant Napoleoną III į nelaisvę.

Prisiminiau, jog su manimi ji nenorėjo kalbėtis apie tokius dalykus. Deklamavo šmaikščius pašiepiančius posmelius apie Prūsijos karvedžius. Vokiškai! Sėdėjome ratu aplink pintines ir butelius. Buvo ten toks Jensas, kuris baigė mokslus kartu su Akseliu ir manimi. Neblogas Akselio draugas, mat ir jis gyveno Valkendorfe. Turėjo polinkį į mąslumą. Tarpais trumpam atsijungdavo. Tačiau dalykiniuose disputuose, kuriuose privalėdavo dalyvauti, būdavo nepralenkiamas.

Klausas Klausenas buvo pirklių giminės, iš pažiūros nerūpestingas ir turintis geriausią universitete baritoną. Man pasirodė, kad šįvakar jis asistuoja Sofijai.

Ana kalbėjo mažai. Nežinau, kaip man tai pavyko, tačiau ji sėdėjo tarp Sofijos ir manęs. Buvo užsidėjusi primirštos Akselio mylimosios kaukę? Retkarčiais ji pasilenkdavo prie sesers ir kažką pašnibždėdavo.

Deglas apšvietė dešiniąją jos kulkšnį. Maniau, kad ji patrauks žemyn sijoną. Tačiau ne. Priešingai. Kartą, kai ji visu kūnu palinko prie Sofijos, sijono apačia čiužtelėjo blauzda aukštyn.

Tokios Akselio kaukės dar nebuvau matęs. Sklidino indo medaus Dinai privilioti.

Tarp šviesiaplaukės būtybės, vardu Jana, ir Klauso sėdėjo aukštas tamsbruvis teisės studentas liepsningomis akimis. Otas. Pagal savo jauną amžių turėjo įspūdingus ūsus. Ir buvo vienas iš daugelio, kurie labiau dykinėja, nei studijuoja. Galėjai tiesiog numoti į jį ranka. Tačiau buvo prastų ir iš pažiūros

naivių manierų, dėl kurių žmonės neretai patiki, jog garbėtroškos nepavojingi.

Klausydamasis satyriškų Dinos eilių, jis beveik paskendo ekstazėje. Ir norėjo, kad ji pakartotų žodžius apie Bismarką, kuris leido naktis neapkęsdamas ir, suprask, buvo prastas meilužis.

Dina šypsodamasi atsakė, jog pakaks. Tuomet Otas ėmė pasakoti apie skandalingą Georgo Brandeso meilę daug už save vyresnei Karolinai David. Tema visus sudomino. Tai buvo garsi istorija apie tai, kaip moteris, palikusi vyrą ir vaiką, atėjo į Brandeso daktarinės disertacijos „Prancūzų estetika mūsų dienomis“ gynimą. Iš jo pasakojimo galėjai susidaryti įspūdį, kad ji visa tai padarė per vieną popietę, kol kiti buvo prigulę pokaičio.

Ana piktai jį pertraukė:

— Liaukis! Brandesas davė mums Milo knygą „Moterų priespauda“. Jei ne jo vertimas, net nežinočiau, kad tokia yra! O dabar čia, Kopenhagoje, netgi bus įkurta moterų draugija. Ar esate girdėję?

— Tai nereiškia, kad turime pritarti jo nedorovingam gyvenimui su pagyvenusia moterimi! Ir tam, kad kalbėdamas susirinkimuose jis skatina savižudybes ir santuokos laužymą! Fui! — pasakė dailioji Jana ir uždėjo rankelę ant Oto letenos. Ji buvo garsaus konditerininko duktė, panaši į pyragaitį. Su papuošimais ir glajumi ant marcipano.

Kurį laiką šnekos sukosi apie tai, kokius etinius reikalavimus galėtume kelti žymiems vyrams. Tiems, kurie turėtų būti visiems pavyzdys. Jana buvo griežta ir teigė, kad tokiems turi būti keliami didesni reikalavimai nei paprastiems mirtingiesiems. Klausas pareiškė, jog tai tipiški bobų plepalai. Pyragaitis įsižeidė ir pasakė, kad ne ji pradėjo šią temą.

Sofija puolė ją ginti pareikšdama, kad Klausas turėtų skirti bobų plepalus nuo akademinės diskusijos, tačiau faktas, jog studentai daugiau dainuoja ir geria, nei diskutuoja.

Dalykiškumas pasiekė kulminaciją, kai teisės studentas sušuko:

— Bet juk nėra reikalo viską daryti taip viešai kaip Brandesas!

Per visą pokalbį Dina stebėdavo tą, kuris tuo metu kalbėdavo. Tokiu pačiu žvilgsniu, kaip apžiūrinėjo turguje prekystalius. Galiausiai ji tarė:

— Štai kaip. Ištekėjusi dama atėjo pasiklausyti, kaip jaunasis genijus, Georgas Brandesas, diskutuoja apie prancūzų estetiką. Ar ponia sėdėjo vienais apatiniais?

— Oi, ne! — pasibaisėjo Jana.

— Turiu pasakyti, kad jūs Kopenhagoje aptarinėjate reikšmingus dalykus! Žiūrėkit, kad ponui Brandesui neįsipyktų ir jis nepersikeltų... į Berlyną!

Stojo nejauki tyla. Ir Sofija karštligiškai ėmė kalbėti apie šokius.

Pastebėjau, kaip Akselis žvilgčioja į Diną. Mane tai nevalingai traukė. Tai tas pat kaip eiti prie vasaros tvarto tamsiais rudens vakarais. Arba tykoti samdinių daržinėje, kai būdavo suveštas šienas. Jis pastebėjo, kad aš į jį žiūriu. Tada išvedė šokti Aną.

Mačiau juos po žibintais. Jie derėjo. Bet ji priklausė man! Valkendorfe. Tik man.

Sijonai. Kulkšnys su išsiuvinėta mėlyna gėle ant kojinių. Kojinės kraštelis. Alsavimas. Kvapas. Sėdėjau žolėje ir mąsčiau apie tai. Jėga. Trauka. Suradus kelią į ją. Vidun.

Kai jie sugrįžo, pamačiau, kad tarp jų ne viskas taip, kaip turėtų būti. Neįstengiau sutramdyti sukilusio niekšingo džiaugsmo, stryktelėjau nuo žemės ir pakviečiau ją šokti.

Ji dar buvo pridususi po ano šokio. Tačiau kaukė ta pati. Nerūpestinga, nieko nenujaučianti.

— Gaila, nepasiėmiau pokylio kortelės, — pasakė ji garsiu, dirbtinu balsu.

Tačiau nuėjo su manimi. Aplenkėme spragsintį laužą ant kalvos. Pora vaikinų budėjo prie jo su vandens kibirais. Juokas ir klegesys, sklindantys nuo tamsoje judančių kūnų, maišėsi su muzika ir ugnies spragėjimu.

Nuplaukiau kartu su ja. Viskas įmanoma! Tarsi rytdiena negzistuotų. Tik ši naktis. Joninės.

Stengiausi, kad būtume kuo toliau nuo Akselio ir kitų akių. Jos kūnas kvepėjo. O gal šeivamedis?

Šokau su Ana, o vidinė jėga, rodės, turėjo atskirą gyvenimą. Plito. Pripildė galvą. Kirkšnis. Rankos, apglėbusios ją, sukietėjo. Ji buvo minkšta. Negalėjau paslėpti, kad varpa šalia jos sustandėjo. Ji neatsitraukė.

Tariau jos vardą. Vėl ir vėl. Nieko geriau nesugalvojau.

Žmonės slėpė veidus po džiaugsmo kaukėmis. Triukšmavo.

Juokėsi. Kikeno. Flirtavo. Žibintai sūpavosi vėjyje. Laužas į matinį dangų svaidė žiežirbas ir dūmus. Muzika žmones surišo. Jie buvo kirmėlės, besiranganČios viena apie kitą. Susikabindavo ir atsitraukdavo.

Aš jau buvau su Ana. Ji suprato. Stabtelėjo ir sumaišė taktą. Neįstengiau gėdytis. Norėjau jos. Anos! Ji turi priklausyti man! Su savo nuogu auksiniu veidu.

— Pasakyk! Tai, ką sakei Valkendorfe, — sušnabždėjo ji.

Supratau ne tuoj. Buvau pamiršęs. Jutau tik jėgą, kuri visa kita nustūmė į šalį. Ši turėjo tik vieną tikslą. Norėjau nusitempti ją tolyn nuo kitų. Į mišką. Norėjau pasislėpti joje. Įeiti į ją. Tuoj pat.

— Tu turi pasakyti tuos gražius žodžius, kuriuos man kalbėjai! — sukuždėjo ji.

Girdėjau lūkestį jos balse. Tarp banguojančių kirmėlių kūnų.

Tada pastebėjau šokančius Akselį ir Diną. Raganų ir demonų naktis. Pragariškai smarki. Ir žalia. Pernelyg žalia.

Dinos plaukai išslydo iš po skrybėlės. Sijonai išpūsti. Akselio ranka ant jos liemens. Ji atkragino galvą ir nusijuokė. Akseliui!

Prisiminimų sūkuryje buvau tai matęs anksčiau. Kada? Prieš daugelį gyvenimų? Prieš ruso gyvenimą? Savo gyvenimą?

Nepakėliau. Pasidarė pernelyg šlykštu. Aš pats tai subjaurinau. Bet vis tiek. Ėmiau neapkęsti. Visko ir visų. Dinos. Akselio. Jie stovi man skersai kelio. Labai reikalingi. Bet skersai kelio.

— Pasakyk tuos gražius žodžius, kuriuos kalbėjai man Valkendorfe! — dar kartą paprašė Ana.

Jos rankos pririšo mane prie žemės. Mano smegenys buvo tuščiaviduris medžio kamienas. Neįstengiau prisiminti žodžių iš Saliamono Giesmių giesmės. Ji norėjo iš manęs žodžių. Negi negalėjau jai duoti kokių nors žodžių? Ji laukė. Žiūrėjo į mane. Bet aš nesugebėjau. Tik stovėjau ir spaudžiau ją prie savęs. Stipriai, stipriai.

Tada ji nugręžė veidą. Tarsi turėtų gėdytis dėl mano kietutėlės varpos.

Bandžiau nusitempti ją per žmonių minią. Ne prie kitų. Ne prie idiotiškos studentų gaujos. Ne prie jų dainų. Taurių. Tuštumos.

13*

— Pasivaikščiokime vieni du, — tariau uždusęs.

— Ne, — trumpai atsakė ji.

Būčiau galėjęs pasakyti tuos žodžius. Tačiau paėmiau jai už parankės ir nusivedžiau per žmones.

Nežinau, iš kur tai ėmėsi. Tiesiog užplūdo. Šaltas įtūžis.

— Ar, be Akselio ir manęs, dar kas nors įrašytas tavo pokylio kortelėje? — suniurzgiau.

Nustebusi ji sustojo.

— Kodėl tu toks bjaurus? — paklausė.

— Man nereikėjo čia ateiti, — tariau.

— Man irgi!

— Eime tarp medžių... ten... takelis!

— Nekvailiok! — pasakė ji ir nusitempė mane tolyn, žvilgčiodama per petį.

Turbūt ieškojo Dinos ir Akselio?

Mačiau save patį, su žiežirbomis ir suodžiais pakibusį virš laužo. Nusivylimas. Gėda.

— Atleisk! — išgirdau save sakant.

Sustoję praleidome visą kaimiečių būrį kaukšinčiais medpadžiais. Kai vėl pajudėjome, ji žvilgtelėjo atgal ir pasakė:

— Ji graži. Tavo motina.

Turėjau susiimti.

— Taip.

— Manau, Akseliui ji patinka, — tarė ji ir atsigręžė dar kartą.

— Taip.

Kai jau buvome beveik priėję prie kitų, ji tarė:

— Nepaklausi, ar man patinka?

— Ar ji tau patinka?

— Taip, bet tu viską gadini.

— Kokiu būdu?

— Tu toks piktas. Atrodo, tarsi pavydėtum savo motinai, kad ji kam nors patinka. Atrodo, kad tu visiems visko pavydi.

Ką galėjai atsakyti?

Kai atsisėdome po žibintais prie kitų, bandžiau jai vėl prisimeilinti. Apgobiau jai pečius šaliu. Tačiau ji nusitraukė jį nekantriu mostu. Neįžiūrėjau jos veido.

Praėjo visa amžinybė, kol sugrįžo Dina ir Akselis. O kai jie sugrįžo, rodės, ištirps iš artumo ir juoko.

Staiga išgirdau savo triumfuojantį balsą:

— Mudu su Ana viską aptarėme!

Pats supratau, kad tai klaida. Bet mudu žaidėme tiek visokių vyriškų žaidimų, Akselis ir aš. Mes buvome draugai. Seni draugai. Ypač per Jonines! Turėjau tai įrodyti!

— Mudu su Ana viską aptarėme, — tyliau pakartojau. — Rugpjūčio mėnesį jūs turite atvykti į Norlaną. Į Reinsnesą!

Dina sėdėjo atsirėmusi į Akselio ranką. Jos sijonai buvo išdrikę aplinkui.

Į Aną nežiūrėjau.

— Tai bus tikrai nuostabi vestuvinė kelionė! — pasakė dailioji Jana.

— Kas čia su kuo tuokiasi? Man šiek tiek neaišku! — ironiškai sušuko Klausas.

Akselis nuleido negirdomis įžeidimą ir pasisukęs į mane tarė:

— Puiku, bet turi įkalbėti ir Diną Grenelv tenai atvykti!

Balsas buvo ramus, tačiau virpėjo. Ar pagaliau supratome vienas kitą?

— Važiuoju pirma jūsų ir sutvarkysiu namus, — tariau kiek galėdamas nerūpestingiau.

— Ne, tegu kiti tuo pasirūpina. Mes norime, kad tu būtum mūsų bendrakeleivis! Ar ne taip, Ana?

Tačiau Ana neatsakė. Atsistojo. Po akimirkos išnyko tarp medžių. Tyla, jai išėjus, visame kūne užkimšo poras. Varpa tūnojo prie šlaunies kaip šunelis.

Sušiugždėjo Dinos sijonai. Ji taip pat atsistojo ir tyliai, bet aiškiai pasakė:

— Jau vėlu. Ačiū už puikų vakarą!

Ji pasilenkė prie Akselio ir pasakė kažką, ko negalėjau išgirsti. Jis skubiai atsistojo. Prisiversdamas šyptelėjau.

Tada ji uždėjo ranką ant manosios.

— Surask Aną. Pasirūpink, kad ji saugiai grįžtų namo. Gerai?

Sutrikęs pakilau. Bet ji jau buvo pradingusi su Akseliu. Buvau primiršęs, kaip ji tenkina visus savo įgeidžius.

Prasidėjo įprastas tvarkymasis. Visi kažką mąstė. Ana pabėgo. Nuo ko? Jana ir Sofija ėmė krauti taures ir maisto likučius į pintines. Sofija niūriai tylėdama, o Jana nervingai tarškėdama. Kiti bandė kalbėtis apie kasdienius dalykus. Otas pabandė suskelti anekdotą apie raganų naktį.

Jaučiausi, tarsi turėčiau karščio. Išsvyrinėjau ieškoti Anos. Po pusvalandžio lioviausi ir sugrįžau pas kitus. Ji dar nebuvo atsiradusi.

Sofija likusi viena su pintine. Kiti išėję gaudyti vežimaičio. Ji plūdo visą vyrų giminę, ypač Akselį ir mane. Akselis savo garbe ir sąžine prisiekęs iki vidurnakčio saugiai pargabenti jas namo. O dabar gerokai po dvyliktos! Akselis ir Ana pabėgę katras sau. Ji palikta viena su visais daiktais.

Viena ranka paėmiau pintinę, kita — jai už parankės. Atsilygindama ji pagrūmojo man skėčiu ir puolė į ašaras.

Leidausi koneveikiamas.

Aną radome prie upelio. Suakmenėjusi figūra šviesiu apdaru. Šiuolaikinė šmėkla. Ji neverkė, tik pašnairavo į mus kaip į priešus.

Sofija maldavo ją eiti kartu. Aš irgi prašiau.

— Surasiu vežimaitį, — tariau klausdamas save, ar turėsiu pakankamai pinigų užmokėti vežikui.

Ana papurtė galvą ir sukrutino lūpas taip, tarsi norėdama mane apspjauti. Gėda apkleitė visą kūną. Tačiau galva dirbo.

— Ar gali trumpam palikti mus vienus? — sušnabždėjau Sofijai.

Ji pasitraukė keletą žingsnių į šalį. Bet kad girdėtų kiekvieną žodį.

— Tu negali manęs kaltinti už tai, ką Akselis kalba ir daro, — pasakiau kiek galėdamas ramiau.

Ji neatsakė. Tik trypčiojo vietoje.

— Aš apgailestauju, kad pasakiau... apie tai, kad kalbėjau su tavimi apie kelionę į Reinsnesą.

— Tu pabaisa! — iškošė ji.

— Bet aš...

— Neturi gėdos! Nebenoriu tavęs matyti! Nė vieno iš jūsų! Aš pasakysiu, kas judu tokie. Akselis ir tu. Jūs parazitai! Tik ir težinote, kaip kompromituoti moteris. Ryjate jas su oda ir plaukais, o liekanas išmetate į latakus! Jums nieko nėra šventa ir į nieką nežiūrite rimtai. Norėčiau, kad jums būtų labai, labai blogai!

— Ana! Prašau man atleisti. Dabar parvešiu tave namo. Ir daugiau manęs nebematysi.

— Taip, taip, eime, — prodainiais pritarė Sofija ir išlindo iš už krūmų.

Jeigu nebūčiau buvęs toks pakrikęs, būčiau galėjęs pasijuokti iš šios absoliučiai idiotiškos scenos. Ar tai Akselio

režisūra? Jo kerštas, nes jis manė pralaimėjęs? Ar ji mano? Mano, nes pralaimėjau aš?

Vežimaitis dardėjo per naktį. Po tamsiais medžiais. Retkarčiais išgirsdavau jūrą. Putos laižė tamsoje krantą. Dangus buvo pilnas žvaigždžių.

Galėjau numanyti, kad ji nuvažiavo su juo į Bloksbergą. Ji pasiėmė Akselį į Bloksbergą!

Buvau nutremtas pas vežiką. Ir kam aš drėbiau tą idiotišką melą?

Atsisukau į Aną. Pro ratų dardesį ir kanopų kaukšėjimą, nekreipdamas dėmesio, jog girdi vežikas ir Sofija, sušukau:

— Ar ant manęs pyksti? Ar ant Akselio? Na, sakyk ką nors! Kas ne taip, Ana?

Buvo nemalonu. Ji niekada daugiau su manimi nekalbės, pamaniau. Išlips iš vežimaičio ir įeis į namą Didžiojoje karaliaus gatvėje. O tada jau sudie, sudie! Tebesėdėjau atsigręžęs į galinę sėdynę.

— Aš tau pasakysiu, kas ne taip, daktare Grenelvai! — išgirdau ją pro naktį. — Pasakysiu, nors jau per vėlu! Tu toks bailys, kad nedrįsti prisipažinti, jog myli mane! Lošiate iš manęs mėtydami monetą ir laimite — tai vienas, tai kitas! Puiki istorija, daktare Grenelvai! Dievaži, puiki istorija! Važiuok, iš kur atsidanginęs. Dink iš akių! Nes man gėda dėl to, ką tau jaučiu!

— Niekas taip nesielgia, Ana! — verkšleno Sofija.

Norėjau peršokti vežiko sėdynę ir prispausti Aną prie savęs. Norėjau įtikinti ją, kad ji klysta. Kad viskas bus gerai. Kad mylėsiu ją, kol būsiu gyvas. Kad tik manimi tikėtų. Bet nesakiau nieko. Nes ji buvo teisi.

Privažiavome Didžiąją karaliaus gatvę. Svetainės langai grėsmingai švietė.

— Jie dar neatsigulė, — sunerimo Sofija.

— Einu kartu su jumis ir paaiškinsiu, kodėl taip vėluojate, — pasakiau aš.

— Ne, klausyk! — suniurzgė Ana.

Aš neatsakiau. Atidaviau vežikui, ką turėjau. Iš pykčio jis visas persimainė, tad greitai nusisukau ir nunešiau pintinę į kiemą. Artėjome prie liūtų antrajame aukšte.

Profesorius žingsniavo po kambarį vatiniu chalatu. Jis ėmė griaudėti, bet pamažu aprimo. Kiek galėdamas įtaigiau paaiškinau, kad Akseliui iškilo neatidėliojamų reikalų. Kad mes užtrukome, nes negalėjome gauti vežimaičio. Kai jis, net nepaklausęs, kokie neatidėliotini reikalai sulaikė Akselį, leidosi įtikinamas, paprašiau leisti su juo pakalbėti. Prie keturių akių.

— Pokalbiams jau gana vėlus metas, — tarė jis. Tačiau uždegė lempą ir parodė damoms, kad išeitų iš kambario.

Sofija išsmuko pro mane su blankia šypsena. Ana pasisuko į jį ir paprieštaravo:

— Jis neturi pasakyti nieko, ko aš negalėčiau girdėti!

— Ana! — sudraudė tėvas ir mostelėjo į duris.

Į mane ji nė nežvilgtelėjo. Pajutau tik šiltą kvapą, kai praplaukė pro šalį.

Profesorius nuėjo prie bufeto, išėmė dvi taureles degtinei ir paėmęs butelį jas pripylė. Aš kovojau su nesiliaujančiu kosuliu. Jis ir norėjo, ir nenorėjo praeiti.

— Na? — paragino jis. — Kalbėkit! Koks reikalas?

Dar kartą sukosėjau. Prarijau gurkšnelį degtinės ir vis dėlto pradėjau.

— Akselis ir aš esame varžovai. Dėl Anos. Anai dėl to sunku. Mudu su Akseliu buvome draugai per visas studijas. Užtat visa tai nebeįmanoma. Mano motina staiga atvyko į miestą. Nemačiau jos daugelį metų. Tai trikdo. Tačiau nepateisina, kad šįvakar keletą kartų blogai pasielgiau. Ana supykusi.

— Ką bloga padarėte?

— Nemandagiai kalbėjau su Ana.

Jis žiūrėjo į mane taip, tarsi bandytų nustatyti diagnozę, bet vis dar negalėtų galutinai nuspręsti.

— Jūs parvežėte damas namo...

— Na, taip. O kaipgi.

— O Akselis?

Ką galėjau pasakyti? Kad su mano motina patraukė į atokią valčių pašiūrę? Ne.

— Ana ant jo supyko.

— Kodėl?

— Iš tikrųjų ji pyksta ant manęs.

Jis prisikimšo pypkę ir ją prisidegė. Kol buvo tuo užsiėmęs, žandai visai subliūško.

— Jūs turite rimtų ketinimų, jaunas medike? Ar dėl to čia atėjote?

Še tau, kad nori. Turėjau numatyti tokį posūkį.

— Vis tiek beprasmiška, — tariau.

— Koks kvailas nusistatymas.

Jeigu būčiau pasakęs, jog suvedžiojau Aną Akselio lovoje, galbūt jis būtų mane išmetęs. Arba būtų pasakęs, kad mes, po velniais, turime susituokti. Jeigu būčiau papasakojęs apie vaiką, galbūt būtų parodęs daugiau supratimo, bet vis tiek išmetęs.

Jei būčiau pasakęs viena iš dviejų, būčiau pasirodęs drąsus.

Aš nepasakiau nei viena, nei kita.

Vis tiek ištuštinau keletą taurelių. Profesorius dėmesingai klausėsi. Buvau nusidėjėlis. Tačiau profesorius buvo ne pastorius, o chirurgas. Neištarė nė vieno priekaišto.

Išbrėško, raudoni aksominiai baldai pasidarė pernelyg ryškūs. Mačiau, kad baldų, ant kurių žmonės dažniausiai sėdi, sėdynės blizga. Krėslas kampe turėjo ryškų riebaluotą dryžį ant ranktūrių. Šiek tiek aptrintas, jaukus intelektualų kambarys. Ne toks miesčioniškas, kaip man pasirodė čia lankantis paskutinįsyk.

— Tai ką jaunasis Grenelvas ketina daryti? — galiausiai paklausė jis. Tarsi jam dar reikėtų mažos detalės, kad galėtų pasakyti, kuo sergu.

— Aš tik noriu, kad profesorius, artimas Anai...

— Norite, kad jus užtarčiau?

— Ne, ne! Neįmanoma.

— Tuomet mūsų nuomonės sutampa. O kas toliau?

— Ką galite man patarti, profesoriau?

— Grįžkit namo į Norvegiją. Suteikite Anai galimybę pamiršti. Jeigu ji ištekės už Akselio, bus geriausia visoms šalims. Moterys turi savų polinkių. Be to, Ana stiprios valios. Ji jau išverkė pusmetį Londone. Bet jeigu rimtai apie tai galvojate, išsikalbėkite su Akseliu! Nesu matęs idiotiškesnės painiavos. Judu suaugę vyrai! Pasiruošę eiti į pasaulį ir dirbti gydytojo darbą, — pasakė tramdydamas žiovulį.

— Ar profesorius tiki meile? — paklausiau.

Sutikau jo žvilgsnį. Šmėkštelėjo tarsi šypsnys. Nepasakytum, kad nedraugiškas. Tarp pirštų sukiodamas taurelę, jis tarė:

— Sakot, meilė... Manau, kad turite galvoje savo požiūrį į... Nedaug apie jus žinau. Tai, kad ateinate pasikalbėti su manimi, jums į naudą, nors laikas kiek neįprastas... Bet negaliu spręsti, ar tai darote iš meilės. Nežinau, ar turite skolų. Ar ga-

lite aprūpinti žmoną. Nežinau, ar Ana gerai jaustųsi jūsų žiemą sutemstančioje tėviškėje. Tačiau... aš neprieštarausiu, jei ji to norės. O štai jos motina tikrai protestuos. Bet Ana... užsispyrusi. Tai gali jus pražudyti. Tai tiek šiuo metu žinau apie meilę.

Šypsodamasis jis išlenkė taurelę.

— Dabar reikia numigti. Viso pasaulio per vieną naktį neišganysi, — pridūrė jis ir padavė man ranką.

Tuomet tarpduryje pasirodė Ana. Jos veidas, paprastai auksinis, buvo blyškus ir ištįsęs. Akys plačiai atmerktos.

— Ana! Tu dar ne lovoje? — sušuko profesorius.

— Aš girdėjau kiekvieną žodį, — tarė ji.

— Aha? Klausomasi už durų? Na, ir ką?

— Judu deratės dėl mano ateities taip, tarsi būčiau baldas.

— Na, na, — sumykė profesorius.

— Aš nesiruošiu į Šiaurę. Nei keliauti, nei tekėti! Vyriškos intrigos man per žemos! Pernelyg apgailėtinos. Girdite? Su Akselio pastoriška šeima taip pat nenoriu turėti nieko bendra! Aš vėl noriu į Londoną, ir nieko daugiau.

Tai buvo Joninių nakties ragana. Visa figūra, rodės, tuoj iširs. Elegantiška, nepriekaištinga suknelė susiglamžiusi. Plaukai suvelti. Basos kojos kyšo iš po sijono. Rankovių ir apykaklės nėriniai nukarę. Tarsi būtų permirkusi nakties rasoje arba lietuje. Ploni pirštai stipriai apgniaužę tvirtus nykščius. Atstačiusi kumščius priešais save kaip skydą. Krūtinė buvo sunkiai kilsuojančios dumplės. Nusileisdavo ir vėl pakildavo.

Niekada nemačiau jos tokios gražios.

— Duodu jums dešimt minučių viskam išsiaiškinti. Tada ateisiu, jaunuoli, jūsų išleisti, — pasakė profesorius ir išėjo.

— Ar galėtum vis tiek su manimi važiuoti? Ana? — paprašiau, jam dar nespėjus uždaryti durų.

Ji pervėrė mane žvilgsniu. Nurijo seiles.

— Ar įmanoma mums palaikyti ryšį? Kai aš išvažiuosiu?

— Nežinau! Aš pavargau nuo jūsų. Abiejų. Nesubrendę šunyčiai!

Bandžiau paimti jai už rankų. Bet ji atsitraukė. Atkišo delną kaip skydą.

— Vieno negaliu tau atleisti — to, ką padarei tai Karnai, nepapasakodamas man, — tarė ji.

Girdėjau, kad ji visai nenori verkti.

Raudonas aksomas atplyšo nuo baldų ir užspaudė man gerklę. Smaugiamas pasijutau mirtinai pavargęs. Šis tas. Galbūt pajutau net savotišką palengvėjimą. Palengvėjimą, kad ji ne verkia, o plūsta mane. Kad neįsikabino į mane sakydama: „Pasiimk mane kartu!“

Šiaip ar taip, kai profesorius sugrįžo į kambarį, kuo pagarbiausiai padaviau jai ranką.

Kai jis mane lydėjo prie durų, supratau, kad mūsų santykius išsiaiškino klaidingai. Jis pasakė:

— Visą laiką mačiau. Kurlink viskas krypsta. Nuo pirmojo jūsų apsilankymo. Tikėjausi, kad Akselis ir Ana bus kartu. Būtų buvę labai teisinga. Taip paprasta. Bet Ana tokia... Jums su ja nebus labai lengva, jaunuoli. Ji išdidi už du. Taigi jums neverta būti išdidžiam.

Nebuvo reikalo jam prieštarauti.

24 skyrius

Nežinau, kas įvyko valčių pašiūrėje. Mat nuėjau tiesiai į Plačiąją gatvę. Po kurio laiko net užmigau. Akselis ir Ana? Ana ir aš. Akselis ir Dina? Ana ir aš?

Ką būčiau galėjęs padaryti? Buvau toks pavargęs. Kiek įmanoma pavargti? Nuo to, ką pats esi ištaisęs.

Praėjo trys dienos ir trys naktys. Įsigijau dvi dideles dėžes savo knygoms ir negausiai mantai supakuoti. Jos stovėjo sukrautos viena ant kitos kampe prie durų. Rudos, tvirtai sukaltos. Sėdėjau ant lovos su pypke, o bažnyčių varpai ką tik suskambo tris kartus. Tada išgirdau ją kažkur name kalbantis su ponia Frederiksen.

Ji pasirodė tarpduryje. Spinduliavo energija. Spalvos ryškios. Judesiai minkšti. Jos kvapai pripildė kambarį. Ir sunkūs, ir lengvi. Druska ir prieskoniai. Arklidės kvapas išgaravo Berlyne.

Žinojau negalįs tikėtis, kad ji mano gyvenimą padarytų lygų.

Dienos valčių pašiūrėje taip pat nuėjo praeitin. O gal jų išvis nebuvo? Ir aš jas tik sugalvojau, nes man žūtbūt jų reikėjo?

— Aš parvežiau tavo krepšį ir violončelę. Paprašiau vežiką pastatyti kieme, — tarė ji.

Aš linktelėjau.

— Kaip sekėsi? — tuoj pat paklausė ji.

— Su kuo?

Tyčia kalbėjau daniškai.

— Su Ana.

— Nelabai.

— Bet suradai ją ir parvežei namo?

— Taip. O tu? Parvežei Akselį namo?

Ji buvo priėjusi prie pat lovos. Dabar apsisuko ant kulno. Tarsi apžiūrinėdama aplink save tvorą. Aš peržengiau jos ribas.

Ji buvo tokia pati kaip anksčiau. Bet aš — ne. Nebebuvau mažas berniukas, kuriam ji galėdavo tvirtai suimti už sprando,

kai mane apimdavo įniršis ir nusivylimas. Buvau baigęs mokslus cand. med. Benjaminas Grenelvas. Nepriklausomas nuo jos valios!

— Ne, priešingai! — tarė ji ir vėl pasisuko į mane. Stiklo skaidrumo akys, skleidžiančios apskritas bangas. Jos įsmigo į mane.

Aš tylėjau. Bet atlaikiau jos žvilgsnį.

Tyloje mąsčiau, jog dabar man amžiams įsismelks jos paveikslas. Būtent šią akimirką. Kad ir kas būtų, turėsiu jį nešiotis.

Ji sėdėjo visiškai ramiai. Sprandą pakreipė taip, tarsi ant galvos būtų pasistačiusi sunkų vandens ąsotį. Judesys buvo greičiau švelnus nei staigus, tačiau jis bylojo: nebandyk manęs palenkti!

Jos veidas buvo profiliu į mane. Nosis jam teikė aštrių bruožų. Švelni duobutė tarp smakro ir apatinės lūpos buvo visiška priešingybė. Kol ji tebebuvo kuriama ir dar neturėjo galutinės formos, kažkas pridėjo ten pirštą ir paliko mielą atspaudą. Raukšlelės prie burnos ir tarp antakių bruožus darė švelnesnius už tuos, kurie buvo likę atmintyje. Bet ką iš tiesų prisiminiau? Ar turėjau ryškų jos vaizdą?

— Ar pakalbėjai? Su Ana?

Papurčiau galvą.

— Važiavau su Sofija ir Ana. Taip. Sėdėjau tame pačiame vežimaityje. Ana mane išplūdo.

— Ar turėjo priežastį?

— Manau, kad taip.

— Ar nori apie ką nors pasikalbėti?

— Tai, ką pasakiau prieš jai pabėgant, buvo melas. Mes nesitarėme, kad ji su Akseliu atvažiuos į Reinsnesą. Nesuprantu, kodėl aš...

— Bet ji tikriausiai ne vien dėl to tave plūdo?

— Ne.

Ji laukė stebėdama mane.

— Aš juk buvau ten. Akselio nebuvo... Jis ir nesielgė taip, lyg būtų susižadėjęs...

Galima juk buvo ir jai kiek prikišti. Ji gūžtelėjo.

— Taip, ko gera, tu teisus. Bet tau juk atsirado gera proga, ar ne?

— Tai ne tas pats, kaip pirkti ir parduoti!

Ji atidžiai mane nužvelgė. Nuo kojų iki galvos.

— Ne Anai, ne. Bet tau? Akseliui?

— Nepiešk tokiom bjauriom spalvom.

— Tai kad jos ir nėra gražios! Judu su Akseliu abu labu tokiu. O Ana stengiasi neatsilikti. Nuojauta man sako, kad ji galėtų būti geresnis pirklys nei katras nors iš judviejų...

— Dina! Nedrabstyk Anos purvais!

— Klysti, mielasis Benjaminai, aš bandau padaryti ją matomą. Jei tau atrodo, kad ji drabstoma purvais, mano galva, turėtum pasigilinti į save. Aną padarys švarią ją matančios akys.

Tada ji apsidairė po kambarį ir staiga pakeitė temą, tarsi anas pokalbis būtų baigtas.

— Dėžės? Krauniesi?

— Taip.

— Išvyksti?

— Taip, netrukus. O tu ne?

Ji neatsakė. Apsuko kambaryje ratą ir atsisėdo priešais stalą šalia lango. Šviesai krintant į nugarą, jos veidas atsidūrė šešėlyje.

— Kiek suprantu, nežadi kviesti Anos į Reinsnesą?

— Kviečiau, — tarstelėjau.

— Ką ji pasakė?

— Nedavė jokio atsakymo.

— Bet nepasakė „ne“.

— Ne...

— Ar ji tau rūpi?

Aš linktelėjau.

— Ar tau savigarba neleidžia? Akselis?

— Ne, aš ketinau taip... kurį laiką.

— Ar bijai, kad jai nepatiks? Kad vėl išvažiuos? Kad jai šiaurėje bus per ankšta? Ilgai manei, kad ir tau ten bus per ankšta? Ar ne? Tu delsi...

Prisiverčiau atremti jos žvilgsnį. Bet neturėjau noro atsakyti. Vis tiek pro sukąstus dantis iškošiau:

— Nesi ta, kuri galėtum...

— Ne, — greitai pertraukė ji ir pavartė knygą, gulinčią ant dėžės. — Bijai, kad ji vėl tavęs nepaliktų?

Aš neatsakiau.

— Bijai, kad ji tavęs nepaliktų?

— Taip! — piktai išrėkiau.

— Nežinau, kodėl sakau... Nemanau, kad pati spėjau išsi-

aiškinti... Bet mes žinome du dalykus. Vienas iš jų yra mirtis. Antras — kad mes būsime palikti. Vienaip ar kitaip. Palikti.

Štai ką mąsčiau: pati didžiausia žmogaus proto yda, kad jis aklai pasitiki akimis, o tuštumą ir baltas dėmes užpildo kitomis juslėmis. Taigi visada matome tik vieną pasaulio pusę. Išorinę. Ir mažų dalykų, ir didelių. O kadangi esame įpratę viską matuoti iš akies, pamirštame kitas puses. Aš mažai žinojau apie Dinos vidų.

Bet pasakiau:

— Mirtinai palikti!

— Ką nori tuo pasakyti?

— Kad to išvengtum, nusprendei būti ta, kuri palieka, — atsakiau.

— Gal taip ir atrodo.

— Ar pasirinkimas buvo teisingas?

— Renkasi tik tie, kurie nebijo rizikuoti, kad pasirinks neteisingai.

— O kiti?

— Jie nedaro nieko. O visa, ką gauna, yra ne jų.

Staiga įsidrąsinęs pasakiau:

— Todėl taip padarei? Levui?

Girdėjau, kad ji bando kažką pasakyti. Laukiau. Kol prasiverš žodžiai. Tai truko ilgai.

— Tai reiškė būti... paliktai, — iš lėto pasakė ji.

— Ir tu pamatei, kad pasirinkimas buvo neteisingas, — tariau po valandėlės.

Ji neatsakė. Atsistojo ir pradėjo vaikštinėti po kambarį, įnirtingai tampydama smiliaus sąnarį. Jis bjauriai traškėjo.

Sustojo priešais sieną. Priglaudė prie jos kaktą. Tada atkragino galvą ir suriko:

— Pamačiau! Pamačiau!

Ji nuslydo siena žemyn ir liko sėdėti rankomis apkabinusi kelius.

Būčiau galėjęs prieiti. Būčiau galėjęs atsisėsti šalia. Bet ji buvo taip toli. Nepasiekiama.

— Ateik, Benjaminai, — sušnabždėjo ji nuo sienos. — Ateik čia.

Pagaliau tai pasakė.

Ji laikė mane apkabinusi. Ilgai.

— Akselis? — paklausiau.

Ji šyptelėjo.

— Jis nepražus!

— Tu atskyrei jį nuo Anos, — pasakiau.

Ji žiūrėjo į mane tarsi svarstydama, kiek aš galiu pakelti. Tada tarstelėjo:

— Taip.

— Ar dėl manęs? — paklausiau.

— Ne! Dėl savęs! — skubiai atsakė ji.

Mes tebesėdėjome ant grindų. Pradėjo mausti nugarą.

— Šįvakar išvažiuoju į Berlyną, — tarė ji.

Aš linktelėjau. Mažas paukštelis pabandė atsitūpti ant langinės. Uodegytė metė judrų, nekantrų šešėlį ant jos galvos. Pasigirdo silpnas krebžtelėjimas į lango rėmą. Ji pasuko veidą garso link. Sulaikiau kvėpavimą. Lygiai tą patį buvau patyręs anksčiau.

Paukštelis nuskrido, ir ji pasisuko į mane.

— Bet pirmiausia štai kas... Noriu, kad mes kartu ten nueitume... Pas tavo vaiką.

Nukeliavome į Kranto skersgatvį. Įėjome pro išklerusius vartus, gailiai čirpiančius, vos prie jų prisilieti. Kiemas neatrodė patrauklesnis nei įprastai. Vėrėsi prieš mus kaip užkulisiai. Varnų pilis. Kur žmonės visomis proto išgalėmis ir su dideliu išradingumu statė ir plėtė, ieškodami pagrindo grindų lentoms. Į aukštį ir į plotį. Viskas atrodė taip, tarsi tuoj mus užgrius, vos papūsime. Prasminga laiptų sistema — su turėklais, aikštelėmis, kyšuliais, priestatais ir be jų. Visi statiniai rėmėsi vienas į kitą, sudarydami gyvybiškai būtiną simbiozę. Kaip kortų namelis. Rodės, viskas sugrius išėmus mažiausią lentelę.

Skalbinių virvės buvo ištemptos skersai išilgai tarp priestatų, rodydamos mums pilkas nutrintas paklodes ir neįvardijamus apdarus, šiek tiek užmaskuotus po sijonais ir užvalkaliukais. Šviesa žaidė grublėtuose langų stikluose, nuspalvindama garsus. Iš nesuskaičiuojamų atvirų langų mus užgriuvo privatus žmonių gyvenimas. Šviesa kiek galėdama stengėsi supriešinti spalvas ir šešėlius, kad sušvelnintų skurdo žymes. Rodės, tarsi į pasaulį žiūrėtum pro spalvoto stiklo šukę.

Dinai apie kojas ėmė trintis didelė įkyri katė. Mane tai suglumino. Tarsi visa, kas viduje, būtų mano. Tarsi būčiau atsakingas už visą purvą ir nevalyvumą. Kampe riogsojo pintinės ir dėžės, pilnos šlamšto ir atliekų, neišvežamų nežinia kiek dienų.

Kažkada man atrodė, kad šis kiemas apsunkęs nuo geismo.

Karna!

Butą pusrūsyje, kurio durų stakta ropinėjo skruzdėlės, močiutė bandė papuošti gėlių dėže, iki kraštų prisodinta raudonų snapučių. Puošmena atkakliai laikėsi ant poros šleivų kablių po vieninteliu buto langu.

Belsdamas į duris panorau iš čia dingti. Apgailestavau nusileidęs Dinai ir pasiėmęs ją.

Stovėjome prie Karnos lovos ir žiūrėjome į pusnuogį kūnelį. Dina palietė kumštelį vystykluose. Senelė pašėlusiu greičiu bėrė kančių istoriją. Aš jau buvau paguldytas ant ešafoto. Kirvis buvo besileidžiąs. Jau girdėjau suerzintos geležies švilpimą.

— Kiek jai mėnesių? — paklausė Dina ir pažvelgė į Karnos senelę.

— Lygiai du, — atsakiau.

Abi sužiuro į mane. Lai žiūri. Kai kurių datų negali pamiršti.

Galėjau įsivaizduoti, kad Dina staiga praras savitvardą, kaip visai neseniai, kai mudu sėdėjome ant grindų. Galėjau netgi įsivaizduoti, kad ji griebs kūdikį iš lovos ir pareikš, kad pasiima. Suteiks jam namus. Nes ji pasiaukodama išlaisvintų mus abu. Gyvybė už gyvybę. Levas už kūdikį. Žinojau, kad moterys gali taip pasielgti.

Bet ji to nedarė.

Kūdikis pabudo ir ėmė mosuoti rankutėmis, kol susirado mano pakištą pirštą. Tarsi gyvūnėlis, kuris mato tik naktį ir vadovaujasi instinktais ir žiuželiais, kai pernelyg staiga išaušta. Mažylė sugniaužė pirštą ir laikė stebeilydama į mane plačiai atvertomis akimis.

Ilgai nebuvau jos matęs. Bet dabar ją mačiau: viena akis švytėjo rudai, o kita — mėlynai!

Prie manęs ėjo Tomas. Reinsneso laukais. Sunkiai perlipo močiutės snapučius ir įlipo pro langą. Vilkosi per nešvarias grindų lentas, kurių plyšiuose buvo priaugę purvo. Ant sprando nešė baslius. Nešė ir nešė. Sprandas buvo nulinkęs iki pat grindų. Nusiminęs bandė pažvelgti į mane iš po rusvų garbanotų plaukų. Smilkiniuose jie buvo pražilę. Matyt, norėjo man kažką pasakyti. Bet užsikirsdavo ir užsikirsdavo. Basliai ėmė svyruoti ir, rodėsi, nukris, vos tik jis atsitiesdavo parody-

ti savo veido. Jis buvo gyvas. Nepaprastai gyvas. Prakaitas ir žemė. Jis nežiūrėjo į Diną. Žiūrėjo į mane. Norėjo kažką pasakyti, bet neįstengė.

Buvau šešerių septynerių. Ėjau paskui Tomą kaip takas per pievą. Takas į vasaros tvartą. Saldžiai kvepėjo prisirpusios mėlynės. Aplink tvartą uogos visada būdavo tokios didelės. Tai todėl, kad čia gyvuliai tuštinasi, buvau išmokęs. Mėlynos kekės kabojo ant šakelių palei taką. Ant kupstų. Žvilgančios nuo rasos ar lietaus. Arba didelės, matinės paūksmėje. Dievas pasirinko būtent šitas uogas ir suteikė joms aksominį apvalkalą. Eidamas vėriau jas ant smilgos. Tas kvapas teikė saugumo. Nebūtina buvo džiaugtis. Tiesiog jaustis saugiam. Nuo Tomo nugaros krito didelis šešėlis, kuriame galėjau pasislėpti. Pro jo kojų tarpą švysčiojo šviesa. Ritmingai trūkčiodama. Tai į vieną pusę, tai į kitą. Visada kelyje į naują dieną.

Kvapai buvo pati diena. Diena buvo mėlynės palei galvijų taką. Diena išnirdavo iš jūros, kai braidydavau paplūdimyje, sūriam vėjui kutenant šnerves. Diena sustodavo, kai įsmukdavau į priestatą, kur šieno kvapas veržėsi iš šalinės.

Stovėjau prie Karnos lovos ir mąsčiau: ką aš, Benjaminas Grenelvas, veikiu čia, Kranto skersgatvyje?

Kol mano smegenys darė šio paprasto klausimo atspaudą, kūdikio kvapas pasidarė baisiai stiprus.

Stovėjau viso to apsuptas. O mano gyvenimas pasidarė mažytis ir savaime suprantamas.

Močiutė priėmė Diną taip, tarsi jos namuose būtų apsilankiusi karalienė. Vaišino portveinu iš mažų taurelių nuskilusiais kraštais.

Jai tikriausiai pabudo viltis. Kad Dina pasiims vargšę mergytę. Skruostai iš susijaudinimo paraudo, kai ji ėmė pasakoti apie savo našlaičius anūkus, kuriuos augino nuo mažens. Apie save ji kalbėjo taip, tarsi jau būtų mirusi senatve. Įpynė kelis žodžius apie tai, koks negailestingas gyvenimas tiems, kurie neturi pinigų arba sveikatos, kad galėtų rūpintis artimaisiais.

— Dabar ji jau gali gerti skiestą pieną, — patikino senutė. — Sveika kaip ridikas, — pridūrė.

Ir kiek palaukusi tarė:

— Ji auga greitai... drabužėlių reikia... nebeišmanau, kaip verstis... geri žmonės ant medžių neauga... nuslinko visi plau-

kučiai, vargšelė... buvo tokie juodi ir garbanoti kaip angelėlio, kai gimė... kaip prisiūti prie galvelės... būtų ponia mačiusi... tiesiog nesuprantama... Karna vargšelė... nesuprantama...

— Ar ji panaši į Karną? — paklausė Dina.

Močiutė nuėjo prie komodos ir atnešė Karnos nuotrauką. Karna sėdėjo po stiklu ir šypsojosi. Netiesa. Karna taip retai šypsodavosi.

— Kokį vardą jai duosite? — paklausė Dina, įsižiūrėdama į nuotrauką.

Oras buvo troškus, ir jutau, jog neišturėsiu. Tačiau ištvėriau.

Dina neprisiėmė gelbėtojos vaidmens. Stovėjo išlaikydama mandagumą ir santūrumą, saugančius ją kaip oda. Nepažeidžiama. Tačiau toli. Mano svajonės apie motiną, kaip apgailestaujantį, pasiruošusį atgailai žmogų, pavirto dulkėmis. Ji buvo moteris, atsitiktinai palinkusi prie Karnos lovos, pakėlusi mažylę ir įdėjusi man į glėbį. Iš lėto.

— Ji apsidirbo, — pasakė Karnos senelė tokiu balsu, tarsi tai būtų mano kaltė, nes atsitiktinai laikiau ją ant rankų.

Tada nusijuokiau. Stovėjau su dvokiančiu kūdikiu ant rankų neišmanydamas, ką man su ja daryti. Bet juokiausi. Buvau jau apsisprendęs. Beprotybė! Ir, ko gera, pirmasis apsisprendimas mano gyvenime.

Grįžę į Plačiąją gatvę, stovėjome prie durų, pasiruošę važiuoti į geležinkelio stotį. Dina su kelioniniu krepšiu, o aš — su jos lagaminu. Tada laisvąja ranka čiupau violončelės dėklą ir tariau:

— Turi pasiimti violončelę, Dina!

Ji įsistebeilijo į instrumentą.

— Ne!

— Taip! Aš pasiimu mažąją Karną ir Jertrūdos knygą. Tu pasiimi violončelę! Ir mes vienas kitam nebeskolingi.

Į kiemą įdardėjo vežimaitis, turėjęs mus išvežti. Dvejodama ji paėmė violončelės dėklą.

— Taip, taip. Būk palaimintas, Benjaminai! Taigi mes nebeskolingi vienas kitam! — tarė ji ir greitai atsuko man nugarą.

Viskas buvo taip trapu. Ji sėdėjo su violončele tarp kelių ir važiuodama stebeilijosi į namų stogus. Prisiminiau vienišą elnę

su elniuku, vieną pavasarį užklydusią į Reinsnesą. Buvo labai daug sniego. Ji slankiojo miško pakraščiu, ieškodama kerpių. Baikšti. Staigių judesių. Visada kelyje. Nuo vieno ar kito pavojaus? Žmonių?

Padėjau išlipti jai iš vežimaičio ir pro arkadą palydėjau į geležinkelio stotį. Stogo konstrukcija buvo kaip gaubtas virš mūsų. Priekyje atsiveriančiu pusrutuliu traukiniai galėdavo įvažiuoti ir išvažiuoti. Iš ten jie keliaudavo tiesiai į pavojingą dangų.

Garsai: kalbos, švilpukai, traukiamos dėžės. Viskas buvo betikslė kito pasaulio kakofonija. Kai pasigirdo švilpimas ir traukinys pajudėjo, pro langą, bandydama pasiekti mano rankas, ji per triukšmą sušuko:

— Būk palaimintas, Benjaminai!

Ir išnyko.

Mačiau ją. Sėdėjo kažkur po aukštu pilku tiltu ir griežė violončele, o pasaulis aplink ją sproginėjo. Ji pakėlė galvą ir man pasakė:

— Benjaminai, gali mane teisti. Negailestingai, jei nori. Taip jau yra. Meilė — tai sielvartas. Jis išmokė mane viso to, ką moku. Muzikos...

— O kaip žmonės, Dina? Ir aš?

— Aš nešiojuosi tave.

Ji palinko į priekį ir paslėpė veidą. Judesiai buvo lengvi ir laisvi. Pečiai minkšti. Pirštai ir riešas — stygų tęsinys. Garsai šokinėjo iš instrumento.

— Sielvartas bus tau instrumentas. Grok juo! Tau lemta suprasti, kas esi!

Dangus prašviesėjo. Šviesa nudažė tiltą rausvai. Užsimerkiau. Jaučiausi pavargęs.

— Haidno koncertas violončelei, Benjaminai. Nesvarbu, ar orkestras už manęs didelis, ar mažas, turiu viską išgriežti! Žūtbūtinai!

Dabar ji buvo taip arti manęs. Plačios suknelės rankovės vos vos šiugždėjo. Audinys laisvai slidinėjo jos rankomis, kai ji traukiojo stryką. Tai apnuogindavo ją, tai vėl aprengdavo.

Violončelei priklausė Dinos skraitas. Aš įsikibau jai į kelį. Priglaudžiau skruostą prie suknelės ir jutau, kaip muzika sklinda visu jos kūnu ir kaulais. Į mane. Pagaliau ji mano.

Pamaniau, kad dabar ji pasakys, esą Benjaminas per didelis kabintis į mamos kojas. Bet ji leido man pasilikti. Pati ir taip buvo užsiėmusi. Priglaudė ausį ir įsiklausė į savo pačios garsus.

Tada užgrojo orkestras. Nežinojau, kad jo ten būta. Mano paties galvoje. Pajutai, kaip sprogo būgneliai. Iš ausies ėmė varvėti kraujas. Lašėjo ant mudviejų muzikos ritmu. Skausmas nuslopo.

Tada viskas baigėsi.

Aš atgniaužiau rankas.

EPILOGAS

KAI PASUKAI NAMO NUO MORIJOS KALNO, TAU NEREIKĖJO JOKIOS LIAUPSĖS, GALINČIOS PAGUOSTI TAVO NETEKTĮ; JUK TU VISKĄ LAIMĖJAI IR IŠLAIKEI IZAOKĄ, ARGI NE TAIP BUVO?

(S. Kirkegoras. „Baimė ir drebėjimas“)

Stovėjau po didžiuliu stogo šarvu, įsmeigęs akis į tolstančius vagonus. Dangus priekyje buvo švino pilkumo pusmėnulis, jis prarijo ir ją, ir dūmais spjaudančią gyvatę, kuri su šiurkščia jėga rangėsi iš mano mažo gyvenimo.

Kai galų gale pasisukau eiti, už poros žingsnių išvydau Akselį, žiūrintį į mane paklaikusiu žvilgsniu.

— Na? — tariau.

— Ji nenorėjo, kad aš ateičiau.

— Ne?

— Norėjo atsisveikinti su tavim vienu.

Aš neatsakiau. Pradėjau eiti. Jis ėjo kartu. Man jo pagailo. O gal savęs. Žinojau, ką reiškia, kai žmonės sako kažką panašaus į: „Ji nenorėjo, kad aš ateičiau“.

Vėliau, kai sėdėjome prie bokalo rūsyje, Vakarinėje gatvėje, jis pasakė į orą:

— Matyt, baigėsi... žaidimas.

— Taip, — tarstelėjau.

— Aš taip pat išvažiuosiu, — pasakė jis.

— Namo?

— Į Berlyną.

Mano galvoje kažkas plumptelėjo nuo lentynos.

— Ne! — nukirtau.

— Taip!

— Negali to daryti! — griežtai tariau.

— Aš tau įrodysiu!

— Tau tai gali kainuoti...

— Vienas galėsiu ten būti dvigubai tiek, kiek mudu abu, — už pinigus, kuriuos gavau. Bet aš susirasiu kokį nors užsiėmimą.

Ištiesiau ranką ir sugriebiau jį.

— Ne, ne tai! Visai ne tai! Ne pinigus turiu galvoje!

Jis nusišaipė man į akis.

Turėjau jį atkalbėti.

— Ji pavojinga! — kvailai pasakiau.

— Žinoma, pavojinga! — karštai tarė jis.

— Ji nepakenčia... Būti palikta.

Jis smalsiai pažvelgė į mane. Tada prasidėjo.

— Aš maniau, kad tu nepakenti būti paliktas? — pabandė jis.

— Tiesa. Bet pavojinga yra ji.

Juk turėjau tai pasakyti? Išgelbėti jį nuo kelionės į Berlyną ir neleisti nusvilti nagų. Turėjau juk pasakyti: ji nušauna tokius kaip tu, kurie ateina tik pasimokyti ir pažaisti!

— Jos požiūris į tai, kas teisinga ir neteisinga, ne toks kaip tavo pastoriaus namuose, Akseli... supranti?..

— Jeigu būtų kitaip, niekada nebūčiau jos pažinęs! — linksmai sušuko jis.

Aš įkvėpiau. Daug oro. Man reikėjo viso viesulo.

— Jis buvo už tave didesnis, kur kas vyresnis ir protingesnis, — sušnypščiau.

— Kas?

— Rusas.

— Rusas?

— Vyras, kurį ji nušovė! Jis nesuprato, kad ji nepakenčia būti palikta!

Viskas! Aš iškasiau jai vilkduobę. Pas Akselį. Kurį laiką ji greičiausiai bus gerai paslėpta po tankia žalia lapija. Kol jai bus per vėlu gelbėtis. Vieną kartą, kai mėnuo šoks virš svetimų stogų Berlyne, ji įklius. Ir dar krisdama žinos: tai padarė Benjaminas.

Priešais mane sėdėjo šviesbruvis tvirtai sudėtas vyras išplėstomis akimis. Liežuvio galiuku jis persibraukė lūpas. Labai lėtai. Tada tūžmingai tarė:

— Tu pats tai sugalvojai, Benjaminai, kad palikčiau ją ramybėje!

Pastebėjau, kad jis neįstengė ištarti „tavo mamą“, sakė „ją“. Pamaniau, kad ir pats būčiau pasielgęs taip pat, ir atsakiau:

— Ne, anaiptol. Nuo tada, kai man buvo vienuolika, turėjau sugalvoti daug keistybių, kad niekam apie tai neprasitarčiau.

Mačiau iš jo veido, kad bando įsivaizduoti to, ką pasakiau, pasekmes. Bet jam nesisekė.

— Kaip bus, taip. Važiuosiu pas ją! — ryžtingai tarė jis.

— Buvo daug kraujo. Tiek pat kiek Karnos. Tačiau iš galvos. Jis gulėjo viržyne. Aš stovėjau ir žiūrėjau į jį. Buvo tokia graži rudens diena. Saulė, — paaiškinau.

— Liaukis!

— Bet taip buvo, — patvirtinau.

Pasidarė tylu.

— Iš tikrųjų aš ją pažinojau visą gyvenimą. Ne tik tas porą dienų... Supranti? — ramiai tarė jis. Tas šviesbruvis vyriškis atrodė tarsi nusižeminęs. — Ji tikrai?.. Ar kas nors žino?

— Tu ir aš.

Jis tik sėdėjo.

— Tau nereikėjo sakyti! — pagaliau ištarė.

— Ne.

— Aš negaliu imti ir leisti jai išnykti. Tu manęs neišgąsdinsi! Girdi? — pasakė nebe taip nusižeminęs.

— Šiaip ar taip, aš bandžiau!

Jis atkragino savo liūtišką galvą ir iš bokalo dugno išsiurbė putas.

— Nevažiuok! — prašiau.

— Nebūk vaikas, — tarė jis.

— Tu pažįsti ją tik kelias dienas!

— Aš visą laiką jos laukiau!

— Tai tu vaikas! Ar nematai pats? — bandžiau jį įtikinti.

— Tokiu atveju tai mano reikalas! — piktai atrėžė jis.

— Nevažiuok! — maldavau.

— Negaliu taip palikti!

— Beprotybė!

— Tai leisk man patirti beprotybę! — šėlo jis. — Atstok nuo manęs su savo morale ir taisyklėmis! Girdi? Ne tau, po velniais, apie tai kalbėti!

— O kaip Ana?

— Būtent! Parašiau laišką ir palinkėjau jai visa ko geriausia, kad ir kur ji būtų.

— Koks gražus mostas, — įgėliau.

— Tu taip manai? — pašaipiai paklausė jis.

Sėdėjome kaip du nuvargę uosto darbininkai po pamainos. Nusvarinę rankas.

— Turiu tau kai ką pasakyti. Jei nori, gali pritrėkšti mane prie sienos. Vis tiek turiu pasakyti.

— Taip, galiu įsivaizduoti.

Jis pabandė išsišiepti kaip senais laikais. Nepavyko.

— Ana?

— Aš žinau, — tarė jis.

— Ką žinai?

— Mano kambaryje. Valkendorfe.

— Ar ji papasakojo?

— Ne, nereikėjo. Radau ir nebaigtus rūkyti savo cigarus, ir jos šukas.

Praėjo valandėlė.

— Diurehavsbakene elgeisi lyg niekur nieko, — po kiek laiko nutraukiau tylą.

— Nejaugi?

— Po velniais! — nusikeikiau.

— Ar gerai buvo? — paklausė jis.

Jutau, kad užkaito veidas.

— Kokia ji buvo? Ana? — neatlyžo jis.

— Negaliu su tavimi apie tai šnekėti, — niūriai tariau.

— Suprantama. Kelneri, mums dar po vieną!

Nusprendžiau, jog bus geriau, jei, kol nėra būtinybės kalbėti, patylėsiu.

— Ar pasiimsi Aną? — paklausė jis su šviežia alaus puta ant ūsų.

— Ne. Vaiką!

Jis suraukė kaktą ir išpūtė akis.

— Ar pasiutai, žmogau!

Ir netrukus sumurmėjo tarsi pats sau:

— Kaip tu gali? Vaikas? Ką su juo darysi?

— Būk geras... — paprašiau.

— Taip.

Tada pro duris įvirto būrelis uosto darbininkų. Jie buvo gavę atlyginimą, tad jiems priklausė visas pasaulis.

Nusprendžiau leisti jam keliauti. Linktelėjau.

— Taigi. Man tavęs trūks, — jausmingai pasakiau. Galėjai pamanyti, jog balsas pilnas rūdžių ir seno kraujo. Jis, matyt, daugelį metų gulėjo po riebia žeme mūšio lauke prie Dybėlo. Dabar buvo iškastas. Ne itin didvyriška.

Jis linktelėjo. Jo veidas išaugo per pastarąją parą. Buvo toks didelis.

— Prisimenu patį pirmą kartą, kai susitikome... Su tokiu dideliu apetitu kirsdavai žalius kiaušinius...

Užsidengiau veidą. Per jį bėgo. Visas plonytis kloakos tin-

klas. Visos tiksliai pamatuotos atliekos, kurias varo kraujo apytaka. Studentiškų dienų arterija. Dainos po medžių vainikais Regenseno kieme. Visos nuodėmingosios naktys. Toji pas Madam iš Pederio Madseno skersgatvio. Ir ta popietė, kai jį išdaviau jo lovoje. Dabar jis atsilygino. Mes vienas kitam nebeskolingi.

Visa, ko neįstengėme duoti. Turėjau tai sustabdyti. Dabar! Todėl pasakiau:

— Smagu buvo. Labai smagu!

— Taip, žaidimas baigėsi... — sumurmėjo jis.

Po valandėlės vėl tarė:

— Tu panašus į ją. Bet ji gražesnė.

Išgirdau, kaip gurgžtelėjo jo kremzlė, kai užsimojęs tvojau kumščiu jam per nosį. Jis pašnairavo, tada rėžė atgal. Stipriai.

Po poros sekundžių mano delnai buvo pilni kraujo iš nosies. Malonus jausmas. Išsišiepėme vienas kitam. Žinojau, kad kietą jo kumščio smūgį jusiu visą gyvenimą.

Rugpjūčio 15-ąją motušės Karenos kalendoriuje galėjai perskaityti tokius žodžius: „Šiandien sula grįžta į medžio šaknis".

Andersas sėdėjo krautuvės kontoroje ir galvojo, kaip ilgai laikosi vasara. Dosni giedra ir šiluma. Kai grįžo namo iš Bergeno, rodės, kad viena jo dalis tebeplaukioja tarp dangaus ir jūros.

Jis buvo atlapa liemene ir prasegtais marškiniais.

Pro atviras duris skubiai įėjo Hana. Jau kuris laikas buvo nepakeičiama krautuvėje. Dabar ji kaip vėjas įlėkė vidun ir įbruko jam telegramą.

— Laiškininkas ką tik atnešė, — tarė ir vėl dingo.

Andersas pakilo nuo kėdės ir pakėlė prieš akis sulankstytą popieriaus lapą. Prisimerkė. Tada atplėšė ir pabandė perskaityti. Prisimerkė dar kartą. Raidės liejosi. Jis prisikišo popierių prie akių ir atitraukė tolyn, paskui dar toliau. Taip keletą kartų. Tada numojo ranka ir išsitraukė stiklus, kaip pats juos vadino. Išskleidė telegramą ir pagarbiai perskaitė:

„Atsiųsk moteriškę manęs pasitikti. Mano dukrytei, likusiai be mamos, ir man reikalinga pagalba. Bergene būsiu rugsėjo 7-ąją, jei leis Dievas ir gamta. Apsistosiu įprastoje mūsų nakvynvietėje. Viso geriausio! Benjaminas".

Andersas vėl tvarkingai atsisėdo ant kėdės. Mažumą atsi-

stūmė nuo seno rašomojo stalo, norėdamas laimėti laiko. Viską sudėliojo į vietas. Akinius į dėklą. Koją ant kitos. Laisvąja ranka persibraukė žilus karčius ir pamažu nuleido ją ant kelių. Bet staiga, atkišęs priekin stamboką smakrą, pratrūko garsiai, berniokiškai kvatotis. Paskui atsistojo ir nuėjo į krautuvę. Išsižergė viduryje ir perskaitė telegramą.

Pardavėjas stovėjo baltame debesyje, su skardiniu semtuvu palinkęs prie miltų stalčiaus. Hana laikė dideles žirkles. Taikydamasi atkirpti penkis metrus drobės moteriškei iš salų. Žirklės nukrito žemėn. Pro saulėlydžio žaros stulpą.

Tada Andersas sušuko tokiu balsu, kokiu šaukdavo pranešdamas, jog viskas paruošta silkėms gaubti. Linksmas, ramus ir susikaupęs:

— Tegu mane skradžiai, koks išganymas tas telegrafas! Kur rasti moteriškę, kuri pirmuoju garlaiviu galėtų plaukti į Bergeną?

Karna! Nori, papasakosiu tau apie motušę Kareną? Apie tai, kaip mane lydėjo jos kvapas. Apie jos didinamąjį stiklą. Aš tebeturiu jį. Man visai nesvarbu, kad ji man ne senelė. Kad tik galėčiau nešiotis ją. Jau supakavau mūsų knygas. Jos keliaus į Reinsnesą.

Keista, kad žinau tiek mažai. Nieko nežinau apie meilę. Girdi? Ko gera, tai ir yra mano nelaimė. Tikriausiai pastebėjai jau tada, kai gimei? Karna!

Aš pasiimu tave. Nešu tave. Manai, kad įmanoma, Karna? Kad nėra prakeikta auka? Bet gali mane išgelbėti?

Ar manai, jog tiesa, kad viskam yra savas laikas?

Kaip įmanoma taip greitai pamiršti, Karna? Iš ko mes padaryti, kad viską pamirštame? Karo lauko ligoninę? Kūnus? Mūšio laukus? Mes tvarstėme strampus. Arba matėme nukraujavusius žmones. Ar tai nepakeitė manęs? Karna! Ar nors per nago juodymą priartino mus prie meilės? Jei ne, ką pakeitė? Ar matei kaukolę, prikimštą laikraštinio popieriaus?

Nenoriu pamiršti, kaip tu gimei. Bet galbūt jau pamiršau. Juk buvo taip baisu. Ir gražu. Raudonoji upė, kurios ištaka buvai tu, privertė pamiršti tave. Buvau toks išsigandęs, jog pamiršau tave, Karna. Ar gali suprasti? Ir iš liūdesio tave pamiršau. Turėjau visa pereiti vienas. Ar manai, kad gebėsiu tave per visa tai atsiminti? Kad galėčiau papasakoti tau apie mamos plaukus. Apie jos kiaurus batus. Ir sukiužusį skėtį.

Ar manai, kad kada nors įstengsiu tau papasakoti apie savo išdavystę? Nemanau, kad pajėgsiu. Numojau net nepradėjęs. Ar gali suvokti, kad įmanoma būti tokiam bailiam? Vis dėlto žinau, kad nesu blogas. Aš nesu blogas. Girdi? Tačiau žmogus taip greitai pamiršta.

Todėl nieko nežinau apie meilę. Jutau ją. Su geležimi ir krauju visuose pėdsakuose. Žinau. Ir vis tiek pamirštu.

Mielai būčiau atsisakęs visų rūpesčių dėl tavęs. Jau esu tave daug kartų pamiršęs. Pamiršdavau iš liūdesio. Iš džiaugsmo. Pamiršdavau, nes neįstengdavau galvoti apie tai, jog nužudžiau tavo motiną. Nešiojuosi jus.

Tu įsitveri manęs, kai ištiesiu tau ranką.

Dar neklausi, kas aš toks.

Manai, būsiu viską pamiršęs tą dieną, kai paklausi?

Wassmo, Herbjørg
Wa–356 Laimės sūnus: romanas / Herbjørg Wassmo; iš norvegų k. vertė Eglė Išganaitytė. – Vilnius: Alma littera, 1997. – 414 p. (XX AMŽIAUS AUKSO FONDAS)

ISBN 9986–02–448–X

„Laimės sūnus" – populiarios „Dinos knygos" tęsinys, pasakojantis apie Dinos sūnų Benjaminą, visą gyvenimą persekiojamą savo ir motinos kaltės.

UDK 839.6–3

Herbjørg Wassmo

LAIMĖS SŪNUS

Romanas

Iš norvegų kalbos vertė Eglė Išganaitytė

Redaktorė Zita Marienė
Dailininkė Volanda Vyšniauskienė
Techninė redaktorė Birutė Tolvaišienė
Korektorė Ona Malinauskienė
Kompiuteriu maketavo Zita Vasiliauskaitė

14,-Lt SL 412. Užsakymas 1124
Išleido leidykla „Alma littera", Šermukšnių g. 3, 2600 Vilnius
Spausdino SPAB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 3000 Kaunas

ROMANE „LAIMĖS SŪNUS“
NORVEGŲ RAŠYTOJA
HERBJØRG WASSMO
TĘSIA PASAKOJIMĄ APIE
„DINOS KNYGOS“,
PELNIUSIOS DIDELĮ
POPULIARUMĄ, HEROJUS.
PAGRINDINIS KNYGOS
VEIKĖJAS — DINOS SŪNUS
BENJAMINAS GRENELVAS;
JO GYVENIMAS
PAŽENKLINTAS BAISIOS
PASLAPTIES — BŪDAMAS
DAR VAIKAS, JIS TAMPA
MOTINOS NUSIKALTIMO
LIUDININKU. DRASKOMAS
PRIEŠTARINGŲ JAUSMŲ
DINAI IR SLEGIAMAS
KALTĖS, BENJAMINAS
INSTINKTYVIAI IEŠKO KITŲ
MOTERŲ MEILĖS IR
ARTUMO, IMDAMAS, BET
NEMOKĖDAMAS DUOTI...

ISBN 9986-02-448-X